DR Hammer-Purgstall, Joseph,
440 Freiherr von
H219 Osmanli devleti tarihi
cilt.10

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Ontario Council of University Libraries

http://www.archive.org/details/osmanlidevletita10hamm

1/10

دولت عثمانیه تاریخی

عثمانلیلرك مبادئ ظهورندن قاینارجه عهدنامه‌سنه قدر

منابع اصلیه‌دن مأخذ کوسترمین تاریخ ، تاریخ دکل افسانه‌در .

مؤلفی

هامر

مترجمی

محمد عطا

LIBRARY
JUN 10 1971
UNIVERSITY OF TORONTO

DR
440
H219
Cilt-10

فرانسزجه‌سندن ترجمه ایدلمکده‌در؛ آنجق آلمانجه‌سنه‌ده مراجعتله، تاریخلر تدقیق و فرانسزجه‌سنه آلنمایان حاشیه‌لردن بعضلری علاوه اولندیغی کبی، شرق مأخذلرینک اکثریسیله تطبیق ایدیله‌رك، مترجم طرفندن حاشیه و ذیللر یازلمقده‌در .

اوننجی جلد

سلطان ابراهیم اولك جلوسندن کوپریلی محمد پاشانك صدراعظملغه تعیيننه قدر ،

١٠٥٠ - ١٠٦٧

(١٦٤٠ - ١٦٥٦)

« اقتطاف » مهر مخصوصیله مختوم اولمایان نسخه‌لرك طابعی ، بایعی مسئولدر .

دار الخلافة العلیه ، اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی

١٣٣٧

قرق طقوزنجی کتاب

شرقده ارککله قادینک مناسباتی . — سلطان ابراهیم ، اوروپا حکومتلرینه جلوسنی تبلیغ ولهستان، ونديك، اوستريا ايله اسکی قاپيتولاسيونلری تجديد ايديور . — روس، له ، راغوزه ، ترانسيلوانيا ، ايران ايلچيلری . — برقاچ شهزاده تولدی . — يانغين، زلزله . — تجديد سکه . — تحرير . — آزاق قلعه‌سنك ضبطی . — سلطان مرادك نديمی اعدام ايديليور . — ایکی شهزاده تولدی . — برقاچ زوربا وشقی تجزبه‌سی . — نصوح پاشا زاده‌نك عصيانی ؛ اعدام . — مصرواليلری . — ذوالفقار ايله فائق پاشانك اعدامی . — سلطان زاده محمد ايله سلحداردن ومعلم سلطانيدن مرکب هيئت مثلثه . — صدراعظم قاره مصطفی پاشانك اعدامی . — يکی صدراعظمك ورودی . — قاپودان پياله پاشا ايله نرخجی حسنك اعدامی . — دلی قاسم . — مولد [حضرت] پيغمبری شنلکلری . — جنجی خواجه وشکر پاره ايچون سرای انشاسی . — پادشاهك ادرنه‌یه سياحتی . — محمد کرايك عزليله اسلام کرايك نصبی . — لهستان، روسيه، ترانسيلوانيا ايله مناسبات ديپلوماتيقيه . — راقوچی محاربه‌سی . — استانبوله وبودينه نامه . — بارون دوچرنينك سفارتی .

سلطان مراد سلطنتنك قانلی دهشتلرندن سلطان ابراهيمك شعار مردانه‌دن متجرد حياتنه چکيليركن، صارپ طاغلردن مرور ايدوب ده، اينجه‌جك يوللرك کسکين طاشلرندن آياقلری شرحه شرحه اولدقدن صوکره، کنديسنی بردن بره حريم صفا ايچنده بوله‌رق، بالين استراحته اتکا ايديورن سياحك احتساسنه مماثل برحس ، انسانی استيلا ايدر. ابراهيم ، مراد رابع کبی ظالم ، مصطفای اول کبی مجذوب دکل ايدی ؛ مراد ثالث کبی قدرت بدنيه‌سنه حجت اولمق اوزره يوز اولاد براقمادی ؛ تاريخده نامنی تعيين ايدن انجق سفاهت بی لجاميدر. شدتلی مزاجلر، قوتلی طبيعتلر — مصالح، حکومتی خللدار ايتمکسزين — جاذبات اذواقه مسحور اولدقلری زمان معاصرلری حتی شدتلی برمنتقد اولان تاريخ دولت اوزرنده هيچ بر تأثير وخيمی موجب اولمامايان بوسيئهٔ اخلاقيه‌يی قولايجه عفو ايدرلر ؛ لکن — حظوظاتده افراطه طاله‌رق، هم جسمنی، هم روحنی بی تاب ايتمکله برابر ، قادينلرك ، نديملرك تحکملرندن تخليص نفس ايتمکی ده بيلمين برحکمدار معاصرين واخلافك بحق بار ثقيل استحقاری آلتنده قالير . خانه‌نك آسايشنی ، عائله‌نك وحدتنی خراب ايدن تعدد زوجات اك اسکی زمانلردن بری آسيا وآفريقاده‌ار ککلر، خصوصا حکمدارلر ايچون برتفوق مطلقه وسيله صايلمشدر؛ واقعا ارککك محبتی برقاچ قادينه انقسام ايدنجه، هيچ بری اونك زوجهٔ يکانه‌سی، ورفيقهٔ حياتی دکلدر؛ جمله‌سی عينی بردرکه پستی‌يه سقوط ايتمشلردر.

بواعتیاد وحشیانه ، ذاتاً تاریخجه مؤید اولان ناقابل اعتراض محاکات ایله ثابت اولدیغی اوزره ، قاتمرلی بر یاکلشاغه مستنددر ؛ چونکه اکثریا واقع اولورکه ، تعدد زوجاتی تسویغ ایدن احکام قانونیه خلافنه اولمق اوزره ، برزوجه بتون ندیمه لره تفوق ایده رك ، حقیقتده برملکه کبی عد اولنور (بو تاریخ ، روکسه لانده بونك پارلاق برمثالنی کوسترر) ؛ بعضاً ده واقع اولورکه ، قادینلر ضعیف برحکمدارك محبت بی ثباتنده تنازع ایده رك ، قدرت سلطنتی آره لرنده پارچه پارچه مقاسمه ایدرلر ؛ نصل که ابراهیمك سلطنتی بونی اثبات ایلر . قادینك ارککه قارشی بولندیغی درجه یی آسیا و آوروپا لسانلری صریحاً تعیین ایتمشلردر ؛ لکن آسیا السنه سنده خانه صاحبه سی ، مدیرهٔ بیت ایچون برکلهٔ مخصوصه یوقدر . یالکز رئیس عائله یی تعیین ایدر کلمه لری واردرکه عجملر « کدخدا » دیرلر (١) ؛ قادینك ارککه دیکر مناسباتده تعیین ماهیاتنه دلالت ایدن کلمه لره کلنجه ، بونلر برمحجوریت مطلقه ویاخود نفوذ نظر بیکانه دن تماميله مستور براقامتکاه معناسنی متضمندرلر . آوروپالیلرك یاکلش اوله رق جای صفا معناسنی ویردکلری « حرم » کلمه سی اصلا کیرلمسی جائز اولمیان برمسکن محترم دیمکدر ؛ عجملرك « شبستان » لری کیجه اوطه سی ، تعبیر آخر ایله یاته جق یر معناسنی افاده ایدر . ترکلرك « اوطه لق » کلمه سی ، آلمانجه نك قادینلر اوطه سی دیمك اولان « فراونزیمه ر Frauenzimmer » کلمه سنه معادلدر . الحاصل شرقلی ، قادینی برشخص انسانی دکل ، بیکانه لر ایچون ناقابل دخول برحریم حظوظات ، یالکز زوجه منحصر براوطه (٢) عد ایدر . حکمدارك والده سیله اك زیاده سودیکی سلطان [قادین] ایسه باشقه درلو تلقی اولنور . بونلرك برنجیسی والده سلطاندر ، که حکمداری طوغورمش اولان قادیندر ؛ ایکنجیسی خاصکی (٣) یعنی اك صمیمی دیمکدر . برنجیسی حرم دائره سنی اداره ، ایکنجیسی پادشاهك حیات خصوصیسنه

(١) حال بوکه فارسیده « کدبانو » کلمه سی واردرکه خانه نك خانمی دیمکدر ؛ « کذبان » اسمی بوندن محرفدر . ترکلرده « خیمه انا » سی وارایدیکه ، عثمان غازینك والده سنه منسوب اولدیغی مظنون اولان « حیمانه » قضاسنك اسمی بو کلمه دندر . « حیمانه » یازلمسی املاجه بر یاکلشلقدر ؛ چونکه ترکجه ده « حا » حرفی یوقدر . (مترجم)

(٢) مورخك بوافاده سی «اوطه لق» لفظنه ویردیکی معنایه مبنیدر . « اوطه لق » اوطه ده بوانست اولنور قادین دیمکدر ؛ حال بوکه هامه ر «اوطه اتخاذ اولنان شی» معناسنه تلقی ایتمش کبی کورینیور . (مترجم)

(٣) خاصکی ، « خاص — اسکی » درکه بوعنوان مقدما پادشاهلرك برنجی اوله رق تزوج ایتدکلری قادینه تخصیص اولنوردی .

اشتراك ایلر : هر ایکیسی ، حکمدارك فکرنده کرك برلکده وکرك آیری آیری اجرا ایلدکلری تأثیر مخصوص ایله ملیکهٔ سلطنت اولورلر.

مهد استبداد واسارت اولان ایران‌قدیم یالکز حرم دائره‌لرنده وزوجلرینك اوزرنده امر دکل ، دولت واقوام اوزرنده سلطنت ایتمش متعدد نسوان عرض ایتمکده‌در. اسلامیتك مشروع زوجه‌لر ایچون تعیین ایلدیکی درت عددی دارانك درت شوهرنده کورلمکده‌در : آتوسا ، ارتیستونه ، پارمیس ، فائیدیمه (١) ؛ ترك روکسه‌لانندن اول عجم روکسه‌لانی ، یعنی پارلاق دیمك اولان «روشن» وار ایدی. برپریدن طوغمش دیمك اولان پازیزاتیسك قانلی سلطنتی شرق وقایعنویسلرینه نظراً برزاده‌نك حکومتنه تقدم ایلمشدر. دشمنك تقرب ایلدیکنی آکلسزین خبرآله‌رق گیسوی پریشان ایله اسب سوار اولمش، وآنجق غلبه ایتدکدن صوکره اندامنه انتظام ویرمش اولان رودوگونه‌نك (٢) شجاعتی اردو قوتیله محافظهٔ قدرت ایدن کوسه‌م سلطانك جسارتی تنظیر ایدر. ترکمن، تاتار، ترك تاریخلرنده متعدد شهرتلی قادینلر واردرکه والده، یاخود اك سوکیلی اولمق اوزره اوغللری، یاخودزوجلریله مقاسمهٔ سلطنت ایلمشلردر (٣) . آنجق عرب وقایعنامه‌لریدرکه صفحهٔ سیاستده کورنمش اولمق اوزره یالکز بر ویاخود ایکی قادین کوسترلر (٤). لکن، بوکا مقابل، برچوق صاحبهٔ تقوی ، عالمه ، شاعره (٥) ذکر ایدرلرکه ، حسن وعشقك تمثال اکمل خیالیسیدرلر (٦). خلفای امویه وعباسیه‌نك استبدادی شهنشاه نامنی آلان ایران حکمدارلرندن دون اولمامقله برابر، عربلر قادینلر حقنده دها نازکانه معامله ایله مجبول ایدیلر، که بوحال اهل صلیب ومرابطین معرفتلریله اوروپایه انتشار ایده‌رك، فرنك شوالیه‌لرینك قابالغنی تعدیل ایلمشدر. بووقایعدن استنتاج اولنورکه، برطرفدن

---

(١) هه‌رودوت ، ٣، ٨٨ . آتوسا وفائیدیمه کله‌لری شاهنامه‌نك « آتش » و « فاطمه » اسمارنده کوریلور .

(٢) پولیه‌نوس، ٨ ؛ ٢٧ . پولیه‌نوسك «رودوکونه» سی هه‌رودوتك «فرونوکونه»‌سی وشاهنامه‌نك «رودابه» سی اولمق کرکدر .

(٣) تیمورك طقوز زوجه‌سندن باشقه ترك ملیکه‌لرینك مشهورلری شونلردر : جنکیز خانك حفیدی قایوق‌خانك آنه‌سی توراکینه ؛ امیر چوبانك حفیده‌سی واولد شاتیونك اوغلی ابوسعیدك زوجه‌سی دلشاد خاتون ؛ اونك قیزی ذاتی بك که چوبان خاندانندن آریه خانك زوجه‌سیدر .

(٤) [حضرت] پیغمبرك زوجه‌سی عایشه [رضها] ؛ حاکم بامرالله‌ك همشیره‌سی ست الملك ؛ مصرده ترك جاریه‌سی شجرة الدر.

(٥) اندلس شاعره‌سی اولان رابعهٔ عدویه وست نفیسه .

(٦) آبله ، سلمی ، لیلا ، بلقیس .

قادینلرك حکومتده اشتراکی اك مطلق استبداد ایله قابل ائتلافدر ، ودیکر طرفدن سائقهٔ میل نسوان ایله کندیلرینه عرض اولنان تعظیمات احترامکارانه قادینلرك امور حکومته قاریشملرینه حق ویرمز ؛ بوندن باشقه ، آسیا استبدادی ، بعض معتبر مورخلرك دوشوندکلری کبی ، قادینلر حقنده ، حرم دائره‌سنده قاپانوب قالملری صورتیله اتخاذ اولنان اصول تضییقدن منبعث اولمادیغی مثللو ، بواصول تضییق استبدادك ایجابی دکلدر . بونك‌ده دلیلی شودرکه: جمهوریت تشکیل ایدن یونانیلرده قادینلر « کینه‌سه » تعبیر ایتدکلری محللرده محبوس حالنده بولندیرلمقده ایکن ، خلفا وامرانك زمان استبدادلرنده جوانمردانه برنزاکت شکوفه‌سی آچیله‌رق ، بالنسبه یاقین بر زماندن بری اوروپایه نقل ایله ، لطافتی آرتیرلمشدر . عرب اخلاقنه کوره مشروع قادینلر ارککك اك نجیب احتساساتندن متولد احتراماتنه ، جاذبهٔ محبتلریله قوجه‌لرینك کافهٔ هوساتنه حاکم اولمق حقنه ، رقیبلری اوزرنده ناقابل انکار برتفوقه مالکدرلر؛ لکن حق حکومت «الحکم لمن غلب» قاعده‌سی واعتیاد قدیمك اثری اولمق اوزره ارککه عائد اوله‌رق ، بونده قادینلرك حصه‌سی یوقدر . عربلرك قادینلره حرمت ظرافتی ترکلرجه مجهولدر ؛ مع هذا تاریخ عثمانی بزه بر چوق دفعه‌لر پادشاهلرك جاریه‌لره‌ودیوان همایونك‌قادینلرك نفوذینه‌محکوم‌اولدیغنی‌کوسترمکده‌در . روس روکسه‌لانك ، وندیکلی بافانك ، روم کوسه‌مك سلیمان ، مراد ثالث ، احمد اول اوزرلرنده واونلرله دولت اوزرنده سلطنت ایتدکلرینی کوردك : آنجق بویله یالکز بر قادینك سلطنتی نتایجی ابراهیم زماننده برچوق ندیمه‌لرك مشترکاً اجرای نفوذلرندن حاصل اولان احواله قیاس اولونورسه بر سعادت ایدی .

مراد رابعك ارتحالندن صوکره ، اکابردولت، پادشاه جدیده جلوسنی خبر ویرمك ایچون ، مسرت صدالریله شهزاده‌لرك اقامتکاهی دیمك اولان قفسه شتاب ایتدکلری زمان ابراهیم ، حکمدار غدار اتمام انفاس ایتمش اولمیوب‌ده ، هنوز حیاتده اولان یکانه برادری بولنمسی خطاسنه مقابل کندیسنی بقیهٔ ایام عمرندن محرومیت جزاسنه اوغراتمق ایچون بویله برحیله‌دن استفاده ایتمك ایستیورقورقوسیله، قاپیسنك سورمه‌لرینی چکدیردی . قاپی‌یی قیرمق ایچون استعمال جبره مجبوریت کورلدی ؛ فقط نه قدرحرمت کوسترلمك ممکن ایسه کوسترلدی ؛ ابراهیم مرادك وفاتنی والده‌سی کوسم سلطانك بالذات تصدیق ایدوب‌ده ، حکمدارمتوفانك نعشنی دائره پیشکاهنه کتیرمك صورتیله بردلیل قطعی ارائه ایتمسنه قدر کندیسنه عرض اولنان تبریکاتك خالصانه اولدیغنه اینانمق ایستمدی . اوندن صوکره‌درکه ، سلطان ابراهیم تخت اوطه‌سنه کیده‌رك ، اکابر دیوانك ، علمانك ، اغالرك تعظیماتنی قبول

ايله برادرينك نعشنى سراى قاپيسنه قدر كوتوردى ؛ صوكره اعتياد قديمه توفيقاً ، ايوب جامعنده قيليج طاقندى . كوسه‌م والده سلطان، وعدى موجبنجه وزرانى مقاملرنده ابقا ايده‌رك ، اوغلنك منطقى اولمش اولان اقتدارينى يكيدن اسعال ايچون بر برينى متعاقب كوزل جاريه‌لر تقديم ايتمكدن باشقه برشيئه باقمادى. ازمنهٔ قديمه‌ده شهوت انكيز زهره‌يه تخصيص اديان واسمندن‌ده اكلاشيله‌جغى وجه ايله اسلاميتده عفيفانه وديندارانه براجتماعه مخصوص ومنحصر عد اولنان هرجمعه كونى كوسه‌م سلطان، وزيرلر كنديسنه رفاقت ايتمكده بولندقلرى حالده، اوغلنك عقامتنه يكى قربانلر كتيرردى ؛ ابراهيم ، بر تك قادينك بزم صحبتنده بوله‌مادیغى اقتدارى قادينلرك تعددنده بولمق اميديله متسلى ايدى. سراى اكابرينى هرجمعه كونى پادشاهك فراشنه يكى برجاريه كتيرمكه مجبور ايدن بوتشريفات اسبوعيه يالكز ابراهيمك زمان سلطنتنده مرعى اولمشدر ؛ بو پادشاهك وفاتندن صوكره برعادت قديمه اعاده اولندى : سنه‌نك ليالئ سبعهٔ مقدسه‌سندن (١) نزول قرآن كيجه‌سى اولان ليلهٔ قدرده پادشاهك اياصوفيه‌دن سرايه عودتنده ، اكابر دولت اللرنده رنكلى كردك فنارلريله كنديسنه رفاقت ايدر ؛ اوكيجه ذات شاهانه‌يه بر جاريه تقديم اولنوردى .

ديوان همايون سلطان ابراهيمك جلوسنى اجنبى حكومتلرينه اخبار ايتدى : بر چاووش فرانسه‌يه ، فلمنكه ، انكلتره‌يه عزيمت ايتمك اوزره امر آلدى؛ متفرقه محمد ونديكه كيتدى ؛ برآغا ، التمش سوارى ايله ويانه‌يه كوندريله‌رك ، وصولندن يدى كون صوكره ايمپراطورك حضورينه قبولنده ، لهليلره اصلا معاونت ايدلمه‌مك شرطيله صلحك بقاسنى عرض ايلدى . سلطان مراد هنوز حياتده ايكن لهستان حكومتى، حدود دولتده قوداق قلعه‌سنك انشا اولنمسندن دولايى تحدث ايدن اختلافك تسويه‌سى ايچون ، آدالبه‌ر مياسقووسكى‌يى سفارتله استانبوله اعزام ايتمشيدى . سفير ، پاى تخت عثمانى‌يه وصولنده سرير سلطنتده سلطان ابراهيمى بولدى ؛ پادشاه جديد كنديسنه عرض اولنان تكاليف صلحيه‌يى قبول ايتدى ؛ روسلرله براتفاق عقدندن صرف نظر ايتمسى ايچون، بر چاووش ولهستانه عودت ايتمك اوزره بولنان پزاندوتا دزريسكى نامنده‌كى موصل مكاتيب واسطه‌لريله ولاديسلاسه برنامه كوندردى (٢). روسلر طرفندن‌ده، سلطان ابراهيمه جلوسنى تبريك وآزاق قلعه‌سنك استيلاسندن دولايى

(١) اشبو ليالئ سبعه ليلهٔ رغائب ، ليلهٔ معراج ، ليلهٔ برات ، ليلهٔ قدر ، ليلهٔ مولد سعادت ايله ايكى بايرامك ايلك كيجه‌لرى اولمق لازم كلير . (مترجم)

(٢) دردنجى ولاديسلاس تاريخى ، اثر كوياقووسكى ، وارشووه طبعى ١٨٢٣ ، ص ٢٤١ ، ١٦٧٩ ده مطبوع براثردن نقلاً . سلطان ابراهيمك جلوسنى مشعر لهستان قرالنه يازيلان نامه رئيس الكتاب محمد افنديك انشاسنده مندرجدر ، ك ٤٠ .

حال حربده بولنان قازاق وتاتارلر آره‌سنده متبوعلرینك بی‌طرف قاله‌جغنی تأمین ایلمك اوزره ایکی ایلچی کلمشیدی . بالیوز آلوئیز یوقونتارینی یرینه کلن وندیك مصلحتکذاری پیه‌تروفوسقارینی قاپیتولاسیونلری تجدید ایلدی(١) ؛قونت‌دوسه‌زی ایله سیر پیه‌تر ویکه خلف اولان فرانسز ایلچیسی موسیو دولاهه‌ی وانکلیز ایلچیسی ساقویل معاهدات قدیمه‌نك بقاسی تأميناتنی آلدیلر . لهستان ایله‌مصالحه ، اولجه معلوم اولان وباشلیجه‌سی حدودك قازاق وتاتارلره قارشی متقابلاً محافظه‌سنی ولهیلر طرفندن تاتارلره سنوی بروپرکی تأدیه‌سنی متضمن بولنان‌شروط ایله‌تصدیق ایدلدی . ایران ایلچیسی ابراهیم خان برقبول علنیده ذات شاهانه‌یه هدایاسنی تقدیم ایله ، عودتنده کندی ملتندن یدی قلعه‌ده محبوس اولان اسیرلری آلوب برلکده کوتورمك ، وایرانه قارشی بالدفعات خیانت کوسترن — مراد رابعك رفیق بزم سفاهتی — امیرگونه‌نك‌اعدام اولندیغنی (٢) کورمك (١٤تموز١٦٤١) تسلیسنه‌نائل اولدی . امیر گونه ، بوغاز ایچنك اوروپا ساحلنده برکویه نامنی براقمش ایدی‌که، حیات رذائل نماسنك معرضی اولان سرای محتشم بورداه‌ایدی . سلطان ابراهیم ، امیرگونه‌نك مراد رابع‌ایچون وضع ایتمش اولدیغی تختی رفع ایتدیردکدن صوکره، بو سرایی وزیر اعظمنه ویردی (٣) .

اوستریا ایله مناسبات سیاسیه ودائما یکی تعرضلرله متزلزل اولان صلحك تجدیدی خیلی بیوك مشکلاته تصادفدن خالی قالمادی . ترکلر آشاغی ایستیریایی استیلا ایتدیلر؛ قونت دراشقوویچ لوته‌نبه‌رغك مالکانه‌لرندن یالکز مور ایرماغیله آیریلان ایمه‌لنیزن وایستراخوف کویلرینی اطاعت ایتدیردیلر ؛ لوته‌نبه‌رغدن یاریم میل مسافه‌ده ویستیچایی اشغال ایله ، حبوبات ودقیق اوله‌رق‌ویرکی آلدیلر ؛ راتیسبونه قدر بتون خطه‌یی یغما ایده‌رك بو شهره قریب اولان دومینزه‌ن و دوردرینزه‌ن قریه‌لرینی عثمانلی حکومتنه تابعیتلرینی طانیمغه مجبور ایلدیلر ؛ غراچده طوپلانیلان مجلس خاص مشورت ، بالخاصه باغ بوزومی موسمنك تقرب ایتمکده اولدیغی وراتیسبون ولوته‌نبه‌رغده‌کی غایت کوزل باغلرك شکار دشمن اولمق مخاطره‌سنده بولندیغی ایچون ، عثمانلیلرك ایلریله‌مکده اولملرندن تدهش‌ایلدی. بووقایع اوزرینه

---

(١) وندیك خزینهٔ اوراقنه مودوع ورئیس محمد افندینك انشاسنده مندرج اشبو تجدید اولنان قاپیتولاسیون مارتنسده یوقدر .

(٢) نعیما ، روضة‌الابرار . وندیك خلاصه‌سندن : « امیرگونه ٧ تشرین اولده صدر اعظمك سراینده بوغلدی » فقط‌که اعدامنه سبب اولمق اوزره «وجودی لازم اولمامقله» دیر.

(٣) امیرگونه اوغلنك قتلی تجم ایلچیسنك دسیسه‌سنه حمل اولندی . کاغدخانه‌ده بنا ایتدیکی قصر وباغچه‌یی پادشاه آلدی . نعیما ، ج ٤ ، ص ٥ (مترجم)

راتیسبون دیه‌ت مجلسی ، پادشاه جدیدی جلوسندن دولایی تبریك ایچون بر مجارك، یاخود بر آلمانك انترنونس صفتیله دیوان همایونه اعزامی حقنده کسته‌نبرغ مشاور خاصی طرفندن‌واقع اولان تکلیفی قبول ایتدی[١]؛ اشبو مأموریت ایزده‌نچی نامنده برمجاره تودیع اولنه‌رق، ایزده‌نچی ٢٦ نیسان ١٦٤١ تاریخنده استانبوله واصل اولدی. دیوان ترجمانی ذوالفقار خسته بولندیغی جهتله اعتمادنامه‌لرك ترجمه‌سنه ایتالیان طبیبی غراسی مأمور اولدی . بالمقابله طرف شاهانه‌دن راتیسبونه کوندریلن محمد اغا — که عمرینك اوتوز سنه‌سنی عثمانلی صفوفنده وطنی علیهنه استعمال ایتمشیدی — راتیسبونه ، اللی کشیلك برمعیت ایله واروب، دیه‌ت مجلسی طرفندن صورت رسمیه علنیه‌ده قبول ایدلدی (٧ تشرین اول ١٦٤١) . صدر اعظم ، ایسترپاده اخیراً واقع اولان جولانلر حقنده انترنونس ایزده‌نچی ایله مقیم ایلچی شمیدك سرد ایتدکلری شکایته مقابل « اولان اولمش » جوابیله اکتفا ایتدی. مع هذا قانیژه ، وسه‌ز ، وبوبوچ آقینجیلری اگه‌رسه‌ك پالانغه‌سنی بغتةً اله گچیرمش ، یاشلرینه باقمقسزین قادین ارکك بتون اهالیسنی اولدورمش ، اوچ یوز اسیر آلمش ، قلعه خارجنده‌کی خانه‌لری کاملاً یاقمش ایدیلر. صوقوللو اعقابندن قانیژه بکلربکی حسن پاشا — مخالفت ایتدکلری حالده جمله‌سنك برونلرینی قولاقلرینی کسمکله تهدید ایده‌رك — موروراآب ساحللری اوزرنده‌کی کویلر اهالیسنه ویرکی ویرملرینی امر ایلدی (٥ کانون ثانی ١٦٤١) . قوستانوبچ اغاسی پەترینیا قوماندان عمومیسنه زمین شکایتده یازدی که، بوسنه والیسی کندیسنه هر درلو تعرضدن اجتناب ایتمسنی امر ایتمش اولدیغی حالده، کچن قیش دوبچایه اوستریالیلر طرفندن تعرضات وقوع بولمش، وکنج قونت ترساچ نووی‌یه عسکر سوق ایتمشدر ؛ موسی پاشاده مشاور خاص بارون کسته‌نبرغه‌و مجلس خاص مشورت رئیسی قونت شلیکه برکاغد کوندره‌رك، تحدید حدود ایچون تعیین اولنان قومیسره انتظاراً عقد اولنان متارکه اثناسنده باتیانینك بالانون کولنی کچوب قوپان ماحقاتندن ایغول پالانغه‌سنی احراق ودرت کویی تخریب ایتمش اولدیغنی بیلدیردی (٤ نیسان ١٦٤١). بوحال دائمیٔ اندیشناك صاحك تجدیدینی اوستریایه شدتله آرزو ایتدیریوردی ؛ لکن صدر اعظم ، هدیهٔ احترامیه نامیله ایکی یوز بیك ته‌کو (غروش) ویرلمدکجه موافقت ایتمك ایستمیوردی. امپراطور خزینهٔ اوراق دیپلوماتیقه‌دن صوك عهدنامه‌نی چیقاردی که، بونده اوستریانك ایکی یوز بیك غروشی « یالکز بردفعه‌لك » تأدیه ایده‌جکی مصرح ایدی. صدراعظم ، صوك قاپیتولاسیونلرك تصدیقنده سلطان مرادك حداثت سنی سوءاستعمال اولندیغی و برموجب امر الٰهی عثمانلیلرك اوچ شی یعنی قبول اسلام، جزیه، یاخود قیلیچ تکلیف ایتملری لازم کله‌جکی جوابنی ویردی. مع هذا معاهدهٔ

صاحبه ایمپراطور نامنه — رفاقتنده ایکی مجار اولدیغی حالده — بارون کهستهنبرغ ویادشاه نامنه قاپجی باشی عثمان اغا ایله دیگر اوچ اغا طرفندن امضا اولندی ؛ بونك محل انعقادی‌سون بلده‌سیدرکه، اون بش سنه مقدم سیتواتورووق عهدنامه‌سی‌ده بوراده تجدید ایدلمش ؛ سیتواتورووق عهدنامه‌سی بودفعه‌ده طقوزماده اوزرینه تصدیق اولنه‌رق، شوقدرکه بولوندوارایله اخیراً ترکلر طرفندن فتح اولنان کویلره عائد مسائل مختلف فیها برحدود قومیسیوننه براغلمشدر. شایان دقتدرکه، لاتینجه نسخه‌نك یدنجی ماده‌سی یالکز جزویتلره عائد ایکن، ترکجه نسخه‌نك مادهٔ متقابله‌سی عمومیت اوزره دین عیسوی راهبلرینه شاملدر (۱) .

آوستریا ایله عقد مصالحه اولندقدن برقاچ هفته صوکره، استانبوله بر روس ایلچیسی کلدی : بونك تعلیماتی، دیوان همایوندن موسقوویه کوندریلان چاووشك قتلندن دولایی، دولت عثمانیه‌یه عرض معذرت وتاتارلرك روسیه طوپراغنده جولانلرینك توقیفی طرف شاهانه‌دن تعهد اولنمق اوزره چارك آزاق قلعه‌سنی ترکه حاضر بولندیغی حقنده اعطای تأمینات ایتمسی امر ایدی. براغوزه ایلچیسی ایله ترانسیلوانیادن کوندریلن درت مأمور مایس ایچنده معتاد ویرکیلری کتیردیلر. ترانسیلوانیانك اوچ مصلحتکذاری مملکتلرینك اوچ ملتنی، یعنی مجارلری، ساقسونلری، سه‌که‌لیلری [چهلر] تمثیل ایدیورلردی. دردنجیسی راقوچی طرفندن کوندرلمش ایدی؛ راقوچی امارتنك اوغلنه انتقالنی تأمین ایتمك ایستیوردی. سنه‌نك ختامندن اول، راقوچینك وارادلی اتیه‌ن قاروسی نامنده بر ایلچیسی بر ویرکی وهدایا ایصال ایتدی؛ بو ایلچی — ایمپراطور ایلچیسنك آنجق ایکی یوز ثه‌کو ویرمش اولدیغی — مجاردن مهتدی ترجمان دولت ذوالفقاره‌ده ایرنجه ایکی بیك ثه‌کو کتیرمش ایدی. مقصودخان اسمنده یکی برعجم ایلچیسی یوزاللی کیشیلك برمعیت ایله ۲۲ تشرین ثانی تاریخنده استانبوله واصل واستقبالنه کوندریلن سکسان درت چاووش ایله شهره داخل اولدی. بوسفیر، شاه عباس ثانینك — پدری شاه صفی‌نك (۲)، اعدام ایتدیردکدن صوکره — ۱٤ مایس ۱٦٤۲ (۱٤ صفر ۱۰۵۲) تاریخنده جالس تخت اولدیغی خبرینی کتیریوردی ؛ معاهدات موجوده احکامنجه، وان جانبنده

(۱) احتمال که جزویتلرك « ی‍سوعیون » صورتنده ترجمه‌سی بوسهوی موجب اولمشدر. یاخود جزویتلره ویریلن مساعداتك تعمیمنده بأس کورلمدیکی حالده، اوستریالیلرك مقصدی آنجق جزویتلرك امتیازی اولمغله، عهدنامه‌نك لاتینجه‌سی اکا کوره یازلمشدر. (مترجم)

(۲) « شاه عجم سام بن صفی فوت اولوب اوغلی، عباس نام صبی شاه » اولمشدی. ـ نعیما، ص ۱٤ . (مترجم)

واقع مات قلعه‌سنك هدمنی طابه مأمور ایدی . پك ملتفتانه قبولی موجب اولان قیمتدار هدیه‌لری اشیای آتیه‌دن مرتب ایدی : هر بری ایکی ذراع اولمق اوزره یتمش پارچه صیرمه‌لی قماش ، قطیفه چیچکلرله منقوش یکرمی پارچه صیرمه‌لی قماش ، صیرمه ایشلمه‌لی التمش بش پارچه ایپك قماش ، عمامه ایچون یتمش درت دلبند وتعبیراخرله هندموصلینی ، یتمش درت پارچه ایپك وجالفس قماش ، عنبر ومسك طولو یدی شیشه ، اوتوز درت قبضه قیلیج ، قرق درت ایپك غاشیه ، یکرمی سکز اوق کمانی ، التمش ففغوری طباق ، یکرمی التی بیوك قالیچه ، اوزرلرینه صیرمه‌لی اورتو اورتلمش اللی دوه ، اون هجین دوه‌سی ، اون درت جنس آت .

٢ کانون ثانی ١٦٤٢ (٣٠ رمضان ١٠٥١) تاریخنده سلطان ابراهیمك بر اوغلی دنیایه کلدی ، که مؤخراً محمد رابع نامیله سلطنت ایتمشدر ؛ (١) او سنه نیسانك اون بشنده دخی بر شهزاده تولد ایتمش (٢) ، واوده برادری سلطان محمددن صکره جالس تخت اولمشدر . شهزاده محمدك دنیایه کلیشی هفته‌نك اك مسعود کونی عد اولنان پنجشنبه‌یه مصادف اولمقله برابر ، طالع ولادتی استخراجه مأمور اولان منجملر ، او کیجه تراویح نمازینی متعاقب استانبولده بر حرکت ارض حس ایدلمش ، و بر قاچ کون مقدم یکی چری قیشله‌سنده‌کی باروت مخزننك اشتعالی موجب بر حریق وقوع بولمش اولمسی بر علامت خیر صایمادیلر . سلطان ابراهیمك جلوسنده دخی حرکت ارضلر ، یانغینلر وقوعی ، قویروقلو ییلدیزلر طوغمسی ، باران آتشین نزولی [سقوط کواکب کبی ظن اولنان علامت جویه] افکار خلقی رعشه‌دار ایتمشیدی. تبریز شهرینك قسم کلیسی ومغول ایمپراطورینك شنب غازان نامنده اولان وخرابه‌سی سیاحلر ایچون هنوز بر سرمایهٔ حیرت تشکیل ایدن تربه‌سنی سراپا ییقان بر حرکت ارض سلطان ابراهیمك همان جلوسی آننه تصادف ایتمش ، واوچ آی صوکره غلطه‌ده بر حریق ظهور ایتمشدر . بو احوال متنوعه‌نك القا ایلدیکی تفألات سیئه شهزاده محمدك تولدی اوزرینه ، شهرده اوچ کون سورن ، وترکجه‌ده دونانما تعبیر اولنان عمومی شنلکلر ایله بر درجه‌یه قدر اونودلمشدر . اشبو دونانما کلمه‌سی ترکجه‌ده بایرام ، قوهٔ بحریه ، شنلك اولمق اوزره اوچ معنایه کلدیکی جهتله بر مظفریت ، یاخود بر شهزاده دنیایه کلمسی مناسبتیله اجراسی اعلان اولنان عمومی شنلکلرده شهر خانه‌لرینك تزیین اولنمسنه ،

(١) تاریخ ولادتی : «نوردر کلدی محمد صلب ابراهیمدن ١٠٥١ شانئ وانی (مترجم)

(٢) سلطان سلیمانك تاریخ ولادتی نعیماده بویله مقیددر: ١٥ محرم ١٠٥٢ . (مترجم)

سفائن دیگرلرینه هب بایراقلر چکلمسنه ، طوپلر وفشنکلر آتلمسنه‌ده اطلاق اولنور (١) .

صدارتده بولنان قاره مصطفی پاشا — که عن اصل مجار اولدیغی حالده ، عدی یکی چری نفرلکندن قول کدخداسی وسکبان باشی ، روان محاصره‌سنده یکی چری اغاسی ، بغداد محاصره‌سندن صوکره ، اثنای هجومده وفات ایدن طیار محمد پاشا یرینه وزیراعظم اولمشدر — دولتی انتظام واطاعت عسکریه‌یه کمال محبت ورعایتله اداره ایتمشدر ؛ لکن وقایع ، تشبثات اصلاحیه‌سنك ویردیکی امیدلری تأیید ایتمدی . قاره مصطفی بتون نظردقتنی اوچ مهم شیئه عطف ایتدی : سکه‌نك اصلاحی ، اسعارك تنظیمی ، ممالك دولتك تحریری . بر فیٔ اعتباری ایله تداول ایدن غروش ودوقه — که برنجیسی یوز یکرمی ، ایکنجیسی ایکی یوز اللی اقچه‌یه چیقمشدر — یکی بر سکه‌نك موقع تداوله وضعیله رایج اصلیلرینه ارجاع اولندی ؛ غروش سکسان اقچه‌یه ، ارسلانلی غروش یتمش اقچه‌یه ، دوقه یوز آلتمش اقچه‌یه تکمك اوزره هیئات تعیین ایدلدی . یالکز ینه‌جك اشیا پازارلری دکل ، آت واسیر پازارلری‌ده نظامات مخصوصه آلتنه آلندرق ، مفتش حسن بونظاملری اوقدرشدتله اجرا ایتدی‌که ، خلافنده حرکت ایدنلری طوقماق جزاسنه دوچار ایدرك ، یعنی باشلرینه آغیر بر اغاج پارچه‌سی ضربیله یره ییقوب ازدرك ، اولدورردی . اوروپا واسیا ایالاتی تحریره مأمور مباشرلر ، دها آز بر شدتله ایفای وظیفه ایلدیلر ؛ نفوسی تمامیله تحریر ایدرك — سلطان محمد ثانی زماننده روم ایلی واناطولیده اجرا اولنمش اولان صوك تحریردن بری‌بعض محللرك نفوسی آزالمش ، دیکرلرینك بالعکس چوغالمش ایکن ، ویرکیلری تحولات واقعه‌یه کوره تعدیل ایدلمه‌مش بولندیغی جهتله — ویرکیلرك دها عادلانه توزیعنه چالشدیلر . بونکله برابر شو صیرده‌ده طرح تکالیف ایچون اتخاذ اولنان اصلاحات نافعه اوزون مدت دوام ایتمدی ؛ چونکه اوتوز سنه صوکره مورخ محمد بن حسین بن نصوح ، وزرا وسلاطین وقفلری حقنده ویریلن معفویتدن دولایی ، طرح تکالیف اصولنك دوچار خلل اولمسندن شکایت ایدر . مراد رابعك ، مکررلرحقنده اعدام جزاسی دخی داخل اولمق اوزره ، اجنلرده الك اغیر جزالر ترتیب ایتمش اولدیغی توتونك ممنوعیتی قانونی رفع اولنمادیغی ایچون توتونك ویردیکی نشوهٔ تحریش مبتلالری انفیه

(١) طون فی‌الاصل آت‌قسمنك رنکیله برابرلباس وزینت‌معناسنه‌در. دوناغا(طوناغه) سفنك تجهیزی ، شهرلرك تزیینی دیمکدر. معلومدرکه بایراملرده دخی دوناغا یاپیلیر ؛ فقط بایرامه دوناغا دینلمز . (مترجم)

چکمك صورتیله جزادن قوتلق یولنی بولدیلرکه ، « منتخبات تواریخ » صاحبی بونلرك شو اعتیادینی آقسیرمق مقصدینه حمل ایدر . عثمانلی وقایعنامه‌لری ممالك عثمانیه‌ده برونه چکیله‌جك توتونك استعمالنی اشبو ١٦٤٢ (١٠٥٢) سنه‌سنده قید ایدرلر . صدر اعظمك حقسانیت بی‌طرفانه‌سی — قاضی خواجه زاده مسعود افندینك تحریکاتی اوزرینه بروسه اهالیسنك تخریب ایتمش اولدقلری — بر خرستیان کلیساسی حقنده‌ده ظهور ایلدی . بوقاضی ، شرع اسلامه مغایر اولدیغنی ادعا ایله ، یکی برروم کلیساسنك انشاسنه ممانعت ایتمشیدی ؛ صدراعظم قاضی‌یی عزل ایتدی ، وخرستیانلرك بناسنه باشلادقلری کلیساومناستره وقوعه کتیریلن تخریباتك فاعللری حقنده تحقیقات اجرا ایتمك اوزره برهیأت تعیین ایلدی ؛ قاره مصطفانك شدتی اهالیٔ اسلامیه‌نك متعصبلری آره‌سنده عمومی برخشنودسزلغی ایجاب ایده‌رك ، دیکر اوچ کلیسانك تخریبنی مستلزم اولدی . قاضیٔ معزول خواجه زاده مسعود افندی ، نفیه محکوم اولمش ایکن ، ساحاخانه‌سنه چکیلوب اقامت ایتمسنه مساعده اولندی . خواجه زاده ، سلطان احمد اولك خواجه‌سنك اوغلی ایدی ؛ یکرمی سنه مقدم مدرس اولمشیدی ؛ حلب قاضیلغنه تعیین قلنمش ایکن ، عزل اولنه‌رق ، بروسه قاضیلغنه نصب ایدیلنجه‌یه قدر ، اون سنه معزول قالمشیدی . قاضیلق برتلرینی اللی بیك اقچه‌یه صاتمق اعتیادنده بولنان مفتی یحیی افندی ، خواجه زاده افندینك مدت مدیده منصبدن محروم بولندیغی نظرملاحظه‌یه آله‌رق ، بروسه قاضیلغنی مجاناً توجیه ایلمشیدی . (١) اك بیوك مسند علمی اولان مشیخت اسلامیه‌ده اوچ دفعه بولنان یحیی افندی ، ایرته‌سی سنه ، غایت فعال برمفتی وهنرور بر ناظم شهرتی براقه‌رق ، ارتحال ایتمشدر . بردیوانی اولدیغی کبی ، قصیدهٔ برده‌یی تخمیس ایتمش ؛ میراثه دائر براثر وجنسان نامیله طبه متعلق برکتاب یازمشدر . بونلردن ماعدا ، نکارستان غفاری‌یی‌ده ترجمه ایلمشدر . تأسیس ایتمش اولدیغی مدرسه قربنده مدفوندر . یحیی افندینك یرینه سعدالدین افندی حفیدی ، اسعدافندی زاده ابوسعید محمدافندی شیخ الاسلام اولمش ، بوذات‌ده اوچ دفعه اومقامده بولنمشدر .

سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتنده ، بش سنه‌دن بری قازاقلرالنده بولنان

---

(١) استانبول وادرنه قاضیلقلرینه تعیین اولنان ایکی ذاتدن اللیشر بیك اقچه « مژده » آلنمش ایکن ، مسعود چلبینك چکدیکی شدائد عزله مرحمةً ، منصبنك منشورینی یحیی افندی کندی الیله ویره‌رك ، « مژده » اخذ اولنمامشدر . اووقتك اصولنه کوره ، بو درلو اقچه‌لر باب فتوی مأمورلرینك عوائد مرتبه‌سندن ایدی . مولویتلرك ، نیابتلرك حین توجیهنده برمقدار پاره آلنمق یاقین وقتلره قدردوام ایتمشدر ؛ نصل‌که باب‌عالیده دخی خرج تشریفات آلنیردی . هامه‌ر بوخصوصده یحیی افندی‌یه حقسز برسوء ظنده بولنمشدر . (مترجم)

ازاق قلعه‌سی اوزرینه براً و بحراً عسکر سوق اولندی. قاپودان پاشالقده بولنان حسین پاشانك یرینه سیاوش پاشا تعیین قاندی؛ حسین پاشا اوزی والیلکی ایله عسکری سردارلغنه نصب ایدیله‌رك، بهادر گرای اداره‌سنده‌کی تاتارلرله برلکده حرکت ایتمك امرینی آلدی (١). جزائر بحر سفید بکلری طرفندن تدارك اولنان و ایچلرنده برقاچ بیك یکیچری و سپاهی (٢) بولنان اوتوز سکز بیوك قادیرغه، مخالف روزکارلردن دولایی اون اوچ کون قواقده قالدقدن و صدر اعظمك کیلارجیلرندن برروس اسیری وطننه عودت ایتمك امیدیله دوناتما کورجیلری آره‌سنه قاریشمش اولدیغی حالده الهچیریله‌رك، استانبول خلقنك انظار تماشاسی اوکنده آق سرای چارشیسنده صلب ایدلدکدن صوکره، بوغازدن قره‌دکیزه چیقدیلر. سرایك هپ بوستانجیلری و ترسانه آدملری ترسانه کدخداسی اوزون پیاله‌نك قوماندهسی آلتنده اولمق اوزره قادیرغه‌لرده ایدیلر. روم ایلی تیمار و زعامت عسکری — والده جهتندن برسلطانك [قادین] حفیدی اولدیغی ایچون — سلطان زاده تسمیه اولنان سلستره والیسی محمد پاشا قوماندهسنده بولونیورلردی. آزاق قلعه‌سی، سلاح طاشیمغه مقتدر اون درت بیك ازکاك ایله قوجه‌لرینك احتساسات جنك جویانه‌سنه اشتراك ایدن سکز بیك قادین طرفندن مدافعه ایدیلیوردی؛ لکن محصورلر، ترکلرك مهارتسزلکنده قریم خانیله عثمانلی قوماندانی آره‌سنده‌کی اتحادسزلقده، عثمانلی اردوسنه تلفاتی موجب اولان قحط و علل ساریه‌ده دها قوتلی معاونلر بولمش اولدیلر. بناءً علیه اوچ آی محاصره‌دن صوکره عثمانلیلر — تلف اولان [؟] فلاقلی و مولداویالیلردن و تاتارلردن باشقه — یکیچریلردن یدی بیك و دیکر عسکردن سکز یوز ضایعات ویره‌رك، چکلمکه مجبور اولدیلر؛ دوناتما بوغاز ایچنه دوغری یالکز آچدیغی زمان قادیرغه‌لرك برطاقمی دون منصبنده قره‌یه اوره‌رق قازاقلرك النه کچدی. استانبوله مواصلت ایدیلنجه سیاوش پاشا معزول اولدی؛ یرینه اوزون پیاله تعیین اولندی. قریم خانی بهادر کرای ازاقدن عودتندن آز صوکره وفات ایتدی؛ اووقته قدر

(١) نعیمایه نظراً، ج ٣، ص ٤٥٨، قاپودان پاشانك تبدیلی و حسین پاشانك اوزی‌یه مأموریتی ١٠٥٠ وقایعندندر؛ آزاق اوزرینه سوقیات و مورخك بوندن صوکره بیان ایده‌جکی وقایع ایرته‌سی سنه‌دندر؛ یعنی سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتندندر. (مترجم)

(٢) نعیما بش یوز یکیچری و بر مقدار سپاهی دیر. له‌وه‌سك، ٤، ص ٢٨، یکرمی [؟] یکیچری دیر. مبالغه اعتیادنده اولان اولیا چلبی الای فرقتین، ایکی یوز قایق، یکرمی سکز سنجاق عسکری، قرق بیك بساراییه تاتاری، قرق بیك افلاقلی و بغدانلی، یکرمی بیك اردلی، سکسن بیك قریم تاتاری کوندرلدیکنی یازار؛ معهذا عساکر عثمانیه‌نك کثرت مقدارینه رغماً، رجعتی سویلر.

ردوس‌ده محبوس طوتلمش اولان کوچك قارداشی محمد کرای اوکا خلف اولدی . ینه ردوسده موقوف بولنان شاهین کرای ، امرپادشاهی اوزرینه ، محل مأموریتی اولان مصره کیدرکن ، جزیره اوکنده توقف ایدن مصطفی پاشا معرفتیله قتل ایدلمشیدی (١) . ایرتەسی سنه (١٦٤٢) آزاق اوزرینه یکی برقوهٔ عسکریه سوق اولندی . مصر والیلکندن سلستره والیلکنه نقل اولنان واواولکی سفرده دخی بولنمش اولان سلطان زاده محمد پاشا — که جوان قاپوجی باشی عنوانیله‌ده یاد اولنوردی — قاره سردارلغنه وقاپودان اوزون پیاله قوهٔ بحریه قوماندانلغنه نصب ایدلدی (٢) . ..ذات شاهانه ، مصارف سفریه ایچون قریم خاننه برمعتاد چیزمه پاره‌سی نامیله اون

---

(١) نعیمانك وجیه‌دن نقلاً روایتنه کوره ، شاهین کرای کندی خانده اوتورمقده ایکن ، برجاهل مجهول ، دولت عثمانیه‌نك قوش اسملی برشخصدن زیان کوره‌جکنی خبر ویرمکله اونك قول باطلنه اعتماداً شاهین کرای قتل اولنمشدر . فقط شورانی غریبدرکه برنچق عصر صوکره ینه شاهین کرای نامنده‌کی قریم خانی قریمك روسیه النه کچمسنه سبب اوله‌رق ، اوزمان ردوسه نفی ایله اعدامنه فرمان صادر اولمش ، وکندیسی فرانسز قونسلوسخانه‌سنه التجا ایتدیکی حالده ، ردوس قاضیسی بولنان سنبلزاده وهبی قونسلوسخانه‌یی طوپه طوته‌جغنی بیان ایله شاهین کرایی اورادن چیقاروب ، برقصیده‌سنده سویلدیکی اوزره « کوك کوزلو مکاری » اعدام ایلمشدر . قونسلوسخانه‌لر « خارج ازملك » حقنه مالك ، اولمادیغندن ، قاضی شاعرك تهدیدی حقوق ملل احکامنه‌ده مغایر دکل ایدی . دولتك بیوك ضرر کوره‌جکی قوش اسملی کیمسه اکلاشیلان بوصوکره‌کی شاهین کرایدر ! (مترجم)

(٢) « سلطان ابراهیمك ایکنجی سنهٔ سلطنتنده » عباره‌سی ایله باشلایان فقره‌لرده مندرج آزاق وقایعی قاریشمش کورندیکندن ، نعیمایه نظراً صورت ترتیبی بر وجه آتی تصحیح اولنور :

١٠٥٠ سنه‌سنده سیاوش پاشا قپودانلغه وسابق قاپودان حسین پاشا اوزی والیلکنه تعیین اولندی . ١٠٥١ محرمنده حسین پاشا آزاق فتحنه وخان وقپودان ایله برلکده عزیمته مأمور اولدی . اوسنه آزاق النه‌مادی ؛ بوزغونلق ظهوره کلدی ؛ دونانما عودت ایلدی . قریم خانی بهادر کرای آزاقده خسته‌لانمشیدی ، کوزلومیه ورودنده وفات ایده‌رك ، یرینه محمد کرای تعیین وقره‌جانبندن اعزام ایدلدی . بوزغون دونانمانك استانبوله دخولنه مساعده اولنمسی ایچون شیخ الاسلام یحیی افندی توسط ایده‌رك ، « سفرلرده بعضاً فتح حصول بولەماسی عصر پیغمبریده دخی کورلمشدر ؛ اکرچه ازاق فتحی کله‌جك سنه‌یه قالدی ؛ فقط دشمنده چوق رخنه‌دار ایدلدی » صورتنده معروضاتده بولنمسیله‌ده کوسترلدی . ینه ١٠٥١ ده ، مصردن معزول اولوب سلستره والیلکنه دکل ، ضربخانه نظارتنه تعیین قلنمش بولنان سلطان زاده محمد پاشا سردارلق ایله آزاق فتحنه مأمور اولدی ؛ سیاوش پاشا دخی قپودانلقدن عزل ایدلوب فقط قاپودانلق برمدتلر کیمسه‌یه ویرلمیه‌رك ، صدراعظم بالذات دونانما اموریله اشتغال ایلدی . متعاقباً سلطان زاده آزاق سفرینه کیتمشدرکه ، هامه‌رك « جزائر بحرسفید بکلری سوزینه ابتدا ایده‌رك » ویردیکی تفصیلات شپ بوسفره عائددر ، وشوصورتجه سلطان زاده‌نك آزاق سفرینه مأموریتی یالکز بردفعه‌در .

ایکی بیك آلتون کوندردی. بهارك ایلك کونلرنده محمد کرای، سلطان زاده‌نك ورودینه منتظراً محاصره‌یه باشلایه‌ق اوزره یوز بیك تاتار ایله آزاغه کیتدی. قازاقلر عثمانلی و تاتار عساکر مجتمعه‌سنه مقاومت ایده‌میه‌جکلرینی بیلدکلرندن، شهره برطرفدن صو باصدیردقدن و برطرفدن‌ده آتش ویردکدن صوکره، براقوب کیتملریله، آزاق هم صو ایله، هم‌ده آتش ایله تخریب اولنمشدر. اوچ کون صوکره سلطان زاده محمد پاشا تاتار اردوسیله برلشدی؛ هر نه قدر آزاق قلعه‌سنی فتح ایتمدی ایسه‌ده، تعمیری موفقیتنه نائل اولدی. قریم تاریخی، آزاغك دلی حسین طرفدن محاصره‌سنی، تاتارلر طرفدن فتحنی، سلطان زاده طرفدن تعمیرینی شرفجه بربرینه معادل وقایعدن اولمق اوزره قید ایدرلر. سلطان زاده، شو صورتله «آلتون اردو» خانلرینك، قریم خانلرینك، اوچ عصر اول ازاغه کلوب یرلشن جنویزلرك اثرینه اقتفا ایتمشدر. قلعه‌نك محافظه‌سنه یکرمی طاقم یکی چری، التی طوپجی، اون جبه‌جی، یدی بیك تاتار، یدی سنجاق بکی، جمعاً یکرمی بیك کیشی ایله کثیرالاعداد طوپ براغلدی. ازاغك حسین پاشا جانبندن محاصره‌سنده و تاتارلر جانبندن فتحنده عثمانلیلرك الك مشهور سیاحی اولان اولیاچلبی مؤذن صفتیله حسین پاشانك و قریم خاننك معیتنده بولونیوردی. اولیا، سلطان ابراهیمك جلوسی سنه‌سی سیاحته چیقمش و گشت و گذاری یکرمی سنه سورمشدر. ایران و عربستانه قدر اناطولی‌یی، حبش مملکتنه قدر افریقایی دولاشمش، المانیانك واسوجك بر قسمندن کچمشدر. حکایات جولانی درت جلدده یازمشدر. مؤذن و کاتب صفتیله والیلر معیتنده امور اداره ایله اشتغال ایده‌رك، ماهر بر اداره مأموری صفتنی آلمشدر. اولیا، بالذات شاهد اولدیغی وقایع حقنده قیمتدار و وثائق براقشدر؛ لکن مبالغه‌یه تمایل عانیسی جهتیله احتیاط ایله مراجعت اولنمق وخصوصیله تاریخ قدیم حقنده‌کی افاداتی آنجق پك احتیاطکارانه قبول ایتمك اقتضا ایدر؛ بالعکس کوردیکی محللرك تعریفاتی تمامی تمامنه موافق حقیقتدر.

ازاغك فتحی سنه‌سی صدراعظم قاره مصطفی پاشا، مراد رابعك ندیمی اولان سلحدار مصطفی پاشانك دفعیله بر مخاطره‌لی رقیبدن قورتلمش ایدی. سلحدار ذی اقتدار مصطفانك ایلك علائم ادباری محمدی اولان قنه اوغلنك اعدامی اولمشدر. قنه اوغلنك تکه و آیدین طرفلرنده‌کی عصیانلری مراد رابع دورنده جزاسز قالمشیدی؛ لکن صکره سیواس والیلکنه نقل اولنمسی اوزرینه اهالینك شکایاتنه بناءً استانبوله کتیریله‌رك، املاکی مصادره و ایاصوفیه چارشیسنده بر قصاب دکانی اوکنده صلب اولندی (٢٠ کانون ثانی ١٦٤٢ — ١٨ شوال ١٠٥١). محمدی حقنده وقوعه

کلن شو معامله سلحدارکده عاقبت حالنی احساس ایده‌بیلیردی . سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب سلحدار مصطفی پاشا بودین والیلکنه تعیین قلنمشیدی ؛ انجق مرکز ایالتنه کیتمه‌دن مقدم موسی پاشا ایله بجایش اولنه‌رق موسی پاشا شو صورتله اوچنجی دفعه اولمق اوزره ، دولتك اك مهم حدودایالتندن اولان بودینه مأمور اولمشدرکه بوذات استحکامات جدیده علاوه ایلدیکی موسی پاشا پالانغه‌سنده نامنی زمانمزه قدر محافظه ایلمشدر [٣] . مصطفی پاشا ، بو تاریخث وقایع مندرجه‌سنده کوردیکمز وجه ایله ، جانبولاد ودیکرلری کبی ذی اقتدار وقورقونج ندیملری ایچون دارفلاکت اولمش اولان طمشواره کوندرلدی. مراد رابعك اسکی محرمی ایام اقبالنده عظیم ثروت طوپلامش ایدی ؛ جمله سوء استعمالاتندن اولمق اوزره ، عسکری مواجبنه مخصوص اولان وسنه‌ده سکسان بیك غروش طوتان قبریس ویرکیسنی اوچ دورت سنه درجیب ایلمشیدی . وزیراعظم مصطفی پاشا ، اموال امیریه‌نی سوء استعمال ایتمسنی سبب اتخاذ ایله حقنده تحقیقات اجراسنی امر ایتدی؛ تحقیقاته شدتله دوام اولنه‌رق قپا سلطانك کدخداسی موقوفاتجی محمد افندینك یاپدیغی انتریقه‌لرده قره مصطفی پاشانك مساعیسنی تسهیل ایلدی . محمد افندی ، سلحدار مصطفی پاشانك عودتی مساعده‌سنی آلمق ومراد رابعك تصور ایتمش اولدیغی وجه ایله اونك کریمه‌سی اولان قپا سلطان ایله ازدواجنی تسهیل ایتمك ایچون والده سلطانی اقناعه چالیشیوردی . نتیجهٔ تحقیقات ، سلحدارك اعتراف ایلدیکی اللی بیك غروش ثروتنك خزینهٔ حکومته اخذندن عبارت قالدی ؛ لکن صدراعظم ، والده سلطانك آغزندن قاچیردیغی برقاچ سوزدن ازدواج ترتیبنی آکلامش اولمسیله سلحدار حقنده امر اعدام آلمق ایچون بونی فرصت بیلدی . ادرنه بوستانجی باشیسی سنان اغا قرق جلاد ایله برلکده قاتلی اراده‌نك اجراسنه مأمور اولدی . سلحدارك استانبولده‌کی خانه‌سنده صاقلامش اولدیغی بش بیك کیسه قیمتنده آلتون وکموش برسفره طاقمی ایله برچوق نقد خزینه‌یه آلندی. قره مصطفی پاشا ، مؤخراً وقتیله صاحب منشآت توقیعی فریدونه عائد بولنمش وامیرکونه‌نك اعدامنده کندیسنه اهدا ایدلمش اولان سرای محتشمده پادشاهه پارلاق بر ضیافت ویردی (١ صفر ١٠٥٢ — ١ مایس ١٦٤٢) . اوصیره‌ده ، والده سلطانك اسکدارده تأسیس ایتدیکی جامع وحمامك انشاسی ختام بولمشدر. سلحدار ، والده سلطانك رضاسی اولمقسزین اختناق اولنمش اولمقله برابر [٤] صدراعظم ، برمدت دها کمال اقتدارینی محافظه ایده‌بیلدی . ایرتسی سنه — که اوچ هفته ظرفنده ایکی شهزاده‌نك ، یعنی آتیاً جالس تخت اولان

احمد ایله اون آیلق وفات ایدن مرادك ولادتلرینی کورمشدر. — قره مصطفی پاشانك ده سقوطنه شاهد اولدی (۱ محرم ۱۰۵۳ — ۲۲ مارت ۱۶۱۳) (۱).

صدر اعظمك اعدامندن اولجه، سلاح بدست دردست اولنان زوربا برعاصی ایله ایالتلرنده تعدیات اجرا ایتدکلری تحقق ایدن برقاچ والی قتل ایدلمشیدی. قاره مصطفانك شدتی اوزمانه قدر کرك ایالاتده، کرك استانبولده فکر طغیانی باصدیرمش ایدی. سلستره‌دن بوسنه‌یه کوندریلن حسین پاشا ایالات جدیده‌سنده‌کی عصاتی تأدیب ایتمش، وبغداد والیسی درویش محمد پاشا عرب باغیلرینی مغلوب ایده‌رك، ایالتنك مرکزینه التی یوزدن زیاده باش کوندرمش ایدی. ادرنه وسلانیك آره‌سنده‌کی یوللرده اجرای شقاوت ایدن و «هه‌یدوك» تعبیر اولنان حیدودلرك اوزرینه، فی الاصل آوده پادشاهه رفاقت ایتمك اوزره احداث اولنان ومؤخراً بلغراد، قانیژه، اکری، بودین آره‌سنده نوبتجی عنوانیله حدود محافظه‌سنه مأمور ایدیلن آوجی یکی چریلر کوندرلمشیدی؛ بو عسکرك و بوستانجیلرك و سکبانلرك معاونتیله، ادرنه بوستانجی باشیسی قرق کلیساده هه‌یدوکلره هجوم ایده‌رك دوچار انهزام ایلدی. ۱۹ اغستوس ۱٦٤۲ (۲۳ جمادی الاولی) ده استانبولده بر بیوك حرکت ارض وقوع بوله‌رق آغیر وقایع سیاسیه حدوثنه علامت صایلمش، وشو تفأل، متعاقباً، اصالت وثروتنه پك مغرور اولان دولت عسکریله صدر اعظم نصوح پاشانك اوغلی آره‌سنده جریان ایدن مقاتلات ایله تأیید ایتمشدر. باباسیله مفتخر اولان نصوح پاشا زاده حسین بك صدر اعظم حقنده کلمات تحقیریه تفوه ایتمش، یکی چرینك اك آشاغی صنفندن یتشمه اولدیغی ایچون «چورباجی» دیه تلقیب و اوقومق یازمق بیلمدیکنی سویلیه‌رك تحقیر ایلمشیدی؛ بوندن باشقه، حدود والیلرینك طغرای همایونی حاوی فرمان ویرملرینی منع ایدن اوامره اطاعت ایتمك ایستمه‌یوردی. بو بابده‌کی نظامه مطاوعت ایتمه‌سنی اخطار ایچون کوندریلن صدراعظم اغاسنه: «طغرا چکمك بکا میراثدر؛ بن وزیر اوغلی وزیرم، سنك پاشاك کبی آرناوود سرسریسی دکلم» جوابنی ویردی. شو صورتله تحقیر علنی‌یه دوچار اولان اغا، استانبوله عودت ایتدیکی زمان، اکر نصوح پاشا زاده، ارضرومده، آبازه‌نك یاپدیغنی یاپه‌جق اولورسه دولت ایچون برمخاطره اوله‌جغنی صدراعظمه اخطار ایلدی. بونك اوزرینه قره مصطفی، نصوح پاشا زاده‌یی ارضرومدن حلبه تحویل ایتدی. لکن نصوح پاشازاده مأموریت جدیده‌سنه وارروارماز حلب ایالتی

(۱) شهزاده احمد، ایکنجی خاصکی معزز خاتمدن ٦ ذی الحجه ۱۰۵۲ و ۱۵ شباط رومی چهارشنبه کونی وشهزاده مراد غرهٔ محرم ۱۰۵۳ ده تولد ایتمشلردر. نعیما (مترجم)

قالق سیاوش پاشایه توجیه ایدلدی . دها اوزمانلر مناصب دولت منتظماً صاتیلقده اولدیغندن نصوح پاشا اوغلی « بن بومأموریت ایچون اللی کیسه ویردم » دیه‌رك حلبی خلقنك متسلمنه، یعنی وکیلنه تسلیمدن ممانعت کوستردی . متسلم ایفای وظیفه ایده‌مکسزین استانبوله عودتله نصوح پاشا زاده‌نك معامله‌سندن شکایت ایلدی ؛ نصوح پاشانك سیواسه نصبنی ومخالفت کوستریرسه سلاح ایله تنکیل اولنمسنی متضمن برخط همایون صادر اولدی. صدراعظم‌ده، نصوح پاشا زاده‌نك سیواس والیلکنده استخلاف ایده‌جکی ابراهیم پاشایه ـ که ابازه پاشانك یتشدیرمه‌سی اولوب کور خزینه‌دار عنوانیله یاد اولنوردی ـ شومألده برکاغد یازدی : « سنك مأموریتك نصوح پاشا اوغلنه آنجق لزوم عاجله مبنی صورت ظاهره‌ده توجیه اولنمشدر ؛ سیواسی ضبط ایتمکه کلیرسه نه صورتله اولورسه اولسون کندینی محو ایت . » ابراهیم پاشا، عسکریله، حلبده طوپلادیغی سکبان وصاریجه‌لریله کلمکده بولنان نصوح پاشازاده‌نك اوزرینه یوریدی. ایکی رقیب قیصریه جوارنده تقابل ایتدیلر، ابراهیم پاشامغلوب ومقتول اولدی؛ نصوح پاشا زاده سیواسی ضبطه تنزل ایتمیوب دهایوکسك برامل حریصانه‌ده بوله‌رق استانبولده‌کی احباسنه وپای تخت یولی اوزرنده‌کی ایالات پاشالرینه، صدراعظم ایله دعواسنی حضورشاهانه‌ده فصل ایتمك اوزره باب دولته کیتمکده اولدیغنی یازدی . بوخبر استانبولی هیجانه‌دوشوردی؛ دکانلرقاپاندی، ارباب مفاسد، شهرده انتشار ایدن خوف وتلاشدن استفاده‌یه قالقشدیلر . قره مصطفی پاشا دکانلری آچدیردی، نصوح پاشازاده‌نك کلیشی حقنده سوزسویلنلمسنی منع ایتدی ، برچوق کیمسه‌لری توقیف ایلدی . الك ایلری کلن اشرادن اون‌ایکی قدرینی، امثالنی تـهییأ پای تختك مختلف سوقاقلرنده آصدیردی . آناطولی بکلر بکی چفته‌لری عثمان پاشا، سردارلق ایله نصوح پاشا اوغلی اوزرینه کوندرلدی.

نصوح پاشا زاده ایسه ازمید جوارینه قدر کلمشیدی؛ بوخبر اوزرینه ، صدر اعظم، یکیچری وبوستانجیلری ازمیده کیتمك اوزره کمیلره بیندردی ، کندیسی‌ده عاصینك مقصد جرأتکاریسنی منع ایتمك ایچون استانبول یولی اوزرنده برموقع طوتدی . پای تخت احتساب اغاسی شعبان اغا، تروا صحراسنده [قازطاغی سمتی] آناطولیدن لوند طوپلامغه کوندرلدی. استانبولدن قیطاس اغا قوماندا سیله کوندریلن عسکر ازمید قربنده خواجه صحراسنده حمید سنجاق بکی شهسواربك عسکریله برلشدی . عثمان پاشانك نصوح پاشا زاده اوزرینه هجوم ایتمکده کوستردیکی تأخر عاصی ایله متفق اولدیغی حقنده بادیٔ شبهه اوله‌رق قیطاسك آدملری عاماً

اتهامه باشلادیلر . عثمان پاشا عمومك کوسترديكي صبرسزلغه باقه‌رق علی فقیه کوبی جوارنده جنکه کیریشدی ؛ لکن قیطاس اغا وبر قاچ یوز نفر ایله برلکده مقتول اولدی . نصوح پاشا زاده اسیر اخذینی وفراریلرك تعقیبنی منع ایدرك مشکلاته تصادف ایتمکسزین اسکدار اوزرینه یورییمکده دوام ایلدی . ٣٠ حزیران ١٦٤٣ (ربیع الاول ١٠٥٣) بولغورلی تپه‌سنه (١) چادر قوردی . بوموقع برمحتشم نقطهٔ نظردرکه قره دکیزی ، مرمره‌یی ، بوغاز ایچنی، یدی تپه اوزرینه قورولمش استانبولی، پای تختك سینه‌سنده دلنشین انحنالر تشکیل ایدن « آلتون بوینوز » تعبیر اولنور لیمانی نکاه تماشا آلتنه آلیر . اکرنصوح پاشا زاده عثمانلی جنراللرینك ترددلرندن استفاده ایله همان اسکدار اوزرینه یورومش اولسه‌یدی ، استانبولك اوغرادیغی حیرت اوقدر عظیم ایدی‌که اسکداری برقاچ سواری ایله ضبط ایده‌بیله‌جك ایدی؛ آنجق حیله وخدعه‌لرله محاط ایدی؛ کندیسنی محوایتمکده فائده‌لری اولوب اسکدار قارشیسنه واصل اولنجه مهر همایونی آله‌جغنی یازمش اولان آدملرك سوزینه زیاده اعتماد ایدرك غلبه‌سندن استفاده‌یه باقیوب اوچ هفته‌یی ومواعید کاذبه‌یه انتظار ایله کچیردی . کدخداسی بکر، کندیسنی اوبیهوده امیدلر ایله اویالاتمغه صرف مقدرت ایلدی . نصوح پاشا زاده ، کدخدانك خیانتی حقنده استانبولده بولنان قارداشی علی بکدن اخطارات منجیانه آلمش ایسه‌ده بونلره اینانمامش ایدی. مع هذا قارداشنك اندیشه واضطرابنی تسکین ایچون بکری عزل ایتدی، فقط حیاتنه ایلیشمدی؛ اونك برینه وقتیله اباظه‌نك خدمتنده بولنمش اولان مسلم محمد اغا نامنده برفاسدالاخلاق نصب ایلدی. صدراعظم، نصوح پاشا اوغلنه کوندریلن مکاتیب کاذبه ایله قناعت ایتمیه‌رك اونك محوی ایچون دیکر وسائط ده استعمال ایلدی . عاصینك اسکی آدملرندن برینی بولدیره‌رق وکندیسنی اولوم ایله تهدید ایده‌رك نصوح پاشا زاده‌یی اوته‌طرفه مرورینی متعاقب روم ایلی والیلکنه تعیین اولنه‌جغنی افاده ایله اقناع ایتمك اوزره کوندردی . نصوح پاشا اوغلی بودوزاغه طوتلدی : قره مصطفی پاشایه براطاعت نامه یازه‌رق بوغاز ایچندن روم ایلنه کچدی . آنجق سادەدلکندن دولایی امید ایلدیکی روم ایلی ایالتنك براتی کلمدیکنی ، کندی عسکری قوماندانلرینك ترك

(١) ربیع الاولك اواسطنده وزیراعظم اسکداره عسکر وطوپلرکچیروب یکیچری اغاسی وآلتی بلوك نفرایله کچوب کورجی محمد پاشا سرعسکر تعیین اولندی . سعادتلو پادشاه ومعیتی اسکدار باغچه‌سنه واروب قرار ایتدیلر . نصوح پاشا زاده دخی کلوب عسکریله بولغورلی حوالیسنده سیران بدویه‌سی نام محله نازل اولدی . نعیما ، ص٢٤ و٢٥ . (مترجم)

ایتـدیکی اردوگاهده بایراقلرینی سرنکون ایلیه‌رك صـدر اعظمك آیاغنه قاپانغه کیتدکلرینی کورونجه یالکز اون کشی واوغلی ایله برلکده فرار وپراوادی‌یه التجا ایتدی ؛ اوغلی ســونه (١) چفتلکنده براغوب قریم خانك نزدینه عزیمت ودخالت ایلمك نیتیله روسجغه دوغری کیتدی . روسجغه وارەجغی صیره‌ده قرق بوستانجی ایله بوستانجی باشی یتشدی ؛ زنجیره اوریله‌رق اســتانبوله کوتورلدی : هنوز اون آلتی یاشنده بولنان اوغلی‌ده صدر اعظمك کدخداسی طرفندن سونه چفتلکنده طوتلدی (تموز ١٦٣٣ ــ ربیع‌الاخر ١٦٥٣) . نصوح پاشازاده، قره مصطفی پاشـانك حضورینه کتیریله‌رك بعض مورخینك روایاتنه نظراً شـدتلی تحقیراته اوغرادی ، واشکنجه ایچنده اعدام اولندی. ایرته‌سی کونی باشی سرای قاپوسـنده تشهیر ایدلدی ؛ قارداشی علی، چکمجه‌یه کیتمك اوزره قاییغه ارکاب واورادە افنا ایدلدی ؛ دیکر ایکی قارداشی یوسف وعمر حبس اولندی ؛ اسـکی کدخداسی بکر کلیبولیده طوتیلوب اولدیرلدی، واوندن صکره‌کی کدخداسی دلی مسلم وکاتبی باقی اغا (٢) زنجیره اورلدی . نصوح پاشازاده‌نك اوغلی محمد وبرادری علی بکك اوغلی ـ پدرلرینك اعدامندن صـکره جانبولاد وفخرالدینك اولادی حقنده یاپلدیغی کبی ـ سرای خدمه‌سی سـلکنه ادخال قلندی . نصوح پاشـانك حفیدی ونصوح پاشــا زاده‌نك اوغلی محمد (٣) مؤخراً پدرندن و بیوك پدرندن دها متواضعانه ودها مخاطره‌سز برشرفه نائل اولمشدر: سلطان ابراهیمك جلوسندن باشـلایه‌رق اوتوز ســنه‌لك بر تاریخ یازمش ، وبوکا « منتخبات تواریخ » نامنی ویرمشدر ، معلومات کامله‌سی وامثالی نادر بر بی‌طرفلق ایله تمایز ایدر ؛ پدرینك اعدامنی نقل ایتدیکی صیره‌ده قاتللر حقنده کین بتوتنه دلالت ایده‌جـك هیچ بر تعبیر شدیداستعمال ایتمدیکی کبی دائما ، کندیسنجه طبیعی اولان ویاخود احتیاطك القا ایلدیکی براعتدال کوسترر (٤) .

نصوح پاشا زاده‌نك اعدامندن صکره وقوعه کان تبدلات اداریه صیره‌سنده ، مصر والیلکنده بولنمش اولان بوستانجی مصطفی و سلطان زاده محمد پاشالر قبه آلتی وزارتنه تعیین قلنملری نظر دقته شایاندر . سلطان زاده محمد پاشـادن ازاق

(١) نعیماده « پراوادی قربنده ذونه نام محلده اولان چفتلکنی » (مترجم)

(٢) اورفه‌لی باقی افندی ؛ صوکره شفاعتله خلاص اولمشدر نعیمادن، ص ٣٠ (مترجم)

(٣) اله‌کچدیکی وقت بروجه محرر اون التی یاشنده اولمقله برابر کوزل ایمش . سیادتنه مبنی نقیب الاشرافك شفاعتیله قورتلمشدر . نعیمادن . (مترجم)

(٤) پك نادر تاریخلردن اولان سلطان زاده محمد پاشـا تاریخنـك یازمه بر نسخه‌سی دره‌سد کتبانه‌سنده شرق الیازیلری آره‌سنده موجوددر .

سفری مناسبتیله بحث ایتمش ایدك . مصر ایالتنده خلفی اولان بوستانجی مصطفی پاشا ، سلطان ابراهیمك جلوس صیره‌لرنده استانبوله جلب و محبسه القا ایله خزینه‌یه سکز ملیون اقچه جزای نقدی ویرمکه محکوم اولمش ایدی ؛ سربست براقلدقدن واوچ ملیون اقچه‌سی دها مصادره اولندقدن صوکره نائل عفو اوله‌رق قبه آلتی وزیرلکنه نصب قلنمشیدی . مصطفی پاشانك یرینه ، والده سلطانك خلاف رضاسی اوله‌رق ، مصر والیلکنه کوندریلن مقصود پاشا ایالتی کمال‌عدالت ایله اداره واولکی سنه‌لرده ایران‌سفری‌احتیاجاتی ایچون ویااسلافنك‌طمعیله احداث اولنان ویرکیلری الغا ایلدی ؛ بوویرکیلردن لغو ایلدیکی قرق نوعدن دون دکل ایدی . لکن مقصود پاشانك حسنات اداره‌سنه طاعونك انتشاری تقابل ایلدی ؛ بوآفت اوقدر شدتله حکم ایتدی که بر کون قاهره‌ده یالکز جامع الازهرده طقسان ایکی دفعه جنازه نمازی قیلنمش ، ومورخین زمانك روایتلرینه کوره میدانده تابوتلر بركاربانك بربرینه صیقشمش دوه‌لری کبی تعاقب ایتمشدر. ایکی یوز اوتوز کوی بسبتون خالی قالدی ؛ عسکردنده بر چوق تلفات وقوع بوله‌رق خزینه‌یه بونلرك متراكم مواجبندن‌ایکی یوزیتمش‌ایکی بیك آلتون قالدی . شوکیفیت، مفتشلرك وملتزملرك عصیانه بادی اولدی ؛ بونلر مقاطعات سنویه‌دن پیشین ویرلمسی لازم‌کلن ثلثی تأدیه‌دن‌امتناع ایله‌بونك طاعوندن ظهورایدن‌تلفاتدن دولانی خزینه‌یه قالان مبالغدن محسوب ایدلمسنی ایستدیلر ؛ آنجق مطلبلری قبول اولنمامسیله والی مقصود پاشایی عزل ایتدیلر . مقصود پاشانك زمان اداره‌سنده برجمعه کونی دکیزه برکمی ایندیرلمش ایدی ؛ خلق جامعلرده نماز قیلمقده ایکن ترسانه‌ده ایشلین التی یوزخرستیان اسیرندن یوز اللیسی زنجیرلرینی قیره‌رق بربیوك قادرغه‌یی ضبط ایله ساحلدن آچلمش وتعقیبلرینه کوندریلن قایقلر یتیشه‌مامش ایدی. پادشاه ، مقصود پاشانك عسکر طرفندن عزلنی خبرآلنجه سلطان مرادك دایه‌سنك قوجه‌سی اولوب حاضر بولنان اختیار وزیر ایوب پاشایه (١) دونه‌رك : « مصروالیلکنی‌سکاتوجیه ایتدم » دیدی . ایوب‌پاشا بر اوپه‌رك‌کندیسنك بوخدمته لیاقتسزلکنی بیان‌ایله لطف‌شاهانه‌یی‌قبول ایتمه‌مك‌ایستدی ؛ لکن سلطان ابراهیم: « ویرلمش ، ویرلمشدر ؛ کیت ، فعالانه حرکت ایت » جوابنی‌ویردی . بناءً علیه ایوب قاهره‌یه عزیمته مجبور اولدی ؛ فقط کتیله کدخداسنك‌الندە برآلت حکمنده بولنه‌رق بونلر والیٔ سابق زماننده لغو اولنان ویرکیلری‌اعاده ایلدیلر . کدخدا ،

[١] ایوب پاشا نشانجی‌ایدی . نعیمادن . (مترجم)

یاقینده اعدام اولنان سلحدارك نشانلیسی قیا سلطانك مدیر اموری موقوفاتجی محمد افندی ایدی. قره مصطفی پاشا، ایوب پاشا معیتنه مأمور ایتمك صورتیله بو خدعه‌کاری استانبولدن تبعید ایلدیکنه ممنون ایدی (١).

نصوح پاشا زاده‌نك باشلیجه هوادارلرندن ذوالفقارپاشا، شو آره‌لق، عصیانك جزاسنی کوردی. صفد سنجاغندن عزل ایدلمسی اوزرینه نصوح پاشا زاده‌نك کوندردیکی مکتوبلره فریفته اوله‌رق شریك جنایتله برلشمك اوزره قونیه‌یه قدر ایلریله‌مش ایدی. لکن دیوان همایونك، کندیسنی قبریس والیلکنه نصب ایتمك وهمان محل مأموریتنه کیتمسی ایچون امر ویرمك یولنده‌کی تدبیری خط حرکتنده توقفنه باعث اولدی؛ بو تدبیر، مقدمجه نصوح پاشا زاده‌یه سیواس ایالتنی توجیه ایتمك وبر طرفدن‌ده سیواس‌والیسنه ابواب شهری خلقنه کشاد ایتمه‌مسنی بیلدیرمك یولنده اتخاذ اولنمش بر معاملهٔ اغفالکاریدن عبارت ایدی. بناءبرین، بودفعه‌دخی، ذوالفقار پاشانك جزیره درونه دخولنه ممانعت اولنمسی ایچون قاضی‌یه وقبریس عسکری اغاسنه تعلیمات خفیه تبلیغ اولندی؛ استانبول احتساب اغاسی شعبان اغاده، ظاهراً آطه‌ده‌کی یکی چریلرك قوماندەسنی عهده‌سنه آلمق وحقیقت حالده سلطان ابراهیمك ذوالفقار پاشا حقنده صادر اولان اراده‌سنی انفاذ ایلمك اوزره قبریسه کیتدی. شعبان اغا، قپودان پیاله پاشانك ورودینه قدر والیٔ جدیدك امنیتسزلکنی ازاله ایده‌جك صورتده حرکت ایتدی؛ پیاله، قالابر ساحللرنده التی آی جولاندن صوکره، اغتنام ایلدیکی ایکی خرسز کمیسی، ایکی تارتانه (٢)، ایکی یوز اسیر، برچوق‌اشیا ایله قبریسه کلدی (٣). شعبان اغانك تکلیفی اوزرینه

(١) پادشاه، صدر اعظمی سرایه چاغیروب: «مصری ایوب لالامه ویردم» دیدکده قره مصطفی پاشا: «کوزل اولمش پادشاهم، اما بمله برلکده مصرده بولنان موقوفاتجی محمد برابر کیدرسه ایی‌اولور، یالکز کیدرسه اموال‌امیریه‌نك تحصیلنده فتور کوسترمسی ملحوظدر» دیدی. پادشاه درحال دوات وقلم ایستیوب: «سن‌که موقوفاتجی محمد افندیسك، سنی ایوب لالامه دیوان افندیسی ایتمشم، کیده‌سن» دیه خط همایون ویردی. موقوفاتجی اکرچه مصره بردرجه‌یه قدر رغبت کوسترمشیدی؛ انجق بو اراده چیقنجه دوشوندی، قیاسلطان خاصلرندن وموقوفاتجیلقدن هرسنه برچوق پاره‌لر آلدیغی حالده بونلری براقوب‌ده اوزاق بر یره کیتمکی مناسب کورمدی؛ استعفا ایچون پادشاهه مراجعت ایتدی. سلطان ابراهیم ایسه چین جبین کوستروب: «باشکی کسرم؛ کیت، مصر اموالنك حسابنی سندن ایسترم» جوابنی ویرمسیله مجبوراً عزیمت ایلدی. نعیمادن، ص ٧٠. هامه‌رك پادشاه ایله ایوب پاشا آره‌سنده یازدیغی مکالمه بوندن غلط اولسه کرکدر. (مترجم)

(٢) اوچ کوشه‌لی، بر یلکنلی کمی.

(٣) قپودان پیاله پاشایه‌ده ذوالفقار پاشانك اعدامی ایچون امر ویرلمشیدی. نعیمادن. (مترجم).

قپودان پاشا ذوالفقاری آمیرال کمیسنه [باش‌تارده] دعوت ایتدی. اثنای ضیافتده ذوالفقارك باشی بدنندن جدا ایدیله‌رك شعبان‌اغا، ارادهٔ پادشاهینك اجرا اولندیغی اثبات ایدن بو حجت خونین ایله عزیمت ایتدی. بوندن آز مهم اولمایان براعدامده روم ایلی والیسی فائق پاشانك امحاسیدر. فائق‌پاشا سلطان محمد ثانی زماننده موره‌یه سوق‌اولنان اردوقوماندانی اولوب قبری حالاً ملقره‌ده کورلمکده بولنان طورخان نسلندن ایدی. بالدفعات ارتکاب اسناد اولنه‌رق حتی مراد رابع زماننده صدر اعظم خسرو پاشا مظالم وتعدیاتندن دولایی کندیسنه بیك دکنك اوردرمشیدی. سنه‌ده اوتوز بیك غروش ایرادی اولدیغی واختیارلغی جهتله آرتق پاره بریکدیرمکدن واز کچمسی لازم کایرکن ینه تعدیاتنه نهایت یوق ایدی. صوفیه قاضیسی معزالدین سنجاری محمد افندی، فائق‌پاشانك عزلی ایچون، مملکتك شکایاتنی حاملاً استانبوله کلدی. پادشاهك امری اوزرینه، فائق پاشا، قاپوجی باشی شهباز اغا واسطه‌سیله مقیداً کتیرلدی؛ نصوح پاشا زاده علیهنه کندیسندن خدمات نافعه کورمش اولان صدر اعظم قره مصطفی پاشانك هردرلو مساعیسی ثمره‌سز قالدی. فائق پاشا، قاضینك اسناداتنه مقابل، آنجق، روم‌ایلی والیلکنده سلفی اولان دلاور پاشانك شهادتنه استناد ایدیوردی. لکن دلاور پاشا، یا حقیقته محبت سائقه‌سیله، یاخود صدر اعظمك قریباً سقوط ایده‌جکنی آکلادیغی ایچون قاضینك بتون اهالئ مملکتك مظهر احترامی اولمش ناموسلو بر آدم اولدیغنی تصدیق ایلدی. کندیسندن فتوی طلب اولنان شیخ‌الاسلام یحیی افندی دخی: «بونك قتلی واجب اوله‌لی اوتوز ییلدر (١)» جوابنی ویردی. بنابرین طورخان نسلندن بولنان فائق پاشانك باشی سرای حولیسنك اورته‌سنده کسیلدی. (١٦ مارت ١٦٤٣ – ٢٥ ذی‌الحجه ١٠٥٢) (٢).

بو اعدام، نه قدر محق اولورسه اولسون، نه پادشاهك، نه‌ده صدر اعظمك اثر عدالتی دکل ایدی؛ حتی صدراعظم، فائق پاشایی قورتارمق ایچون واقع‌اولان تشبثاتنك عقیم قالدیغنی کورنجه، استعفا ایتمك درجه‌سنه قدر محمیسنی التزام ایلدی. فائق پاشانك مجازات کورمسی قره‌مصطفی پاشا علیهنه قورلمش بر ترتیبك نتیجه‌سی ایدی؛ چونکه صدراعظمك دشمنلری، حمایه‌سنده بولنان فائق پاشانك اعدام ایدلدیکنی کوروب‌ده کندی باشنك‌ده کسیله‌جکی قورقوسنه دوشمسنی آرزو ایدیورلردی. بو فسادی، اوزماندن بری والده کوسم سلطان ایله برابر ادارهٔ اموره اشتراك ایله حقیقی شریك

(١) نعیمادن عیناً. ج ٣، ص ٤٠ (مترجم)

(٢) نعیما «عاشر ذی‌الحجه» تاریخنی کوستر. (مترجم)

اولان اوچ قوتلی شخصدن مرتب ایدی. برقادینك تأثیری آلتنده و اوصاف مریدن متجرد بر پادشـاهك نامنه حرکت ایدن بو هیئت مثلثه؛ قبه آلتی وزیری سلطان زاده محمد پاشا، پادشاهك میرآخوری یوسف (۱) ایله — دولت عثمانیه‌ده پادشاه خواجه‌لغنده بولنـانلرك جمله‌سندن زیاده سـوء شهرت قازانمش اولان — جنجی خواجه‌دن تشکل ایتمشیدی. سلیمان قانونی زماننده رستم پاشانك وسلیم ثانی زماننده پیاله پاشانك زوجه‌لری بولنان سلطانلرك نسلندن بولندیغی ایچون سلطان زاده یاد اولنان محمد پاشا، سلطان عثمان ثانینك خوتین سفرینه عزیمتی اثناسنده قاپوجی باشیلق ایله سرایدن چیقمش، اوصاف نبض آشنائیسندن دولایی اوزماندن بری « سلطان زاده جوان قاپوجی » لقبنی محافظه ایلمشدر. سلطان ابراهیم سلطنتده مصر والیسی وموخراً روم ایلی بکلربکیلکیله آزاق قلعه‌سی ایکنجی دفعه اوزرینه سوق اولنان عسکره سردار اوله‌رق نهایت قبه آلتی وزیرلکنه تعیین اولنمش، وحقسز اولمقسزین کندیسنه رقیب عد ایدن قره‌مصطفی پاشا طرفندن شام والیلکنه کوندرلمش ایدی. قره‌مصطفی ایچون وظیفه‌سی ایجابنجه دائما حضورشاهانه‌ده بولنان میرآخور یوسف دها قورقونج بررقیب ایدی؛ سلطان ابراهیم، برادری مرادك مغایر احتیاط اولان سماحتنی کاملاً تقلید ایده‌رك یوسفه [سلحدارلق ایله برابر] مصاحبلك مأموریتنی و اوچ طوغلو وزیر رتبه‌سنی ویرمشیدی. مرادك ندیمی اولان سلحداره نه درلو عاطفتلر ابذال ایدلمش ایسه حسین پاشاده اونلره نائل اولدی، حتی کدخدا تعیین ایتمسنه‌ده مساعده ایدلدی. لکن صدراعظمك اك ذی‌قدرت دشمنی ومثلث عثمانینك اك شایان دقت شخص تاریخیسی — اناطولیده زعفرانبولی قضـاسی کویلرندن برینك اهالیسندن وشیخ کبیر متصوف صدرالدین قنوی احفادندن بولنان — جنجی خواجه حسیندر. برادریله برابر استانبولده تدرس ایتمشیدی؛ آنجق علوم شرعیه‌دن زیاده، سحره متعلق علوم وتداوی ٔ امراض ایچون افسون ایله اشـتغال ایتدیکی جهتله سلسلهٔ علماده ترقی بوله‌مادی؛ حتی معلملری اونك بو حالندن دولایی اوتانیرلردی (۲).

(۱) نعیمایه نظراً، بو تاریخده رکابدار یوسف اغا، سـلحدار ووزارت ثانیه ایله برابر مصاحب شهریاری اولمشیدی که بو ذات کرید فاتحی یوسف پاشادر. (مترجم)

(۲) جنجی حسین افندی مقدما شیخ محمد چلبی‌یه دانشمند اولمشیدی [یعنی اونك طلبه‌سندن ایدی]؛ چلبی، سلیمانیه مدرسه‌سندن ازمیرقضاسنه چیقدقده ملا حسینی استحقار ایله ملازم یاپمادقدن باشقه منصبه‌ده برابر کوتورمدی. حسین، افندیسنك بعض اخوان واحباسندن استشفاع ایدوب اونلرده چلبیدن: « بوزواللی‌یه یازقدر؛ بوقدر وقتدر سزه دانشمندلك ایتدی، برلکده آلیکز » دیه رجا ایتدیلر. چلبی: « بزم ناموسمز واردر؛ قادینلره، چوجوقلره آفسـون اوقور بر آدمی برابر کوتوروب‌ده منصبده رذیل می اولهم » جوابی

فقط جنجی حسینه علما نظرنده الك زیاده موجب استحقار اولان ، سرایده نائل اولدیغی اقبال ایدی . جنجینك والده‌سی ، اوغلنك باباسندن موروث افسونلرله سزاوارحیرت شفالرویرمکده اولدیغنی واوغراديغی نزول واقتدارسزلق ضربه‌لرینه قارشی اطبانك کافهٔ مساعیسندن برفائده کوره‌مین پادشاهك کسب عافیت ایده‌بیله‌جکنی سرایده بولنان بعض بیلدکلری واسطه‌سیله‌والده‌سلطانه القا ایلدی. پادشاه ، جنجی حسینك مالك اولدیغی قدرت فوق الطبیعه‌یی خبر آله‌رق تجربه‌ده بولنمق ایستدی. سلطان ابراهیم ـ کرك کندی خیالنه آلدانمش اولسون، کرك حقیقةً حالنده برتحول وقوع بولسون ـ ساحرك علمندن دها ایلك تجربه‌ده برایيلك مشاهده ایتمسیله طبیب بختیاری غریق عواطف ایلدی. کموش اوانی (١) واقچهٔ ثمینه ویردی، ومنحل اولان قاپوجی ومتفرقه منصبلرینك مخصصاتنی جنجی‌یه تخصیص ایلدی؛ هنوز قرقلی ، یعنی کونده قرق اقچه آلیر مدرسلردن دکل یکن آلتمشلی پایه‌سی‌ده‌توجیه ایتدی. مفتی یحیی افندی بوتوجیهك اصول مؤسسه‌یه تماميله مغایراولدیغنی عرض ایتدی؛ لکن برقاچ کون‌صوکره، برخط‌همایون، شواخطاره رغماً، جنجی‌یی مدرس رتبه‌سنه ودهاصوکره خواجه [معلم سلطانی] مقامنه ترفیع ایلدی؛ ایشته جنجی اوزماندن اعتباراً علما وخلق لساننده « جنجی خواجه » لقبنی آلمشدر . نامی بزه واصل اولمامش وانجق « نصیحت » عنوانلی اثرنده اوزمان عثمانلی سرای‌واداره‌سنك صورت تشکلی حقنده وثائق قیمتدار براقمش اولان بروزیرك عاقلانه معروضاتی ، پادشاهك قوتنی امحایه چالیشان بومثلثك تأثیرینه قارشی اوغراشمغه مقتدر اوله‌مامشدر [٥]

صدراعظمك اوچ دشمنی ، اونی محو ایتمك ایچون برلشدیلر ؛ کندیسی‌ده کرك سلطان ابراهیمه وکرك حرمه خوش کلمین فعالیله اونلره یاردیم ایتمش اولدی؛ حتی خصملرینك اسباب سقوطنی احضار ایدیور ظننده بولنورکن کندی ادبارینی تعجیلدن باشقه برشی یاپمیوردی. یکیچری اوجاغنده منحل اولان مناصبك الغاسی، اوقدر مضر اولان عوارض وبرکیسنك اعاده‌سی ، ویرکی تحصیلنده کوستریلن شدت (بوندن دولاییدرکه منمن قاضیسنی اهالیٔ بلده اولدرمشلردی) ، حاصلی

ویرمشیدی . نعیما ، ص ٣٦ و٣٧ ، بونی یازدقدن صوکره ؛ « جناب حقك حکمتنه عقل ایرمز ؛ افندیسنك عار ایلدیکی افسونکرلك جنجی‌یه سرمایهٔ عزت اولدی » مطالعه‌سنی ایراد ایدر . (مترجم)

[١] جنجی‌یه دفعةً « صحن مدرسه‌سی » ویرلمشیدی ، نعیما ، ص ٣٦ ؛ هامر بونی کموش اوانی آ کلامشدر . جنجی‌یه ، صحن مدرسه‌سیله برلکده بر چوق وظائف ومعینات ومکمل دوشمه‌سیله برعالی سرای احسان اولنمشدی . (مترجم)

هپ شوخطیئات مترا کمه قره مصطفی پاشا حقنده عسکر واهالینك کینی جلب ایتمشدی ، نصل که سلطان مرادك ندیم قدیمی سلحدارك اعدامی‌ده والده سلطانك عداوتنی مستلزم اولمشیدی . قره مصطفی ، حرم همایونده‌کی کدخدا قادینی‌ده اینجیتمك بدبختلکنه اوغرادی ؛ کدخدا قادین بش‌یوز آرابه‌اودون ایستمش‌ایدی؛ صدراعظم ، مهم ایشلرله مشغول بولنه‌رق اودونك تدارکنده تأخر کوستردی . برکون دیوانده بولندیغی حالده ، تعطیل ایچون معین اولان وقتك حلولندن ایکی ساعت اول ، حضورشاهانه‌یه کلمك اوزره امر آلدی . پادشاه کندیسنی کورنجه : « کهیا قادین ایچون امرایتدیکم اودون بو وقته قدر نیچون ویرلمدی ؟ » دیدی . قره مصطفی پاشا : « پادشاهم ، تنبیه ایده‌لم ، ویرلسین . » دیدکدن صوکره احتیاطکارلقدن زیاده جرأتکارلق کوسترەرك ؛ « پادشاهم ، بن سنك وزیرکم ؛ بویله کوچك برشی ایچون دیوانی بوزدیروب بنی چاغیریورسك . بش یوز چکی اودون اون بش‌بیك اقچه ایدر؛ بونك‌ایچون امورمهمه‌یی تعطیل ایتدیریورسکزده تبعه ، خزینه ، سرحدلر احوالندن بر شی سؤال بیورمیورسکز . » سوزلرینی علاوه ایلمش ایدی. مفتی یحیی افندی ، حسین افندی (۱) واسطه‌سیله بو مکالمه‌دن خبرداراولدقده، صدراعظمه ، احتیاط وبصیرت اوزره بولنمسنی وپادشاهه مهم کورینن خصوصاتی اهمیتسز کورمه‌مسنی خفیاً اخطارایتدی؛ قره مصطفی پاشا ایسه بو اخطاره:«بنم حقیقت‌حالی‌سویلیشم، پادشاهه محبتمدن دولایی‌دکلمیدر؟ مداهنه‌می‌ایده‌یم؟ اسیراوله‌رق یاشامقدن ایسه حراوله‌رق اولمك اولادر» سوزلریله مقابله ایتدی(۲). قره‌مصطفی پاشا ، سلحدار یوسف پاشایی محو ایتمکه قرار ویرەرك ـ سرایده ایلك وقوع بوله‌جق‌ جلید رسمنده چوربا ییمکدن امتناع ایله سلحدارك‌صدراعظمه تفوق‌نفوذینی سبب ناخشنودی اوله‌رق کوسترمکه اقناع ایتمك ایچون یکیچری ضابطلرینه توزیع

(۱) حسین افندی ، صدر اعظمك محرملرندن اولوب بو فقره‌یی نقل ایدن ذاتدر . نعیما . (مترجم)

(۲) نعیما دیورکه : حسین افندی پادشاه ایله وزیرك مکالمه‌سنی قره‌مصطفی پاشادن ایشتدکده عقلی باشندن کیده‌رك شیخ‌الاسلام یحیی افندی‌یه مراجعتله عرض ماجری ایتمش یحیی افندی همان کوزلرینی‌آچه‌رق واللرینی قالدیره‌رق « آمان صاقنسون ! پادشاهلره بویله سویلنمز . امور مهمه دیدیکی هپ اولوربیتر . پادشاهك امرلرینی اجرا ایتملیدر ؛ امور معظمه پادشاهك سویلدیکی ایشلردر . بزدن‌اوغلمزه سلام سویله بویله‌خشونت‌کوسترمسین!» دیمش . حسین افندی‌شیخ‌الاسلامك سلامنی واخطارینی تبلیغ ایتدکده صدر اعظم جواباً : « منصب ایچون یالان سویلمك ومدارا ایتمك بکا کوچ کلیر . نم‌سعیم کندی دولتی ایچوندر. هرکس برطرفدن سوز سویلیه‌رك پادشاهی اغضاب ایچون نفاقه باشلادیلر، هانکی برینه‌مدار ایده‌یم ؟ بویله یاشامقدن اولمك یکدر» دیمش . ص. ٥٠ (مترجم)

ایتمك اوزره ـ یکیچری کدخداسنه یوز کیسه اقچه اعطا ایلدی. لکن بو خدعه موجدینك علهینه دوندی . خیلی وقتدر صدراعظمدن ناخشنود اولان یکیچری ضابطلری الك عاقل مشاورلرندن بولنان مصلح‌الدین اغایه مراجعت ایتدیلر ؛ اوده یکیچری اغاسنی بو ایشدن خبردار ایتدی . یکیچری اغاسی قره مصطفانك ترتیبنی ذات شاهانه‌یه خبر ویرمسیله سلطان ابراهیم، مصلح‌الدین اغانی حضورینه جلب ایله متصور اولان فسادی نقل ایتدیردی، اوندن صکره سؤال ایتدی‌که : « بن شمدی لالامی اولدرسه‌م قوللرم بکا ایجینیرلرمی؟ » مصلح‌الدین اغا شویله جواب ویردی : « حاشا پادشاهم ، جمله‌سنك بونی قیلدن اینجه‌در، هپسی مطیعدلر؛ صدر اعظمك قتلی اونلری ممنونیته غرق ایده‌جکدر » ایرتسی کونی (٢٢ مارت ١٦٤٣ـ ١ محرم ١٠٥٣) ، پادشاه قفس آرقه‌سندن دیوانه ناظر ایدی؛ صدراعظمك بعض ارباب مصالحه عنف ایله معامله ایتدیکنی کوره‌رك دیوانك تعطیلی ایچون الیله ایکی دفعه قفسه اوردی . قره مصطفی پاشا، دیوان عقیبنده برمعتاد حضور شاهانه‌یه کیرمك ایستدیکی حالده قبول اولنمدی . محرملرندن بری، مصلح‌الدین اغانك پادشاهه اخبار ماجری ایتمش اولدیغنی بیلدیرمسی اوزرینه ، قره مصطفی پاشا قوینه بر مصحف (شریف) آله‌رق سرایه کیتدی؛ تیمور قپودن ایچری کیروب پادشاهی یورویه‌رك کزینیر بولدی . سلطان ابراهیم حدتله « لالا! نه عجایب که باباکك اوینه کیدرکبی دعوتسز کلیورسك ! » دیدی . صدراعظم، حرکتنی محق کوسترمکه چالشدی (١) : اوزمانه قدر یکیچریلرك دیزکینلرینی ضبط ایتمش ایدی . شمدی اطاعتسزلك کوسترملری کندیسنك اقتداردن ساقط اولدیغنی اکلامش اولملرندن منبعث ایدی . سلطان ابراهیم : « یالان سویلیورسك ! فتنه‌یی چیقارمق ایستین سنسك ؛ مهرهمایونمه سندن لایق برینی بولورم » سوزلرینی سویلدی، وحاضر بولنان بوستانجی باشی‌یه دونه‌رك : « آل شونی! » دیدی . بوستانجی باشی بو امرك مهره‌می یوقسه صدراعظمك شخصنه‌می عائد اولدیغنی بیله‌میه‌رك قره مصطفایه مساعد اولان صورتده تفسیر ایلدی . بونك اوزرینه صدراعظم ، اولوم قورقوسیله، خانه‌سنه عودت ایتدی (٢) . همان تبدیل قیافتله حرم دائره‌سنك دامندن قاچدی . بوستانجی باشی یالکز مهرایله حضورشاهانه‌یه عودت ایدنجه پادشاه بوسوء تفهمدن

(١) قره مصطفی پاشا، کتیردیکی مصحف اوزرینه‌ده یمین ایتمش ایسه‌ده پادشاهه قناعت کله‌مش ایدی . نعیمادن . (مترجم)

(٢) قره مصطفی، آدملرینه سلاحلانملرینی امرایتمش ایسه‌ده اونلر متابعت ایتمدیلر. نعیمادن (مترجم)

شدتله منفعل اوله‌رق : « خائنك باشنی شمدی کتیر! » دیه باغیردی(١) . بوستانجی باشی درحال ، بش یوز بوستانجی ایله صدراعظمك قوناغنه کیتدی؛ قپولری قپالی بولمسیله جبراً آچدیردی وآدملرینی فراری‌یی تعقیبه کوندردی. قره مصطفی، حرم دائره‌سنك آرقه طرفنده کائن نعللی مسجد طرفنده براوت بیغینی آلتنده صاقلانمش ایدی؛ کیجه قاچمق تصورنده ایدی . لکن صدراعظمك سرایی دیواری اوستندن باقمقده اولان بر بوستانجی، بیغینك حرکت ایتمکده اولدیغنی کوره‌رك آرقداشلرندن برقاچیله شبهه ایدیلن یره قوشدی . قره مصطفی قلیجنی چکدی ؛ فقط فائده‌سز برمدافعه‌دن صکره مهاجملرك کثرت مقدارینه مغلوب اولدی؛ پادشاهك اوامر مکرره‌سی اوزرینه ، مقیداً خواجه پاشا چارشوسنه کوتوریله‌رك چشمه اوکنده جلاد قره‌علی طرفندن بوغلدی (٢) . جسدی سلطان ابراهیمك یاننه کوتورلدی؛ صوکره تهیئه ایتمش اولدیغی تربه‌یه کومدیلر .

بدبخت وزیر اعظمك سرایی آرانه‌رق برهکبه ایچنده اوتوز بیك دوقه [فلوری] بولندی ؛ لکن بشقه قیمتدار برشی بولنمادی؛ شوقدرکه بر اوطه‌ده کیزلنمش برتخت وبونك اوزرنده قره‌مصطفی پاشا ایله اکابر مأمورین دولتدن دیکر درت ذاتك چاپك چیویلرله میخلی بش قطعه تصویرلری بولندی . خلقك اوهام ظنون پروریسی بوتختی بر اثرساحرانه صایدیلر؛ حتی صدر اعظمه سحر درسلری ویردیکی ظن اولنان برمغربی یاقلدی . بوتصویرلرك برمقصد سحرایله جمع ایدلمش اولمسی - اوزمان سحره ، علم نجومه ، طلسملرك قوتنه دائر یالکز آسیاده دکل، اوروپاده دخی موجود اولان اعتقاده کوره - پك محتملدر. مع هذا رسمه مراقلی اولان مصطفی‌نك بوتصویرلری اشیای ممنوعه‌دن اولدیغی جهتله براوطه‌ده صاقلامش اولمسی ده ممکندر . اسلام ، انسانی تصویر ایدن هردرلو آثار شکلیه‌یی منع ایدر ؛ بورسملری تحیهٔ خالقی استخفاف وتحقیر عد ایده‌رك روز محشرده لوحه‌وهیکللرك بونلری یاپانلردن دنیاده ویره‌مه‌مش اولدقلری جانی ایسته‌یه‌جکلرینی تلقین ایلر(٣). قره مصطفی‌نك چیزدیکمز تصویرینه برقاچ خط دها علاوه ایده‌جکز . طبیعی

(١) سلطان ابراهیم ، بوستانجی‌باشی‌یه « تیز کافر! یاباشی، یاباشك!» دیمش ایدی . کذلك

(٢) خواجه پاشا چارشوسنده طرناقجی‌سرایی‌قپوسی وسبیل‌خانه اوکنده، علی‌ملاءالناس قره‌علی طرفندن کمند ایله بوغلمش ایدی . کذلك

(٣) اسلامده تصویرك منعی،عبادت اوثانی‌قالدیرمق حکمتنه‌مبنی اولدیغی‌وحالاخرستیانلقده بعض مذاهبده کلیسا رسملرینك نه‌درلو ظنون باطله‌یه محل ویردیکی محتاج بیان دکلدر. (مترجم)

اك زیاده کیننك شدتنده نمایان اولوردی ؛ اقرباسندن اجرای تعدیات ایله مظنون برینی ارناودلقده اعدام ایتمش اولان نصوح پاشایه دشمن جان اولمسی بوطبیعتندن دولاییدر . قره مصطفی مأمورینلری صاتمازدی ؛ یالکز معتاد اولان عائداتی آلیردی. حسین افندی ، برکون کندیسنی ـ مأموریت براتلرندن پاره آلمغه جرأت ایدن ـ تذکره‌جیسی احمد افندی‌یه پك منفعل بولدی ؛ احمد افندینك پك ماهر وبتون کون یورلمقسزین چالشمغه مقتدر برکاتب اولدیغنی بیان ایله عفوی ایچون توسط ایلدی ؛ قره مصطفی ، بوشفاعت اوزرینه ، احمد افندی‌یی یرینه دیکری تعیین اولنمش ایکن خدمتنده ابقا ایتمکه موافقت ایلدی . حسین افندی چیقمق اوزره ایکن وزیر اعظم چاغیروب دیدی‌که : « طور ، بو حرامزاده‌نك بر عیبی دها وار : دیوانه ، یاخود بنم سرایمه کلدیکی زمان لباسی اوقدر پریشاندرکه قاپامه‌سنك آلتندن اوچقوری کورینور . رجا ایدرم ، الله عشقنه سویله ، مناسب صورتله کینمکی اوکرنسین! » (١) قره مصطفانك امور اداره‌ده مهارتی، تأسیساتی،

(١) نعیما، بوفقره‌یی حسین افندینك لساندن شویله نقل ایدر : (برکون قره‌مصطفی پاشانك حضورینه دخول ایچون سرایه واردیغمده تذکره‌جی احمد افندی‌یی ایچریدن مرعوب چیقار کوردم : بشره‌سی متغیر وپریشان اولمش. بو اول احمد افندیدرکه صوکره دفتردار ووزیراعظم اولوب قتل اولنمشدر. تغیر وتلاشندن سوأل ایتدم. وزیر کندیسنه غضب ایتدیکی جهتله خوف جانه دوشدیکنی بیان ایله شفاعت ایستدی ؛ « وار، اوطه‌که صبر ایله، نیجه اولور کوره‌لم » دیوب ایچری کیردم. وزیر اعظمی منفعل وغضبناك بولدم. بنی کوردکده : « نره‌ده‌سك ، بهی آدم ! » دیدی . بن دخی « بیورك، سلطانم! سیماکزده آثار ملال کوریلیور؛ اصلی نه‌در ، نه مقوله امر مشکل ظهور ایتمشدر ؟ » دیه متجاهلانه سوأل ایتدیکمده « شول ولدالزنایه نه دیرسك ؟ بنم ویردیکم براتلری درکنار ایدوب بکلربکلرینی حقلار ایمش؛ شمدی قتل ایتسه‌م کرکدر » دیدی؛ « یا یرینه استخدام ایچون کیمی تدارك بیوردیکز؟ » دیدیکمده « کوینوکلو محموده خبرکوندردم، شمدی کلیر » دیدی. بن « آمان سلطانم! اولا کوینوکلو محمود پیر ضعیفدر ؛ حضوریکزده آیاق اوزره طورمغه قادر دکلدر ؛ تذکره‌جیلك کوچ خدمتدر؛ اما بو حرامزاده بتون‌کون آیاقده طورمقدن عاجز دکلدر، وبردن اوتوزمکتوب بیورسه‌کز برساعتده یازمغه زحمت چکمز؛ سریع‌القلم، راسخ کاتبدر. ثانیاً بونجه زماندر سز بونی استخدام ایدەرك کافهٔ اموریکزه محرم ایتدیکز؛ شمدی اولدیررسه‌کز قان ایتمش اولورسکز. بومقوله آدملرك قانی نه شیدرکه اونکله اتککزی تلویث ایده‌جکسکز؟ اکرعزل ایدرسه‌کز محرم‌اسرارکز محرم‌اعداکز اولمق‌لازم کلیر » دیدم. « یا ایتدیکی یانه‌قالسین‌می؟» دیدی ؛ « معقولی بودرکه رسوخ کتابتنه نظراً ینه تنبیه وعتاب ایله اکتفا وخدمتنده ابقا اولنسون » دیدم. « سن بو ولدالزنایه باصتی اول ! سنك خاطرك ایچون اویله ایده‌لم» دیدی. احوالنه نظارتی تعهد ایله کتیروب ال اوپدرمك ایچون چیقمق ایستدم. آرقه‌مدن چاغیروب دیدی‌که : « حسین افندی، بو حرامزاده‌نك بر بیوك عیبی دها واردر : دیوانده و بوراده آیاقده طوررکن اوچقوری صارقوب قارشیمزده کورینور. اثوابی پریشان؛ قاپامه‌سی آچیلوب

مبانیسی نامنه شرف ویرمشدر . سلطان ابراهیمك جلوسنده ، وندیك سفینه‌لرینك مناره‌لرینی ییقمش اولدقلری اولونیه شهرینه ایقاع ایتدکلری خساراتك تضميناتی اولمق اوزره وندیك حکومتندن ایکی یوز آلی بیك دوقه طلب ایتمشدر . (١)
هنوز قپودان پاشا ایکن تصرفات مهمه اجرا ایده‌رك آق دکیزده بولنان قادرغه‌لرك عددینی قرقه چیقاردی ؛ صدارته ترفیع ایدلدکده سپاهیلرك مقدارینی اون ایکی بیکه ، یکی چریلری اون آلتی بیکه تنقیح ایلدی ؛ یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره تحریر ایله ، تصحیح سکه ایله‌ده مشغول اولدی . زمان اداره‌سنده هراوچ آیده‌بر، عسکر مواجبنی چفته غروش (سکسان پاره‌لق) اوله‌رق منتظماً آلیردی ؛ یکی سرای خدمه‌سنه دیواندن اقچه تخصیص و هرسنه خزینه‌دن قاتنان پاره‌سی تعیین ایتدی ؛ بش سنه ظرفنده آلتی بیك کیسه تصرف ایلشدر (٢) . اوقومق ، یازمق بیلمه‌مسیله برابر بر صدر اعظم ایچون بو درلو معلومات اصلیه‌نك نه قدر لازم اولدیغنی تقدیر ایتمز دکل ایدی : دائما شویله سویلردی : « اعتراف ایدرمکه شو بولندیغم مأموریته لایق دکلم ؛ دها مقتدری بولنمدیغی ایچون کلدم ، » یالکز خلفنه دستور حرکت اولان مؤسساتیله دکل ، مبانیٔ خیریه‌سیله‌ده ابقای نام ایتمشدر . مکه‌ده ، عرفاتدن کلن صویك مجراسنده بولنوب انجق درت پارمق مقداری کسلمش اولان سیاه طاشی بر اوقدر دها کسدیره‌رك صویی چوغالتدی ؛ « عین زرقا » اوزرینه بر قلعه بنا ایتدیردی که محافظلری ایچون مکه‌یه سنوی ایکی بیك بش یوز آلتون ارسال ایدردی (٣) . غلطه‌ده قورشونلی مخزن اتصالنده کائن اولوب سد ایدلمش اولان کلیسایی جامعه تحویل ایتدی. توقاد وسیواس آره‌سنده ، خراب اولمش اولان محمد پاشا خانی تجدید ایلدی ؛ بوراده جامع وحمام یاپدیره‌رق ، واطرافدن درت بش یوز خانه جلب ایده‌رك ، سیواس

اوچنوری کوردیکندن خبری اولماز. اللهی سورسه‌ك شو ادبسزه تنبیه ایله ! اوچنورینی صاقلایوب لباسنی آدم کبی کیسون ! » احمد افندی‌یه بورالرینی اکلاتدقدن صوکره کتیروب ال اوپدیره‌رك خدمتنده ابقا ایتدیردم.) ناقل وقعه حسین افندی. مؤخراً بو احمد افندینك صدراعظم اولوب حضورینه کیتدیکنده صیقیلوب استثقال کوستردیکنی علاوه ایتمشدر. (مترجم)

(١) نعیمایه نظراً آلنان تضمینات « اللی بیك مشعشع قرمزی فلوری » اولوب قرق بش بیکی پادشاهه تسلیم اولنمش، وبش بیکی صدر اعظمه قالمشدر. (مترجم)

(٢) یعنی بش سنه ظرفنده کافهٔ مواجب ومصارفی تأدیه‌دن صوکره آلتی بیك کیسه اقچه آرتیروب خزینهٔ عامره‌یه (ایچ خزینه‌یه) تسلیم ایتمشدر. نعیمادن (مترجم)

(٣) نعیما « قلعهٔ مزبوره مستحفظلرینه مواجب وخیرات سائره‌سی لوازمیله اوقافندن بهر سنه ایکی بیك بش یوز سکهٔ حسنه ارسال اولنور » دیور ، ج ٤ ؛ ص ٥٨ . (مترجم)

یکی شهری » نامیله معروف برقصبه احیا ایتدی . ادرنه‌ده میخال بك کوپریسنك تعمیری ایچون یکرمی بیك غروشدن زیاده صرف وچورلیده بر وقلبه ایله تاتار پازارجنی آره‌سنده قوروچای اوزرینه برکوپری انشا ایلدی؛ اکریده حمام، مکتب، باروتخانه یاپدیردی . استانبول و اسکدارده چشمه‌لر وروم ایلیده صعب‌المرور یوللرده قالدیریملر وصو بولنماز یرلرده چشمه‌لر انشا ایتدیکی کبی پارمق قاپوده مدرسه‌سی ، چشمه‌سی ، تربه‌سی واردر .

مهر صدارت، اوزمان شام والیسی بولنان سلطان زاده محمدپاشایه کوندرلدی. کنعان پاشا ، اونك وصولنه قدر قائم‌مقام تعیین اولنوب فقط مصالح عادیه ایله اشتغال ایده‌رك امور مهمه‌یه باقدی ، ودفترخانه آچلمادی . قره مصطفی پاشا زماننده‌کی کدخدابك یکیچری اغاسی قاپوسنده قهوه ایچرکن بوغیلوب جسدی قاپو اوکنه براقلدی . معمار قاسم ، ترسانه امینی نرخجی حسن ، قاپوجیلر کاتبی حسین افندی (١) ، تذکره‌جی احمد افندی، یکی کدخدا محمد، قاپوجی رجب‌که جمله‌سی صدرسابقك محرملرندن اولمق اوزره معروف ایدیلر ـ حبسه آتلدی ؛ لکن محمد ورجب همان متعاقباً صالیویرلدیلر . مفتی یحیی افندی، ویردیکی فتوادن، یاخود قره‌مصطفی پاشانك قتلی حقنده اختیارسکوت ایتمسندن دولایی برسمورکورك وبیك آلتون آلدی . اختیار طواشی دلاور اغا ، والی مقصود پاشا علیهنه‌شکایات ایله ، قره مصطفی پاشانك اعدامندن ایکی کون اول استانبوله کلمشیدی . لکن ، صدراعظمدن قورقدیغی ایچون ، حامل اولدیغی عرضحاللری ویره‌مه‌مش ایدی ؛ بوکاغدلر حقنده طرف پادشاهیدن استجواب ایدلدکده قریباً کله‌جك اولان بر قاچ مصرلینك اللرنده بولندیغنی سویلمشیدی. انجق مصرلیلر عرض‌حاللرك دلاورده بولندیغنی افاده ایلدکلرندن اختیار حرم اغاسنك حیاتی تهلکه‌یه دوشدی. دشمنلری، دارالسعاده اغاسنك یرینه نصب اولنمق اوزره قره مصطفی پاشا طرفندن جلب اولندیغنی نشر ایتدیلر ؛ مصرلیلر ، دلاور اغانك ابرام ایله کوندرلدیکنه شهادت ایتملریله قورتیله‌بیلدی .

بو آره‌لق وقوعه کلن برچوق تبدلات اداریه آره‌سنده حلب والیسی یاوش پاشانك عزلنی ذکر ایتمك لازم کلیرکه تعدیاتندن دولایی استانبوله جلب اولنمش ومتعاقباً رجب پاشا زوجه‌سی کوهرخان‌سلطانك قیزی صفیه‌خانم ایله ازدواج ایتمشدر. مراد رابع زماننده، پادشاه علیهنه خیانت ایله متهم‌اولانلری نفیه‌مأمور اولان‌ادرنه بوستانجی باشیسی‌سنان آغا، بونلرك درت بیکدن زیاده‌سنی ـ اللرنده‌کی اموالی آ‌لق

(١) بعض وقایع نقل ایتدیکی یوقاریده ذکر اولنان حسین افندیدر . (مترجم)

ایچون - بوغمش اولدیغندن بو درلو شنایع ایله تدارك ایتدیکی ثروتدن دولابی استجواب اتنه آلنه‌رق [نفی صورتیله] ترحاله سنجاق بکلکنه کوندرلدی ؛ یکی چری اغاسی بوسنه‌یه نفی ؛ بونك کدخداسی، افندیسیله برلکده ادرنه قاپوسندن چیقارکن کری کتیرتیلوب اوچ یوز دکنك اوریله‌رق نیم مرده حالنده برکلیم ایچنده کوتورلدی.

یکی صدراعظم شامدن استانبوله واصل اولدی (۱۰ مارت ۱٦٤٤— ۱ محرم ۱۰۵٤) . شهره دخولنك اوچنجی کونی دیوانده بولنه‌رق بعض توجیهات ملکیه اجرا ایتدی . کورجی محمدپاشا شام والیسی، قائم‌مقام کنعان پاشا آناطولی‌والیسی چاوش باشی طوزاق آغا قرمان والیسی ، وزیرعثمان پاشا بودین والیسی اولدی . قپودان پیاله پاشا طرابلس‌غرب‌صوك سفرنده محمد دایی‌یی دعوت ایلشیدی ؛ لکن محمد دایی قپودان خلیل پاشانك سفر دایی‌یی دعوتنده ایتدیکی معامله‌یه اوغرامق قورقوسیله دعوته اجابتدن اعتذار ایده‌رك کندیسنك زیارتنه بدل حمار اوغلی محمد قپودان واسطه‌سیله قیمتلی هدیه‌لر کوندردی . کلن‌اشیا ایچنده ایکی سفره‌لق آلتون وایکی سفره‌لق کموش صحن وخالص آلتوندن برچوق کولله‌لر وار ایدی؛ آلتون صحنلرك کنارینه پادشاهك نامی یازلدیغی کبی کموش صحنلردن برطاقمنك کنارینه ینه پادشاهك ودیکرینك کنارینه صدر اعظمك اسملری محرر ایدی . پیاله،استانبوله وصولنده برطاقم آلتون وبرطاقم کموش صحنلری پادشاهه، برطاقم کموش صحنلری‌ده صدر اعظمه ویره‌رك آلتون صحنلرك برطاقمیله سلطان ابراهیم ایچون کوندرلمش بولنان آلتون‌کولله‌لری کندینه صاقلامش ایدی . حمار اوغلی- انتظام عسکری‌یه مخالف برحرکتندن دولایی‌کندیسنه دکنك اوردرمش وطالب اولدیغی ترسانه کدخدالغنی دریغ ایتمش اولدیغی ایچون - برمدتدن بری، ولی‌نعمتی اولان پیاله‌یه منفعل‌ایدی . نعیمانك تعبیری وجهله « حمار اوغلی اشکلك ایدوب » حریص‌اولدیغی منصبی غلطه قاضیسی بولنان جنجی واسطه‌سیله اله‌کچیرمك ایچون ولی‌نعمتنك صحن وکولله‌لر حقنده‌کی معامله‌سنی خبر ویردی. حمار اوغلنك بوخیانتی اوزرینه پیاله حضورشاهانه‌یه جلب اولندی ، برطرفدن‌ده خانه‌سی آراشدریله‌رق اوزرلرنده پادشاهك آدی یازیلی صحنلر اله کچمسیله درحال بوغلدی . پیاله‌نك منصبنه بکرپاشا وارث اولدی ؛ فقط بوده ترسانه کدخدالغنی حمار اوغلنه ویرمیه‌رك واردیان باشی (یعنی‌لیمان محافظی) قورد چلبی‌یه احاله ایتدی . بکر پاشانك نصبندن برقاچ کون صکره پادشاه اونك حقنده التفات اولمق اوزره ترسانه‌یی زیارت ایلدی ، سلطان

ابراهیمك عودتی متعاقب بکرپاشا ، نعیمانك افاده‌سی وجهله « بر رسم پای انداز تشریف » ، درت بیك آلتون واون کیسه چل اقچه کوندردی .

صوك صدراعظمك زماننده شدت بی رحمانه‌سیله فنا برشهرت قازانمش اولان اموال امیریه تحصیلداری نرخجی حسن افندی، ولی نعمتی اعدام اولندیغی وقت، سلحدارك شفاعتی سایه‌سنده قتله بدل ردوسه سورولمکله قورتولمش ایکن دفتردار مولوی محمدپاشانك القاآتی اوزرینه اعدامه محکوم اولدی؛ مع‌هذا ، اموال ایتامك مصادره‌سی جائز اوله‌میه‌جغی حقنده مفتی طرفندن واقع اولان اخطاره مبنی ، متروکاتی سکز یاشنده بولنان بر اوغلنه براغلدی .

شمدی‌یه قدر سرای وشهر معمارلغی قید حیات ایله ویریلیردی ؛ بو عادت ، سلطان ابراهیم زماننده ، معمار قاسمك عزلیله ، ایلك دفعه اولمق اوزره اخلال اولندی . معمارك « دلی » لقبیله یاد اولنور بر نامداشی ، کندیسی ایچون دها بختیارانه برصورتده نظردقت شاهانه‌یی جلب ایتدی. داود پاشاده‌کی سرای‌صیفیده اقامت‌ایتمکده بولنان سلطان ابراهیم ، برکون آت ایله کزرکن دلی قاسمك سلوری قاپوسی اوکنده‌کی چفتلکی پیشکاهندن کچدی . بوچفتلك اولجه پادشاهك امریله تخریب اولنمشیدی. اختیار قاسم ، پادشاهك آیاقلرینه شتابان اولدی؛ سلطان ابراهیم دیدی‌که: « اختیاردلی! شوقره مصطفی دیدکلری آرناود تحف براوسته‌دکلمی ایدی؟ ـ پادشاهم، کنجلکندن بری اویله‌ایدی. ـ کنجلکنی نه‌دن بیلیورسك؟ ـ آخور خدمتکاری‌اوله‌رق آلتی آی‌یانمده بولنمشدر. ـ یاسن نه‌وقتدن بری بنم خدمتمده‌سك؟ ـ پادشاهم ، سکسان سنه‌لك عمرمدن آلتمشنی خدمتکده کچیردم . بونکله برابر بکا حقسزلق ایتدك، باغچه‌می یبقدیردك . سندن کیمه شکایت ایده‌یم ؟ ـ کدر ایتمه ، باغچه‌کی یاپدیره‌جغم ؛ قاسم نامنده پادشاه یوق ایسه‌ده بوندن صوکره قاسم باغچه‌سی نامیله یاد اولنه‌جقدر . » فی‌الحقیقه ، سلوری قاپوسی قارشیسنده « قاسم باغچه‌سی » نامیله آکیلیرکه بوراسنی سلطان‌سلیم اولك وزیرینه نسبتله « قاسم پاشا » تعبیراولنان محل ایله قاریشدیرمامليدر (١) .

---

(١) بومکالمه نعیماده شویله مندرجدر ، ج ٤ ، ص ٧١ : (دلی قاسم اغانك سلوری قپوسی خارجنده اولان باغچه‌سی حسب‌الفرمان بر ایله برابر اولمشیکن پادشاه داود پاشادن عربه ایله کلیورکن جفتلکی اوکنه اوغرادنده قارشی چیقوب آتنك آیاغنه دوشوب مظهر لطائف والطاف بی‌حساب اولوب [پادشاه] « نه درسن ، قوجه دلی ! شو آرناود عجب معاندکلمی ایدی؟ » دیوقره مصطفی پاشایی یادایتدیلر. دلی قاسم جواب ویروب « پادشاهم ، تاکوچکدن بری بویله معاند ایدی » دیدی . « یا سن انك کوچکلکنی نه بیلورسن ؟ » دیدکده « پادشاهم ، اول بنم خدمتکارم ایدی؛آلتی آی آتم تیمار ایتمشدر » دیدی . « یاسن

١٩ مایس ١٦٤٤ ده (١٢ ربیع الاول ١٠٥٤) [پنجشنبه] [سلطان احمد جامعنده] مولد [حضرت] پیغمبری جمعیتی اولدی . علما آره‌سنده جاری اولان اصول تقدم بو جمعیتده بوزولدی . هنوز آناطولی قاضی عسکری پایه‌سنده اولان وبناءً علیه روم ایلی قاضی عسکرلرندن تأخرایتمث لازم کلن جنجی خواجه بالعکس اونلره تقدم ایده‌رك محرابك صول طرفنده مفتینك یاننده بولندی ؛ صاغ طرفده صدراعظم وارایدی ؛ ذات شاهانه مقصورهٔ فوقانیده بولنه‌رق (١) اوراده مفتی‌یی، سلطان زاده‌یی [آیری آیری] حضورینه دعوت ایلدی . پادشاه برنجیسی ایله قاعداً ایکنجیسی قائماً کوروشدی ، سلطان زاده ذات شاهانه ایله مصافحه شرفنه نائل اولدی . روم ایلی قاضی عسکری معید احمد افندی ، جنجی خواجه‌نك تقدم ایتمسندن مغبر اوله‌رق ، جمعیتدن صوکره کدخداسنی صدر اعظمه کوندروب خشنودسزلغنی اظهار ایتدی . سلطان زاده ، قاضی عسکر افندینك انفعالندن استفاده ایدوب ده مقام لایقنی کندیسنه پاره ایله صاتین آلدیره بیله‌جکنی دوشونه‌رك « بونك مفتی اولمقدن باشقه چاره‌سی یوقدر » جوابنی ویردی . معید احمد افندی ، صدراعظمك سوزلرینك معناسنی آكلادی ، یتمش کیسه آقچه هدیه ایتدی. لکن سلطان زاده وعدینك اجراسنی ابدیاً تأخیر ایلدی . مع‌هذا مؤخراً [صدارتدن عزلندن صوکره] کریده عزیمتنده بو ایشی سلطان ابراهیمك التفات کرده‌سی اولان سلحداریوسف پاشایه توصیه ایلدی . یوسف پاشا دها اوتوز کیسه آلدی. معیداحمدافندی مفتیلکه ترفیع اولنه‌رق جنجی خواجه‌یه تقدم ایتدی (٢).

اجدادمه قاچ ییلدرخدمت ایدرسك ؟ » دیدکده آلتمش ییلدراجداد عظامکه خدمت ایدرم ، حالا سکسان یاشنده‌یم . » دیدکده « بهی دلی ! قوجه [اختیار] معتوه ایمش‌سن » دیو بیوردیلر . او محل دلی قاسم یر اوپوب « پادشاهم ، ظلم کورن پادشاهمه سکردر ؟ شکوی ایدر؛ بکا سن ظلم ایتدك ، باغچه‌جکمی خراب ایتدردك ؛ بن کیمه واره‌یم ؟ دیدکده « الم چکمه ! ینه یاپدیررم » دیوب تکرار تعمیرینه تنبیه ایلدی . و دلی قاسمه التفاتاً « بولده بر کله‌جك واردر ؛ اکرچه قاسم آدلو پادشاه اولمامشدر ؛ اما سنك خاطرك ایچون انك اسمنی قاسم قویایم دیو مزیدالتفات ایدوب دلی قاسم ینه مرجع انام اولدی) [املاسی دخی عیناً‌در، یالکز تنقیط ایدلمشدر .] کوریلیورکه هممر « بولده کله‌جك وار » تعبیرینك بر چوجوق طوغمسنه انتظار دیمك اولدیغنی آکلامیوب جفتلکه « قاسم » اسمنی ویردرمشدر . (مترجم)

(١) پادشاه ، مقصورهٔ فوقانینك قفسلرینی آچوب جمعیته اوچ دفعه سلام ویره‌رك صکره اوطورمش ایدی . نعیمادن . (مترجم)

(٢) نعیمانك ، ص ٧٦ افاده‌سنه کوره معیداحمد افندیدن آلنان پاره‌لر بالآخره سلطان ابراهیمه ویرلمش ، احمد افندی فتوایه کله‌بیلمك ایچون یوز کیسه‌یه قدر فدا کارلق ایتمشدر . (مترجم)

یوسف پاشا بر زماندن بری شام ایالتنه تعیین اولنمش ، وبر متسلم واسطه‌سیله اداره ایتمکده بولنمش ایکن بکر پاشانك یرینه قپودان نصب اولندی . سابق صمصونجی حمزه اغا و ترسانه کدخداسی حسین ساقیزه نفی اولندیلر : برنجیسی ، کندیسنه ویریلن یایا بکلکنی (پیاده ضابطلکی) قبول ایتمیوب شوحقسز تنزیل رتبه‌دن دولایی مناسبتسز سوزلر سویله‌مش ، ایکنجیسی قپودان پاشانك ترسانه‌یه کلدیکی بر کون مأموریت محلنده بولنمامش ایدی . ترسانه کدخداسنك بر کونلك غیبوبتی خدمات مدیده‌سی ثمره‌لرینی غائب ایتدیرمش ایسه‌ده مؤخراً عفو واستانبوله جلب اولنمشدر. اوچ دفعه بودین والیسی اولان موسی پاشا [معزولاً استانبوله کلمش اولدیغی حالده] صدر اعظملغه طالب اولمش اولمق اسنادیله سیواس والیلکنه کوندرلدی. چوقدن بری تأدیبه استحقاق کوسترن اوچ عاصی ـ که بری خسرو پاشا خدمتنده بولنان اوزون یوسف، بری بوستانجی اوجاغندن یتشمه مطراقجی سلیم، اوچنجیسی عاصیلرك کهیاسی اولوب اختفاکاهندن ایرکن چیقمش اولان قنه اوغلیدر ـ اعدام اولندیلر. ازاق قلعه‌سنك فتحندن صوکره قازاقلره قارشی پارلاق موفقیتلر قازانمش اولان کفه والی جسوری اسلام پاشا دخی بو حاله اوغرادی. کندیسی ازاقده ایکن کفه‌ده بولنان اوغلی چرکس اغانك ظهور ایدن تعدیاتی قتلنه بهانه اولدی . فقط قتلنك حقیقی سببی پادشاهك، اهالکار وصفاپرست حیاتندن دولایی، عفوایده‌مدیکی قدر وقیمتی ایدی . تونسلی شیخ محمد نامنده بر مغربی قره مصطفی پاشایه انتسابی جهتیله مغربده تقسیم غنائم وظیفه‌سنی کورمك اوزره برامر آلمش ، مغرب وجاق خلقنك ممانعتلری اوزرینه استانبوله کله‌رك قره مصطفانك سقوطنه تصادف ایتمکله برطرفه نفی اولنمش ایدی؛ ینه مغربه کیده‌رك اسکی وظیفه‌یی آراشدرمغه باشلامسی اوزرینه پای تخته جلب ایله قتل اولندی (۱). بلغراد یکی چریلری سرداری علی بك، دیوانك بعض اوامرینی اجرا ایتمامسندن دولایی، زنجیر اچنده استانبوله کتیرلدی. پادشاهك اقامتکاهی اولان داود پاشا باغچه‌سی، علی بکك شاهد اعدامی اولمش، وبوزواللی‌یه اوموزلرندن اوزون اوزون ات پارچه‌لری چیقارلمق صورتیله اشکنجه یاپلمشدر؛ یکی چری عجمی اوغلانلری بو قانلی عبرتدن درس اطاعت آلمق ایچون رأس مقطوعی اونلرك قیشله‌لرینه آتلدی. مصر والیسی اولوب خیلی ویرکیلری الغا ایتمش اولمسیله برابر عسکرك هر ایستدیکنی یاپه‌مامش اولدیغی ایچون حقنده شکایتلر ظهور ایدن مقصود پاشا پادشاهك یالی کوشکنده بولندیغی صیره‌ده سفینه ایله ساحله ورود ایلدی ؛ سلطان ابراهیم بر قاچ دفعه‌لر

(۱) بوفقره نعیمایه (ص ۱۱۰) مراجعتله تصحیحاً یازلدی . (مترجم)

« مقصود مصرده او اوناوده — حربازلر آرار ایمش ؛ کورنجه اولدیرزم » دیمشیدی ؛ بودفعه مقصود پاشانك سفینه‌سی ورودینه اشارت اولمق ایچون طوپ آتنجه‌پادشاه « مقصود کلدی ! » دیمش، وقره‌یه آیاق باصار باصماز جلاد طرفندن دردست اولنه‌رق برسوز سویلمسنه مساعده اولنمقسزین بوغلمشدر . ترق کلیسا و چتالجه طرفلرنده ظهور ایله بر چفتلکی باصه‌رق اموال و مجوهرات مخفیه‌لرینی سویلتمك ایچون‌صاحبنی شیشده کباب ایتمش، زوجه‌سنی قزغین باقیر تپسی‌اوزرینه یاتیرمش ، قیزینك ممه‌سنه کذلك قزغین آت نعلی قویمش اولان حیدودلر تعقیب واسترانجه طاغلری اتکنده دردست اولندیلر ؛ اکثریسی قتل اولنوب بر طاقمی قازیغه اورلدی . طی قبیله‌سنك بر شعبه‌سی اولان ابوریش طاقمندن خالد عجاج ، یعنی طوپال خالد نامنده بر عرب شقیسی بغداد وحلب یولی اوزرنده بر طوته‌رق برقاچ کاربانی توقیف ویغما ایتمش ایدی؛ بو شقی بر کنج چرکس کوله‌سی‌طرفندن اولدیرلمش، بونك رفع وجودی ممالك دولتك بوطرفلرنده تأمین آسایش ایلمشدر.

جنجی خواجه‌نك تأثیری کوندن کونه آرتمقده ، اونك منتسبلری — سن ومرتبه‌لریله الطاف شاهانه‌یه مستحق ذواته ترجیحاً — ترقیاته نائل اولمقده ایدی . ازجمله ، جراح شیخی متوفی ابراهیم افندی ایله جنجی خواجه‌نك پدری آره‌سنده معارفه بولندیغی ایچون شیخك اوغلی بر خدمت مهمه‌یه تعیین ایتدرمش ، شیخ الاسلام افندینك خیرالدین پاشا مدرسه‌سنی توجیه ایتمش اولدیغی عثمان چلبی‌یی ، مفتینك معلوماتی اولمقسزین آره‌ده بر چوق مدرسه‌لری آتلاده‌رق ، سلیمانیه مدرسه‌سنه قدر ترفیع ایلمش ایدی. قره مصطفی پاشانك اعدامنده ، موقتاً کلیبولی‌یه نفی ایتدرمك صورتیله حیاتنی محافظه ایلدیکی معمار قاسمی‌ده مأموریتنه اعاده ایتدردی ؛ جنجی ، وقتیله کندیسنه‌یوزالتون اهدا ایتمك وصدراعظم قره مصطفی پاشانك حضورینه قبول‌ایتدیرمك صورتیله لطفده بولنمش‌اولدیغی‌ایچون معمارقاسمه منتدار ایدی . قاسم اغانك مأموریتنه اعاده‌سی شوصورتله وقوع بولمشدر : ذات شاهانه ، معمار جدیده ، مقدما قاسم اغانك یاپمش اولدیغی آخور کبی بر آخور یاپمسنی امر ایتمش ایدی . یکی معمارك مصرف دفتری اون بش بیك غروشه بالغ اولیوردی ؛ خواجه ، اوته‌کی آخوره بوندن چوق آز پاره صرف اولندیغنی پادشاهه افاده ایلدی . اسکی آخورك مصرف دفتری اوچ بیك اللی غروشدن عبارت اولدیغی تحقق ایتمکله معمار تبدیل ، وقاسم اغا ینه تعیین اولندی . خواجه ایچون ، مصرفی خزینه‌دن ویریله‌رك ، برسرای محتشم یاپلدی ؛ بو سرایه ایکی

ملیون اقچه‌یه قدر پاره صرفنه مأذونیت اعطا اولنمشیدی. پادشاهك التفات کرده‌سی شکر بولی‌ده برسرای و بر باغچه آلدی؛ شهر امینی کدخدا صفتیله خدمتنه ویریله‌رك بوذات متعاقباً سپاهی جنرالی، یکی چری جنرالی، وزیر عنوانیله دفتردار، مصاحب شهریاری موقعلرینه نائل اولدی. وزیر جدید، دامادینی شکر بولی‌یه کدخدا تعیین ایتدیردی؛ اوده برقاچ کون صوکره قاپوجی‌باشی ووزیر عنوانیله یکی‌چری اغاسی اولدی؛ بوده یکی برشی ایدی: چونکه او زمانه قدر هیچ بر یکی چری اغاسی وزیر اولمامشیدی. جنجی خواجه ایله شکربولی سلطان ابراهیمی برادرنه سیاحتنه اقناع ایتدیلر؛ خواجه‌دن، رئیس حسن حلمی افندیدن، قپودار وسلحدار قپودان یوسف پاشادن باشقه کیمسه پادشاه ایله برابر بولنا‌یه‌جق ایدی. سلطان ابراهیم، استانبول خارجنده برنجی مرحله اولان حرامی درهسنه واصل اولدقده، صدر اعظم معیت شاهانه‌یه التحاق ایده‌رك برلکده بولنمسنه مساعده ایستدی؛ لکن پادشاه شو جوابی ویردی: «بن صیدوتفرجه کیدیورم؛ وزیر و قاضی عسکرلر برلکده بولنورسه هر طرفدن خلق کلیر؛ اونلر دیوانه مراجعت ایتسینلر؛ اك محرم مقربلرمدن باشقه کیمسه برابر کلمسین!» ارکلی جوارنده قنقلی کوینه واردقده، مصاحب میرعجم موکبدن آیریلوب ایلری کیده‌رك اوتاق همایون قوریلان محلك هم هواسی ثقیل هم ده‌صوسز اولدیغنی پادشاهه‌عرض ایتمسنی ارکلی نائبنه سویلدی؛ نائب‌افندی بویله‌شی یازمق وظیفه‌سی خارجنده‌اولدیغنی افاده ایتدیسه‌ده عجم «اکر پادشاه اورادن خوشلانمازسه صوکره سن پشیمان اولورسڭ» دیدی. تهدید اوزرینه نائب، بر کاغده طلب اولنان ملاحظاتی یازدی؛ لکن سلطان ابراهیم بوندن خبردار اولنجه نائبی‌جلب ایله سطور محرره‌نك کندیسی طرفندن یازیلوب یازلمادیغنی صوردی. نائب جواب تصدیق ویرمسی اوزرینه ابراهیم غضبه کله‌رك «سن بر نائب‌پارچه‌سی ایکن‌بنی ملکمه قوندرمازسك آلك شونی، اولدیرك!» دیدی. بوستانجیلر اراده‌یی انفاذ ایتمك اوزره ایکن سلحدار پادشاهك ایاغنه قاپانه‌رق نائبك جانی قورتاردی. چورلی نائبی [بالی‌زاده مخدومی] بووقعه‌دن اوقدر قورقدی‌که ابراهیمك ورودینه انتظار ایتمکسزین قاچدی؛ پادشاه اونك منصبی، خط‌همایون ایله، ایشه یارامازبراختیاره ویردی. ادرنه‌ده پادشاه، دردست اولنان برقاچ خرسزی اولدرتدی. بونلردن بری، جلادك دردست ایده‌جکی صیره‌ده، «بن یکی‌چری‌یم!» دیدی؛ پادشاه «بن‌ده پادشاهم!» دیه‌رك وبوآدمك اللرینی، ایاقلرینی قیردیره‌رق چادرشی ایچنه آتدردی.

سلطان ابراهیم ، ادرنه اوردوسنی استانبول اوردوسی قدر کوزل یاغماز بوله‌رق ، ویاخود بونی برندن ایشیده‌رك استانبولدن اوردون کتیرلمسنی امر ایتمش ، بواراده خلقك کفت وکوسنی موجب اولمشدر . (١) صدراعظم بو فرصتدن استفاده ایله پادشاهه سرعت عودتی لزومنی عرض ایلدی ؛ سوقاقلرده ، میدانلرده – یکی چریلرك کانون معتاد طغیانی اولان اورته جامعده برفساد ظهوری قورقوسنی ویره‌جك – فتنه انکیز کاغدلر براقلدیغنی بیلدردی . محمد پاشا ، برعصیان ظهوری احتمالی حقنده اشاعه ایتدیکی روایاتی تصدیق ایتدرمك ایچون حبسخانه‌دن اون بش یکرمی جانی چیقاردی ، پادشاهك عودتنده تصور اولنان قاریشیقلقلرك مرتبی اولمق اوزره کوستردی ؛ بوبدبختلرك باشلری کسیله‌رك جسدلری دکیزه آتیلوب رؤس مقطوعه شهرك چارشیلرنده تشهیر اولندی .

پادشاه ، شکار وحرم صفاسیله وقت کچیرمك اوزره ادرنه‌ده ایکن حلب والیلکنی ابراهیم پاشایه ویرمشیدی . ابراهیم پاشا حلبه وصولنده ، چول حاکم مستقلی اولان ابوریش عشیرتندن امیر عسافی ، ضیافت بهانه‌سیله بردوزاغه دوشورمشیدی ؛ امیر ، پاشانك چادیرینه کیره‌جکی اثناده ، والینك محافظه‌سنه مأمور معیتی خلقندن – توفنکلرینه چفته قورشون قویمش اولان – درت کشی دردی بردن آتش ایتدیلر ؛ انجق قورشونلر ، امیرك البسه‌سی آلتنه کیمش بولندیغی اوچ قات زرهك یالکز برندن کچه‌رك دیکرلرینی دله‌مه‌مش ایدی ؛ امیر عسافك صادق آدملری هر طرفدن احاطه ایده‌رك حیاتنی قورتاردیلر . عساف بك اوزاق اولمایان چادرلرینه عودتنده ، پاشانك اردوکاهنی معیتی عسکرینه ترك ایتدی ؛ بونلر ، چول اولادینك حربلرینه مخصوص صدالرله (٢) هجوم ایلدیلر . ابراهیم پاشا ، رفقاسندن خیلیسنی وبتون ضیافت طاقملرینی براقدقدن صوکره ، حلبه کوچ قاچه بیلدی . « پاشا چول پادشاهنه ضیافت ویرییور ایمش » دیه‌رك تماشایه چیقمش اولان حلب معتبرانی عربلرك یغماسنه اوغرادیلر . ابراهیم پاشا عسافه ضیافت ایتمش اولمسندن ، یاخود دها دوغروسی موفق اوله‌مامسندن دولایی عزل اولندی ؛ امیر ، برخلعت وحیاتی محفوظ قالدیغی جهتله محظوظیتی شامل طرف شاهانه‌دن بر کاغد آلدی .

(١) نعیما بو اوردولرك استانبولدن حماللر ارقه‌سنده کوندرلدیکنی قید وظهور ایدن قیل وقالدن بحث ایدرکن پادشاه ادرنه‌یه کیدرکن « یکی چریلر عادت مستمره‌لری اوزره بخشش ایستدیلر ؛ آووده بکا یکی چری لازم دکلدر » جمله‌سیله کری چویرمش بولندیغنی علاوه ایدر .
ص ، ٨٢ . (مترجم)

(٢) نعیما ، « زلفیت دیدکلری ولوله » دیور ، ج ، ص ١٠٨ . (مترجم)

(اغستوس ۱٦٤٤ جماذی‌الاخر ۱۰٥٤) سلطـان ابراهیم ادرنه‌دن عودتنده ، مقدما ، نفوذ عظیم صاحبی اولان ، سلطـان مراد سلحدارینه نشانلانمش بولنان برادر زاده‌سی قیا سلطانی ارضروم محافظه‌سندن جلب ایدیلن طیرناقجی ملك‌احمد پاشایه تزویج ایلدی. ایکی شهزاده‌نك ولادتی (سلیم وعثمان) خاندان عثمانینك بقاسنه یکیدن ایکی ضمین ویرمش اولدی .

یوقاریده بیان ایتدیکمز وجه ایله، سلامت کرایك کوچك اوغلی محمد کرای قریم خانلغی تختنی اشغال ایدیورایدی. محمد کرایك ، کندیسندن دهامسن قارداشی اولان اسلام کرای ، بیوك برادرلری بهادر کرای زماننده قالغای‌منصبنده بولنمش ایدی (۱) جنکیزخانك‌قاعدهٔ‌ارثیه‌سی اقتضاسنجه اسلام کرای، بهادر کرایك وفاتندن صـوکره کندیسی نائل تخت اوله‌جغنی امید ایده‌بیلیردی ؛ لکن صـدراعظم قره مصطفی پاشا ، اونك خانلغنه‌ناقابل‌اقتحام بر مانعه اولمشیدی. اسلام کرای ، امیدینی غائب ایتدیکندن‌بری آق‌دکز بوغازینك اوروپا طرفنده سـلطانیه قلعه‌سنده (۲) اقامت ایدیوردی. اوراده‌اقامت‌ایدرکن شارح‌المنارزاده (۳) کندیسنی‌زیارت‌ایتدی. بوذات،اسلام کرای‌ایله‌قونوشورکن،باباسی سلامت کرایك تختنه‌نائل‌اولمسی احتمالندن بحث‌ایلدی.سلامت کرای‌لهستانده‌پدرینك‌بولندیغی محبسده‌اقامت ایتمش‌اولدیغی جهتله شارح‌المنارزاده « ان‌شاءاء پدریکزك‌تختنه‌ده واصل‌اولورسکز » ملاحظه‌سنده بولنمش ایدی . اسلام کرای متوفی برادرینك کتابلرندن ، اونك یازیسیله محرر بر حافظ دیوانی مخاطبنه ویروب اوده تفأل ایلدی ؛ خانك آرزوسنه واولکی تمنی‌یه موافق برمصراع تصادف ایتدی (٤) . لکن صـدراعظم قره مصطفی پاشانك اعدامندن صوکره اسلام کرای ، آدمی سفر اغا واسطه‌سیله ، پدرینك تختنه طالب اولدقده

(۱) اسلام کرای ، مقدما له وموسقوفلرله جنکده اسیر اولەرق لهستان قرالی کندیسنی یدی‌سنه حبس ایتمشدی . نعیمادن ، ص ۸۲ (مترجم)

(۲) نعیماده « حصارسلطانیه » دنیلمشدر ؛ اناطولی‌طرفنده بولنان « قلعهٔ‌سلطانیه » در. اسلام کرایی زیارت ایتدیکی شیمدی کوریله‌جك اولان شارح‌المنار زاده کلیبولیده ایدی ؛ هامەر بوندن روم‌ایلی یاقه‌سنده سـلطانیه قلعه‌سی اولدیغی ظن ایتمشدر . شـارح المنار زاده کلیبولیدن قارشی‌یه کچمش اوله‌جقدر . (مترجم)

(۳) نعیمانك مأخذلرندن اولان مورخ . (مترجم)

(٤) نعیما بونك « یوسف کم کشته بازآید بکنعان غم‌مخور » مصراعی اولدیغنی تصریح ایدیور . حافظدن تفأل معتادنده اولانلرك‌جمله‌سی‌البته بوکا تصادف‌ایتمش ، وهرکسك عودتنه انتظار ایتدیکی بریوسفی اوله‌جغی جهتله مصراعی واونکله برابر غزلك بقیه‌سنی البته موافق‌حال بولمشلردر . هنر ، اوغزل کبی حال آشنایانه سوز سویلیه‌بیلمکدر ؛ بونی کرامت عد ایتمك‌ده پك مبالغه اولماز . (مترجم)

محمد کرای ، بونلرك قریمده اختلال چیقارمق ایستدکلرینی بیان ایله استانبولده‌کی آدملرینی علیهلرینه سوق ایلدیکندن کرك خان ، کرك سفر اغا ردوسه سورلدیلر . محمد کرای ، برطرفدن قارداشندن ، بر طرفدن‌ده وولغا [اتل] نهری طریقیله قریمه استیلا ایتمك ایستین قالموقلردن قورقیوردی ؛ قالموقلر ، بیوك و کوچك قبارطای عشیرتلری رئیسی الایبق بك طرفندن مغلوب ایلدی ؛ بوجنکده ، قریم خاننك ، قالمقوقلر علیهنه چرکسلره امداد ایچون کوندردیکی سلاناش میرزا (١) براوق ایله تلف اولدی . حاقاشماق بك وانتوناق بك نامنده ایکی قارداش چرکس بکلکی ایچون منازعه ایدیورلردی ؛ بونلرك خصومتلری بهادر کرای زماندن باشلامشیدی ؛ بهادر کرای ، ایکیسنه‌ده شرف ویرمك ایستیه‌رك هر برینه اللیشر سکبان ایله برر آغا کوندرمش ، فقط هنوز صبی بولنان کندی اوغلنك تربیه‌سنی انتوناق بکه توديع ایلمش‌ایدی. انتوناق، سلاح الده، حاقشاماق اوزرینه یوریدی؛ حاقشاماق ، ازاق والیسی سیاوش پاشایه التجا ایتدی . انتوناقك طلبلرینه رغماً ، سیاوش پاشا ، رقیبنی انتوناقه تسلیمدن امتناع ایلدی . حاقشاماق استانبوله کوندریله‌رك سلطان احمد اولك براتیله ویریلن « چرکس بکی » عنوانی تصدیق اولندی. کفه والیسی اسلام پاشا، چرکس طوپراغنه تعرض ایتمش اولمق بهانه‌سی ، یاخود سببی ایله قتل ایلدی؛ قریم خانی محمد کرای، اسلام پاشانك تشبثاتنه شریك اولمق تهمتیله عزل اولنه‌رق ــ شبه جزیره‌نك حکمدارلغی عهده‌سنه تفویض اولنمق اوزه دعوت اولنان ــ برادرینك یرینه ردوسه سورلدی. خان جدید، حضورشاهانه چیقدیغی زمان پادشاه برحوض کنارنده، التون ایشلمه‌لی برپاصتیغه بریانیله طایانمش، باشنده برتاقیه‌ایله اوتوریبوردی. خان، یراوپه‌رك ایاغه‌قالقدی؛ سلطان ابراهیم هیچ حالنی بوزمیه‌رق « باق ، اسلام سنی ایشته خان ایتدم . کوره‌یم سنی ، بنم دوستمه دوست ، دشمنمه دشمن اولمالیسك » دیدی . خان تکرار یر اوپوب قالقدی ؛ « جناب حق سعادتلی خنکاریمك وجودینی خطالردن صاقلاسین ، انشاالله خدمتده قصور ایتمم ؛ همان خنکاریمك دعاسی بنمله براراولسون » جوابنی ویردی . پادشاه « بنم دعام سنکله برابردر . بکا صادقانه خدمت ایت ، بندن باشقه‌سنك سوزینی دیکلمه ! » دیدی ؛ اوندن صوکره قاچ یاشنده اولدیغنی ، و اینوب بینمکده نصل بولندیغنی صوردی؛ خان « قرق یاشنده‌یم ؛ اینمکه بینمکه هنوزباشلامیشم ؛ دولتکده انی‌یم ، پادشاهم » دیدی . صیرمه‌لی قماشه [سراسره] قاپلی برسمور کورك ویرلدی، یاقه‌سنی اوپوب کیدی؛ برده مرصع قلیج ویرلدی، اونی‌ده قوشاندی(حزیران ١٦٤٤

(١) نعیاده بو اسملر « قالماق » ، « الایوق » ، « سلطاناش» در .

ـ ربیع‌الاخر ١٠٥٤) . خان ، حضور شاهانه‌دن چیقنجه ، پادشاهك سوزلرینه مغروریتله صدر اعظمه دیدی‌که : مادام‌که بنی قریم خانی یاپدیکز ، امید ایدرم‌که یازدقلریمی نظر اعتباره آلیرسکز ، دشمنلرله نه‌معامله ایدلمك لازم‌کله‌جکنی بیلدیرمکله اوغراشمازسکز . امور مملکته قاریشمییکز ، بن نه یاپه‌جغمی بیلیرم . بنمله دشمن آره‌سنده اتفاق قورقوسی یوقدر ؛ اونلرله بنم آره‌مزده یالکز قلیج واردر » . سلطان زاده محمدپاشا ، مداراپروراولدیغی ایچون بوناهنکام سوزلره شویله جواب ویردی: « جناب حق توفیق احسان بیورسون ، بزسزك هیچ برایشکزه قاریشمق ایسته‌میز » خان ، کوزلوه‌یه وصولنده شهرامینی سلیمان چلبی‌یی اولدردی ؛ انتوناقی حمایه ایله چرکس بکی اولمق اوزره طانیدی . هاقاشماقی اعدامه محکوم ایلدی . برادری قاسم کرایی قالغای نصب وغازی کرایی نورالدینلکده ابقا ایلدی . اسلامی قریم تختنه اجلاس ایچون استانبولده برچوق انتریقه‌لر یاپمش اولان سفراغا ، باش اغالغه ، یعنی عسکرباش قوماندانلغنه کچدی. قالغای آزوقت ایچنده وفات‌ایلدیکندن اونك منصبی نورالدین غازی کرایه ، نورالدینلك‌ده برادری عادل کرایه ویرلدی. محمدکرایك واسلام کرایك قارداشی‌اولوب حلیله‌سی خانزاده خانم ایله برابرعرفانی و آثار شاعرانه‌سیله کسب امتیاز ایتمش اولان بهادر کرای زماننده قریم مفتیسی حافظ‌الدینك وفاتی اشارت ایتمکی اونوتمش ایدك ؛ بو حافظ‌الدیندرکه بر فتواسیله منصور قبیله‌سنك امحاسی مشروع اولدیغنی بیان ایتمش واشبو امحا ایشنده او زمان بهادر کرایك قالغایی بولنان اسلام کرای الك زیاده چالشمشدر .

دولتك آوروپاحدودنده لهستان وروسیه ایله مصالحه قازاق وتاتارلر طرفندن صورت جدیه‌ده اخلال اولندیغی کبی آوستریا ایله حسن امتزاج دخی حقیقةً نائرهٔ نفاق اولان ترانسیلوانیا پرنسی راقوچینك انتریقه‌لریله دهازیاده بوزولدی. سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب ، قریم خانی قرال ولادیسلاسه بر سفارت کوندره‌رك اوچنجی سیکسموند زماننده مقاوله اولنمش ، وایکی بیك قوچ پوستی ایله انجه قماشلردن والتی بیك جفت چیزمه‌دن مرتب بولنمش‌اولان هدیهٔ افتخاریه‌یی ایستمش ایدی. ولادیسلاس، تاتارمأمورلرینی‌غوسدینده آلیقویه‌رق خانك‌معاملهٔ محقرانه‌سندن دولانی الکساندر اوتفینوسکی واسطه‌سیله پادشاهه شکایت ایلدی . ابراهیم جواباً، مطالبندن اجتناب ایتمسی ایچون خانه امر ویردیکنی تبلیغ ایتدی ؛ بونکله برابر روسیه علیهنه کیده‌جك بر ترك اردوسنك لهستان طوپراغندن کچمسنه مساعده ایستدی ؛ لکن بو تشبث مثمر اولمادی . اوچ سنه صوکره ، قراقوویا قلعه‌سی

قومانداني ، تاتارلرك جولانندن شكايت ايتمك وزابوروق قازاقلري طرفندن مقابله بالمثل ايله تهديد ايلمك اوزره شميه‌له‌كي نامنده برضابطني استانبوله كوندردي ١٦٤٤ سنه‌سنده نيقولا بيه‌غانووسكي ، اوخامتووده تاتارلر عليهنه قازانيلان غلبه‌يي خبر ويرمك اوزره ينه قلعه قوماندانی طرفندن استانبوله اعزام اولندی ؛ بيه‌غانووسكي پاي تخته ، يوزسكسان كشيلك برمعيت ايله كيردي ؛ لكن تقديم ايده‌جك هديه‌سي اولماديغي ايچون صفوق قبول ايدلدي . قازاقلر ازاقي ترك ايتدكلري زمان ، چار ميشل ، صدر اعظمه كوندرديكي مكتوبده بقاي صلحي تأمين وتاتارلرله كفه‌ده‌كي ترك عسكرينك كندي اراضيسي اوزرنده جولانلرندن شكايت ايلدي . ١٦٤٥ ده يكي چار آلكسي ميخائيلوويچ ، هداياوخبرجلوسي ايله ، استانبوله انيه‌ن واسيلي‌يي وبرماليه مأموريني كوندردي . سفيرلر احترام ايله قبول اولنه‌رق عودتلرنده ، چاره پادشاهك تبريكاتني تبليغ و بقاي دوستي تأميناتني تجديد ايلمك اوزره ، بر متفرقه كنديلريـه رفاقت ايلدي [٦] . سلطان ابراهيم ، مكتوبنده ، قازاقلرك قره دكيز ساحللرنده‌كي ضبط اولنمسي و موسقوو چارلري طرفندن قديماً ويريله‌كلن ويركينك قريم خاني اسلام كرايه تأديه ايدلمسي لازم كله‌جكني يازييوردي (١) .

اوستريا ايله برائتلاف دها زياده مشكلاته اوغرايوردي . سون مصالحه‌سني تعقيب ايدن سنه راقوچي ايله اسوچ اردوسي باش جنرالي تورستنه‌نسون آره‌سنده ، راقوچينك قانچلاري ژان‌هاري بيسترفه‌لد واسوچ مأموري ژاق‌ره‌بنستوق واسطه‌لريله ، ايمپراطور فردیناند عليهنه يدي‌ماده‌لك تعرضي وتدافعي بر اتفاق (٢) عقد اولنمشيدي . راقوچي ، كندي مصلحتكذاري واسوچ وفرانسه سفيرلري واسطه‌سيله ، اوستريا ممالكنده حرب ايتمسي ايچون باب‌همايوندن مساعده ايستمش ايدي . ترانسيلوانيا پرنسي ، قاشاو ايله نه‌په‌ري وله‌وانچي‌يي النه آلديغي زمان ،

(١) « قريم خاني اسلام كراي خان دامت سلامته‌يه قديمدن موسقوو چارلري طرفندن كونديريلن ويركولري معتاد اوزره وقت وزمانيله ارسال ايليه‌سز . »

(٢) قاتوناده ، ٣٢ . ص ٢١١ ، مندرج واوستريا خزينهٔ اوراقنده موجود اولان بوعهدنامه لاتين ، المان ، مجار لسانلرنده محرر ووه‌يسامبورغده ١٦ ايلول ١٦٤٣ تاريخيله مورخ اولوب تورستنه‌نسون طرفندن موراوياده كائن تويچاثوده‌كي اردوكاهنده تصديق اولنمشدر. خزينهٔ اوراقده راقوچي وتورستنه‌نسون آره‌سنده‌كي مخابره اوراقنك كافه‌سي وره‌به‌نستوق ، دولاهه‌ي ايله بيسته‌رفه‌لدك‌اله كچيريلن مكتوبلري واردر. شو مكتوبلره مراجعت: راقوچيدن تورستنه‌نسونه ، وه‌يسامبورغ ، ٤ مايس ١٦٤٣ ؛ بيسته‌رفه‌لددن تورستنه‌نسونه ، ١٢مايس ١٦٤٣ ؛ تورستنه‌نسوندن راقوچي‌يه ، تويچاثو ، ٨ و ١١ تموز ١٦٤٣ ؛ ره‌به‌نستوقدن تورستنه‌نسونه ، فوغاراش ، ١٠و٢٦ايلول١٦٤٣ ؛ راقوچيدن تورستنه‌نسونه، ١٦تشرين‌ثاني؛ روبه‌نستوقدن تورستنه‌نسونه ، ينه اوتاريخ ايله ، وسائره .

اون بیك دوقه ترانسیلوانیا ویرکیسندن ماعدا بونك ایکی مثلی دیکر بر ویرکی ویدی وزرا ایچون هدایای سنویه وعدایده رك ، یوقاری مجارستان حکمدارلغنی آلمق ایچون استانبولده مذاکره یه کیریشمش ایدی . سلطان زاده محمد پاشا ، قرارلاشدیریلان یکرمی بیك دوقه نك یللك دفعه لکی تأدیه اولنور و اولنماز برات حکمدارینك کوندریله جکی جوابنی ویردی . زعامت وتیمار صاحبلری ، مجارستان حدودینه کوندرلمك اوزره چاغیرلدیلر . راقوچینك تصورات حریصانه سنك حصولی ، موراویا واوستریادن کچه رك ویانه قپولرینه قدر مظفرانه ایلریله مش اولان تورستنسونك موفقیاتیله ده تسهیل اولنمش ایدی . لکن راقوچینك بوشیامب طرفندن مغلوب ایدلمسی وایمپراطورك سون معاهده سی تصدیقنامه سنك استانبوله ایصال ایتدیکی سفارتك برچوق زمان انتظاردن صوکره شو آره لق کلمسی صورت احوالی دکشدردی . ایمپراطورك مأمورلری ، اوستریا منافعنه قازانیلان بوغدان پرنسی له پول طرفندن کوستریلن معاونت اوزرینه ، راقوچی یی بعدما التزامدن وازکچملری ضمننده حدود والیلرینه وهر درلو تعرضدن صرف نظر ایتمسی ایچون راقوچی یه امر ویرلمسی موفقیتنه نائل اولدیلر . اوستریا ایله راقوچی آره سنده ویانه ده عقد مصالحه اولندی ؛ شو شرط ایله که اردل پرنسنك ایستدیکی اون درت قومیته لق [قضا] یرینه به تله نك مالك اولدیغی یدی قومیته لق قید حیات شرطیله کندیسنه ترك اولنه جق ؛ بونلردن ایکیسی ، یعنی زاتمار و سابولچ قومیته لقلری اولادی اوزرینه قابل ترك اولوب انلر طرفندن مدت حیاتلرنجه تصرف اولنه جق ؛ بونلردن ماعدا مجارستانده توقای ، تارچال ، ره که چ ، ئه چه د کبی برچوق املاکك تصرفی کندیسنه براقیله جق ایدی (٨ اغستوس ١٦٤٥) . باب همایونده یاقینده اون بش بیك دوقه یه ابلاغ اولنان ترانسیلوانیا ویرکیسنك اون بیك دوقه یه تنزیلی حقنده راقوچی جانبندن واقع اولان تکلیفه موافقت کوستردی .

سون مصالحه سنك تجدیدنی متعاقب ، باب همایون آوستریادن بر بیوك سفارت اعزامنی ایستمش ایدی ؛ آنجق راقوچینك حالی عهدنامه سنك بقاسنی هنوز مشکوك کوستردیکندن ایمپراطور ، استانبولده کی مقیم ایلچیسی شمیدك یرینه وولواتلی الکساندر غره یفانقلائوی یی تعیین ایتمکله اکتفا ایتدی که بو ایلچی بتون قاریشقلقلره ودیکرلری صیره سنده والانستاین اتفاقنه داخل اولمشدی . ترانسیلوانیا مصالحنك تسویه سی ضمننده راهب فه لدوار وسه له پچه نیلی ژورژ ، غره یفانقلائویه ترفیق ایدلدی . سفیره ویریلان تعلیمات قلاع مضبوطه نك اعاده سی ومتقابلاً بر سفارت ایچون مذاکره ایتمسی متضمن ایدی . کتیردیکی هدیه لر ، بیك اوچ یوز

نه‌کو قیمتنده برکموش صندوقدن عبارت ایدی : ایلیچنك حضوره قبولی کونی ، حسین پاشانك باشی برمزراق اوکنده پای تختك انظار تماشاسنه قونلدی (١٠ حزیران ١٦٤٣) . سلطان ابراهیم ، ایمپراطورك نامه‌سنه جواباً عثمان آغا واسطه‌سیله مکتوب کوندردی (٢ اغستوس ١٦٤٣) . سه‌له‌پچه‌نی ویانه‌یه عودتنده پالاتینك [والینك] ایلیچیلری ژان‌سه‌مله‌کی واتیه‌ن‌خانقو ایله برابر ، راقوچی‌یه معاونتدن صرف‌نظر ایتدیرمك ایچون ، بودین والیسی موسی پاشا نزدینه عزیمته مأمور اولدیلر (نیسان ١٦٤٤) (١) . موسی، جواباً ، راقوچینك مجارستانی ضبط ایتمك ایچون دکل ، هومونایك کندیسنه آرابه‌جی وآرابه‌جی اوغلی وزوجه‌سنه فاحشه دیمك صورتیله واقع اولان تحقیرندن دولایی انتقام آلمق ایچون سلاحه صارلمش اولدیغنی ، وبونکله برابر ایمپراطورك دولته تابع پرنسلرله مصالحه حالنده بولنوب بولنمامسنك بودین والیسنه برتعلقی اولمیوب پادشاهك پشته‌ده ، صوفیه‌ده ، بلغراده‌ده ، اکره‌ده بولنان اللی بیك عسکریله بوتون روما ایمپراطورلغنه حدینی بیلدیرمکه مقتدر بولندیغنی سویلدی . راقوچینك آدملری میشل ماوره‌ر وبالتازار سه‌ده‌سینك خدعه‌لرینه غلبه ایتمك ایچون مجلس مشاوره کاتبی سانله‌ر ، فوق‌العاده سفارتله استانبوله کوندرلدی . نهایت ، بارون دوچه‌رنین ـ که یکرمی سکزسنه مقدم ویانه معاهده‌سی تصدیقنامه‌سنی حامل اوله‌رق بتون سفرانك برنجیسی اولمق اوزره موزیقه‌سی اوکده‌وبایراقلری کشاده استانبوله کیرمشیدی. ـ شمدی‌یه قدردرت دفعه تجدید ایدیلن قومورن عهدنامه‌سنك بقاسنه چالشمق وبودین والیسی موسی پاشا طرفندن شدتله التزام اولنان راقوچینك تشبثاتنه قارشی اوغراشمق مأموریتیله باب‌همایونه اعزام اولندی. بارون دوچه‌رنینك کتیردیکی هدیه‌لر آراسنده صویی بیتدکجه آصمه ساعت کبی آناختارلرله قوریلور برچشمه، اوتوز کموش صحن، ینه کموشدن لکنلر ، ابریقلر جالب نظر دقت اولیوردی. (٢) بارون دوچه‌رنینك

(١) موسی پاشا بوسنه ایچنده عزل اولنمش وخلفی عثمان پاشا بودینه وصولنی ١٨٤٤ اغستوسده ایمپراطوره بیلدیرمشدر .

(٢) پیشکش کموشدن مصنوع برشادروان ایدی‌که قوم ساعتی کبی چوریله‌رك آشاغیدن یوقاری صو صیچرایوب تاسقفنی دوکردی ؛ ساعت مفتاحی کبی مفتاحلریله بوریلوب مناسب فسقیه‌ولوله‌لری وضع اولندقده کاه‌بر ، کاه‌اوچ ، کاه بش ، کاه اون‌بش دفعه‌دن زیاده‌صو صیچرایوب آقاردی؛ تمام صویی دوکدکده اول‌برجانبی دوندیریله‌رك ینه همان اول صوصنعت ایله صیچرایوب حبه‌سی ضایع اولمازدی ، وقوریلوردی ، ینه بوزیلوردی . بورمه میخلر ایله ساعت شکلنده ضابطه ورابطه‌لری وارایدی . بوشادرواندن ماعدا اوتوز عدد سیم صحن که طلا ایله اندوده ایدی. کذلك برچینی ، برلکن وابریق‌که غلافلر ایچنده اوانیٔ فضه ایدی . نعیما ، ج ٤ ، ص ٩٩ و ١٠٠ . (مترجم)

قبولی ایچون تعیین اولنان کون یاغمورلی اولدی. هدیه‌لر سرایه کوندرلمشدی؛ چاوش باشی یوله چیقمسی ایچون سفیری صیقیشدیردی. سفیر یاغموردن دولایی مخالفت ایده‌رك چاوش باشی‌یه: «بویله چامورویاغمور ایچنده هدیه‌لر اوقدر نظر دقتی جلب ایتمز؛ نه ایچون دکلسه کندیکز ایچون بوراسمه‌یی تأخیر ایتملیسکز.» دیدی. الك اسکی چاوشلردن سربستیٔ کلام ایله معروف اولان پیری چاوش بویله جواب وردی: «آلای وهدیه‌لر کوزل برهواده، فنابرهوادن زیاده خلقك انظارینه دها خوش کورینه‌جکنی بزده بیلیرز؛ لکن، رسم قبول ایچون بوکونی تعیین ایتمش اولان پادشاهك سوزی دونمز. سزك برملاقات طلبنده بولندیغکز کندیسنه عرض ایدیلنجه «ــ سفیر خیلی زحمت چکمشدر؛ اونك کبی باغچه‌لرده قیرلرده سربست یاشامغه آلشمش برآدم خانه‌نك دیوارلری ایچنده دها زیاده صیقلمامالیدر؛ صالی کونی ملاقاته کلسین، اوندن صوکره راحتله سیاحتنه دوام ایدر.» سوزلرینی سویلك لطفنده بولنمشدر. شمدی پادشاه سزی بکلیور؛ اکر سز بزم رجالرمزه موافقت کوسترمیه‌جك اولورسه‌کز اصراریکز صدراعظمك باشنك دوشمسنی موجب اولور.» سفیر: «ایستدیککز کبی یاپه‌لم؛ لکن نی بویله صیقیشدیرماکز لازم کلمزدی» دیدی. پیری چاووش، ترجمانك یاردیمیله سوزه باشلادی: «پادشاه سزی چوقدن بری بکلیور؛ دها زیاده تأخر ایتمك، سزك حیاتکزی تهلکه‌یه قویمق دیمکدر. سزی صقیشدیردیغمز سزك نفعکزه‌در». بارون چه‌رنین؛ سلطان ابراهیمه آلمانجه برنطق ایراد ایلدی؛ پادشاه، آوستریا سراینك کندیسنی کوندرمکده مدت‌مدیده تأخرایتمسندن دولایی تعریضات شدیده‌ده بولنه‌رق دیدی که: «بونه‌دیمکدر؟ نیچون دها اول کلمدیکز؟ ایمپراطوریکز بیلمیوردمی که بش‌سنه‌دن بری جلوس‌ایتدم؟ بوحال، دوستانه معامله دکلدر. باری، مذاکراته باشلامق ایچون مأذونیت کامله‌یه مالکمیسیکز؟» سفیره معاونته مأمور اولان مابینجیلر، حرکتلرینی پادشاهك‌سوزینه توفیق ایلدیلر؛ بر. قاپانمسی ایچون اوقدر شدتله اجبار ایتدیلر، اوقدر عجله حرکتلر یاپدیردیلرکه درت بیك دوقه قیمتنده بر یوزوکی پارماغندن دوشدی. قبولك ایرتسی کونی برسرای ضابطی کله‌رك یوزوکی ایلچی‌یه کتیردی؛ برکون اولکی قبولیله ایلك مأموریتنده‌کی قبولی آره‌سنده‌بولنان فرقدن‌شکایت کوسترمکدن کندیسنی منع‌ایده‌مدی. اون‌کون‌صکره، چه‌رنین مطالبنی تحریراً عرض ایلدی. بوتکلیفات شونلر ایدی: متقابلاً مطنطن برسفارت ارسالی؛ اسوج ایله اتفاقی قطع ایتمسی ایچون راقوچی‌یه امرویرلمسی؛

سونده تجدید اولنان مصالحه‌نك تصدیقی و بر حدود قومیسیونی تعیینی . بو مطالب مختلفه قبول اولندی ؛ لکن وداع قبولنده بیت مقدس اناختارلری حقنده سرد ایلدیکی مطالب رد اولندی . بالذات [حضرت] پیغمبرك تملکنی روملره براقمش اولدیغی محال مقدسه‌نك اونلردن آلنه‌میه‌جغی جوابی ویرلدی . روملر ، حق تملکلرینی [حضرت] پیغمبرك اعطا ایتدیکی زعم اولنان ویدی سنه مقدم استانبولده تجدید ایدیلن عهدنامه‌یه بنا ایدیورلردی .

١٦٤٥ بهارنده چه‌رنین ، ابراهیم پاشا نامنده بر سفیر ترفیق اولنمش اولدیغی حالده ، ویانه‌یه دوندی (١) . ایمپراطور بو ایلچی‌یه کندیسنك ومعیتنك ییه‌جکی ایچون ایکی یوز فلورینلك ذخائر واشیای متنوعه وایکی یوز اوتوز فلورین نقدتعیین ایلدی (٢). باب همایونك آوستریایه دوستانه تمایشلری وراقوچینك انتریقه‌لرینك کسلمسی وندیك ایله بر محاربه‌نك اشتعالندن نشأت ایتمش اولمق لازم کلیرکه بونك سببنی وصور جریانی کله‌جك کتابده نقل ایده‌جکز .

---

(١) چه‌رنین ، ٥ مارت ١٦٤٥ تاریخیله ایمپراطوره یازیورکه : « Dan ich bis hero dreyen R. Kaisern getreulichen zur hechster Regulatur gedient und niemals von dessen lebichsten Erzhaus gewichen, wie auch alhier grossen namen verlassen, und solite ich anjezo in E. M. Diensten zu Konstantinopel die Suppen verschütten, das wolle Gott nit. »

(٢) چه‌رنینك اعتمادنامه‌سی جوابلری شرق انجمن دانشی‌الشاسنده مندرجدرکه پادشاهك جوابی ٧ وصدراعظمك جوابی ٢٢ نومرو ده‌در. رئیس افندینك انشاسنده دخی ٥٢ نومرو ایله مندرجدر . مقیم ایلچی شمید طرفندن یازیلان وبوکتابده ذکر اولنان متعدد راپورلردن ماعدا ینه بو ایلچینك ؛ ختام مأموریتنه دوغری ، ایمپراطوره تقدیم ایلدیکی عمومی راپوردن بحث ایتملی‌یزکه « تاریخ ایچون خزینهٔ اوراق » مجموعه‌سنك یکرمنجی سنهٔ انتشارنده مارت مجموعه‌سنده موجوددر .

اللنجی کتاب

سلطان ابراهیمك حیات سفیهانه‌سی. — قیزلرآغاسنك اسارتی . — «پادرواوتومانو».— کریدآطه‌سنك تعریفی وتاریخی. — آیاتودوری‌وحانیه‌نك تسخیری. — استانبولده وقایع. — صدراعظمك عزلی . — قاپودان پاشانك اعدامی . — متعدد کلیسالرك جامعه تحویلی . — انکلتره وفرانسه ایلچیلری . — ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره‌یفانقلاو . — صدر اعظمك ایبره‌ت ، مکریل ، بوغدان ، اردل بکلری حقنده‌کی معامله‌سی ؛ قریم خانی ، لهستان ، روسیه . — شایان تخطر خط همایون . — سردار محمد پاشانك کریدده وفاتی ، فضلی پاشانك دوکونی. — مولد نبوی قرائتی . — جنجی‌خواجه‌نك ادباری. — قاضیلقلرك، والیلکلرك صاتیلیشی . — ساخته‌آبازه . — قریمده، قبریسده، اناطولیده قاریشیقلقلر. — صدر اعظم صالح پاشا . — حرم سلطنتی و ابراهیمك دوکونلری . — حمید ، سیواس ، بغداد عاصیلری . — قندیه محاصره‌سی . — عمار زاده‌نك اعدامی . — واردار پاشانك کوپرولو پاشا ایله جنکی و باب همایونك سیاستنه قربان اولمسی . — کایسك سقوطی . — قریم خانلری علیهنه لهستان ورروسیه‌نك شکایتلری . — سمورکورك وعنبر ویرکیسی. — والده سلطانك نفی . — علائم نجومیه و حرکات ارضیه . — یکیچریلرك و علمانك اورته جامعده اجتماعی وصدراعظمك عزلنی طلبلری. — احمدپاشانك اختناقی . — سلطان ابراهیمك خلعی ، حبسی ، قتلی .

متمادیاً تجدد ایده‌کلن آرزولری هرآن یکی برذوق آرامقده اولان سلطان ابراهیم ، قوهٔ مخیله‌سنك ایجاد ایده‌بیلدیکی وقدرت سلطنتك استحصاله مساعد اولدیغی هر درلو احوال سفیهانه‌یه غرق اولوب کیتمکده ایدی . پادشاهلغنك بدایتنده نسل عثمانینك ممثل یکانه‌سی بولندیغی وقت بتون وزرا ، نسوانه تمایلاتنی تشویق ایله کوزل جاریه‌لر تقدیمنده بربرینه رقابت ایتمکی وظیفه عد ایتدیلر . کندیسی‌ده شهر خارجنده آت ایله برکزنتی یاپدیغی ویاخود بر اکلنجه‌یه کیتدیکی زمان ، اولاد احسان ایتمسی ایچون جناب حقه دعا ایتمك اوزره قاپوجیلره درت بش کیسه پاره ویرردی . التی قدر شهزاده‌نك تولدی بی نسل اوله‌رق ئولملك حقنده‌کی قورقوسنی ازاله ایتمکله برابر اذواقه میلنی اصلا آزالتمادی؛ قادینلرك تأثیری قوت بولدقجه‌ده کندی قوتی ضعف بولدی . یکرمی درت یاشنه کلمش اولان حرارتلی وبنیه‌سی قوتلی دلی‌قانلی برچوق نسوانه مالك بولندیغی وقت قوای طبیعیه‌سی حد اعتدال بیلمین آرزولرینه اوقدر صادقانه خدمت ایدردی‌که فراشنی یکرمی درت ساعت ایچنده بربرینی تعقیباً یکرمی درت جاریه زیارت ایده‌بیلیردی . (۱) بو درلو افراطلرك عواقبندن بتون بنیه‌سنك متأثر اولمسی

---

(۱) زبده ، ق . « حتی قان کلدی .»

تأخر ایتمدی . نتیجهٔ سفاهت اوله‌رق دوچار اولدیغی ضعف و ابتلای حزن واضطرابات سائره حقنده رأینه مراجعت ایلدیکی طبیب حمال زاده افندی، کندیسنه اعتدال واستراحتدن باشقه برعلاج توصیه ایتمدیکی جهتله نظردن سقوط ایله بیوك آطه‌یه نفی اولندی . حمال زاده‌نك منصبی ـ شبهه‌سزکه دها مدارات آشنا برعلمه مالك اولان ـ عیسی افندی‌یه ویرلدی . سلطان ابراهیم هرشیدن زیاده قادینلری، قوقولری، کورکلری سوردی. اونك ایچون حرم دائره‌سی روائح طیبه نشرایدر کوزل ویومشاق کورکلرله مزین برفراش صفادن باشقه برشی دکل ایدی . جاریه، عنبر ، کورك صاتین آلنه‌جغی وقت هیچ پاره حسابی قیدنده اولمازدی؛ دورهٔ سلطنتنده جاریه‌لرك قیمتی اوقدرآرتدی‌که هیچ بری بش یوز غروشدن آشاغی صاتلماز ، اك کوزللری ایسه ایکی بیکه قدر چیقاردی. قوقلادیغی ، یاخود اعصابنه قوت ویرمك ایچون قایناتار قهوه ایچنده حل‌ایتدیکی عنبرك مثقالی اون بش‌یکرمی غروشه قدرآغیر بهایه چیقدی . برکیجه ، کچ وقت حرمده عنبر بولنه‌مادی ؛ سرای امراسندن بری غلطه‌ده‌کی برانکلیز تاجرنده هرمی‌الشکل بر عنبر پارچه‌سی اولوب عمرنده بوندن دها بیوکنی کورمه‌مش اولدیغنی سویلدی . درحال غلطه‌یه کوندریلن آدملر، تاجری خوف وخلجان ایچنده اویقودن قالدیردیلر ، وهنوز صباحه ایکی ساعت وار ایکن سرای قاپوسنه کتیردیلر. انکلیز طلوع شمسه انتظار ایتمکه مجبور اولدی؛ لکن اوندن صوکره حضور شاهانه‌یه قبول اولنه‌رق عنبر پارچه‌سنی پك فائده‌لی برصورتده، یعنی اون اوچ بیك غروشه صاتدی . ابراهیم کورك اسرافنی اودرجه‌یه کوتوردی که‌سیبریاسنجابی، واشاق،قاقم موده‌اولدی،سمورك قیمتی اون مثلنه چیقدی . پادشاهك قادینلره، عطریاته ، مکلف روبه‌لره ، اویونه ابتلاسی کیتدکجه آرتدی. سلطان ابراهیم ـ نزاکتلری، رونقلری، دلجو قوقولری ایله قادینلرك مثالی اولدیغی ایچون ـ چیچکلری سوردی . عمامهٔ شاهانه‌نك زینت معتاده‌سی اولان مجوهر ایکنه‌لی سورغوج یرینه صاچلرینه، قولاقلرینك آرقه‌سنه چیچکلر طاقاردی ؛ بو ایسه عثمانلیلرجه خوش کورونمزدی .

ابراهیم، دم اذواق ایچون ایچی طیلشی سمور ایله مزین برلباس ایجادایتدی؛ یالکز کندینه مخصوص اولمق اوزره دیکر برلباس دها اختراع ایلدی‌که احجار ثمینه ایله مزین قوپچه‌لرینك هر بری سکزبیك غروش‌طوتاردی. نسوان حرمك احتشام البسه‌سی، اوزمانه قدر واو زماندن بری کورلمش اولانلری خسوفده براقدی ؛ اك کوزل انکلیزچوقه‌لری، اك یومشاق فرانسز ایپکلیلری ، اك قیمتدار

وندیك قطیفه وصیرمه‌لی چوقه‌لری سرایده کوزلری قاماشدیره‌جق برسماحت ایله مبذول ایدی . آق دکز بوغازینه اقمشـهٔ نفیسه ایله مالی برکمی کلدیکی استانبولده ایشـیدیلنجه، اکر بالتصـادف شمال روزکاری دخولنه مانع اولورسه پادشـاهك جاریه‌لری آرزو اولنـان کمی‌یه مخصـوص آدملر کوندررلر وبونلر امتعه‌یی پاره ویرمه‌دن جبراً آلیرلردی. انکلتره ایلچیسی، ملتندن برقاچ انکلیز تاجرك اوغرادیغی بودرلو تعرضاتدن دولابی تضمینات آلمق ایستدی. شرقده، مأمورلرك مظالمنی، انظار خلقدن مستوراولان، حکمدارك حضور شوکتنه ایصال ایچون، قولاك مراجعت ایده‌بیله‌جکی ایکی واسطه واردر. وقتاکه شاه، یاخود پادشاه، آتنه بینه‌رك سراینـدن چیقار، مظلوم کاغددن معمول برقافتان ایله عرض وجود ایلر . دیمکدرکه کاغد قافتانلی شخصك شکایتلری بونك اوزرینه یازیله‌جق اولسه صیغشدیرمق ممکن دکلدر؛ یاخود باش اوزرنده یانار برفانوس ایله عرض وجود اولنورکه شرقیونك لسان مجازینه کوره انتقام ایستـه‌مك اوزره آسمانه یوکسه‌لن فریاد آلامی مصوردر (١) . انکلیز ایلچیسی، خشـنودسزلغنی اظهار ایچون بوایکنجی صورتی اختیار ایلدی . لیمانده بولنان اون اوچ کمینك طوپلرینی آلـدردی ، لومبارلرینی قاپاده‌رق سرنلرینه فانوسلر یاقدردی . بوصورتله دونانمش اولان شوکوچوك فیلو، سرای اوکنه تیمور آتدی . بولوامع متموجه‌یی اك اول کورمش اولان کمرك امینی همان صدراعظمه خبرویردی. صدراعظم، انکلیز تاجرلرینك مطلوبلری اسـعاف اولنه‌جغنه مواعید مطنطنه ایله کمیلره مأمورلر کوندرمکه شتاب کوستردی . ایلچی، وطنداشلریله مشورتدن صکره آتشلری سوندرتدی؛ کمیلر سرایدن کورلمکـسزین، یاخود کورلمك ایستنلمکسزین غلطه‌یه دوندیلر (٢) .

(١) دودآهلری کوکلره چیقمقده اولمسـندن کنایه اولمق اوزره ، مظلوملرك باشـلرینه حصیر قویه‌رق طوتوشدردقلری « باشمه حصیریاقارده شکایت ایدرم » طرزنده اسکیدن قالمش برتعبیردن‌ده آکلاشیلیر . (مترجم)

(٢) « بدی پاره انکلیزقالیونی غلطه اوکنده دریا اورته‌سنده آق بایراق دیکوب اطراف سفینه‌ده هرانکلیزبربارقراج زفت یاقوب غیرمعهود وضع ایله‌جانب سلطنته بث‌شکوی کوستردیلر. مکراللی‌بیك غروش مقابله‌سنده عهدنامه ویریلوب یوزده اوچ کمرك ایله اکتفا مشروط ایکن یوزده‌آلتی‌غروش ایستنوب وتقریباً اون بش بیك غروشلق متاعلری اشترا ابله اقچه‌سی تأخیر اولندیغندن غیری حربده آنغاریه شکانده‌کیتملری فرمان بیورلدیغندن متأذی اولوب جمله‌انکلیز طائفه‌سی بالیوسلریله سفینه‌لره کیره‌رك اسان‌حال ایله (اوزریمزدن بو مظـالم رفع بیورلسـون، یاخود سفینه‌لریمزله عموماً آتشلره یانارز) دیمك ایسترلرایمش. بعدالاستفسارمعلوم همایون‌اولدقده چاوش‌باشی کوندریلوب علتلری ازاله وارضا اولندیلر » ، نعیما، ج ٤ ، ص٢٧٢و٢٧٣ . (مترجم)

سلطان ابراهیم، قادینلرله کچیردیکی زمانی کافی کورمیه‌جکی، ترمپته‌جی کبی مغنیلره و رقاصلره تخصیص ایتمشیدی. بك نشئه‌لی بر وقتنده احمد نامنده برچنکانه صوپتاری بی یکیچری اغاسی نصب ایتمش و بر محاصره ایله بر محاربه تصویر ایدر کورموصللی اوغلی نامنده بر آتش‌بازه قاپودان پاشا عنوانی ویرمش ایدی. لکن احمد و موصللی اوغلی احسان اولنان بو مخاطره‌لی شرفلری — یکیچریلر و کمیجیلر طرفندن پارچه پارچه ایدیله‌جکلرندن بحق قورقه‌رق — کندیلرینك سلامتی ایچون رد ایلدیلر. بونکله برابر، محمد رابعك جلوسنده، توجیه اولنمق ایستنیلن مقاملری قبول ایتدکلری ایچون دکل، مجرد سلطان ابراهیمك بویله برنیتده بولنمش اولدیغی ایچون حکومت قادرغه‌لرنده کورکه اورلمقدن قورتیله‌مادیلر. ایشته سلطان ابراهیم، کوندوزلرینی بودرلو آدملر رفاقتیله کچیروردی؛ کیجه‌لری، اوکنده مشعله‌لر، داود پاشا سرایندن چیقوب شهرك سوقاقلرینی دولاشیر، ودائما بریردن بریره، برصفادن بر صفایه انتقال ایده‌رك بیوك سرایه کیدردی. حرم نسوانندن یدیسی خاصکی عنوانی آلمش، ومؤخراً بو عنوان، مشهوره «تللی» یه اختصاص ایتمشدر. بویدی التفات دیده‌دن هر برینك سرای مخصوصی، کدخداسی بولنور، هر بری «پاشماق بهاسی» اولمق اوزره بر سنجاغك وارداتنی آلیر، کندیلرینه احجار ثمینه ایله زینتدار صندللر، آرابه‌لر تخصیص ایدیلیردی. پادشاهك منظور نظر التفاتی اولان سلطانلردن [قادین] باشقه کذلك التفات کرده‌سی جاریه‌لر وار ایدی که بونلرك اك شهرتلیلری «شکر پاره» و «شکر بولی» ایدی. سلطانلرك پاشماق بهاسی اولمق اوزره سنجاقلر بولنور (١)، جاریه‌لر ایسه اك بیوك خدمات دولتك فروختنی انحصار آلتنه آلیرلر ایدی. سلطان ابراهیم، اذواقنی متمادیاً تبدیل ایتمکله برابر قوهٔ مخیله‌سی ینه استیفای حظوظ ایده‌مه‌مش بولنوردی. برکون اسکدار جوارنده آت ایله کزرکن ذوقك درجه‌سی شکلك وسعتیله متناسب اولمسی لازم کله‌جکنی تصور ایده‌رك اك زیاده جسیم الجثه واك زیاده شیشمان برقادین تحریسی ایچون درحال مأمورلر کوندرلدی؛ غایت ایری یاپیلی برارمنی قادین بوله‌رق سرایه کتیردیلر. بو یکی التفات دیده، پادشاهك نظر لطفنده اوقدر سریع برصورتده تزیید اعتبار ایلدی که

(١) زبده، ق ٣. بو تفصیلات حقنده هیچ بر وثیقه — پدرینك وفاتندن صوکره خدمهٔ سلطانی عدادینه قید اولنه‌رق سرایك احوال خصوصیه‌سنه شاهد بولنمش اولان — نصو پاشا زاده اوغلنك اثرندن زیاده ایضاحلی وشایان وثوق دکلدر. مطلع اولدیغمز تفصیلاً باشقه دها تفصیلات یازمش اولمسی ملحوظدر؛ چونکه درسعد کتبخانه‌سنه مودوع کندی ال یازیسیله محرر نسخه‌ده اوچنجی ورقه‌نك ایکنجی صحیفه‌سنك نصفی بیراقلمشدر.

ازوقت ظرفنده بتون رقیبه‌لرینی کچدی . شام ایالتنی ایستیوب آله‌رق بر وکیل واسطه‌سیله اداره ایتدی . لکن والده سلطان ، ارمنیه‌نك هرکون آرتان نفوذینه حسد ایده‌رك برکون کندیسنی برضیافته دعوت ایله اختناق ایلدی. پادشاه، برنزول صاعقه زور ایله ترك حیات ایتمش اولدیغنه قناعت ایله برابر ضیاعندن دولایی اصلا متسلی اوله‌میور کوروندی .

سلطان ابراهیمك جلوسنده سرایك اك مهم موقعلرندن بولنان وصفا اسیری بر پادشاه زماننده البته تأثیری مزداد اوله‌جق اولان قیزلراغاسی موقعی اختیار خادم سنبلده (۱) ایدی . سنبل ، خادملرده اك زیاده کوریلن براسمدر؛ چونکه بونلره سنبل ، لاله ، نرکس کبی چیچکلرك ، یاخود عنبر ، مسك ، کافور کبی عطریاتك آدلری ویرلمك معتاد اولمشدر . اکلاشلدیغنه کوره قادینلرده ، محافظه‌لرینه مأمور خادملرك چهره‌لرینی کورمکدن حاصل اوله‌جق تأثیر نامۀلایمه اسملرینك خاطره کتیره‌جکی افکار نشئه بخشا ایله مقابله ایدلمك ایستنلمشدر . اختیار خادم سنبلك برحرمی وار ایدی‌که ایضاحه حاجت اولمادیغی وجه ایله بالطبع زوجه برفائده‌سی اوله‌مازدی ؛ آنجق خادملرك تزوج ایتملری ، پك اسکی زمانلردن بری شرقده یرلشوب قالمش افکاره کوره ، بولندقلری موقع رفیعه مناسب بردبدبه حکمنده‌در. عرب، عجم، ترك روایات منقوله‌سنه نظراً فرعونك خزینه‌دار اعظمی «پوتیفار» ده برخادم ایدی‌که بوحال زوجه‌سی زلیخانك کوزل یوسفه عشق سوزانی (۲) تمامیله ایضاح ایدر. ایرانده « شهنشاه » سراینده یالکز سرای وحرم کدخدالقلری دکل، باش خزینه‌دارلق وباش ماینجیلك‌ده یالکز خادملره ویریلیردی ؛ چونکه عادات قدیمۀ شرقیه‌یه کوره خزینه اوطه‌سی یاتاق اوطه‌سنك یاننده بولنور ، وبو دائره‌لره دخول ایچون خادملردن باشقه‌سنه مساعده ویریله‌مزدی . سرایك اك بیوك درت منصبه خادملردن باشقه‌سنك تعیین اولنه‌مامسنی تضمن ایدن بواصول قدیمۀ شرقیه، باش ماینجیلك مقامی مستثنی اولمق اوزره ، عثمانلیلره دخی انتقال ایتمشدر . زیرا سرایك بیوك مدیری (قاپو اغاسی) ، حرمك مدیری (قیزلر اغاسی) ، پادشاهك خزینه‌داری (خزینه‌دار) مطلقا خادمدر. شوبیوك مأمورلرك نزد شاهانه‌ده نائل محرمیت اولمق ایچون دوچار اولدقلری محرومیت، خصوصیله نقصان اعضایه بدل

(۱) هامه‌ر، بوخادمه « سنبللو » نامنی ویریورسه‌ده بزم تاریخلرده هپ « سنبل اغا » دیه مقید اولدیغندن ترجمه‌ده دوغروسی اختیار اولندی . (مترجم)

(۲) آلمانلرك (عشق‌سوزان) تسمیه ایتدکلری Lychnis chalce donica چیچکی شرقده « حسن یوسف » اسمیله معروفدر .

قوای معنویه‌یه مالك بولونورلر ایسه ، وزرانك دوائر داخلیه‌یه اونلر کبی سربست حق دخوله نائل اولماملرینه مقابل بر تسلیت عداولنه‌بیلیر. خادملرله قادینلر آره‌سنده، یاخود دائره‌نك دها زیاده تحدیدیله ، پادشـاهك نظر التفاتنده‌کی قادینلر و والده سلطان آره‌سـنده‌کی تفوق مسئله‌سی رقیبلرك درجهٔ مهارتی و یاخود حکمدارك طبیعت وهوساتی ایله حل اولنمشدر . پادشـاه اوزرنده اجرای حکم ایدن قادین (والده ویاخود التفات دیده) خادملرك رئیسی ایله حسن امتزاج ایتدکجه حرمك راحتی تحت امنیتده‌در؛ لکن، سلطان ابراهیم کبی مبتلای اذواق برحکمدار زماننده التفات دیده نسوان افکار شاهانه‌یی تسخیر ایچون بربریله، یاخود والده سلطان ایله اوغراشـیرلر ایسه اکثریا خادملر رئیسی (قیزلر اغاسی) مغلوب اولان طرف ایله برلکده سقوط ایدر . سنبل اغاده بوحاله اوغرادی . ابراهیمك جلوسـندن آز صوکره ، درت یوز اللی غروشـه برکوزل جاریه آلمشـدی ؛ بونی قیز اولمق اوزره آلدیغی حالده برارکك چوجق دنیایه کتیردی؛ اوجاریه‌یی، بوصیره‌ده دوغمش اولان شهزاده محمدك سوت ننه‌لکی ایچون توصیه ایتدی . ابراهیم، کنج سـوت ننه‌نك چوجغی ایچون اوقدر محبت حس ایتدی‌که علناً کندی اوغلنه ترجیح ایلدی . پادشـاهك بوتمایلی، ایلك اوغلی اولان شهزاده‌نك والده‌سـنی کرك جاریه ، کرك حامیسی اولان سنبل اغا حقنده دوچار انفعال ایتدی . بر کون سـلطان ابراهیم قادینلری وچوجقلریله برلکده ـ بونلری بربرینی متعاقب حوضه آتمقدن عبارت اولان ـ سودیکی اکلنجه ایله اشتغال ایدرکن خاصکی سلطان اوغلنك سوت ننه‌سی حقنده مدت مدیده‌دن بری صـاقلادیغی کینی الفاظ محقرانه ایله اظهـار ایتدی . ابراهیم، برضربهٔ حدت ایچنده، اوغلی محمدی خاصکی سلطانك آغوشندن چکدی ، شتم ایده‌رك برآتدی‌که درحال امدادینه یتیشـلمه‌مش اولسـه اوراده مطلقا تلف اوله‌جق ایدی . شهزاده‌نك اثنای سقوطده جریحـه‌دار اولان آلنده ـ پدرینك وحشیدکنه ناقابل ازاله بردلیل اولمق اوزره ـ جریحه‌نك اثری قالمشـدر . قیزلر اغاسی، بوکبی احوال ایچنده، مأموریتنك موجب فلاکت اوله‌بیله‌جکنی دوشونه‌رك حج ایچون مکه‌یه کیتمك وحرم مدیرلرینك انزواکاه معتادی اولان مصره چکلمك اوزره مساعده ایستدی . خادملر رئیسی موقعی طاش یاتاراغایه(۱) ویردی . سنبل اغا، اوچ پادشـاه زماننده جمع ایتمش اولدیغی خزینه‌لری ، جاریه ایله اوغلنی قاهره قاضیسی تعیین اولنمش اولان بروسه‌لی محمد افندی‌یی، دیکر برطاقم حجـا آله‌رق رئیس ابراهیم چلبینك یکی انشا ایتمش اولدیغی برسفینه‌یه راکب اول

(۱) طاش یاتار علی اغا . نعیما ، ج ٤ ، ص ۹۲ ؛ روضة الابرار، ص ٦٢٥ . (م

سنبل اغا اوقدر عجله ایله کیتدی که کمینك تمامیله تجهیزینه انتظار ایتمدی ؛ بونك درونده آنجق درت طوپ قونلمش ، دیکر ایکی کمی ایله یدی قاییق برابر اولدیغی حالده یوله چیقمش ایدی. آلتی مالطه قادرغه‌سی بونلری تعقیب ایده‌رك قارفانوس آچیقلرنده کمیلره تعرض ایتدیلر. ابراهیم چلبی وسنبل اغا اووروشه‌رق تلف اولدیلر. خادمك خزینه‌لری، اوتوزقادین، اوچ یوز اللی اسیر، قاهره قاضیسی، سوت ننه‌نك چوجغی غالبلره شکار اولدی (۱) . قاضی ایله چوجق مؤخراً مختلف یوللرله شهرت قازانمشلردر. قاهره قاضیسی فدیهٔ نجات ایله قورتیله‌رق درجه‌درجه شیخ الاسلاملق مقامنه قدر چیقمشدر . مالطه‌لیلرك عثمانلی شهزاده‌سی دیدکلری سوت ننه اوغلی مالطه طریقتنك وپادشاهك مصرفیله (۲) بویودیله‌رك دومینیکن پاپاسی روبه‌سنه کیردی ، وعثمان خاندان سلطنتی نسلندن اولمق اوزره « پادرو اوتومانو » (۳) نامیله بتون اوروپانی دولاشدی . بوآدم، اوروپا مورخلرینك عثمانلی شهزاده‌سی اولمق اوزره استحاله ایتدیردکاری اوچنجی سرسریدر ؛ احتیاج زماننده تخت عثمانی‌یه مدعی چیقارمق اوزره بودرلو ظنونی ترویج ایتمك اوزمان حکمدارلرینك سیاستجه مهم برشی ایدی. اوتوزسنه مقدم برروم‌قادینك «یحیی» تسمیه اولنان اوغلی سلطان احمد اولك برادری اولمق اوزره اورته‌یه چیقه‌رق بو صفتله وارشوه‌یی ، پراغی، فلورانسه‌یی، ناپولی‌یی رومایی زیارت ایلمشیدی. اون‌بشنجی عصرده دخی فاتح سلطان محمدك کویا اوغلی اولان برشخصك پاپا اوچنجی قالیکستك الیله تعمید ایدلمش، ایمپراطور اوچنجی فره‌دریق طرفندن غایت مساعده‌کارانه برصورت قبول کورمش، هپ سیاحتلرنده اوکا رفاقت ایتمش، لهیتا نهری اوزرنده بروك اراضیسی وارداتنه نائل

(۱) ابراهیم چلبی رئیسك سفینه‌سی اغانك عجله‌سندن طوپ وباروتی وسائر الات حربیه‌یی تکمیل ایده‌میوب یالکز اون طوپ قویمشدی . بونك اموال کثیره ایله تدارکسز چیقدیغنی خبر آلان التی مالطه چکدیرمه‌سی کریده اختفا ایله منتظر اولدیلر . بونلرك کمی‌یی بکلمکده اولدقلری ردوسده سنبل اغایه خبر ویرلدی ؛ ردوسلیلر برمدت آرام ایتملرینی سویلدیلر ، سفینه رئیسی دخی بومالطه کمیلریله باشه چیقیله‌مایه‌جغنی اخطارایلدی؛ سنبل اغا ایله قاضی افندی ابرام ایده‌رك یوله چیقدیلر . کریده واردقده دشمن کمیلری ظهور ایده‌رك اغا ورئیس شهید وقاضی ایله سفینه‌ده بولنان التی یوز کشیدن صاغ قالان التمش کشی اسیر اولدی . کمی‌ده ضبط ایدلدی . قاضی بو وقعه‌دن طولایی « اسیری » لقبنی آلمشدر . نعیمادن تلخیص ، ص ۹۳ . (مترجم)

(۲) بوفقره‌نك بزم‌تاریخلرده محل تطبیقی یوقدر ؛ « سوت ننه‌نك اوغلی » مسئله‌سی اساساً صحیح اولسه بیله تربیه‌سی ایچون طرف پادشاهیدن پاره صرف اولنمسی اوروپالیلرك بوسرسری اوزرینه قوردقلری افسانه‌نك فروعندن اوله‌جقدر . (مترجم)

(۳) یعنی « عثمانلی پاپاسی ! » (مترجم)

اوله‌رق هوهه‌نقلدعائله‌سندن برقیز آلمق اوزره ایکن فوت اولمش اولدیغنی کوریپورز؛ ایمپراطورك التفاتی، پادشاه ایله کویا قرابتی، پاپا ایله قرابت معنویه‌سی جهتیله مشهور اولان بوسرسری تاریخده «قالیکستوس اوتومانوس» اسمیله معروفدر.

مالطه دونمماسی، سنبلك کمیلرینی ضبط ایتدکدن صوکره، پکسماد آلمق و آتلری چیقارمق ایچون، اوزمان وندیکلیلر الندە بولنان کرید جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده قالیسمه‌ن لیماننده تیمورله‌مش ایدی. بوحال، پادشاهك جمهوره اعلان حربه قرار ویرمه‌سنی موجب اولدی؛ وندیکه اعلان حرب ایدمسنی سلحدار ایله قاپودان پاشـا چوقدن بری تشویق ایدییورلردی؛ دوغریدن دوغری‌یه مالطه‌لیلر علیهنه اولمایان بوانتقام، پادشاهك مقاصد سیاسیه‌سنه دها موافق کلیوردی: زیرا کریدك فتحی مالطه‌نك فتحندن دهـا قولای ایدی؛ بونکله برابر عثمانلی آتلرینك قالیسمه‌نه چیقارلمسی پادشاهك کرید طوپراغی اوزرنده نائل مظفریت اوله‌جغنه یا کلاز بر اشارت عد اولندیغندن خلقی کرید جنکنه تشویق ایچون سبب کافی ایدی. ردوسك وقبریسك فتحلرندن آز وقت مقدم هرایکی آطه‌یه برعثمانلی کمیسی یاناشه‌رق آت چیقارمش ایدی. دولت عثمانیه ووندیك آره‌سنده خصومتك تجددی صیره‌سنده دخی اوحال واقع اولدیغندن افکار عامه عثمانلی آتلرینك پامال ایتدکلری طوپراق دین اسلامك محافظلرینه عائد اولمق لازم کله‌جکنه حکم ایده‌رك کریدده عثمانلی اردوسنك قریباً نائل مظفریت اوله‌جغنی استدلال ایتدی. بوتاریخده کوردك که قبریس جزیره‌سنك فتحی ارزوسنی، سلیم ثانی‌یه یهودی دون ژوزف ناسی القا ایلمشدر. کریدك دولت عثمانیه‌یه انتقالی‌ده، ـ الماچیاده ورانه دنیلان محل خلقندن ایکن یوسف نامیله قاپودانلق مقامنه قدر ارتقا ایدن ژوزف ماسقوویچ اسمنده براجنبینك تشویقاتندن منبعثدر. ورانا ایله زارا و سه‌به‌نیقو آره‌سنده‌کی اراضی‌یه رعایت اولمق اوزره متصرف بولنان علی اغانك کوله‌سی اوله‌رق طوغمش بولنان ژوزف ماسقوویچ، حیاتنك ایلك زمانلرنده خیلی مشقتلر کورمشدر؛ نادین بکی سنانك آخور خدمتکارلغنده ایکن اوقدر ضرورت ایچنده ایدی که برکون اختیار برقادین، حالنه مرحمتله برچفت آیاق قابی ویردی. بوسنه سرایده اقامتی اثناسنده، چهره‌سنده‌کی آثار صباحت وذکا، اورادن کچن برقاپوجی باشینك نظردقتنی جلب ایتدی. اونك واسطه‌سیله، کونده یدی اقچه ایله سرای قاپوجیسی خدمتنه کیره‌رك مؤخراً بلطه‌جی، بوستانجی اولدی. پادشاهك نظر الطافنده سلحدار مصطفایه خلف اوله‌رق صدر اعظم مصطفی پاشانك اعدامندن صکره وزارته وقاپودان پاشالغه تعیینیله تزییدشان

ایلدی . ایالت افندیلری اولان علی و سنان بکلر، ویردکاری یاکلش معلومات ایله
وندیك حقنده‌کی خصومتنی تزیید ایدیورلردی . نادیده کندیسنه آیاق قابی ویرمش
اولان ولیٔ نعمتنه جزای احسانی اولمق اوزره بش یوزغروش کوندردیکی مسقط
رأسی اولان ورانادە برجامع انشاسنی امر ایتمشیدی . جامعك اوزرینه دوشنه‌جك
کره میدلرك بولیادن می، یوقسه مجارستاندن می کتیریله‌جکی سؤال اولنمسی اوزرینه
ایجاب ایدن کیره میدلری وقتنده بالذات کتیره‌جکی جوابنی ویردی . وندیك بالیوزی
بوجوابی، دیوانه، نقض صلحه دلالت ایدر برسوز اولمق اوزره عرض ایلدی ؛
یوسفك وندیك علیهنه کینی برقات دها اشتداد ایلدی، وسنبل اغا کمیلرینك ضبطی
جمهور حقنده‌کی سوء نیتنك حصولنه بروسیله اولدی . جزیره‌نك فتحی حقنده
ویردیکی رأیی اجرایه هرزمان حاضر بولنان یوسف ظاهراً مالطه اوزرینه جمع
اولنان قوای بریه وبحریه‌نك سردارلغنه نصب ایدلدی ؛ پادشاه‌ده، الطاف سابقه‌سنه
علاوه اولمق اوزره هنوز ایکی بچق یاشنده اولان فاطمه نامنده‌کی قیزینی نشانلادی.
بهارك ایلك کونلرنده قوهٔ معاونه‌لریله برلکده سلانیکده بولنملری ایچون
روم ایلی بکلرینه امر ویرلدی . دولتك آسیا قطعه‌سنده قسطمونی صارو-
خان ، حمید ، تکه ، آنقره ، آیدین ، قیر شهری ، نیکده ، آق سرای
سیواس ، چوروم ، اماسیه ، بوزادوق [یوزغاد] سنجاق بکلری ساقیز قارشیسنده
چشمه لیماننده طوپلانمق ایچون فرمان آلدیلر . استانبولده دونانمایه اون بش بیك
قنطار باروت ، اللی بیك کولله ، اللی بیوك طوپ ، قازمه ، کوره‌ك ، هر درلو
محاصره ادواتی قونلدی . غرب اوجاقلری دایيلری (عساکر محلیه رئیسلری) ــ که
فکر نزاع جویانه‌لریله صوك زمانلرده باب همایونك خشنودسزلغنی دعوت ایتمش ،
وکندیلرینی دائرهٔ انتظامه ارجاعه مأمور اولان والیلری اطاعته بدل محبوس ویا
رد اولمق اوزره آلیقویمش ایدیلر ــ پادشاهه ، خدمتلرنده صداقتلرینی عرض ایتمك
اوزره ایلچیلر کوندردیلر . دایيلرك صوك کوندردکاری آدملر سلطان ابراهیم
طرفندن حسن قبول کورمه‌مش ایدیلر ؛ پادشاه بونلره « فوچه وقره برون ناحیه‌لرنده
ویرکی ویرر کوبلی اولدیغکز حالده مملکتلریکزی ترك ایله مغرب ساحللرنده
یرلشدیکزده شمدی فرعونلك می ایدیورسکز ؟ » دیه خطاب ایتمش ایدی . بوعتابه
رغماً ، مغرب اوجاقلری ودایيلر باب همایونه دها زیاده اطاعت کوستردیلر ؛ والی
ابراهیم پاشانك کدخداسی خضراغانی اللی کون جزائرده توقیف ایده‌رك عودتنه
مساعده ایتمه‌مش ایدیلر ؛ محاربه‌یه حاضرلانمق اوزره برچاوش واسطه‌سیله امر آلیر
آلماز ، خضر اغانی براقدیلر ؛ بونلرك نائل غنایم اولمق امیدی ، پادشاهك شدتلی

سوزلرندن زیاده تأثیر ایلدی . جزایرلیلرك سکنز قادرغه‌سی ، استانبول لیماننده یلدکن آچمق اوزره تدارکاتده بولنان یتمش اوچ قادرغه‌یه التحاق ایلدی ؛ بو قوته ایکی معونه ایله « سلطانه (۱) » اسمنده بربیوك قالیونی ، اون اسکندریه سفینه‌سنی ، ایکی تونس کمیسنی ، فلمنکلیلر وانکلیزلر طرفندن ایجاراولنان اون کمی‌یی ، خدمات نقلیه‌ده قوللانیلان اوچ یوز قره مرسل قایغی علاوه ایتمك لازم کلیر (۲) . درونده یدی بیك یکی چری ، اون درت بیك سپاهی ، اللی بیك تیمار و زعامت صاحبی ، اوتوز بیك پیاده بولنان دونانما ۳۰ نیسان ۱٦٤٥ (٤ ربیع‌الاولی ١٠٥٥) تاریخنده استانبولدن چیقدی .

مالکیتی ایچون ، یکرمی بش سنه‌لك قانلی برمجادله‌باشلادیغنی کوره‌جکمز کرید اطه‌سنك وضعیتی ، اهالیسی وتاریخی حقنده بوراده بعض تفصیلات ویرمك فائده‌دن خالی اولمیه‌جقدر . اوروپا اراضیسنك اك جنوبنده بولنان کریدك عرضی طقوز ، طولی اوتوز آلتی میل جغرافیدر . خرافات یونانیه‌یه نظراً ، کرید اسمی هه‌سپه‌ریدلرك (۳) برندن یاخود ژوپیته‌رك (ایده) نام پریدن حاصل‌اولان اوغلی (قره‌س) دن کلیر ؛ بو اطه‌یه ، کرید ژوپیته‌رینك مدفنی اولمق‌اعتباریله ، ژوپیته‌رك سوت آناسی وماقارونه‌زوس‌یعنی جزیرهٔ مسعوده دنیلدیکی کبی آئه‌ریا ، قانونیا ، دولیهه ، ایده‌آ وکوره‌تیس یاخود ته‌لهینیا ، داقتیه‌س یاخود قوریبانته‌س دخی دینیلیردی . کرید ، معدنجیلیکك موجدلری اولان ایدا داغی یوز داقتیللری‌ایله مشهوردر . جزیره‌نك یوز شهری آره‌سنده شونلری ذکر ایده‌جکز . قنوسوس ، غورتینیا ، کیدونیا که برنجیسی اوقلری ، ایکنجیسی یایلری ، اوچنجیسی آیوالری ایله معروفدر ؛ پره‌زوس ، که ئه‌پیمه‌نید و فیثاغور حکیملرك زیارت ایتمش اولدقلری‌مشهور دیکته داغی مغاره‌سنده دوغمش اولان دیکته ژوپیته‌ری شرفنه بو شهرده برمعبد تأسیس ایدلمشدر ؛ قانه‌نو ، که ژوپیته‌ر ایله ـ مینوسك تعقیبات عاشقانه‌سندن قورتلمق ایچون کندینی دکزه آتمش و دیان طرفندن بالق آغیله قورتارلمش اولدیغی ایچون دیان دیقتینا یعنی بالق آغی آتان نامیله خلاصکارانه اضافةً بر معبد انشا

(۱) هامه‌رده سلطان لفظنك کویا مؤنثی اولمق اوزره بویله یازیلی ایسه‌ده دوغروسی « سلطانیه » اولسه کرکدر . (مترجم)

(۲) سلطان ابراهیم ، تدارك امورغزاده کمال اعتنالری جهتیله هرکون بالذات ترسانهٔ عامره‌یه کیده‌رك دونانما سفاینك ومحاصره لوازمنك احضارینه کندیلری اقدام واهتمام ایدرلردی . نعیمادن ، ص ، ج ٤ . ١٢٠ . (مترجم)

(۳) ژوپیته‌رك اوغلی آتلاسك اوچ قیزینك اسمیدر . (مترجم)

ایتدیرمش اولان ـ پری قاریناتك قزی، آوجی پری بریتومارتیسك (۱) وطنیدر؛ آمنیزوس، که لوسین مغاره‌سی ومعبدی ایله مینوس ترسانه‌سی بوراده بولنیور ایدی. آپه‌ترا، که صنایع نفیسه پریلرینك بر تغنی مجادله‌سنده مغلوب ایلدکلری دکز پریلری قنادلرینی بوراده چیقارمشلردر؛ بر ده فه‌ستوس، که قنوسوس و کیدونیا کبی مینوس طرفندن انشا ایدلمشدر ولاتون فیتیا (۲) (کثیرالاولاد) ایله آفرودیت سقوتیایه (اسرارانکیز) بوراده تعبد ایدیلیردی؛ فه‌ستوس اهالیسی شدید نکته‌لی سوزلریله معروف اولوب دها چوجقلقلرندن اعتباراً استهزا وهجوه آلیشدیریلیردی. کریدك یکی شهرلرندن، عثمانلیلر طرفندن فتح ایدلدکلرینی سویلدیکمز صیره‌ده بحث ایده‌جکز. کریدك اك مشهور داغلری شونلردر: ایدا داغی، که تقریباً وسطده بولنور وسنه‌نك قسم اعظمنده قار ایله مستوردر؛ دیکته داغی، که قسم شرقیده بولنور و بریتومارتیسك والده‌سی پری دیکته‌یه اضافةً بوصورتله تسمیه ایدلمشدر. دها شرقده بولنان بیاض داغلر (بوکون سفاکیا)، که اهالیسی حریتلریله مفتخر واخلاق جنکاورانه ایله متصف اولملرندن، دولابی ماینوتلره تشبیه ایدیله‌بیلیر. آطه‌نك دکزه دوغرو اون آلتی برونی اولوب بونلر جوانب اربعهٔ اصلیه آره‌سنده منقسمدر: شمالده، پساقون، کیامون، دره پانون، ریتیمنا، دیون، زه‌فیریون، که‌تیون، بوکونکی اسملریله قاپوسپادا، مه‌له‌قا، دره‌پانو، ره‌تیمو، ساسوسو، سان‌سوآن، سیده‌رو برونلری؛ شرقده، قارپاتوس (سقارپانتو) آطه‌سندن دولایی بوصورتله تسمیه ایدلمش اولان قارپات دکزنده سامونیوم، آمپه‌لوس وئه‌ریتره‌ئوم، بوکونکی اسملریله سالومو، قساقرو ودیاغودرو برونلری؛ جنوبده آفریقایه قارشی، لئوندی، ماتالا وتریوادی برونلری؛ غربده یونان دکزنده ایسه، برونلرك اك بیوکی اولان ودکزه قارشی کنیش ویاصی بر وجه کوستریکی ایچون قریو ماتاپون یعنی تکه آلنی تسمیه ایدلمش اولان برون. بومناسبتله شوکاده نظر دقتی جلب ایده‌جکز. بوغاز ایچنده‌کی طوپخانه برونیله تورید برونی دخی ینه بوکا بکزر برسبیله اواسمله تسمیه ایدلمشدر وبوشبه جزیره‌نك شمدیکی اسمی اولان قریمك سه‌مبر اسمندن زیاده قریومه‌تاپون اسمنك برنجی قسمندن کلمش اولمسی

(۲) بریتومارتیس یالکز مولدی اولان قانئوده دکل، کریدك دیکر ایکی شهرنده یعنی که‌رونه‌زوس ایله اولوسده دخی تجلیل ایدیلیردی، بو شهرلرده پرینك، کرید لابیره‌تی معماری اولان دایدالوس طرفندن تحته اوزرینه نقر ایدلمش اولان هیکلی کوریلیردی.

(۱) لاتون معبدنده نقاب بایرامی تسعید ایدیلیردی، چونکه غالاته ارکك چوجق حالنه کیردیکی وقت نقابنی اوراده آتمش ایدی.

ممکندر. قریومه‌تابون بورنی قارشیسنده ودرت بش میل مسافه‌ده قلود آطه‌سی بولنور، بو آطه صوکره‌دن غوزورو وزمانمزده غاودوس تسمیه ایدلمشدر. قاپوقریو بورنندن صوکره همان که‌رونه‌زوس بورنی کلیرکه بوکا زمانمزده قاپوقوربو دیرلر، بوندن صوکره کیماروس بورنی کلیر، بونکده یکی اسمی قاپوقارابوزادر. کرید آطه‌سی محصولدار اولمسی حسبیله، یاغلی، مرعالری بول، برکتلی دیه توصیف ایدلمشدر. چاملرینك، آیوا آغاجلرینك، باغلرینك، انجیرآغاجلرینك وبغدایلرینك مبذولیتی بو وصفی محق کوسترر. کریدلیلر، ایلك اکینلری اکمش اولمق شرفی ایچون آتنه‌لیلر وآتشی ایجاد ایتمش اولمق شرفی ایچونده پرومه‌ته ایله کندیلرینی رقیب عد ایدرلردی. اونلرك ادعاسنه نظراً، ده‌مه‌تریوس، ایلك دفعه اوله‌رق آطه‌ده، طوپراق ایچروسندن مبذول محصول چیقارمش وداقتیللرده ایلك دفعه اوله‌رق به‌ره‌کینتوس داغی اوزرنده چاقیل طاشلری آره‌سندن آتش چیقارتمشلر ایدی.

کریدك شرابلری وبالخاصه قایناتمش شرابلری پك مقبول ایدی؛ ایدا داغنده‌کی آریلر باللرینك لذتی اعتباریله هیلاداغی آریلرینك رقابتندن هیچ بروجهله قورتارلر ایدی. آطه ارضنك حاصل ایتدیکی رایحه‌دار نباتاتدن بالخاصه- یبلان زهرینه قارشی قوتلی بر پاد زهر ظن ایدیلن و فی‌الواقع اوروجکلرك برنوع مخصوصندن ماعدا زهرلی بالعموم حیواناتی آطه‌دن قاچیرتمش اولان - کرید اوتی (بقلةالغزال) شایان دقت ایدی. بالعکس، کچی وکوپك کبی حیوانات اهلیه مبذول ایدی؛ خرافات یونانیه‌یه نظراً ایدهٔ داغی مغاره‌سنده ژوپیته‌رك کچیلرسوت آناسی، کوپکلر بکجیسی اولدقلری ایچون بونلر عنعنهٔ خرافات ایله تقدیس ایدیلیر ایدی. آطه‌ده نه تلکی، نه‌ده قورت یوق ایدی، (هه‌رکول بونلرك هپسنی بیتیرمش ایدی)؛ فقط کیدونیاده کیك وبیان خنزیری ایله غورتینیاده قرمزی تویلی و درت بوینوزلی قوچلر بولنوردی. کریدك آتلری توسقان، سجلیا وآشای آتلری ایله قابل قیاس ایدی؛ آطه‌ده برده اوروجك وعقرب صوقمه‌سنه قارشی برطلسم عد ایدیلن، آلتون بشکلی قیمتدار برطاش وار ایدی.

اومیروسك نه‌ته‌ئوقره‌تلر نامی آلتنده طانیدیغی، کریدك الك اسکی اهالیسی کندیلرینی بالنفس آطه‌دن نشأت ایتمش عد ایدرلردی. ایدانك داقتیللری ایله اونلرك احفادی اولان کوره‌تلر وقوریبانتلر - فریجیاده دخی برایدا داغی وره‌آفریجیانك خدمتنده داقتیللر وقوریبانتلر بولندیغی ایچون - فریجیادن هجرت ایتمش ظن اولنورلر.

بونلر جزیره‌نك ایلك صاحبلرینه، مزراق ایله آولامنی، حیواناتی تربیه وطوپراغی زرع ایتمكی اوكرتدیلر. تراسلر، پەلاژلر، ئەلینوسلر، بلكه‌ده فنیكه‌لیلر آطه‌یه چیقارق هر برینك آیری آیری مذهبلرنی مشترك بر مذهب خرافات اوله‌رق یرلشدیردیلر. بو صورتله كرید، یونان قدیمده بالعموم آلهه‌لرك مهدی اولدی. بالآخره مینوس ایله رادامانته‌نك اسملری آطه‌نك قوانینه مربوط اولدی؛ فقط بونلرك تأسیسات عاقلانه‌سی، كرید ساكنلرینك كرك یونان، كرك روما حاكمیتلری زماننده یالانجیلق وخیانت ایله فنا برشهرت قازانملرینه مانع اوله‌مامشدر. كریدلیاشمك یالان سویله‌نك مترادفی وكریدلی عهدی تونسك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان قرتاجه‌لیلر عهدندن هیچ بر وجه ایله كری قالماز ایدی.

دمیر، ایلك دفعه اوله‌رق ایدا داغی اوزرنده اذابه ایدلمش، قلیچ ومغفر ایلك دفعه اوله‌رق اوراده اعمال ایدلمش، كرید عقربی دنیلن حرب ماكنه‌سی اوراده اختراع ایدلمشدر. كرید اهالیسی وجودلرینی جمناستیق اویونلریله ادمان ایتدیررلر وتغنی وشعر مجادله‌لریله مشغول اولورلر ایدی؛ ایلك دفعه اوله‌رق شعرلرینی خرما یاپراقلرینه یازان كندیلری اولدیغنی ادعا ایدرلردی. ژوپیته‌ره شوناملرله تعبد ایدرلردی: هەته‌ره اوس یعنی اتفاقلر حامیسی، هەقاتومبه اوس (اهالی كندینه هر سنه ـ بلكه جزیره‌نك یوز شهری اولدیغی ایچون ـ یوز حیوان قربان ایدردی)؛ آربیوس، تاله اوس وبیه‌نئوس؛ دیكته دغی اوزرنده ژوپیته‌رك قولاقسز وصقالسز هیكلی كوزیلوردی. هەرمەس، ئەداس یعنی بالعموم اموالی توزیع ایدن نامیله؛ فەبوس درومایوس یعنی قوشیجی نامیله تبجیل اولنوردی. هەقاتومفونیا بایراملرنده مارسه، ئەللوتیا بایراملرنده اوروپایه آیین ایله قربانلر ذبح ایدیلیر ایدی. میتراس ایله قادموس، ئەپیمەنید ودیوغنه‌نك دخی معبدلری وار ایدی. بتون بو مذهبلره وجزیره‌نك اداره‌سی ایچون وضع ایدلمش اولان عاقلانه قانونلره رغماً اخلاق پك فاسد ایدی. اركك وقیز قرداشلر آره‌سنده ازدواجه مساعده ایدلدكدن ماعدا، اركك چوجقلرك قاچیرلمسنه بیله مساغ وار ایدی؛ بو چوجقلر ایكی آی كندیلرینی قاچیران افندیلرینك حظوظاتنه خدمت ایلدكدن صوكره ابوینلرینه مراسم ایله اعاده اولنور ایدی. اهالینك مختلف صنفلری، اسیرلر ایله حر آدملر آره‌سنده فرق قطعیاً تعیین ایدلمش ایدی. اسیرلر یا مال میری یاخود اشخاص خصوصیه‌نك ملكی اولور ایدی؛ اولكیلره منوئیتلر ایكنجیلره آفامیوتلر و، اهالی‌یه قرعه ایله توزیع اولندقلری ایچون قلاروتلر دنیلیر ایدی. ایلوتلر اسپارطه‌یه نسبتله نه ایسه،

آقامیوتلر یاخود قلاروتلرده کریده نسبتله اوایدی؛ روماللرده‌کی ساتورنال بایراملرینه مصادف اولان مذکور بایراملرنده اسیرلر امر ایدرلر وافندیلر اطاعت ایدرلر، سفره‌ده خدمت ایدرلر ایدی. حر آدملر، گنج دلیقانلیلر، بورژوالر، شواله‌لر، اختیارلر ومأمورلر دیه طبقه‌لره تفریق ایدلمش ایدی. دلیقانلیلر مختلف صنفلره (آکله) آیریله‌رق صیقی برتربیه کورورلر وبای ایله طاش آتمغه مخصوص ایپی اولدقجه مهارتله قوللانیرلر ایدی. بورژوا صنفلری هه‌تائیر (جمعیتلر) تسمیه ایدیلیر وهر شهرده - بری آندره‌یون یعنی همشهریلر ایچون ارککلره مخصوص خانه، دیکری قویمه تریون یعنی اجنبیلره مخصوص تسمیه ایدیلیر - ایکی خانه بولنور ایدی. شواله‌لر ایله اختیارلر یاخود مشاورلر اسپارطه‌ده‌کی شواله‌لر ایله مشاورلرك عینی حقوق وامتیازاته نائل اولمش ایدی؛ قوزموسلرده بوشهرده‌کی ئه‌فورلره مقابل ایدی، شوقدرکه اولکیلر ایکنجیلرك ایکی مثلی یعنی اون دانه ایدی.

کریدك مختلف اقسامنده‌کی اهالی همان دائما آرهلرنده محاربه ایدرلردی؛ فقط مشترك دشمنه قارشی مدافعه ایجاب ایدنجه خصومت شخصیه‌نی تمامیله اونوده‌رق سینقره تیسموس نامیله برجمعیت تشکیل ایدرلردی. کریدلیلرك، جزیره‌ده دوغمش اولدقلرینی ادعا ایلدکاری آلهه‌دن ویوك واضع قانون اولان مینوس ایله رادامانته‌دن، [illegible] اولان [illegible] ده، [illegible] ده، مغنیساده، ساقزده، په‌پاره‌توسده، قسنوسده متماکن [illegible] اولان رئیس اوتینوس، توسه‌ر، داردانوس، مینه‌توس، ساریه‌دون، ستافیلوسدن ماعدا، کریدك تاریخی اسملرندن شونلری ذکر ایتملی‌یز: یدی عاقلدن بری نیلون؛ زمنهٔ قدیمه‌نك اك بیوك فیلسوفلرندن ئه‌پیمنید؛ یونان شهرلرینه دائر برتاریخك مؤلفی هه‌راقلید؛ [illegible] اسمیله تسمیه اولنان دانس وآهنك مخترعی پیرریکوس؛ ایلك دفعه اوله‌رق قوبایرام [illegible] ه، فه‌بوسه براپلان تنظیم ایتمش اولان قریسوته‌میس؛ ئه‌فزده دیان معبدینك معماری قته‌زیفون؛ یه‌نز دشمنی قتل ایتدکدن صوکره، ایلك دفعه اوله‌رق، آره‌سك شرفنه هه‌قوموسیا [illegible] اجرا ایتمش اولان آزیستومه‌ن؛ ایران حکمداری کی‌کاوسك ترجیح ایلدیکی واقص زه‌نو و اسکندر کبیرك پوسته‌جیسی فیلونیده‌س. جزیره‌ده، اهالینك سن پول طرفندن خرستیان ایدلمسندن صوکره پسقپوسلر ودین اغورنده فدای نفس ایلمش آدملر ظهور ایتمش اولوب بونلرك اسملری کلیسا تاریخنده فدائیلر دفترلرنده مذکوردر.

تروانك فتحندن اعتباراً، بالعموم یونان حکوماتی کبی، کرید تاریخیده

خرافانك بلوطلی نقابی ایله دها آز مستوردر. ایدومه‌نه‌نك ومه‌ریونك وفاتندن صوکره شکل حکومت آریستوقراسی‌یه تحویل ایدلدی، لیکورغ ایله زالوکوس سپارطه‌یه ولوقریسه ویرمش اولدقلری قانونلری قسماً بو آریستوقراسیدن استعاره ایتمشلردر. جزیره‌نك واضع قانونلری اولان مینوس ایله رادامانته‌نك شانی بو دنیادن اوبر دنیایه تچمش وبونلر جهنمده حاکملك وظیفه‌سنی ایفا ایتمکده بولنمشلردر. اونلرك قانونلری جنك جویانه وبوندن دولایی کریدلیلرك اخلاقنه موافق ایدی. کریدلیلر جنکدن اول، کنج چوجقلرینك الك کوزلنی سوسلرلر و ئه‌روس ایچون قربان ایدرلرایدی. تاریخ بزه کریدلیلری گاه خارجی دشمنلره قارشی، گاه یکدیکرلریله محاربه ایلدکلری حالده کوسترر؛ اونلرك فکر جنك جویانه‌لری استراحته راضی اولاماز ایدی. آلتی داخلی محاربه واردر: برنجیسنده قنوسلر همان تکمیل آطه‌یی ضبط ایده‌رك لیقتوسی، مقاومتنه مجازاةً، تخریب ایلدیلر؛ ایکنجیسی قنوسلر ایله غورتینیه‌نلر آره‌سنده اولمش فقط رومادن کوندرلمش اولان آپیوسك مداخله‌سی عمومی برسکون حصوله کتیرمشدر؛ اوچنجیسی ینه عینی ملتلر آره‌سنده واقع اوله‌رق قونسلوس موسیوسك توسطیله موقتاً تسکین ایدلمش ایسه‌ده، آلتی آی صوکره یکیدن برشدت ایله تکرار باشلامشدر؛ دردنجیسی اسپارطه‌لی غارامیدس، بشنجیسی‌ده آتنه سفیرلری طرفندن اتمام ایدلمشدر. آلتنجیسنده قنوسلر ایله غورتینیه‌نلر راوقوس اهالیسنی امحا ایچون اونلره قارشی آره‌لرنده اتفاق ایتمشلردر. کریدلیلرك، یکدیکرینی متعاقب حرب ایلدکلری اجنبی دشمنلر اولا - تروا محاصره‌سنده یونان قوماندانلرندن بری اولان آندروژه‌نك وفاتی انتقامنی آلمق ایستین - آتنه‌لیلر ایله دەدالك اخراجنه مجبور ایتمك ایستدکلری سجلیالیلردر. دەدالك مینوسی قتل ایتمسی اوزرینه، کریدلیلر، پالیهنی وپره‌زوس اهالیسی مستثنا اولمق اوزره، سجیلیایه آقین ایتمشلر وقامیقوسی بش‌سنه محاصره ایتمشلردر؛ فقط قحط کندیلرینی رجعته مجبور ایلدیکندن تکرار کمیلرینه بیندیلر؛ برفورطنه دونمایی طاغتدی وساحله آتیله‌رق کریده‌عودت ایده‌میان‌لر قالابراده یاپیتریا ومه‌ساپیا (زمانمزده مه‌سانیا) مستملکه‌لرینی تأسیس ایلدیلر. پره‌زوس اهالیسی ایله دیکر یونانیلر، سکنه‌دن محروم قالمش اولان کریدی اشغال ایتدیلر. کریدلیلر یونانیلرك ایرانیلره قارشی محاربه‌لرینه هیچ اشتراك ایتمه‌مشلردر. چونکه استشاره ایلدکلری دلف کاهنی، ایران آنتونی ایله اشترا ایدلمش اولمسی محتمل بولنان شو جوابی ویرمش ایدی: «سرسملر، مه‌نه‌لاسك مدافعه‌سی ایچون مینوسك سزه کوندردیکی مصیبتلری

انجق کندیکزه عطف ایدیکز. کریدلیلرك اسپارطه‌لیلرله واقع اولان بر محاربه‌سنده ئه‌پیمه‌نید اسیر وقتل ایدلمشدر؛ کریدلیلر ردوسلیلره قارشی دخی حرب ایتمشلردر؛ فقط یونان مورخلرینك سویلدکلری دیکر ایکی آقینی کیمه قارشی یاپدقلرینی سویلمك مشکلدر. سوریه حکمداری آنتیوکوسك ایکی حفیدی آره‌سنده‌کی محاربه‌ده کریدلیلر، قورقاق آلکساندره قارشی جسور دمه‌ترویه طرفدار اولمشلردر. متیریداته کوتورمش اولدقلری امداد رومالیلرك کینی جلب ایتملرینه سبب اولمشدر. تریوموبرك باباسی آنتوان جزیره‌ده بر آقین اجراسنه مأمور اولدیغی وقت مظفریتدن اوقدر امین ایدی که آله‌جغی اسیرلر ایچون زنجیرلر ایله مملو بر کمی‌یی برلکده کوتورمش ایدی. فقط کریدلیلر بو غرور خودپسندانه‌نك انتقامنی آلدیلر؛ جزیره‌لیلر آنتوانك دونماسنی باتیردیلر، محاربه اثناسنده اسیر آلدقلری رومالیلری کمیلرك سرنلرینه آصدیلر وبو صورتله مظفراً عودت ایلدیلر. بر مدت صوکره، مه‌ته‌لوس بتون جزیره‌یی دمیر وآتش ایله تخریب ایلدی؛ ازجمله قنوسوسی، ئه‌ریتره‌یی وام‌البلاد اولان کیدونیایی یغما ایتدی. ظلمی اودرجه‌ده ایدی که، ضبط ایدلمش اولان موقعلر اهالیسندن بر چوغی، معروض اولدقلری اشکنجه‌لردن قورتلمق ایچون، کندیلرینی زهرلدیلر، دیکر بعضیلری‌ده پومپه‌یه اطاعت ایلدیلر؛ بوصورتله مه‌ته‌للوس غالبیتدن آنجق ظفر شرفنی و ـ ذاتاً آنتوانك مغلوبیتنه رغماً اوکا دخی ویرلمش اولان ـ کریدلی عنوانی قازاندی. رومالیلر فتح ایلدکلری جزیره‌یه نظارت ایچون اوراده بر مستملکه تأسیس ایلدیلر؛ قنوسوس رومالی والینك مقر حکومتی اولدی. آنتوان، کریدلیلری اسیر ایتمکی ایستمش اولان بیوك پدرینك عکسنه اوله‌رق، اونلره سربستی ویرمك ایستدی. بروتوس وقاسیوس، اوقتاوك قدرتنك تزاید ایلدیکنی کوردکلری وقت سوریه‌یه مقابل کریدی براقدیلر؛ آنتوان اولا کریدی سربست براقمق ایستمش اولدیغی حالده، فه‌نیکه، فلسطین، سوریه و قبریس آطه‌سی کبی کریدی دخی قله‌ئوپاترا ایله مناسباتندن تولد ایتمش اولان چوجقلرینه مالکانه اوله‌رق ویردی. تیبه‌ر استبدادینی امین اوله‌رق تأسیس ایلدکدن صوکره، سه‌ناتویه برظل اقتدار ویره‌رك ـ الهی اوکوستك قانوتی استحصال وبو صورتله تعرضدن مصون ملجأ اولمق پایه‌سنی احراز ایچون ـ ایمپراطورلق شهرلرندن واقع اولان طلبلر حقنده قرار ویرمسنه مساعده ایلدیکی وقت، کریدلیلر قبول اولمق ایستین هرکسك طلب ایلدیکی عنایتی استرحام ایلدیلر. هر متصرفك وفاتنده، اداره‌یی موقتاً که‌ستور ایله معاونلری درعهده ایدردی. حالت نزعده

بولنان حریتك صوك مدافعلرندن بری، پەتوس ترازەآ، نەرون زماننده، پك قدرتلی ومتکبر قلودیوس تیمارکوسی اتهام ایتمك جسارتنی کوسترەرك اونی جزیرەدن نفی ایتدیردی. قونستانتەن زماننده روما ایمپراطورلغنك تقسیمی صیرەسنده، کرید قونستانسه دوشدی. مسلمان وقایعنامەلری تاریخ خرستیانینك ٦٥٣ نجی سنەسنده، خلیفه عثمانك جنرالی معاویەنك امری آلتنده اولەرق، عربلرك ایللك دفعه کریده خروجلرندن بحث ایدرلر. میشل بالبوس زماننده، قرطبەدن طرد ایدلمش اولان ربض قبیلەسی عربلری برمدت اسکندریەده قالدقدن صوکره کریدده تأسس ایدەرك اوراده سکز یوز اوتوز درت سنه طوتوندیلر. اخراجلرندن بش سنه اول (٩٥٦ ـ ٣٤٥) عربلر کرید صولرنده بر یونان دونمەسنی مغلوب ایتدیلر؛ فقط ماکدونیالی بازیلك حفیدی رومانوس زماننده جنرال نیسەفور فوقاس اونلری کریددن تماماً چیقاردی. قسطنطینیەنك بودوان وداندولو طرفندن ضبطندن صوکره جزیره اولکنك حصەسنه اصابت ایلدی. دها صوکره جنویز قورصانلرینك شکاری اولدی؛ مونفەرا دوقەسی بونیفاس کریدی قورصانلردن آلەرق بالاخره وندیکلیلره صاتدی. جمهوریتك سناتوسی کریدی ایکی زعامته آییردی. زعامتلردن یوز اوتوز ایکیسی سواریلره، قرق سکزی پیادەلره ویرلمش ایدی [١]. وندیکلیلرك حاکمیتی وقت وقت عصیانلر ایله مختل اولدی. بونلرك اك تهلکەلیسی آلکسیس قالەراغوسك عصیانی اولوب حقیقی بر حرب ایدی وانجق جمهوریت ایله مسعود عاصی آرەسنده قطعی بر صلح عهدنامەسی ایله ختام بولدی [٢]. اللی سنه صوکره وندیکلیلر، بش سنه ظرفنده یکدیکرینی متعاقباً ظهور ایدن ایکی عصیانی دها باصدیردیلر؛ جزیره یونانیلر وجنویزلر طرفندن مظهر معاونت اولمقله بر بر اطاعته مجبور اولدی واونی متعاقب اوچ عصر تاریخی، آطەنك عثمانلیلر طرفندن فتحنه قدر، شایان دقت هیچ برشی کوسترمز.

سلطان ابراهیم اناطولی وروم ایلی عسکرینی نقل ایدەجك سفینەلرك برنجی محل اجتماعی اولمق اوزره ساقیزی وایکنجی محل اجتماعی اولمق اوزره اینه بختینك جنوباً اك ایلری نقطەسی اولان قاریستوسی (١) تعیین ایلمشیدی. ساقیز وقاریستوس آرەسنده عثمانلی کمیلری برفورطنه ایله طاغیلەرق برطاقمی میقونەیه ودیکر برطاقمی تینەیه دوشدیلر. مدللی بکی ولی بك، دونانمایی یکیدن مورەده سیقلا برونك

(١) نعیماده «قزل حصار»، ص. ١٢١. (مترجم)

غربنده واقع تەرمیس (١) لیماننده طوپلامق اوزره امر آلدی . طقسان سکز کمی روم‌ایلی عسکریله تەرمیسه یاناشدیلر؛ سردار یوسف پاشا ، اردونك بکلرینه، اغالرینه ال‌اوپدیردکدن و بوفرنك کمیسنی دردست‌ایدن قره‌باتاق بکه قافتان اکساسیله مکافات ایلدکدن صوکره کریده متوجهاً یوله چیقدی . مونەمبازیا ، نام دیکرله مالووازی ناپولیسی آچیقلرنده پویراز او قدر شدتله اسدی که دونانما لیمانه التجایه مجبوراولدی؛ بومانوره‌یی یاپامیان کمیلرك برطاقمی ماینه برونه ، برطاقمی چەریغویه دوغرولدیلر . چەریغو (٢) پیشکاهنه تیمور آتان طقوز قادرغه وبر قالیون وندیك پرووەدیتورینه (٣) برمأمورکوندەرك معتاداولان قهوه وشکرهدیه‌سنی ایستدیلر؛ طلبلری مشکلاتسز اسعاف اولندی . او زمانه قدر دونانمانك محل توجهی نره‌سی اولەجغنه دائربرشی حس‌اولنمامشدی ؛ انجق وندیکدن مهمات ایله رتمویه کوندریلن برسفینەنك (٤) ضبطی ـ هرنەقدر اعتراف اولنمامش ایسەده ـ سوقیاتك مقصدینی سزدیردی ؛ طوتیلان کمینك طائفه‌سی اسیر ایدیلەرك قادرغەلره تقسیم اولندی . ٢٨ مایس ١٦٤٥ ده (٢ ربیع‌الاخر ١٠٥٥) سابق قپودان پاشانك اوغلی بکر ، یوسف‌پاشاطرفندن، بکلر بکیلك‌ایله تونسه کوندرلدی. اوندن‌صوکره دونما بردبدبهٔ شاهانه ایله ناوارین (٥) لیمانه کیردی . سردار ، شهرك اوکنده تیمورآتمش اولان اون یدی قالیونه ، مالطه‌یه دوغری یلکن آچملری ایچون امرویردی ؛ عسکری استراحت ایتمك اوزره قره‌یه چیقاردی ؛ تونس و طرابلس بکلر بکلری سکز قادرغه ایله واصل اولنجه اردوامراسنی ال اوپمك راسمه‌سنه قبول‌وجمله‌سنه خلعتلر اکسا ایلدی . اوچ هفته اقامتدن صوکره ٢٠ حزیرانده (٢٥ ربیع‌الاخر) یوسف پاشا یکیدن یلکن آچدی ؛ انجق آچیغه چیقمه‌دن اول ، دونانما قاپودانلرینی طوپلایەرق سفرك کرید آطه‌سی اوزرینه اولدیغنی متضمن اولوب اوزمانه قدر سر طوتلمش اولان خط همایونی اوقودی ، و حانیه برونی اوزرینه توجه ایتملرینی امر ایلدی. دونانما ، مساعد روزکار ایله سوق اولنەرق ، چەریغه اوکندن کمال انتظام ایله مرور ایله تیمور آتدی (٢٣ حزیران ـــ ٢٨ ربیع‌الاخر) . ایرتسی کونك

(١) مورەده سواحلی آبدار وصحراسی لطافتله مشهور اولان نرمش نام حصار لیمانی . نعیمادن . (مترجم)

(٢) بزم اسکی تاریخلرده « چوقه آطه‌سی » در . (مترجم)

(٣) وندیك ملکیه مأموری ؛ والی ، متصرف . (مترجم)

(٤) « صبارفتار ، ایچی باروت ، دانه ، قورشون ، خمبره ، توفك ، فتیل ایله مالامال کمی » نعیما . (مترجم)

(٥) نعیماده « ناوارین » . (مترجم)

آقشامی اقنده کرید طاغلرینی کوردی ؛ کمیلرك فنارلری یاقلدی ؛ روزکار آرزو اولنان جهته شدتله اسمکده اولدیغندن یوسف او کیجه ـ وندیکلیلرك نقطهٔ ترصد یاپمش اولدقلری ـ سیقه‌لیا نامنده‌کی جزیرهٔ خالیه‌یه (۱) واصـل اولدی . سـاحله چیقاریلان برمقدارعسکر، وندیك قره‌غول نفرلرینی طوته‌رق کمیلره کتیردیلر. ۲۴ حزیرانده عثمانلیلرقاپوسپادا برونی طولاشه‌رق حانیه‌نك اون سکز میل آلت طرفنده واقع غونیه کورفزینه کیردیلر . کیجه اثناسنده حانیه اوزرینـه یورویه‌رك ایرتسی کون ـ ناکهانی اولدیغی قدر بیوك برمخاطره‌نك ظهورینی کورن اهالی‌یی دهشت عظیمه ایچنده براقه‌رق ـ شهرك قارشیسنده‌کی تپه‌لره چادر قوردیلر (۲) .

حانیه‌نك شمال غربیسنده وآز بر مسافه‌ده ، محیطی اوچ درت میلدن عبارت بر کوچك جزیره واردرکه قدیماً « قوئیته » وشمدی « حزیز توده‌رو » (۳) نامیله معروفدر . بو آطه ، بری دیکرندن بر میل اوزاق وهر ایکیسی اون ایکی زراع ارتفاعنده وآلتی زراع قالینلغنده ، درونـه طوپ قونلش بررسد ایله محاط ایکی قله ایله مدافعه ایدلمکده ایدی. عثمانلی اردوسنك ساحله چیقه‌رق ساحله توجه ایتدیکی کیجه آماسـیه سنجاق بکی احمد پاشا ، ترحاله بکی احمد بك ، یکی چریلر و مغرب اوجاقلری عسـکرلریله برلکده توده‌رویه آیاق باصوب وندیکلیلرك ترك ایتمش اولدقلری یوقاری قلعه‌یی ضبط ایتدیلر . کونش طوغارکن ایکنجی قلعه‌یی‌ده آلدیلر؛ معتادوجه‌ایله قرق کشیدن عبارت اولوب پرووه دیتور ناواجیه‌رونك قوهٔ امدادیه اوله‌رق کندیلرینه یکرمی بش کشی کوندرمش اولدیغی محافظلر ، مقدارلری پك چوق متفوق اولان عثمانلیلره قارشی مقاومت ایده‌مزلردی. وندیك ضابطی بیاجیو کیولیانی تسلیم اولمق ایستمه‌یه‌رك بر لغمه آتش ویرمسیله مهاجملردن بش یوز کشی تلف اولدی . توده‌رونك ضبطندن صوکره ، سکسـان قادرغه‌دن مرتب اولان

(۱) « کرید قربنده سکلیه نام خراب آطه » . نعیما ص ۱۲۳ . (مترجم)

(۲) نعیمانك تعیيننه کوره ۲۵ ربیع‌اخر ، چهارشنبه کونی آواریندن چیقیلوب اوکیجه چوقه آطه‌سنه کلندی ؛ جمعه اقشامی کریدطاغلری سچیلوب جمعه ایرتسی ، سحری ، کریدك قلیج برونی دولاشیله‌رق کریدایله تودوری آره‌سنده لیمان مثالی برموضعده [هامه‌رك غونیه دیدیکی موقع اوله‌جقدر] قریه‌یه چیقلدی. سردارك حسن تدبیری اولمق اوزره اهالیٔ قرادن وخصوصیله اطفال ونسواندن طوتیلانلر آزاد ایدلمکده و عسکر یاقوب ییقمقدن منع اولنمقده اولدیغندن اهالیٔ مملکت هرطرفدن ذخیره کتیرمکه و جزیره‌نك اسلام النه دوشمسنی آرزو ایتمکه باشلادیلر ؛ شوفقره وندیکلیلرك آطه‌ده حسن صیت براقادقلرینی تضمن ایدر. (مترجم)

(۳) هامه‌رده « سن توده‌رو » دینیلن بو محل نعیمانك آیاتودوری و تودوری صورتلرنده یازدیغی محلدر . (مترجم)

بتون دونانما ـ عثمانلیلرك تسخیر ایتمش بولندقلری موقع مستحکم ایله مدافعه ایدلمکده بولنان ـ حانیه لیمانه کیردی . ۲۷ حزیران ۱٦٤٥ ده محاصره طوپلری وکافهٔ مهمات ساحله چیقاریله‌رق شهره حاکم اولان قسطنطین تپه‌سی اوزرینه متریس آچیلمغه باشلاندی .

روم ایلی بکلر بکی حسن پاشا، الاجه حصار، آولونیه ، ایلبصان بکلری ویدی بیوك محاصره طوپی ایله قسطنطین تپه‌سی اوزرینه یرلشمش ایدی ؛ یکی چری کدخداسی مراد ، بو طوپلرك محافظه‌سی آلتنده ، متریسلری اشغال ایدییوردی. صاغ جناحده ترحاله ، کوستندیل ، اسکندریه [اشقودره] بکلری درت طوپ ایله، دکیزك قارشوسنه دوش صول جناحده اسکوب ، سلانیك ، اوخری ، وولچترین بکلری آلتی طوپ ایله بولنمقده‌ایدیلر، خاصکی علی آغا وصامسونجی باشی یکی چریلرله ، ایالك خطلرده ایدیلر . دوقه‌کین سنجاق بکی علی بك ایله سپاهیلری سردن کچدیلر ، تونس عسکری ، قلعه‌یه آدم ومهمات ایله امداد ایدلمسنی منع ایتمك اوزره سوده کورفزینه قونلدیلر .

قانه [حانیه] ، یعنی قدیم کیدونیا ـ که کرید آطه‌سنك اوچنجی پایتختیدر ـ اشبو اسمی اسپانیا عربلرینك جزیره‌یه نزوللرنده ویرمش اولدقلری « خندق » نامندن آلمشدر ؛ اسپانیا عربلری بو بابده هجرتك بشنجی سنه‌سی مدینهٔ منوره‌ده بر بیوك محاربه‌یه موقع اولان خندقی آچدیرمش اولان [حضرت] پیغمبره امتثال ایلمشلردر . ربض (رانك فتحه ویا کسره‌سیله) اسمیله معروف اولان اندلس عربلری ذکر اولنان خندق کلمه‌سنی یالکز احکام ایتمش اولدقلری شهره دکل ، بتون جزیره‌یه ویرمش ، وآطه قرون وسطاده صورت عمومیه‌ده قوریپسوس اسمیله یاد اولنمشدر . سکز عصر مقدم اسلام لواسنك تموج ایتدیکی بر نقطه‌یه عسکر اخراجی عثمانلیلر ایچون بتون جزیره‌نك فتحنه دلالت ایدن بر علامت خیر ایدی . ونديكليلرك تحت اداره‌سنده ، حانیه اهمیت و استحکاماتیله جزیره‌نك دردنجی موقعی وقازالیا تسمیه اولنوب آپریقورنو ، کیسامو ، سه‌لینو ، آپانیکیتا، سفاکیا [اسفاکیه] شهرلریله ایکیوز قرق درت کویی حاوی بولنان بر قضانك مرکزی ایدی . قلعه ، متوازی‌الاضلاع برشکل مستطیل تشکیل ایدرك هربرینك اوزرنده یکرمی طوپ بولنان یدی برج ایله مدافعه ایدلمکده ایدی؛ هراستحکامك آرقه‌سنده ، هربرنده اون‌بش‌طوپ بولنان ، طقوزطابیه وار ایدی. سدلرك‌اوکنده وآرقه‌سنده طوله‌لر یاپلمش ایدی که بونلرك هر بری یکرمی طوپ ایله محافظه

اولنوردی . بودروملرده پك چوق قورشـون وباروت بولنوردی . دیوارلری ، بش سـواری یان یانه کچه‌جك قدر کنیش اولدیغی کبی بو دیوارلره مسـتند اولان طوله‌لرك اوزرنده یکرمی سواری کچه‌بیلیردی . خندق اون بش ذراع عمقنده و یتمش ایکی ذراع عرضنده ایدی . دکزطرفنده بولنان ترسانه قورشون ایله مستور یکرمی اوچ مخزن ودستگاهی حاوی ایدی. وندیکلی پرووه دیتور ، مهندس ماهر ووه‌رتك معاونتیله مدهش تدارکات تدافعیه‌بولندی . سابیونه‌را ورتمو قاپولری‌سد اوله‌رق طوپراق دیوار چکلدی . استحکاماتك ایی حالده بولنمایان اقسامی تعمیر ایدلدی ؛ لکن سپرلر هر طرفده خراب ایدی . عثمانلیلر، رتمو قاپوسنی ییقمق ایچون قسطنطین کلیساسـنك قارشیسـنده آلتی طوپلق بر بطاریه قوردیلر . اوچ کون صوکره ، دیکراوچ بطاریه ـ که بری‌یهودی‌مزارلغنده، ایکنجیسی آیالازاریده اوچنجیسی ینه قسطنطین تپه‌سنده وفقط شهرك دهازیاده قریبنده ایدی ـ استحکاماته قارشی آتش آچدیلر محاصره‌نك اون یدنجی کونی (١٣ تموز ١٦٤٥ ـ ١٩ جمادی‌الاولی ١٠٥٥) ، عثمانلیلره امدادی حامل اللی جزایر سـفینه‌سی جزیره آچیقلرنده عرض وجود ایلدی ؛ عثمانلی دونانماسی برچوق سلام طوپلری آته‌رق استقباله چیقدی . جزائر عسکری ، سوده لمانده تیموره‌لمك اوزره استحکامك آتشی آلتندن کچـدی . ١٧ تموز (٢٣ جمادی‌الاولی) ده ، جزیره سرداری قورنارونك، قونت فنارولو قوماندەسنده محصورینك امدادینه کوندردیکی بش یوز کشی تورکلره مغلوب اولدیلر . محاصرین ، آیادیمتری استحکامنك طیش خندق دیوارینه یرلشـدکدن صوکره ، شهرك پرووه دیتودلری موروسـینی ، باده‌رو ، قورنارو ـ عثمانلیلرك باشلیجه قوتلرینك متوجه بولنمش اولدیغی ـ رتمو، سابیونه‌را آیا دیمتری استحکاملرنی شجیعانه‌مدافعه‌ایتدیلر. کرید آطه‌سنه عسکر چیقارلمسندن دولایی بیان ممنونیت ایچون پادشاهك ، سمور کورکلو وصیرمه‌لی ایکی قافتان ایله برلکده سرداره کوندرمش اولدیغی بر خط همایونك وصولی عثمانلی عسکرینك شجاعتنی آرتیردی . ٢٧ تموزده، آیادیمتری استحکامنك آلتنه ماهرانه قونلمش اولان بر لغم اشتعال ایده‌رك بر کدك آچدی ؛ ترکلر شهره کیرمك ایچون بورادن هجوم کوستردیلرسه‌ده موفق‌اوله‌مدیلر. اوچ کون‌صوکره دیکر برلغم آتلدی‌ایسه‌ده بوندن دها بیوك بر نتیجه کوریله‌مدیکی کبی محصورلره تسلیم اخطارنی متضمن اوله‌رق جانبه‌داخله بر اوق‌ایله دوشوریلن مکتوبه‌ده جواب آلنه‌مادی . ٦ـ١٧ اغستوس تاریخلری آره‌سنده عثمانلیلر ایکی دفعه دها شدتلی هجوم‌ایتدیلر؛ بونلره‌ده مقاومت

کوسترلدی ؛ سردار ، ضایعات متعاقبه اوزرینه شعبان آغانك قوماندەسیله استمداد ایچون استانبوله قادرغەلر کوندردی ؛ لکن محافظلر بر اوچنجی هجومی بکلمیەرك تسلیم بایراغنی چکدیلر . رهن مبادلەسندن صکره ، سکنەنك سربست چکیلوب کیتملرینی وجان مالل‌رینك محفوظیتنی ناطق بر تسلیم مقاولەنامەسی امضا اولندی . (١٧ اغستوس ـ ٢٤ جمادی‌الاخره) . یوسف پاشا ، پرووەدیتور ناواجیەرونك شهر مفتاحلرینی تسلیم ایتمك اوزره بالذات کلمسنی ایستدیکندن سرداری بوطلبدن واز کچیرمك اوزره مالکانەلی سواریلرقوماندانی‌انتونین زانقورولو عثمانلی‌اردوکاهنه کوندرلدی ؛ ینکی چری اغاسی طرفندن عثمانلی قوماندانته تقدیم اولندی . چادره دخولنده ، ایکی کموش قوپه ایله نفیس شراب ویرلدی . ٢٢ اغستوسده اوچ ترك قادرغەسی وایکی جزائر کمیسی محصورلرك اشیاسنی آلدی؛ ایرتەسی کون،محصورلر قادینلری و جوجقلری ایله شهردن چیقوب ینکی صف اوزرینه یوللرینه دیزلمش اولان عثمانلی اردوسی ارەسندن ، اصلا دوچار تحقیر اولمقسزین ، کچدیلر . ٢٥ اغستوس ١٦٤٥ (٣ رجب ١٠٥٥) .

حانیەنك سانتا نیقوله باش کلیساسی ایله دیکر ایکی کلیسا جامع اسلامه تحویل وبرنجیسی « خنکار جامعی » ودیکر ایکیسی « یوسف پاشا جامعی » و « موسی‌پاشا جامعی » (١) تسمیه اولندی؛ اوکون ، قاپوجیلر کدخداسی حسین اغا ایله ینکی‌چری امراسندن عمر اغا ، قلعەنك تسلیم اولندیغی خبر مسرتیله ، استانبوله کوندرلدی .

حانیەنك فتحندن دولایی استانبولده اوچ کون اوچ کیجه شنلك ودونانما یاپلدی. قاپوجیلر کتخداسی، طرف شاهانەدن سمور کورکلو بر خلعت وبرمرصع قلیچ کوتورمك اوزره ، سردارك نزدینه عودت ایتمکه مأمور اولدی. قریم خانته وبتون ایالات والیلرینه ظفر نامەلر یازلدی. یوسف پاشا، حانیەده عسکر، اسلحه، مأکولات ، مهمات حربیه براقەرق شهرك عثمانلیلر النده بقاسنی تأمین ایتمکله اشتغال‌ایتدی. عثمانلیلرك مظفریتی مناسبتیله اجرا اولنان توجهات آرەسنده پیری‌بك احفادندن حانیه فتحی مورخی فخری بکك روم ایلی دفتردارلغنه تعیین قلندیغنی ذکر ایتملی‌یز . قلعەنك تسلیمندن بر آی صوکره (٢٦ ایلول ـ ٥ شعبان) قاپوجیلر کدخداسی هدایای تشریفیه ایله ورود ایدەرك مطنطن بر دیوانده توزیع اولندی . وندیك کمیلری آنجق اوزمان کورنمکه باشلادیلر ؛ مارەن قاپەللو قوماندەسنده بولنان کرید دونانماسی ، مدت مدیده سوده لیماننده حرکتسز

---

(١) صدارت قائمقاملغنده بولنمش اولان بوسنەلی اختیار موسی پاشا که سرداره رفاقت ایدیوردی . (مترجم)

قالدقدن‌صوکره، نهایت یلکن آچدی؛ آمیرال جیورولامو موروسینی قوماندەسنده بولنان قوتلی بر دونانما میلو ایله آرکه‌نتیه‌را و اینه‌بختی ایله مالووازی آره‌سنده دولاشدی ایسه‌ده دائما تصادفدن احتراز ایتمکده‌بولنان عثمانلی دونانماسنی بوله‌مادی. استانبولدن ارسال اولنان قوۀ امدادیه ، بر قاچ کوچك پیشدار مصادمه‌سندن صوکره ، جدی بر محاربه‌یه طوتوشمقسزین خانیه‌یه واصل اولدی . درت بیك سپاهی ، یکی یازیلان درت بیك یکی‌چری ، طوپجیلر ، جبه‌جیلر ، استحکاماته مأمور درت‌بیك عسکر ، حسن پاشا قوماندەسنده خانیه محافظه‌سنه تعیین اولندی. دیکر عسکر کمیلره ارکاب اولنه‌رق جزائر ، تونس ، طرابلس قوای امدادیه‌سی - باشلیجه رؤساسنه خلعتلر الباسندن صوکره - ترخیص ایدلدیلر. ۲۱ تشرین‌اول ۱٦٤٥ (۱ رمضان ۱۰۵۵) ده ، سردار دونانمایه‌یلکن آچه‌رق قاریستوسه عزیمتله اوراده عسکره رخصت ویری . یوسف پاشانك ، مخالف روزکارلردن دولایی ، قاریستوسـده قالدیغی صیره‌ده احمد پاشا ، پرنج ، بوغدای ، پکسماد و دیکر لوازم ایله مالی ایکی قادرغه وسکز قالیون ایله خانیه‌یه کلدی . مصر سفینه‌لری‌ده اوقدر مأکولات کتیردیلرکه پرنجك کیلوسی یکرمی سکز آقچه‌یه ایندی؛ کمی طائفه‌سی وعسکر آره‌سنده خسته‌لقلر ظهور ایده‌رك اومبذولیت ارزاق ایله بر تضاد تشکیل ایتدی ؛ متعاقباً خبر آلندی‌که سابق بودین بکاربکی دلی حسین پاشا خانیه والیسی تعیین اولنه‌رق [قره‌دن] مونه‌مبازیایه کلمشدر. یوسف پاشا ، قاریستوسدن ساقز- یلکن آچدی؛ هوا مساعد اولمادیغی ایچون دونانمایی بو آطه‌ده براقه‌رق کندیسی ایکی قادرغه ایله استانبوله کیتدی . بایرام کونی واصل اوله‌رق سلطان ابراهیم طرفندن ملتفتانه قبول ایله رکاب همایونده بولنمق شرفنه نائل اولدی . آلتی کون صوکره ، ساقزده قالمش اولان دونانما ، موسی پاشا قوماندەسیله استانبوله کلدی، وذات شاهانه دونانمایی زیارت ایلدی. بودین والیلکنده، خانزاده سلطانك زوجی بولنان سابق دیاربکر والیسی استخلاف ایتمش اولان دلی حسین پاشا ، بر فورطنه ظهورندن‌دولایی مونه‌مبازیاده توقفه مجبور اولدی ؛ دکیزك شدتنه باقیه‌رق چیقمق ایستمسی‌اوزرینه برقاچ کمی ضایعیله عودته مجبوریت‌کوردی. آلتمشدن‌زیاده اشقیا قادرغه و کمیلرینك کرید ایله مواصله‌یی کاملاً قطع ایتمش بولندقلری حقنده آلنان خبر اوزرینه مونه‌مبازیادن رومانیا ناپولیسنه عودت وبرحال مشکلده بولندیغی اورادن باب همایونه عرض ایلدی . ترسانه کدخداسی عمار زاده یدی قادرغه ایله امدادینه ارسال قلندی . آق دکز بوغازندن خروجنی متعاقب فورطنه‌یه طوتلمش

اولمقله برابر عمار زاده ۲۸ کانون‌اول ۱٦٤٦ (۱۱ذی‌الحجه ۱۰۵۵) ده رومانیا ناپولیسنه واردی؛ حسین پاشا درحال کریده متوجهاً یلکن آچدی؛ بش کون صوکره، حانیه محافظلرینك اشواق مسراتی ایچنده، جزیره‌یه وصول بولدی. اطه‌ده قحط او درجه‌یه کلمیشیدی‌که پکسمادك اوقه‌سی قرق آقچه‌یه، طوز طقسان آقچه‌یه چیقمش ایدی. لکن یکرمی بش بیـك کیله بوغدای ایله اون و پکسماد توزیع اولنه‌رق رفاه‌حاصل اولدی. والیٔ سابق حسن پاشا استانبوله کیتمك اوزره کمی‌یه بیندی؛ خلفی یوسف پاشا، وصولنك ایرته‌سی کونی سوده طرفنه برجولان یاپه‌رق جزیره‌یه نشر دهشت ایتدی.

حانیه سفری اثناسنده، استانبولده شیخ‌الاسلام ابوسعید افندی عزل ویرینه قاضی‌عسکر سعید احمد افندی نصب اولنمشدی. ونديك ايله محاربه‌نك باشليجه محركلرندن بولنان‌جنجی خواجه،بدایت حربده‌اردو ودونانمانك یه‌جك نقصانندن اضطرابه دوشمسی اوزرینه، اعتبارینی غائب ایتمش ایدی؛ او درجه‌یه قدرکه یاپدیغی بعض توجیهاتی صدراعظم حقمسز طوتدی؛ لکن حانیه‌نك فتحی یکیدن اقبالنی موجب اولدی. حرمك نفوذی پادشاهدن، شمدی‌یه قدر جاری اصولك جمله‌سنه مخالف، برطاقم ترقیاته مساعده آلدی. یکیچری اغاسی، عسکرك بر طغیانندن دولایی معزول اولمسیله مصاحبه شکرپاره‌نك کدخداسی موسی اغا اونك یرینه کچدی؛ بوندن ماعدا اوچ طوغلو وزیر رتبه‌سنی احراز ایده‌رك‌مقدما قاملیق سیاوش پاشایه ویریلن خاصلره نائل اولدی. اولجه موسی پاشایه ویریلن خاصلر دخی مصاحبه خدیجه خاتونك ماینجیسی بالطه‌جی‌حسینه ویرلدی (۱)قیزلر اغاسی‌طاش یاتیر [علی] اغانك یرینه جلالی ابراهیم اغا کتیرلدی؛ قادرغه بکلرندن طورغود بك بوغلدی. نصوح پاشا زاده‌نك اسکدار اوزرینه یورپمسنك باشليجه محركلرندن عاصی غلطه‌لی مسلمك باشی کسلدی.

بوصیره‌ده، اوتوز ساعت دوام ایدن شدتلی بر حریق استانبولك بر قسم عظیمنی یاقدی؛ بی‌رحمیٔ عناصر بونکله قالمادی؛ مشئوم حالات جویه، فورطنه‌لر، صو فیضانلری‌ده شهره دهشت نثار اولدی (۲) مکه‌ده بیت معظمی صو استیلا ایدرك اوچ کون درونته کیریله‌مدی.

---

(۱) بوده ـ شکرپاره کبی ـ پادشاهی کیجه‌لری طاتلی طاتلی‌ماصاللرله اکلندیرر خوش‌کو بر قادیندر. بالطه‌جی حسین‌ده، اونك ماینجیسی دکل، قوجه‌سیدر. (مترجم)

(۲) بو آره‌لق، آوروپاده، تونس دایسی آمان [احمد] دایینك بیوك اوغلی‌مامه‌تك [محمد] پالرموده خرستیان دینی قبول ایتدیکندن باحث ایکی کتاب نشر اولنمشدر.

شو آره‌لق، مفتی ابوسعید افندینك عزلندن صوکره، ادارهٔ دولتجه وقوعه‌کلن
اك بیوك تبدل، صدراعظم سلطان زاده محمد پاشانك سقوطیدر. محمد پاشا،
صدارتنك ابتدالرنده، کندیسنی اونوتمامقله برابر، ذات شاهانه‌یه کلیتلی پاره‌لر
تقدیمیله عرض خدمت ایتمشیدی. اوللری، سلحدار مقبل یوسف پاشا ایله حسن
امتزاج ایتدی؛ لکن، متعاقباً، اونك نفوذینی استرقاب ایده‌رك اوکا ایراث ضرر
ایچون فرصت فوت ایتمه‌مکه باشلادی؛ سلاحدار پاشانك جنجی خواجه ایله اتفاق
ایدوب‌ده کندیسنك رأینه مغایراولملق اوزره، کرید سفرینی آچدرمش اولدیغندن بری
یوسف پاشایه خصومتی آرتمشدی. محاربه‌نك مظهر موفقیت اولمسی اوزرینه، یکی بر
مظفریتك بخش ایلدیکی نفوذ ایله عودت ایتمکده بولنان یوسف پاشایی اوزاقلاشدیرمغی
دوشوندی؛ لکن والیلك ایله مصره کوندرمك ایسترکن بوکا موفق اوله‌مادی. یوسف
پاشا، هدیه اولملق اوزره، پادشاهه آنجق برقاچ اسیر ایله مصر غرائمندن ایکی ستون کتیرمش
اولدیغی جهتله، صدراعظم، محافظلرك بتون خزینه‌لریله چکیلوب کیتملرینه مساعده
ایچون، وندیکلیلردن پك چوق پاره‌لر آلمش اولدیغی اسناد و محافظه‌سی هرسنه مصارف
کلیه‌یی موجب برعادی قلعه‌نك ضبطی ایچون خزائن دولتك افنا ایدلمش اولدیغنی
علاوه ایلدی. سلطان ابراهیم، سلطان زاده‌نك القاآتنه متابعتله، کویا مجرم اولان
یوسف پاشانك حبسنی امر ایتمش ایکن والده سلطان ایله جنجی خواجه، دولته
بر بیوك خطه علاوه ایدن بر آدمك حبسی ایله مکافات کورمسی نه قدر حقسز
اوله‌جغنی عرض وصدراعظمی، کرید سفرینه مخالفت ایچون، وندیك بالیوسندن
آلتمش بیك دوقه آلمش، ویوسف پاشایه آدم وآقچه ارسالنه مخالفتله باشقه فتوحاتی
امکانسز براقمش اولمغله اتهام ایتدیلر. (۱) سلطان ابراهیم، شکایات متقابله‌لرینی
استماع ایچون، سلحدار ایله صدراعظمی حضورینه چاغیردی. سلطان زاده،
مقامنك کندیسنه ویرمکده اولدیغی قدرت کامله‌یه اغتراراً، خصمنه، متکبرانه
ومحقرانه سوزلر سویلدی، وازجمله ـ پادشاه ایله ندیمی آره‌سنده جریان ایتمش اولان
مناسباته تلمیح اولملق اوزره ـ «کنج افندی کبی معامله ایتمکدن واز کچ!» مآلنده
برسوز سویلدی (۲)؛ حال بوکه سلطان زاده جوان قاپوجی باشی لقبنه کسب استحقاق

(۱) بو اتهامی والده سلطان ایله جنجی خواجه دکل، بالذات یوسف پاشانك درمیان
ایلدیکی نعیمانك افاده‌سندن اکلاشلمقده‌در، ص ۱۷۵. (مترجم)

(۲) بوسوز، نعیماده عیناً مندرج اولدیغی اوزره، «جلبلکی قویه» در. «قویه»،
«براق، براق یا!» دیمکدر؛ جلبلك ایسه، هامه‌رك ویردیکی معنایه کوره، «جلبیلکی»
دیمك کبی کوربنیورسه‌ده مقصد «تجملکی، امور دولتدن آکلامازجه سوز سویلمنی»
دیمك اولسه کرکدر. هامه‌رك بولدیغی تلمیح برزعمدن عبارتدر. (مترجم)

ایتمش اولدیغی جهتله بوسوز اونك اغزینه یاقشمازدی. صدراعظم ، اوندن صوکرا دیوانه کیتدی ؛ طعام پادشاهی ورودینه منتظر ایکن قاپوجیلر کدخداسی کله‌رك مهر همایونی ایستدی ؛ یوسف پاشانك قبول ایتمه‌مسی اوزرینه صدارت عظمی ، وزیرلره هنوز یمك ویرلمه‌دن ، دفتردار صالح پاشایه توجیه اولندی (۱۷ کانون‌اول ۱٦٤٥ ـ ۲۸ شوال ۱۰۵۵). بوسنه‌ده تولد ایتمش و قره مصطفی پاشانك محمیسی بولنمش اولان صالح پاشا ادارهٔ داخلیه‌ده سریعاً ترقی ایله دفتر امینی اولمشیدی ؛ قانونه مغایر اوله‌رق مؤخراً ینی چری اغاسی اولمش ، ودها صوکره اصول شرقی‌یه علی مخالف اولمق اوزره دفتردارلغه کچمش‌ایدی. صالح پاشادن قالان مأموریت ، زوجه‌سی شکرپاره‌نك تاثیری سایه‌سنده ینی‌چری اغاسی موسی پاشایه توجیه اولندی. ینه شکرپاره‌نك نفوذیله ینی چری اغالغی برنجی‌زاده‌یه ویرلدی. صامسونجی باشی ، کدخدا بك اولدی. صالح پاشانك صدارته ارتقاسندن بری هنوز برآی کچمشیدی‌که پای‌تخت دولت ، حانیه فاتحی یوسف پاشانك فاجعهٔ مماتیله طنین انداز اولدی. (۲۱ کانون‌ثانی ۱٦٤٦ ـ ٤ ذی‌الحجه ۱۰۵۵). سوزنده اعتدالسزلك ایله مألوف اولان سلحدار پاشا پادشاه ایله برمنازعه‌سنی حیاتیله اوده‌دی ؛ سلطان ابراهیمك وحشت وسفاهتی کیتدکجه متزاید اوله‌رق سونه‌نونك تپه‌رحقنده استعمال ایلدیکی « قان ایله بکلشدیرلمش چامور » سوزینه ماصدق ایدی. برکون یوسف پاشایی چاغیره‌رق کرید اطه‌سنك فتحنی اکمال ایچون اوتوز کمی ایله کیتمسنی امر ایتدی. سلحدار ، کیملرك ترسانه‌ده بولندیغنی ، وهنوز قیش اورته‌سی اولدیغنی جواباً سویلدی. بومخالفتدن حدت ایدن ابراهیم ، انفعالات سابقه‌یی تخطرله ، حانیه‌ده‌کی کفاری ، متدین برمسلمانك وظیفه‌سی اولدیغی وجه ایله ، کاملاً اعدام ایتمیوب‌ده خزینه‌لریله برلکده چکیلوب کیتملرینه مساعده ایتمش اولدیغنی لسان شدت ایله اخطار ایلدی. یوسف پاشا « بن المدن کلدیکی قدر خدمت ایتدم ؛ برباشقه قولکزده کیتسین ، نه قدر یاپسین ! » دیدی. پادشاه ، فوراً غضبله « کیت ، دیورم ، یوقسه سنی اولدیریرم » سوزلرینی سویلدی. لکن یوسف ، شمدیکی حالنی اونوتوب ذات شاهانه‌یه مربوطیت ومناسبت قدیمه‌سنه ونائل صهریت اولمسنه حصر نظر ایله « پادشاهم ، سز دکز ایشنی بیلمیورسکز ؛ کورکجیلریمز یوقدر ، کورکجیسز ایسه دکزه چیقلماز » دیدی ، سلطان ابراهیم « ملعون ! دکیز ایشنی سن می بکا اوکره‌جکسك ! » دیوب بوستانجی باشی‌یه دونه‌رك « چابوق ، باشنی بکا کتیر ! » دیدی. بوستانجی‌باشی ، ارادهٔ شاهانه‌یی درحال انفاذ ایتدی ؛ لکن بدبخت یوسنی ـ نفیه ویاخود اعدامه محکوم اولان

وزرانك مجلس معتادی اولان ـ جاملی کوشکه کوتوردی . صدراعظم صالح پاشا ودفتردار موسی پاشا ، ابراهیمك ایاغنه قاپانه‌رق سلحدارك عفونی استرحام ایتدیلرسه‌ده تأثیری اولمادی . پادشاهك دامادی بولنان یوسف پاشا دخی اوکیجه بر چوجغی دنیایه کلدیکنی بیلدیرمك و سلطان ابراهیمك قیزی اولان زوجه‌سی وحفیدلری بولنان اولادی‌نامنه عفونی (١) وبرایالته کوندرلمسنی استرحام ایتمك اوزره برعریضه یازدی . بوستانجی باشی ، کندی حیاتنی تهلکه‌یه قویه‌رق ، بوکاغدی پادشاهه عرض ایلدی . لکن ، کندیسنه رجا واسترحام کار ایتمین ابراهیم اراده‌سنی تکرار ایتمکله یوسف بوغلدی! شهوت ووحشت پرست اولان اخلاقدن منبعث برآرزوی غریب سوقیله مخنوقك نعشنی حضورینه کتیرده‌رك واوزرنده هنوز طراوت جوانی رونما اولان یاناقلرینی کوره‌رك « یازیق ! نه کوزل کل کبی یاناقلری وار ایمش ! یازیق ، یازیق ! » دیه بالدفعات آه چکدی (٢) . پادشاهك ندیم قدیمی اولان سلحدار ، قاپودان پاشا ، کرید فاتحی سوزی دوغرو، تعصبدن آزاده بر آدم ایدی ؛ قره مصطفانك عزل و اعدامنده مدخلدار اولمقدن ایشته شوصورتله ختم انفاس حیات ایلدی یوسف پاشا باشقه برخطا ایله معیوب دکلدر . سلطان ابراهیمك بونی اعدام ایتمسی ، فرط سربستیسندن دولایی دوچار جزا ایتمکدن زیاده خانه‌سنده خزائن عظیمه بولمق امیدندن منبعث ایدی. یوسف‌پاشانك حرمده‌کی خصماسی کریددن عودتنده برچوق هدیه‌لر کتیره‌جکنی امید ایلدکلری حالده برشیئه نائل اوله‌مانجه پادشاهه ایکی مرمرستون ویروب کندیسنه آلتون برستون صاقلامش اولدیغی روایتنی نشر ایلدیلر . سلحدارك اعدامندن صوکره بو آلتون ستونك قرمزی بنکلی برصاری مرمر اولدیغی اکلاشلمش، ومراد رابعك والده‌سی طرفندن انشا اولنان یکی‌جامعك‌منبرینه‌پاینده اولمق‌اوزره استعمال‌اولنمشدر.

ابراهیمك تعصب ووحشتی حجاج کمیلرینك مالطزلر طرفندن دردست اولنمسی صیره‌سنده ووندیك‌محاربه‌سنك بدایتنده دخی نمایان‌اولمشیدی. بروندیك دوناتماسنك صیره‌سیله پاتراسه ، مودونه ، قورونه یاناشه‌رق بش بیك اسیر آلدیغنی خبر آلنجه

[١] سلطان ابراهیمك یوسف پاشایه تزویج ایلدیکی قیزی ، هنوز پك کوچوك اولدیغندن بو افاده اوروپا وثائقندن کچمش بر یاکلشلق اوله‌جقدر ؛ یالکز یوسف پاشا برعریضهٔ استرحامیه یازمش اوله‌بیلیر . (مترجم)

[٢] پادشاه ، یوسف پاشایی بوغدقدن صوکره نادم اولوب میتنی حضورینه کتیرده‌رك نکاه مرحمت ایله نظر ایلدکده « نه کوزل قرمزی الما کبی یاناقلری وار ایمش ؛ یازیق اولدی‌که قیدم » دیه کریهٔ های های ایله وافریکاو سبب اولانلره بد دعا ایلدکلری تواتر مرتبه‌سنده شایع اولمش ایدی » نعیما ، ص . ١٨٠ . (مترجم)

ایلك حدت اثناسنده ، خرستیانلرك قتل عامنی امر ایتمشیدی (۱) . ابوالسعود افندینك سلیم ثانی زماننده قبریس محاربه‌سنی تجویز ایدن فتواسته مماثل اوله‌رق کرید سفری ایچون بر فتوی ویرمش اولان مفتی ابوسعید افندی ، بتون ممالك دولتده‌کی خرستیانلرك قتلی مشروع اوله‌جغنی بیانده مخالفت کوستردی ؛ و یالکز استانبولده ایکی یوز بیك روم وارمنی بولندیغنی ویرکی دفترلریله پادشاهه اثبات ایلدی . پادشاه ، جلادك ساطیرینه تودیع ایتمك ایستمش اولدیغی اشو قربانلرك مقدارندن متوحش اوله‌رق تبعه‌سی اولان خرستیانلرك محافظهٔ حیاتنه موافقتله برابر ونديك باليوزندن باشلامق اوزره بتون فرنکلری اولدرتمکه قرار ویردی. بوقانلی اراده ، صدراعظم ، مفتی ، بوستانجی باشی ، یکی چری اغاسی طرفندن وقوع بولان اخطارات متحده اوزرینه کری آلنه‌بیلدی. غلطه‌اهالیسی، هنوز کندیلرنده قالان ایکی کلیساده ایکی دفعه برموت محققه حاضرلانمش ایدیلر (۲). خرستیانلرك وفرنکلرك قتل عامی تصورینك ویردیکی قورقو زائل اولدقدن صوکره ، سلطان ابراهیم ، کمیلرینك مالطیزلو طرفندن ضبط اولنمسندن دولایی ، بتون کلیسا مأمورلرینی حبس ایتمك صورتیله انتقام آلمق فکرنده بولندی ؛ چونکه اونك ملاحظه‌سنجه ، پاپا ، کلیسا رئیسی اولمق صفتیله ، مختلف خرستیان طریقتلری شوالیه‌لرینك‌ده رئیسی ایدی . محال مقدسه‌یی فرانسیسکنلرك الندن المق ایستین ژه‌زویتلر بوقراره بیکانه دکل کبی کورونمکده ایدیلر . فرانسیسکنلرك اکثریسی اسپانیول‌ویاخود ونديكلی وبنابرین‌ترکلرك‌ولادی دشمنی اولدیغی ایچون‌ژه‌زویتلرك بونلر علیهنه خدعه‌لر قورمقده سهولت وار ایدی (۳) . بوصیره‌ده‌درکه خرستیان حکومتلرینك مقیم ایلچیلریله سفیرلرینك‌اقامتکاهلری غلطه‌ده وبك‌اوغلنده اولمسی تقرر ایتدی؛ اوزمانه قدر مالك‌اجنبیه سفراسنك اشغال‌ایلدیکی ایلچی‌خانی(٤) ویرکی

(۱) غره‌یفا نقلائونك راپوری . نعیما ، باللو بادره‌یه (پاتراس) کلن‌قوتی قرق قادرغه درت ماعونه ایله اوتوز فرقتیه چیقارر . فدالکه . غره‌یفا نقلائو اوتوز بش قادرغه دیور . [خرستیانلرك وياخود ایلریده کوریله‌جکی اوزره فرنکلرك قتل عامی تصویرلرینه دائر بزم تاریخلرده بر روایت کوریله‌مه‌مشدر . مترجم]

(۲) سنت انتونیو کلیساسی مراد زماننده سد ایله مهر آلتنه آلنمش ایدی . سلطان ابراهیم زماننده ، سرای قادینلرندن بری مهری قیروب آیازمه‌ده ییقانه‌رق تکرار قاپولری مهرله‌دی . او وقت صدراعظم بولنان قره مصطفی پاشا فرمان همایونك بو صورتله اخلالندن منفعل اوله‌رق بوکلیسایی جامعه تحویل ایتدیکی کبی سن فرانسه‌سقو کلیساسنی‌ده کذلك جامعه تبدیل ایلمشدر .

(۳) فرانسیسلکنلری ژه‌زویتلره قارشی التزام ایچون غره‌یفا نقلائویه ویریلن امر .

(٤) چنبرلی طاش قارشیسنده مطبعهٔ عثمانیه‌نك بولندیغی محل اوله‌جقدرکه «وزیرخانی»ده چنبرلی طاشه قریبدر . (مترجم)

ویرەن بوغدان ، افلاق ، ترانسیلوانیا، راغوزه حکومتلری مصلحتکذارلرینه حصر وتخصیص اولندی . پادشاهك بوقراری، مفتی وصدر اعظمك عزل ایدلمش اوللرندن دولایی، بر قات دها معنیدار ایدی. بو ایکی بیوك مأمور دائما خرستیانلری مدافعه ایتمش ، وبونلرك حقلرنده کوستردکلری بی‌طرفلق سببیله بالدفعات کندی نفوذلرینی تهلکه‌یه قویمش ایدیلر. فرانسه وانکلتره سیرسفائن تجارتی بیوك رخنه‌لره اوغرادی ؛ لکن انکلیز تجارتنك اعتبار ومناسباتی ، اك زیاده ، انکلیز ایلچیسی شاقویل قره‌وایله شرق تجارت قومپانیه‌سی آره‌سنده تحدث ایدن اختلافدن متأثر اولدی . هرایکی طرف باب همایونه متقابلاً شکایاتده بولندیلر ؛ آنجق دیوانك مساعده‌سی اك زیاده پاره ویرن طرف ایچون ابذال اولندیغندن ایکی خصم مزایده‌یه چیقیشدیلر . اکر سفیر ، سکزز اقچه‌لك التمش بیك سکه تکلیف ایدییورسه قومپانیه ایکی یوز بیك عرض ایلیوردی . نهایت ، بو مزعج مناقشات شاقویلك کری چاغرلمسیله نهایت بوله‌رق یرینه برنجی شارلك مرخصی سیر ت. باندیش تعیین اولندی، وشاقویل زوجه‌سی وچوجقلری ایله برابر ازمیره متوجهاً حرکت ایلدی. فرانسه ، اوستریانك دشمنی اولمق صفتیله، ال التندن ترکلره مساعد بولنمش اولمقله برابر متعدد حقارتلره هدف اولدی؛ موسیو دو واره‌نك [فرانسز ایلچیسی] دولت عثمانیه و وندیك آره‌سنده توسطی ، خالصانه اولمادیغی ایچون مظهر موفقیت اولمادی . فرانسه سفیرینك مواصلتی صیره‌سنده ، پك چوق پاره کتیردیکنه دائر بر روایت انتشار ایلدیکندن هپ صندوقلر درونلرنده بولنان اون بیك سکه ضبط ایدلمشیدی؛ بونلری انجق صدراعظمك مدافعه‌سی اوزرینه استرداد ایده‌بیلدی(۱). دون ژوان مه‌نه‌سه‌س نامنده بر اسپانیول سرسریسی بو آره‌لق استانبوله وورود ایله حقیقتده اهالیسی یهودیلردن عبارت اولان برارمنی اهالتی باب همایونه تکلیف ایلدی ؛ اشبو عرض و تکلیفنه رغماً ، حبس اولندی ؛ آنجق برمدت صوکره قبول اسلام ایتمسنه مبنی صالویرلمسی اوزرینه کندی خانه‌سنده ، ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره‌یفا نقلائو طرفندن اولدیرلمشدر (۲) . غره‌یفا نقلائو وچه‌رنیك سفارتندن بری ترجمانلق صفتیله ایمپراطورك خدمتنده بولنان روم پانایوتی حبسه قونلدی ؛ پانایوتی ، مهارتی سایه‌سنده ، کرك کندیسنك و کرك رفیق فلا کتنك

[۱] غره‌یفا نقلائونك راپوری . فلاسان بوسفارت فوق‌العاده حقنده بر شی سویلز . پادشاهك وصدر اعظمك فرانسه قرالنه جوابلری شرق انجمن دانشی انشاسنك ۱۰،۱٤،۱٥ نومروسنده‌در .

[۲] پانایوتینك راپوری ؛ والیه‌رونك « قندیه محاربه‌سی تاریخی » ، ص ٦٤ .

سربستیسنی استحصال ایلدی (۱) . صدراعظمك شكایاتی دون ژوانك قتلندن دولایی ویانه سرایندن استحصال مجازات ایتمزدن اول ، برتصادف عدالت انسانیه مقامنه قائم اولدی (۲) . غره‌یقا نقلائو بر كون آت ایله كزركن بر نزول ضربهٔ دهشت نثاریله فوت اولدی[۳] .

ونديك سفرى سلطان ابراهيمى اوستريا ايله مصالحه‌يى اخلال ايده‌جك احوالدن احترازه وراقوچينك ايمپراطوره قارشى هردرلو تعرضدن منعنه قرار ويردرمشيدى. پادشاهك راقوچی‌یه مكتوبلرینی حامل چاوش محمدبك‌زاده بودینه واصل اوله‌رق بودین والیسی دلی حسین پاشا ضابطاندن برینی ترفیق ایله چاوشی اكره والیسنه كوندردی. محمدبك‌زاده سپاهیلر اغاسی مختارایله بورادن حركت وراقوچی، ساندروفی تخریب وفوله‌كاوزرینه توجه‌ایتمش بولندیغی ایچون التزام سرعت ایلدی. باب همایون ایله بودین واكره والیلرینك مأمورلری ریما سومباتده (۳) ترانسلوانیا پرنسنه تصادف ایتدیلر : پرنس ، اسوج ایله اتفاقنی اورته‌یه سوره‌رك حركتنه شكل حقانیت ویرمكه چالیشدی ، وتخریباتنده دوام ایلدی . راقوچینك حیدودلغی دولت عثمانیه ایچون نتایج مؤلمه‌یی موجب اولدی : نه‌ئوغراد ، سولنوق ، هاتوان ، سه‌چه‌نی (٤) قلعه‌لرینه مربوط كویلر طاغیدیلر ، وارتق ویركو ویرمه‌دیلر ، بنابرین بودین‌واكره مال‌صندوقلری برمیلیون‌اقچه‌دن تجاروزراعت صاحبلری‌وارداتلرینك مهم‌برقسمندن‌محروم اولدیلر. راقوچی، ایمپراطورك‌مرخصی‌ژان‌توروس‌واسطه‌سیله اوستریا‌ایله‌مصالحه‌دن صوكره مشاوری‌سانت ــ ماماسلی اتیه‌ن‌سالانجی‌یی ترانسیلوانیا ویركیسی‌ووزیرلرك‌هدیه‌لری‌ایله‌استانبوله كوندردی (٥). سالانجینك سرایده‌حضور شاهانه‌یه‌قبولنده ،پادشاه، مجارستانك یدی قومیته‌لی [قضاسی] ایچون مقاوله اولنان یكرمی بیك غروشی كتیرمه‌مش اولمسندن دولایی اظهارانفعال‌ایله شوآجی‌سوزلری سویلدی: « سنك‌افندك، پك‌چوق‌زمان اولیوركه، یدی‌مجارقومیته‌لغنك‌تفریقی ایچون

[۱] صدراعظمه اون بش بیك غروش هدیه وعدیله .

[۲] خزینهٔ اوراقده ، والی مصطفی پاشا طرفندن چاوش علی واسطه‌سیله مشاور خاص انیبال غونز اغایه كوندرلمش ۲۳ اغستوس ۱٦٤٦ تاریخلی بر مكتوب واردر .

(۳) نعباده وعه سوینوب ، ص ۱۸۱ . (مترجم)

(٤) نعباده اكره ، خطوان ، نویغراد ، صولنق ، سنجان، كذلك . (مترجم)

(٥) Expédientes adfulgidam Portam Ottomanicam cum annuali rehnipensione et consuetis honoaris nostris fidelem nabis sincere dilectum Generasum Ctebhanum, etc.

یکرمی بیك غروش وعد ایتمشدی ؛ کندیسنه سویله‌که ونديك ايله محاربه‌مه مغرور اولماسین، وبوجنك بتون قوتمی اشغال ایدیبور صانماسین؛ بر کون کندیسنه آکسزین هجوم ایده‌جکم، واردلی باشقه‌سنه ویره‌جکم ایمپراطورقرداشمه‌ده‌قارشی‌ده‌مخاصمه‌ده دوام ایتمه‌ملیدر . ایچه اکلادك‌می ؟ » سلطان ابراهیمك بو سوزلرنده‌کی طرز انفعال ایلچی‌یی اوقدر قورقوتدی‌که خسته‌لاندی . پادشاهك ونديك خدمتنده جاسوس اولمغله اتهام ایلدیکی برراغوزه مأموری دخی دوچار اولدیغی قورقودن دولایی اون‌درت کون صوکره ترك حیات ایلدی . صدراعظم صالح پاشا ، یدی قومیته‌لغك ویرکیسنی تشکیل‌ایدن یکرمی‌بیك غروشی ایسته‌مك ایچون راقوچی‌یه بربرینی مؤکد مکتوبلر یازدی . بونلردن برنده دیور ایدی‌که : « بویکرمی بیك غروشك تأدیه‌سنده کوستردیکك تعللاتی کوندردیکك هدیه‌لرله اونوتدیره‌جغمی ظن ایدیبورسك ؟ صدراعظم محمدپاشا زماننده دفتردار بولندیغمدن ودولتك‌اداره‌ٔ مالیه‌سنه تماماً واقف اولدیغمدن باشقه بوایشه دائر منعقد وحقوقمزی صریحاً مبین اولان عهدنامه‌لرك کافه‌سی المده‌در . » آچیق باش ، نام دیکرله ایمیره‌ت پرنسی الکساندر ویرکوسی اولان درت‌بیك غروش (اوزمانك رایجنه کوره بش‌یوزبیك اقچه) (١) یرینه اوچ بیك غروش کوندردیکی جهتله صالح پاشا، بقیه‌سی اولان بیك یتمش غروشی شدتله طلب ایلدی ؛ بالمقابله کوریل و مینغره‌لی [مکریل] بکلرینه حدوده رعایتلرینی امر ایلکی وعد ایتدی . وعدینی‌ده انجاز ایلدی (٢)؛ لکن مینغره‌لی پرنسی ایمیرت‌پرنسنك اراضیسیله ممالك‌عثمانیه‌یه تعدیده‌دوام‌ایتدیکندن اوجوارده‌کی پاشالر عاصی اوزرینه بوسفر آچمشلردرکه جغرافیا متخصصی اولیا بوسفرده بالذات بولنه‌رق اوکادائر شایان دقت تفصیلات یازمشدر. محاربه‌یه اشتراك ایدن پاشالر یدیدن دون دکل ایدی . صدراعظم صالح پاشانك اوغلی ارضروم والیسی محمدپاشا که قریباً اوندن بحث ایده‌جکز ؛ سابق اورفه والیسی کتانجی‌عمر پاشا که کورشجیلکده مشهور اولوب برکون ـ شدتلی برممارسهٔ بدنیه ایله تنفسی تسریع ایتمه‌دن اول سفره‌یه اوتورمامقدن عبارت‌اسکی‌ایران عادتنه اتباعاً؛ اولیانك قارشیسنده سیدی‌پاشاایله مصارعه‌ایتمش ؛ سیدی پاشا (٣)، که داغستانده برچرکس

(١) رئیس محمدافندینك انشاسنده ٥٦ و ٤٢ نومروده مندرج مکتوب درت بیك یتمش غروش واش یوزبیك اقچه‌دیور ؛ شوحالده اوزمان یوزیکرمی اقچه برینه یوز یکرمی‌اوچ اقچه‌یه چیوردی .

(٢) دادیانك مکتوبی شرق انجمن دانشی مجموعه‌سنده ٢٠ نومروده‌در .

(٣) جرید آتمقده پك ماهر ایدی . برکون سرایده جرید اوینارکن سلطان‌ابراهیمك ندیملرندن برینی آزده‌ٔ اولدیره‌جك اولمسیله پادشاه قتلنی امرایلدی . سرای خدمتی اون

قبیله‌سندندرکه‌تغاج‌احمدپاشا که پولتقای نامنده‌کی چرکس عشیرتندن اولوب سوریه‌ده حما ، طرابلس ، حمص‌سنجاق بکلکلرنده بولنمش ، چول عربلرینی اوروئت نهری اوزرنده قیروب کمیکلرندن تپه‌جکلر یاپه‌رق بونلرده ابقای نام ایلمشدر ؛ ایمیره‌ت کورجیلرندن‌دلاورپاشاکه مرادرابع زماننده یکی‌چریلرك‌تمارسات بدینه‌معلمی بولنمش وطورطوم سنجاغنده کنغاج پاشایه خلف اولمشدر ؛ باقی پاشا ؛ چلدیر والیسی سفر پاشا . یدی پاشانك قوای مجتمعه‌سی مینغره‌لی پرنسنی از وقتده اطاعت آلتنه آلدی .

مولداویه وویوده‌سی لوپول ، ایمپراطورك ممالکنده جولاندن اجتناب ایتمسی ایچون باب همایوندن راقوچی‌یه امر قطعی ویردیره‌رك ترانسیلوانیاده تقرر آسایش ایلدی (١٦٤٥) . لوپول ، استانبول پطریقخانه کلیساسنك ایکی‌یوز کیسه‌یه‌واران بورجلرینی اوده‌مکی تعهد ایلدیکندن آیا پاراسکونیك جسدینك مولداویه‌یه‌اعاده‌سنه مساعده آلدی ؛ بو جسدك پاسی‌یه نقلی ایچون‌ده باشقه‌جه اوچ یوز کیسه صرف ایتمش ، وجسد الیوم‌اوراده مظهر احترام اولمقده بولنمشدر. صدر اعظمك مکاتیب خصوصیه‌سی لوپولی حدودده فعالانه بر نظارت اجراسنه تشویق ایلدی . (١) ؛ قازاقلرك کافهٔ حرکاتنه دقت ایتمسی‌ده قریم خاننه توصیه اولندی . (٢) . خان ، روس طوپراغنده بر جولان یاپه‌رق یوزدن زیاده قازاق اسیر ایتمش اولدیغنی مبین باب همایونه بر عریضه کوندرمسیله ، صالح پاشا ، اولان اولمش اولدیغنی و فقط روسیه‌نك یکی چاری آلکسی میخائیلویچ ذات شاهانه ایله سفیر تعاطی ایلدیکندن بوندن صکره تعرضدن اجتناب ایتمسی لازم کله‌جکی (٣) جواباً بیلدیردی . بر

ایکی وحشی آتی یالکز باشنه تشهیر ایتمش اولان بویله‌برشخصك معصوم اوله‌رق قتلی‌نه‌قدر شایان تأسف اوله‌جغنی اخطار ایتدیلرسه‌ده سوز کچیره‌مدیلر. انجق پادشاه، دیلسزلره‌اشارت مشئومه‌یی ویردیکی زمان سیدی بر آتك اوزرینه آتلایه‌رق شهرك بر محله‌سنده کیزلندی. برقاچ کون‌صوکره عفو ایدیله‌رك سیمونوتورنی سنجاغنی آلدی، واورادن قرویا ، اکروا، بالاتون کولی اطرافنه اندیشه ویرمکده دوام ایلدی؛ مؤخراً ستولوایسه نبورغ سنجاغی بکلکنه‌تعیین اولنوب راب ورابیتنیچ ساحللرینه قدر آقینلر یاپدی ، وتاتا ، بابا ، وه‌سپریم ، اوپوار ، سن‌مارتون ، راب [یانیق‌قلعه] قومورن طرفلرندن اسیر آلدی ، انجق سیدی‌پاشانك متمادیاً اخلال صلح ایتمسندن دولایی باب‌همایونه شکایتلر کلدیکندن سنجاق بکلکیله ایران حدودنده طورطومه کوندرلمش، وبوماموریتده ایکن مینغره‌لی سفرنده بولنه‌رق‌سوشك وغونیه‌قلعه‌لری محاصره‌لرنده ممتاز اولمشدر .

(١) رئیس محمد افندینك انشاسنده ٥٩ نومرویه مراجعت .

(٢) صالح پاشانك قریم خانه‌ایکی‌مکتوبی‌رجب ١٠٥٦ (اغستوس ١٦٤٦) تاریخیله‌در

(٣) بو بابده‌کی مکتوب صفر ١٠٥٦ (مایس ١٦٤٦) تاریخیله‌در.

مدت صکره قریم خانی ، روسلرك چرکس کرمان استحکاماتنی تعمیره باشلامش اولدقلرینی اشعار ایله مسلحاً اوزرلرینه هجوم ایتمك ایچون مساعده ایستدی. طغرای همایون ایله موشح بر خط ایله مأذونیت ویرلدی. خانك چرکس کرمان محافظلرینه هجومنده مظهر موفقیت اولدیغنه دائر عریضه‌سی اوزرینه کندیسنه بر تبریکنامهٔ همایون یازلدی . لهستان قرالی ، تاتارلرك آقینلرندن شکایت ایلدیکی جهتله بودرلو قاریشقلقلرك تکرر ایتمه‌سی ایچون تدابیر مناسبه اتخاذ اولنه‌جغی ومعاهدات منعقده‌یی صادقانه اجرا وویرکیلری وقتیله ایفا ایلدکجه هیچ برشیدن قورقماسی جواب ویرلدی. چار طرفندن تبلیغ شکایته کلن کلن ایلچیلر بو صورتله حسن قبول کوره‌مدیلر . سلطان ابراهیم بونلرك کندی حضورنده باشلرینی کسدیرمك ایستدی؛ لکن صدراعظم حبسلریله اکتفا اولنمسنه موفق اولدی ؛ قریم خانندن کلن مکتوبلر پادشاهك انفعالنی آرتیردی، وایلچیلرك مدت موقوفیتنی اوزاتدی (١). بو صیره‌ده استانبوله ایکی روس سرسریسی کلدی: بری ژان کریاس ولودومیرسکی نامنده ایدی که بیوك پرنس سینسکینك ـ اوچنجی سیکیسموندزماننده برروم متره‌پولیدیله برابر محبسه آتلمش، واحتمال که زنجیره آلتنده فوت اولمش اولان اوغلی اولدیغنی ادعا ایدیلیوردی؛ ایکنجیسی ده دیمتریبوسك التی سنه قریم خانی خدمتنده بولنان حفیدی اولمق دعواسنده ایدی . ایکیسی‌ده کندیلرینه روس حکمدارلغنك ویرلمسنی طلب ایله لودومیرسکی بالمقابله قازان واژدرهانی دولت عثمانیه‌یه وعد ایلدی .

شو آره‌لق صدر اعظملقدن عزل اولندقدن صوکره، حسن پاشانك یرینه کرید سفرینه سردار تعیین اولنان سلطان زاده محمد پاشا ایله یکی قپودان موسی پاشا حانیه‌یه دوغری یلکن آچمه حاضرلانیورلردی موسی پاشا قپودانلقده سلحداره خلف اولمشیدی ؛ آنجق مصاحبلك وزیر فضلی پاشایه ویرلدیکی کبی فضلی پاشا هنوز اوچ یاشنده بولنان فاطمه سلطانه نشانلانه‌رق داماد اولدی . ابراهیم پاشا سرایی دینلمکله معروف اولوب یوسف پاشادن قالان سرای ـ که وقتیله وبرینی متعاقب بر قاچ صدر اعظم ، یعنی سلطان سلیمانك ندیمی ابراهیم قانیژ فاتحی ابراهیم رستم پاشانك دامادی احمد ، مراد رابعك سلحدار و ندیمی مصطفی پاشایه اقامتگاه اولمش ایدی ـ فضلی پاشایه ویرلدی. سلطان زاده‌دن اولکی صدراعظم مصطفی پاشانك سرایی رجب پاشانك زوجه‌سی کوهر سلطانه تخصیص قلندی. شکرپاره‌نك یکیچری اغالغنه ترفیع ایتدرمش اولدیغی برنجی اوغلی اغالغه علاوةً مصاحب و اوچنجی وزیر اولدی . بش یاشنده بولنان شهزاده محمده مغنیسا ایالتی توجه ایدلدی؛ ولی-

عهد اولان شهزاده‌لرك بو ایالتی بالذات اداره ایتملری معتاد ایسه‌ده شهزاده‌نك یرینه بر متسلم کوندرلدی . اخیراً عزل اولنان صدر اعظمك هر ایشده کوستردیکی موافقت عبیدانه‌یه مبنی نظر التفات شاهانه‌ده‌کی سلطانلرك [زوجه‌لر] آلدقلری سنجاقلر ایچونده بو اصول اداره اختیار اولندی . بتون عثمانلی مورخلری سلطان زاده‌یی اك زیاده شایان تقبیح تمایلاتنی ترویج ایتمك صورتیله سلطان ابراهیمك فساد اخلاقنه سبب اصلی اولمش اولمغله اتهام ایدرلر . قره مصطفی پاشا صدر اعظم ایکن بعضاً سلطان ابراهیمك هوسات مجنونانه‌سنه مخالفته جسارت ایلمش ایدی ؛ بنابرین پادشاه ، قره مصطفانك ممانعتلرینی تخطر ایده‌رك بر کون سلطان زاده‌دن ، کندیسنك ابی کوتو کافهٔ حرکاتنی نصل اولوب‌ده دائما تصویب ایلدیکنی سؤال ایتدی . بی حجاب کوله شو جوابی ویردی : « پادشاهم ، سز جناب حقك بر یوزنده کولکه‌سی اولان خلیفه‌سکز ، خاطرکزه هر نه کلیرسه الهام ربانیدر ؛ سزك نا معقول کورینن امرلریکز بیله بر حکمته مبنی اولدیغی ایچون قوللریکز حکمتی بیلمدکلری حالده دخی انفاذینه مسارعت ایتملیدر . » متصل تکرار اولنان بو سنالر ، سلطان ابراهیمه تمایلات خونریزانه وسفیهانه‌سندن نشئت ایدن اك مدهش خطارك ده الهام آسمانی اولدیغی اعتقادینی ویردی ؛ حرم خلقندن بعضلرینك ، خصوصیله والده سلطانك بعض نصایحنه صدر اعظمك سوزلریله جواب ویرمکی عادت ایدنمشدی . بو درلو حرکت عبودیتکارانه‌نك شایان تأسف نتیجه‌لری اولماق ممکن دکل ایدی . بر کون سلطان زاده محمد پاشا ، مورخ شارح‌المنارزاده‌نك پدری قاضی عسکر عبدالرحیم افندی‌یی تنهاجه دعوت ایده‌رك کیزلیجه بر قاچ لوله توتون ایچمك حرکت ممنوعه‌سنده بولندقلری صیره‌ده ، قاضی عسکره بر خط همایون کوستردی که سلطان ابراهیمك سوء اخلاقنه ، بتون مورخلرك شهادتلرندن زیاده ، نا قابل رد بر دلیلدر . مکاتیب عثمانیه صحائفنده یکانه اولان بو مکتوبك هیئت مجموعه‌سنی درج ایتمك ممکن اولمایوب صدر اعظمه شو قبا خطابلری حاوی ایدی : « بره متولی‌یاپیلی . . . . . ، بره قاربوز قیافلی . . . . . » . مخل ناموس بر چوق الفاظ شنیعه‌دن صوکره : « اجدادم مدینه‌یه بو قدر جواهر واموال کوندرمشلر ؛ آدم کوندروب اموال وجواهری جمله کتیرده‌سن ، والا ، سنك دریکی صویوب صمان طولدیرمه‌م مقرردر ، شویله بیله‌سین » دینلمش ایدی (١) . صدر اعظم محرمی اولان قاضی

(١) نعیادن النمشدر ، ص ٢٠٣ ؛ نقلنی تجویز ایتدیکمز کله‌لرله برابر تطبیق ایتمك ایستینلر نعیا وفذلکه‌یه مراجعت ایتملیدرلر . (مترجم)

عسکره «باق، بر آلای روس، له، مجار، فرنك كفره‌سنك قیزلری اولان عقللری اكسیك جاریه‌لرك سوقیله نه حاله كلدم؛ بونك نتیجه‌سی نه اوله‌جغنی الله بیلیر.» (۱) دیه شكایت ایلدی؛ لكن، پادشاهك بتون حركات مجنونانه‌سنه مطاوعت مشئومه‌سیله كندیسنی ینه كندیسنك دوشورمش اولدیغی بو كرداب اضطرابدن متعاقباً وقوع بولان عزلیله قورتلدی. وندیكلیلرك تنه دوسه و تروا ساحلنه چیقدقلری استانبولده ایشیدیلنجه قپودان پاشا و كرید سفری سردارى سلطان‌زاده درحال دونانما ایله عزیمت ایتدیلر (۲۰ صفر ۱۰۵٦). سلطان زاده بوغازك اناطولی ساحلنده‌كی سلطانیه قلعه‌سنه كیره‌رك آدم باشنه بش غروش ویرمك اوزره كندی معرفتیله بش یوز تفنكجی طوپلایوب بونلری وندیكلیلری سفینه‌لرینه عودته مجبور ایلمك ایچون تروا صحراسنه كوندردی. توفكجیلر وظیفه‌لرنده موفق اولدیلر. آنجق سلطان زاده، حالا صدر اعظم ایمش كبی كمال استقلال ایله حكم سورمك ایستدیكی ایچون موسی پاشا ایله آره‌لرنده حسن امتزاج اولمدیغندن عثمانلی كمیلریله وندیك كمیلری آره‌سنده بر قاچ اهمیتسز مصادمه‌دن باشقه جدی محاربه اولمادی؛ ایكی دونانما قطعی بر جنكه كیریشمكدن احتراز ایده‌رك بربرینك یاننده‌ن كچوب كیتدیلر. عثمانلیلر ۲٦ مایس ۱٦٤٦ — ۱۰ ربیع الاخر ۱۰۵٦ تاریخنده كریده یاناشدیلر؛ ایكی آی صوكره سردار صیتمه‌دن اوراده وفات ایلدی.

سلطان زاده محمد پاشانك وصولندن اول، كریده، كیاسمونك تسلیم اولمسیله محاربه باشلامش ایدی؛ بو تسلیم، اختیاری اولمقله برابر قادین و قیز اوله‌رق درت یوز اسیر آلنمشیدی. باش قاپودان ژه‌روم موره‌سینینك امری اوزرینه قندیه عسكری رئیسی قورنارو كرید دونانماسنی، حانیه او كنده بولنان عثمانلی دونانماسیله محاربه ایتمك اوزره، سوده لیماننه كوتورمشیدی؛ انجق احتیاطدن، یاخود قورقودن دولابی طرفین جنكه كیریشمدیلر؛ بو حال ایسه اوزمانك افكارینه كوره برافسون تأثیرینه حمل اولندی. سوده و حانیه آره‌سنده بر قاچ حوض قربنده مستحكم بر مناستر (۲) وار ایدی كه پیشدارلر بونك اوكنده بالدفعات چارپشدیلر. شو

(۱) نعیما وفندلكیه مراجعت. (مترجم)

(۲) «سوده‌نك حانیه طرفنده اولان قارشیسنده دشمنك استرنی نام متین قلعه مثابه‌سنده برعظیم مناستری وار ایدی؛ سوده‌یه حواله اولمغله اطرافه متریسلر قوریلوب ایچنه اوچ درت بیك تفنك اندازكیرمش ایدی» نعیما ص ۱۹۱ . هامه‌رك فرانسزجه‌سنده cloître forifié près de quelque citernes دیه یازیلان «بر قاچ حوض قربنده مستحكم مناستر» دیه ترجمه اولنان محل، نعیمانك «استرنی» اسمیله كوستردیكی مناستر اوله‌جقدر. بو محاربه‌لره كریده بولنان حسین پاشا قوماندە ایدیيوردی. حسین پاشانك فرط شجاعتی ولوله انداز اوله‌رق حتی «مصورلر قیسطاس نام اسب صبارفتار ایله تصویرین یازوب فرنكستانه واطراف بلاده» كوندردكلرینی نعیما قید ایدر. ص ۱۹۰، (مترجم)

کوچك محاربه‌لرك برنده ترکلر یتمش بش باش کسه‌رك یکرمی اوچ اسیر آلدیلر . وبیوك سن مارق بایراغیله سنجاقدار اولان ضابطی اله کچیردیلر (۸ نیسان ۱٦٤۱ - ۲۱ صفر ۱۰۵٦) . اوچ کون صوکره ، بر فلمنکلی قاپودان یتمش کشی ایله مناسترندن چیقه‌رق ترکلر طرفنه کچدی (۱)؛ بو استحکامك تسلیمنی وعد ایتدی . لکن مناستر ایچنده براقش اولدیغی برقاچ آرناوود وندیکلیلره صادق قاله‌رق بو سوزك اجراسنه مانع اولدیلر .

سن مارق بایراغی ، کرید مواقع مستحکمه‌سی پلانی ، فلمنکلی قاپودان استانبوله کوندرلدیلر ؛ مورخ نعیمانك روایتنه کوره موقوف بولنان وندیك بالیوزی مهتدی‌یی بر ضیافته دعوت ایله تسمیم ایتمش وبو جنایتدن دولابی طرف حکومتدن جزا کورمشدر . آپریقورنو و غلادیسیو جوارنده بر قاچ مصادمه وقوعه کلدی ؛ سکبان باشی مراد ، آپریقورنو محافظلرینك یاپدیغی بر هجوم حرکتنی کری سوردوردی (۲۷ نیسان ۱٦٤٦ - ۱۱ ربیع‌الاول ۱۰۵٦) . حانیه‌دن جنوباً درت فرسخ مسافه‌ده واقع بر طاغ اوزرنده بولنان قلادیسیو جوارنده عثمانلیلر دشمندن بش بایراق واوچ بیك توفك آلدیلر . حوضلر مناستری وندیکلیلر طرفندن تخلیه اولنه‌رق خاك ایله یکسان ایدلدی . ایکی طرف ، حانیه دکرمنلرینه تملك ایچون شجیعانه ، فقط ضایعات عظیمه‌ویرمکسزین جنك ایتدیلر (۸ تموز - ۵ جمادی الآخری) . حانیه لیماننده عثمانلی وسوده لیماننده بولنان وندیك دونانمالرندن هر ایکیسی سفائن جدیده ایله تزیید قوت ایده‌رك متقابلاً بربرینی ترصد ایتدیلر ؛ برنجیسی سوده ساحللرنی ایکنجیسی حانیه ساحلنی آبلوقه آلتنه آلدی . آپریقورنو ایله قلادیسیونك تسلیملرندن صوکره ترکلر سوده موقعنی محاصره ایتدیلر ، فقط چوق ایلرلیه‌مدیلر . محمد کدخدا ایله سکبان باشی مراد ، کیزانو قارشیسنده قارابوزا نامنده‌کی آطه‌جغك قلعه‌سنی ضبط ایله ایچنه طوپ ومهمات قویدیلر ، وآپریقورنویی یکی بر خندق ایله احاطه ایلدیلر (۱٦ ایلول ۱٦٤٦) . سردار سلطان زاده محمد پاشانك وفاتندن صوکره ، حانیه والیسی ایله جزیره‌ده‌کی عساکر شاهانه باش قوماندانلغنه تعیین اولنان حسین پاشا ره‌تیمونك تسخیرینی قرارلاشدیردیلر . ره‌تیمو (رتمو) - که تاریخ قدیمده ریتیمنا اسمیله معروفدر - کریدك جانب شمالیسنده حانیه وسوده کبی برشهر اولوب جزیره‌نك باشلیجه بلادندندر ؛ قومدن یاپلمش طوله‌لرو بر برقاچ قله ایله ، خصوصا

(۱) نعیما بو آدمك اسمنی « قاردینال » دیه قید ایدر ؛ ایسترنیده مهم برقوتك قوماندانی اولدیغی اکلاشیلیر ، ص ۱۹۳ . قاردینال اسمنه کوره روحانیوندن اولمق لازم کلیر ؛ هامه‌رك « فلمنکلی قاپودان » افاده‌سنك مأخذی ، اوروپا تاریخلری اوله‌جقدر . (مترجم)

بر قایا اوزرنده مبنی و دکیزه ناظر قلعه ایله مدافعه اولنمقده ایدی ؛ ایچنده اللی کلیسا ویوز اللی سرای وار ایدی . ٧ تشرین اول ١٦٤٦ (٢٦ شعبان ١٠٥٦) ده عثمانلیلر خندق آچدیلر؛ محاصره‌نك اون دردنجی کونی شدتلی برهجوم یاپدیلرکه وندیك جنرالی قورنارو بو هجومده قهرمانانه ترك حیات ایلمش اولدیغی کبی پرووه‌دیتور مولینوده یاره‌لانه‌رق بر قاچ کون صوکره فوت اولمشدر . اهالی ، موقعك محاصره‌سندن مقدم، قیمتلی اشیالرنی آطه‌نك داخلنه کوندرمش یاخود کیلوه قویمش اولدقلرندن مهاجلر شهرده آله‌جق برشی بوله‌مدیلر؛ لکن لیمانده دردست ایلدکلری بر کمیده بش یوز قنطار باروت ، اوچ یوز قنطار فتیل ، یوز قنطار قورشون ، ایکی بیکدن زیاده کولله و سائر مهمات بولمشلردر . محاصره‌نك اوتوز طقوزنجی کونی بر لغم قلعه‌نك بیوك قله‌سنی هوایه آتدی ؛ عثمانلیلر بوندن استفاده ایله درحال هجوم ایتدیلرسه‌ده رجعت ایتدیرلدیلر. ایرتسی صباح استحکاملرك اوزرنده بیاض بایراق تموج ایتدیکی کورولدی ؛ مذاکره‌یه کیریشیلدی ، سردار محافظلرك بتون اموالریله سربست چکیلوب کیتملرینه مساعده کوسترمکی وعد ایله برابر اسیر اولمش اولان بر وندیکلی ضابطی صالیویردی (١) . اونی قاپودان ، یکرمیسی ضابط اولمق اوزره یوز اون اسیرایله اون کنچ قیز استانبوله کوندریله‌رك قلعه‌نك فتحی دخی تبشیر اولنوب پای تختده اوچ کون اوچ کیجه شنلك و دوناما یاپلدی . رتمو باش کلیساسی سلطان ابراهیم جامعی نامیله معبد اسلامه تحویل وبش قریه‌نك وقفی اشبو جامعه تخصیص قلندی . اوجوارده میلوپوتاموقلعه‌سی‌ده عثمانلیلر طرفندن تسخیر ایدلدی. آپریقورنو، قلادیسیو، کیسامو موقعلرینه محافظلر قونلدی. آلتمش قادرغه ، ایکی قالیون ، اون سکز قاییقدن مرتب اولان قاپودان پاشا دونانماسی حانیه‌یه پك چوق مهمات ویوز اللی آت چیقاردی . قاپودان پاشا ، حانیه‌دن موره‌یه عودتنده آغریبوز طرفلرنده بروندیك کمیسنه تصادف ایتدی ؛ وقوعه کلن جنکده کرك قاپودان پاشا (٢) ، کرك وندیك قاپودانی توماس موروسینی تلف اولدیلر . سلطان ابراهیم ، سردار حسین پاشایه برصیرمه‌لی قافتان ایله قیمتلی برقلیج کوندرمشیدی؛ حسین پاشا پادشاهه یوز کیسه آقچه ، یعنی اللی بیك غروش و صدر اعظمه بش بیك غروش کوندرمشدرکه کریدك حکومت عثمانیه‌یه کوندردیکی ایلك پاره بودر.

---

(١) رتمو شهر وقلعه‌سی پك چوق آثار شجاعت ابرازیله تسخیر اولنمش واثنای محاربه‌ده حسین پاشا دخی یاره‌لانمشدر . شهر رمضانك اون اوچنده وقلعه تقریباً یکرمی کون صوکره آلنمشدر ، نعیما ، ص ٢٠٥ ـ ٢١٠ . (مترجم)

(٢) شهید اولان قاپودان موسی پاشانك یرینه سابق یکی چری اغاسی ودفتردار اولان قاپوجی باشی دیکر موسی تعیین اولنمشدر . نعیما ، ص ٢١٧ (مترجم)

عثمانلی مورخلری ، رتمودن استانبوله کوندریلن یوز اون اسیرك ـ حانیه‌نك فتحندن و تنه‌دوسك استخلاصندن صوکره پای تخته کلن اسیرلر کبی ـ قازیقه‌می اورلدقلری، یاخود چنکاله‌می آصلدقلری حقنده برشی سویله‌یورلر. مصاحب فضلی پاشانك کریمهٔ پادشاهی ایله اجرا اولنان مطنطن نکاحی مناسبتیله صدر اعظم صالح پاشا صاغدیج اوله‌رق بو اوغورده اللی بیك غروش صرف ایتدی . وزیرلر هدیه تقدیمنده بربرینه رقابتله آلتوندن ، کموشدن تخللر یاپدیردیلر (۱۱ مارت ۱٦٤٦ ـ ۲۲ محرم ۱۰٥٦). بودوکون اثناسنده، اوجه‌عزل اولنمش اولان پادشاهك سوت ننه‌سنك دامادی بیوك میر آخور خدمتنه اعاده قلندی. التی هفته صوکره سلطان احمد جامعنده مولد [حضرت] پیغمبری قرائتی راسمه‌سی اجرااولندی (۲۸ نیسان ـ ۱۲ ربیع اول) . شیخ الاسلام محرابده بولنه‌رق صاغ طرفی وزرایه، صول طرفی موقع مأموریتلرینه وخدمتده قدملرینه کوره صیره‌سیله قاضی عسکرلره تخصیص اولنمشیدی ؛ روم ایلی قاضی عسکری برنجی، قره‌چلبی زاده ایکنجی، جنجی خواجه اوچنجی بولنیوردی؛ ذات شاهانه ، محفلدن ، آلتنجی درجه‌ده بولنان بهایی افندینك جنجی ایله برابر قره چلبی زاده‌یه تقدم ایتمسنی امر ایلدی . اهمیتسز کبی کورینه‌بیله‌جك شووقعه‌نی یازیشمز ، جنجی خواجه‌نك ادبارینه امارهٔ صحیحه اولمسندن دولاییدر . واقعا ارتکابات بی‌حجابانه‌سی حقنده اظهار اولنان شکایات متکرره ، فکر شاهانه‌یی تغییر ایتمکه باشلامش ایدی . جنجی خواجه قاضیلقلری اوچ بیکدن درت بیك غروشه قدر صاتمق اعتیادنده ایدی . وارداتنك منبعنی تزیید ایتمك ایچون، مأموریتلرینی پاره صایه‌رق آلمش اولان قاضیلری ـ هنوز بر سنه ختام بولمه‌دن ـ عزل ایدر ، شکایته قالقیشه‌جق اولورلرایسه شدتلی بردکنك جزاسیله جواب ویرردی. قیصریه قاضیسی اسماعیل، بومأموریت ایچون اوچ بیك غروش ویرمش ، ایکی‌آی صوکره عزل ایدلمش‌ایدی . جنجی خواجه‌یه مراجعتی اوزرینه بیك غروشی رداولندی ؛ قاضیٔ معزول ایسه ، ایکی آی مأموریتی ایچون ، ویردیکی پاره‌نك سکززیوزغروش یعنی یوزده آلتمش تخمین ایتدیکی فائضی کافی اوله‌جغنی ادعا ایله قصور ایکی بیك غروشی‌ده ایستیوردی . بو ایش مفتی و صدر اعظم حضورینه کتیرلمکله جنجی خواجه اوچ بیك غروشی کاملاً اعاده، ویاپدیردیغی یکی‌سرایی‌ده سلطان ابراهیمك قیزی کوهر سلطانه ترك ایتمکه مجبور اولمش ایدی (۱) .

(۱) جنجی خواجه ، اناطولی قاضی عسکری اولدیغی حالده ، مولد نبوی قرائتندن مقدم ، یعنی ربیع‌اول ابتداسنده مقدمهٔ سقوطی اولمق اوزره بو مأموریتدن عزل ایله بهایی افندی تعیین اولنمش‌ایدی؛ بهایی افندینك جامع شریفده صورت مخصوصه‌ده یوقاری‌چیقارلمسی خواجه‌نك محافظهٔ اقبالی درعهده ایدن جنلرك طاغلمغه باشلادقلرینه یکی علامت ایدی (مترجم).

ایران حدودنده وان بلده‌سی شدتلی برحرکت ارض ایله صارصلدی. ارضرومده ظهور ایدن بر سرسری ، مراد رابع زماننده اعدام اولنان اباظه پاشا اولدیغنی وقتلنه مأمور اولان جلادلرك الندن قورتیله‌رق اوزماندن بری آفریقاده و عربستانده بولندیغنی ادعا ایله اورالرك آسایشنی اخلال ایلدی . ارضروم والیسی ، هردرلو قاریشیقلغك اوکنی المق اوزره ، آباظه اولدیغنی ادعا ایدن شخصك باشنی کسوب استانبوله کوندردی. سرسرینك سوزلری تحقیق اولنمق ایستلدیکندن آباظه‌نك امامی محمد سنجاری باشی معاینه ایتمك اوزره دعوت اولندی ؛ سنجاری چهره بوزلمش اولدیغی جهتله افندیسنی طانیه‌مدیغنی بیان ایتدی. جلاد قره علی استجواب ایدلدکده قاراکلق برکوشکك کوشه‌سنده یوزی اوستی یاتمش برآدم کوستریله‌رك کندیسنه « آباظه‌در » دنیلدیکنی سویلدی. نهایت دیوان همایون، آباظه‌نك اعدامی حقنده‌کی امرك تنفیذینه مأموراولان وشمدی باچقه سنجاغنه متصرف بولنان دوجه‌یی جلب ایتدیردی ، دوجه ، مراد رابعك ، هنوز کندیسنده بولنان خط همایونی ابراز ایله بوامره تماميله توفیق حرکت ایتمش اولدیغنه یمین ایتدی (۱) .

تاتارلرك روس طوپراغنه تجاوز واوچ بیك اسیراله‌رق پره‌قوپده (۲) فروخت ایتمش اولملری اوزرینه بر روس اردوسی بوتعرضدن دولایی انتقام آلمق ایچون ازاق اوزرینه یوریدی؛ دفتردار وزیر موسی پاشا ازاقك مدافعه‌سنه مأمور اولدی . قریم خانی بالذات کلیتلی عسکرایله یورویه‌رك ومتعدد محاربه‌لرده غلبه ایلیه‌رك استانبوله سکزیوزباش ودرت یوز اسیر کوندردی. قبریس بکلربکی کوسه علی پاشا، آطه‌ده هردرلو تعدیات اجرا ایتمکله برابر سکز آی اهالینك خارج ایله مخابره‌سنی اوصورتله کسدی که پاشانك حقنده پای تخته هیچ برشکایت کله‌مدی ؛ مع هذا جزیره‌نك احوالی دیوانه عکس ایده‌رك عزل اولندی . علی پاشا استانبوله کلوب خیلی فداکارلقلر یاپه‌رق مغصوباتنك قسم کلیسنی محافظه‌یه موفق اولدی . بو زمانلرده سلطان ابراهیم

(۱) دوجه‌نك جوابی « پادشاهم ، بو خط ایله بن آنی هلاك ایلدم ، بوکلن باش آبازه‌نك باشی دکلدر » سوزلرندن عبارتدر . خط همایون ایسه آبازه‌نك اعدامنه مأموریتنی اثبات ایدر. یوقسه آبازه‌نك یرینه باشقه‌سی اولدیرلمه‌مش اولدیغنی کوسترمز. دوجه بوجوابی مهارتلی ومتانتلی بروضع ایله ویرمش اولملیدرکه دفع مسئولیت ایلمشدر . اصل شایان دقت اولان ، جلاد علینك « والله پادشاهم، اقشام نمازندن صوکره قراکلق بر کوشه‌ده یوز اوستنه یاتمش برحریفی بکا آبازه‌در دیه کوستردیلر ؛ بوغدم ، وشمائلنی کورمدم » سوزلریدر (نعیما ، ص ۲۲۳ ، ۲۲٤) که سراپا مستلزم اشتباهدر . (مترجم)

(۲) « اوتوزبیك اسیر چیقاروب اور بوغازنده صاتمقله مشغول اولدیلر » نعیما ، ص ۲۲۵ (مترجم)

والیلکلری، وزیرلکلری پاره ایله صاتمغه باشلامش ایدی . آناطولی والیلکنه تعیین اولنان درویش‌پاشا اون بیك غروش کوندردیکی کبی یکرمی بیك دها طلب اولندی. بونك اوزرینه درویش پاشا عصیان ایله بتون کرمیان طرفلرینی تخریب ایلدی؛ نهایت سلطان ابراهیم، یکرمی بیك غروشدن واز کچمکله برابر، درویش پاشانك مأموریتنی سلستره‌یه تحویل ایلدی . کلیبولی نائبی، کلیبولی قضاسندن درت یوز یرینه بیك غروش عوارض اقچه‌سی تحصیله قیام ایتمش ایدی؛ اشرفلی کوینك امامی درت یوزدن زیاده پاره آلنماسی ضمننده استحصال ایتدیکی امری ابراز ایتمسی اوزرینه نائب بونی دوکدی. کویلیلرده طوپلانه‌رق نائبك و آدملرینك اوزرینه هجوم ایتدیلر. نائب افندی، او طرف اعیانك مداخله‌سیله، یاقه‌سنی کوچ قورتاره‌بیلدی .

رتمونك تسخیرنی تعقیب ایدن سنه ظرفنده کریدده جزیره‌نك پای‌تختی اولان قندیه محاصره‌سی ایچون فائده‌سز تشبثلردن ، اهمیتسز مصادمه‌لردن ، ژیروپترا [بره‌پتره] قربنده میرابه‌للو (١) قلعه‌سنك تسخیرندن باشقه مهم بر جنك وقوعه کلمدی. دفتردار شعبان افندی بتون جزیره‌یی تحریر ایتمك ایستدی؛ لکن سردار حسین پاشا، صداقتلری هنوز مشکوك اولان تبعه‌یی، اطه‌نك کاملاً فتحندن اول، تدابیر مالیه ایله قورقوتمق موافق سیاست اوله‌میه‌جغنی بیان ایله مخالفت کوستردی. یکی عسکر آلمق اوزره کریددن موره‌یه کیتمش اولان قاپودان موسی پاشا، رومانیه ناپولیسی لیماننده، سن مارقو پروکوراتوری (٢) غریمانی قوماندەسنده‌کی وندیك دونانماسی طرفندن آبلوقه اولنمشیدی . اشبو آبلوقه وعثمانلی قادرغه‌لرینك فنا حالده بولندقلری خبرلری علی بك واسطه‌سیله استانبوله ایصال اولنمسی اوزرینه صدراعظم وشیخ‌الاسلام، باب همایون ایله دول اجنبیه آره‌سنده‌کی معاهداته ومناسبات صلحیه‌یه باقلمقسزین، عثمانلی لیمانلرنده بولنان بتون خرستیان دولتلری دونانمالرینه آمبارغو وضعنه [یعنی ضبطنه] قرار ویردیلر؛ بو بابده بتون لیمانلره، بتون قونسلوسلره فرمانلر کوندردیلر. استانبولده بتون سفائن اجنبیه، حتی ــ فرانسه‌نك دولت عثمانیه ایله وندیك آره‌سنده توسط تشبثاتنه رغماً ــ فرانسز کمیلری ضبط اولندی؛ لکن ازمیرده بولنان اجنبی سفینه‌لرینك جمله‌سی قاچوب قورتلدی. بونك اوزرینه ازمیر لیمانك، فرنکلرك تشبثاتنه ممانعت اولنه‌بیلمك اوزره مرکز حکومته قریب اولما-

(١) نعیماده ص ٢٣٤ «مرنیلو نام قستل» دینیلن محل اوله‌جقدر (مترجم) .

(٢) وندیك حکومتنده بیوك رتبه‌یی حائز مأمور (مترجم) .

مسندن دولابی، تخریب وابطالی دوشـونلمش، واستانبولك كافۀ ممالك اجنبیه ایله اولان اجنبی تجارتنه یكانه ده‌بو اتخاذی تكلیف ایدلمشدر. آنجق بو تصور، مظهر توجه اولمقدن زیاده دوچار مشكلات اولدیغی جهتله كندیسنی رومانیه ناپولیسنده [انابولی] محاصره ایتدیرمش‌اولان قاپودان پاشانك عزلیله اكتفا اولنه‌رق اونك موقعی داماد شهریاری فضلی پاشایه تفویض اولندی؛ بر طرفدن‌ده دونانمه، درونه اون بش بیك (۱) یكی چری قونیلان اوتوز قادرغه ایله تقویه ایدلدی. ساقیزده، سفاین مضبوطه قاپودان پاشـایه التحاق ایده‌رك اناطولی عسـكرینك نقلنه مأمور ایدلدی. فضلی پاشا، سـاقیز اوكلرنده بولنان وندیك، مالطه، روما سفائن حربیۀ مجتمعه‌سیله ــ نتیجۀ مهمه‌سی‌اولمایان ــ برجنكدن صوكره كریدجزیره‌سنه یاناشه‌رق اناطولی عسكری وصحرا طوپلری قندیه‌نك برازآلت طرفنه چیقارلدی (۲۵ ایلول ۱٦٤۷ ــ ۲۸ شعبان ۱۰۵۷) . مخاصماتك بدایتندن بری ، وندیك اردولری ، دالماچیا حدودنده دخی كریددن زیاده نائل بختیاری اوله‌مامشلردی .

لیقا سنجاق بكی علی بك یكرمی بیك كشی ویدی طوپ ایله ــ محاربات سـابقه‌ده عثمانلیلره شـجیعانه مقاومت ایتمش بولنـان ــ نوویغراد اوزرینه یوریدی . اثنای راهـده قراپانو شهرینی محـاصره آلتنه آلدی ؛ بو موقع ، قاتارویه دوغری یلكن آچمش اولان «لاپادووانا» نامنده‌كی قادرغه طرفندن وقتنده معاونت كوردی. ماقاراسـقا وپاچینیچا اهالیسی جمهوره مطاوعت ایلدیلر؛ لكن نوویغراد عثمانلیلرك النه دوشدی. مورلاقلرك اراضیسی حدودنده وساحل بحرده واقع رازانزا شهری علی بكك قوتنه مقاومت ایتدی ؛ غروقكه اهـالیسی عثمانلیلری رجعته مجبورایلدیلر. پرووه‌دیتورقاتورتا، پونقورا مورلاقلرینك وندیك فرقه‌سنه التحاقلری ایچون مذاكراته كیریشدی : بونلر كندیلرینی عثمانلی تابعیتنده بولنمغه مجبور ایدن دوآره قلعه‌سـنك هدمنی متعاقب جمهور ایله برلشـه‌جكلرینی وعد ایلدیلر. پرووه‌دیتور بو قلعه‌یی ضبط ایتمسیله ماقاراسقایه صـورت مطنطنه‌ده دخولنی‌متعاقب جمهوره صداقت كوستره‌جكلرینه یمین‌ایتدیلر. بوكامقابل نوویغراد، وودیچا، رازانزا، توراتنا، زارا، وه‌كیا اهالیسی‌عثمانلیلره اطاعت‌ایلدیلر. وندیكلیلرك سقاردونا اوزرینه برتعرضلری عقیم قالدی؛ لكن تركلر عساكر جمهوریه طرفندن محاصره اولنان زه‌مه‌نیقو اوكنده مغلوبیته اوغرادیلر. زارادن یدی میل مسافه‌ده كائن زه‌مه‌نیقو سلطان سلیم ثانی زماننده تسخیر اولنه‌رق او زماندن بری دالماچیا

(۱) نعیماده ، ص ۲۳٤ ، بیك بش یوزدركه دوغریسی‌ده بواوله‌جقدر (مترجم)

حدودی اهالیسی بوموقع قوتیله حال سکونده بولندیرلمش ایدی . علی بك‌اوغلی دوراج بك، زمه‌تیقونك مدافعه‌سنده ترك حیات ایده‌رك باباسی شهری وندیكلیلره تسلیمه مجبور اولدی . او موقعك سقوطی اوزرینه پولیسانو، اسلام، سوقووار موقعلری‌ده سقوط‌ایتدیلر. وندیكلیلر دارلیناده ثبات ایله نوویغرادی کری آلدیلر، و ـ بر تپه اوزرنده کائن و اورته‌سنده بر بیوك قله بولنور استحکامات ایله محاط اولان ـ نادینی ضبط ایتدیلر ؛ لكن قله‌یی برهوا ایتدکدن صوکره اوراسنی ترك ایلدیلر. تامپلیه‌لرك [معبدیون طریقت خرستیانیه‌سی] بربیوك دعاجیسنك اقامتكاه قدیمی اولان ورانو ایله وه‌لینو وراكینیچا ترکلر طرفندن ترك اولندی .

وندیكلیلر سقاودونا وسالونایی آلمکسزین ضبط ایتمکه تشبث وكلیس ایله قنینی تهدید ایلدیلر؛ لكن بوسنه والئ جدیدی تكه‌لی پاشا مارتده استانبولدن حرکت ایله ـ یولده چاتالجه ولوسترانیچه طرفلرنده ایقاع شر وشور ایدن اشقیا فرقه‌لرینی محو ایتدکدن صوکره ـ ایکی بیك یکیچری وایکی بیك سپاهی‌ایله مواصلت‌ایلدی. اغستوس ایچنده بتون قوتیله زمه‌نیقو اوکنده کورینه‌رك بو موقعی اوچ هفته محاصره ایتدی ؛ لكن هیچ بر فائده‌یی مفید اولمایان بر هجومده چوق ضایعات ویردیکندن رجعته مجبوریت کوردی (۸ ایلول ۱٦٤۷) .

وندیكلیلر كلیس ایله قنین آره‌سنده بولنان ده‌رنیس قصبه‌سنی ضبط ایلدیلر. بر قایا اوزرنده کائن وایکی نهر ایله محاط بولنمسی‌جهتله ناقابل تسخیر ظن اولنان قنین قلعه‌سی اوکنده جمهور عسکرینك کورندیکنی متعاقب عثمانلی محافظلری مقاومت کوسترمکسزین‌سه‌تینا'یه‌فرار ایلدیلر ؛ بری ۱۵۹۸ سنه‌سنده آرشیدوق‌شارل‌طرفندن دوکدیرلمش اولان سکزیوز افواه ناریه ایله برچوق مهماتی حاوی ترسانه غالبلرك اللرینه دوشدی . بومحاربه‌یه جنرال سابینووفوسقولو وزارااوالیسی بارون ده‌كه‌نفلد ایله برلکده اشتراك ایتمش اولان قونت سقوتونك نصایحنه رغماً ، ترسانه ، شهر ، استحکامات یاقلدی .

کریدایله دالماچیایی تخریب ایدن محاربات اثناسنده ، سلطان ابراهیم استانبولده قادینلرله ، منجملرله ، اوفوروکجیلرله وقت کچیرییوردی . تخت روان ، آت یاخود آرابه ایله پای تخت سوقاقلرنده کزدیکی زمانلربوك آرابه‌لری بالدفعات یولنی کسمش اولدیغندن استانبوله هیچ بر آرابه‌نك کیرمسنه مساعده ایدلمه‌مسنی صدر اعظمه تنبیه ایتمشیدی . ۱۸ ایلول ۱٦٤۷ ده خسته‌لقلره اوقوربرامامك داود پاشاده‌کی خانه‌سنه

کیدرکن بر بیوك آرابه‌سنه تصادف ایلدی . (١) شو صورتله امرینه مخالف حرکت اولنمسنه غضب ایده‌رك درحال صدر اعظم صالح پاشایی جلب ایتدیردی ، صدر اعظمی ، حقوق شاهانه‌لرینه مخالف حرکت ایتمش اولمق اوزره ، همان اعدامه محکوم ایلدی . صالح پاشا اعتذاره قالقشدی ایسه‌ده فائده‌سی اولمادی ؛ پادشاه « بوغك ! بوغك ! » دیه باغیردی . نه‌جلاد ، نه‌ده کمند بولنمادیغی ایچون صالح پاشا امامك خانه‌سنده برقویو ایپیله بوغولدی . ابراهیم ، مهر همایونی باش مابینجی [قاپوجیلر کدخداسی] معرفتیله قاپودان موسی پاشایه کوندردی . قره‌مصطفی پاشانك صدارتنده تذکره‌جی وشمدی دفتردار بولنان احمدپاشانی‌ده قائم مقام نصب ایلدی. احمد پاشا غایت خدعه‌کار بر آدم اولدیغندن اوچ یوز بیك غروش هدیه تقدیمیله پادشاهی موسی پاشانك نصبندن صرف نظر ایتدیرمکه موفق اولدی . درت کون ایچنده نه‌یاپدی ایسه یاپدی ، کندیسی صدراعظم اولدی ؛ آدملرندن شاهین نامنده برینی ، باش مابینجی‌یی آلوب کتیرمك اوزره ، کوندردی . آنجق شاهین اثنای راهده وبایه طوتیله‌رق وفات ایلدیکی جهتله باش مابینجی‌یه یتیشه‌مدی؛ موسی پاشا، متعاقباً مهرهمایونی حامل ومأموریت جدیده‌سنه مباشرت ایده‌جکندن امین بولندیغی حالده استانبوله کلدی . لکن امیدی تخلف ایده‌رك دیوانده مهری احمد پاشایه ویره‌رك ایکنجی وزیرلکه تنزل ایتدی. صالح پاشانك قارداشی مرتضی پاشا، مصطفی پاشانك یرینه بودین والیسی نصب اولندی . او زمانه قدر مرتضی پاشانك اشغال ایلدیکی بیوك میرآخورلق منصبی قاپوجیلر کدخداسنه ویرلدی . قسطمونی والیسی اکری طوراق پاشایه ، چاوش باشی مأموریتی توجیه اولنه‌رق طوراغك پاشالقدن آغالغه تنزلی دشمنلرینه موجب ممنونیت اولدی. واسع اوموزلری بارادار‌ه‌دن باشقه هریوکی تحمله مساعد کورینن بر عرب حمال باش مابینجی تعیین ایدلدی . حمال بو مقامه کچر کچمز ، سلالۀ پیغمبریدن اولدیغنی ادعا ایله یشیل صارندی ؛ یکی چری

(١) پادشاه حضرتلرینك مزاج لطیفی حرکت اقتضا ایدوب کاهی تخت روان وکاهی اسب صبارفتار وکاهی قوچیلره سوار اولوب شهرده سیر وسلوك عادتلری اولمغله بر قاچ دفعه آرابه‌لر قارشو کله‌رك زقاقلرده مضایقه ویردیکندن« آرابه‌لر شهره کلسون وشهرده بر فرد آرابه‌یه سوار اولمسون استانبول ایچنده بر دها کورمیم » دیه یساغ ایتمشلر ایدی . یورك صیقلمه‌سنه وسوداوی علتلره مبتلا اولدقلرندن بعض مشایخدن ارباب غرایمه کندیلرنی اوقوتقله مسترخ اولورلردی . ماه شعبانك اون یدنجی اثنین کونی داودپاشا سمتنده مشهور چنار آغاجی یاننده ساکن ارباب غرایمدن برامامه کیدرکن قضای الهی اوکلرینه برآرابه کلدی. نعیما ، ص ٢٤١ (مترجم)

آغاسی ، سپاهیلر آغاسی ، دیکر ضابطلرده بو اثره امتثال ایتدیلر (١) . بو تبدلات اداریه‌یه ضمیمةً ، متعدد والیلکلر حرم نسوانی منافعنه اولمق اوزره توزیع اولندی . آرپه‌لق نامیله سلطان زاده‌یه تخصیص اولنان بولی و نیکبولی سنجاقلری اونك وفاتندن صکره ، پاشماق بهاسی نامیله اوچنجی و آلتنجی خاصکی‌یه ویرلمشدی ؛ بشنجی خاصکی حمید سنجاغنی آلدی ؛ الك سوکیلیلری اولان یدنجی خاصکی‌ده شام ایالتنی کندیسنه احسان ایتدیردی . وقتیله ، ایران و مصر ملوکنك زوجه‌لری‌ده ، کندیلرینه ترلك ، یوز اورتوسی ، کمر بهاسی نامیله ویریلن بعض بلاد وارداتنی آلیرلردی . سلطان ابراهیمك کوزده‌لری دولتك الك زیاده واردات ویرن مناصبنی کندی کدخدالرینه و یا ایالتلرینك متسلملرینه توجیه ایتدیررلردی . سرای همایونده قاره احتیاج کورلمسی اوزرینه کشیش طاغندن کتیرلمك اوزره ارادهٔ سنیه صدور ایتمشدی ؛ بروسه قاضیسی ادریس افندی بووظیفه‌یی ایفاده قصور ایتمش اولمق تهمتیله دوچار عتاب اولدیغندن قار کسدرمك ایچون طاغه چیقدی ؛ قار آلتنده قالوب وفات ایلدیکی شیوع بولمش ومصاحبه‌لردن جامه‌شیرجی شامی بر مخمیس ایچون ایستمکده بولنمش اولدیغندن شیخ‌الاسلام ، محلول ظن ظن اولنان بروسه‌یی اکا توجیه ایلدی . مؤخراً ادریس افندی کشیش طاغندن عودت ایدرك منصبنده ابقا اولنمش ، و جماشیرجی قادین ذکر اولنان مخمیسی ایله ازدواج ایله قره مصطفی پاشادن طول قالان سلطانك وفاتندن صکره اونك سرای سلطان ابراهیم طرفندن بو قادینه احسان ایدلمشدر . پادشاهك الك کوچوك کریمه‌سنه نشانلانمش اولان جعفر پاشا وفات ایتمسیله سلطانك خاصه رکابداری کنعان پاشایه تزویجی قرارلاشدیرلدی . پادشاهك همشیره‌لری عایشه ، فاطمه ، خان زاده سلطانلر ادرنه سراینده اقامت ایتمك اوزره کوندرلدیلر (٢) سلطان ابراهیم اوچنجی خاصکی ایچون مجوهرات ایله مزین بر آرابه اعمال ایتدیره‌رك داود پاشاده خلقك نظر تماشاسنه قونلدی (٣) . نهایت حرمده‌کی بر چوق جاریه‌لری ویدی کوزده‌یی

(١) اشبوقاپوجیلر کدخداسی ، یکی چری آغاسی ، مصرپاشاسی ، صاری بایراق‌اغاسی قیزیل بایراق آغاسی جمله‌سی سادات اولوب یشیل صارندیلر . نعیما ، ص ٢٤٢ . بونلرك یشیل صارقلری ساداتك اشکنجه وقتل جزالرندن مصون بولنلرینه مبنی اوله‌جقدر .(مترجم)

(٢) پادشاهك همشیره‌لری اولان عایشه وفاطمه وخان زاده سلطان ادرنه‌یه نفی اولندیلر» نعیما ، ص ٢٤٢ (مترجم)

(٣) « ماه رجبده اوچنجی خاصکی ایچون مجوهر طوپلو بر آرابه ایشلتوب داود پاشایه کیدلدکده الای مثال اول ارابه‌یی تماشا ایچون خلق جمع اولوب سیره چیقدیلر . » ، نعیما ، ص ٢٤٦ (مترجم)

كافى كورميەرك زوجات مشروعەنك بو درجەلرده تزييدينى تجويز ايتمين شريعت اسلاميه‌يه مغاير اولەرق بر سكزنجى زوجه آلدى ؛ اشبو حكم شرعى رو كزه‌لانى ازدواج ايتمسيله سلطان سليمان طرفندن ، ومفتينك كريمەسنى ازدواج ايتمسيله سلطان عثمان ثانى طرفندن اخلال اولنمشدى (١) قيزلر آغاسيله صدر اعظم وكيل اولەرق ازدواج مقاوله نامەسنى پادشاه نامنه امضا ايتديلر (٢) . دوكون داود پاشاده ياپلدى ؛ وزيرلردن هر برى بر نخل و برر جاريه تدارك ايدەرك زوج و زوجه تقديم ايلديلر .

پادشاهك آغوش نسوانده امرار حيات ايلديكى ملاحظه اولنورسه ادارۀ دولتك بوزولمسى وحكومتك ضعفندن طولايى ايالتلرده عصيانلر چيقمسى موجب تعجب اولماز. حيدر اوغلى، على بابا زاويەسنده آ كسزين طوتيلەرق بتون آدملريله برلكده قليجدن كچيرلمش اولان پدرى محمدك انتقامنى آلمق داعيه‌سيله تكه سنجاغنده طغيان اشارتنى ويردى . پادشاه، سيواس واليسى واردار على پاشادن « عيد خرجلغى » ناميله اوتوزبيك غروش ايستمش، وابشير پاشانك سيواسده بولنان بر منكوحەسنك ده كوندرلمسنى اشعار ايلمش ايدى. على پاشا، بر طرفدن پارەسى اولماديغنى، وبر طرفدن ده بر مسلمك منكوحەسنى بر باشقەسنه تسليم ايتمك شرعاً ممنوع اولديغنى بيان ايله بو اوامره اطاعتده معذرت كوستردى. باب همايون بو ايشى دها ايلرى كوتورميەرك عاصى اولان پاشايى تسكين ايچون ايالتنده ابقاسنى متضمن بر برات كوندردى ؛ انجق على پاشا، مستقيم ومستقل الافكار بر آدم اولديغندن خلقى دايانلماز بر درجه‌يه كلن مظالم بيوندوروغندن قورتارمق عزمنه دوشدى. واردار على پاشا ايله برقاچ بكلربكنك نسوان حرمك تحكملرينه ووالى‌لرك صيق صيق تبدللرندن دولايى دولتده ظهور ايدن حال فترته دها تحمل ايتمكه مجاللرى قالمايەرق مأمورين ملكيه وعسكريه‌نك

---

(١) « دأب قديم خاندان عثمانى بابنده عقد نكاح اولمايوب تسرى ايله زندكانى ايكن » سلطان ابراهيمك جواريدن برينى نكاح ايتديرديكى نعيماده دخى ، ص ٢٥٠ ج ٤ ، مندرج ايسه‌ده سكزنجى زوجه آلديغنك اصلى اولمايوب بو سوز هامەرك كوزده‌نك ضحوكه ديمك اولماديغنى فرق ايتمەمسندن تولد ايلمشدر ؛ كذلك سلطان سليمانك وسلطان عثمان ثانينك دخى زوجاتك مقدارينى تحديد ايدن حكم شرعى‌يه مخالف حركتلرى غير ممكندر ؛ چونكه بشنجى زوجه‌يه عقد شرعى اجرا اولنەماز . (مترجم)

(٢) دارالسعاده آغاسى قيز طرفندن ، صدر اعظم پادشاه طرفندن وكيل اولمشلر ايدى . بزده ازدواج مقاولەنامەسى ياپلمق عادتى اولمايوب ازدواجك شرائطى شرعاً معيندر ؛ يالكز مهرينك مقدارلرى قرارلاشديريليىر . مورخك مقاولەنامه سوزى اوروپا اخلاقنه نظراً ياقشديرلمه بر شيدر . (مترجم)

اوچ سنه‌دن اول تبدیل ایدلمه‌ملری حقنده سلطان ابراهیمدن بر خط ایستمك اوزره برلشدیلر. واودار علی پاشا، پادشاهه تقدیم اولنان استدعانامه‌یی تأیید ایتمك ایچون برمقدار عسکر جمع ایتمشیدی؛ بونلری برمدت انتظام آلتنده طونه‌رق قصبه وقریه‌لری تعرضلرندن محافظه ایلدی. لکن عسکرلرینك یواش یواش فرار ایدوب کیتمکده اولدقلرینی کوره‌رك بونلری احتراص غصب و غارتلرینه ترك ایتدی. بو حالدن تولد ایدن قاریشقلقلر ایسه والیلرك نه قدر فاصله‌سز اولورسه اولسون دکیشدیرلملرندن ترتب ایده‌جك سیئاتی تجاوز ایلمکده ایدی. ابشیر پاشا، واردار علی اوزرینه کوندرلدی. بغدادایالتی‌ده اناطولیدن دها سکونتلی برحالده دکل ایدی. صدر سابق صالح پاشا، بغداد ایالتنی خزینه‌داری ابراهیمه ویرمش ایدی. ابراهیم پاشا، حامیسنك وفاتندن صوکره، کندی یرینه تعیین اولنان موسی پاشایه شهرك قاپولرینی قاپادی؛ لکن مؤخراً اوامر پادشاهی‌یه اطاعت ایتمك ایستیور کبی کورینه‌رك موسی پاشایی ایچری آلوب حبس ایلدی. بو خبر استانبوله واصل اولنجه - مقدما اشارت اولندیغی وجه‌ایله - صالح پاشانك برادری مرتضی پاشا بغداد والیسی تعیین اولندی. مرتضی پاشا، عاصی ابراهیم پاشانك قتلی فرمانی حامل اولان میراخور ثانینك حرکتی صیره‌سنده استانبولدن چیقدی. مرتضی پاشانك مأموریت جدیده‌سنه توجهنی متعاقب، اونك باشنی استانبوله کتیرمك اوزره، خاصکی مراد آرقه‌سندن کوندرلدی. مراد دیار بکرده، ایکنجی میراخور بغدادده وظیفه‌لرینی ایفا ایلدیلر: کرك ابراهیم پاشانك، کرك اوکا خلف تعیین اولنان مرتضی پاشانك باشلری ایکیسی بردن استانبوله ورود ایده‌رك سرای همایون قاپوسنه آتلدی. ابراهیم پاشانك قتلیله محبسدن خلاص اولان موسی پاشا، سلفنك طرفدارلرندن بر قاچ کشی‌یی اعدام ایله وظیفه‌سنه باشلادی؛ لکن او برقاچ کشینك اراقهٔ خونی، برچوقلرینك ایران طرفنه قاچملرینی استلزام ایلدی. عاصی حیدراوغلنك توابعندن اولوب حمیدسنجاغنی اختلاله ویردکدن صوکره اورانك برات حکومتنی ایستمك اوزره استانبوله کلمش اولان بر شخص، شو صورتله کوسترديکی امنیت جسورانه‌نك جزاسنی بوله‌رق زنجیره اورلدی. اناطولی وقره‌مان والیلری حیدر اوغلی اوزرینه یوریمك ایچون امر آلدیلر. داماد پادشاهی فضلی پاشا - اقتضای احواله نظراً بو وظیفه‌ده بردکیز آدمی بولندرمق لازم کلدیکی ایچون - خدمتندن عزل ایله اونك یری ترسانه کدخداسی حمار اوغلنه ویرلدی [۸ ذی‌القعده ۱۰۵۷]. وقتیله، قالابره‌لی اوخیالی، قاپودانلق مقامنه ترفیع اولندقدن صوکره، اولوچ لقبنه بدل، دها مناسب اولان

« قایبج » عنوانی آلمش اولدیغی کبی حمار اوغلنك لقبی‌ده (ایی تربیه کورمش آدم اوغلی دیمك اولان) عمار زاده‌یه تبدیل ایدلمشدی .

قاپودان پاشانك تبدیلندن براز صوکره ونديكليلرك بحرسفیدده‌کی قوهٔ بحریه‌سی شدتلی بر فورطنه‌یه اوغرادی : باش قاپودان غریمانی (۱) یی حامل آمیرال کمیسی ایله برابر اون سکز قادرغه ؤسکز قالیون ایپصاره‌ده محو اولدی (۹ مارت ۱٦٤٨) (۲) . ونديك دونانماسنك محوی خبری، کریدده قارابوزا [کربزه] یی خراب ایتمش اولان حیب اغانك کتیردیکی یتمش باشك ورودی صیره‌سنده استانبوله واصل اولدی. کرید آطه‌سنده، سردار قندیه‌نك محاصره‌سی عملیات ابتدائیه‌سنه باشلامش، ونديكليلر میرابه‌للو [مرنیل] یی استرداد ایلمش ایدی . قندیه اوکنده متریس آچلمسی، طقوز آیلق تخصیصات، بر چوق مأکولات ومهمات کتیره‌جك اولان عثمانلی دونانماسنك دائما انتظار اولنان ورودینه تعلیق اولنمش ایدی ؛ لکن آمیرال کمیسنه راکب اولان علی آغا یالکز اوچ آیلق مواجب وبر سنه‌لك چوقه ایله مأکولات و مهمات کافیه‌سز واصل اولنجه امیدلر بیهوده اولدیغی اکلاشلدی . بونکله برابر سردار، نیسان نهایتنه دوغری لازارت قارشیسنده‌کی تپه اوزرینه سکز طوپ یرلشدیرمکدن کری قالمادی . ٥ مایس ١٦٤٨ (۱۱ ربیع الاول ۱۰۵۸) ده ترك وقایعنامه‌لرنده « آق طابیه » دیه ذکر اولنان آیا دیمتری استحکام جسیمی اوزرینه دوغری متریسلر آچلدی . محصورلر بر کیجه هجومنده عثمانلیلرك انشاآتندن بر قسمنی تخریب ایتدیلر ؛ حتی اولومی کوزینه آلمش بش کشی سردارك چادرینه قدر کیردیلر . بو جنکده تلف اولانلرك آره‌سنده ، حانیه محاصره‌سنده دخی تمایز ایتمش اولان مهندس ده‌ورت دخی وار ایدی (۲۰ مایس ۱٦٤٨ - ۲٦ ربیع الآخر ۱۰۵۸). عثمانلیلرك عزیز لوسیا تپه‌سی اوزرینه یرلشدیردکلری باتاریه‌لر یسوع ومریم استحکاملرینه آتش آچدیلر ؛ احاطه خطلرینك صولنده اناطولی عسکری وآلتی بیوك طوپ ایله کنغری و آطه سنجاقبکلری موقع طوتمش ؛ صاغ طرفده آلتی محاصره طوپیله روم ایلی عسکری دیزلمش ایدی؛ سردار مرکزده ایدی . درت هفته صکره وقوع بولان بر هجومده حسین پاشانك آلت چکه کمیکنه ایکی قورشون اصابت ایده‌رك بری بر طرفدن اوته

(۱) « باترونه قاپودانی اولان غریمانی » ، نعیما، ص۲۵۱. غریمانینك نقطه‌سی دوشمش اوله‌جقدر. (مترجم)

(۲) نعیما، محرم ۱۰۵٦ تاریخنی کوسترر . (مترجم)

طرفه یچدی ، اوته‌کی اتنده قالدی . حسین پاشا جریحه‌لرینه اهمیت ویرمدی ؛ بر منديل ايله چکه‌سنی باغلادی ، دشمن رجعته مجبور اولنجه‌یه قدر عسکرك ایچنده بولنه‌رق اونلری حضوریله تشجیع ایتمکده دوام ایلدی . استانبول دوننماسـنك درت يوز يتمش لغمجی کتیره‌جکی امید ایدیلیوردی ؛ لکن استکشاف ایچون کوندریلن بر قاچ کمی دوننمانك آق دکز بوغازنده ونديكليلر طرفندن ابلوقه ایدلدیکی خبرینی کتیرنجه محاصرنرك جسارتلری قیرلمغه باشلادی . سردار عسکرك شجاعتنی يکی‌باشدن اشغال ایچون هرنه‌یاپمق‌ممکن ایسه‌یاپدی . یاقینده‌قونیلان لغملرك آچدقلری کدیکلر ، قونت ليويو نوریسك قوروناـ عزيزه ـ ماريا استحكامات خارجیه‌سنی توفك پاتلامقسزین براقه‌رق حیاسزجه رجعتی، يسوع‌قله‌سیله التی‌طوپ بش یوز توفنکی ، یوز بومبه‌یی ، خیلی بایراغی عثمانلیلرك ضبط ایتمه‌سنه باعث‌اولدی (۳ تموز ۱٦٤٨ ـ ۱۱ جمادی‌الاخری ۱۰۵۸) . عثمانلیلر بر آلتی عملیاتنه دوام ایتدیلر ؛ لکن ـ اوروپالیلرك نظرنده تونس ، طرابلس، جزائر قورصانلری هر نه ایسه ترکلرك نظرنده‌اونلرك عینی اولان ـ روما ، مالطه، فلورانسه حکومت دينيه‌لرينك اون یدی قادرغه و سکز قالیونی امداده کلنجه محصـورلر يکیدن جسارتلنديلر. روم ایلی عسکرینك‌بولندیغی طرفدن اون‌درت، اناطولی عسکرینك بولندیغی‌طرفده‌کی‌متریسلرك اوکنده اون آلتی لغم اشتعال ایتمشدی؛ مع هذاسردارك امر ایلدیکی هجوم عمومی‌یی ونديكليلر جسورانه کری پوسکورتدیلر . آیا دیمتری غره‌واقوره ، آیا آندریا طابیه‌لری اطرافنده‌کی اراضیده ترك سواریلری متصل دولاشیورلردی . محاصرلر مارتینه‌نقو طابیه‌سنی ضبط ایتدیلر ایسه‌ده مؤخراً ترکه مجبور اولدیلر. ونديكليلر ميلوپوتامو قلعه‌سی اوزرینه بر هجوم ايله عثمانليلری رفع محاصره‌یه مجبور ایده‌جکلرینی امید ایلمش اولدقلری حالده بو تعرضلری عقیم قالدی کیروپتره [بره‌پتره] اوزرینه هجوملرنده‌ده بر شيئه موفق اوله‌مادیلر . آیاواسیلی وکیسامو اهالیسی ترکلره عرض مطاوعت ایتمش ایکن پاپاسلرينك تشويقيله عصیان کوستردیلر ؛ فقط عصیان‌قوهٔ عسـکریه ايله باصلدی ، پاپاسلرده بوغلدی. لکن بو صیره‌ده استانبولده تحدث ایدن وقریباً نظر دقتمزی مرکز دولته دعوت ایده‌جك اولان قاریشقلقلر ، جزیرده‌ده عثمانليلر علیهنه ظهور ایده‌بیلن هر درلو حادثاتدن زیاده قندیه محاصره‌سنك‌دوامنی‌مشکلاته دوشوردی. بو اسباب ايله ولی کدخدانك اهاللری بو سنه ظرفنده عثمانليلرك کرید جزیره‌سی تسـخیرنجه ترقیلرینه مانع اولدی . دوننمانك هنوز نه آدم ، نه‌ده مهمات کتیرمدیکنه دائر حسین پاشانك

باب همایونه تقدیم ایلدیکی عریضه قاپودان پاشانك اعدامندن بشقه بر نتیجه ویرمدی؛ دونانما باش قوماندانلغی [قاپودان پاشالق] بوغاز قوماندانی وویناق احمد پاشایه توجیه اولندی .

اکر عسکر طرفندن بر موفقیت قازانیلوب ده استانبوله حصاد سیف محصولی اوله‌رق وندیك رؤس مقطوعه‌سی کوندریله‌مدی ایسه سلطان ابراهیمك وحشیلکی بر قاچ والینك و خیلی عاصینك باشلرینی دوشوردی . دونانمایه صورت کافیه‌ده امداد ایتمه‌مش ، وزیر اداره‌سنده‌کی اهالی‌یه ظلم ایلمش اولمقله اتهام اولنان شعبان پاشا بر بوستانجی خاصکیسی معرفتیله اعدام اولندی . اناطولیده عسکر طوپلامغه مأمور اولدیغی حالده بو ایش ایچون تخصیص اولنان پاره‌لری جیب ارتکابنه آتمش اولان وزیر قاوانوز ابراهیم پاشا یدی قله زندانه آتیلدی ، واعدامه محکوم ایدلدی . بغداد والیلکی ایچون بربریله اوغراشمقده اولان صاری محمد آغا ایله چولاق حسین پاشا و قاپودان عمار زاده‌نك باشلری اوچی بردن سرای قاپوسی اوکنه قونلدی . علی العمیا خصومت نامنه ، مجرم و معصوم آیرلمقسزین اعدام جزالری اجرا ایدیلیوردی . صدر اعظم احمد پاشا ، سلفی صالح پاشانك اقرباسنی شو صورتله محو ایلدی . صالح پاشانك قارداشی مرتضی پاشایی بغداده کیدرکن یولده اولدرتدکدن صوکره ، احتمال که اولجه اموالنی مصادره ایتمش اولدیغی ایکنجی قارداشی ذوالفقار آغانك‌ده اعدامنه اراده آلدی . صالح پاشانك اوغلی ارضروم والیسی محمد پاشا ، دشمننك دست پرزورینی هنوز حس ایتمه‌مشدی ؛ احمد پاشا ، اونی‌ده افنایه قرار ویره‌رك قارص والیلکنه تعیین ایتدی . وقارص محافظلرینه‌ده ، محمد پاشایی اورایه وصولنده قتل ایتملری ایچون امر یازدی . محمد پاشا ، صدر اعظمك تصورینی اکلایه‌رق قارصه کیتمیوب جریان وقایعه منتظر اولمق اوزره آق سرایه التجا ایتدی . اوراده ، اخیراً اعدام اولنان عموجه‌سنك باباسنك اسکی خدمتکارلرینی اطرافنه طوپلامقله برابر لوندلری‌ده کندی طرفنه جلب ایده‌رك احمد پاشانك کندی حقنده تصور ایتمکده اولدیغی انتقامه مقابله‌یه حاضرلاندی. (١) محمد پاشا، وقتیله آبازه‌نك یاپدیغی کبی، ارضرومده مقاومت کوسترمك ایستمش ایسه‌ده یکی چریلرك موافقت ایتمه‌ملرینه بناءً بو تصوردن واز کچمکه مجبور اولمشدی . ارضروم ایالتنی والیٔ جدید کورجی محمد پاشا نامنه ضبطه کوندریلن

(١) هامه‌ر، محمد پاشا وقایعنی بورایه قدر نعیمادن آلمشدر. بوندن‌صوکره، واردار علی پاشانك استانبوله کوندرلسنه‌قدر اولان تفصیلاتی اولیا سیاحتنامه‌سندن نقل ایتمشدر. (مترجم)

متسلم مأموریتنی اعلان ایتدیکی تقدیرده محمد پاشا طرفندن رد ایدیله‌جکندن قورقدیغی جهتله بر سبزه‌جی قیافتنده قلعه ایچریسنه داخل اولدی. ایلك اجتماع ایدن دیوانده، یکی‌چری آغاسنك حضورنده، ارضروم ولایتی کورجی محمدپاشایه توجیه ایلین خط همایونی اوقودی. محمد پاشا، یکی چریلر کندیسنه طرفدار اولمادقلری ایچون، چکلمکه مجبور اولدی. پك شدتلی بر قیش ایچنده اولا کماخه، اورادن ارزنجانه کیتدی. اوراده سیواس والیسی واردار علی پاشادن بر اولاق کلدی. علی پاشا، ابشیر پاشانك منکوحه‌سی اولان، ماروق خانك قیزی پریخانی سلطان ابراهیمك سراینه کوندرمش اولدیغی ایچون، صدر اعظم احمد پاشانك خصومتنی جلب ایتمش بولندیغی؛ والده سلطانك کندیسنه یازدیغی مکتوبلرده کلیتلی عسکر ایله اسکداره کله‌رك صدر اعظمك، مفتینك، جنجی خواجه‌نك، قاضی عسکر ملقبك، بکتاش اغانك، چلبی کدخدانك، مصلح الدین اغانك، قره‌چاووشك باشلرینی ایستمسنی بیلدیردیکنی یازیور و بایراغی آلتنده اوچ وزیر ایله اون بك طوپلاندیغنی بیان ایله برلکده استانبوله کیتمك واحمد پاشادن اخذ ثار ایلك اوزره محمدپاشانك توقاده کله‌رك کندیسنه التحاق ایلمسنی تکلیف ایلیورایدی. محمد پاشا بومکتوبدن اغاره و لوندلره معلومات ویرمسی اوزرینه هپسی بردن «موفقیت رهبرك اولسون. الله دیوب یورویه‌لم. شاهین کبی جنکه کیریشه‌لم؛ یا اولدیره‌لم، یا اوله‌لم.» دیدیلر. محمدپاشا، تشبثده موفقیت حصولی ایچون درحال سورهٔ فاتحه‌یی اوقوده‌رق واردار علی پاشانك دعوتنه توفیقاً چوبان کوپریسی، شبین قره‌حصاری، لادیق (قدیم لائودیچه آ) طریقیله مرزیفون اوزرینه یوریدی. مرزیفون اسکی فازه مونیتیس شهریدرکه سلطان محمد اول ایله اوغلی سلطان مراد ثانی بوراده جامعلر، مدرسه‌لر، حماملر، برده خان بنا ایتمشلردر. محمد پاشا مرزیفونده ایکن مرتضی پاشانك اعدامنه مأمور اولوب مقتولك باشیله استانبوله عودت ایتمکده بولنان خاصکی مراد ایله هاوروزجی چاووشه تصادف ایلدی؛ اطرافنده محافظلری بولندیغی حالده بونلری یاننه جلب ایده‌رك، اولجه اثنای راهده اوزرلری تحری اولندیغی زمان مرتضی پاشانك قپودان پاشالغه تعیننه دائر اولان براتدن باشقه برشی ظهور ایتمه‌مش اولدیغی جهتله، عموجه‌سنك اعدامنه دائر اولان خط همایونی نره‌یه صاقلامش اولدقلرینی سؤال ایلدی. بوارادهٔ مشئومه‌یی برقورشون شیشه‌سی ایچنه قویه‌رق حیوانك ترکیسنه آصمش اولدقلرینی وکندیلری او امر پادشاهی‌یی تنفیذه مأمور ومجبور بولندقلرندن بحث ایله اعتذار ایلدیلر. محمد پاشا، پدرینك بد بخت برادری ایچون بر قاچ طامله یاش دوکه‌رك

خاصکی چاوش ایله هاوروزجی چاوشك یوللرینه دوام ایتملرینه مساعده کوستردی. عموجه‌سنك اعدامندن کندیسنك‌ده نه حاله اوغرادلمق ایستدیکنی استدلال ایده‌رك ممکن اولدیغی قدر زیاده سکبان وصاریجه (غیر منتظم سواری) یازمغه مسارعت ایله برابر نه صورتله حرکت اولنه‌جغنی مذاکره ایتمك اوزره چاشندکیرینی واردار علی پاشایه وامامی اولیا محمدی برنجی خاصکینك سنجاغنی اداره ایتمکده اولان کوپرولو پاشایه کوندردی.

کوپرولو، واردار علی پاشا اوزرینه یوریمك ایچون باب همایوندن امر آلمش ایدی؛ اولیا، مأموریتنده تمامیله موفق اوله‌مادی. مع هذا بر قاچ یوز سکبان وصاریجه یازه‌رق افندیسی محمد پاشانك بولندیغی مرزیفونه کوتوردی. محمد پاشا دیوکلی بلی، کموش طاغلری، بارداقلی بابا کوبی یولیله چوروم و توقاده دوغری یولنه دوام ایتدی. چورومده قرق قاپوجی‌ایله بر قاپوجی باشی محمد پاشایه دیاربکر ایالتی امرینی کتیردی. باب همایون، مرتضی پاشانی بغداد والیلکنه تعیین ایتمکله شبهه‌سنی ازاله ایده‌بیلمش اولدیغی کبی یکنی محمدی‌ده بو تدبیر ایله اغفال ایده‌جکنی امید ایتمش ایدی. لکن محمد پاشا قاپوجی باشی‌یی قبول ایتمزدن مقدم اطرافنه سکبان، صاریجه، کوکللو، کندی آداملری اولمق اوزره اوچ یوز کشی یرلشدرمش ایدی. قاپوجی باشی بو غلبه‌لکی کورنجه پاشانك حضورنده لرزان اولمغه باشلادی. محمد پاشا قاپوجی باشی‌یی ومعیتنی دوکدرمك ایستدیکی حالده چوروم اشراف اهالیسنك رجالری اوزرینه اوندن واز کچدی. محمد پاشا، قار ایله مستور اولان یوللردن انقره‌یه دوغری کیدرکن اولیا یولنی شاشیرمش، واو طرفلرده دولاشدیغی صیره‌ده حیدرزاده وقاطیرجی‌زاده نامیله معروف اولان اشقیا ایله ملاقی اولمشدر (۱).

انکوریده، باب همایوندن کوندریلن بر قاپوجی صالح پاشا زاده‌یه قارص ایالتی امرینی کتیردی. محمد پاشانك او آره‌لق واردار علی پاشادن آلدیغی مکتوبده توقاده عزیمتده استعجال کوسترمسی اشعار وابشیر پاشانك بر چوق عسکر ایله کندیسنه التحاق ایده‌جکی اخبار اولنمقده اولدیغندن قارص توجیهی‌ده دیاربکر توجیهندن زیاده امنیت بخش اولمادی. پدرینك سلطان مراد رابعه دفتردارلغی زماننده بری انشای مکاتیبده ظرافت اسلوبیله مشهور اولان محمد پاشا، استانبول اوزرینه یوریمه‌نك مخاطره‌لرینی و ابشیر پاشایه امنیت ایتمه‌مسی اخطار ایتمك اوزره

---

[۱] اولیا بو جولانده، بر اشقیا یاتاغنك خانه‌سنه مسافر اوله‌رق حریفك اغتناماتندن کرك کندیسی، کرك معیتی حصه‌دار اولدقلرینی یازار. سیاح‌ده مقتضای زمان ایله اشقیالق ایدیوردی دیمك اولور. (مترجم)

واردار مکتوب یازدی. ابشیر، دیوردی، آلچاق وقورقاق اولان ابازه خلقندندر. رواندہ سلطان مراد رابعك بیوك میرآخوری ایكن اوچیوز كشی ایله یتمش عجمك او کندن قاچمشدر. خاتمهٔ مکتوبنده انكوری اهالیسی کندی طرفنه جلب ایدەمەمش، و متفق اولان اوچ پاشا ایله برلكده اردوكاهنی آستەنوزی كوینده و مورغاط اووه وادیسنده قورمش اولدیغنی بیلدیریوردی. اولیا، كوركەزارده بولونمقده اولان علی پاشایه، بو مكتوبك ایصالنه مأمور اولدی. تیركشنی وقلیجنی دیشاریده براقەرق واردارك حضورینه دخولنده براوبەرك افندیسنك مكتوبنی تقدیم ایلدی (١).
علی پاشا: «خوش كلدك؛ سن اواولیا دكلیسك كه سكز ساعتده قرآنی ازبراوقودك‌ده سلطان مراد سنی خدمهٔ خاصه سلكنه آلدی؟ شمدی محمد پاشا اوغلمك یاننده نه خدمتده‌سك؟» دیدی. اولیا: «محمدپاشا ارضروم والیلکنه تعیین اولندیغی زمان مؤذنی اوله‌رق کندیسنه رفاقت ایتدم؛ ارضرومده بكا كمرك كاتبلكنی ویردی، و اوچ دفعه بنی ایرانه كوندردی. شمدی امامی‌یم، چوجقلقدن بری بنی بیلدیكی ایچون اسرارینه الك زیاده محرم اولان بنم» جوابنی‌ویردی. واردار مكتوبنی اوقودی، و انكوری‌یی ضبط ایده‌مه‌مش اولمسنه تأسف ایلدی. اولیایه یوز آلتون، بر مرجان تسبیح، بر سمور كورك، بر مجوهرلی ساعت ویردی. او كون خبر آلندی كه كوپرولو محمدپاشا، یدی‌بك رفاقتیله، صارماشیقلی بوغازینی واماسیه والیسی حسین پاشاده دیركلی بلنی ضبط ایتمشدر. بو خبر اوزرینه واردار علی‌پاشا قیزیل ایرماق (هالیس) كچیدینه دوغری كیدوب نه بر آدم، نه‌ده بر یوك حیوانی ضایع ایتمكسزین نهردن كچدی (٢). ایرماغك صول طرفنی تعقیب ایله آیراق، دورداق كویلرندن و قوم بابا تكیه‌سندن مرور ایلدی. زاتولیده باب همایوندن كوندریلن اوچ پاشانك، یعنی باش قوماندان كوپرولو پاشانك، آماسیه والیسی كور حسین پاشانك، دیوریكی بكلر بكی قره‌سفر پاشانك پیشدارلری كورندی. ایكی اردو كانغرینك یدی‌ساعت جنوبنده مصادمه ایتدیلر؛ اوچ پاشا مغلوب واسیر ایدیله‌رك باشلرندن قاووقلری و آرقه‌لرندن خلعتلری آلنوب بوغازلرندن غالبك چادری قازقلرینه زنجیر ایله باغلاندیلر. اولیا، بونلرك ایاتلری خلقنی حیوان سوریسی كبی اداره ایتدكاری ایچون كندیلرینك‌ده عادی حیوان معامله‌سی كوردكلرینی وسكبان

---

(١) واردار علی پاشانك اوتاغی بر سراپردهٔ سلیمانی ایدی، درت طرفنی بیكارجه سكبان و صاریجه نفراتی قات قات احاطه ایتمش اولدقلری حالده پرسلاح طورورلردی. اولیادن ج ٢، ص ٤٤٤ . (مترجم)

(٢) پاشا، نهری كچه‌بیلمك ایچون اولیایه بر كوزل عرب آتی احسان ایتمشیدی. (مترجم)

وصاریجه‌لرك، هر دقیقه اولومه منتظر اولان پاشالرك باشلری اطرافنده متصل قلیچ صالالامقده بولندقلرینی نقل ایدر. سیاح، کانغری‌یه قریب بوز اوغلان کویینده واردار علی پاشایه عرض تبریکات ایلدی؛ واردار، نائل اولدیغی غلبه‌یه مغرور اوله‌رق اوغول دیدیکی ابشیر پاشا، کوچك چاووش، شهسوار غازی پاشا عسکرینك التحاقندن صوکره وقوعنی محقق بیلدیکی مظفریتلر حقنده حریصانه خولیالرله مشغول اولدی. اولیانك مغلوبلر حقنده عفو ایله معامله ایتمسی حقنده‌کی تمنیاتنه، محمد پاشانك احتیاطلی طاورانمسی حقنده‌کی اخطاراتنه هیچ اهمیت ویرمدی. اولیایه، پاره طولو بر کیسه، کوپرولو اردوسی منهوباتندن بر کحیلان آت و بر کورجی کوله احسان ایده‌رك رخصت ویردی (١). اوده اوچ کون ظرفنده مورطاط اووه‌ده بولنان افندیسنك یانینه عودت ایلدی. محمد پاشا، کندیسیله توحید آمال ایتمش اولدیغی علی پاشانك غافلانه معامله‌سنی اکلاینجه متأسف اولدی. محمد پاشایه‌ده بر خط همایون کلمش ایدی که پاشا بونك حاوی اولدیغی فکر اغفال ماهرانه‌یه نظراً ساده‌دل علی پاشانك مطلقا آلدادیله‌جغنه حکم ایتمشیدی. اولیایه، سیاوش پاشانك کدخداسینك خزینه‌داری طرفندن ایصال اولنمش اولان بو مکتوبی ارائه ایتدی؛ مکتوب شومآلده ایدی(٢): «اکر باشکی قورتارمق ایسترسه‌ك ابشیر پاشا، چاووش پاشا، باقی پاشا، تنفاج پاشا، سیدی احمد پاشا، شهسوار غازی پاشا قرداشلرکله برلکده عاصی ملعون واردار علی پاشا اوزرینه یورویوب بتون اموالنی ضبط ایت، و باشنی باب همایونمه کوندر. سنی مصر والیسی نصب ایتدم؛ شمدیدن وبکا هیچ بر هدیه کوندرمکسزین، منصب جدیدیکی الك زیاده امنیت ایتدیکك اغالرکدن بری واسطه‌سیله اداره ایده‌بیلیرسك.» محمد پاشا، بو خط همایونی اولیا ایله علی پاشایه کوندردی؛ واردارك فکر سلیم صاحبی اولان کدخداسی خلیل کندی افندیسنه‌ده بورادن شومآلده بر خط همایون ورود ایلدیکنی خبر ویردی (١):

(١) علی پاشانك بو مظفریتندن اول‌جه اولیانك عودته رخصت ایستدیکی زمان بوشناق اولان واردارك ادای مخصوصی ایله «بنوم اوغلوم، قاتلانا برقاچ جون (برقاچ کون صبر ایت)» دیدیکنی و صوکره «کورملم آینه‌دوران نه‌صورت کوستر» مصراعنی ترنم ایتدیکنی اولیا نقل ایدر. ص ٤٤٧. (مترجم)

(٢) بو رالری بزده‌کی اولیا مطبوعنده یوقدر. استانبول نسخه‌سی اکسیك اولمالیدر. (مترجم).

[١] بو خط همایون دخی اولیانك استانبول مطبوعنده یوقدر. مع مافیه او زمانلرك بالعموم خط همایونلری ایچون ارباب مطالعه‌نك خاطرنده اولمالیدر که بر فرمان همایونك امضای شاهانه دیمك اولان طغراسی طرف پادشاهیدن یازلادیغی کبی بیوك توجیهات واعدام کبی مجازات ایچون وجودی او عصرلرده اصول دولت اقتضاسندن اولان و بناءً علیه بك چوق امثالی بولنان خط همایونلر پادشاهك کندی یازیسی دکلدر، اکثریا صدراعظملرك عرضی وحتی اونلرك کوندردکلری مسوده اوزرینه بو خصوصه مأمور کاتبلر طرفندن یازیلیردی. (مترجم)

« وزیرم ، لالا واردار پاشا ، سنك قصورك عفو اولنمشدر ! دفتردار زاده محمد پاشا رفع لوای عصیان ایله اولا ارضرومده وصوکره انقره‌ده یرلشمك ایستدی ؛ اونك تعقیبنه کیت ؛ نره‌ده بولورسه‌ك اولدور ، وباشنی بکا کوندر . بوکا مکافاةً ، سکا مصر ایالتنی توجیه ایدیورم ؛ بوندن دولایی بکا هدیه‌ده کوندره‌جك دکلسك . »

باب همایونك سیاستی شوصورتله ایکی عاصی پاشایی ، هر ایکیسنه مکافات واطاعتلری اولمق اوزره مصر والیلکنی وعد ایده‌رك ، بربری علیهنه سوق ایتمکده ، واحتمال که مرکز حکومت متفق اوزرینه غلبه‌سیله کسب ضعف ایده‌جك طرفه‌ده کندیسی هجومه حاضرلانمقده ایدی . کدخدا خلیل محمد پاشانك آدمنی افندیسنك حضورینه ایصال ایلدی . واردار علی پاشا ، یالکنز پادشاهك خط همایونی دکل ، والده سلطانك ، جنجی خواجه‌نك ، قاضی‌عسکر ملقب مصلح الدینك ، مفتینك ، بکتاش آغالریله دیکر آغالرك مکتوبلرینی‌ده کوستردی که بو مکتوبلر پای تختده حکم فرما اولان ارتکابلره ، قاریشقلقلره نهایت ویرمك ایچون وارداری استانبول اوزرینه یورومکه تشویق ایلیوردی .

واردار پاشا ، مصارف سیاحتنه تضمینات اولمق اوزره ، اولیایه اوچ یوز آلتون ، بر ساعت ، بر مرجان تسبیح ، برسمور کورکلو قافتان ، برقلیج ، برتیرکش ، اکرلریله اوچ عرب آتی ، درت یوك حیوانی ویردی . اولیا عزیمت ایتمك اوزره ایکن ابشیر پاشانك مقدمة الجیشی کورندی . کوزی آچلمق ممکن اولمایان واردار ، اولیایه « بر ازدها بکله ؛ ابشیر پاشا ایله ملاقاتمزدن صوکره دها چوق یازه‌جق شیلرم اولور ؛ ابشیر پاشادن‌ده مکتوب آلیرسك » دیدی . آلدیغی هدیه‌لری چرکش قاضیسنه تودیع ایتمش بولنان اولیا ، بر تپه اوزرینه چیقه‌رق ابشیرك ورودینه منتظر اولدی (۱) . ابشیرك قبولی ایچون هر درلو حاضرلقلر یاپیلمش ، ساده‌دللکنه غایت اولمایان علی پاشاده استقباله چیقمش ایدی . بوتون چرکش اووه‌سی آتلرله مالی ایدی . ابشیرك اردوسی کوچك چرکش ایرماغنی کچدکدن صوکره « الله ! الله ! » صدالریله واردارك اردوکاهی اوزرینه یوریدیلر . یوسف نامنده بر نفر ، بر تفنکك ضربه‌سیله واردارى آتندن آشاغی دوشوره‌رك باغلادی . یدی ساعت جنکدن صوکره غلبه ابشیرلیلرده قالدی (۲) . واردارك غلبه ایدوب‌ده چادرینك قازیغنه باغلامش اولدیغی اوچ پاشا قورتاریله‌رق

(۱) اولیا ، واردار علی پاشا طاقمیله خیلی کیتدکدن صوکره کویا قلبنه برالهام واقع اوله‌رق « بن بوغلبه‌لکك ایچنده نه‌یاپه‌جغم ؟ » دیه‌رك اوچ کوله‌سیله عودت ایتمش و صوکره او تپه‌یه چیقمش ایدی . (مترجم)

(۲) اولیا ، بو مغلوبیت اوزرینه خیلی زحمت ایله محکمه‌یه قاپانمی آتمش ایدی . (مترجم)

کندیلرینه خلعتلر گیدیرلدی . واردار ، اونلر حاضر اولدقلری حالده ، ابشیرك اوکنه کوتورلدکده ، ابشیر پاشایه تعریضاته باشلایوب « زوجه‌کك عرضنی صیانت ایتدیکم ایچون بکا بویله‌می مکافات ایدییورسك ؟ بن اونی پادشاهك امرلرینه رغماً محافظه ایتدیکم ایچوندرکه بو آغاقلر ، کوپرولو محمد پاشا ، قره سفر پاشا ، حسین پاشا نیم اوزریمه یوریدیلر . اکر سنك سوزلرینه اعتماد ایتمه‌مش اولسه‌یدم اونلرك باشلرینی چوقدن کسدیررردم . سنك خیانتکه قارشی بکا احتیاط توصیه ایدن محمد پاشایه نیچون ایناماندم ؟ شمدی باشمی نس و ایستدیککك یره قوی . » دیدی . کوپرولو محمد پاشا واردار ایله ابشیر پاشانك ، بونلری بربری علیهنه سوق ایدن حدتلرینی تسکین ایچون بیهوده اوغراشدی . واردار ، اوردوسنك باشلیجه ضابطلرینه برلکده بوغولدی ؛ باشلری دکنکاره کچیریله‌رك استانبوله کوندرلدی . اولیا ، تبریك مظفریت ایله برابر مکتوب وامر آلمق اوزره ابشیرك حضورینه چیقدی . ابشیر واردارك جسدینی کوستره‌رك « سن ده جسدیکك بونك یاننه قونلمسنی ایستمزسه‌ك کیت ! » دیمکله اکتفا ایلدی . اولیا جواب اوله‌رق دیدی‌که : « بن نه عاصی‌یم ، نه ده سنجاق بکی ! قلیج قوللانمسنی بیلمم ، عصیان بایراغی آلتنده ده کیتمم » بو جواب ابشیرك دوداقلرنده بر تبسم اظهار ایتدی ؛ دیدی‌که : « دفتردار اوغلنك یاننده نه یاپیوردك ؛ نیچون خاله‌زاده‌ك ملك احمد پاشانك یاننده بولنمازسك ؟ » اولیا شویله جواب ویردی : « سلطانم ، بن ، وسیلهٔ سیاحت اولدیغی ایچون وزرا خدمتنده بولنیورم . دفتردارزاده ایله ارضرومه کیدیشمدن مقصدم بودر . بو خدمت سایه‌سنده ایرانده برسیاحت ایتدم . مادامکه شمدی سز شام والیسی اولدیکز ، سزك‌ده خدمتکزده بولنمق و برابر سوریه‌یه کیدوب اورادن‌ده عربستانه قدر سیاحت ایلمك آرزوسنده‌یم » « — سنی بن برابر کوتورم ؛ ملك احمد پاشانك یاننه کیت ! » « — سلطانم ، بن اوچکزله ده بردرجه‌ده اقربا کزدنم . افندم محمد پاشانك والده‌سی کرك سزك ، کرك ملك احمد پاشانك یاقین اقرباسندندر ؛ نیم والدم‌ده ملك احمد پاشانك والده‌سنك همشیره‌سیدر ؛ ایکیمیزده سزك کبی آبازه‌درلر . » « — باق نه دفتردارك اوغلیله باریشدیرمق ایچون اوکا اقربا یاپیور . » غایت خسیس اولان ابشیر پاشا ، اولیایه هدیه اوله‌رق آنجق بر آت ، برچادیر ، یتمش آلتون ویره‌رك شو خستیله منسوب اولدیغی ابازه قبیلهٔ منفوره‌سنه لیاقتنی اثبات ایلدی . اولیایه برمکتوب ویردی‌که بونکله دفتردارزاده‌یه ، دوستانه استانبوله کیتمسنی نصیحت ایدیوردی . اولیا ، افندیسی دفتردار زاده محمد پاشا نزدینه عودت ایده‌رك اوده آیاش ، بك پازاری ، طوربه‌لی ، طراقلی ، کیوه ، آغاج دکزی دینیلن اورمان طریقیله استانبوله طوغری کیتمکده تأخر کوسترمدی . واردارك

باشنك کوندرلمسی استانبولده احتساسات مختلفه تولید ایتمشیدی ؛ بر طاقم خلق ، کندی فکرلرینه کوره هر درلو تلعینه سزاوار اولان بر عاصینك اورته دن قالقمسندن دولانی ممنون اولمشلردی ؛ بر طاقمی ده دولتده اعادهٔ انتظامه یکانه مقتدر اولان بر آدمك ابشیر طرفندن اتلاف ایدلمسنه متأسف اولدیلر. ابشیرك زوجه سنی کندیسنه تسلیمدن امتناع ایدن واردادرن ایستدیکی درجه ده انتقام آلامامش اولان سلطان ابراهیم ، مقتول بدبختك زوجه سنك کیجه مشعله آیدینلغنده درت قازیغه باغلانه رق هدف تحقیرات ایدلمسنی امر ایتمش ایدی . مستلزم تمار اولان بو امر کوجلکله کری آلدیریله بیلدی.

حرمك استبدادی ، پادشاهك اسراف مجنونانه و احوال سفیهانه سی ، صدراعظمك ظلمی کوندن کونه آرتیوردی . بر روم باپاسنك اوغلی اولان مصطفی چاوش سلاله سندن بولنان صدراعظم احمدپاشا ، اولا رئیس الکتاب نوری افندینك معیتنده بولنه رق صوکره قره مصطفی پاشایه تذکره جی اولمشیدی. اونك اعدامندن صوکره حرم کهیاسی نصب اولندی. اموالی اداره ایتدیکی خاصکی سلطانك نفوذی سایه سنده بربرینی متعاقب سپاهی اغاسی ، یکیچری اغاسی ، دفتردار ، نهایت صدراعظم اولدی. دامادشهریاری اولمق شرفنی آرزو ایده رك حامئ قدیمی خندان زاده اغانك کریمه سی اولان زوجه سنی تطلیق ایتمش و والده سیله برابر پای تختدن تبعید ایده رك فقط صوکره عودتلرینه مساعده ایتمشدر. پادشاه ، احمدپاشانك تطلیق ایتدیکی زوجه سنی حرمه آلدیرمش ، و احمد پاشایه اك کوچك قیزی اولان بیبی سلطانی تزویج ایلمشدر . بومناسبتله یاپیلان دوکون پك پارلاق اولدی ؛ ضیافتلر سرای همایونده اون سکز کون دوام ایتدی . سلطان ابراهیم ، دوکون نخللرنده امثالی ایشیدلمه مش بر اسراف کوستردی ؛ بونلردن مناره قدر یوکسك و سراپا آلتون وکموش قابلانمش اولان ایکی دانه سی ، رواق و لطافتده آته نه نك بزه سویلدیکی مصر فالاوسفوریلرینك جمله سنه فائق ایدی. پادشاه ، آت میداننده کی ابراهیم پاشا سراینك داخلنی یکانه زوجهٔ منکوحه سی اولان سکزنجی خاصکی تللی ایچون کورك ایله تفریش ایتمك فکر غریبنده بولندی. صدراعظم و دفتردار خالیجی زاده ، مقدار کافی کورك بولمق ایچون هر درلو تدابیر مالیه یی استعمال ، هر درلو تعدیاتی اجرا ایتدیلر : لکن بونکله ده ایستدیکی قدر کورك بولنه مادیغی ایچون سراینك یالکز بر کوشکنك سمور و اشاق ایله تفریشنه قرار ویرلدی . پادشاه کوشکی زیارت ایتدیکی زمان کوردی که بریرده بربرینه دیکلمش اولان ایکی درینك رنکلری ، دیکیش یرنی کوستره جك قدر متناسب دوشمه مشدر ؛ بو قصور ، بتون مفروشاتی کوزندن دوشوره رك سوق انفعال ایله مالیه ناظرینی

عزل وحبس ایتدیردی . نسوان حرم سلطان ابراهیمی اوقدر تسخیر ایتمشلردی که بونلردن بری کندیسنی صاقالنی مجوهرات ایله تزیین ایده‌رك خلقك قارشیسنه اوصورتله چیقمغه اقناع ایتدی ؛ بوایسه پك فنا تأثیر ایتدی ؛ چونکه روایات شرقیه‌یه کوره بویولده تزین ایتمش اولان آنجق فرعوندر . ابراهیم ، کوزل جاریه‌لرینك هوساتنی اجرا ایتمك ایچون دکانلرك بتون کیجه آچیق قاله‌رق مشعله‌لر یاقلمسنی امر ایلدی . شوصورتله ذاتاًماللری پاره‌سز آلنان تاجرلر ، یغما صیره‌سنده دکانلرینی تنویر ایتمکه مجبور اولدیلر . برکون اسکی سرایدن برسواری چیقه‌رق بتون چارشی‌یی دولاشوب « دکانلری قاپادیکز » دیه باغیردیغی کورولدی . یالکز دکانلر دکل ، استانبولك قاپولری‌ده قاپاندی ؛ لکن متعاقباً دلاللر دکانلرك آچلمسی ایچون ندا ایتدیلر . پادشاهك ، یاخود برکوزده‌نك مقتضای آرزوسی اولمق محتمل اولان بو حادثه‌نك سببی نه اولدیغی آکلاشیله‌مادی .

صدراعظمك قارداشی ابراهیم اغا بویاقینلرده مصاحبه خوبیار قادین ایله ازدواج ایتمش ، و داخلیه نظارتی دیمك اولان صدارت کتخدالغنه تعیین قلنمش ایدی . احمد پاشانك محبت اخوتنه و مأموریتنك ویردیکی اعتباره تماميله مغروراوله‌رق مسکرات ابتلاسنه تسلیم نفس ایلدی . برکون ، سرخوش ایکن ، کندیسنه کوندرلمش اولان بوستانجینك باشنه برطبق اوره‌رق قیردی ؛ صدراعظم بونی خبرآله‌رق بوستانجی‌یی برکیسه آلتون ایله ارضا ایتمکله برابر ابراهیم اغایی حضورینه جلب ایده‌رك وقارداشی اولدیغنه باقمیه‌رق طبانلرینه ایکی یوز دکنك اورولمسنی امر ایلدی . بو دکنكلر اورلدقدن صوکره جزانك شو درجه‌سنی‌ده کافی کوره‌مین احمد پاشا ، ابراهیمك آرقه اوسنی چویریله‌رك دها اورلمسی ایچون امرویردیسه‌ده باش ماببنجی (قاپوجیلر کدخداسی) ، نیم مرده اولان زواللی کدخدانك اوزرینه قاپانه‌رق جزای منضمه کندیسنی عرض ایلدی . احمد پاشا ، بوقدرله اکتفا ایدلمسنه پك کوچ موافقت و معهذا برادرینی مأموریتندن عزل ایتدی . ابراهیم آغا برآی قدر مهجور قالدقدن صوکره بازرکانباشی یهودی هارونك اصراری اوزرینه صدراعظم کندیسیله باریشه‌رق موسی پاشانك عزليله آچیق قالان بغداد والیلکنی عهده‌سنه توجیه ایلدی . بو آره‌لق والده سلطان ایله مصاحبه شکر بولی آره‌سنده مناقشه ظهور ایتدی . شکر بولینك بوتون اموالی مصادره اولونه‌رق اکثریا کوروشدیکی ابه قیزی حامده ایله برلکده حبشستانه سورلدی ؛ آنجق حامده‌یی صداقتلی بر جاریه نفیدن قورتاردی : نفی امرینی اجرایه مأمور مباشرلر کلدکده بو جاریه ، کندیسنی حامده اولمق اوزره کوستره‌رك ، بو حیله ایله حامده استانبولده

قالدی . شکر بولینك ایکی محرمی اولان سلیمان دده وابراهیم چلبی توقیف اولنه‌رق شکر بولینك خزینه‌لری نره‌ده بولندیغنی سویلتمك ایچون توقیف اولندیلر . ایکی یوز اللی کیسه اقچه ، برچوق قیمتدار البسه ، ایکی یوز یورغان ظهور ایتدی . سلیمان دده بوغلدی ، ابراهیم چلبینك بیونی اورلدی . (١)

فضلی پاشا ، صدراعظمك شاهانه دینیله‌جك قدر واسع اولان اقتدارینه قارشی اوغراشمق تجربه‌سنده بولندی . دیوان همایونده وزارت ثانیه مأموریتنده دوام ایتمك‌اوزره روم ایلندن عودت ایتدیکی زمان بوسنه حدودینك احوال ملال‌آوری و وندیکلیلرك دالماچیاده ایلریله‌ملری حقنده پادشاهه حقیقت حالی سویلمك جرأتنده بولندی . فی‌الحقیقه ، تکه‌لی پاشانك سه‌به‌نیقو محاصره‌سنی رفعندن صوکره که‌رقا سنجاغندن بر قاچ قلعه ، حتی دولتك دالماچیا حدودنده مهم بر حصاری اولان کلیس دشمن النه دوشمش ایدی . پادشاه فضلی پاشانك سوزلرینه تعجب ایده‌رك دیدی‌که : « بو نصل شی ؟ صدراعظم لالام بکا قطعیاً سویلدی‌که کافرلر یالکز برکلیسا ایله برقاچ پالانقه آلمشلر ؛ بونلرده ذاتاً اونلرك ایمش . سن او سویلدیکك

[١] شکر پاره حقنده نعیمانك افاده‌سی دها زیاده معلوماتی حاوی وشایان مطالعه‌در ؛ بروجه زیر تلخیص اولنور : « مصاحبه‌لردن شکر پاره بر چوق مصالحه قاریشه‌رق اتباع ولواحق ایله رشوتلر آلوب حدینی تجاوز ایتمشیدی ؛ سائر مصاحبه‌لرله ضدیت پیدا ایده‌رك ، والده سلطان ایله‌ده محاوره ومناقشه‌سی وقوع بولمش ، حتی والده‌نك شکر پاره‌یی قیرباچ ایله دوکدوردیکی شایع اولمش ایدی . نهایت احوالی سامعهٔ پادشاهی‌یه واصل اوله‌رق ، جمادی‌الاخره‌نك اوچنده خانه‌سنده طوتیله‌رق ، برقاییغه قونلدی ، ساقیزه سورلدی . حلبدن معزول حسن پاشانك حلیله‌سی ابه قیزی حامده خاتون ، اکثریا شکر پاره ایله کوروشدیکندن اوده شکر پاره‌نك سراینده بولنه‌رق ، برلکده سورلمسی فرمان اولندی . لکن حامده‌نك برفداکار جاریه‌سی « حامده خاتون بنم » دیدیکندن ، اونی حامده صانه‌رق ، شکر پاره ایله برابر قاییغه قویدیلر . شکر پاره‌نك توابعندن اولوب ، اونك قوتیله مال قارونه مالك اولمش بولنان سبزه‌جی وسلیمان دده‌دن شکر پاره‌نك اموالی سؤال اولنه‌رق ، والده سلطانك یاپدردیغی خانده بر اوطه‌ده بولنان اون‌الی صندوقك اناختارلرینی سبزه‌جی تسلیم ایتدی . شکر پاره‌نك مهریله مهرلی اولان بو صندوقلر حضور همایونده آچلدقده ، لبالب مجوهر ، اینجی ، آلتون ، ریال ، ذی قیمت طلاکار هند یادکارلری ، سائر ذی قیمت اشیا ظهور ایدنجه ، پادشاه : « های کافر ! بکا اقشامه اکمك آله‌جق اقچه‌م یوقدر دیه یمین ایدردی . باق ، نه‌لری چیقدی ، هپ بنم مالمدر » بیورمشلر . خانه‌سنده دخی کورکلر ، بری انجیل ، ایکیسی زر دوز اولمق اوزره ایکی یوز یورغان ایله ایکی یوز اللی کیسه پاره‌سی چیقدیغی مرویدر . سبزه‌جینك بیونی اورلدی ؛ سلیمان دده بوغلدی . شکر پاره نفیه کیدرکن ، مکر یانده خارجلق آله‌مامش اولدیغندن مباشره احتیاجنی سویلمش ، اوده التی یوز اقچه ویرمش ؛ برابر آغلاشمشلر ، صوکره مصرده حیدر اغا زاده محمد پاشا ومصر والیسی برآز پاره ویرمشلر . مباشر کندیسنی ابریمه [مصر علیاده ، صعید ایچنده] قدر کوتورمش . ص ٢٨٣-٢٨٥ . (مترجم)

سوزلری لالامك قارشیسنده سویلیه‌بیلیرمیسك ؟ » عثمانلی مورخنك تعبیرنجه «لاینفعك الامیر اذا عاداك الوزیر (۲)» ضرب مثلی اونوتمش بولنان فضلی پاشا پادشاهك تكلیفنی قبول ایله سلطان ابراهیمك وصدراعظمك حضورنده بوسنه وروم ایلینك احوالنی تفصیلاً تقریر ایلدی . صدراعظم جمله‌سنی انكار ایتدی ؛ آره‌لرنده شدتلی بر مناقشه اولدی . فضلی پاشا ، احمد پاشایی ارتكاب ایله ، مناصب دولتی صاتمقله اتهام ایلدی ؛ احمد پاشاده فضلی پاشا ایچون « یالانجی و مفتریدر » دیدی . فضلی پاشا ، كندیسنی تكذیب ایدن شخصك پادشاهدن حقیقتی نصل كتم ایلدیكنی ورته‌یه قویدی ، صدراعظم سامعهٔ شاهانه‌یی مؤلم خبرلرله طولدرمق جائز اولمادیغنی سویلدی . سلطان ابراهیم ، صدراعظمك اختیار ایلدیكی سكوت عاقلانه مسلكنی پك تقدیر ایلدی ؛ طیشاری چیقیله‌جنی زمان احمد پاشایی غایت متوجهانه التفاتلره غرق ایتدی . متعاقباً فضلی پاشا بر خط همایون آلدی كه كریده كوندریلن اردوده بر قوماندانلق آلمسنی امر ایدی . بو مأموریتی قبول ایتمه‌مسی اوزرینه بش كون جلادك محكوم اعدام اولان وزرانك باشنی كسدیكی و اجنبی سفراسنك دیوانه قبول ایدلمرینه منتظر بولندقلری محلده ، یعنی سرایك برنجی و ایكنجی صفه‌لری قپو آرالغنده حبس اولندی ؛ آزاق والیلكنه موافقت ایتمدكجه اورادن چیقامادیغی كبی چیقار چیقماز درت قادرغه ایله حركته مجبور اولدی. لهستان وروسیه حكومتلری ، تاتارلرك اوطرفلره آقین ایده‌رك ایكی دولت تبعه‌سندن قرق بیك كشی‌یی اسیر ایتمش اولملرندن دولایی شكایت ایتمشلردی . برقاپوجی باشی ایله خانك ایلچیسی [قاپوكدخداسی] جمشید چاووش، خلاف عهود آلنان اسیرلرك مملكتلرینه اعاده اولنمق اوزره استانبوله كوندرلملرینی آمر بر امر پادشاهی ایله قریم خاننه كوندرلدی . قریم خانی اسلام كرای ، بواوادهٔ عتاب‌آمیز اوقوندیغی زمان هیچ تغیر كوسترمیه‌رك « بز پادشاهك بنده‌لری‌یز ؛ روسلر آنجق ظاهراً ، وبزم سلاح ظفریمز آلتنده قالدقجه مصالحه ایسترلر ؛ فقط بر نفس آلملرینه میدان ویرنجه اناطولی ساحللرینی قاییقلریله تخریب ایدرلر . بووادده متروك ایكی قلعه اولدیغنی وبونلری اشغال ایتمك موافق مصلحت اوله‌جغنی بالدفعات عرض ایلدك ؛ شمدی ایسه اونلری روسلر استیلا ایتدیلر ، یكرمی پالانقه یاپدیلر . اكر بوسنه‌ده حركتسز قالیرایسه‌ك آق كرمانی وبتون مولداویه‌یی [بوغدان] ضبط ایده‌جكلردر » دیدی. ایكی مأمور بوجواب ایله استانبوله عودت ایلدیلر. صدراعظم، استانبولده وقایع

[۲] « وزیر دشمنك اولورسه پادشاهك دوستلغی فائده ویرمز » (مترجم)

حربیه‌دن بحث ایدلمسی شدتله یاساق ایتمشیدی؛ وندیکلیلرك آق‌دکز بوغازینی آبلوقه ایتدکلرینی پادشاهدن مکتوم طوتمق ایستدیکندن جمهور دوناتماسنك وندیکه عودت ایتمك اوزره یالکز آچدیغنی تأمین ایتمشیدی. ابشیر پاشاده - حیدر اوغلی اورمانلق اولان سکود طرفلرنده عساکر عثمانیه‌نك هر درلو مساعیسنه مقاومت ایتمکده ایکن - آناطولینك احوالی حقنده صدراعظم پاشانك افاده‌لری قدر مقارن حقیقت بر عریضه کوندرمشیدی. اثبات مدعا ایچون خاصی نامیله توقیر ایلدیکی رعایادن یوز کشی‌یی کوندردی؛ بونلردن یکرمیسی استانبول سوقاقلرنده آصیلوب سکسانی قادرغه‌لره قونلدی. کوزل حصارلی علی چلبی حیدر اوغلنك عصیان بایراغی آلتنه سوق مجبوریتله کیتمش وایلك فرصتده ابشیرك اردوکاهنه کلمش اولدیغی حالده، صداقتنه مقابل جزا کوردی. ابشیر، کندیسنی استانبوله کوندردی واستانبولده باشی کسیلدی. کرك علی چلبینك، کرك اونی متعاقب دیکر بر طاقم اشخاصك اعدامی احکام قانونیه‌یه موافق عداولندی؛ لکن وزیر قوانوز ابراهیم پاشانك نعشی حقنده کوستریلن معامله نفرت عامه‌یی موجب اولدی. پادشاهك امر مخصوصی اوزرینه ابراهیم پاشانك جسدی بر آتك قویروغنه باغلانه‌رق، یدی قله‌دن سرایه قدر سوروکلندی، و جلاد چشمه‌سی اوکنه آتیله‌رق اون کون اوراده طوردی (۱).

صدراعظم بیع مناصب ایله اداره دولتده بر حیدودلق تأسیس ایتمش، ذات شاهانه‌نك کورك سودای بی‌غایه‌سی الك ظالمانه تعدیلره وسیله اولمش ایدی. کدخداسی ارناوود احمد، تذکره‌جیسی شامی‌زاده محمد، چاوش باشی [کز کردن - اکری بویونلی] طوراق، سلام چاووشی مصطفی احمد پاشانك شریك جنایتلری ایدیلر. پاشانك بنا انشاسنه مراقی، پادشاهك کورك طوپلامغه انهماکی بر درجه‌یه قدر معذور کوستریوردی. بوغاز ایچینك آناطولی حصارنده، انجیرلیده، استانبولك متعدد یرلرنده، چکمجه‌ده مکلف کوشکلر یاپدیرمشیدی. بو مصارف جسیمه‌یی قاپاتمق ایچون دولت مأموریتلرینی آلابیلدیکنه صاتیوردی.

کرید سرداری حسین پاشا، محلول اولان سپاهی تیمار و زعامتلرینی الك زیاده مأثر فداکاری کوسترنلره توجیه ایتمکده ایکن، صدراعظم پاشاده الك چوق پاره ویره‌نه صاتیوردی. بو قبیلدن اولمق اوزره، ارضروم والیلکنی آلتمش بش کیسه مقابلنده حاجی پاشایه ویردی؛ کوچك پاشماقجی زاده‌دن اون سکز کیسه آله‌رق ادرنه پایه‌سیله سلانیکی وعد ایتدی. پادشاه «کورك وعنبر ویرکیسی» نامیله رسوم

(۱) جسد اون کوندن زیاده باب همایونده قالوب رایحهٔ کریهه‌سی خلقی متأذی ایتمشیدی. نعیما، ص ۲۸۵ (مترجم)

جدیده طرح ایلدی. سلطان ابراهیمك كورك مراقی نامعقول بر درجه‌یی بولمش اولمسیله برابر، حرم قادینلرینه ماصال سویلمكله امرار لیال ایدن ایوبلی بر فالجی قاری زمانیله كورك مراقلیسی بربیوك پادشاهك بتون لباسنی، سراینك مفروشاتی یاصدیقلرینی، قالیچه‌لرینی هپ سمور كوركدن یاپدرمش اولدیغنی سلطان ابراهیمه حكایه ایدنجه، او مراق بر قات دها آرتدی. او زماندن اعتباراً ابراهیمده‌كی بو فكر ثابت، حقیقی بر جنت حالنی آله‌رق، كورك كوندرملری ایچون عموم ایالات والیلرینه عمومی امرنامه‌لر اصدار ایلدی. نه علما، نه اغالر بو تكلیف مالیدن آزاده قالمادیلر. یالكز بر قاچی بو ویركینك هركسده تولید ایلدیكی خشنودسزلغی اورته‌یه قویمق جسارتنده بولندیلر. غلطه قاضیسی محمد چلبی، كسوهٔ درویشانه‌ایله صدراعظمك حضورینه كیده‌رك، برچوق تعریضاتدن صوكره حضور شاهانه‌یه قبولنی مصرانه طلب‌ایله دیدی‌كه: «بن آنجق اوچ حالدن برینه اوغرایه‌بیلیرم: یا بنی اولدیررسكز؛ بن ده شهادتی منت صایارم. یا بنی استانبولدن سوررسكز؛ بوكا ده متشكر اولورم، چونكه بوراده ایكی آیدر حركت ارض اولیور. یاخود بنی عزل ایدرسكز؛ حال بوكه بو زحمته حاجت یوق، بن بوكون غلطه‌یه نائب كوندردم، وقاضی لباس وعمامه‌سنی بوكسوهٔ درویشانه‌یه، بوسرپوش درویشانه‌یه تبدیل ایلدم.» صدراعظم، قاضینك بو سربستیٔ جسورانه‌سندن دها مؤلم نتیجه‌لر حادث اوله‌بیله‌جكنی دوشونه‌رك انفعالنی هضم ایله سكوت ایلدی.
یكیچری میرآلایلرندن [یكیچری اغالرندن] قاره مراده، ـ كه بش یوز یكیچری كندیسنه كور كورینه مربوط ایدیلر ـ خزینه تحصیل مأموری دیمك اولان باش باقی قولی واسطه‌سیله، دیوانك بر قرارینه توفیقاً، سمور كورك، عنبر، برمقدار پاره ویرمسی اخطار اولندی. قره مراد، بویله بر طلب وقوعنه حدت ایده‌رك، دیدی‌كه: «بن كریدن آنجق باروت وقورشون ایله كلدم؛ سمور كوركی، عنبری یالكز ایشتمشمدر؛ پاره‌یی ایسه، بورج ایله آلوب صرف ایدیورم.» پادشاه بو قدر تعدیات ایله تزیید واردات ایلدیكنه قناعت ایتمیه‌رك، برچوق مخلفاتی مصادره ایلدی؛ دائما زبون بخهٔ اسراف اوله‌رق، مجوهرله مزین بر صندال انشاسی ایچون قرق بیك غروش صرف ایتدی؛ خاصكیلردن ایكیسی ایچون اغیر قیمتلی تاجلر یاپدیردی. سلطان ابراهیم وصدراعظم، شان دولتی او درجه‌یه قدر اونوتدیلركه ایكی فیل بش‌یوز پارچه آلتونلو قماش، كورك ایستمك اوزره ایران شاهنه، ایلچی عنوانلی برآدم یرینه، بر بوستانجی كوندردیلر.

اوغانه نفرت عمومیه‌یی جاب ایتمکدن احتراز ایلمسنی نصیحت ایدن والده سلطان، سرایدن اسکندر چلبی باغچه‌سنه نفی اولندی.

۱٦ رجب ۱۰۵۸ - ٦ آغستوس ۱٦٤۸ تاریخنده صدر اعظم احمد پاشا کوچك اوغلی باقی بکك متوفی قره مصطفی پاشانك سکز یاشنده‌کی قزیله دوکونی اجرایه باشلادی. دوکون احمد پاشانك طوپ قاپوده قره کدخدادن جبراً آلدیغی باغچه‌ده یاپیلیوردی. یکی چری‌نك اك نفوذلی امراسی اولان قره مراد، مصلح‌الدین، بکتاش، قره‌چاووش دعوتلیلردن ایدی. احمدپاشا، شودوکون وسیله‌سیله بونلری اعدام ایتمك ایستیوردی. لکن ضیافت اوطه‌سنده حقلرنده ترتیب اولنان دوزاقدن خبردار اوله‌رق جلادك قلنجندن همان قاچمق صورتیله قورتلدیلر. بتون بوقاریشقلقلر، اوصیره‌لرده وقوعه کلن وعوام ناسجه علامت شئامت عد ایدیلن قران کواکب، کسوف، حرکت ارض کبی احوالدن زیاده نشانهٔ حقیقیٔ انقلاب ایدی.

قره مراد، مصلح‌الدین، بکتاش، قره چاوش صدر اعظمك قوردیغی کمین احتیالدن قورتیلور قورتلماز یکی چریلرك اجتماعکاهی اولان اورته جامعه کیتدیلر؛ او آقشام عسکرك ضابطانی واسکیلرینی طوپلایوب احمدپاشانك عزلنی قرارلشدیردیلر. سلطان محمد جامعی واعظی مفتی‌یه کونده‌رك اوجاغك اتفاقنی خبر ویرمش، ومفتینك‌ده علما ایله سوزبرلکی ایدوب حاضرلانمسنی اخطار ایتمش ایدیلر. ایرتسی جمعه کونی اغالر مرتب ومسلح اورته جامعده اجتماع ایله علمایه دعوت تذکره‌لری ارسال ایتدیلر. بعده فاتح جامعنه کیدلدی. اوجاق اغالری جامعك ایچری قاپوسی یانده‌کی صفه‌لره اوتوروب نفرات قارشیلرنده ال باغلادی. مفتی محرابده اوتورمش، قاضی عسکرلر وملالر، مدرسلر محرابدن قاپویه قدر مفتینك صاغ وصول طرفنده ایکی صف اولمق اوزره رتبه‌لری اعتباریله یرلشمش ایدیلر. قره مراد سوزه باشلایه‌رق سپاهیلرك طلب موافقتنه حاجت اولمقسزین برقرار ویریله‌بیله‌جکی رأینده بولندی؛ لکن اغالردن بعضلری بو ایش مصلحت عامه‌یه متعلق اولدیغنی اخطار ایتملریله اونلرك‌ده چاغیرلمسنه قرار ویرلدی. سپاهی ضابطانی‌ده کلنجه عباداللهك احوالی سویلشلمك اوزره جامعه کلمسی ایچون احمد پاشایه خبر کوندرلدی. صدر اعظمك یرینه چاووش باشینك کلدیکی کوریلنجه «وزیره کیت، مهری ایسته!» دیه‌باغیریشدیلر. چاووش‌باشی بونلری دائرهٔ انتظامه دعوت ایتمکه جسارت ایده‌میه‌رك قاچدی، و برده‌ا کورنمدی. پادشاه طرفندن مفتی‌یه بر خاصکی کله‌رك سبب اجتماعی صوردی. مفتی «پادشاه بزه صدراعظمی تسلیم ایتسین؛ باشقه‌صورتله

طاغلمایز » جوابیله اکتفا ایتدی. خاصکی جواب ویرمکه قالقشمسیله پارچه پارچه ایدلك مخاطره‌سنه دوشه‌رك جکه‌سی یاره‌لانمقله کوچ قورتیله‌بیلدی. قره‌چاووش جمعیتك اورته‌جامعه کیتمسنی تکلیف ایده‌رك قبول ایدلدی. خلقك الك زیاده نفرتنه مظهر اولان قاضی‌عسکر مصلح‌الدین جامعه کلمك ایستدی؛ مفتی « کلمسین، صوکره کندیسی بیلیر » دیه خبر کوندردی. اورته جامعده صدراعظم احمدپاشانك عزلیله اختیار محمد پاشانك تعیینی قرارلاشدیرلدی . بو محمدپاشا ، فی‌الاصل سپاهی اولدیغی حالده دفتردار باقی پاشانك کتخداالغنده بولنه‌رق یکرمی سنه مقدم یکیچری اغاسی اولمش ، برقاچ ایالت والیلکنده و قره مصطفی پاشا زمانی دفتردارلقده استخدام اولنمش‌ایدی؛ اوزماندن‌بری یکی‌قاپو‌قربنده‌کی باغچه‌سنه چکیله‌رك مولوی‌درویشلریله برلکده وقت کچیریوردی . بوندن دولاییدرکه درویش و صوفی محمدپاشا عنوانیله یاد اولنوردی . محمد پاشا جامعه کلنجه خلق « صدراعظم » دیه آلقیشلایه‌رق أل اوپدیلر . محمد پاشانك صدارته کچدیکنی خبر ویرمك اوزره سلطان ابراهیمه‌ده بر آدم کوندرلدی . سلطان ابراهیم محرملرندن طاووشجی مصطفی پاشایی ارسال ایله جمعیتك طاغلدیغنی متعاقب مطلبلری اسعاف اولنه‌جغنی تبلیغ و مفتی ایله یکی صدر اعظمی سرایه دعوت ایلدی . جمهور ، مفتینك عزیمتنه رخصت ویرمیه‌رك یالکز محمد پاشایی کوندردیلر . محمد پاشا حضور همایونده جبراً کتیرلدیکنی بیان ایله عرض معذرت ایلدی. سلطان ابراهیم مهر همایونی کندیسنه ویره‌رك « احمدپاشایی عزل ایتدم! لکن دامادمدر، اصلا تسلیم ایده‌مم؛ اونك قورتارلمسنی سندن بکلرم» دیدی. محمدپاشا، جواب ویره‌میه‌رك سلطان‌ابراهیمك اتکنی اوپمکله اکتفاایتدی. آرقه‌سنه بر خلعت کیدیرلدی ؛ پادشاه عودتنه رخصت ویردیکی زمان قاپو اغاسیله خزینه‌دار قولتوغنه کیردیلر . جامعه عودتنده پادشاهك سوزلرینی جمعیته تبلیغ ایتدی ؛ هپسی بردن « خیر ، دولتلی (وزیرله ویریلن لقب رسمیدر) ، بو اوله‌جق ایش دکلدر ، دیه جواب ویردیلر. محمد پاشا، پادشاهك یانته عودته مجبور اولدی ؛ خلقك آرزوسنی تتره‌یه‌رك و کوزلرندن یاش آقیده‌رق ، بیان ایلدی . سلطان ابراهیم ، غضبه کله‌رك « اختیار کوپك ! وزیر اولمق ایچون عسکری قیام ایتدیردك ؛ صوکره صیره‌سی کلیر ، سن ده کوررسك ! (۱) » دیه باغیردی . اوندن صوکره‌ده اوزرینه یورویه‌رك بالذات یومروق ایله دوکدی . محمد پاشا ، کمال خوف و خلجان ایله خانه‌سنه عودت ایله مهری و قفتانی

(۱) بره کوپك توجه ! وزیر اعظم اولمق‌ایچون قولی تحریك ایتدك؛ بوجمعیت برطرف اولدقدن صوکره ، کوره ، سنك حقکدن کلیرم » کاتب چلبی و نعیما . (مترجم)

مفتی‌یه ارسال واستعفاسنك قبولنی رجا ایتدی . یکی چریلرك آیاقلانمسنه اك زیاده سبب اولمش اولان بکتاش ومصلح‌الدین اغالر محمدپاشایه قوشه‌رق بوایشی اوزرلرینه آلمش اولدقلرینی بیان ایله پاشانی جامعه کتیردیلر .

ارباب قیام شهر قاپولرینی قاپاده‌رق شهزاده‌لرك محافظهٔ حیاتی ایچون والدهٔ سلطانه تذکره یازدقلری کبی قاپواغاسیله بوستانجی باشی‌یه‌ده آدم کونده‌ره‌رك احمد پاشانك اعدامنه ، سلطان ابراهیمی خلع ایله شهزاده‌یی اجلاسه قرار ویرمش اولدقلرینی تبلیغ ایلدیلر. بیوك میرآخور مصطفی پاشا جمعیته کله‌رك پادشاه طرفندن اولمن اوزره « بو جمعیتك اصلی نه‌در ، نیچون طاغلمازلر ؟ بنمله اون بیکه قریب قول واردر ؛ طاغلمازلر ایسه مجموعنی قیرارم ، وزیرم قنده‌در ، [نره‌ده‌در ؟] نه‌بیله‌یم ، بولسونلر (١) جوابنی تبلیغ ایلدی. بر آرناود (٢) ایلریلیه‌رك « بز وزیری کندیسندن ایسترز ، اکرپادشاه ایسه چیقسین ، آیاق دیوانی یاپسین ! مرادلریمزی عرض ایده‌لم . اولا بویله غفلت ایله سلطنت اولماز . البته وزیری ویرر . واردار علی‌پاشا بریارار، وصالح ودیندار آدم ایدی ؛ اونك باشی وابراهیم پاشانك جسدی باب همایونده ناحق یره یکرمی کون یاتمق هانکی کتابده واردر ؟ (٣) » دیدی اوندن صکره اختیار مصلح‌الدین میر آخوره خطاب ایدرك « باقه ، آغا ، پادشاه برظالمی عالمه تسلیط ایدوب جمع مال وارتشا وترك شریعت ایله دنیا بوحاله کلدی. قادینلر مصالح دولته مسلط ؛ خزینه یالکز اسرافاته یتشمز؛ رعایا پریشان ؛ کفار بوسنه سرحدندن قرق پاره حصار آلدی ؛ حالا بوقدر کفار قالیونی بوغازده یاتیور؛ دفعنه تقیدیوق ؛ استانبول محصورقالدی ؛ بواحوالی نیچون کورمز؟ اولااستکشاف احوال‌ایچون بوغازه کیدن سن دکلمی‌ایدك؟ (٤) » سوزلرینی سویلدی. مصطفی پاشا « پادشاه بواحوالی بیلمز ، وبیلدیرمدیکم ایچون بن صوچلویم . وزیرك خلاف رضاسی اولدیغی ایچون باشمدن قورقوب سویلمدم ؛ شمدی مرادیکز نه ایسه سویلییکز ، پادشاهه تبلیغ ایدرم (٥) » دیدی . مصلح‌الدین اغا ، جمعیت نامنه ، درت تکلیف درمیان ایلدی : اولا ، رشوتك اورته‌دن قالدیرلمسی ؛ ثانیاً قاضیلرك

---

(١) هامه‌ردن ترجه یرینه نعیمادن عیناً آلنمشدر ، ص ٣٠٥ (مترجم)

(٢) نعیماده «قوجه آرناود» یعنی «اختیارآرناود» درکه بکتاش‌اغا اوله‌جقدر. (مترجم)

(٣) نعیمادن آلنمشدر . (مترجم)

(٤) کذلك .

(٥) کذلك .

تبعیدی ؛ ثالثاً ، صدر اعظمك اعدامی(۱). میرآخور ، بو جواب ایله سرایه کیتدی ؛ سرایده بوستانجیلر سلاحلاندیرلمش ، طوپلر یرلرینه [سرای بارولرینه ، دیوارلرینه] یرلشدیرلمش ایدی . آقشام اولنجه علما خانه‌لرینه کیتمك ایستدیلر؛ لکن آغالر ، افندیلر ، اکر بوکیجه جمعیت طاغیلرسه یارین صباح طوپلانمق محال اولور ؛ سلطان ابراهیم جمله‌مزی قیرار . یا هپمز تلف اوله‌لم ، یاخود عالمك حالنی اصلاح ایده‌لم‌ده اویله طاغیله‌لم . بوکیجه‌یی سزکله برلکده جامعده کچیریرز ، دیدیلر. علما بورأیه اتباع ایتدیلر. اوکون جمعه اولدیغی حالده جمعه نمازی قیلنمادی؛ علما یکی چری اوطه‌لرینه توزیع واونلر طرفندن اضیاف اولندی .

صدر اعظم احمد پاشا ، اعداملرینی تصور ایتدیکی آغالرك عزیمتندن صوکره طوپ قاپوسنده‌کی باغچه‌سنده قاله‌مامش ایدی ؛ بونلرك اخذ ثار ایده‌جکلرندن قورقه‌رق مهرداری ، خزینه‌داری ، تلخیصجیسی (پادشاهه یازیلان عریضه‌لرك کاتبی) ایله برلکده سراینه چکلمش ایدی . کیجه یاریسنه دوغری ، یکی چریلرك سکسان برنجی بلوکی ضابطلرندن بری ــ که احمد پاشانك محرملرندن ایدی ــ آغالرك اورته جامعده طوپلاندقلرینی خبر ویرمکه کلدی . احمد پاشا درحال قالقوب نماز قیلدقدن (معتادی اوزره تهجد نمازی قیلدقدن صوکره) مهرداروخزینه‌دارینی چاغیردی ؛ خزینه‌داره ، خزینه‌سنده بولنان التی بیك آلتونی برآته یوکلتمسنی امر ایتدی ؛ اون بیك غروش قیمتنده ایکی یوزوك ایله دیکر بر بیوك یاقوت یوزوکی ویرمصحف شریفی (۲) برابر آله‌رق خدمه‌سندن اك زیاده امنیتی اولان عبدی وخلیل ایله برلکده آته بیندی ؛ محبلرندن دلی برادر نامنده برآدمك خانه‌سنه کیتدی . مهردار ایله خزینه‌دار ، پاشالرینك نره‌یه کیتدکلرینی صدراعظمك سرایی محافظلرندن اولوب آرقه‌سندن تجسس ایله کیتمش اولان بر محضردن اوکرنه‌بیلدیلر ؛ بونلر دلی برادرك خانه‌سنه کله‌رك افندیلرینی صوردیلر . دلی برادر ، سرسریانه دولاشمقده بولنان دوستنی صاقلامش اولدیغی انکار ایله برابر آرتق احمد پاشانی خانه‌سنده دها زیاده بولندرمنی احتیاطه موافق کورمدی ، زواللی صدر اعظم اوزون احمد نامنده برینك خانه‌سنه کیتدی ؛ اوراده دخی کندیسنی امنیتده کوره‌مدیکی ایچون حاجی بهرام اسمنده برینك اوینه التجا ایلدی . حاجی بهرام ، خیانت ایده‌رك احمد پاشانی ؛ صوفی محمد پاشایه تسلیم

[۱] تکلیف درت ایسه‌ده ، نعیما دردنجیسنی « فلان ایتسون » دیه مبهم براقشدر ؛ غالبا تجدید ایمان اوله‌جقدر . (مترجم)

(۲) شیخ خطیله ، نعیما . (مترجم)

ابتدی . احمد پاشا ، قرق آدم واسطه‌سیله اتزوا کاهندن چیقاریله‌رق [آدملری وآلتونلری ایله برلکده] یکی صدر اعظمك حضورینه کوتورلدی؛ محمد پاشا قیام واستقبال ایله درآغوش ایلدی . احمد پاشا ، حیاتنك محافظه‌سنی و مکه‌یه کیتمسنه مساعده ویرلمسنی رجا ایتدی ؛ صوفی محمد پاشا ، عسکرك پاره قوتیله تسکین اولنه‌بیله‌جکنی سویلیه‌رك تسلیه‌یه چالشدی ؛ بونکله برابر برطرفدن‌ده ، محبوسك حقنده نه‌معامله اولنه‌جغنه دائر برفتوی ویرلمسنی مفتیدن ایستمش ایدی . احمد پاشا ، یالکز وکمال خوف وهیجان ایچنده قانه‌رق برقاچ بارداق بوزلوصو ایچدی. چوق کچمه‌دن محمد پاشانك کدخداسی برغمه‌لی حسین اغا زاده محمد اغا کله‌رك اتکنی اوپدی ، و حیاتی قورتاریله‌بیلمك اوزره خزینه‌لرینك دفترینی ایستدی . احمد پاشا ، بر قلم آله‌رق کندی الیله بر حساب یاپدی‌که مجموع ثروتی اوچ یوز کیسه‌یه ابلاغ ایدیوردی (۱) . محمد کدخدا کمال اعتدال دم ایله دیدی‌که : « بنم سلطانم ، اوچ یوز کیسه بو یاقینده طوپلادیغکزدر؛ بونکله اولماز ؛ بتون مالکزی عسکره ویرمدکجه قورتیله‌مازسکز ؛ مالکزی جانکزه سپر ایتملیسکز » . احمد پاشا یکونه بر صفر علاوه ایتدی ؛ لکن کدخدا ، بوده پك آز اولدیغنی سویلمکده اولدیغندن کندی قویوننده بیك آلتون چیقاردیغنی کبی ایکی آدمی اوزرلرنده‌کی اوچربیك آلتونی ویرمکه مجبور اولدیلر . احمد « بونلری آل ، صاحب دولت بابامزه بزدن هدیه اولسون ، باشقه بر آقچه نقدم یوقدر » دیه‌رك یمین ایتمکه باشلادی . محمد کدخدا « یوق ، سلطانم ، پاشا باباکز سزدن کندیسی ایچون برحبه ایسته‌مز؛ اونك مرادی عسکر غائله‌سنی دفع ایتمکدر » دیوب اوپاره‌لری‌ده دفتره یازدیردی . حسین اغا زاده چیقنجه احمد قاووغنی عبدی‌یه ویره‌رك و ایکی خدمتکارینی آیاق اوجنه اوتورده‌رق کندیسی‌ده یره یاتدی . آنجق هنوز اویور اویوماز بر خبرجی کله‌رك اویاندیردی (۲) ، و عسکرك کندیسنی ایستمکده اولدیغنی و صدراعظمك قورتارمغه چالشدیغنی خبر ویردی (۸اغستوس ۱٦٤۸ـ

(۱) « احمد پاشا ، آرقه‌سنده‌کی سمور قاپلی قرمزی حورانیسنك صاغ جانبنی یره سرپوب کاغد و دیویت ایستدی ؛ کندی الیله اوچ‌یوز کیسه دفتر ایدوب (بودر) دیدی. » نعیما ، ص ۳۱۲ . (مترجم)

(۲) « احمدپاشا دفتر وآلتونی کوندردکده ینه وافر قارلی بوزلی‌صو ایچدکدن صوکره باشندن حرناوی صاریغنی چیقاروب عبدی‌چلبی‌یه ویردی ، (کندی صاریغك کبی قفس‌صار دیدی . صاریق بوزیلوب صارلدقدن صوکره عبدی و خلیله (سز یورغونسکز ، استراحت ایدیکز) دیه اذن‌ویره‌رك اونلرده آیاغی‌اوجنه باشلرینی‌قویدیلر. کندیسی اسنر ، کاه‌بلیکله‌یوب کوزینی آچار ، کاه یوماردی . او زمان بعض ظرفا شو قطعه‌یی سویلمشلردر :

۱۸رجب۱۰۵۸) . مردیوندن ایندکده بر آدمك ، کندیسنك قولتوغی آلتنه کیردیکنی حس ایتدی؛ درحال دوندی ، البته رعشه‌دار اولمقسزین دکل، پك چوق دفعه‌لر استخدام ایتمش اولدیغی قره علی‌یی کوردی ، « های کافر قحبه اوغلی ! » دیدی. قره‌علی، برخندهٔ استهزا ایله، صدراعظم پاشانك کوکسندن اوپه‌رك « های نم دولتلی افندم ! » خطابیله مقابله ایتدی . اوصیره‌ده جلادك معاونی حمال علی صول قولتغنه کیردی ، ایکیسی برلکده اخور قاپوسنه (۱) کوتوردیلر ، اوراده جلاد ، احمد پاشانك صاریغنی باشندن آلدی ، بریومروق ایله یره یاتیردی ، بیوننه شئامتلی کمندی کچیردی (۲) صدراعظمك امریله مقتولك نعشی برآت اوزرینه قونیله‌رق آت میداننه آتلدی . کونش طوغارکن علما ایله عسکر آغالری آت میداننده کچه‌رك احمد پاشانك جسد بی‌روحنی کوردیلر ، و سلطان احمد جامعنده صدر اعظم صوفی محمد پاشانك یاننه کیتدیلر . (۳) روم ایلی قاضی عسکری (٤) ـ که کرك اخلاق سفیهانه‌سندن ، کرك ارتکابندن طولایی منفور ایدی ـ البسهٔ رسمیه‌سنی لابس اولدیغی واسطوانه شکلنده قاوق‌کیمش محضرلری یاننده بولندیغی حالده سلسلهٔ علمایه قاتلمق اوزره یوله چیقمش ایدی . اناطولی قاضی عسکری ممك زاده‌نك یاننه کیتمك ایسترکن ممك زاده آتی مهمیزلیه‌رك اوزاقلاشدی ؛ دیکر علماده اویله یاپدیلر، روم‌ایلی قاضی‌عسکری یالکز قالدی [علمادن کژدها

اوغرادی چون صیقلجمه دستور * طوتیلوب ضیق صدردن نفسی ؛
قفس ایچنده قوش کبی قالیجق * بوزدی دستارین، ایلدی قفسی.

ساعت یدی‌یه کلشیدی [حسابجه صباحه ایکی اوچ ساعت‌قدر قالمشیدی] کاتب بوطور علی وزیر خواب‌آلودك دیزینه یاپشدی . کوز آچدقده زانوسنی اوپوب (بیورك سلطانم) دیدی ؛ (نره‌یه؟) دیه هول جان ایله صیچرادی . نعیما ، ص۳۱۳ و ۳۱٤ . (مترجم)

[۱] صدر اعظم محمد پاشانك خانه‌سنك آخور قاپوسیدر ؛ هامه‌ر، استانبول قاپولرندن برینه « آخور قاپو » دنیلدیکی ایچون احمد پاشا شهر قاپوسنه کوتورلدی صانمشدر. (مترجم)

[۲] « وزیرك آخوری قاپوسنه توجه ایتدکلرنده احمد پاشا برکره که‌ریلوب طوردی؛ او زمان قره‌علی کندی باشنده‌کی قرمزی فس تاقیه‌یی بلنه صوقوب وزیرك دستارینی کندی باشنه کچیردی . زور ایله قاپودن ایچری‌صوقوب‌قفاسنه بریومروق اوره‌رق یره چوکرتدی. مهیا اولان کمندی بلندن چیقاردی، وزیرك کردانه طاقدی، اوجلرینی‌کندیسی وشا کردی صیقدیلر ، نعیمادن ، ص ۳۱٤ . (مترجم)

[۳] بواحمد پاشانك پاره پاره ایدلسندن دولایی اسمی تاریخده « هزار پاره احمدپاشا » قالمشدر . معاصراولان اولیا چلبی جمله عسکر احمد پاشانك لاشه‌سنه قلیچ اوروب پاره پاره ایده‌رك باغی صیزی‌یه علاج اولمق اوزه یغما ایتدکلرینی یازار . ج ۱ ، ص ۲۷٤

[٤] بوقاضی عسکرك اسمی مصلح‌الدیندر . کتابه نقلی جائز اولمایان بر لقبی اولدیغی ایچون نعیما اوندن بحث ایتدکه « ملقب قاضی عسکر » دیر . (مترجم)

دامادی] عبداه افندی ، خلق اورتاسنه چیقماسنی نصیحت ایتدیسه‌ده تأثیر ایتدیره‌مدی . روم‌ایلی قاضی‌عسکرینك الك شدتلی خصماسندن برقاچی مفتینك یانـه کیده‌رك « سلطانم ، بو ملعون بوراده نه آرار ؟ نچون کلدی » دیدیلر : مفتی افندی « بز دونسون ، بوکون کلمسین‌دیه خبر کوندردك ؛ کلمش ؛ کندی بیلیر ! » جوابنی ویرمسیله علما ، بو سوزی قاضی‌عسکرك محوینه اشارت عد ایده‌رك لعنت وتحقیره هدف ایتدیلر . اوصیره‌ده قاضی‌عسکر مسعود افندی‌یی تعقیباً ، جامعك نردبانلری قربنده آتندن ایندی ؛ مدرسیندن مصلی چلبی نامنده برجسور کنج قاووغنی باشندن آلدی ، مسعود افندی ، قاضی عسکرك آچیق باشنه بر یومروق ایندیردی ، قدسی زاده نامنده براوچنجیسی‌ده ، قاضی‌عسکری ، آتی یاناشدرمش اولدیغی طاشندن اشاغی‌دوشیردی . مصلی چلبی عسکره خطاباً « نه‌طوریورسکز ؟ اورك شوملعونی ! » دینجه عسکر هجوم ایده‌رك بونلردن بری باشنه برچاق ، بری‌ده توفك‌قونداغی اوردی . قاضی‌عسکر ، باشی ایکی یرندن یارلمش قان ایچنده قالمش اولدیغی حالده ، اوآره‌لق ورود ایدن مفتینك اوزنکیسنه صارلدی ، وباشندن آقان‌قان مفتی‌افندینك جامهٔ بیضاسنی لعل‌کون‌ایلدی . مفتی عبدالرحیم افندی اونی بر اشارت ایله ، بر سوز ایله قوتاره‌بیلیرکن اوزنکیسیله چهره‌سنه اوره‌رق آتی ایلری‌سورمسیله بدبخت ، لشکر طرفندن پاره پاره ایدلدی . باشی کسلدکدن صوکره ، جبه‌سی چیقاریله‌رق یوزی قویون یره یاتیرلدی ؛ آرقه‌سندن شالواری ییرتیله‌رق قان ایله ملمع اولان باشی اورایه قونلدی‌که بو معاملهٔ استحقار آنجق اعدام اولنان خرستیانلر حقنده تجویز اولنوردی (١) . اوندن صوکره نعشی آت میداننده صدراعظمك نعشی یانـه نقل‌ایدلدی . جنجی‌خواجه ، دهاآز منفور اولمامقله‌برابر ، قاین‌پدری معرفتیله عسکرك دست حدتندن قورتلدی ؛ جامعك بر طرفنده رسمی عمامه و جبه‌سنی دها کوچوك بر صاریق و عادی برفراجه ایله تبدیل ایده‌رك قره چاوش مصطفی اغا دلالتیله کدخداسیله برلکده جامعك آرقه طرفنده‌کی برقاپوسندن قاچدی . مفتی قاضی عسکرك قانیله لکه‌دار اولان بیاض صوفی چیقاره‌رق منکشه رنکنده برصوف تلبس ایتدی . آغالر قاضی‌عسکرك قتلی خطاسنی علمانك‌اوزرینه ، حقلی‌اولمق‌اوزره آته‌رق « افندیلر ، بوشی بزدن‌اولمادی ؛ ینه‌سزدن‌اولدی » دیدیلر . مراد آغا ، جامعدن طیشاری‌چیقه‌رق عسکری اختیار سکوت‌ایتمکه دعوت ، وهرکیم

(١) خصماسنك چوقه‌دارلری و سائر اراذل سراویلنك آردینی چاك ایدوب یوزی قوینی مکشوف‌العوره براقدیلر ؛ بعده سوروب وزیر احمدپاشانك جثه‌سی یانـه کوتوردیلر . نعیمادن ، ج ٣ ، ص٣١٨ . (مترجم)

بر تعرضه قالقیشه‌جق اولورسه شدتله جزا کوره‌جکنی اخطار ایلدی. بوتدبیر مؤثر سایه‌سنده، فاتح جامعنك ثمانیه مدرسه‌سی مدرسلرندن اولوب ده صدراعظم مقتولك محمیسی بولنان کوسه علی - دشمنلری کندیسنی کورر کورمز « بره کوسه ملعون سن نه‌یه کلدك؟ سنی ده تپه‌له‌ملی » دیه باغیرمش اولملریله برابر - مصون الحیاة قالدی.

مکه‌ده قاضیلق ایتمش اولان بیاضی حسن افندی، عسکرك کندیسنی کورمك ایستدیکنی سویلمك اوزره پادشاهه کوندرلدی؛ فقط مأموریتنده موفق اوله‌مادی. عصردن معزول اسعد افندی ومدرس عشاقی زاده فصیحی چلبی شهزاده‌لرك بیوکی سلطان محمد ایله برلکده جامعه کلمسنی تبلیغ ایچون والده سلطانه ارسال اولندی؛ سلطان ابراهیمك خلعنه و سلطان محمدك اجلاسنه قرار ویرلمش، و بو ایکی قرارك مشروعیتی حقنده فتوی آلنمش اولدیغنی ده بیانه مأمور ایدیلر. والده سلطان «شمدی یه قدر جامعده جلوس وقوع بولمامشدر، و آغالر، علما سرایه کلسینلر» دیه جواب کوندردی. مدینه قاضیٔ سابقی سیرك زاده عبدالرحمن افندی، مقاومت فائده‌سز اولدیغنی واویله بر حال وقوعنده معیتنده‌کی بوستانجیلرك کاملاً قلیجدن کچیریله‌جکلرینی بیان ایتمك اوزره بوستانجی باشی‌یه کوندرلدی. بوستانجی باشی، بوستانجیلره سکون اوزره بولنملرینی اخطار ایتدکدن صوکره جامعه کیده‌رك سرایه دغدغه‌سز کیره‌بیله‌جکلرینی آغالره تأمین ایلدی. سلطان ابراهیم خدمه‌لری، بوستانجیلری طوپلایه‌رق سلاح توزیع ایتدیرمش و سرایی محافظه‌یه تشجیع ایتمشیدی؛ لکن متشوقانه آلقشلر یرینه « پادشاهمزك امریدر » جواب عاجزانه‌سندن باشقه بر سوز ایشیدلمدی. مفتی، قاضی عسکرلر، مصلح الدین، بکتاش، مراد اغالر سرایه کیتدیلر. والده سلطان سیاه ابریشیم اورتو اورتونمش، برزنجی خادم یلپازه صاللایورایدی. علما و اغالر احترامکارانه سلاملادیلر؛ والده سلطان اغالره خطاباً شویله سوزه باشلادی: « بویله فتنه چیقارمق اولورمی؟ سز بوخاندانك پرورده‌سی دکلیسکز؟» اختیار مصلح الدین متأثرانه آغلایه‌رق(۱) دیدی که: « بنم دولتلی سلطانم، کرچکسکز، جمله‌مز بو دولتك بك چوق نعمتنه مظهر اولدق. خصوصیله قولکز قزل عبا ایله کلدم، سکسان یاشنه کلیوردم، بوقدر لطفلر کوردم. ایشته بو نعمتلرك شکرینی ادا ایتمك اوزریمزه واجب اولدیغی ایچوندرکه افندیمزك خاندانك قرین اختلال اولمسنه طاقت کتیره‌میورز. کاشکی بو کونلری کورمسه‌یدم! بویله ایشلره اوك آیاق اولمه‌یی بن ایسترمی‌یم؟ نه‌یه طمع، کیمه احتیاجم وار؟ آرتق رتبه و منصب طالبی

(۱) « کرك باران دیده، پیر کهنه قوجه مصلح الدین کریان کریان سوزه کلدی » نعیما، ص ۳۲۲ (مترجم)

دکلم ؛ جمله‌سندن ال چکدم، دولته خیردعا خدمتنده‌یم. لکن، بنم دولتلی سلطانم، الحمدلله مسلمانز. پادشاهمزك طور و مسلکی شرع و عقلدن خارج اولدیغی جهتله عالمه قاریشیقلق کلدی ؛ یاراماز آدملرك مقارنتیله شوحاله چاره بولنه‌میه‌جق درجه‌یه وارلدی. هرطرفدن کافرلر باش قالدیردیلر ؛ سرحدلره دشمن استیلا ایتدی. بوغازده یتمش، سکسان پارچه قلعه کبی حرب کمیلری یاتیه‌ور ؛ آق دکیزك یولنی قاپاتمش، کیجه‌کوندوز جنك ایدیورلر. پادشاه بواحوالك جمله‌سندن غافل. اکلنجه ایله، سفاهت ایله، جلب مال و اسراف و ارتشا ایله مشغول. شریعت متروك ؛ عالم خراب ! خزینه اسرافاته کیدیور. شرع شریفك حکمی هرنه ایسه اونك اجراسی ایچون علمامز فتوی ویردی ؛ اونك اوزرینه کلدك. شهزاده لایق تختدر؛ جلوس اولمادقجه جمعیت طاغاماز ویك‌چوق قانلردوکیلور. لطف بیوریکزده فساده باعث اوله‌جق بر مخالفت کوسترمیکز ! حکم شرع شریفکدر ! ». والده سلطان، پادشاهه کوجنمش اولمقله برابر آنالق محبتیله تأثر ایچنده ایدی. سلطان ابراهیمه ویردیکی نصایح، خشنودسزلغنی موجب اولمش، خاصکی سلطانلرك انتریقه‌لریله ـ یوقاریده یازلدیغی وجه‌ایله ـ اسکندرچلبی باغچه‌سنه سورلمشدی. حتی ردوسه‌نفی اولنمق مخاطره‌سنده‌ایدی، ابراهیم قیزقارداشلری عایشه، فاطمه، خان‌زاده‌ایله برادرزاده‌سی قایا سلطانه فنا معامله‌لر ایتمش، اونلری خاصکیلره جاریه کبی خدمت ایتمکه، ولکن طوتمغه قدر اجبار ایلمش ایدی (۱) والده سلطان بو درلو تحقیراتی اونوتمق ممکن دکل ایدی ؛ مع هذا سلطان ابراهیمك علما ووزرا وصایتی آلتنده اولمق اوزره سلطنتده براقلمسنی تکلیف ایلدی (۲) مفتی وعبد العزیز افندی والده سلطانك بورأینه‌مقابل اوزون اوزادی سرد مطالعات‌ایلدیلر ؛ نهایت اناطولی قاضی‌عسکری حنفی افندی، دیدی که : « بنم سلطانم، بز سزك لطفکزه وعباد اللهه مرحمت وشفقتکزه اعتماداً بورایه کلدك. ام المؤمنینسکز ؛ بتون مسلمانلره آجیه‌رق، بو ایشك برآن اول بیتمسنه همت بیوریکز ! زیرا حال مشکل اولدی ؛ دشمن اطرافه هجوم ایتدی ؛ مصادره ورشوتله نظام دولت الدن کیتدی. پادشاه هوای نفس ایله مشتغل ؛ تدبیر امور سلطنتدن عاطلدر ؛ آداب شرعیه‌یه مراعی دکلدر.

[۱] (اسملری کچن) سلطانلره قهر ایله معامله ایدوب املاك ومجوهراتلرینی آلمش ایدی ؛ تحت نکاحنده کی هماشاه سلطان تسمیه ایتدکلری تللی خاصکی‌یه اوسلطانلری جاریه مقامنده قوشوب مثلا خاصکی یمك یدکده سلطانلر آیاقده طورور، انی ییقایه‌جنی زمان قایا سلطان صابون ویروب دیکرلری اکن وابریق کتیرلردی. نعیمادن، ص ۳۲۳ و ۳۲۴.

(مترجم)

داوول زورنا ، چنك ، ششتار [آلتی تللی] سسی ایاصوفیه منارەلرندەمؤذنلرە اذانی یا کلدیور . کیمسـه نصیحت ایدەمز ؛ هرکس جان قورقوسـندەدر ؛ حتی سلطانمی بیله بالدفعات کوجندیردیلر . انصاف خارجنده صالغینلر ، بدستانی باصوب تجار مالنی غصباً آلەلر ، ناحق قتللر ، قادینلرك تسلط ورجاسـیله نامستحقلرك عالمه استیلاسی بونك زماننده حدی کچمشدر ، بروجه ایله قابل اصلاح دکلدر . »
والده سلطان تکرار جواب ویرەرك « افندی ، دوغرو سویلیورسـکز ؛ لکن سوء قرین شرینه اوغرادی ؛ یاراماز سوزینه اویدی . بعدما مصاحبلر مطرود اولسون ، عاقل ناصحلرك سوزینی طوتسون » دیدی حنفی افندی « یاسـلطانم ، مقارن اولان ایلری نیچون اولدوردی ؛ قاره مصطفی پاشا کبی بر وزیری هواسنه تابع اولمادیغی ایچون اعدام ایلدی ؛ حانیه فاتحی یوسف پاشـایی « سن بکا کریددن مال کتیرمدك » دیه ناحق یره اتلاف ایتدی . بونلری کورن ، بوندن صـوکره ، نصـل امین اولور ، ونصـل تقرب ونصیحته جرأت ایدر ؟ » جوابنی ویردی . والده سـلطان « اما یدی یاشـنده کی معصومك سلطنتی نصل اولور ؟ » ملاحظەسنی سرد ایلسیله ، حنفی افندی جواباً « مذهبمزك ائمەسی اولان علمای حنفیه « کبیر مختل العقلك سلطنتی جائز دکلدر ؛ صبی عاقلك جائزدر » بیوردقلری کتابلریمزده مسطوردر ؛ بوکا کوره فتوالر ویریلەرك ایش بیتمشدر . معصوم جلوس ایدر ؛ وزیری اموری یوریدیر ؛ اما مسلوب العقل اوتوررسه قان دوکیلور ، عرضه تجاوز اولنور ، مصـادره ، تساط ظلم ، ابطـال شریعت سببیله عالم فنایه کیدر ، دشمن کیرر ، سلطنت اجانبه منتقل اولور . مخالفت بیورمیکز ، همان شهزاده حضرتلرینی کتیریکز » سوزلرینی ایراد ایلدی (۱) .
قاره چلبی زاده دخی والده سلطانه برقاچ سوز سویلمش ایسەده پك مناسبتسز اولدیغی ایچون مورخ دولت نعیما اونلری نقله جسارت ایدەمەمشدر ؛ عزیز افندی بیله بو سوزلردن اوتانمش کبی بورونمکدەدر؛ چونکه اوقدرفعال بررول اوینامش اولدیغی بو صحنەیه دائر تاریخنده هیچ برشی یازمامشدر . والده سـلطان نهایت « کیدەیم شهزادەنك صاریجاغنی صاردیرەیم ، چیقارەیم » دیدی . بو سوزی علما ، اغالر ، مشوقانه آلقیشلادیلر . دارالسعاده اوکنده بر تخت احضار ایلدی ، هنوز یدی یاشنده بولنان شهزاده سلطان محمد، سرای اغالری اطرافنی احاطه ایتمش اولدقلری حالده ، ایچریدن چیقدی (۲) (۸ اغستوس ۱٦٤۸ - ۱۸رجب ۱۰۵۸) . غروب

(۱) بومکالمه هاممەرك ترجمەسندن ترجمه یرینه نعیمادن نقل ایدلمکدەدر. (مترجم)
(۲) باشنده مناسب مجوزه ، عرض اغالری اطرافنی آلمش ، قوشخانه قاپوسی سمتندن ظهور ایدوب منتظرینه عرض دیدار ایلدی . نعیما ، ص ۳۲٦ . (مترجم)

شمسدن اوچ ساعت اول پادشاه نوجاهه وزرا و علما راسمهٔ دست بوسی ایفا ایتدیلر (۱) . لکن چوجق غلبه‌لکدن قورقار دیه بتون اکابر مأمورین بورسمه قبول اولنه‌مادیلر .

پادشاهك محافظه‌سی والده سلطان ایله بوستانجی باشی‌یه اکیداً تنبیه اولندقدن صوکره ، وزرا و علما ـ سلحدار ، چوقه‌دار ، بوستانجی باشی اوکلرنده بولندیغی حالده ـ خلعی تبلیغ ایچون سلطان ابراهیمك یانه کیتدیلر ؛ احترامکارانه « پادشاهم ، علما و اعیانك رأیلری موجبنجه ایچری بیوربکز ! » دیدیلر . سلطان ابراهیم « بره خائنلر ! بن سزك پادشاهکز دکلمی‌یم ؟ بو نصل ایشدر ؟ » دیه فریاده باشلادی . قاره چلبی زاده عبدالعزیز افندی مجتسرانه سوزه ابتدار ایله « خیر ؛ سن پادشاه دکلسك ؛ امور شرعیه و دینیه‌یه تقید ایتمیه‌رك ، جهانی خراب ایتدك . اوقاتکی لهو و غفلت ایله کچیروب رشوتی تعمیم ، ظلمه‌یی عالمه مسلط ، بیت المالی اتلاف و اسراف ایتدك » دیدی . ابراهیم ، مفتی ایله ، عزیز افندی ایله ، مصلح الدین و بکتاش اغالر ایله اوزون اوزادی‌یه مجادله ایتدی ؛ دائما « بن پادشاهکز دکلمی‌یم ؟ بو نه‌دیمکدر ؟ » سوزلرینی تکرار ایدردی . اندرون اغالری « اوت پادشاهسکز ؛ برقاچ وقت استراحت ایدیکز » دیدیلر ؛ سلطان ابراهیم « لکن نیچون تختدن اینه‌جکم ! » دیدی . ینه عزیز افندی شویله جواب ویردی : « چونکه اجدادیکك مسلکنه سلوك ایتمدیکك ایچون لایق تخت دکلسك . » ابراهیم ، عزیز افندی‌یه ، مفتی‌یه ، دیکر حضاره « خائن » دیه خطاب ایده‌رك جمله‌سنی تقریع ایلدی ؛ اوندن صوکره النی بره دوغری ایندیره‌رك دیدی که : « شو قدر چوجوغی‌می پادشاه ایده‌جکسکز ؟ اویله بر چوجغك پادشاهلغی ناصل جائز اولور ؟ دیمك که (صوفی محمد پاشایی اشارت ایده‌رك) بو اختیاری پادشاه ایده‌جکسکز ؟ هیچ وزیر پادشاه اولورمی ؟ بوچوجق نم اوغلم دکلمی ؟ » عبدالعزیز افندی پادشاهه اول سویلدیکی مؤلم سوزلری تکرار ایلدی ؛ دها دیکر سوزلرده سویلمشدرکه مورخ دولت ، شوکت شاهانه‌یه احتراماً نقلنه جسارت ایده‌مه‌مشدر . عزیز افندی‌ده بونلردن اوتاندیغی ایچون تاریخنده یازمامشدر . سلطان ابراهیم اوزمان کندی یتشدرمه‌سی اولان بکچری اغاسیله مفتی‌یه خطاب ایده‌رك کوردکلری ایلکلره مقابل خیانت و کفران نعمت ایتمش اولدقلرینی تذکار و خصوصیله مفتی‌یه ، او مقامه کتیرن کندیسی اولدیغنی اخطار ایلدی . مفتی « بنی مفتی یاپان سن دکلسك ؛ اللهدر » دیمسیله سلطان ابراهیم اللرینی کوکه قالدیره‌رق کمال حزن و انکسار ایله بد دعا

ایلدی . سلحدار و چوقه‌دار قولنوعنه کیره‌رك برقاچ آدیم ایلری کوتوردیلر ؛ لکن ینه طوردی ، و سوزه دوام ایتمکه باشلادی. کندیسنی چکنلری تعقیبه مجبور اوله‌رق حضاره دها برقاچ سوز سویلدی . نهایت ، مقاومتك فائده‌سی اولمادیغنی آکلامسیله بر انی دیکرینه سوره‌رك « آلنمك یازیسی بو ایمش ؛ امر اللهك ! » دیوب کیتدی . قوشخانه محبسنه کوتوریله‌رك یالکز کوچك بر پنجره‌دن آیدینلق آلیر ایکی اوطه‌یه قاپادلدی . مشتهیاتنه تسلیم نفس ایتمش اولان سلطان ابراهیم دها دون سراینده هرکسك تعظیمات مفرطه‌ یله محاطایکن، بوکون محقور ومنفور اوله‌رق مدت سلطنتنك سفاهت مدیده‌سنه مجازات اولمق اوزره شوصورتله مستلزم حجالت برخلعه و آغیر بر محبوسیته دوچار اولدی .

سلطان ابراهیمك حبسندن اون کون صوکره ، سپاهیلر ، باباسنك تختندن جبراً ایندیرلمش ، و مقام سلطنته بر کوچك چوجق کتیرلمش اولمسندن شکایت ایله ، پادشاه مخلوعك لهنه اعلای صوت ایلدیلر . مفتی عبدالرحیم [٤] ، صدراعظم صوفی محمد، قاضی عسکرلر، یکیچری آغاسی، مرادآغا، قاره‌چاووش، حال سابقك اعاده‌سی دولتك وکندیلرینك سلامتی ایچون موجب فلاکت اوله‌جغندن قورقه‌رق، ابراهیمك همان اعدامنه قراروبردیلر. تصور اولنان قتله شکل مشروعیت ویرمك ایچون مفتی‌یه شویله برسؤال ایراد اولندی: « مناصب علمیه وسیفیه‌یی اهلنه‌ویرمیوب، رشوت ایله نا اهله توجیه ایتمکله نظام عالمه خلل ویرن پادشاهك خلع وازاله‌سی جائزاولورمی؟». فتوی « اولور » جواب مختصرینی ویردی . مفتی شو حکم شرعی‌یه بنای قرار ایتمش ایدی : « ایکی خلیفه اجتماع ایدرسه بریسنی اولدیریکز . » حقوق اسلامك مدهش قاعده‌سی ، که هپ مخلوع حکمدارلرك دکل ، حتی تخت سلطنتده بولنان حکمدار ایچون مخاطره‌لی کورینن بتون پرنسلرك اعدامنه جواز ویرر .

وقتاکه مفتی ، صدر اعظم ، قاضی‌عسکرلر ، آغالرسلطان ابراهیمی اولدورمك ایچون سرایه کیتدیلر ، سرای خدمه‌سندن هیچ بری ایقاع اولنه‌جق قتلدن حصه‌دار اولمق ایستمیوب هپسی قاچشدیلر (٢٨ رجب ١٠٥٣ — ١٨ اغستوس ١٦٤٨) صدر اعظك ومفتینك آدملری محبس قاپوزینی قیردیلر . جلاد قاره‌علی بیله کندیسنه ترتیب اولنان وظیفهٔ مدهشه‌یی تصور ایله دوچار خشیت اوله‌رق کیزلندی . صوفی محمد بالذات « جلاد نره‌ده ، شو ملعون نره‌ده ؟ » دیه آراشدیریوردی . قاره علی اغلایه‌رق صوفینك آیاقلرینه قاپاندی ؛ بو ایشی یاپه‌میه‌جغنی و الی ودیزلری تتره‌مکده اولدیغنی افاده ایله کندیسنك اولدیرلمسنی

استرحام ایتدی صدراعظم «کل ملعون ! » دیه‌رك باشنه بردکنك اوردی ، ومفتی ایله قاره علی‌بی ومعاونی حمال علی‌بی آرقه‌سنه آله‌رق محبسه کیردی . قاضی عسکرلرله اغالر سلطان ابراهیمك اوطه‌سنه آچلمش اولان پنجره‌دن اعدامی تماشا ایلدیلر . سلطان ابراهیم کل رنکنده بر آطلس آنتاری کیمش ، قرمزی چاقشیرینك صیرمه‌لی اوچقورلری طیشاریده قالمش ، باشنده برتاقیه . صول النده مصحف شریف بولندیغی حالده ، صدراعظم ومفتینك ـ بالدفعات خدمتنه مراجعت ایلدیکی جلاد ایله برلکده ایچری کیردکارینی کورونجه « اکمکمی ییانلردن کیمسه یوقمیدر که بکا مرحمت ایتسین‌ده محافظه ایتسین ! بو ظالملر بنی اولدیره‌جکلر ! امان ، امان ! » دیه باغیردی ، اوندن صوکره مفتی‌یه توجه ایله « باق عبدالرحیم ، یوسف پاشا سنك فتنه‌انکیز وخائن اولدیغکی سویلیه‌رك اولدیرمه‌می توصیه ایتمش ایدی . بن سنی‌اولدورمدم مکر سن بنی اولدیره‌جك ایمشسك ایشته کتاب الله ! بنی نه حکم ایله‌اولدیریورسکز ، ظالملر ! » دیه فریاد ایتدی . اوزمان جلاد ، النی اوزرینه قویمسیله ، برچوق لعن و نفرین ایده‌رك پادشاهلرینه صداقتسزلکلرندن دولایی ترك ملتنك انتقام الهی‌یه اوغرامسنی ایستدی (١) ؛ نهایت شأمتلی کمند سوزلرینه وحیاتنه خاتمه ویردی. نعشی خاص‌اوطه اوکنده‌کی حولی‌یه چیقارلدی. معلم و امام سلطانی شامی حسین افندی غسل ایتدکدن صوکره، آیاصوفیه قاپوسی یاننده سلطان مصطفی‌نك تربه‌سی جنبنده دفن اولندی . کوچك و بیوك اوطه ضابطلری تربه‌سنده قرآن اوقویه‌رق ، عود و عنبر یاقدیلر ، تا که ـ شرقلیلرك تصورلری وجه‌ایله ـ سحاب روایح طیبه وموجات دعوات ایچنده مهتز اولان روحی نور ابدی و راحت ابدیه‌یه دوغری آهسته آهسته طیران ایده‌بیلسین .

(١) سلطان ابراهیمك ، منسوب اولدیغی ترکملتی حقنده بویله برسوز سویلدیکنه بزم تاریخلرده تصادف اولنمادی؛ اونك لعن ونفرینی کندی‌الیله یتشدیردیکی آدملره‌ایدی. (مترجم)

آلتی برنجی کتاب

پادشاه نوجاه ایوب جامعنده قلیج قوشانیور. — صوفی محمد پاشا صدراعظم. — اختیار وکنج والده سلطانلر. — جنجی خواجه‌نك اعدامی. — جلوس بخششی. — خدمهٔ خاصه اوطه‌لرینك نظامی. — سپاهیلر طغیانی. — خدمه عصیانی. — سپاهیلری یکی چریلرك محو ایتمه‌سی. — اشقیا رئیسی قره حیدر زاده‌نك اعدامی. — صدراعظمك مذاکراتی. — دونانمانك فوچه‌یه عسکر چیقارمسی. — صوفی محمد پاشانك عزل واعدامی. — قره مراد پاشانك صدارتی. — آسیا واوروپا ایلچیلری. — راقوجی ایله معاهده‌نك تجدیدی واوستریا ایله مصالحه. — کورجی نبینك اسکدارده عصیانی. — کریدده عسکرك قیامی. — سردارك قندیه‌یی یکیدن محاصره‌سی ورجعته مجبوریتی. — وزرانك اسرافی وقره مراد پاشانك عزلی. — ملك احمد پاشانك صدارتی. — سرای منجمی حسینك اعدامی. — کریدده وآق دکز بوغازلرنده وقایع بحریه، بوسنه وقایعی. — تدابیر مضرهٔ مالیه. — وانده، عینتابده، سوریه‌ده قاریشقلقلر. — ازمیر وسلانیك قاضیلرینك عزلی. — صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده حادث اولان اختلافاتك تسویه‌سی. — سفره اسرافاتی. — فساد اخلاق. — روم پطریقنك اعدامی. — عثمانلی دونانماسنك انهزامی. — قاضی زاده‌لیلرله اهل طریقت اراسنده منازعه. — مفتی بهائی افندینك عزلیله عبدالعزیز افندینك تعیینی. — اختیار والده سلطانك اولدیرلمسی. — سرایده واورته جامعده کورولتولو جمعیتلر. — مفتینك نصبی: آغالرك اعدامی.

سلطان محمد تخته چیقدیغی زمان (۱) بر یاشده ایدی که کرك مسلمان وکرك خرستیان تقویملری حسابلرینه نظراً هر درلو کشفیات وتفألاته سرمایه اوله‌بیلیردی (۲). جلوسندن سکز کون صوکره، پادشاه قلیج قوشانمق اوزره ایوب جامعنه کیتدی (۱۶ اغستوس ۱۶٤۸ – ۲٦ رجب ۱۰۵۸) (۳). بیوك میراخور پادشاهك راکب اولدیغی آتك دیزکینی طوتیوردی. سلطان محمد، ایچریدن صاری رنکده بر لباس تلبس ایتمش اوتوب اونك اوزرنده آلتون ایشلمه‌لی بر قرمزی جبه وار ایدی.

[۱] «جلوس خان محمد ایلدی آسوده دنیایی»، جوری. (مترجم)

[۲] مسلمان تقویملری حسابنه کوره محمد رابع یدی یاشندن یتمش بر کون اکسیك ایدی. خرستیانلره کوره آلتی سنه، یدی آی، یدی کونلك ایدی. نعیما، جلوسنی ۲۸ رجب وحاجی قالفه ۸ کوستر، دوغروسی ۱۸ رجبدر. [طبع یاکلشلقلرندن قطع نظر، سلطان محمد رابعك ۱۸ رجب ۱۰۵۸، جمعه ایرته‌سی کونی ایکندی وقتی (ساعت ۹) جلوس ایلدیکی بزم مورخلرجه متفق علیهدر. مترجم]

[۳] پزار کونی ایدی، شیخ الاسلام قلیج قوشاتمش ایدی. نعیما، ص ج ٤، ص ۳۳٤. (مترجم)

سلطان سلیم اصولی اعمال اولنمش دستارنده بر مجوهر ایکنه پارلامقده واونك اوزرنده بر سرغوج بولنمقده ایدی (١)

علمانك وآغالرك سلطان محمدی اجلاس ایتدکاری کونك ایرتەسی صدراعظم احمد پاشانك وقاضی عسکر مصلح الدینك نعشلری آت میداننده قالدیرلمش ایدی. بر یکیچری احمد پاشانك اتلرینی صیزی‌یه غایت نافع بردوا اولمق اوزره پارچەسی اون غروشه صاتمغه قالقشدیغندن خلق بچاقلریله قوشەرق کرك صدر اعظمك، کرك قاضی عسکرك نعشلرینی پاره پاره ایتدیلر (٢). بوندن دولاییدرکه هپ عثمانلی مورخلری احمد پاشایه « هزارپاره » لقبنی ویررلرکه بیك پارچه ایدلمش دیمکدر. حیاتندەده بولقبی آلمش ایدی؛ فقط باشقه معناده، یعنی سلطان ابراهیمك واطرافنده کیلرك هرآن برصورتده نمایان اولان معناسز هوسلرینی اجرا ایتمك اوزره پارچه اولدیغی ایچون. حرمك احتیاجات و حظوظنه لزومی اولەجق هردرلو اشیا ایچون خانەسنی عادتا برمخزن حالنه قویمش ایدی: عنبرله طولو اطلس طوربەلر، قرقاللی لیورەلق برچوق عود پارچەلری، اینجی ایله لباب کیسەلر. خاصکیلردن بری بیك مثقال قلابدان ایستیەجك اولورسه برقاچ بوغچه‌کوندەریردی؛ بردیکری کل یاغی ایسترسه ایکی اوچ یوز مثقاللق بر شیشه ویرردی. (٣) احمد پاشا اوتوز قرقدن زیاده جاریه، مغنیه، رقاصه تدارك ایتمش ایدی که پادشاه شاید ایستردیه خانەسنده حاضر بولندیرردی؛ بونلروفاتندن صوکره صوفی محمدپاشا طرفندن آزاد ایدلدی.

(١) « ایچری لباسلری کبریتی زربفت [التونلو قماش] ایدی؛ اوزرینه بکلو [بنکلی] ارغوانی زربفت کیوب باشلرینه سلیمی مجوزه، اوزرینه ایکی عروزه [؟] سرغوچ وضع اولنوب تپه سرغوچنده نیم بیضهٔ دجاجه [یاریم طاووق یومورطەسی] قدر بر زمرد وار ایدی. سن شریفلری یدی، کوزلری مکمل، جبین مبیننده بر الف رسم اولنوب خلقدن دعای (علیك عون‌الله) فلکه چیقمش ایدی. » نعیما، ص ٢٣٥. (مترجم)

(٢) نعیمانك بو فقره‌یه مأخذ اولان افادەسی براز صوکره نقل اولنەجقدر (مترجم)

(٣) (صدراعظمك سراینده) هر نوع لباس وتحف واشیا حاضر بوغچه بوغچه طورردی؛ هر کون هر کیجه خنکاردن بر قاچ دفعه آدم کلوب اشیای مختلفه ومتنوعه ایستردی. مثلا خاصکیلر ایچون بری کلوب بیك مثقال قلابدان ایستردی؛ بر ایکی بوغچه قنغال قلابدان کوندرردی. بری کلیر، عطر شاهی ایستر؛ روغن زیت شیشەسی قدر مملو زجاجەلر ایله یوزر ایکیشر یوزر مثقال کوندردی. کذلك عنبر شماطه اطلس کیسەلر ایله، عود یکرمیشر اوتوزر وقیه ولؤلؤ کذلك کیسەلرایله همان کوندرردی بالجمله خاطره کلمز نوادر اشیانی جمع واحضار وایستدلدکجه لاینقطع تسیار ایدردی. » نعیمادن، ص ٣١٠. (مترجم)

ایوبده قلیچ قوشانمق راسمه‌سنك اجراسی کونی صدراعظم صوفی محمد پاشا رسمی خلعت ووزرایه مخصوص التون تللی قماشدن اکی قاووق کیه‌جك یرده ـ دولتی اداره ایدن بر درویش اولدیغنی آچیقدن آچیغه کوسترمك مقصدیله ـ بالالتزام ، مولوی درویشلرینه مخصوص خرقه وکلاه اکتسا ایتمش ایدی ؛ انجق درویشلك البسه ایله دکل ، تمایلات نفسانیه‌یه تحکم ایله اولور ایکن صوفی محمدپاشا ، طریقتك یالکز شکل خارجیسنی التزام ایده‌رك اصول معنویه‌سنه هیچ رعایت ایتمزدی (۱)

سلطان ابراهیمك خاصکی وجاریه‌لری اصول قدیمه موجبنجه اسکی سرایه نقل اولندی . سلطان احمدك زوجه‌سی ، مراد رابع والده‌سی کوسم ماه پیکر سلطان‌ده سرایدن چیقمق لازم کلیردی ؛ لکن حفیدی سلطان محمدی تخته چیقارمش اولدیغی ایچون اونك نامنه سلطنت ایتمك اوزره سرایده قالدی . اصلی روس اولان کنج والده سلطان ترخان‌ده سرایده بولنیوردی ؛ فقط مصالح دولت اوزرنده هیچ بر تأثیری یوق ایدی . ابراهیمك زماننده کوسم سلطانك نفوذی خاصکیلرك نفوذلرینه تابع اولمقله سلطانلرك (یعنی پادشاه قیزلرینك) اصول ازدواجلرنجه بعض تعدیلاتی موجب اولمشیدی . قانون اقتضاسنجه ، پاشالره نکاح اولنان سلطانلر درحال سرایدن چیقاردی ؛ اوندن صوکره مصارف اعاشه‌لرینی قوجه‌لری اولان پاشالر ایفا ایدردی . کوسم والده ، اکثریا ایکی اوچ یاشنده نکاح ایدلمکده اولان سلطانلرك حال بلوغه وصولارینه قدر سرایده اقامتله مصارف لازمه‌نك « یاشماق ، پاشماق ، یاخود کمر بها » نامیله خزینهٔ دولتدن تسویه‌سی اصولنی وضع ایتدردی . مورخ قره‌چلبی عبدالعزیز افندی ـ که ابراهیمك خلعنده اوقدر محقرانه سوزلر سویلمش،

(۱) یوم جلوسك ایرتسی بازار کونی وزیراحمد پاشانك وملقبك جثه‌لری چینار آلتندن قالدیرلدی ؛ فقط یالکز کیکلری قالمشدی. بواثناده ایکی حالت غریبه مشاهده اولندی : اولا مفتی زاده‌نك سرای وزیره خرقه وکلاه مولوی کتیرمسی وزارت عظمی مولوی محمدپاشایه منتقل اولسنه براعت استهلال صایلدی . ثانیاً احمد پاشا مناصب وارزاق ناسی آقچه‌ایله صاتاردی . کندیسی تن پرور ، سمن مفرط اصحابندن اوله‌رق « شحم آدمی وجع مفاصله نافعدر » سوزی عوام بیننده مشهور اولمغله یکی چری قیافتنده بر شقی وزیرك جمله شحوم ولحومنی بچاق‌ایله کسوب خلقه بشراونر اقچه‌یه پارچه پارچه صاتدی. بوندن دولابی مقتول، هزارپاره دیمکله مشهور اولدی . نعیمادن تلخیص ، ص ۳۳۵ . [صوفی محمد پاشانك تقلید سیف آلاینده البسهٔ رسمیه یرینه خرقه وکلاه اکتسا ایتمسی فقره‌سی نعیمانك سوزلرینك برنجی پارچه‌سندن غلط اوله‌جقدر. خلق مفتی زاده‌نك سرای وزیره خرقه وکلاه کوتورمسنی وزارتك برمولوی‌یه انتقالنه بعدالوقوع ، علامت بیلمش ایکن هامه‌ر صدراعظمی کسوهٔ درویشانه ایله الایه چیقدی صانمشدر . برکیمسه‌نك ایکی لسانه بحق واقف اولمسی ممکن دکلدر ؛ بزم ترجمه‌لریمزده کوریله‌جك خطالرده بیوك معذرتدر . مترجم]

ومحمد رابعك جلوسنده روم ایلی قاضی عسکری اولمشدر ـ بیوك والده مخصصاتنك تاریخ عثمانیده کورلمه‌مش بر مقدار عظیمه وارمسی حقنده اخطاراتده بولنمش ، وحرمك اسرافاتی شدتله تقبیح ایتمش اولمسندن دولایی جاب عداوت ایلدیکنی بزه خبر ویریور . اونك افاده‌سنه کوره ، شیخ الاسلامك وفاتیله آچیلان مقام افتایه کندیسنك تعیین اولنمامسی بوندن نشأت ایلمشدر .

حرمك اسرافات مجنونانه‌سیله خزینه خالی قالمشیدی ؛ حال بوکه عسکره جلوس بخشیشی توزیع ایتمك کیتدکجه کسب مستعجلیت ایدیوردی . شو مضایقه ایچنده جنجی خواجه‌نك مصادرهٔ اموالی پك زماننده امداده یتشدی . صدراعظم ، جلوس بخششنه اعانه اولمق اوزره جنجیدن ایکی یوز کیسه ایستمش ، قاین پدری محمود افندی واسطه‌سیله جنجی‌یه معزول قاضی عسکره ویرلمسی معتاد اولان تخصیصاتی وعد ایلمش ایدی . جنجی ایسه صوفی محمد پاشانك آرزوسنه توفیق حرکتدن امتناع ایلدی : لکن بر کون خانه‌سنده ، ایستنیلن آقچه‌یه مقابل ویرمك اوزره ، برقاچ کیسه عیاری بوزوق پاره آرامقله مشغول ایکن ایکی یوز کیسه‌یی طلب ایتمك اوزره چاووش باشی عبدالفتاحك ایچری کیردیکنی کوردی . جنجی خواجه آرقه قاپودن قاچدی ؛ اون آرشین ارتفاعنده بر دیواردن آتلادیغی حالده مورخ دولتك افاده‌سنه کوره « اعضاسی شکست اولمادی ؛ قوی البنیه نه غریب ترك سترك ایدی » ؛ طوسون چاوشك خانه‌سنه التجا ایله بر حصیر آلتنه کیزلندی . چاووش باشی جنجی‌یی آرامغه ابتدار ایله اختفا کاهنده بولنجه کوله‌رك حصیری قالدیروب « افندی حضرتلری اول ارواح علویه دعوت ایدردی ؛ شمدی اجنهٔ سفلیه دعوتی ایچون حصیر آلتنه کیرمش (١) » دیدی . جنجی « بره آصیله‌جقلر بن قاضی عسکر وعلمادن دکلمی‌یم ؟ چکیکنز الیکزی بره خبیثلر ! » دیه باغیریوردی . لکن چاووش باشی آدملرینه « شونك اغزینی قاپایك ! » دیدی . جنجی چاووشلردن حقارت کوره‌رك صدراعظمك حضورینه کوتورلدی ؛ ایکی یوز کیسه‌یی رضاسیله ویرمسی صدر اعظم تکرار تکلیف ایلدی . جنجی مصرانه مخالفتده دوام ایلدیکندن کدخداسیله برابر ، محبسه آتلدی ، اموالی تحریر ومصادره ایدلمك اوزره خانه‌سی آراندی . جنجینك صاتدیغی مناصبی قید ایتدیکی دفاتره نظراً ثروتی اوچ بیك کیسه‌یی متجاوز اولدیغی اکلاشلدی . صوفی محمد ، قره‌علی‌یه ، اشکنجه ادوات مخوفه‌سنی جنجینك اوکنه قویمسنی وبو خزینه‌لرك

(١) نقل اولنان سوز هامه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه‌یرینه ، نعیمادن عیناً آلنمشدر ص ٣٤١ (مترجم)

نزده مخفی اولدیغنی سویلتمك اوزره اقتضا ایدرسه اشکنجه‌یه اورمسنی امر ایتدی؛ جنجی کوز یاشلری دوکه‌رك یکی آقچه‌لرله مالی اون ایکی کوکوم اولدیغنی؛ ویکی واسکی مسکوکاتدن یتمش بیك غروشی بولندیغنی - هراعترافی آغزندن بر بر چیقمق اوزره - خبر ویردی‌که بونلر جلوس بخشش اوله‌رق عسکره طاغیدلمش، وخزینه بونلری طوپلایوب‌ده کندی منفعتنه یکیدن ضرب ایتدیرنجه‌یه قدر «جنجی پاره‌سی» نامیله تداول ایتمشدر. جنجینك خانه‌سنده نقد اوله‌رق اوچ بیك کیسه‌دن زیاده بولندیغی کبی ایکی یوز کیسه قیمتنده التون وکموش اوانی اله کچدی. مفروشاتی مصادره ایدلمدی. جنجی سلیمانیه اوقافندن مغایر شرع اوله‌رق کونده بش یوز آقچه، کدخداسی‌ده ایکی یوز اقچه آلمشلر ایدی. ایلك ویرلدیکی کوندن بری اون بش بیك غروشه بالغ اولان بوپاره سلیمانیه وقفنه اعاده اولندی. صدراعظم، جنجینك قاین باباسندن قیزینك مهر مؤجلی نه‌قدر اولدیغنی سؤال ایده‌رك بیك آلتون اولدیغی خبر ویرلمکله بونی کوندردی. برآی محبوسیتدن صوکره جنجی، سنجاق بکی نامیله حبش ایالتنده ابریمه کیتمك اوزره امر آلدی، میخالیجده تقریسه طوتیله‌رق برقاچ کون اوراده قالمغه مساعده آلدی، بوتوقف کندیسی ایچون موجب شئامت اولدی: کندیسنك قباحتسز اولدیغندن بحث ایله اغزینه کلنی سویلدیکی کبی استانبولده دخی بعض طرفدارلری حقنده‌کی معامله‌نك حقسز اولدیغنی نشر ایتمکه باشلادیلر. بوملاحظه‌سز سوزلر وحامیسی اولان قریم خاننك، استانبوله عودتی ایچون مساعده آله‌بیلمسندن قورقلمسی اعدامنك قرارلاشدیرلمسنه سبب اولدی. بونك ایچون لیملی حسین چاوش میخالیجه واردیغی زمان جنجی، چاوشی، خبر دعوت کتیرمشدر دیه سوینه‌رك قبول ایتدی. (۱) عثمانلی مورخی، واقعا بونك بر خبر دعوت اولدیغنی، فقط استانبوله دکل، قرآن [کریم] ك «انالله‌وانااليه‌راجعون» کلامی موجبنجه طوپراغك طوپراغه، روحك روحه دعوت ایدلدیکنی سویلیور (۲). جنجی‌خواجه‌نك اوچ‌بیك کیسه‌سنی آلمش اولان خزینهٔ دولت جلوس بخشیشی ایچون اوچ بیك‌سکسان کیسه، خزینهٔ خاصه [ایچ‌خزینه] یالکز بیك کیسه ویردی: هرکیسه بش یوز غروش اعتباریله بونك یکونی ایکی میلیون قرق بیك غروشه بالغ اولیوردی که هرغروش یوزیکرمی آقچه اعتباریله ایکی یوز قرق درت میلیون سکز یوز بیك آقچه، یوز یکرمی بش آقچه

(۱) نقل اولنان سوزلر، هامه‌رك ترجمه‌سندن ترجمه برینه نعیمادن عیناً آلنمشدر. (ص ۳٤۱). (مترجم)

(۲) نعیمانك بوکا دائر مقاله‌سی پك کوزل یازلمشدر (مترجم)

بر دوقه اعتباریله بر میلیون طقوز یوز اللی سکز بیك درت یوز دوقه طوتاردی. پاره‌دن اللی بیك یکی چرینك هر بری اوچ بیك اقچه آلدیغی کبی باشقه‌جه بش آقچه‌یه قدر [یومی] ترقی تخصیصاته نائل اولدیلر؛ بیوك وکوچك اوطه‌لرك یکرمی درت ضابطی ایچ خزینه‌دن بیك وطیش خزینه‌دن بیك آقچه آلدیلر. بر آی صوکره، علمایه، سلیم ثانی زماننده‌ن بری معتاد اولان عطایا ویرلدی؛ لکن قرقلیلر، یعنی اك دون درجه‌ده‌کی مدرسلر عاطفت شاهانه‌دن حصه‌مند اوله‌مادیلر.

هر جلوسده غلطه سرایله ابراهیم پاشا سراینده‌ن وسرای همایوندن بر مقدار معین ایچ اوغلانلرینك (١) سپاهی قید اولنمسی ویاخود دیکر خدمتلره ترفیع ایدلمسی معتاد ایدی. شو معتاد اولان ترفیعات یاپیلمادیغی جهتله غلطه سرایی ایچ اوغلانلری کیزلی انتریقه‌لر ترتیب ایلدیلر. آنجق بونلرك وعواقبنك نقلندن اول اقتضا ایدرکه سرای همایون خدمه‌سنك صورت تنظیمنی تماميله تعریف ایده‌لم:

اوچ سرای وار ایدی: بری ادرنه‌ده، بری غلطه‌ده، بری‌ده استانبولده. استانبول سرایی سلطان سلیمان قانونینك مصاحبی ابراهیم پاشا زماننده تأسیس واك زیاده بوسنه واوناوودلقده ابوینلرینك اللرندن آلنان خرستیان اولادینه تخصیص ایدلمش ایدی. خدمهٔ خاصه بو اوچ سرایدن چیقه‌رق سپاهی صنفنه کیررلر. یاخود سرایك آلتی اوطه‌سندن اك دون درجه‌ده اعتبار اولنان و «بیوك اوطه، کوچك اوطه» دینیلن ایکی اوطه‌یه داخل اولورلر ایدی. داخل سلسلهٔ مراتبنك بو ایلك ایکی درجه‌سنی قطع ایتدکدن صوکره نفس همایونه مربوط اولان، یاخود اندرونده دیکری خدمات ایفا ایدن ضابطلره مخصوص درت اوطه‌یه قبول اولنورلردی (٢). هر برنده اوچ یوز خدمه اولان ادرنه، غلطه، استانبول سرایلری، حقیقت حالده، عسکری واداری مسلکلر ایچون شاکرد یتشدیریلیر بر مکتب دیمك اولدیغی شو معلوماتدن آکلاشیلیر. بیوك وکوچك اوطه‌لر هنوز قیداولنمش خدمه‌یه مخصوص اوله‌رق برنجیسنده ایکی یوز، ایکنجیسنده یوز خدمه وار ایدی. دها یوقاری اولان اوطه‌لره ذات شاهانه‌نك نفسنه ارتباطی اولان ضابطلر تقسیم

(١) اوغلان تعبیرینك شمدیکی معناسیله دکل، دلیقانلی معناسیله آلنمق لازم کله‌جکی تکرار ایضاح اولنور. (مترجم)

(٢) ویانه کتبخانهٔ ایمپراطوری وقرالیسنده نصیحتنامه، ن ٩٦. هزار فنك احصائیاتی. دولت عثمانیه‌نك اصول تشکیلات واداره‌سی، ج ٢، ص ١٣ ـ ٣٠. موراجه دوسون، لوحهٔ دولت عثمانیه، ٧، ص ٣٤ ـ ٤٤.

اولنمشیدی . بو درت اوطه‌نك الدون درجه‌سنده « سفرلیلر » ، یعنی سواریلر (١) بولنیوردی که باشلرینه کدخدا تسمیه ایدیله‌رك پادشاهك چماشیرینه باقارلردی؛ سرایك مغنیلری ، رقاصلری ، بربرلری ، اوتوجیلری ، ییقایجیلری‌ده بواوطه‌ده ایدیلر . باش قوللقجی هفته‌ده ایکی دفعه کموش لکن ایچنده دستار شاهانه دلبندلرینی ییقار وبو اثناده سفرلیلر هپ بردن تغنی ایدرلردی . اوچنجی اوطه [یعنی سفرلی اوطه‌سندن بردرجه یوقاری] کیلار ایدی‌که ارزاق ، دها دوغریسی طاتلی اطعمه اوراده بولنیوردی. چونکه شکرلمه‌لر، طاتلیلر، شربتلر، هردرلو طاتلیلر بواوطه‌ده احضار اولنوردی . بواوطه‌نك خدمه‌سی دائرهٔ همایون ایله سرای جامعی ایچون بال موملری اعمال ایدر ، وپادشاهه دعا ایتملری ایچون پاره‌لردن مضطرب اولان بدبختلره یاریم آرشین بوینده یاقیلر احضار وتوزیع ایلرلردی ؛ برده عنبر ومسك شکرلری (خورزه) تخمیر ایدرلر ، ومسك وعنبردن نسخه‌لر یاپارلردی‌که بونلر منبه طاسم عد اولنمشدر. اوچنجی اوطه‌نك باشی، یعنی کیلارجی باشی، یاخود [وظیفه‌سی اعتباریله] طاتلیجی باشی مطبخ شاهانه آدملرینه نظارت ایدردی . مطبخ آدملری طاوقجی ، اشجی طاتلیجی ، اکمکجی ، سودجی ، دوندرمه‌جی وسائره کبی اون ایکی صنفه منقسم ایدیلر .

سلطان سلیمانك برقانونی موجبنجه بومختلف مطبخ آدملری بیك اوچ یوزاللیدن آشاغی اوله‌مازدی. بواوطه خدمه‌سی [اوچنجی] زمان سلیمانیده قرقی متجاوزدکل ایکن ابراهیم ومحمد رابع زمانلرنده یتمشه قدر چیقمشدر . کذلك قانونی عصرنده قرق اولمق اوزره معین اولان خزینه خدمه‌سی موخراً یوزقرقه وارمشدر. خزینه اوطه‌سنك (٢) باشلیجه مأمورلری خزینه‌دار ، اونك معاونی دیمك اولان خزینه کدخداسی ؛ پادشاهی هر کزمکه چیقدقجه برکوکوم بوزلو صو ایله تعقیب ایدن کوکوم باشی ؛ حافظ مفتاح دیمك ولان آناختار اوغلانی ؛ خزینه کاتبی ؛ آلتون وکموش مسکوکات طولو برمشین چانطه ایله ذات شاهانه‌نك آرقه‌سندن کیدن چانطه‌جی ؛ الماسلی سرغوجلری محافظه ایدن سرغوججی باشی ؛ پادشاهه آنجق عود ایله معطر اوله‌رق خدمه‌نك شرقیلریله تقدیم اولنان سیاه تلکی وسمور کورك قاپلی خلعتلرك محافظه‌سنه مأمور قاپایجه‌جی باشی ؛ فغفورلر محافظی طباق اسکی باشی ؛ بلبل وطوطی محافظی بلبلجی وطوطیجی باشی ؛ نهایت ، حین تفرجده

(١) سفرلی «یه هامه‌ر سواری معناسی ویرمش ایسه‌ده سفرزمانی پادشاه ایله برلکده کیتمکه مأمور دیمك اوله‌جقدر . (مترجم)

(٢) ایکنجی اوطه ، یعنی کیلاردن دها یوکسك اولمق لازم کلیور . (مترجم)

ذات شاهانه‌یه تقدیم اولنمق اوزره توفك حاضر بولندیران ایکی توفکجی ایدی. چاوشلر (اوامر دولتك ایصاله مأمور اولانلر)، متفرقه‌لر چاشنیکران بو اوچ اوطه‌دن انتخاب اولنوردی. دردنجی، اوچنجی، ایکنجی اوطه‌لرك باشلری قرق کیشیدن مرکب اولان برنجی اوطه‌یه (خاص اوطه) کچه‌رك بونلر، یالکز، سرایده و اداره‌ٔ دولتده الك بیوك موقعلره نصب اولنمق اوزره چیقارلر ایدی. برنجی اوطه‌یی تشکیل ایدن قرق کیشیدن دیکرلرینه متقدم اولان، مأموریتلرینه کوره برر عنوان آله‌رق شویله تسمیه اولنورلردی: سلحدار، چوقه‌دار (پادشاهك اوست لباسنی کوتورن)، رکابدار (اوزنکی طوتان)، دلبند اغاسی (دستار محافظی) آناختار اوغلانی، پیشکیر اغا (خاولیلرك باش محافظی)، بینیش (۱) پیشکیر اغا (ایکنجی خاولی محافظی)، ابریقدار (ابریق کوتورنلرك باشی)، کوزه باشی (برنجی و ایکنجی مفتش) (۲)، باش مؤذن، سرکاتبی (پادشاهك کاتبی) باش چوقه‌دار (برنجی اوطه خدمتکاری)، صاریقجی باشی (دستار همایونی صارمغه مأمور) قهوه‌جی باشی، توفکجی باشی (آووده پادشاهه توفك تقدیم ایدن)، بربر باشی. بو مأمورلرك صوك یدیسیله اوتوز اوچ خدمه‌نك ایلك بشنه حرم ایله سرایك دوائر خارجیه‌سی آره‌سنده بولنوب «مابین» تعبیر اولنان دائره‌سنده خدمت ایتدکلری ایچون مابینجی دینیلیر. دردنجی اوطه خدمه‌سنك دائره‌سنده چماشیرلر؛ اوچنجیده طاتلیلر؛ ایکنجیده خزینه بولنور. برنجی اوطه‌ده کیلر ذات شاهانه‌نك نفسنه خدمت ایدوب خرقهٔ شریف اوطه‌سنه متصل اولان خوابگاه سلطانینك محافظه‌سنه مأموردرلر. خرقهٔ شریف اوطه‌سنده بردهٔ [حضرت پیغمبری]، [حضرت] پیغمبرك علم مقدسی، قلیجی وکمانی، ایلك اوچ خلیفه‌نك و اصحاب (کرام) دن بك چوقلرینك قلیجلری واردر. برنجی اوطه خدمه‌سی ایلك زمانلرده یومی یکرمی بش، ایکنجیلر اون، دیکر درت اوطه خدمه‌سی یالکز سکز اقچه آلیرلردی. مراد رابع برنجیلرك مخصصات یومیه‌سنی اوتوز اقچه‌یه، ایکنجیلرك اون ایکی‌یه، دیکر دردینك اونه چیقاردی. التی اوطه‌نك هر برنده اون ایکی اسکی وار ایدی که کمر، قفتان، کلاه، استار بهاسی نامیله برچوق پاره‌لر آلیرلردی. بتون بو اوطه‌لرك رئیسی قاپو اغاسی (سرایك باش ناظری) و بیاض خادملرك رئیسی اولوب سرای مدیری دیمك اولان سرای آغاسی اونك معیتنده بولنوردی. ادرنه و غلطه سرایلری ایچ اوغلانلریله استانبول سرایینك بیوك و کوچك اوطه ایچ

(۱) یعنی پادشاهك آته بینوب چیقدیغی زمان ایفای وظیفه‌یه مأمور. (مترجم)

(۲) «مفتش» سوزنده سهو اوله‌جقدر؛ «کوزه باشی»، پادشاهه بارداق ایله صو وشربت تقدیمنه مأمور دیمك اولسه کرکدر. (مترجم)

اوغلانلری دها یوقاری درجه‌ده اولان درت اوطه خدمه‌سندن باشقه طرزده لباس استعمال ایدرلردی : برنجی طاقم چوقه‌دن اوروبه کیه‌رك قافتان تلبس ایتمزلردی ؛ ایکنجی طاقم ایپکلی البسه وقافتان قوللانیرلردی . هر ایکی طاقم شرقلك اعتیادینه مخالف اوله‌رق باشلرینی تراش ایتمیوب فقط تپه‌لرنده براقدقلری بر طوتام صاچ قولاقلرینك اوزرینه اینردی ؛ بونلر شوعادتده یوسفك فرعونه کوله ایکن صاچلرینی بو حالده بولندرمش اولدقلرینه دائر اولان روایت قدیمه‌یه اتباع ایدییورلردی . ایشته سلطان ابراهیم زمانی سرای خدمه‌سنك اصول تشکیلاتی بوصورتده ایدی .

غلطه سرایی خدمه‌سی عصیانه ایلك مثال اولدیلر . جلوس کونی بونلردن بر طاقمی نائل ترقی اولمق ایچون صدر اعظم ، مفتی ، عسکر آغالری نزدنده مغایر اصول تشبثاتده بولندیلر . استانبول سراینك بیوك وکوچك اوطه خدمه‌سی بوندن خبردار اولنجه اوته‌کی سرایلرده‌کی ارقداشلرینك مساعیسنه اشتراك ایتمك ایسته‌یه‌رك قاپو اغاسنه مراجعت ایتدیلرسه‌ده برجواب آله‌مادیلر . برخاصکی واسطه‌سیله صدراعظم ومفتی‌یه کوندردکلری استدعانامه سرای مدیرینك [سرای آغاسی] النه دوشه‌رك اونك طرفندن قاپو آغاسنه کوستریلدی ؛ قاپو آغاسی بوانتظامسزلغی باصدرمق اوزره مدیره امر ویردی . قاپو آغاسی سکسان زلفلی بالطه‌جی [بیاض خادملر] قرق اللی سرای قاپوجیسی ویکی‌چری عجمی اوغلانلری ایله بیوك اوطه‌یه کیده‌رك خدمه‌یه شویله چیقشدی : « ملعونلر ! بو کوراتی نه دیمکدر ؟ طبانلریکزه دکنك اوره‌رق سزه مجازات ایدرم . » بوسوزلر اووقته قدرقورقودن حال سکوتده بولنان عصیانی زنجیردن چیقاردی . خدمه « ملتون » کلمهٔ تحقیریه‌سندن دولایی باغریشه‌رق قاپو اغاسیله چکشدیلر ؛ اغا ، چکلمه‌مش اولسه‌یدی خنجر ایله اوراجقلردی . اوندن صوکره قاپولری سدایده‌رك آره‌لرنده مشورت قوردیلر . قاپواغاسی تکرارکلدی ؛ لکن ایچری کیره‌میه‌رك قاپو آرالغندن شویولده باغیرمغه مجبوراولدی : «اولادلرم ! بن سزه مانع اولمق ، آیاقلریکزك آلتنه دکنك اورمق ایسته‌مم ؛ یالکز ، براقیکزده ظاهری تأدیبات یاپه‌یم ، تاکه نظام یرینی بولسون . اولمادیغی حالده پادشاهه خبر ویریرم ، هپکزی اولدیرر . بو سوزلرك جوابی اولمق اوزره جمله‌سی بردن « کیت اورادن ! » دیه باغیردیلر ، قاپو آغاسی‌ده اطاعته مجبوراولدی . خدمه اوطه‌لرجامعنده طوپلانه‌رق عسکر اغالرینه مکتوب یازوب کوندردیلر . ایرته‌سی کون ، بالطه‌جیلرك باشی وکدخداسی ، شو قاریشقلقلری ایقاع ایدنلری دائرهٔ انتظامه دعوت ایتمك اوزره ، قاپو اغاسی نامنه عرض وجود ایلدیلر . بو صورتله درت دفعه خبر کوندرلدیسه‌ده تأثیری

اولمادی. صدر اعظم کندیسنڭ مداخله‌سی لازم کلدیکنی کوره‌رك ماینجیلر واسطه‌سیله خدمه‌یه برکاغد کوندردی که ایستدکلری ترقیاتك بایرامده اجرا اولنه‌جغنی وعدینی تضمن ایدییوردی. کورولتی کسلدی؛ لکن خدمه‌دن بری «دقت ایدیکز، آرقه‌داشلر! ایشته قاپو اغاسی بوستانجیلرله کلیور!» دیه باغیردیغندن کوچ حال ایله تسکین اولنه بیلمش اولان قیامجیلر درحال قلیج، توفك، یای، صپان، طوپوز، چکیج، دکنك ایله سلاحلانه‌رق صفه‌یه دوغری قوشدیلر. اوطه‌لرك یکی اغاسی اولمق اوزره اوکلرینه چیقان برینی طاشلرله قاچیردیلر؛ بونکله برابر قاپو اغاسی کلمات تألیفیه ایله اعادۀ انتظامه موفق اولدی. اوچنجی اوطه‌نك باشی (کیلارجی باشی) وسکساندن زیاده خدمه سرایدن طرد ایدلدی؛ دیکرلرینه بایرامده خدمتلر ویریله‌جکی وعد اولندی. والده سلطان، صدر اعظم، اغالر بتون خدمه ایچون بردن ترقیات یاپمق احتیاطه موافق اولمایه‌جغنی دوشوندیلر؛ بایرامك دردنجی کونی، ایچلرندن ایکی یوزینی سپاهی صنفنه قید ایتمکله برابر شام والیسی مرتضی پاشا ایله برلکده سوریه‌یه کیتمك اوزره حاضرلانملرینی امر ایلدیلر. اصلی بوسنه‌دن اولان مرتضی پاشا مراد رابع زماننده کورجی پرنسی مارول طرفندن محمد پاشایه کوله اوله‌رق ویرلمشیدی؛ سرایه قبول اولنه‌رق یکرمی اوچ سنه ظرفنده برنجی اوطه‌نك اك بیوك مأموریتنه، یعنی سلحدارلغه ترفیع ایتمشیدی (١). سیاح أولیا، سوریه‌ده اوکا رفاقت ایتمشدر. أولیا ایله مرتضی پاشانك کنجلکلرنده معارفه‌لری وار ایدی؛ مؤخراً شو وجه ایله تجدید مناسبت ایلدیلر: جنجینك سقوطندن آز اول أولیا، استانبولده یکی یاپلمش بر سرایی خارجدن تماشا ایدرکن آدیله چاغیرلدیغنی ایشتدی؛ وسرایك صاحبی اولان مرتضی پاشانك وقتیله صافرانبولیده [زغفرانبولی] مکتب آرقه‌داشی اولدیغنی کوردی. مرتضی پاشا کندیسنی پك محبانه قبول ایتدی (٢).

---

(١) مرتضی پاشا بودفعه سلحدارلقدن شام والیلکنه تعیین اولنمشدرکه سرایدن برچوق آدملرك وقت معیننده هپ بردن چیقمه‌لرینه «بیوك چیقمه» وچیقانلرك اك بیوك رتبه‌لیسنه «بیوك چیقمه باشی» دینلدیکی جهتله مرتضی پاشاده بو عنوانی آلمشدر. اولیا، ج ٢، ص ٤٦٨.

(٢) غالبا مورخ مأخذ شرقیه‌دن آلدیغی معلوماتی اولا «نوط» حالنده قید وصوکره اونلری تفصیل ایلدیکندن بو صورت تحریرده برچوق سهویاته اوغرامشدر. بوفقرده دخی سهو واردر: اولیانك تجدید معارفه ایلدیکی مرتضی پاشا دکل، جنجی خواجه‌در: اولیا، جوان قاپوجی باشی سراینه ناظر کوزل و یکی بر سرای کوره‌رك متحیرانه تماشا ایدرکن صاحب سرایك حضورینه دعوت اولنمش، وبونك صاحبی کیم اولدیغنی سؤال ایتدکده «خنکار خواجه‌سی» اولدیغنی اکلامشدر. یوقاریده یتمش سکسان قدر سمور کورکلی خدام

أولیانك اسکی افندیسی دفتردار زاده محمد پاشا، سلطان ابراهیمك خلعنی ازمیدده خبر آله‌رق درحال استانبوله عزیمت ایله صوفی محمد پاشایه عرض وجود ایلمشیدی. صوفی، سابق صدراعظمك، والیلکنه تعیین ایتدیکی قارصه نیچون کیتمه‌مش اولدیغنی طور حدتله سؤال ایلدی. محمد پاشا، بو توجیهك، کندیسی ایچون قورلمش بر طوزاقدن عبارت اولدیغنی سویلدی. صوفی محمد «کیت، یوقسه سنی أولدیریرم» دیدی. محمد پاشا، حدتنه غلبه ایده‌میه‌رك النی خنجرینه کوتوروب «الله سنك بلاکی ویرسین، اختیار ملعون!» سوزلرینی تفوه ایتمسیله صدر اعظم برمدت غیر متأثر وساکت قالدقدن صوکره شو جوابی ویردی: «پاشا، اکر صادقانه خدمت ایتمك ایسترسه‌ك سنك ایچون بر شی یاپارم. پادشاه، ملاطیه سنجاغنی سکا آرپه‌لق اولمق اوزره ویریور.» محمد پاشا «جناب حق مکافاتنی احسان بیورسون، پاشا حضرتلری؛ لکن شخصی ویرکو (خراج)، فوق العاده ویرکو (عوارض) ایله محصللغنی‌ده ویریکز؛ بوصورتله بکا لطف ایتمش اولورسکز» دیدی؛ صدراعظم‌ده «پکی، اویله اولسون!» دیه‌رك مقابله ایلدی. دفتردار زاده محمد پاشا، بونك اوزرینه صدر اعظمك النی اوپه‌رك وداع ایتدی (١).

آره‌سنده کوچك بر دستار علما ایله قره صاقاللی چلبی کوروب بونك «یارقدیمی، شریکی شیخ زاده» اولدیغنی بیلمشدر. جنجی، زغفرانبولیده دکل استانبولده حامد افندی مدرسه‌سنده اولیا ایله درس شریکی ایمش. جنجی، اولیایه پك چوق التفات وبزم تصوریمزه صغمایه‌جق قدر احسان ایلمشدر. جنجی، درس شریکنه کوستردیکی حسن معامله‌یه نظراً ظن اولندیغی قدر فرومایه بر آدم دکل ایمش. اولیا، ج ٢ ص ٤٦٧. (مترجم)

(١) اولیانك، شوملاقاتی ومکالمه‌یی متضمن فقراتی بروجه آتی تلخیص اولنور، ص ٤٧٠: «محمد پاشا، بن کندیسندن آیرلدقدن صکره، استانبولدن آلدیغی مکتوبلر اوزرینه چینی ازنیقده [ازنیقده] کی چفتلکنه کلدرك اوراده جلوس خبرینی آلنجه یالوه‌دن قاییق ایله استانبوله کلدی. طوغری شهزاده جامعی قربنده اختیار وزیرك خانه‌سنه عزیمتله ال اوپدی. بن‌ده حاضر ایدم. - صدراعظم همان عتابه باشلادی. آره‌لرنده شویله بر مکالمه وقوع بولدی: صدراعظم - چلبی پاشا، دستورسز نه‌یه کلدك؟ یوقسه مهره‌می کلدك؟ - حاشا! بن مهره لایق دکلم؛ بابامك اسکی دوستی وبنم پدرم مقامنده بولنان وبنی سلطان مراد رابع دوزنده نائل مراتب ایدن بر ذاتك صدراعظم اولدیغنی خبر آله‌رق خاك پاینه یوز سورمکه کلدم. - ابراهیم خان سکا قارص منصبنی ویردی؛ نه‌یه کیتمدك؟ - یا سلطانم، قارص امریله برابر قتلمه فرمان‌ده وار ایدی. صدراعظم (طاوشانجیل کبی باغیره‌رق) - بره کیت، یوقسه سنی شمدی قتل ایدرم. - الله ورسوله، حالمه مرحمت ایت! اولاد وعیال صاحبی‌یم؛ بیلدیکزکه اون سکز سنجاق یرده بوقدر سکبان وصاریجه حشراتیله عبادالله اوزره قونوب خانه بر دوش اولدم [*]. صدراعظم (دها زیاده قیزه‌رق) - بره چیق دیورم. دفتر زاده

[*] «صورسه‌لر مغدورینی غدار کندین کوسترر.» راغب پاشا. صوفینك - متعاقباً کوریله‌جکی وجه ایله - قیزمقده حقی وار ایدی. (مترجم)

عصیانك دائرهٔ سرایی خدمه‌یه منحصر قالمادی؛ سپاهیلرده طغیان ایده‌لك محمد پاشادن ممنون اولمادقلرینی اسکی طلبلرینی تکرار ایله چوجقلری (ولدشلری) ایچون ترقی ویرلمسنی، غلامیه‌لرینك اعطاسنی، مراد رابع زماننده اولدیغی وجه ایله باب همایونده استخدام ایدلملرینی ایستدیلر. سپاهی اوجاغندن یتشمش بولنان صدر اعظم، کله‌جك سنه‌نك باشلامسیله یکی ترقیلر ویریله‌جکنی وعد ایلمشیدی؛ فقط بو مساعده عاصیلری ۲۵ ایلول (۷ رمضان ۱۰۵۸) تاریخنده اسکدارده طوپلانمقدن منع ایتمدی. بو عصیان جدیدك اسبابی سپاهیلرك صورت تشکیلنده‌کی نقصان ایله برابر صوفی محمد پاشانك مناسبتسز حرکاتیدر. یکیچریلر سپاهیلردن ای تنظیم اولنمش ایدی: یکیچریلرده اغا، قول کدخداسی، سکبان باشی، زاغارجی باشی، صامسونجی باشی، طورناجی باشی ایله ارکان حرب هیئتی تشکیل ایدن دیکر ضابطلردن باشقه هر آلایده [اورته] او آلایه مخصوص رؤساوار ایدی: میرآلای (چورباجی)، آشجی باشی، سقا باشی، وکیل خرج، یوزباشی (اوطه باشی)، بایراقدار، اك قدملی یکیچری (باش اسکی)، باش قره‌قوللقجی. ایلك زمانلرده سپاهیلرجه امر اداره بویله تشعبات متعدده ایله تقسیم اولنمامش ایدی. یالکز بر آغالری، بر کدخدالری، برچاوشلری بولنه‌رق بناءً علیه اون اون بش بیك کشی انجق اون بش قدر ضابط ایله اداره اولنوردی. صدر اعظمده غروری و ادارهٔ حکومتده تابع اوله‌جغنی وعد ایتدیکی قواعددن انحرافی ایله سپاهیلرك خشنودسزلغنی جلب ایلدی. علمادن بعض ملاحظه‌سز کیمسه‌لر صبی برحکمدارك زماننده حقیقةً حکمدار صدراعظم دیمك اولدیغنه کندیسنه اقناع ایتدیلر. تماميله بوفکره تابع اوله‌رق مصالح دیوانیه‌یی اهمال و کندیسنی قدرت سلطنته مالك عد ایلدی. (۱) منصبلرك صاتلمسنه نهایت ویرمکی وعد ایتمش اولدیغی اونوده‌رق

« بره جانك چیقسین! » دیه خنجره ال ایتدکده صدراعظم اصلا سوز سویلیوب خیلی دوشندی؛ صوکره دیدی‌که: ــ پاشا، اکر استقامت ایدرسه‌ك سنی برخدمتده قوللانیرز؛ هله شمدیکی حالده قاپو خلقکی طاغیت. سعادتلی پادشاه سکا آرپه‌لق اولمق اوزره ملاطیه سنجاغنی احسان ایلدی. ــ تشکر ایدرم، قبول ایتدم. عوارضنی، خراجنی، محصللغنی دخی احسان بیوررسه‌کز ممتدار اولورم. ــ اویله اولسون! صباح امرلریکی آل. دفتر زاده محمد پاشا بونك اوزرینه دعا ایده‌رك ال اوپوب چیقدی؛ سلیمانیه‌ده‌کی سرایینه عزیمتله عائله‌سنی حصارده‌کی یالی‌یه نقل ایتدی. ستون توابعی کندیسنه دیده‌بانلق ایدیورلردی. بن جه کیده‌جکمی سویلیه‌رك کوچ ایله رخصت آلوب حج شریفه کیتمك اوزره مرتضی پاشایه مؤذن باشی اولدم؛ صدراعظمده محمل شریف امامتنی یوز آلتون ایله برلکده احسان ایلدی. (مترجم)

(۱) بو فتنهٔ عظیمه‌یه برقاچ ماده سبب اولدی: بری بودرکه بعض علمازنده اشخاص،

سلفلری کبی اداره و سلطان محمدك جلوسی مناسبتیله برتی آلنمقسزین والی تعیین اولنمش بولنانلردن پاره ایستدی .

خارجده خدمت ویرمك صورتیله خدمه‌لکدن چیقاریلانلر عددینك ایکی یوزه حصر ایدلمسی اوچ سرایده اعادهٔ انتظامه کفایت ایده‌بیلمکدن اوزاق ایدی . ٢٤ تشرین‌اول ١٦٤٨ (٦ شوال ١٠٥٨) ده ، غلطه سرایی خدمه‌سی ـ که شهرامینی کندیلرینه کافی مقدارده ییه‌جك ویرمیوردی (١) ـ محافظلرینك اللرندن قورتیله‌رق ابراهیم پاشا سراینك اوکنه کلدیلر ؛ بو سرایك خدمه‌سی‌ده اونلرله برلشدیلر . یکی‌چری اغاسی ، شهرده قول کزن عسکر ایله کله‌رك کندیلرینی اطاعته دعوت ایتدی ؛ لکن خصمانه نمایشلری اوزرینه چکلمکه مجبور اولدی . غلطه سرایلیلرك کندیلریله اتحاده دعوت ایچون کاغد یازمش اولدقلری سرای همایون کوچك و بیوك اوطه خدمه‌سی او وقعه‌یی ایشیدنجه آرقه‌داشلرینه التحاق ایلدیلر . هپسی بردن ، وقتیله اقامتکاه سفرا اولان ایلچی خانی اشغال ایلدیلر . شو وقایع صیره‌سنده ، خدمتلرندن چیقارلمش و کریده کیتمك اوزره صدراعظم طرفندن ینه قید ایدلمش اولان بیك سپاهی ، ایچلرندن بییقلی محمود نامنده برینك تحریکاتی اوزرینه قیام ایله سیلوریدن استانبوله عودت ایلدیلر . احوال ، مستعجلیت کسب ایتدیکندن علما دیوانه چاغیرلدی ؛ قیشله‌لرنده مسلح و غوغایه حاضر بولنملری ایچون یکی‌چریلره امر ویرلدی . ٢٤ تشرین‌اولده اوکله‌دن صوکره قاضی‌عسکرله دیکر علما ایکی دفعه صوفی محمدك یانته کیتدیلر . اوکون ایکی خط همایون چیقمش ، بر خاصکی بش دفعه کله‌رك صدراعظمی نزدشاهانه‌یه دها دوغریسی والده سلطانك نزدینه چاغیرمش ایدی . ایرته‌سی کون صدراعظم ایله مفتی یکیدن دیوانه دعوت اولندیلر ؛ بونلر ، قاریشیقلق باصلمادقجه چیقه‌میه‌جقلرینی بیان ایله والده سلطانك

صوفی محمد پاشایی عجله دوشوروب خصوصا جامع الفصولینده « چنان سلطان صغیر اولسه رعایا بر والئ عظیم الشانه بیعت ایدرلر ؛ اول صغیردن وکالت ایله حکم ایدر ؛ لکن حقیقتده سلطان اول والئ عظیمدر » دیه مسطور اولان مسئله‌یی نقل ایتمکله ابلیس کبی دردمند پاشایی اضلال ایتدیلر ؛ پاشای ساده‌دل بو دولتك عسکری انجق شرف نسبه اعتبار ایتدکلرینی اکلامیوب واستقلال مجرده خلقك تحملی اولمادیغنی بیلمیوب نیجه زمان او سودا ایله دیوانی ترك ایلمدی ؛ کندیسنی ولی عهد مؤبد مقامنه قویوب اتباعی بو سوز ایله افتخار ایتمك مرتبه‌سنه واردی . نعیمادن تلخیص ، ص ٣٥٤ . (مترجم)

(١) سلطان ابراهیم زماننده شهرامینی ، معیشتلرینی تأمین ایده‌مدیکی ایچون غلطه سرایندن هرکون « الله ، الله ! » سسلری کلیر ، فقراسی قوری اکمك ایله کچینیردی . نعیمادن ، ص ٣٥٦ . (مترجم)

آرزوسنه متابعتده معذرت کوستردیلر . سابق بروسه قاضیسی موسی افندی ایلچی اوله‌رق سپاهیلره کوندرلدی؛ لکن سپاهیلر، سرای و دیوانك کندیلرینك قارشیسنده تتره‌مکده بولندیغنی کوره‌رك تضعیف جرأتله پادشاهك بر آیاق دیوانی یاپه‌رق اسناد تهمت ایتمکده بولندقلری صدراعظم ومفتی ایله منازعه‌لرینی فصل ایتمسنی طلب ایلدیلر . سپاهیلرك ایلری کلنلرندن برقاچی اختیار مصلح‌الدین اغایه کیده‌رك سلطان ابراهیمك قتلنده هیچ مدخللری اولمادیغنه دائر حجت ایستدیلر، وکندیلرینك یکی‌چریلرله بر نزاعلری اولمادیغنی افاده ایلدیلر . مصلح‌الدین « والله » بزم‌ده اوخصوصده رضامز یوق ایدی؛ کیدیکز، مفتی ایله وزیردن صوریکز !» دیدی ایرته‌سی کون (٢٦ تشرین‌اول ١٦٤٨ - ٨ شوال ١٠٥٨) خدمه‌لرله ، سپاهیلر آت‌میداننده، علما واکابر مأمورین صدراعظمك اقامتکاهنده طوپلاندیلر. عاصیلر صوفی محمد یاننده مذاکره‌لر جریانندن خبردار اوله‌رق سلطان ابراهیمك قتلنده مدخلی اولانلرك جملةً اعدامنی ایستدیلر . صدراعظم و مفتی اوزمان یکی‌چری قیشله‌لرینه کیدوب عصیانك باصدیرلمسنی الك مؤثر وسائط ایله اخطار ایتدیلر: عقد اولنان مجلسه، دونکی کون عاصیلر حقنده صادر اولان بر فتوی ارائه اولندی‌که نصیحت دوستانه‌دن صوکره عدم اطاعتلرینه و فئهٔ باغیه دائرهٔ اطاعته عودت ایدنجه‌یه قدر کندیلرینك قتلنی تجویز ایدن حکم قرآنی‌یه بنا ایدلمشیدی. بوفتوی مفتی ایله بش قاضی عسکر، استانبول قاضیسی و سلفی، بیوك ملا ومدرسلر طرفندن امضا ایدلمش‌ایدی. علمانك بوقراری سپاهی وخدمه‌نك تسکیننده تأثیرسز قالمادی؛ دیکر طرفدن، یا سپاهی قید ویاخود دیکر سرایلردن سرای همایونده‌کی بیوك وکوچك اوطه‌لره نقل ایدن غلطه سرایی خدمه‌سی میاننده بر عبدالرحمن، یاخود عبدی واردرکه لطف شاهانه ایله‌مؤخراً نشانجی وزیر درجه‌سنه ارتقا ایتمش وامر پادشاهی اوزرینه زمانك تاریخنی یازمشدر. بوذاتدن برقاچ دفعه نقل‌وقایع ایتدك؛ لکن بوندن صوکره‌کی اوتوز التی‌سنه ظرفنده‌بزه بالخاصه رهبر اوله‌جقدر.

سپاهیلرك سبب‌اولدقلری قایشیقلق، اکر صدراعظم ومفتی، عاصیلرك اسکداره عودتلریله اکتفا ایدوب‌ده ایرته‌سی کونی (٢٧ تشرین اول ١٦٤٨ - ٩ شوال ١٠٥٨) رئیسلری محمودك تسلیمنی ایستمه‌مش، وصوك قیامده حقلرنده شبهه حاصل اولان برقاچ علمایه‌نی امریله چاوش کوندرمه‌مش اولسه‌ایدیلر، باصدیریلدب بیته‌جك ایدی . ذکر اولنان علما وقتیله خبردار ایدیله‌رك خانه‌لرندن قاچدقلری جهتله چاوشلرك تحریاتی فائده‌سز قالدی . بو ایکی حادثه‌نك تکرار اشمالنه کافی

اولدیغی آتش اختلال بر اوچنجی سبب ایله‌ده اشتداد ایلدی : صدراعظم کدخداسی [افندینك امریله] شهرده قول کزرکن آت میداننده بولدیغی اوچ سپاهینك [شهزاده جامعی پیشکاهنده علی ملاءالناس] باشلرینی کسه‌رك باشلرینی چارشی اورته‌سنه آتمق ، و کندی مزراقلرینی ایاقلرینه صوقمق کبی بر حرکت مجنونانه‌ده بولندی . شو اثر وحشت ، سپاهیلری کندیلرینی برر برر طوتوب اولدرمك ایستیورلر دوشونجه‌سنه سوق ایتمکله برابر بدبخت مقتوللرك جسدلرینه روا کوریلن تحقیرات‌ده کندیلرینی آز دوچار انفعال ایتمدی . چونکه قانون ایجابنجه یکیچری وسپاهی نعشلری چارشی اورته‌سنه دکل ، دکیزه آتلق و امر اعدامك اجراسی پای‌تخته و بوغاز ایچنك ایکی طرفنه بر طوپ ایله خبر ویرلمك لازم کلیردی (١) . قانونه مخالف حرکت ایدلمسی سپاهیلره سوء تأثیر ایتدیکی کوریلنجه همان اوچ سپاهینك نعشی قالدیرلدی ، و قان ایله لکه‌دار اولان قالدیرملر تمیزلندی ، لکن بونك وقتی کچمش ایدی . صدراعظم ، احتیاطاً استانبولك قاپولرینی قاپاتدی ؛ لکن سپاهیلر اسکداردن بری طرفه کچه‌رك « اخور قاپوسی » دینیلن قاپویی قیردیلر ، وعلم عصیانی آت میداننه دیکدیلر (٢) . کیجه‌یی بر چوق مشعله‌لرك آیدینلغیله اوراده کچیردیلر ، شدتلی بر روزکار اسدیکی جهتله استانبول اهالیسی بر یانغین ظهورندن قورقدیلر . سپاهیلرك رئیسلری ، یکیچریلرك قطعیاً بی‌طرف قاله‌جقلرندن امیدوار ایدیلر ؛ لکن امیدلری حاصل اولمادیغنی کورنجه کندیلرینی تقویه‌یه و افکار عمومیه‌یی جلب ایچون علمادن بعضلرینی دعوته قرار ویردیلر . خاص آخورده‌کی آت خدمتجیلرندن بایراقلری آلتنه یازدقلری کبی مفتیٔ سابق ابوسعید افندی‌یی و آت میداننده جامع قارشیسنده‌کی خانه‌سنده اقامت ایدن حنفی افندی‌یی مخصوص هیئتلر کوندروب دعوت ایلدیلر . درت دفعه ابوسعید افندی‌یی خانه‌سندن جبراً چیقاروب مفتی یاپمق ایستدیلر ؛ ابوسعید افندی بوخدمتی قبول ایتمیه‌جکنی

(١) بو وقایعه مأخذ اولان نعیماده فقرهٔ اخیره یوقدر ؛ احتمالکه برقاچ سطر صوکره ذکر اولنه‌جق پنایوطینك اثرندن آلنمشدر . اشبو فقرهٔ اخیره‌نك موافق حقیقت اولدیغی مجهولدر ؛ یالکز شوراسی معلومدرکه استانبوله کلن سیاحلره دلالت ایدن واکثریتله پنایوطینك عمر جنسلرندن بولنان ، ترجمانلر استانبولده برچوق احوال فوق‌العاده کورمك ومادامکه طبیعی او احوال ایچنده کندیلرینك قهرمانلق کوستردکارینه دلالت ایده‌جك ، برچوق کلمه‌لرله طاتلی طاتلی نقل ایتمك سوداسنده بولنان سیاحلره هریانغین طوپی آتلدقجه «ایشته ترکلر برآدم دها آصدیلر ؛ بوطوپ اوکا علامتدر » دیرلر ایمش . بو ترجمانلرك مأخذلری شو پنایوطی اولسه کرکدر ؛ « نقل عن نیقوله » لطیفه‌سی کندیسنی زور ایله تخطر ایتدیرر . (مترجم)

(٢) نعیما ، پنایوطینك وقیعنامه‌سی .

بیان ایتدی ، نهایت ، یارین صباح سرای همایونه عزیمتله سپاهیلرك شکایتلرینی پادشاهه عرض ایده‌جکنی وعد ایتمکله الرندن قورتلدی . حنفی افندی زور ایله کتیرلمش ایدی ؛ اونلرك فکرلرینه تابع کبی کورینه‌رك او کیجه سکونت اوزره قاللرینه و ایرته‌سی کون علی الصباح عودت ایده‌جکنه دائر کلمات لینه ایله عودت ایلدی . بوصورتله عاصیلر کندیلرینی امنیت ایچنده ظن ایتمك خطاسنده بولنه‌رق وایرته‌سی کون مناصب ونقود توزیع اولنه‌جغنی خولیا ایده‌رك ایرته‌سی کونه منتظر بولندیلر . صدراعظم و مفتی ایسه اورته جامعه کیتمش اوللریله کیجه‌یی اوراده کچیردیلر . یکی‌چریلری وظیفه‌لرینی ایفایه تشویق ایچون مفتی کندی جوارنده قول طولاشمقده اولان اللنجی اورته نفرلرینه اون بیك غروش ویردی ، ومنسوب بولندقلری اورته‌یه بش یوز اقچه وقف ایتمکی وعد ایلدی . کونش طوغنجه سپاهیلر اسکیلرندن قره عبدالله نامنده برینی شکایتلرینی ، والده سلطانه عرض ایتمك اوزره حرم همایونه کوندردیلر . بر کون اولده بومراجعتلر بولنمش اولملریله شو مألده بر خط همایون ویرلمش ایدی : « یکی‌چری و سپاهی قوللرم بربریله جنك ایتدکلرینه رضای همایونم یوقدر . سز جمعیتی طاغیدیکز ، صوکره بن ایکیسنی‌ده عزل ایدرم » بو دفعه قره عبدالله شو خط همایونی کتیردی : « بن قوللریمك بربریله نزاع ایتدکلرینه وبربرلرینه قلیچ چکدکلرینه راضی دکلم ، معقول ومناسب کیم ایسه اونی وزیر ایلسینلر » سپاهیلر بوخط همایونی حاملاً برهیئت مبعوثه‌یی اورته جامعه کوندردیلر . پادشاهك ، دها دوغروسی والده سلطانك کندیسنی ترك ایتدیکنی کورمکده اولان صوفی محمد ، شو جوابی ویردی : « امر پادشاهکدر ؛ اکر اغالر مناسب کوررلر ایسه بن مهر همایونی اعاده ایدرم . » لکن اغالر منفعلانه « بز وزیر ومفتینك اعداملرینه دکل ، عزللرینه بیله راضی دکلز ؛ سپاهیلر طاغلسینلر ، والا حقلرنده صادر اولان فتوی موجبنجه جمله‌سنی اولدیریرز . » یکی‌چریلر ، بشنجی دوه‌جیلر الایی میرالاینی [اورته چورباجیسنی] بوجوابی عاصیلره تبلیغ ایتمکه کوندردیلر : لکن بومیرآلای آت میدانه وارمه‌دن سپاهیلر اوزرینه هجوم و اعدام ایلدیلر . بوقتلی ، صدراعظم طرفندن ویریلن امره مبنی سپاهی قیافتنه کیرمش آدملرینك ایقاع ایتمش اولملری محتملدر . چونکه سپاهیلر قان دوکمدکجه یکی‌چریلری سلاح استعماله اقناع ایتمك مشکل اولدیغندن بوحرکت تعرضکارانه‌نك نتیجهٔ مطلوبه‌یی تعجیل ایچون حساب واجرا ایدلمش اولمسی لازم کلیر .

یکی‌چریلر ، شو قتل خبرینی آلنجه آرتق انتقامدن باشقه برشی دوشنمدیلر ؛

اغالریکی چریلری وعجمی اوغلانلرینی اوکلرینه قاتوب علمانی وصدراعظمی ارقه‌لرینه طاقه‌رق یوریدیلر. شیخ الاسلامك اوغلی اولان غلطه قاضیسی اهالینك توجهنی قازانمش برکنج ایدی؛ مکمل سلاحلی بکرمی کشی ایله یکی چریلره التحاق‌ایتدی. قسطنطین‌ستونی (فورومده قدیم قرمزی صماقیدن ستون) [چنبرلی طاش] قارشیسنده‌کی ایلچی خانی قربنده یکی چریلر ایکی طاقه آیریله‌رق ایکی موازی سوقاقدن سپاهیلرك طوپلانمش بولندقلری آت میداننه دوغری یوریدیلر. غوغایه باشلامازدن اول فاتح جامعی واعظی ولی افندی ایله کنعان پاشانی سپاهیلره نصحیت واطاعته دعوت ایچون کوندردیلر؛ بونلر سلطان احمد جامعی حرمنه وصوللرنده لازم کلن اخطاری اجرا ایتدیلرسه‌ده « اولدیریکز شونلری ! » کورلتیسندن باشقه جواب آله‌مادیلر. ولی افندی قاچمغه موفق اولدی؛ لکن کنعان پاشانك اوکنده قوشان آدمی [شاطر] وماطاره‌جیسی و سابق کفه والیسی اسماعیل پاشانك بالتصادف اوراده بولنان اوغلی پاره پاره ایدلدی. بونك اوزرینه یکی چریلر آیاصوفیه‌دن آت میدانه یوریدیلر، سپاهیلرك شدتلی برتعرضنه دوچار اولملریله اکراختیار مصلح الدین یکی چری آغاسی کوستردیکی قورقاقلقدن دولایی تعیب وتوبیخ ایله یکی چریلرك دوچار ضعف اولان جسارتلرینی تحریك وتکرار آت میدانه سوق ایتمه‌مش اولسه‌یدی بونلر مغلوب اوله‌جقلردی؛ مصلح الدینك شوحرکتی نتیجه‌سی اوله‌رق یکی چریلر سپاهیلره ناقابل مقاومت برصورتده صولت ایتدیلر؛ ضربه‌لری آلتنده وجودلر پاره پاره اولمقده، یورلمق بیلمین قیلیجلری هم سپاهیلرك آق صاچلی باشلرینی، هم‌ده کنج خدمه‌نك قاره‌طره‌لی باشلرینی دوشورمکده ایدی. جامعك حرمنده سپر آلمش سپاهیلر ایچنده برقاچ مهارتلی اوق آتیجیسی وار ایدی. بونلردن مقصود نامنده‌بری یدی یکی چری‌یی بربرینی متعاقب اولدیرمش، صوکره کندیسی‌ده اولدیرلمشدر. ارباب طغیانك باشلری اولان حسین کهیا ایله قره اغا جامعده نماز قیلمق بهانه‌سیله قاچمغه چالشدیلر. بیقلی محمود قولایجه قاچمق ایچون شهرك قاپولرندن برینی برقاچ سپاهی ایله طوتدرمش ایدی؛ اسکداره کچمك اوزره آدملریله برلکده ایکی قایغه کیردیلر؛ لکن قایقلرك بری زیاده یوکلی اولدیغی ایچون یولده باتدی. مع هذا عاصیلرك جامع حولیسنده وایچنده اولدیرلملری دوام ایدیوردی؛ محراب اوزرنده ومنبر آلتنده بیله سپاهی وخدمه قتل اولندی (۱)، پنجره وقاپولر قورشونلرله دلندی؛

(۱) « جامعده قالان دردمندلر طشره حرمده و ایچ حرمده و شادروان طرفنده قاپو پنجره ایچنده منبر و محراب اوکلرنده‌قتل وزبیع ایله قلیجدن کچدیلر. جامع شریفك اول‌نازنین ومصنع قاپولری وجاملری تفنك فندقیله دلك دلك اولدی. الی‌الان بعض یرلرنده مشاهده‌در.» نعیما، س ۳۷۱. (مترجم)

سپاهیلرك ایلری کلنلرندن طالاقلی احمد ، اوروج بك ، بڭکی محمد افندی اوچیوز ارقه‌داشلریله برابر اولدیرلمشدرکه بونلردن اللیسی هنوز سپاهی یازلمش آت اوشاقلری ایدی . مغلوبلرك برطاقمی مناره‌لره التجا ایتدیلر ؛ شرفه‌لردن «الله اکبر» صدالری یرینه « آمان ! آمان ! » سسلری ایشیدلدی . مصلح‌الدین ، استیمان ایدنلرك حیاتنه ایلیشلمیه‌جکنی بیان ایله سپاهیلر وخدمه‌نك قتلنه نهایت ویردی . (١) میتلرك اقرباسی ، صوك خدمتی ادا ایچون موقع جنگه کلدیلر ؛ لکن ایکی یوزدن زیاده نفسه صاحب چیقمیوب نمازلری قلنمقسزین دکزه آتلدی . بوحال علما آره‌سنده شدتلی بر مباحثه‌یه سبب اولدی . بونلردن برچوغی ـ که مورخ حاجی قالفه‌ده بونلر میانده ایدی ـ قهستانی طرفندن سرد اولنان قاعده‌یی التزام ایدییورلردی که اوقاعده‌یه کوره جنك طغیانی محو ایده‌جکندن سلاح بدست اولنلر عاصی عد اولنمق لازم کلمز (٢) ؛ انجق صدراعظمك طرفکیرلری وخصوصا قاضی‌عسکر مورخ قاره چلبی زاده عزیز افندی رأیی مخالفده بولنه‌رق اونلرك فکری غلبه ایتدی . یکیچریلرك عاصیلره غلبه‌لریله حیاتلرینی قورتارمش اولان صدراعظم ومفتی ، بوندن صوکره سپاهی قارداشلریله حسن امتزاج ایتملرینی یکیچریلره نصیحت ایتدیلر . (٣) مجرد آغالرك مداخله‌سیله صدارته کلمش واونلرك یاردیمیله مقامنده قاله‌بیلمش اولان صوفی محمد ، بالطبع یکیچریلرك وصایتنه قاتلانمغه ونه آرزو ایدرلرسه اسعافه مجبور ایدی . سپاهیلردن بربیوك قسمنك اسملری دفتردن اخراج ومعیشتلری قطع اولندی . دیکرلری « ولدش » لرندن ویاخود چوجوقلرینك ترقیٔ تخصیصاتندن فراغت ایتمکه مجبور اوله‌رق بونلره بریکی کدخدا نصب اولندی . فرار ایتمش بولنان قاره کدخدا وباندور چلبی دوستلرینك تأثیریله اعدامه محکومیتدن قورتلدیلر ؛ آنجق عزل

(١) نعیما ، بر یکیچرینك حرکت مردانه‌سنی نقل ایدرکه ایکی خدمه‌یی اولومدن قورتارمش وبونلرك ویرمش اولدیغی پاره‌یی مجرد صاقلامق ایچون آلدیغی بیان ایله بعدالتخلیص کندیلرینه اعاده ایتمشدر .

(٢) « بوخصوصده علمابیننده واقرقیل وقال اولدی ؛ تعقب جنکده یعنی اولماز دیوبحه فضلا طرف خلافه ذاهب اولوب قهستانیده مسطور اولان نقل ایله استدلال ایتدیلر ؛ فذلکه صاحبی کاتب چلبی دخی اول سوزی سویلمش ایمش . نعیما ، ص ٣٧١ . (مترجم)

(٣) نعیمانك شو مطالعه‌سی معرف حال وشایان دقتدر ، ص ٣٧١ ، «حاصل کرك جهاندیده ایکی پیردلیر (صدراعظم وشیخ‌الاسلام) جناح دولت اولان ایکی قول آره‌سنده دسیسهٔ مکر وحیلهٔ شقاق و خصومت القا ایدوب کندولر بادرهٔ بلیه‌دن امین ومصون اولدیلر . » سلطان ابراهیم ، خلعه نتیجه ویرن فسادی صوفی محمد پاشانك ترتیب ایتمش اولدیغی سویلمکده حقلی وعبدالرحیم افندی‌یی شیخ‌الاسلام تعیین ایتمکده پك مخطی ایدی کبی کورینور . (مترجم)

ایدیله‌رك چاوش ومتفرقه اوله‌رق استخدام اولنه‌دیلر. محرك فساد اولان بیقیلی محموده تعقیبنه کوندرلمش اولان عثمان پاشا زاده حسین بك طرفندن بروسه یولنده دردست وقتل ایدلدی. حسین بك، مکافاةً قره‌مان والیلکنه تعیین قلندی. عصیانی باصدیرمق شرفی کندیسنه اسناد اولنان صدراعظمه پادشاهك حضورنده بر خلعت اکسا اولندی.

پای تختی بو عسکری اختلالار هرج ومرج ایتمکده ایکن اناطولیده دخی عصیان میدان آلیوردی. حیدر اوغلی و اونك معاونی حکمنده بولنان قاطیرجی اوغلو ایلغین وآق شهر آره‌سنده‌کی خطه‌یی خراب ایلدیلر. حیدر اوغلی، مقتول اولان صدراعظم احمدپاشانك بر سنجاق ایچون کندیسندن اوتوز بیك غروش آلدیغنی ادعا ایله وسیلهٔ طغیان اتخاذ ایتمشیدی. اناطولی والیسی احمد پاشا بونك اوزرینه سوق اولندی. قره حصاره یاقین وقوعه کلان بر جنکده اشقیا مغلوب اولدی، لکن احمد پاشا صندقلی اووه‌سنده هیچ بر تدبیر احتیاطیده بولنمقسزین چادر قورمش بولنمغله حیدر اوغلو اکسزین باصه‌رق کندیسنی اسیر ایتدی؛ لکن «بابر آشنازلره [برطاقم قورقاقلره] اعتماد ایدوب ده باشندن کچمش بر آدمك اوکنه چیقدیغك ایچون سنی محمیلکه حرمةً براقدم؛ هایدی کیت، بر دها قوللانه‌مدیغك عسکرله غالب کله‌میه‌جکك خصمك اوکنه چیقمه» دیه‌رك صویدی، باشنده یالکز بر کلاه براقه‌رق آتنه بینوب کیتمسنی امر ایلدی. احمدپاشا اردوکاهدن چیقار چیقماز قاطیرجی اوغلی کلدی؛ نابجا کوسترمش اولدیغی مرحمتدن دولایی رئیس اشقیایی تقبیح ایله پاشانك تعقیبنه چیقدی؛ یتیشوب اولدیردی؛ بتون لوندلرینی کندی سنجاغی آلتنه آلدی. (١٦٤٨ - ١٠٥٨) احمدپاشانك سرانجام فلاکتی استانبوله عکس ایدنجه سابق بوسنه والیسی کتانجی عمر پاشا زاده محمد پاشایه اناطولی والیلکی ویرلدی؛ وحیدر اوغلی هر کیم اولدیرر ایسه کندیسنه بر سنجاق توجیه اولنه‌جغنه دائر اطرافه امرلر یازلدی. اشقیا اناطولی بوغازلرنده کاربانلر صویمقدن کری قالمادیلر. حیدر اوغلو برقاچ شهری یغما ایتدکدن صوکره قره‌حصار سنجاغنك مرکزی اولان اونامده‌کی شهر اوزرینه یورویدی. مقدما یکیچری اوجاغنده تعلیم خانه‌جی باشی وشمدی ارباب زعامتدن اولوب قره‌حصاره یاقین چای کوینده اقامت ایتمکده اولان عیسی آغا، استانبوله کوندردیکی بر عریضه‌ده حیدر اوغلنه بر منصب ویرلمسی صدراعظه واغالره توصیه ایتمش، و بر مملکتی اشقیایه خراب ایتدیرمکدن ایسه شقیه منصب ویرمك ایکی شرك خفیفی اوله‌جغنی عریضه‌یی کتیرن بر قاضی ایضاح

ایلمش ایدی. اختیار مصلح الدین «اشقیایه طوغ وسنجاق ویرمك ایکی شرك خفیفی دكل، آغیربدر» دیه، باغیره رق، جواب ویردی. حیدراوغلی قره حصاری تالان ایلدی. بونك اوزرینه، دیوان، مرادرابع سلحداری سنان زاده نك قارداشی اولوب حیدراوغلی استیصاله مأمورایدلمش بولنان محمدپاشایه، بتون قوتیله اشقیانك اوزرینه یورومسنی امرایلدی. آبازه حسن، محمد پاشا طرفندن متسلملك ایله حمید سنجاغی مرکزی اولان اسپارته یه کوندرلمش ایدی. قره حصارك یغماسندن صوکره، حیدر اوغلو اسپارته اوزرینه یوریدی. اهالیدن اوچ بیك غروش ویرکی ایستدی. اسپارته لیلر، حیدر اوغلی کندیسنی امنیتده ظن ایتدیره رك اغفال ایتمك ایچون امرینه متابعت ایده جکلرینی وعد ایلدیلر. رئیس اشقیا اسپارته یه قریب بر اووه ده غافلانه پاره لره منتظرایکن آبازه حسن ا کسزین باصدیردی، حیدراوغلی غوغا اثناسنده یاره لادی، اسیر ایتدی. حیدراوغلو غالب طرفندن استانبوله کوندرلدی. اولیا چلبی ــ که ارضرومدن عودتنده انکوری قرینده بالن حصار کوینده حیدر اوغلو طاقمی طرفندن طوتیلوب برضرره اوغرامقسزین براقلمش ایدی ــ آبازه حسنك اسیریله برلکده اسکداردن کچدیکی صیره ده اوراده بولنیوردی. اولیا نقل ایدرکه حیدراوغلو ایکی آت قوشولمش برتخت روان ایچنده کوتوریلیور ایمش؛ باشنه بر صاری ایپك مندیل صارلمش، هنوز کنج وقوتلی اولمقله برابر یاره لرندن مضطرب کورنمکده ایمش (١). والده سی آبازه اولان اولیا، اولا آبازه حسن ایله کوریشوب صوکره حیدر اوغلی ده کورمشدر. حیدر اوغلنه، غالب طرفندن، کریدده دلی حسین پاشا معیتنه کیتمك اوزره حیاتنه ایلیشلمیه جکنی وعد ایتمش؛ حیدر اوغلی ده اکر یاره لرندن افاقت بولورسه بوتکلیفی ممنونیتله قبول ایده جکی جوابنی ویرمش؛ لکن جلب اولنان جراح یاره لرك قابل التیام اولمدیغنی خبر ویرمش. حیدر اوغلو، صدر اعظمك حضورینه کوتورلدی؛ صوفی محمد پاشا، حیدر اوغلنك نیچون اشقیالق ایتدیکنی صوردی. حیدر اوغلو صدر اعظمی مولوی کلاهیله کورنجه «دده افندی! قورد اوغلو قورد ایدم، کشی آلدیغنه کوره صاتار. باباسندن، آناسندن کوردیکنی ایشلر. الحکم لله!» دیدی. صدراعظم، خزینه لرینی نره ده صاقلامش اولدیغنی صوردی؛ حیدراوغلو شو جوابی ویردی: «بو محشرده اوله جق سؤالدر. بوقدر قان دوکدیکم، بوقدر شهرلر یاقدیغم، بتون مهوباتمی برر برر اعتراف ایتمك ایچونمیدر؟ قوجه [یعنی اختیار] وزیر! کون آقشاملیدر؛ دون

(١) حیدراوغلنك اویلوغنده آغیر یاره سی اولدیغنی اولیا تفصیل ایدر، ص ٤٧٧ (مترجم)

طوغدم ، بوکون اولورم . همان سن ایشکی کور ! » دیدی (١) . صدراعظم « باش اوسته ! » جوابنی ویردی ، جلاده حیدر اوغلنك اعدامنی امر ایلدی . حیدر اوغلو برآت اوزرینه قونیله‌رق پارماق قاپویه کوتورلدی ؛ اوراده آصلدی . آبازه حسنه خلعت کیدیرلدی ؛ ارزوسنه توفیقاً ایکی ییل ایچون (٢) ترکمن اغالغنه ، یعنی آناطولی ترکمن عشیرتلری اغالغنه تعیین اولندی . اوجاق اغالری بو منصبك آبازه حسن کبی عادی برسپاهی‌یه ویرلمش اولمسندن دولایی شکایت ایتمش ایسه‌لرده صوفی محمد پاشا « بو آدم بزه بیوك برخدمت ایتدی ؛ توجیهی بوزمام ؛ مخالفت اولنورسه مهر همایون باشقه‌سنه ویرلسین » دیه مقابله ایتمشدر .

صدراعظم ، والده سلطانك ویکیچری اغالرینك نفوذندن هراسان اولمقله برابر مقامنك کندیسنه ویردیکی اقتدار تامدن قولایجه ال چکمك ایستمدی . قاپودان وویناق احمد پاشا برفورطنه‌لی کونده استانبول لیماننه کیرمش ایدی ؛ دولمه باغچه اوکنده برقادرغه غائب ایده‌رك یالکز طائفه‌سی قورتاریله‌بیلدی . پای تخت اوکنده وپادشاه ایله والده سلطانك کوزلری اوکنده برقادرغه‌نك ضیاعی ، وکلای دولت ایچون اوزاق دکیزلرده برقاچ کمی غائب ایدلمسندن دها مخاطره‌لی ایدی ؛ چونکه اویله برحالی کتم ایتمك ، یاخود اسباب معذرت بولمق ممکن اولوردی . دیکرطرفدن عائشه سلطانك زوجی بولنان قاپودان پاشا ــ خاندان پادشاهی‌یه هیچ بررابطهٔ قرابتله مربوط اولمیان ــ صدراعظم قدر حرم همایونك انفعالندن متحاشی دکل ایدی . صوفی محمد پاشا قورقوسندن برقاچ کون سرایندن چیقمادی ؛ لکن بوانزوا ،

(١) حیدر اوغلنك سوزلری ، رنکی بوزلمامق ایچون ، هامه‌رك مأخذی اولان اولیادن آلندی . مرائی صدراعظمه « دده افندی ! » دیه خطاب ایدن حیدر اوغلنك سوزلرنده‌کی بلاغت سزاوار دقت وکون آشاملی اولدیغی کنج حیدراوغلنك اختیار صوفی‌یه اخطارایتمسی بالخاصه شایان عبرتدر . صوفی محمد پاشا ، کورندیکی کبی دکل ایدی ؛ حیدر اوغلی ایسه اولدیغی کبی کورینوردی . حیدر اوغلو آصلدیغی زمان « صاقالسز ، هنوز صاری بییقلری کلمش برتازه یکیت اولدیغی » نعی سویلیور . اولیا چلبی ده [آصلمق اوزره] پارماق‌قاپویه کوتوریلورکن ایکی یاننه آرسلان کبی نکران اولدیغی نقل ایله نهایت حیدر اوغلنك برچوق ایینکارینی کوردیکنی بیان ایده‌رك رحمت‌خوان اولیور . حیدر اوغلنك باباسی قره‌حیدر ، یکرمی سنه مقدم اولیا چلبیدن برساعت غصب ایتمش ؛ ساعت قیا سلطانك یادکاری ایمش ؛ اولیا ساعتی بودفعه اوغلنده کورمسیله « بره‌بکم ! بوساعت بنم ایدی » دیمش ؛ حیدر اوغلو « کرچکدر ؛ بابام سنك مالکدن بکا ویرمش ایدی . حسن اغادن صور : یولده کلیرکن ملك‌احمدپاشالی اولیاچلبینکدر ، دیرایدم » جوابنی ویره‌رك ساعتی اولیایه اعاده ایلمشدر . (مترجم)

(٢) « یکی ایل » ترکمن اغالغی توجیه اولنمشیدی . هامه‌ر ، « یکی ایل » ی « ایکی ییل » آکلامشدر . (مترجم)

فضلی پاشانك صدراعظم اوله‌جغنه دائر برروایته میدان‌ویردیکندن افکارعمومیه‌نك ایلاد ایتمش اولدیغی بو رقیبی طمشـوار والیلکنه کوندردی ؛ بونکله برابر حرم همایون ایله تألیف بین ایتمك آرزوسنده بولندیغی ایچون جنجی خواجه‌نك سرایی فضلی پاشانك زوجه‌سنه اهدا ایتدی . صدراعظم ، شهرامینلکندن معزول بولیلی مجدی محمد افندی‌یی حضورینه جلب ایله عزلی امرینی آلدیغی زمان کندیسنك یمن عقیقندن اولان مهرینی کوندرمیوب‌ده آلتون بر مهر کوندرمش اولمسنك سببنی صوردی . محمد افندی « عقیق مهری ؛ حکاك مشهور احمد بك حك ایتدیرمش اولدیغی ایچون کوندرمدم ؛ مع‌هذا بندن مهر ایستنیلمسی غرضه مبنیدر ؛ اسلافمك هیچ برندن ایستنیلمه‌مشدر » جوابنی ویردی . بولیلی دوغری سویلیوردی ؛ لکن شهر وترسانه امینلرینك و دیکر امینلرك عزللرنده مهرلری آلنمق ورؤیت محاسبه‌ده اقتضا ایدرسه قوللانلمق قانون ایجابندن ایکن بر زماندن‌بری امینلر صیق صیق تبدیل ایدلدیکی جهتله مهر ایستنلمز اولمش ایدی . صدراعظم بولیلی‌یه منفعلانه « خدمت دولتده صاچ صاقال آغارتمش اولدیغم حالده بنی یالانجی‌می چیقارمق ایستیورسك ؟ » دیدی ؛ مقابله دفترینی کتیرده‌رك امین معزولك ، مقید بولندیغی « قرمزی‌باپراق » طقمندن اسمنی چیزدی‌وحبس ایتدیردی . نهایت آغالر ومفتی شفاعتیله بر ملیون سکز یوز بیك اقچه [یوز سکسان یوك] آلدیغی کبی غدارانه برصورتله رؤیت اولنان محاسبه‌سی ایچونده اوتوز سکز کون حبس ایله بر ملیون آقچه استیفا ایلدی . متوفی صدر اعظمك قارداشی ابراهیم کدخدادن‌ده یوز کیسه ایستمش ، ویالکز سکسان کیسه ویردیکی جهتله قصوری ایچون حبس ایتمشدر . قارداشی اوروج آت میداننده اعدام ایدلمش اولان ملك احمد پاشـا یرینه دیاربکر والیسی تعیین و متعاقباً مصر والیلکنه اعزام قلندی . صوك قاریشیقلقلرك محرکلرندن سـپاهی صاری محمد دکیزه آتلدی . صدراعظم ، عصیانه اشتراکندن دولابی حسـین کدخدانی‌ده اعدام ایتمك ایسـتیوردی ؛ لکن یکی‌چری اغاسی قره مرادك شفاعتی اوزرینه ایستمیه‌رك حیاتنی باغشلادی . حسـین ، نائل عفو اولمسی اوزرینه صوفی محمدك یانـه کیتدی ، صدر اعظم مأموریتنك حسابلرینی صوردی . حسین اغا ، صدراعظمك حضورندن چیقدیغی زمان صوفی محمد پاشانك کدخداسی اغا زاده ، حسینی یاقه‌لامق ایستدی ؛ حسین ، صاحب عزم بر آدم اولدیغندن خنجرینی چیقاروب « بره سفیه اوغلان ! سنمی قالدك بنم یاقه‌مه ال اوره‌جق ؟ » دیه‌رك اغا زاده‌یه یاردیم ایتمك ایستین آدملرندن

برینی پارەلادی ؛ لکن برچوق کمسەلر بردن هجوم ایله حسینی بوغدیلر ، جسدینی دکزه آتدیلر . بو اعدام یکی چری اغاسنك صدراعظمه قارشی خشنودسزلغنی موجب اولدی ؛ صوفی محمدك او زماندن اعتباراً عسکرك دائما تزاید ایتمکده اولان نفوذینه قارشی ، تأثیری آزالمغه باشلادی . صدراعظم ، مفتی ایله بالاتفاق یعقوب افندی‌یه اناطولی پایەسی ویرمك ایستمدیکی حالده یکی چری اغاسی مرادك اصراری اوزرینه توجیهنه مجبور اولدی . حیدر اغا زاده ، مراد اغانك تأثیریله ، استانبوله کلمکه مساعده آلمش ایکن صدراعظم خانەسندن چیقمسنی وکیمسەیی قبول ایتمسنی منع ایلدی ؛ لکن حیدر اغا زاده‌نك دوستلری طرفندن واقع اولان شفاعت اوزرینه بو منعدن واز کچدی . یکی چریلر بر چوق تعدیاته باشلادیلر ؛ یکی چری اغاسی ، مخاطرەسز اولماسی ملحوظ اولان بر تأدیبه مجبور اولماسی ایچون او تعدیاتی بیلمەمزلکه اوردی . استانبولده ، یکی چریلر قادینلره تعرض ایتدیلر ؛ کلیبولیده بر حمام باصدیلر . خستەلغنه مبنی ، بکتاش اغا واسطەسیله کندیسنی عزل ایتدیرمش واستانبوله کلمك مأذونیتنی آلمش اولان بوسنه والیسی درویش محمد پاشا استانبوله کلدکده صدراعظم طرفندن سوء قبوله اوغرادی . قاپوجی باشی بوجاجی حسن ، طبانی یاصصی محمد پاشا ارقەداشلرندن جندی خلیل پاشانك یاننه صورت دوستانەده کیرەرك « بر ایش رجا ایدەجك » دیه بر جلاد ادخال وجندی خلیلی اختناق ایلدی ؛ بو اعدام ایسه مجرد صدراعظمك غرضندن متحدث اولمق اوزره تلقی اولندی . بو احوالك جملەسی آغالرله صوفی محمد آرەسنده حسن امتزاج اولمادیغنه دلالت ایدردی ؛ واقعا صدراعظم ده شیخ الاسلام ایله علمایی کندی طرفنه جلب ایدەرك آغالری ، حتی بالذات والده سلطانی کوزه آلدیرمغی دوشوندی . صدارت املنده بولنان یکی چری اغاسی مراد واونك یرینه کچمك آرزوسنده اولان قره چاوش ، والده سلطان ایله صدراعظمك عزلی ایچون بر ترتیب قوردیلر ، بش پادشاه زماننده خدمت ایتمش ، ویکرمی صدراعظمك نصب وعزلنی کورمش اولان اختیار مصلح الدینك معاونتی‌ده تأمین ایلدیلر ؛ مصلح الدین روزکار کلن طرفدن دونیویرمك خصوصنده ماهر براسکی تلکی ایدی . تصورلرینی اجرا ایچون بروسیله مساعده حصولنه منتظر اولدقاری حالده دونانمایه بر حادثه اصابتی ظهور ایلدی . کریدده دلی حسین پاشا ، آدم ومهمات اولمادیغی ایچون رفع محاصرەیه مجبور اولدیغنی بیلدیردیکندن صوفی محمد پاشا فوق العاده برمجلس عقد ایلدی . بومجلسده بعض حضار ، یوز کمی ایله قاپودان پاشانك امداده کوندرلمسی رأینی اورتەیه قویدیلر .

لکن صدراعظم بو تکلیفه مخالفت ایله «سکساندن زیاده کمی دونادهمام» دیدی؛ قاپودان پاشا «بن‌ده یوزدن اشاغی کمی ایله دکزه چیقامام» جوابنی ویردی. صدراعظمك سراینده بو صورتله منازعه ایدیلیرکن یکی چریلر اغا قاپوسنده مسلح بولونیورلردی که شوحال صوفی محمد ایله یکی چری اغاسی آره‌سنده اختلاف حادث اولدیغنه خلقجه اشتباه کوتورمز بر دلیل ایدی. ١ مایس ١٦٤٩ (١٨ ربیع‌الاخر ١٠٥٩) ده دونانمه ـ یالکز التی ماعونه ایله آلتمش بش قادرغه‌دن مرکب اوله‌رق ـ استانبول لیماننده چیقدی، کلیبولی‌یه توجه ایتدی. وندیك دونانماسی‌ده کلیبولی یاقینلرنده واقع اجه اباد قربنده‌کی کرته قریه‌سنده ایدی. سلستره بکلر بکلکنه تعیین اولنان سابق بوسنه والیسی درویش پاشا، استانبولدن کلیبولی‌یه کیتمش، و بر باطاریه قوره‌رق وندیك دونانماسنی تیمور آلوب آناطولی طرفنده اسکی استانبولك (الکساندریاتروواس) الت طرفنه چکلمکه مجبور ایتمش ایدی (٧ مایس ١٦٤٩ ـ ٢٤ ربیع‌الاخر ١٠٥٩)، قاپودان پاشا، وندیکلیلری دفع ایله فنیکه لیمانی کمیلریله برلشدی، وساقیزه اوغرادقدن صوکره اسکی فوچه قارشیسنده طورمقده اولان دشمن دونانماسیله محاربه‌یه کیتدی. قاپودان پاشا، بالخاصه یکی‌چریلرك راکب بولندقلری کمیلره استناد ایله مظفریت امیدنده ایکن دکیز جنکنه پك آلیشیق اولمیان بولشکر، دها مصادمه‌نك بدایتنده و قوماندانلری بولنان زغرجی باشی‌یه قارشی عصیان ایله کمیلری تیمورده طوتمقده اولان خالاطلری کسوب قاچدیلر. قاپودان پاشا، مدللی لیماننده تیمور آتمش بولنان اك بیوك کمیلرینك یاردیمندن محروم اولدیغی حالده یکی‌چریلرك شو حرکتی اوزرینه برچوق آدم وقادرغه غائب ایده‌رك ردوسه چکلدی؛ اورادن، اون سکز مصر کمیسنك واون قادرغه واون قالیوندن مرکب وجزائر غرب اوجاقلری دونانماسنك التحاقندن صوکره کریده یلکن آچدی.

یکی‌چری آغاسیله سلحدار والده سلطانه القا ایتدیلرکه دونانمانك باشنه کلن فلاکت، بوسفر ایچون مقتضی کورینن یوز کمی‌یی تجهیز ایتمه‌مش، وقاپودان پاشایه کوندریله‌جك یوز کیسه آقچه‌یی درجیب ایلمش اولان صدراعظمك خطاسندن‌نشأت ایلمشدر. صوفی محمد پاشا، علیهنده ترتیب اولنان خدعه‌لردن غافل، آغالری وعلمانی سرایه دعوت ایتدی‌که پادشاهك و والده سلطانك حضورنده کندیلریله برلکده دونانمانك مغلوبیتنی تعمیر اسبابی ایچون مذاکره اولنسون. هنوز یدی یاشنده بولنان پادشاه، تخته جالس اولدیغی وبیوك والده‌سی صاغ طرفنده بولندیغی

حالده، اونك تعلیم ایلدیکی بر قاچ سوز ایله مجلسی کشاد و دوننما ضایعاتندن دولایی صوفی محمد پاشایه عتاب ایلدی. صوفی اعتذاره قلقشدی؛ لکن پادشاه قاشلرینی چاتەرق «سن صدراعظملق ایدەجك آدم دکلسك؛ ویر مهری!» دیدی. صدراعظم، متحیر و متدهش، بر زمان باشی اوکنده ساکت قالدقدن صوکره مهر همایونی پادشاهك النه تسلیم ایلدی. سلطان محمد، مهری برمدت النده صاقلادی؛ حضار ایچنده برینی انتخاب ایتمك ایستیورکبی کوزیله مجلسی سوزدکدن صوکره ینی چری آغاسی قره مرادی چاغیردی، «کل، آغا، دیدی، آل مهری! سنی وزیر ایتدم؛ باقەیم نصل خدمت ایدرسك؟». قره مراد مهری آلنجه پادشاهك النی اوپەرك صدر اعظم مقامنه اوتوردی؛ والده سلطان شویله ایراد نطق ایلدی: «بوقدر خزینەلر صرف اولنمش ایکن نهایت شو حال کورلدی. بنی اولدرمك سوداسنه دوشلدی؛ بن درت سلطنت کوردم، والحمدلله، بونجه زماندر دولت سوردم؛ بن اولسەکه دنیا نه معمور اولور، نه ده خراب اولور. بعضاً بنی اولدرمك ایسترلر، بعضاً پادشاهم بر خصوص فرمان ایتدکجه، بونی سکا کیم اوکرتدی، جانم، دیرلر. پادشاهلرله بویله استهزا معاملەسی اولورمی؟ یا اوکرەدلمش اولسه نەلازم کلیر؟» بوصوك سوز، صدراعظمك برکشیدەسی ومدار استنادی اولان قاضی عسکر قرەچلبی زاده عزیز افندی‌یه عائد ایدی؛ چونکه پادشاهك برکون عزیز افندی‌یه «نیچون رشوت الیورسکز؟» دیه خطابنه مقابل «جانم، سکا بونی کیم اوکرتدی؟» دیمش ایدی.

مجلسدن صکره، قره مراد، منصب نوین غروریله خارج قصرده سلفنه عتاب ایدەرك «دوننمایه کوندریلن او اللی بیك غروشی نیچون کری کتیرتدك» دیه تقریع ایلدی، وحبس اولنمق اوزره بوستانجی باشی‌یه ویردی. سرایی مهر آلتنه آلندی؛ بر چوق وزرادن، اکابر مأموریندن مغصوبات اولمق اوزره یکرمی ملیون اقچەیه واران اموالی مصادره اولندی. مفتینك‌ده توقیفی ایچون امر صدورینه دائر برروایت شایع اولدیغندن آدملری قاچشدیلر؛ اوصورتده که شیخ‌الاسلام افندی طیشاری چیقدیغی زمان سایسیله بر قاچ کشیدن باشقه کیمسەیی بولەمدی. قاضی عسکرلر سرایده‌کی تیمور قاپودن کچرلرکن بودفعه نصب اولنان ینی چری آغاسی قره چاوش «افندیلر، کوزلریکزی آچیکز! کچن کچدی، آرتق دوننما ایچون کورجکی تدارکیله مشغول اولیکز.» دیه باغیردی. صوفی محمد پاشا، حبسندن آلتی کون صوکره، ارادهٔ سلطانی ایله معلقرەیه نفی اولنمشدرکه منجمینه

کوره ، برکون اول قوس برجنده وقوعه کلن برخسوف بوکا دلیل ایدی . صوفینك کدخداسی آغا زاده محمد ، دفترداری شامی زاده مراد افندی ـ افندیلرینك خزینه‌لری اشکنجه ایله سویلتدیرلدکدن صوکره ـ اختاق ودکیزه القا ایدلدیلر . قاپوجی باشی تلخیصی محمد آغا ، منفاسنده صوفی محمده رفاقت ایتمکه مأمور اولدی؛ تعلیماتی ایجابنجه ، دیوان همایوندن امر کوندریلیر کوندرلمز صدر سابقی اعدام ایده‌جك ایدی . صوفی ، اولا بونك رفاقتندن متوحش اولدی ؛ فقط تلخیصجی محمد ، کندیسنی ، پاشانك محافظه‌سنه مأمور قاپوجیلرك معیناتی اهالیدن تخصیصه مأمور کوستردیکندن صوفی محمد پاشا قورقوبی برطرف ایده‌رك قاپوجی باشی‌یه امنیت ایتمکه باشلادی . حتی بر دفعه صحبت محرمانه اثناسنده « آغا زاده محمد دیدکاری مجنونی کدخدا یاپمقده خطا ایتدم : ان شاء الله قریباً صدراعظم اولدیغمده بو منصبی اهلنه تودیع ایده‌جکم » دیمشیدی . برمدتجك صوکره فرنك احمد تلخیصی محمده صدر سابقك اعدامی امرینی ایصال ایتدی ؛ بدبخت صوفی محمد همان اختاق ایدلدی (۱). معاصر اولان عثمانلی مورخلری صوفی محمد پاشا حقنده محاکمات متعارضه براقمشلردر. قره‌چلبی زاده عزیز ایله وجیهی تقدیر سجیه‌سنده کاتب چلبی وشارح المنار زاده‌یه نسبتله بك آز شدت کوسترلر ؛ آنجق صوفینك اون بش ملیون آقچه‌لق برثروتی نه‌صورتله استحصال ایلدیکی نظر ملاحظه‌یه آلنیرایسه حاجی قالفه ایله شارحك رأیلری دها بی‌طرفانه کورینور . بوصدراعظم ، عمومیتله ، سرت ومرحمتسز بر ادم اولمق اوزره تلقی اولنمشدر ؛ قره‌مصطفی پاشا زماننده دفتردار ایکن لجامی صیقی طوتلمش اولان طمعکارلغی برمدتلو کسوۂ درویشانه آلتنده خاموش قالدقدن صوکره صدراعظم اولنجه آلابیلدیکنه میدان بولمشدر ، هرنه زمان دیوانه شکایتله برآدم کتیرلسه حقسزمی یوقسه حقلی‌می اکلامقسزین دکنك اوردیرر ، ومالنی مصادره ایدردی. شو انسانیتسزجه حکمدن صوکره‌ده ، کیمسه شفاعت ایده‌مسین ، دیه نمازه طوروب شوصورتله انصافسزلغنی برتقوای مرائیانه آلتنده کیزلردی .

محمد رابعك ایکنجی سنۂ سلطنتنده اوروپا واسیا حکومتلرندن برقاچنك ایلچیلری، یالکز کنج پادشاهه تبریك جلوس ایچون دکل ، صلح عهدنامه‌لرینك تجدیدینی‌ده

(۱) «(یاقینده صدراعظم اولوب‌ده ایی بر کدخدا انتخاب ایتمك کبی) مالخولیالرله مشغول ایکن آستانه‌دن فرنك احمد آغا خط شریف ایله کاوب ایچری خنفه کیردکده وزیر پیر یرندن صچرایوب باشی اوزرنده اولان غداره‌یه یاپشه‌یم دیر ایکن کمند آتیلوب ایشنی تمام ایتدیلر » نعیما ، ص ٤٠٨ . صوفی محمد پاشا ، برالنده کتاب الله اولان سلطان ابراهیمه جلادعلی قدر مرحمت ایتمه‌مشدی . بشرالقاتل بالقتل . (مترجم)

مذاکره ایچون دیوان همایونده عرض وجود ایتدیلر . اوزبك ایلچیسی سید عبداه المنان ، پادشاهه ، برقبول مطنطنده بش کاسه ، مرصع برسیف وبرخنجر ، یکرمی یدی طوپ اقمشهٔ زردوز ، اون اصیل آت ، برصیرمه‌لی سفره اورتوسی ، بش صیرمه‌لی غاشیه تقدیم ایلدی . تقریباً اون سنه مقدم امام بهادر قولی خانك وفاتندن صوکره تخته چیقمش ، واوغلی عبدالعزیز خانه ترك سلطنته مجبوریت کورمش اولان اوزبك پادشاهی نذرخان ، اعادهٔ سلطنت ایچون معاونت مقتضیه ایستمك اوزره اشبو سید عبدالمنانی کوندرمش ایدی . نذر خان ، اوغلندن اخذ انتقام املیله ، اولجه هند پادشاهی دانش خاندن استمداد ایله بدل معاونت اولمق اوزره تورانك بر قسمنی وعد ایتمشیدی . لکن دانش خانك اوغلی میر ماهال یکرمی اوتوز بیك کشی ایله بخارا حدودینه یاقلاشنجه نذرخان هندلیلره عرض منت ایتمش اولدیغنه ندامتله متفقلری علیهنه ایران شاهندن مدد خوان اولدی . آنجق نذرخانك اوغلی عبدالعزیزخان طقوز کون محاربه‌دن صوکره هندادروسنی طرد ایلدی : باباسنه ماورای جیحونه عجملری چاغیرمق هندلیلری چاغیرمق قدر خطرناك اولدیغنی یازدی . نذرخان ، بونصیحته احالهٔ سمع قبول ایله ایرانشاهنه مراجعت واقعه‌سندن نکول وعثمانلیلر طرفنه توجه ایتدی . اوزبك ایلچیسیله استانبوله ایران شاهنك ایلچیسی محمود خان‌ده کله‌رك برقبول مطنطن ایله پادشاهه ایکی فیل تقدیم ایلدی (۲ حزیران ۱٦٤۹ — ۲۱ جمادی الاولی ۱۰۵۹) .

دیوان ، سلطان محمودك جلوسنی روسیه ولهستانه بیلدیردی . بومناسبتله ، اوچ سنه‌دن بری استانبولده موقوف بولنان روسیه ایلچیلرینك حریتلری اعاده قلندی . لکن نه لهستان ، نه روسیه سفارت تبریکیه کوندرمدیلر ؛ مع هذا دولت عثمانیه بوایکی دولت ایله حال حربده دکل ایدی ؛ حتی سلطان ابراهیمك خلعندن آز اول قاپوجیلر کدخداسی ، بر لهستان ایلچیسنك طلبی اوزرینه ، تاتارلرك کرسونده آلدقلری اسیرلرك صالیویرلمسنی تبلیغ ایچون قریم‌خانی نزدینه کیتمشیدی .

باب همایون ایله مخاصمهٔ علنیه حالنده بولنان وندیك حکومتی ـ جمهوری مونسته‌ر قونغره‌سنده تمثیل ایدن واون‌سنه مقدم جزائرغرب‌اوجاقلری کمیلرینك آولونیه‌ده دردست ایدلدیکی زمان استانبولده بالیوزلق وظیفه‌سنی ایفا ایلین ـ قونتارینی‌یی فوق‌العاده سفیر صفتیله دیوان همایون نزدینه کوندرمك ایستدی ایسه‌ده بوتصور اجرایه مقارن اولمادی . کاتب باللارینونك ، تینه وپارغانك ترکیله مقابلنده کریدك آلنمسی حقنده واقع‌اولان تکلیفی عثمانلیلرجه قبول اولنمیوب برآغا قندیه‌نك تخلیه‌سنی

سـناتویه تکلیف ایتمك ایچون وندیکه کوندرلدی ؛ لکن اونك مذاکراتی نتیجه بولمادی. بالیوز طرفندن ینه بومقصدله وندیکه کوندریلان براولاق حانیه ورتمونك هدمی تکلیفیله عودت ایتدی . بوفائده‌سز تشبثلر صدر اعظمی او قدر دوچار انفعال ایتدی که بالیوزی حصارده کی قره قله‌یه حبس و ـ باب همایون نزدنده اوزون مدتلر خدمتی ومولدوایه برنسی لوپول ایله قرابت صهریه‌سی وسیلهٔ نجات اوله‌میان ـ وندیك باش ترجمانی صلب ایتدردی . ژورژ راقوچینك اوغلنك مرخصیله امارتك حاوی اولدیغی اوچ ملت (سـاقسونلر ، اولاحلر ، مجارلر) مبعوثلرندن مرکب ترانسیلوانیا سفارتی ایچون اون بش بیك وقاشو ایچون یکرمی بیك دوقه سـنوی ویرکی‌یی تأدیه ایتدی ؛ عقد اولنان برمعاهده موجبنجه ذات شاهانه راقوچی‌یی حکمدارلغنده تصدیق وترانسیلوانیایی تاتارلرك، افلاق وبوغدان وویوده‌لرینك وحدود پاشالرینك تعرضاتنه قارشی مدافعه ایتمکی تعهد ایدییوردی؛ کییولا، یه‌نوئه ، صولتوق، له‌وه‌نج وطمشوار قضالرنده کائن اولوب باتورینك عصیاننه قدر دولت عثمانیه‌یه ویرکی ویرن کویلرك ینه ویرکی تأدیه ایتملری وژورژ راقوچیك باراقات وهلماس ایشلرینه اصلا قاریشماه‌سی مواد مقرره جمله‌سندن ایدی (۱) مدتی ختام بولمق اوزره اولان اوستریا مصالحه نامه‌سی صوك ایکی سنه ظرفنده ، الیسیتریا حدودنده‌کی جولانلر (۲) ، کیـارماتك هجوم ایله ضبط ایدلمسی ، راب (یانق) قلعه‌سنه‌تعرض‌اولنمسی صورتلریله ، طقوزدفعه‌نقض اولنوب‌هیئت مشاورهٔ ایمپراطوریه رئیسیله بودین والیسی آره‌سنده فعالانه بر مخابره‌یه باعث اولمشیدی .

سابق اوستریا مقیم ایلچیسی شوارز هورنلی شمید سلطان محمدك جلوسنی ویانه سراینه تبلیغه مأمور قاپوجی باشی حسن اغا ایله ویانه‌دن حرکت ایتدی . شمیدك تعلیماتی ، انجق اوچ سنه مدتی قالان زیدوا توزوق معاهده‌سنك یکرمی سنه ایچون تجدیدینی و یالکز بر دفعه‌لك اولمق اوزره یوز بیك ئه‌کو [فروش] دن باشقه برشی‌ویرلمه‌مسنی وشو آقچه‌نك سنوی اولمادیغنك وویرکی نامنی آلمایه‌جغنك‌تصریحنی متضمن ایدی . قرق سنه مقدم زیدواتوروق مصالحه‌نامه‌سنی « یالکز بر دفعه‌لك » سوزلرینی‌اونوتمقله‌تحریف‌ایتمش اولان‌مجار‌مهتدیسی‌اختیار ذوالفقار، یکی‌عهدنامه‌نك

---

(۱) ترانسیلوانیا وویوده‌سنك تصدیقیله امارتك حدودینه جواردن رعایت ایدلمسنی آمر وبروجه محرر برطاقم قرانك طرف دولتده ترکی متضمن برامر پادشاهی ویرلمش اولمق‌اوزره تلقی ایدلمیدر . یوقسـه دولت عثمانیه ، کندیسـنك بر امارتی اولان اردل ایله معاهده عقد ایتمزدی . (مترجم)

(۲) ژ . نیقولا وینه‌رزرینك ۲۰ مایس ۱٦٤٦ تاریخلی راپوری .

تحریرینه وعادات اسلامیه‌یه وسرایك عاداتنه دائر بعض آثار معتبره صاحبی اولان لهستان مهتدیسی اولان بوبووسکی، ذوالفقاره معاونته مأمور اولدی. دیوان همایون ترجمانی پنایوطی (موروزی) چیچك خسته‌لغنه طوتلمش اولدیغندن مذاکراته اشتراك ایده‌مدی. صدراعظم قره مراد صلح و حرب آره‌سنده بی‌قرار متردد ایکن وندیك محاربه‌سی وداخلی اختلالی فکرینی تأییداً اورته‌یه سورن قاضی عسکر قره چلبی زاده عبدالعزیز افندینك رأیی موجبنجه ایمپراطورك تکلیفلرینی قبوله قرار ویری. شمیدك اعتمادنامه‌لری آره‌سنده روم پطریقی پارته‌نیوسه خطاباً، امور دینیه‌یه مداخله‌سندن دولایی بیان تشکری متضمن بر مکتوب وار ایدی (۱).
۱ حزیران ۱٦٤٩ صلح تاریخنده یکرمی ایکی سنه ایچون تجدید ایدلدی. اختیار ذوالفقارك دامادی قاپوجی‌باشی حسن، پادشاهك تصدیقنامه‌سیله عزیمت وویانه‌یه قدر کندیسنه آرقه‌داشلق ایدن شمید ایمپراطورك تصدیقنامه‌سیله عودت ایلدی. پنایوطینك نامهٔ پادشاهیده «سن» لرك «سز» ه تبدیلی حقنده‌کی بتون مساعیسی فائده‌سز قالدی؛ دیوان همایون هیئت قلمیه‌سی، ذات شاهانه‌نك ضمیر متکلم وحده استعمال ایله مفرد اوله‌رق «بن» دیه یازارکن ایمپراطوره جمع صیغه‌سیله خطاب ایده‌میه‌جکنی درمیان ایلدی. پنایوطی بومکتوبده مجارستان قرالی عنوانی بیله ابقا ایتدیره‌مدی.
شمید، دولت عثمانیه ایله اسپانیا آره‌سنده مناسبات دوستانه تأسیسی خصوصنده دها زیاده موفق اولدی. فرانسز ایلچیسنك مخالفتنه رغماً ـ دوقتور آلوا نامیله معروف پورتکیزلی یهودی ایکن اهتدا ایتمش اولان ـ احمد چاووش، پادشاه جدیدك جلوسنی تبلیغ مأموریتیله مادرید سرایی نزدینه ایلچی نصب اولندی؛ مادریدده صورت مخصوصهٔ احترامکاریده قبول اوله‌رق، عودتنده، استانبوله برسفارت کوندریله‌جکی وعد ایدلدی.

کورجی نبی «یعنی کورجی پیغمبر (۲) ـ که ایکی قارداش اولان وزیر کورجی

(۱) پطریق افندی‌یه اولان مکتوبك اعتمادنامه‌لر آره‌سنه قاریشدیرلسنده البته مناسبت اوله‌ماز. شرق خرستیانلرینه تصحب سلسلهٔ سیاستندن اولمق اوزره هامه‌ر بوکا اهمیت ویرمه‌مزلك ایده‌مه‌مشدر؛ فقط آوستریانك شمدیکی سیاستی بودکلدر. (مترجم)
[مترجمك بومطالعه‌سی ۱۹۱٤ — ۱۹۱۹ حرب عمومیسنك نتایجندن چوق اول یازلمش ایدی.]

(۲) هامه‌ر بوراده الفاظه الدانمشدر. واقعا «نبی»، «پیغمبر» دیمك ایسه‌ده، بوراده مقصود «کورجی پیغمبر» دکلدر. اسامیٔ اسلامده نبی کله‌سی نبیل، یاخود نعیمانك یاپدیغی کبی عبدالنبی معناسیله تأویل اولنور؛ معهذا ایکنجی تأویل پك دوغری صایله‌ماز، چونکه اعتقاد اسلامجه عبودیت معناسیله قوللق یالکز اللهه اولور. فقط دها دوغروسی، عامه «نبی» کله‌سنك یالکز کوزل برشی اولدیغنی کوره‌رك معناسنه دقت ایتمکسزین چوجوقلرینی بونکله تسمیه ایدرلر. «کورجی نبی» نك ده اسمی بوصورتله ویرلمش بر شیدر؛ یوقسه ادعای نبوت ایتمش دکل ایدی. (مترجم)

محمدپاشا ایله اطنه والیسی جعفر پاشانك اقرباسندندر – اناطولیده علم طغیان آچوب وپای تخت اوزرینه یورویه‌رك باعث هیجان اولدی. مرادرابع زماننده عاصی ایکن مظهر عفو اوله‌ق، اوزماندن بری پاره قوتیله ایالاتده حکومت ایتمش؛ صدراعظم احمد پاشادن اوتوز بیك غروشه صفد وویوده‌لغنی آلمش ایدی؛ سلطان محمدك جلوسنده بوپاره‌یی بردفعه‌دها تأدیه ایتمسی اخطار اولندی؛ بوندن امتناع ایله‌ییکده طرفلرینه چکیله‌رك کندیسنی مظلوم سپاهیلره حامی اعلان ایلدی. قاره حصار صاحبده چای کوینی یاقمش وآق‌شهره (١) ویرکی طرح ایتمش اولان عاصی قاطیرجی اوغلو کندی قوتیله کورجی نبینك قوتنی براشدیردی. قاره مراده یکی‌چریلری وسپاهیلری طوپلادی؛ کورجی نبینك، سپاهیلرله سرای خدمه‌سنك قتللرندن وبومناسبتله ویریلان فتوادن دولایی حساب سؤالنی متضمن اولوب صدراعظم ایله مفتینك شریعت نامنه تأدیبلرینی طلب ایدیوردیمك اولان مکتوبنی (٢) اوقودی. مجلس بونی سکوت ایله‌دیکله‌دی؛ لکن یکی‌چری اغاسی قاره‌چاوش، سپاهیلره خطاب ایده‌رك عاصیلرله متفق اولدقلری اسنادنده بولندی. سپاهیلر، روزنامه‌جی وصدراعظم صالح پاشا برادری ذوالفقار اغانی واسطهٔ تبلیغ اتخاذ ایله، بواسنادی رد ایتدیلر، و «اللهك کسکین قلیجی اولان کلام‌الله اوزرینه یمین ایدرز» دیدیلر. آغالری‌ده امرلری آلتنده بولنان سپاهیلردن دولایی قبول مسئولیت ایده‌جکلرینی، فقط مزارده بولنانلر حقنده برشی دیمیه‌جکلرینی سویلدیلر. یکی‌چری آغاسی «اویله ایسه بزمله برابر عاصیلر اوزرینه کیدرمیسکز؟» دیدی. «سزکله برابر کیدرز» دیه جواب ویردیلر. قاره چاوش «هایدی ازمیده کیدیکز، بزده ارقه‌کزدن کلیرز» تکلیفنده بولندی. سپاهیلر هپ بردن «خیر» بواوله‌ماز. اکر کورجی نبی بزه مطاوعت ایتمزسه، سزبزه اونکله متفقسکز دیه افترا ایدرسکز؛ بزانجق

---

(١) فرانسزجه‌ده‌کی آق‌حصار یاکلشدر؛ ترجمه‌ده دوغروسی اختیار ایدلدی. (مترجم)

(٢) «اولا کورجی نبی طرفندن کلن محضر قرائت اولندی. مضموننده «الحمدالله بزده مسلمانلرز، وپادشاهك حرم خاصندن چیقمشز. اول ظالم وقاتل محمد پاشا، ناحق‌یره بزی قیروب خصوصا بونجه زمان حرم خاصده خدمت ایتمش جلب یکیتلرینك، قانون اوزره اتمکلرین ایستدکلری‌چون، قانلرینه کیروب قتل ایلدی، وحقمزده کافرلر کبی واجب‌القتللردر دیو فتوالر ویرلدی. قنغی کتابدن ونه مقوله جرمه بنا ایدوب، نه مسئله ایله ویرلمشدر؟ حالا بزه بیان ایتسون؛ ونه سبب ایله قتللریمزك اوزرلرینه نماز قیلدیرمیوب کافردن طوتیلان دیللر کبی قتل اولنوب لاشه‌لرینی عربه‌لر ایله دریایه دوکدیلر؟ وکفر وقتلمزه نه‌مسئله ایله الله حکم ایتدی؟ شرع‌الله! شرع‌الله!» دیو یازمشلر» نعیما، ص ٤١٤. (مترجم)

یکیچریلرله برلکده کیدهبیلیرز» دیه باغیریشدیلر. یکیچریلره «سز کیدرمیسکز؟» دیه سؤال اولنمسی اوزرینه «آغامز نرهیه کیدرسه بزده کیدرز» سوزلریله مقابله ایتدیلر. درحال، یکیچریلرله سپاهیلره اتحاد توصیهسنی شامل برخط همایون ورود ایدهرك نبی ایله رفقاسنك وجوب قتللرینی متضمن بر فتوی - امضا اولنمق اوزره - علما آرهسنده دولاشدیرلمغه باشلاندی. ایکی قره چلبی زاده، عبدالعزیز و محمود افندیلر، اول امرده کورجینك طرفکیری اولان اشخاصك استماعی لازم کلهجکنی، و ترك سلاحه مصلحانه دعوتدن اول کندیلرینی محکوم ایتمك مشروع اولهمایهجغنی درمیان ایدهرك امضادن امتناع ایتدیلر؛ لکن علمانك اکثریسی امضاایلدیلر. طاوقجی پاشا، سپاهیویکیچریلرله برابرعاصیلرك، قاطیرجیاوغلی قوماندهسنده بولندقلری حالده، پیشدارلرینی یرلشدیرمشاولدقلری ازمیده کوندرلدی. قاطیرجی اوغلی ساحله ایلك چیقان یکیچریلره دوستانه خطاب ایله سلاحه صارلملری اونلره قارشی اولمادیغنی سویلدی؛ یکیچریلر عاصیلرله قارداش اولدیلر، برلکده قهوه ایچدیلر؛ طاوقجیپاشا رجعتهمجبوراولدی. بوخبراستانبوله واصل اولنجه حیدر آغازاده کورجی نبی علیهنه کوندریلهجك عسکرك سردارلغنه تعیین اولندی. صدراعظمده التی بیك یکیچری وددرت بیك سپاهی ایله بالذات اسکداره کچدی، بولغورلی تپهلرنده استحکاملر یاپدیردی (۲ تموز ۱۶٤۹ - ۲۱ جمادیالاخری ۱۰۵۹). بو صیرهده، خدمتسز بولندقلرندن شکایت ایدن عجمی اوغلانلری بیله استخدام یدلدی؛ استانبولده اوتوراقوقوریجیلردن، یعنیمتقاعد واسکیلردن باشقه یکیچری قالمادی؛ کویلردن کلنلرك استانبولده سلاحله کزمسی منع اولندی. هر کون پایتختدن اسکداره اون بیك اکمك کوتوریلیوردی. کورجی نبی طوزله ومالتپهدن یکیچری وسپاهیلرك اردوکاهلری قارشیسنه قدر ایلریلهمش ایدی؛ یکیچری آغاسی مطلقا جنك ایدلمسنی ایستیوردی (٦ تموز ۱۶٤۹ - ۱۲ جمادیالاخری ۱۰۵۹). قزل بایراق وصاری بایراق سپاهیلرینه شومألده برخط همایون اوقندی: «سزکه سپاه قوللرمسکز، لالامه (صدراعظمه) اطاعت ایله مخالفلر ایله جنك ایدهسکز؛ عادی برآدم سپاهی یازهرق مملکتمهعسکر چکمش؛ نم ملکمده نهعلاقهسی واردر؟ البته حقندن کلهسکز.» فیالحقیقه کورجینك سپاهی بلوکلری تشکیل ایتمك ایستدیکنه دائر بر سوز ایشیدلمشیدی. یکیچریلرك دشمنه قارشی یوریمکدهبکدهمسارعت کوسترهمهلری، اساسسزاولمامسی محتمل اولان بعض روایت وشبههلردن نشأت ایدیوردی. والده سلطان ایله قیزلر

اغاسی ، یکیچری اغاسنك نقیب واسطه سیله ایستمش اولدیغی علم شریفی (١) ویرمکدن امتناع ایله بو یادکار مقدسك مسلمانلر علیهنه دکل ، انجق کافرلر علیهنه استعمال اولنه بیله جکنی سویلمش ایدیلر . برچوق کیمسه‌لر سرای خاصکیلرندن ایکیسنك کیجه عاصیلرك اردوکاهنه کیتدیکنی کورمش بولندقلرینی ادعا ایدرلر ، وصدراعظم ایله کورجی نبی آراسنده‌کی مناسبات قدیمه‌دن‌ده قبالی برصورتده بحث اولنور ایدی. حیدر اغا زاده ، قاره‌مراد پاشایه عاصیلرك تکلیفاتنی کتیردی : کورجی نبی آرتق اولکی کبی مفتینك اعدامنی دکل ، یالکز عزلنی ایستمکده ، ونیات دوستانه ایله کلدیکنی تأمین ایتمکده ایدی ؛ حقنده وقوع بولان اسناداتك جمله‌سندن تبری ایله مخاطره‌لی براشقیا رئیسی اولان قاطیرجی اوغلی کندی یاننه چکوب‌ده شوصورتله ضررینی تهوین ایتمش اولمسنی برخدمت صایمقده ایدی ؛ نهایت یاننده‌کی آدملرك باشلیجه‌لری ایچون سنجاق بکلکی ، کندیسی ایچون‌ده ترکمن اغالغنی طلب ایتمکده ایدی . صدراعظم ، بوتکلیفاتك قبولنه خیلی مساعد ایدی ؛ لکن کورجی نبی ایله صدراعظم آره‌سنده ائتلاف حاصل اولمق اوزره ایکن بروسه بکلرندن برینك هپ آدملریله قاچوب دشمن طرفنه کچمسی ، عاصیلرله هیچ برصورتده اویوشمغی قبول ایتمیه‌رك صدراعظمی جنکه مجبور ایتمك ایستین طرف مخالفی غلبه ایتدردی . ٧ تموز ١٦٤٩ (٢٦ جمادی‌الاخری ١٠٥٩) ده ایکی اردو ، محاربه ایتمك اوزره ، صف قوردیلر . قاره‌مراد ، صول جناحی تشکیل ایدن کندی قاپوسی خلقیله بولغورلو تپه‌لرینی طوتمش ایدی ؛ حیدراغا زاده مرکزده ایدی ؛ سپاهی ویکیچریلر صاغ جناحی اشغال وبوجناحك نهایتی دکیزه امتداد ایتمکده ایدی ؛ طاوقجی پاشا ، آقینجیلرله قایش پیکاری طرفندن پیشداراق ایدیوردی . کورجی نبی ، کندی قائم‌مقامنی ازمیدده براقمش ، وقاطیرجی اوغلی درت‌یوز کشی ایله ایلری کوندرمش ایدی ؛ قاطیرجی اوغلو بر اورمان ایچنده طاوقجی پاشا ایله طوتوشدی . عثمانلی اردوسندن بر قاچ پاشا وبك تلف اولدی ؛ اکر غالبلر ، قاچانلری قوولامش اولسه‌لردی صدراعظمك هپ پیشدار فرقه‌سی محو اوله‌جق ایدی ؛ لکن قاطیرجی اوغلو وکورجی نبی ، طاوقجی پاشانك آرقه‌سندن یکیچریلر امداده یتیشه‌جك دیه قورقدقلری ایچون کیجه ککبوزه (قدیم لیبیسا) یه چکلدیلر . بویاکلش حرکت ، عثمانلی پیشدار فرقه‌سنه کندیسنی طوپلامق ایچون وقت قازاندردی . عسکرلر ،

(١) نعیماده ، ص ٤٢١ ، علم شریفك کندیسی دکل ، رسمی ایستنلدیکندن بحث اولنمشدر . هامه‌رك فرانسزجه‌سنده علمك ایستنلمسنه توسط ایدن ایچون « نائب » دنیلمسی سهودر ؛ دوغروسی نقیبدر . (مترجم)

برمعتاد مکافات آلمق ایچون اردوگاهه برچوق باش کتیردیلر ؛ فقط صدراعظم ، بونلرك ایچنده کندی آدملرندن قاسم نامنده برینك باشنی طانیدیغندن (١) آرتق باشقه باش کتیرلمسنی منع ایتدی . بو مصادمه اوزرینه کورجی نبی نیکده یه ، قاطیرجی اوغلو سکود طاغلرینه ، قزاز احمد آق‌شهره ، صدراعظم‌ده استانبوله کیتدی . عاصیلرله جنکه یالکز پاشالرك عسکری کیریشمش ایدیلر ؛ یکیچریلر یرلرندن حرکت ایتمدیلر . بناءً علیه سپاهیلرك کاملاً رفع وجودیله یرلرینه یکیچری قونلمسنی ایستینلر سکوته مجبور اوله‌رق سپاهیلر افکار عمومیه‌یی کندی طرفلرینه جلب ایتدیلر . کورجی نبی‌یی ، قاطیرجی اوغلنی ، قزاز احمدی اولدیره‌جکلره مکافات وعدینی متضمن یکیدن فرمانلر نشر اولندی . عاصیلر آره‌سنده تفرقه وقوعه کلدی ؛ قاطیرجی اوغلی کورجی نبی‌یه « محاربه‌سز چکلدك » دیه عتاب ایدیوردی . مدرنی جوارنده اطه قصبه‌سنی قاطیرجی اوغلی طاقمی باصه‌رق طاغلره چکلمش اولان اهالینك قصبه‌ده براقش اولدقلری ایکی‌یوز قادین حقنده انواع شنائع اجرا ایتدیلر ، وغایت کوزل ایکی قیزی صاچلرینی کسه‌رك ارکك قیافتنه صوقوب سکود طرفلرینه قاچیردیلر . کورجی نبی‌ده بوغوغالرده برابر ایدی . قزاز احمد اق‌شهرده اله کچیریله‌رك استانبوله اعزام وپارماق قاپوده صلب اولندی . قیرشهری بکی اسحاق کورجی‌یی آکسزین باصه‌رق باشنی استانبوله کوندردی ؛ مکافاةً قرەمان بکلربکی اولدی .

کریدده قاپودان پاشانك وفاتی وعسکرك برطغیانی عثمانلی مظفریاتنی سکته‌یه دوشورمشیدی . سردار حسین پاشانك مصرانه ابراملرینه رغماً ، محاربه‌یه کیریشمکدن امتناع ایتمش اولان قاپودان هزارغرادلی ووینالی احمدپاشایه سوده اوکنده برطوپ کولله‌سی اصابت ایتدی . قاپودانلغه بیقلی مصطفی پاشانك تعیین اولندیغی خبری دیوان همایوندن کوندریلن برمأمور واسطه‌سیله آطه‌یه واصل اولدقده عسکر کورولتی چیقاره‌رق استانبولدن ایستینلن لغمجی و جبه‌جیلر کلدکجه قندیه محاصره‌سنه باشلامیه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . بو عصیان ، محاربه مدتجه سپاهی وتیمار وزعامت محلولاتی توجیهاتی کندیسنه حصر ایتمك ایستین سردار ایله معارض بولنان سکبان باشی محمود ایله روم‌ایلی والیسی سورنازن مصطفی پاشا طرفندن تحریك ایدلمشیدی . طغیان ایدن عسکر حسین پاشانك چادرینی ییقدیلر ، خدمه‌سنی

(١) صدراعظم پاشا ، باش کتیرنلره بخشیش ویریوردی . باشلره دقت ایدنجه‌ بردانه‌سنك کندی لوندلرندن قاسمك باشی اولدیغنی اکلادی . « بره قحبه اوغللری ! بو ، بزم قاسمك باشیدر » دیه باغیردی . کتیریلن باشلرك اکثریسی بری طرفدن اولدیغی آکلاشیلوب آرتق بخشیش ویرلمدی . نعیما ، ص ٤٢٨ . (مترجم)

اوقلرله اولدرديلر ، بتون اشياسنى يغما ايتديلر. حسين پاشا، النده قليچ عاصيلرك ايچنه كيره‌رك بر يكيچرى يى برضربهٔ سيف ايله ايكى يه بيچدى (١). روم ايلى واليسيله سكبان باشى اشغال ايتمش اولدقلرى فتنه‌نك كنديلرينى‌ده مخاطره‌يه قويديغنى كوره‌رك تسكينه چالشديلر. عسكردن ، طلب واقعلرينه استانبولدن جواب كلنجه‌يه قدر صبر ايتمك وعدينى ويرمكه كوجلكله امتناع ايده‌بيلديلر . دوننما قپودانلرينك محاصره‌يه باشلامق اوزره ، پياده‌لر ، كميجيلر ، لوندلر ايله جزائر اوجاقلرينك كندى امرلرى آلتنه ويرلمسى تكليفنده بولنملريله سردار مضايقه‌دن قورتلمش اولدى وعسكرى طوپلايه‌رق شويله خطاب ايلدى: سزبكا دشمنله برلك اولدى ديورسكز. مرامكز قلعه‌يى فتح ايتمكدرده پياده نقصاندر ادعاسنده بولونيورسكز ؟ ايشته طوپ ، ايشته پياده ، ايشته عسكر ، ايشته قلعه ، ايشته متريسلر ! وظيفه‌كزى اجرا ايديكز » آغالر ممانعتده اصرار ايده‌مديلر . ايكى بيك يكيچرى ، درت بيك لوند - موسم خيلى ايلريله‌مش اولمقله برابر - قنديه محاصره‌سنه باشلاديلر . (٢٠ اغستوس ١٦٤٩ - ١١ شعبان ١٠٥٩) .

ايكى آى سورن بوايكنجى قنديه محاصره‌سى اثناسنده يتمش لغم اشتعال ايتدى؛ محاصرلر الك ايى عسكرلرندن بيك شيدن زياده غائب ايتديلر ومحصورلر - لفظك الك نجيب معناسنجه - حقيقى برخرستيان بهادرى اولان (١) والى قونت قولورودونك وفاتيله متأسف اولديلر . هجوم ، باشليجه ، بيت اللحم وپانيغرا استحكاملريله بونلرك آره‌سنده ويارم آى شكلنده‌كى موچه‌نيقو استحكامى اوزرينه وقوع بولمشيدى . طغيان عسكرينك كيزلى محركلرى اولان سكبان باشى محمود ايله روم ايلى واليسندن برنجيسنك اياغنى بركولله كوتوروب بويارەدن افاقت بوله‌مامش ، ايكنجيسنك‌ده بر بومبه اشتعاليله الى پارچه‌لانمشدر . شو وقايعدن صوكره ، كور حسين بر خط همايون ايله جزيره‌يه ورود ايتدى : بيك بش يوز يكيچرينك عودتنه مساعده

(١) ايلريده كوپرولو وزيرك تجربهٔ نفوذ ينه فدا ايتديكنى كوره‌جكمز حسين پاشا، بر قهرمان ايدى . بو دفعه‌كى ضرب دست رستمانه‌سنى نعيما شويله تعريف ايدر : « بالذات قصد ايدن يكيچريلردن برينى سردار اوموزندن قلنچ ايله شويله محرف [اكريلكنه]چالدى كه بر اوموزندن كچوب جانب آخره ايلوغنه اينجه [يه‌قدر] آيريلوب ايكى پاره ايلدى » حسين پاشا محاربه‌ده زره كيمزدى ؛ صاريغنى‌ده باشندن چيقاروب آتاردى . دشمن رؤساسندن مارقونامنده فيل جثه‌لى برينى‌ده قليج وطوپوز قوللانمقسزين باشنه بريومروق اوره‌رق آتندن دوشورمشدى . نعيما ، ص ٤٤٠ . « بكزر روشك حيدره برشانلى فتاسك» ناجى . (مترجم)

(١) هامه‌ر خرستيانلق جهتيله ونديكلى يى كوكلره چيقارمق ايستر اصل بهادر يوسف وحسين پاشالر ايدى . (مترجم)

ایدیلیوردی . سفر اردوسنده بوتدبیر ایله یوز کوسترهجك بوشلغی طولدرمق ایچون پایتختده اوچ بیك یکیچری وبیك سپاهی یازلمش ایدی . کور حسینك کلدیکی شایع اولنجه اون دردنجی ، اون آلتنجی ، اون طقوزنجی ، اوتوز سکزنجی ، اللی برنجی ، اللی اوچنجی یکیچری الایلری [اورته‌لری] متریسلردن چیقه‌رق ضابطلری یالکز قالدی . سردار حسین پاشا خط همایونك متضمن اولدیغی تدبیر مضره بتون قوتیله مقاومت ایتمك ایستدی ایسه‌ده موفق اوله‌مادی ؛ بیك یوز یکیچرینك عزیمتی بقیه‌سنك‌ده مطلقا عودتلرینی موجب اوله‌جغنی تمامیه تخمین ایتمشیدی . خط همایون ایسه حسین پاشانك شرف عسکریسنه حسد ایدن اغالرك ابرامیله استحصال اولنمشیدی . سردار اردونك ضابطلرینی، اسکیلرینی طوپلایه‌رق کندیسنك حرکاتی حقنده اونلرك شهادتنه مراجعت ایتدی. جمله‌سی بردن سردارك تدابیر عاقلانه‌سنی، شجاعت وثباتنی وفقط عسکرك دها زیاده طورمق ایستمدیکنی بیان ایلدیلر . بوتصدیق ، بتون ضابطلرك امضاسنه اقتران ایده‌رك استانبولجه رفع محاصره‌ده سردارك معذرتی تحقق ایتدی ، ودشمنلرینی سکوته مجبور ایلدی . کور حسین سکبان باشیلق ایله کریده اعزام وحسین پاشانك کندیسیله امتزاج ایده‌مدیکی بییقلی محمد پاشانك یرینه حیدر اغا زاده قاپودان پاشالغه نصب اولندی. صدراعظم حیدر اغا زاده یی صدارته ارزوکش اولدیغندن شبهه ایتدیکی ایچون استانبولدان اوزاق بولندیرمق ایستمش ایدی . جزیره‌ده‌کی عسکرك استانبوله مبعوث کوندرمش اولدقلری پرزرین آلای بکی ، عودتنده ، قریباً درت بیك عسکر کوندریله‌جکنه وترسانه بکلرینك کمیلریله جزائر غرب سفینه‌لرینك‌ده یاقینده عسکر طاشیمغه باشلایه‌جقلرینه دائر دیوان همایوندن بر کاغد کتیردی . لکن اردویی اوزون مدت متریسلرده طوتمق ممکن اولمایوب سردار محاصره‌یی رفع ایله مشتاسنه‌چکلمکه مجبور اولدی . روم ایلی عسکری کچن سنه کبی کوپری یاننده یرلشدیلر ؛ حسن پاشا اناطولی عسکری ایله قرنتنه‌خانه قارشیسنده اردو قوروب زمان زمان قرنتنه خانه‌یی طوپه طوتمغه وبر قلعه انشا ایتمك اوزره اردوکاهنه لوازم جانبنه باشلادی . حسین پاشا ، اسباب محرره‌دن دولایی رفع محاصره‌یه مجبور اولدیغنی متضمن پای تخته برعریضه کوندردیکی کبی قندیه‌یه دائرمعلومات‌ده ویردی . قندیه‌نك بربیوك موقع عسکری اولدیغنی تصویر ایله شمالاً دکز ایله ، دیکر اوچ جهتنده درین خندقلر وایلری‌یه طوغری یاپیلمش اون ایکی استحکام ایله مدافعه ایدلمکده بولندیغنی وبونلردن یاریم آی شکلنده‌کی موجه نیقونك

عثمانلیلر طرفندن ضبط ایدلدیکی حالده ترک از محصولرینه آلنه جغیکنی اشعار ایدیوردی .

کورجی نبی ایله عاصیلرک دیواندن شیخ الاسلامک عزلنی ایستدکلرینی یوقاریده سویلمش ایدک . صدر اعظم ، بو تدبیره نامساعد دکل ایدی ؛ لکن عسکراغالرینک ، مصلح الدین و بکتاش آغالرک اخطاراتی اوزرینه بوندن واز کچمسی لازم کلدی : مصلح الدین و بکتاش ، حقلی اولەرق دوشونیورلردی که اکر مفتی عاصیلره فدا ایدیله جك اولسه بونلر شو نتیجه یه مغرور اولەرق دیکر مطالبه جرأت ایله اغالرك وحتی صدر اعظمك عزلنی ده ایستمکده تأخر ایتمیه جکلردر . مع هذا کورجی نبی اسکدار طرفلرندن اوزاقلاشنجه قره مراد مفتی عبدالرحیمی عزل ایتدی ؛ (١٨ تموز ١٦٤٩ — ٨ رجب ١٠٥٩) ؛ اولا برچفتلکینه کوندردی ؛ لکن متعاقباً اوغلی کنج غلطه قاضیسیله برلکده حج ایچون مکه یه متوجهاً کمی یه بینمکه مجبور ایلدی . عبد الرحیم ایله اوغلی ، برنجیسی اطوار درشتانه سیله ، ایکنجیسی طفره فروشلغی و طمعکارلغی ایله چوق دشمن پیدا ایتمشلردی . غلطه قاضیسنك حکملرینی پاره ایله صاتین آلانلردن چوغی استانبول قاضیسی صنعی زاده نك حضورنده اقامهٔ دعوی ایله آلنان آقچه لرك ردینی طلب ایتدیلر . مرافعه کونی کنج قاضی ، کندیسنی مدافعه ایده جك یرده صنعی زاده یی تحقیراته بوغدی ، « بو نصل حکمدر ؟ » دیدی . استانبول قاضیسی « بهی چلبی ، بوسنك بیلدیکك مسئله دکلدر ؛ ویر شو مسلمانلرك حقنی ! » دیینجه مفتی زاده « اوقودیغم بکا یتیشیر ؛ هله . . . صفت رزیله سیله [١] موصوف دکلز » جوابنی ویردی . صنعی زاده « چلبی ! اویله لری کندی مستحق اولدقلری صفتی باشقه لرینه اسناد ایدرلر ؛ یکرمی اوتوز کوزل دلیقانلی استخدام ایتدیکك حالده سن ده بویله یاپیورسك ! » مقابله سنده بولندی . قاضی عسکر مغرور قره چلبی زاده عبدالعزیز افندینك امیدوار اولدیغی خدمت فتوی ، هنوز استانبول قاضیسی و بناءً علیه سلسلهٔ علماده رقیبندن صوکره سکزنجی اولمقله برابر ، بهائی افندی یه توجیه اولندی . قره چلبی زاده یه اینانمق لازم کلیرسه بهائی افندینك انتخابی ، زیاده آفیون استعمالیله بی مجال دوشمش اولدیغی جهتله صدر اعظم ایله والده سلطانی کندیسنی ایستدکلری کبی استخدام ایده بیله جکلرینی امید ایتملرندن نشأت ایتمشدر . بو اسناد ، بر رقیب مغلوب لساننده

( ) هامەر بو جمله یی « بن (سینەد) دکلم » دیه ظریفانه ترجمه ایتمشدر . (سینەد) روما تاریخنده مشهور بر شخصدر . نعیما ، مفتی زاده نك سوزینی عیناً درج ایتمکده بأس کورمه مش ایسه ده بز تجویز ایتمدك . (مترجم)

شایان اشتباه ایکن وقایع ایله‌ده تکذیب اولنمشدر . بهائی افندی نصبندن آزوقت صوکره ، مناصب مهمه‌یی صدر اعظم هم رازی اولان سرای منجمی ووالده سلطان ایله قیزلر اغاسنك محمیسی اولان اشك حسین لقبیله معروف بوستانجیلر خواجه‌سی کبی اهلیتسز آدملره ویرمك ایستمدیکی ایچون صدر اعظمله مابینلری شکرآب اولدی . عبدالعزیز افندی ، مفتی‌یی دوشورمك ایچون بونی فرصت اتخاذ ایتمك ایستمش ایسه‌ده صدر اعظم ایکی آی ایچنده ایکی دفعه شیخ الاسلام تبدیلنی مناسب کورمه‌مشدر . لکن بهائی افندی‌یه خصومت ایچون ، قره‌چلبی زاده‌نك ، کندیسنه شیخ‌الاسلاملق پایه‌سی ویرلمسی حقنده‌کی استدعای غریبی ترویج ایلدی که شیخ‌الاسلام معزوللری بیله بواعتباره نائل دکللر ایدی. صدراعظم کندیسی بوخصوصی تلخیص ایله عرض ایتمیه‌جکنی عزیز افندی‌یه افاده ایدوب آنجق قاضی‌عسکر افندی پادشاهدن برپایه ایسترسه بوکا مانع اولمامسنی قیزلر اغاسنه بیلدیردی . قره چلبی زاده ، فقهدن برأثرینی تقدیم ایچون حضور شاهانه‌یه قبول اولنمسیله والده سلطان وقیزلر اغاسی واسطه‌سیله پادشاهدن مفتی پایه‌سنی آلدی‌که بالفعل شیخ الاسلامدن باشقه کافهٔ علمایه تقدم حقنی ویریوردی (١٤ ایلول ١٦٤٩ — ٧ رمضان ١٠٥٩) . سکز کون صوکره ، وزیرلر وقاضی عسکرلر برمعتاد دیوان‌همایونه کلدکده قره‌چلبی‌زاده وزرایه تقدم ایتمك ایستدی؛ وزیر ثانی کنعان‌پاشا ، « افندی ، قاضی‌عسکر ایسه‌ك اشاغیده اناطولی قاضی‌عسکرینك یاننه کیت ، مفتی ایسه‌ك وزیرلرك آره‌سنده نه‌ایشك واردر ؟ بزبورتبه‌یه نائل اولنجه‌یه قدر قاچ دفعه باشمزی تهلکه‌یه قویدق ! » دیه‌رك اوموزیله کری سوردی . اوته‌کی وزیرلرده عینی حرکتده بولندقلرندن شیخ‌الاسلام پایهٔ نوظهوریله موقر اولان قره‌چلبی‌زاده اناطولی قاضی‌عسکرینك یاننده روم‌ایلی قاضی‌عسکری موقعنه قدر آتلدی . (١) اون‌درت کون صوکره بایرام ایچون ال اوپمك اوزره حضور شاهانه‌یه کیرلدیکی وقتده بوحادثه تکرر ایلدی . ینه بوقبیل احوالدن اولمق اوزره ، راسمهٔ عیدده بروسه قاضیسی بیانی افندی ـ قانوناً مکه قاضیلری بروسه قاضیلرینه تقدم ایدر اولدقلری حالده ـ مکه قاضیٔ سابقی اسماعیل زاده‌یه تقدم نزاعنه دوشمشدر. مفتی ایله قاضی‌عسکرلر بیانی افندینك تقدم دعواسنده بولنه‌جغنی بیلدکلری ایچون اونی دعوت

(١) عزیز افندی جثه‌سز برآدم ایدی ؛ کنعان پاشا اوموز اوروبجه متزلزل اوله‌رق اوته‌کی وزیرلرده ایلری کچملریله جثه‌سز قاضی‌عسکر حرکت‌قسریه ایله تا اشاغی‌یه دوشدی. نعیما ، ص ٤٥٢ . قره‌چلبی اوغلی آغالره یارانوب‌ده شیخ‌الاسلام اوله‌بیلمك ایچون سلطان ابراهیم حضورنده اظهار ایتدیکی جرأتی بودفعه کوستره‌مه‌مشدر . (مترجم)

ایتمه‌مکه قرار ویرمشلردی ؛ لکن بیانی دعوتسز کلدیکی جهتله اسماعیل زاده ایله آره‌لرنده منازعه ومشاتمه چیقدی . شیخ‌الاسلام مداخله ایده‌رك قانون موجبنجه بیانی افندینك مکه قاضیسندن تأخر ایتمسی لازم کله‌جکنی سویلدی. محزون اوله‌رق «اویله ایسه بز کیده‌لم‌می ؟» دیه استیذان ایتدی ؛ «جهنمه» جوابی چیقدی .
١٥ تشرین‌اول ١٦٤٩ (٨ شوال ١٠٥٩) ده عزیز افندی [پایهٔ فتوی ویرلدیکی صره‌ده مدتی تمدید ایدلمش اولان] روم‌ایلی قاضی‌عسکرلکندن - احتمال که حامیسی بولنان قیزلر اغاسنك خاتمه کش حیات ولدیغی ایچون - عزل ایله یرینه اناطولی قاضی عسکری ممك زاده ، اوندن منحل مقامه‌ده قابا قولاق زاده تعیین ولندی . بو مناسبتله‌ده ینه تقدم منازعه‌سی ظهور ایلدی. قاباقولاق‌زاده ، روم‌ایلی قاضی‌عسکری ممك زاده‌نك تقدمنه راضی اولمایوب دیوانه کلدیکندن قابا قولاق زاده نصبنك اوتنجی کونی انفصال واومقامه طولوجی زاده عبدالرحمان افندی اتصال ایلدی .

بواثناده سپاهیلر علوفه‌لرینك توزیعنده تأخر وقوعندن‌دولایی ، اغالری علیهنه آیاقلاندیلر . مطلوبلری اسعاف اولنه‌بیلمك ایچون کمال استعجال‌ایله عوارض‌اقچه‌سی (فوق‌العاده ویرکی) طوپلاندی ، وشمدی‌یه قدر جریان ایدن احوال خلافنده دفتردار جدید ابراهیم‌مواجب توزیعنه مأمور اولدی (١) . ابراهیمك سلفی‌اسماعیل پاشا قبه‌آلتی وزیری اولمش ، صوکره محافظه نامیله تنه‌دوس آطه‌سنه [بوزجه‌آطه] سورلمشدر . شوصیره‌ده سلطان مرادك کریمه‌سی قیا سلطانك حیدر اغا زاده محمد پاشایه تزویجی وقوع بولمش ، ودفتردار ابراهیم پاشا صاغدیج اولمشدر . بر آی صوکره‌ده ، سلطان محمد رابع ایله اوچ برادرینك سنت دوکونی یاپلدی . ختانی متعاقب ، قیزلر اغاسی ابراهیم اغا ، پادشاهی قوجاغنده طوتارکن قانی دیندیرمك اوزره موضع ختانه قونیلان شیلر اویناديغندن یکیدن قان روان اوله‌رق سلطان محمدرابع لایعقل اولمق درجه‌سنه وارمش اولدیغی ایچون، بوحادثه اغانك قصورینه حمل ایله عزل اولندی . اونك یرینه اسکی سرای اغاسی محمود اغا نصب اولندی . والده ترخان سلطانك باش اغاسی قاپو اوغلانلغنه کتیریله‌رك سلفی اسکی سرای اغالغنه کوندرلدی .

صدراعظمی دوشوروب‌یرینه کچمك أملیله استانبوله کلمش اولان بغدادوالیسی موسی پاشا یدی قله‌ده حبس واعدام اولندی . اناطولی والیٔ سابقی اولوب اعلان

(١) مورخ شارح المنار زاده غلطه قاضیسی بولندیغی جهتله ، نواحیسیله بیك‌بش یوز خانه‌یه بالغ اولان غلطه عوارضنی بش کون ایچنده تحصیل وتسلیم ایتمشدر. ویرکیلرك سرعت تحصیلی ، معتدل اولسنه وتحمل خارجنده بولنمامسنه دلالت ایدر . (مترجم)

عصیان ایده‌رك نفی ایدلمش اولان بونی یاره‌لی محمد پاشا ، تعقیبنه مأمور اختیار کوپرولوپاشانك مرحمت شاهانه‌یه دخالت ایتمسی حقنده‌وقوع بولان اخطاری اوزرینه پای تخته کلوب مظهر عفو اولدی (١) . قاطیرجی اوغلی ، حمید سنجاق بکی طوپال محمدپاشایه مغلوب اوله‌رق قره‌حصار قربنده چای قصبه‌سنده عیسی اوغلنك چفتلکنه قونمش ، « یانی عفو ایتدیررسك ، یاخود خانمانکی یاقار ، عجم شاهنه قاچارم » دیه اغایه خبر کوندرمش ایدی . استانبولده دخی صاحب اعتبار اولان عیسی صدراعظم نزدنده شفاعتجیلك ایتدی . قره مراد پاشا « بن قاطیرجی اوغلنه کاغد یازمام ؛ لکن ارکان دولت یازسینلر » دیدی ؛ اونك طرفندن ، اطاعته تشویقی متضمن مکتوب یازلدی ؛ قاطیرجی اوغلی استانبوله کلدی . قره مراد ، قاطیرجی اوغلنی پادشاهه تقدیم ایله « خنکارم ایشته ، قاطیرجی اوغلی دیدکاری طوموز بودر ؛ عفو استرحامیله باب همایونکزه یوز سورمکه کلمشدر » دیدی ؛ پادشاه قاطیرجی اوغلنه بك شهری سنجاغنی ، آدملرندن اون سکزینه سپاهیلك ویردی . قاطیرجی اوغلی بك شهرینه متسلم کوندردی ؛ کندیسی استانبولده‌قاله‌رق جرید اویونده‌کی مهارتنه صدراعظمی ، اغالری حیران ایتدی (٢) . مفتی‌یی ، قاضی‌عسکرلری‌ده زیارت ایده‌رك پادشاهك نظره‌مهیبی کندیسنی قورقوتمش اولدیغنی وصدراعظم یره قاپانمسنی امر ایتمه‌مش اولسه کندیسی آیاقده طوره‌میوب دوشه‌جکنی حکایه ایلدی (٣) .

---

(١) کوپرولو پاشا بونی یاره‌لی‌یه غایت مدبرانه وحکیمانه نصیحت ویرمشدی : « پاشا ، اوزریکزه مأمور اولدق . عسکر طوپلامکز بیهوده‌در ؛ بودولته عصیان ایدنلرك هانکیسی فلاح بولدی . بونك چاره‌سی کندی کندیکزه کیدوب استانبولده والده‌سلطانه التجا ایتمکدر » مألنده بر کاغد یازمشدی که محض خیر اولدیغنده شبهه یوقدر . بونی یاره‌لی‌ده همان استانبوله قوشوب بیوتی اکه‌رك « بنی پادشاهه جلالی اولدی دیه اکلاتمشلر ؛ ایشیدنجه کلدم ، ایشته بونم قیلدن اینجه ! » دیمش ، وبیوك والده سلطانه مجوهرات ، اوجاق اغالرینه‌ده براز هدایا ویرمشدر . واقعا بوصوك معامله تقدیر اولنه‌جق برشی دکل ایسه‌ده شهاب اولنجه وهاب‌ده اولمق ضروریدر ؛ اوقدرینی زمانه باغشلاملیدر . حاصلی هم بونی یاره‌لی بیوتی قورتاردی ، هم اورته‌ده قان دوکلمدی ؛ بونی یاره‌لینك استعفای قصورینه باقلمیوب همان اعدام اولنسه ایدی بوده اونك ایچون دخی ، برچوق آدمك اراقهٔ خوننه سبب اولدقدن صوکره اولدیرلمکدن ، اهون برعاقبت اولوردی . (مترجم)

[٢] هرکیمه حمله ایتسه البته جرید اورردی ، دکمه‌آدم اوکا جرید اوره‌مازدی . نعیما ، ص ، ٤٥ . (مترجم)

[٢] نعیما ، بوراده قاطیرجی اوغلنك تقلیدینی یاپار . اناطولی شیوه‌سیله : « سعادتلی خنکاریمك غره‌جه (قره‌جه) کوزلرینی کوردیکم کبی اودم حینه یازدی ؛ پاشا « دوش » دیدی ، یوز اوستنه دوشدم ؛ اکه دوش دیمسه همن ییقیلیردم ؛ الله خنکاریمك یاشنی اوزون ایلسین دیه یر اوپدم » دیر ایمش . قاطیرجی اوغلی پادشاهك کوزلرندن نصل

بر كون فاضل احمد پاشا كريد اطه‌سنك قبارتمه بر پلاننى كوستريبوردى كه طاغلر ، تپه‌لر پك كوزل ترسيم اولنمش ايدى ، قاطيرجى اوغلو اسكى عمر كچيريشنى هب خاطردن كچيره‌رك « طوزاق قورمق ايچون نه كوزل طاغلر ، نه كوزل يرلر ! » ديدى ؛ فاضل « اوت ، لكن كاربانى يوق ! » جوابنى ويردى .

عاصيلرك اعدامى ، عفوى ايله قاريشيقلق سكون بولديغندن استانبول مربست نفس آلمغه باشلادى . لكن وزيرلره خصوصيله اصلى ارناوود و عادى يكيچرى نفرلكندن يتشمه اولوب حظوظات و رفقاسنك انتخابنده پك دقت ايتمين قره مراد ا كنجه‌لره ، سفاهتلره داداندیلر . يكيچريلرك قيشله‌لرى يانده اولان صوفيلر محله‌سى مؤذنى

قورقماز كه صدر اعظم ، ايكى حيوان آديله تقديم ايتمشدى : قاطير قوللانيلير سه‌ده طوموز اولديريلور ؛ احتمال كه بوستانجى باشينك كولكه‌سى‌ده اورالرده كوربنيوردى . پادشاه سكز ياشنده ايسه‌ده جدى فاتحك ، ياووزك ، عموجه‌سى مراد رابعك قانى طمارلرنده جولان ايديوردى . بناءً عليه هامه‌ر ، نعيمانك افاده‌سنى اكلايه‌ميوب حسن ظنده بولنمشدر . فاضل احمد پاشا ، كريدك قبارتمه خريطه‌سنى دكل « كريد فتحنه واردقده قاطيرجى اوغليله بر كون برمحلدن كچركن احمد پاشا كريدك سربند طاغلرينى » كوستريبوردى . او وقت بزده كريدك طاغلرينى ، يرلرينى ارائه ايده‌جك قبارتمه خريطه‌لر بولنديغنه اينانمق شويله طورسون ، قاطيرجى اوغلانك بويله اينجه ايشلردن اكلايه‌جغنى فرض ايتمك كنديسنه تحملندن چوق زياده بار عرفان تحميل ايتمكدر . هامه‌ر فقره‌نك آلت طرفنى‌ده زير وزير ايتمشدر : فاضل پاشا « نه كوزل بكليه‌جك طاغلردر ! » ديمش . قاطيرجى اوغلى بو سوزك اسكى حراميلكنه ايما اولديغنى اكلامش ، « افندم ، ايى طاغلردر ؛ اما كاربانى ايشلمز » جوابنى ويرمش ايدى . بويله اينجه كنايه‌لرك واونلره ويريلن جوابلرك بريده شودر : شمدى دارالفنون اولان قوناغك اسكى صاحبى يوسف كامل پاشا سركى كشادى مناسبتيله ١٢٨٠ تاريخنده استانبوله كلمش اولان عينتابلى حصيرجى زاده محمد اغايه « آغا ، سزك طرفلرك سبزه‌سى چوقميدر ؟ » سؤالنى ايراد ايتمش ايدى . محمد على پاشا زمانى اوزون مدت مصرده بولنه‌رق زينب خانمى تزوج ايله محمد على‌يه داماد اوله‌رق مصرلى لقبنى آلمش اولان يوسف كامل پاشا غايت اينجه فكرلى ومستهزى ايدى ؛ فقط تره‌جى‌يه تره صاتلماز . محمداغا كامل پاشانك فكر حقيقيسنه انتقال ايله « چوقدر ، افندم ؛ لكن تره‌سى آزدر » ديمشدر . كچه‌جى زاده فؤاد پاشاده ، محمد اغايه « سزكله مناسبتمز قديمدر » ديمش ، حصيرجى زاده « اوت ، افندم ، لكن سز صودن قورتلديكز ؛ بز آياق آلتنده‌يز » جوابنى ويرمشدر . شوقدر كه قاطيرجى اوغلو نهايت فنجان نقل ايتديكى زمان حيوانلرينى اوركوتميه‌جك قدر درايته مالك بى بهرۀ معرفت اولديغى حالده حصيرجى زاده بر شاعر نادر مرتجل ايدى . عينتاب خاندانندن برى ايچون سويلديكى بر قصيدۀ بهاريه‌نك مطلعى بيلنلرك ، مطلقا هرمارتده خاطرلرينه كلير كه شودر : « دلى مارت فصل بهاردن صاييلير ؛ ميرراسم‌ده كباردن صاييلير . » ديوانك باصلماسى عينتابليلر ايچون عين شيندر وموجب عتابدر . « تا كى سخن از سخن ربايم ؟ ماباز بقصۀ خود آيم ! »

هامه‌ر ١٠-١١

هرضیافتده وهردفعه آتله کزمه‌لرده حاضر ایدی (۱) . قره مرادك وکندیسنه لایق اولان ارقه‌داشنك برلکده یاپدقلری اکلنجه‌لر اوقدر ایلری کیتدی‌که بر کون والده سلطان صدراعظمه شویله بر خط همایون کوندرتدی : « بن سنی باغلرده ، باغچه‌لرده عیش و عشرت ایتمك ایچون‌می وزیر ایتدم . امور مملکت ایله کوزل تقید ایت ، بر دها عیاشلغکی ایشتمیه‌یم ؛ یوقسه سنك باشکی کسرم . » صدراعظم بوخطدن انفعال ایله رئیس الکتاب صدقی افندی‌یه « بن نه وقت وظیفه‌مده قصور ایتدم ؟ بو ، دشمنلریمك ؛ رقیبلریمك افتراسیدر » دیدی . یاقینده مدینه‌دن کلوب پادشاهه یازی معلمی اولان بشیر اغایی جلب ایله «بویله شیلر یازمه‌یی پادشاه نره‌دن بیله‌جك ؟ سن اوکرتمشسکدر » دیه عتاب ایتدی ؛ بشیر اغا ، خط همایونلرده پك چوق استعمال اولنه کلن «باشکی کسرم» سوزینك نصل یازلدیغنی پادشاه کندیسندن صورمش ، اوده اوکرتمش اولدیغنی اعتراف ایله‌برابر بوخط همایونك کوندرلدیکندن ومفهومندن معلوماتی اولمادیغنه یمین ایتمش ایسه‌ده قره‌مرادك حدتی زائل اولمادی ؛ طارغینلغنی حرم همایونه حس ایتدیرمك ایچون بشیر اغایی یازی خواجه‌لغی ایتمکدن حتی سرایده طورمقدن منع ایده‌رك اوخدمته باشقه برخادم آغاسی تعیین اولندی.

حسن خط ، پادشاهلرك اکتساب ایتملری لازم‌کلن اوصاف معرفتك باشلیجه‌لرندن صاییلیردی . محمد رابع زماننده حسن خط اوج کماله واردی ؛ او زمانك الك مشهور خطاطی قاضی زاده‌درکه بروسه قاضیسی اولمشدر . موسیقیده دخی برقاچ ممتاز صناعتکار یتشمشدر ؛ الك معروفلری خیالی حافظ ، صولاق زاده ، واقف خلخالی عنوانیله معروف نصرالله ایدی (۲) . صناعت معماری‌ده وایه‌دار ترقی اولمشدر : استانبول ، اووقتکی قدر چوق کوشك یاپلدیغنی کورمه‌مشدر. قره‌مراد سیاوش پاشا زاده مصطفی پاشانك سراینی صاتون آلدی؛ وقف اولدیغنه باقمقسزین سراپا یکیدن یاپدیردی ؛ کندی سراینی‌ده قاپودان پاشایه ترك ایتدی .

(۱) صدر اعظم پاشا اوجاق اغالرندن نیجه مشاهیر ایله ، قدیمدن مناسبتی اولان عادی اشخاص ایله هم صحبت اولوردی . حتی صوفیلر محله‌سنك مؤذنی محمد چلبی نامنده‌کی ظریف اسکی بیلدیکی اولدیغندن اورادن کچدکجه دبدبهٔ وزارت ایله اونه اوغرار ، اوراده شربت وقهوه ایچر ، مؤذنی بر آته بیندیروب کیتدیکی ضیافلرته برابر کوتورردی . نعیما ، ص ، ٤٦ . (مترجم)

(۲) موسیقی شناسلرك اشهر واعلمی مولانا واقف خلخالی ـ درکه نامی نصراللهدر ـ (درتنه درنا دیل لیلی) دیه‌رك وفات ایلدی. نعیما ، سنه ۱۰٦۰ ، ج ٥ ص ۷ . ادبیات جدیده‌نك طرزنو تجیلری شمدی (درتنه . . .) برینه (ره ـ می ـ فا ـ صول ـ لا ـ سی ـ دو) دیدیررلردی . فقط دم واپسینده بویله بر سوز سویلنیرسه کاوورجه بر دعا ظن اولنه‌رق نعیس اوقورلر ، نه زمزم ویررلر . (مترجم)

صدراعظم، ایله‌یکی‌چریلرك باش‌قوماندان معاونی دیمك اولان، کدخدا اره‌سنده مباینت چیقدی ؛ بوحال حرم همایونده امتزاجسزلغی موجب اولدی . اختیار بیوك والده سلطان صدراعظمك ، کنج والده کدخدانك طرفنی التزام ایتدی . قول کدخداسی ، قره مرادك رأیی خلافنه دفتردار ابراهیم پاشانی عزل ایتدیرمشیدی. کدخدا ایله دفتردار آره‌سنده‌کی منازعه ، ابراهیم پاشانك یانندن بر قاچ دلی‌قانلی‌یی کندی خدمتنه آلدیرمسندن چیقمش ابراهیم پاشا بوندن طولایی وزیره شکایتله « بن پادشاهك مال وکیلی‌یم ؛ وزارت پایه‌مده وار . یکی چری کدخداسنك بنم خدمتکارلریمی آیاردوب آلمسی نه دیمکدر ؟ مقامك ناموسی یوقمیدر ؟ » دیمشیدی: کدخدا بونی خبر آله‌رق ابراهیم پاشانك یرینه سورنازن مصطفی پاشانی نصب ایتدیردی . دفتردار معزول ایله خلفی آره‌سنده دخی صدراعظمك اقامتکاهنده منعقد دیوانده مجادله وقوعه کلدی : مالیه ناظر جدیدی « بره سرخوش! کندی کیفکله صرف ایتدیکك یوزمیلیون (١) آقچه نره‌ده ؟» دیمش ، اسکی ناظرده «دفتردارلق سورنا چالمغه بکزه‌مز » دیه مقابله ایتمش ایدی . چاوش باشی بومجادله‌یه کوچ حال ایله ختام ویره‌بیلدی . متعاقباً « پادشاه سورنازن مصطفی پاشایه شو مآلده بر خط کوندردی : «سلفکك حسابنی کور ، مال میری لالامده [صدراعظمده] اولسه دخی تحصیل ایت!» قره مراد بوخط همایونك صدورینی کدخدادن بیله‌رك اونك عهده‌سنه وزارت ایله بودین والیلکنی توجیه ایلدی . قول کدخداسی « بودینده بنم نه ایشم وار؟ وزارت بنم حدممی؟» دیه‌رك بومأموریتی قبول ایتمدی. صدراعظم قول کدخداسنی بویله شرفلی بر نفی ایله تبعید ایده‌مینجه ایلك جرید اویوننده آغالری واسطه‌سیله اولدیره‌کی عزم ایتدی . کدخدا ، قره مرادك دائره‌سنده بولندردیغی جاسوسلرندن بری واسطه‌سیله خبر آله‌رق جرید اویوننه چیقمادی ، کندی طرفکیری اولان اوچ یوز سپاهی واسطه‌سیله صدراعظمی ایلك دیوان کونی اولدرمکه قرار ویردی . سپاهیلر ، قره مرادك بغداددن کتیروب‌ده داماد ایدینمش ، وشو صورتله قول کدخدالغنه حاضرلامش اولدیغی طوبخانه‌لی مصطفی اغانك قانلی بر آدم اولوب وقتیله برقاچ بیك آرقه‌داشلرینی اعدام ایلدیککنی بیان ایله ، اغوا ایتمشیدی . قره مراد قول کدخداسنك تصورینی اوکره‌نه‌رك ترسانه‌ده

(١) نعیماده «اون بیك یوك آقچه» دینلمشدر، بوایسه برملیار اقچه‌در. اکلاشلدیغنه کوره هامه‌ر، بونك دائرهٔ حسابه صیغمایه‌جغنی کوره‌رك یوزملیونه ایندیرمشدر. ظن عاجزانه‌مه کوره بونده‌ده خیلی مقدار اینه‌جکدر : عباره‌نك دوغروسی « اون بیك کیسه اقچه » اولمالیدرکه بش ملیون اقچه دیمکدر . (مترجم)

کوریله‌جك ایش اولدیغنی بیان ایدوب دیوانه کیتمدی. او کون سپاهیلر «علوفه‌مز وار» دیه‌رك شیخ‌الاسلامه مراجعت ایتدیلر؛ شیخ‌الاسلامك اخطاری اوزرینه قره مراد پاشا برقاچ کیسه اقچه توزیعی صورتیله سپاهیلری اسکات ایلدی. قول کدخداسنك قبول ایتمه‌مش اولدیغی بودین والیلکی مراد رابعك قیزی قایا سلطانك زوجی ملك احمد پاشایه توجیه اولندی. قول کدخداسی، یکیچری اغاسیله بکتاش ومصلح‌الدین آغالری باغچه‌سنه دعوت ایله صدراعظمك عزل واعدامی حقنده اونلرله بر مشورت قوردی. بکتاش اغا، قره مرادك قتلنه مخالفت ایده‌رك «بیلیرسکزکه بو آدم بنم دشمنمدر؛ لکن، رجا ایدرم، جاننه ایلیشمیکز. سز ایستدیکزده صدراعظم اولدی؛ ایستمدیککز حالده چکلمزسه اوزمان بیلدیککزی یاپیکز» دیوب صدراعظمه‌ده «آرتق سنك صدارتکده رونق قالمادی؛ مهری پادشاهه تسلیم ایتده قورتول» دیه خبر کوندردی. صدراعظم، قول کدخداسنك حامیه‌سی اولان کنج والده سلطانك نفوذ عداوتکاریسنه آرتق مقاومت ایده‌میه‌جکنی ادراك ایله بکتاش علی اغانك نصیحتنی حسن قبول ایده‌رك حضور شاهانه‌یه چیقدی. «شوکتلی خنکارم، بو دولتده درت صدراعظم اوله‌ماز. ایشته مهر همایونکز. فقط یکیچری اوجاغندن برینه ویرمیکز، زیرا زوال دولتکزه سبب اولور» دیدی. پادشاه، صدارتی ملك احمد پاشایه تکلیف ایتدی؛ احمد پاشا اولا قبول ایتمه‌مك ایستدی ایسه‌ده نهایت یکیچری اغالرندن هیچ بری امور حکومته مداخله ایتمه‌مك شرطیله قبول ایلدی.

قره مراد پاشا، بودین والیلکنه کوندرلدی. اونك صدارتدن انفصالی، محبلرینكده عزلنی موجب اولدی. عثمانلیلر آره‌سنده اك زیاده منتشر کتب فقهیه‌دن «ملتقی» مترجمی اولوب ارباب علومدن و مصالح دولتجه مهارت اصحابندن اولان وسلطان ابراهیم طرفندن مصر والیسی اختیار ایوب پاشایه ترفیق ایدیله‌رك کرك ایوب پاشا وکرك حیدر اغا زاده زماننده مصری اداره ایتمش بولنان رئیس‌الکتاب صدقی افندینك برینه موقوفاتجی محمد افندی کتیرلدی. محرم اسراری بولندیغی قره مراد پاشا طرفندن قاپودانلغه تعیین اولنمش اولان بوداق زاده عزل وحبس ایدلدی. سرای منجمی حسین سورلدی. عثمانلی مورخلری، سرای منجملری ایچنده مصالح دولتجه اك زیاده صاحب نفوذ اولان بو حسین افندی حقنده بعض تفصیلات ویررلر. اوندن اولکی منجم محمد چلبینك شاکردی بولنان حسین افندینك تقویمنده مندرج بعض کشفیات خلقك و مراد رابعك توجهنی جلب ایده‌رك سلطان مراد طرفندن

اربه‌لق نامیله واردات جسیمه تخصیص ایدلمشیدی . مراد رابعك وفاتی سنه‌سی تقویمنده شهادت حسین کونی « حسین نامراد » دیه اشارت ایتمش اولدیغندن مراد رابعك قریباً وقوع وفاتنه علامت عد ایدلمشیدی . منجم حسین افندی سلطان ابراهیمك‌ده وفاتنی کشف ایتمش اولدیغنی ادعا ایلدی ؛ چونکه تقویمنده بعض حرفلرك تبدیل موقعیله « وفات ابراهیم » ترکیبی چیقه‌بیلیردی . استقباله بودرلو معلومات قطعیه‌یه مالك بولنمسی ، سرایده کندیسنه بیوك برنفوذ ویردی ؛ قدیمی معارفه‌سی اولان بالطه‌جیلر واسطه‌سیله قره‌مرادك یکیچری اغالغنه ومؤخراً صدارته تعیینی ایچون بیوك والده سلطانی اقناع ایلدیکی کبی دها صوکره صدراعظمه ، مفتی عبدالرحیم افندی‌یی عزل ویرینه بهائی افندی‌یی نصب ایتدیردی . مناصب علمیه‌یی ایستدیکی کبی توزیع ایتدیردیکندن یکیچری اوجاغندن بولندیغی حالده کندیسنه‌ده مدینه پایه‌سی توجیه ایتدیروب بتون علمانك خصومتنی دعوت ایلدی . دولتك امور داخلیه‌سنده اولدیغی کبی دول اجنبیه ایله اولان مناسباتنده‌ده مداخله ایدردی . ایمپراطورك ایلچیسی شواوزه نهورنلی شمیددن ، کندی نفوذینك وزیرلرك نفوذندن دون اولمادیغنی ادعا ایده‌رك ، اونلر درجه‌سنده هدیه ایستدی ؛ طلبی رد اولنمسی اوزرینه اعتمادنامه جوابنی اوصورتده یازدردی که پادشاه ایمپراطوره خطاباً مفرد مخاطب صیغه‌سی استعمال ایدیوردی . برنجیسی پارلامنتونی وایکنجیسی قرالی تمثیل ایده‌رك هر ایکیسی‌ده اصل سفیر کندیسی اولدیغنی ادعا ایدن انکلیز ایلچیلری سیر توماس بەندیش وسیر ساقویل قروو آره‌سنه کیردی ؛ ترازی‌یی سیر توماس بەندیش لهنه آغدیره‌رق انکلتره حکومتنك سفیری اولمق اوزره تلقی وحضور شاهانه‌یه قبول ایتدیردی . لهستان ، ترانسیلوانیا ، بوغدان ، افلاق ایشلرینی او تسویه ایلدی . بومختلف حکومتلرده جمله‌سی منجم باشینك حسن توسطه منتدارانه مقابله کوستردیلر . لکن منجم عالم ، قرق سنه صدارت ایده‌جك دیمش اولدیغی صدراعظمك (١) عزلنی کشف ایده‌مدیکی کبی کندی ادبارینی‌ده کشف ایده‌مدی . اولا مکه‌یه ، صوکره انقره‌یه نفیی قرارلاشدیرلدیغی حالده امنیه‌ده قالمسنه مساعده اولنه‌رق اوراده سلحدارلر کاتبی بولنان شـ کردی اسماعیل افندینك خانه‌سنده بولنمقده ایدی . استانیه‌دن ، نسوان حرم سلطانی‌یه ، خصوصا اختیار والده سلطانه مراجعتله عودتنه مساعده استحصالنه چالیشیوردی . بوکا دائر مکتوبلرندن بری

(١) ساده‌دل قره‌مراد پاشا بوکشفه اوقدر قانمش ایدی‌که قاپوجی وزیر موسی پاشانك اعدامنه امر ویردیکی زمان « بو دنیادر ؛ بر وزیرك قتلی مناسب دکلدر » دیه شفاعت ایتمك ایستینلره « بن تام قرق سنه صدراعظملق ایده‌جکم » دیه باغیرمشدی . فذلکه‌یه مراجعت . (مترجم)

خصمانڭ النه دوشەرك كندی عليهنه برسلاح اولديغی كبی اوسنەنڭ تقويمنده دخی بعض حروفڭ تبديل مواقعيله « وفات محمد » تركيبی بولنەرق بوده سلطان محمد رابعڭ ارتحالنه اشارت و بالذات پادشاهه قارشی برجنايت عد اولندی (١) . مفتی بهائی افندی حسين افنديڭ همتيله شيخ الاسلام اولمش اولديغی حالده واقع اولان طلب اوزرينه حامیٔ قديمڭ قتلنه فتوی ويردی ؛ جلاد بو قرار فلاكت نمونڭ اجراسنه مأمور اولدی . جلادڭ كله‌جكی كونڭ كيجه‌سی تقويمنه مراجعتله ايرته‌سی كونڭ بريوم فلاكت اولديغنی آكلايەرق صباح ايچون بر صندال حاضرلاتمش ، وبوغازايچنڭ آناطولی طرفنده آت احضار يدلمسنی امر ايتمش ايدی (٢) . آنجق منجم چيقار چيقماز خانه جلاد ايله اغالرطرفندن استيلااولنەرق آناطولی حصارينه وارمەزدن اول دردست اولندی ؛ همان بوغلدی ، دكيزه آتلدی (٢٤ ايلول ١٦٥٠ ٢٨ رمضان ١٠٦٠) . ايرته‌سی كون دفتردارلر ، قسام منجمڭ مصادرهٔ اموالنه مبادرت ايتديلر ؛ يوزاللی كيسه‌لك قدرمالی آلنەرق ايكی يوز كيسه‌دن زياده‌سی يغمايه اوغرادی . يدی سكز يوز كيسه قدر ثروتی اوله‌جغی حقنده واقع اولان اخطار اوزرينه صدراعظم ، متوفانڭ خانه‌سنده مسافر بولنديغی شاكردی اسماعيلی توقيف ايتديردی ؛ اوندن اوتوز كيسه آلوب براقدی .

(١) هامەر بوكشفلری ابی آكلاده‌مامشدر . كاتب چلبی كوزل تعريف ايدر : سلطان مراد ، بعض وقايعده حسين افندی‌يی امتحان ايده‌رك استخراجی درست كلمكله ادرميدار په‌لغی ويرمشيدی . منجم ، مراد رابعڭ وفاتی اوسنەنڭ تقويمنده « حسين نامراد » لفظی ايله استخراج ايتمشيدی . سلطان محمد رابعڭ جلوسی سالنڭ تقويمنده احكام شهور اولورنده القاب پادشاه اولان الفاظده برر حرف تعميه‌سی طريقی اوزره « تقويم سال جلوس وفات ابراهيم» لفظی درج ايدوب بعدالوقوع « بز نصل اولدی‌ده بونی بيله‌مديكزدی ؟ » ديدكلرنده تقويمی كتيروب طريق تعميه‌يی ارائه ايده‌رك شهره طنطنه ويرمش ايدی . ١٠٦٠ سنه‌سی تقويمنده دخی اولكی اسلوب وجه ايله « وفات محمد » لفظی درج ايتمش اولديغندن طريق تعلميه‌يی كنديسندن اوكرەنلر ، بونی خلقه اشاعه ايلديلر . فذلكه . مشهور بر طبيب فقره‌سی واردر : حكيم باشی تداوی ايتديكی خسته‌لرك مطلقا ايی اوله‌جغنی سويلر ، فقط قاپونڭ آرقه‌سنه تباشير ايله « افلاح بولماز » يازار ايمش . خسته البته ايكی رحمتڭ برينه واصل اوله‌جغندن افاقت بولمش ايسه « بن سويلدم‌می ؟ » ديه افتخار ايدر ، وفات وقوع بولورسه « بز اونی مقتضای فن ايله آكلامش ايدك . لكن سزی مكدر ايتمك ايستمدك . ايشته قاپونڭ ارقه‌سنه باقيكز » ديه طرفه‌فروش اولور ايمش . منجم حسين افندی سلطان ابراهيمڭ وفاتنده طرفه‌فروشلق ايده‌بلمش ايسه‌ده ايكنجی دفعه‌ده قاپونڭ ارقه‌سنده‌كی يازی باشقه‌لری طرفندن اوقونيويرمش ، بودفعه ايسه پادشاه كمال عافيتده قالمش ايدی . (مترجم)

(٢) قتل اوله‌جغی كوندن مقدم آقشامده دخی زايجه‌سن النه آلوب تأمل تام ايتدكدن صوكره ديدی‌كه : « طالعمزك تعبيری يارين برنحس قاطعه كلمك اوزره‌در؛ قلبمده دخی بونی مؤيد وهم وخشيت استيلاسی [حس قبل الوقوع] واردر . » كذلك .

احمدپاشانك زمان صدارتی حادثاتی حکایه‌یه کیریشمه‌دن اول ونديكليلرك كريدده ودالماچیاده دولت‌عثمانیه‌علیهنه دوام ایتمکده اولدقلری محاربه‌لر ایله عثمانلی دونماسنك سفرلرینه برعطف نظر ایتمك مقتضیدر. دیوان همایون کریدده، قندیه‌نك قارشیسنده - بری لازارەت پیشکاهنده، ایکنجیسی قاستروقلعه‌سی جوارنده، اوچنجیسی عسكرك ساحله چیقارلدیغی موقعده - اوچ قلعه انشاسنی امر ایلدی. انشاآت ایچون لزومی اکلاشیلان ایکی یوز الّلی بیك غروش، واردات جزیره‌دن آلنه‌جق ایدی. جزیره‌نك جزیه‌دن اوتوز بیك غروش وارداتی اولوب بوندن باشقه وارداتك یکیچری وظائفنه آنجق کفایت ایده‌بیلدیکی سردار طرفندن عرض اولندی ایسه‌ده فائده‌سی اولمادی؛ معهذا عسكرك قره‌یه چیقارلدیغی یرده‌کی قلعه‌نك بناسنه باشلانلمقدن کری طورلمدی؛ حانیه ورتمودن ایکی یوزطاش کسیجی و یوزاللی کیرچجی طوپلاندی (٢٧ نیسان ١٥٦٠ - ٢٥ ربیع الاخر ١٠٦٠). سردار برحمام ودرون حصارده طقوز قبه‌لی برجامع یاپدردی؛ ایکنجی قلعه‌ده برنجیسندن درت بیك خطوه مسافه‌ده انشا قلندی. بوانشاآتك خبری، استانبوله، ونديك جنرالی موچه‌نیقونك ضبط ایدوب‌ده محافظه‌سنی قونت پومپه‌ئو ستراسولدویه تودیع ایتمش اولدیغی سن - توده‌رو قلعه‌سنك ضیاعی خبریله برلکده واصل اولدی. باشلانیلان انشاآتك ختامندن صوکره، سردار، قندیه‌نك شرق طرفنده بولنان ومقدما ایستینیا (احتمال که قدیم سه‌تیا) قلعه‌سنك ضبطنی تصور ایلدی: ایستینیا طرفلری اولجه حبیب اغا معرفتیله تسخیر ایدلمش ایدی. یوز یکرمی بش سواری وسکز یوز دالماچیالی ایله تقویه ایدلمش اولان قندیه محافظلری طیشاری‌یه برهجوم یاپه‌رق بونده حبیب اغا ژوویترا (یره‌پتره) استحکامی اوکنده دوشمش، وبناءً علیه ایستینیا اوزرینه اولان تشبث تأخره اوغرامش‌ایسه‌ده، اغستوس نهایتلرینه طوغری استینیا دیوارلری آلتنده جنکه کیریشلدی: عثمانلیلر ونديكليلردن یکرمی ضابط وبر جنرال اولدیروب بش یوز اسیر آلدیلر (٢٩ اغستوس ١٦٥٠ - ٢ رمضان ١٠٦٠). برقاچ آی مقدم بییقلی مصطفی‌نك یرینه قپودان پاشا اولان حیدر اغا زاده مایس آینده استانبول لیماننده چیقمش ایسه‌ده آق دکز بوغازی ونديك دوننماسیله مسدود بولندیغی ایچون قلعهٔ سلطانیه‌ده توقفه مجبور اولدی.

کریددن استانبوله کلن سپاهیلر متداخل مخصصاتلرینی کمال شدتله ایستدیلر؛ دیوان جزیره اموالی اوزرینه حواله اعطاسی تکلیفنده بولندی. لکن یالکز یوز الّلیسی بوکا موافقت ایده‌رك دیکرلری وزرانی صیقشدرمقده

دوام ايلديلر . بو اوصاناماز مستدعيلر خادم عبدالرحمن قوماندەسيله بوغاز مدافعەسنه كوندرلدی ؛ او صيرەدە زعامتلی وتيمارلی سپاهيلری طوپلامق اوزره آناطوليه چاوشلر چيقارلدی ؛ بو طوپلانەجق عسكر ، ديكر قول اوردولرك ونديكليلر اوزرينه وقوع بولەجق حركاتنده مظاهرته مأمور ايدی . قاپودان پاشا ايله عبدالرحمن ، بوغاز ساحللرينی يغما ايتمكده اولان دونانما يكيچريلرينی اطاعت آلتنده طوتمق ممكن اولماديغنی بيلديرديلر ؛ اوندن بشقه اوتوز ايكی قاليون ، يدی قدرغه وايكی معونەدن مركب اولان دشمن دونناسی طرفندن محصور بولندقلرينی يازديلر . بو خبرلرك وصولنده ديوان ، اقدكز بوغازينی بری يكی شهر بروننده وديكری اوتەكی ساحلده بابا يوسف بروننده انشا اولنمق اوزره يكی قلعەلرله مدافعه ايتمك لازم كلوب كلميەجكی مسئلەسنی اورتەيه چيقاردی . والده سلطان ، فريدون اغايی اورالرك معاينەسنه مأمور ايتدی ، انجق فريدون اغا ايكی برونك بر برينه اوزاقلغی جهتيله اورالرده ياپيلەجق قلعەلرك آتشلری قارشيلاشوبده بوغازدن ايچری كيرلمسنه ممانعت ايدەميەجكی رأينده بولنديغندن وقره عسكرينك حركاتنی محافظه ايتمك اوزره صوغان درەسنده بطاريه وضعيله اكتفا اولندی وصدراعظم ، يكرمی طقوز قاليون انشاسی ايچون بتون قرەدكز ترسانەلرينه امر كوندردی ؛ يكی كسلمش آغاجلردن ياپيلان كميلرك آچيلديغنی بالتجربه اكلاشلديغندن قوری كراسته قوللانيلمسنی توصيه ايتدی . بو تجهيزاتك مصرفی طربزون ، سينوب ، قونيەدن ويريلەجك ايدی ؛ چادروير كيسی تعبير اولنان رسمك بو سنه ايچون ايكی مثلی اولمق اوزره تزييد وتوزيع اولنمسی ايچون تحريرات عموميه يازلدی . صولهباره دوغری ، كريدده اوچ سنه خدمت ايتمك اوزره بيك سپاهی يازيلەرق بونلره التمشر اقچه بخشيش ويرلدی . قپودان پاشالغه تعيين اولنان ردوس پاشاسی حسام زاده علی پاشا كميلره بيك سپاهی ، درت الای يكيچری ، صاغ وصول جناح علوفەجيلرندن درت بيك كشی آلدقدن صوكره ونديك كميلرينی رجعته مجبور ايدن بر فورطنەلی هواده آقدكز بوغازندن چيقەرق ساقيز طريقيله كريد اوزرينه يورويەرك بر هفته كيتدكدن صوكره كريدده آياقاصرا ليمانته ياناشدی . آطه‌يه قوۀ امداديه ايصالنده كوستردیكی مهارته مكافات اولمق اوزره اوچ طوغلو پاشا ، تعبير آخرله وزير عنوانی ويرلمك ايستنلمش ايسەده بونك مقابلنده اعطاسی لازم كلن درت يوز بيك غروشی تأديه‌يه قدرتی ، ياخود آرزوسی اولمادیغی ايچون بو رتبەيی قبولدن امتناع كوستردی . سپاهی كدخداسی

الله ویردی کرید محاربه‌لرنده کندی الیله آلتمشدن زیاده دشمن اولدورمش ویا اسیر طوتمش ، آلتنده اون بش آت تلف اولمش ، آلدیغی جریحه‌لردن الدری معلول قالمش ایدی ؛ سردار ، بو آدمك خدمات واقعه‌سنی تعداد ایله اوتوز آقچه تقاعد وظیفه‌سی تخصیصنی یازمش ایدی ؛ جسور کدخدا انجق بش آقچه ترقیه نائل اوله‌بیلدی ؛ حالبوکه متقاعد ینی‌چریلر یومی قرق الی آقچه آلیرلر ایدی. بوسنه و هرسك والیلری حسن پاشا ایله حاجی ملك زاده وندیکلیلره موفقیتله مدافعه ایتدیلر. حسن پاشا ، من‌اصل تکه‌لی اولان دلی محمود نامنده بر عاصی‌یی – که چلبی بازاری قضاسنده غالاصیجیه قربنده قونیسح کوپنی ضبط ایتمش و بتون اوطرفلری دهشته ویرمش ایدی – کندی صفوفی آره‌سنه آلنق مهارتنده بولنه‌رق دلی محمودی دشمن طوپراغنده جولانلر یاپمق واسیر کتیرمك خصوصنده استخدام ایله استفاده ایتمش ایدی. حسن پاشا عزل وپروزه دفترداری محمد پاشا اونك یرینه تعیین اولنمسی اوزرینه بوسنه‌نك پای‌تختی اولان سرایده بر عصیان حدوث ایتدی ؛ محمد پاشا بر مقدار توفنکجی تسلیح اولنمسنی امر ایلدیکی حالده اهالی آره‌لرنده بر توزیع دفتری یاپه‌رق بش بیك آقچه جمع ایده‌رك بونکله برقاچ سکبان تدارك ایلدیلر ؛ پاشا ، سکبانلرله قناعت ایتمدی ، پاره ایستدی ؛ لکن صاریجه‌لر ، بواختلافدن استفاده ایتدیلر ، قاریشیقلق وقوعنده استفاده‌لری محقق اولدیغی ایچون اهالی اوزرینه سلاح آتدیلر. محمدپاشا ایله بلده‌نك قاضیسی بوعصیانه سبب اولمق خطاسنی بربرینه عطف ایلدیلر. محمد پاشانك زیر اداره‌سنده نائل اوله‌مادقلری درجه‌ده حریت آرزوسنده بولنان برقاچ بك ، شو کورولتی فرصتندن استفاده ایده‌رك محمدپاشا حقنده باب عالی‌یه شکایت ایتدیلر ، وآدملری واسطه‌سیله اوغراشه‌رق نهایت پاشایی عزل ایتدیردیلر.

ملك احمد پاشا ، آبازه قبائلندن اولوب اوچ یاشنده ایکن سوت قیز قارداشیله برابر مراد رابعك حرمنه داخل اولمشیدی. قیز قارداشی مؤخراً استانبول قپوجی اصناف کدخداسنه تزویج اولنه‌رق اولیا چلبی‌یی تولید ایلمشدر. کوزللکندن دولایی ملك تسمیه اولنان احمد ، خدمه‌لکدن سلحدارلغه قدر ترقی ایده‌رك صیره‌سیله حلب ، دیاربکر ، بغداد والیسی اولمش ایدی. استانبوله عودتنده ینه بغداد والیلکنه تعیین اولنه‌رق کیتمك اوزره ایکن اختیار والده سلطان ایله حلیله‌سی قیا سلطانك نفوذلری کندیسنی دولتك اك بیوك منصبی اولان صدارته ایصال ایلدی. ملك احمد پاشا ، سخی ، اخلاق حسنه‌یه مالك ، مستقیم بر آدم ایدی ؛ لکن اویله

بر سیاست فورطنه‌سی زماننده سفینهٔ دولتك دومنی اداره‌یه مقتدر دكل ایدی . خزینه‌ده فقدان نقوده چاره اولمق اوزره اتخاذ ایلدیکی تدابیر هم طوغرولغنك ، هم ده اهلیتسزلکنك پارلاق دلیلیدر ؛ بوتدبیرلر دولتـه فائده‌دن زیاده مضرت ویردی ؛ موجدلرینه پای‌تختك وایالاتك امنیت وتوجهنی ، ونهـایت موقعلرینی غائب ایتدیردی . اوتدابیردن برنجیسی « بدل تیمـار » نامیله بتون تیمارلر اصحابنه طرح اولنان فوق‌العاده ویرکیدرکه هر تیمارك واردات سنویه‌سنك نصفی درجه‌سنده اولمسی قرارلاشدیرلمش ، وتحصیلی اناطولیده‌کی قاریشـیقلقلرك وکریدده‌کی تیمار اصحابی عصیاننك ایلك سببنی تشـکیل ایلمشدر . ملك احمد پاشـا ، بیع مناصب سوء استعمالی اورته‌دن قالدیرمق ممکن اولمادیغنی کوره‌رك آلنان پاره‌لری خزینه‌یه ایراد قید ایتدیرملك ایستمسیله‌ده استقامت وعدم اهلیتنی کوسترمشدر . مأموریتلرك خزینه منفعتنه صـاتلمسنی امر ایده‌رك شو آلیش ویریشدن حاصـل اولان مبالغك قیدی ایچون برقلم مخصوص تشکیل ایلدی ، بوصورتله اوبیع وشرانك حکومتجه مشروعیتی تصـدیق اولنمش اولدی ، فقط خزینه‌یه ، امید اولندیغنك اونده بری درجه‌سنده واردات کتیرمدی . صدر اعظم ، کله‌جك ایکی سنه‌نك وارداتنی آلوب صرف ایتمش اولان خزینه‌دن عسکر مواجبنك تأدیه‌سنی تسهیل ایده‌بیلملك اوزره وزرانك خاصلرندن آلمقده اولدقلری ودولتك ایکی‌سنه‌لکندن صرف نظر ایتملرینی تکلیف‌ایتدیکی زمان دخی دیوانده‌آز هیجانی موجب اولمادی . وزیرلر دوغریدن دوغری‌یه کندی کیسه‌لرینه طوقونه‌جق بر تدبیر قارشـیسنده بولندیلر ؛ کورجی پاشا ملك پاشایه دیدی‌که : « بوناپاره بزم خدمتمزه نسبتله چوق‌می صـاییلیور ؟ سز صدر اعظمسکز ، سزك ایچون بویله سویلمك قولایدر ؛ سز برمأموریتی اللی کیسه‌یه‌صاتارسه‌کز یکرمی کیسه‌سی سزه کلیر؛ خاصلردن صرف‌نظر ایتمه‌نك‌سزجه بر اهمیتی اوله‌ماز . لکن دوشـونیکزکه بزم کبی دیکر وزرانی بچندیرن آنجق بو وارداتدر » . یوسف پاشاده شویله سویلدی: « بنم اون یوك آقچه خاصم وار؛ بایرام تقدمه‌سـنه وسلطانك مصرفنه یتشمز ؛ خاصلر رفع اولنور ایسه ، ظاهر ، بومصرفلرده رفع اولنه‌جقدر » کنعان پاشا ، سـوز صیره‌سی اکا کلدیکی حالده سکوت ایدیوردی . ملك احمد پاشا اونك‌ده رأینی سؤال ایلدی . کنعان پاشـا ، یکیچری اغاسینك اك نفوذلیسی اولان بکتـاش اغایه توجه ایله برابر صـاغ الـنی قالدیروب‌اوجنی یومه‌رق دیدی‌که : « جهان بسبتون آووجکزده‌در؛ ایستدیککزی یاپیکز . یکیچری مواجبی اوچ یوز بیك غروش ایله قاپانیرکن سـکز یوز بیك

غروش اولیور ؛ اوچ یوز بیکدن ماعداسی سزك یانکنزه قالیر . بودرلو پاره آلانلر علوفه‌یه امداد ایتمك لازمدر ؛ یوقسه بوقدر عیال واتباع صاحبی اولان وزیرلوك یکرمیشر ، اوتوزر کیسه‌لك خاصلرینی آلمقله نه فائده اولور ؟ » آغالره ، کندی آلدقلری پاره‌لردن بحث اولنمسندن دهشت کلدی ؛ مخاطب اولان بکتاش آغا « بنم یومی‌درت یوز آقچه علوفه‌م واردر ؛ باشقه ایشلرده مدخلم یوقدر » دیه بیلدی . صدر اعظمك تکلیفی بر نتیجه‌یی منتج اولمادی ؛ وزرانك تحمل ایتمك ایستمدیکی یوك دولتدن مواسات معاشی (۱) آلان علمایه ، شیخلره ، ارامل وایتامه یوکلندی . دفتردار امیر پاشا ، مواسات مخصصاتنك بالغ اولدیغی یتمش ملیون اقچه‌نك توقیفیله خزینه آچیغنه قارشیلق طوتلمسنی تکلیف ایتدی . زوجی سلطان احمد زماننده ذکای سیاسیسنی تقدیر ایتدیکمز والده سلطان وزیرلره « سز اوتوز بیك کشی‌یی اکمکلرندن محروم ایتمك ایستیورسکز ؛ بونلرك تلعیناتی کیمك اوزرینه اوله‌جقدر ؟ » دیه خبر کوندردی (۲) . منجم باشینك وفاتندن بری مستشار امور دولت اولان وبودرلو تدبیرلری ایجاد ایدن صاری کاتب یسه بواخطاره شویولده جواب ویرمکدن چکنمدی : « فلان ملانك ، فلان درویشك دعاسیله قلعه فتح اولندیغی ایشیدلمش شی دکلدر ؛ بومحاربه‌یی کیم قازاندی . شوقلعه‌یی کیم آلدی ، دیه صورارسه‌کز یا سرخوش ابراهیم پاشا ، یاخود فلان ظالم پاشادر . فقیر درویشلرك لعنتلری‌ده دعالری کبی تأثیرسزدر ؛ اولعنتلری بن اوزریمه آلیرم . » حاصلی ، خزینهٔ دولتدن ویریلان بالجمله مواسات معاشلرینك بر سنه‌لکنك قطعی قرارلاشدیرلدی . لکن بوتدبیرده کفایت ایتمدیکی جهتله ملك احمد پاشا ، تفشیش سکه تدبیر مضرینه مراجعتله امور مالیه‌جه اهلیتسزلکنی یکیدن اثبات ایلدی . بلغرادده ، فیٔ حقیقیلری فیٔ اعتباریلرینك آنجق ثلثی درجه‌سنده اولمق اوزره مغشوش آقچه ضرب ایتدیردی ؛ او صورتده‌که برمجار آلتونی آلمق ایچون اللی آقچه یرینه یوز التمش آقچه ویرمك لازم کلیردی . شمدی ، بویله برشایان تأسف اصول اداره‌نك تولید ایلدیکی نتایجدن بحث ایده‌جکز .

اناطولی ولایتلرنده « بدل تیمار » تحصیلنه مأمور اولان نصوح پاشا زاده قاپوجی باشی عمر ، وظیفه‌سنك بر قسمنی قسطمونی آلای بکنه تحمیل ایدرك

(۱) متقاعدینه ، ایتام وارامله ، محتاجینه ویریلان معاشلرك عمومنه شامل اولمق اوزره « pension » مقابلی استعمال اولنمشدر ؛ اجرتدن معدود اولمیان بومقوله مخصصات ایچون بویله بر اصطلاحك قبولنه لزوم واردر . (مترجم)

(۲) بونلرك بد دعالرینی هانکیکز « علاوهٔ مافی‌الاعناق » ایدرسکز ؟ نعیما ، ج ٥ ، ص ۷۱ . (مترجم)

بو آلای بکی ده - روم ایلی بدللرینك تحصیلنه مأمور ادیلن اوزون یوسف درجه‌سنده، - ایجاد ناخشنودی صناعتنی ارائه‌یه موفق اولدی : بونلرك تعدیات نامعدوده‌سی، ممالك مظلومه‌ده شکایت اوزرینه شکایت ایلاد ایلدی . ینه اوصیره‌لرده دولتك حدود شرقیه‌سندن مؤلم خبرلر کلدی : هویزه قربنده کوچ، نامنده‌کی کوچك ایرماق کنارینه اردو قورمش اولان اون ایکی بیك عجم بغداد ایله هردرلو مواصله‌یی قطع ایدیورلردی ؛ وان شهرنده دخی قلعه محافظه‌سنه مأمور یکی چریلرك آغاسی سنان - خیلی پاره‌سی آلنه‌رق وان بکلر بکیلکنه نصب اولندیغی حالده بردفعه عزل اولنمسی اوزرینه - قلعه‌یی والیٔ جدید ابراهیم پاشایه تسلیمدن استنکاف ایدن محمد امین پاشایه اطاعتدن یوز چویرمش ایدی ؛ یرلی محافظلرك باشی اولان حسین آغا ایسه محمد امین پاشا ایله برلشه‌رك ابراهیم پاشایه، مخالفت کوستردی . ایکی فرقه او جوارده‌کی قوتلی کرد عشیرتلرینك التحاقیله تزیید قوت ایلدیلر : حسین آغا وان قضاسنه تابع حکاری عشیرتنی، سنان اغاده متعدد ایران کاربانلرنی یغما وآونیك ، آرجیش ، اخلاط ، عادلجواز کویلرندن اون بش بیك حیوان غصب ایتمش اولان خوشاب کردلری بکنی کندی طرفنه جلب ایلمشیدی. امین پاشاه طرفکیرلریله قلعه‌یه قاپانه‌رق شهری طوپه طوتدی. استانبولدن شو احوال مؤلمه‌یه نهایت ویرمك اوزره جندی محمداغا وانه متوجهاً یوله چیقارلدی . جندی محمداغا ، امیرعزیزك اوغلیله برابر بولندیغی بتلیسدن خوشاب وحکاری عشیرتلرینك تألیف بیننه چالشدی . حسین اغا واسطه‌سیله محمد امین پاشایی قلعه‌دن چیقارتدی؛ امین پاشا استانبوله کلدی ؛ حسین اغا وهوادارلرندن برطاقمی مؤخراً اوطرفلرده اعدام ایله مجازات کوردکلری حالده امین پاشایه ایلیشلمدی. خوشاب کردلرینك بکی حال آسایشده قاله‌جغنه قسم ایتمش ایکن بونده چوق زمان ثبات ایتمیه‌رك عاصی چومار ایله برلشدی. چومار دینیلن بوآدم عینتاب حوالیسنده یدی یوز لوندطوپلایه‌رق استانبولدن تعیین اولنان ترکمن آغاسنك ترکمنلردن ویرکی طوپلاماسنه شدتله مخالفت کوستردی. محصولات ارضیه‌دن استحصال اولنان آلتی بیك غروش ویرکیی مستصحباً استانبوله توجه ایتمش اولان ترکمن قاضی وکیلی، یعنی نائب یولده چومارك تعرضنه اوغرایه‌رق مقتول اولدی ، چومار نائبده‌کی التی بیك غروشی آلدی ؛ فقط کارباندن قیمتی یکرمی بیك غروشی متجاوز اولان اشیایه ال اوزاتمادی .

کورجی نبی ایله قاطیرجی اوغلی اسکدار اوزرینه یوردکن بو چومار اونلرله برابر ایدی ؛ صوکره درزیلرك بایراقلری آلتنه کیره‌رك شام والیسی مرتضی پاشا ایله درزیلر

آره‌سنده‌وقوعه‌کلن جنکلرك جمله‌سنده‌باش قوماندانلق وظیفه‌سنی کورمش ایدی. مرتضی پاشایه خلف اولان ابشیرپاشا زاده زماننده درزی محاربه‌سی دها زیاده اهمیت آلدی. استانبول آغالری حسابنه صیدا و بیروت التزاماتی بدللرینی تحصیله کوندرلمش اولان طوب قاپولو مصطفی وویوده معن عشیرتی رئیسی امیر ملهمه ، قارداشی ودشمنی اولان علی بکی تسلیم ایتمك ایسته‌مه‌مش ایدی . بونك اوزرینه ملهم ، چول عربانی امیری ابوریش نسلندن عساف ایله اتفاق ایده‌رك ابشیر پاشا ایله محاربه‌یه چیقیشدی؛ ابشیر؛ جنکده درزی شیخی شاهین طرفندن یاره‌لاندی . دیاربکر و حلب والیلری ابشیره معاونته مأمور اولدیلر؛ لکن ملهم ؛ استانبول آغالرینی پاره وهدیه تقدیمیله جلب ایلدیکندن ابشیر کندی کندینه قالدی. طوب قاپولو مصطفی وویوده هردرلو اویوشمه یوللرینه مراجعت ایتمك اوزره ملهمك یاننه کیتدی ؛ ابشیر پاشایه تضمینات نامیله اون بیك غروشدن زیاده پاره آلدی لکن ابشیره آنجق برقاچ آت ویره‌رك پاره‌لری آغالر ایچون صاقلادی (کانون اول ۱۵۶۰ ـ ذی الحجه ۱۰۶۰) . متعاقباً ملهم استانبوله مراجعتله ابشیرپاشا کندیسندن تضمینات اوله‌رق آنجق سکز بیك غروش آرامق لازم ایکن سکسان بیك ایستمش و انجق اوتوز بیك غروش آله‌بیلمش اولدیغی ایچون کندی رقیبی اولان احمدالدینك اوغلنه معاونت ایتمش اولمسندن دولایی شکایت ایلدی. آغالرك الشایلری کلنجی اولان بکتاش ملهمی حمایه ایلدیکندن ابشیر حلبه تعیین اولنه‌رق اونك یرینه موستارلی پاشا کوندرلدی . درزی امیری اولان بو ملهم ، ریاضی و مورخ ملهمدن باشقه‌درکه اوده اشبو ۱۶۵۰ سنه‌سنده وفات ایتمشدر .

ابراهیم پاشانك ، باب دولتدن آلدیغی امر اوزرینه ، ونددیکلیره بوغدای اخراجنی منع ایتمسندن دولایی ازمیرده برعصیان چیقدی . ازمیر قاضیسی ، ازمیر معتبرانیله پاشانك نزدینه کیتدی؛ فقط بومذاکره مشاتمه‌دن بشقه برنتیجه ویرمدی، ابراهیم پاشا قاضی علیهنه باب همایونه شکایت ایتدی ، صدراعظم ، شیخ الاسلامدن قاضینك عزلنی طلب ایده‌رك بعض مشکلات ایله سوزینی یوروتدی . سلانیکده تحصیلاته مأمور جهود یحیی دخی بوصورتله سلانیك قاضیسی محمد چلبی‌یی عزل ایتدیرمشیدی . یحیی ، وانه کوندریلن جندی محمدکده خدمات سالفه‌سنه رغماً ، قاپوجی باشیلغنی ومخصصاتنی کندیسنه ویرمکه موفق اولمشیدی .

صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده آغیر اختلافات ظهوری تأخر ایتمدی . ملك احمد پاشا [زورناجی] مصطفی پاشانك صدارت طلبنه دائر حرم همایونه کوندردیکی

برتذکره‌یی اله کچیردیکندن بوطالب جرأتکاری عزل ایتمشیدی. آغالر سورنازنك بوادبارینی ، رئیس الکتاب اولان موقوفاتجی ایله صدراعظم کدخداسی دیاربکرلی محمددن بیلدیلر . یکی چریلرك التی قوماندان معاونلرندن بولنان جاهل صامصونجی باشی برکون رئیس افندینك النده برتقویم کوره‌رك بونی وقایع آتیه‌دن خبرویرر برشی ظن ایتدیکندن آغالره، رئیس افندی علم نجوم ایله اوغراشیور دیه‌رك اونلری موقوفاتجی علیهنه تحریك ایتدی(١). ملك احمد پاشانك یافینده یکی چری اغاسنی ویکی چری کدخداسنی عزل ایده‌جکنه دائر برروایت چیقدیغندن یکی چریلر چوربه ییمکدن امتناع ایتدیلر. اوزمان هردولو اموری ضیافتلرده قرارلاشدیرمقده اولان آغالر کدخدا بکك چکدیکی برضیافده طویلانه‌رق کندی علیهلرینه اولان ترتیباتی نصل بوزه‌بیله‌جکلرینی مذاکره‌یه کیریشدیلر . لکن صدراعظمك مجبلری بوچیقاریلان یالان روایتی ملك احمد پاشا نامنه تکذیب ایتدیلر، ایرته‌سی کون (١٣ تشرین اول ١٦٥٠-١٧ شوال ١٠٦٠) صدراعظم کندیلرینك عزللری حقنده هیچ برتصوری اولمادیغنی دیوانده کندیلرینه سویلدی. دها ایرته‌سی کون قول کدخداسی طوپقاپوسی باغچه‌سنده برضیافت ترتیب ایده‌رك ــ تشریفات عثمانیه‌جه ناشنیده بر معامله اولمق اوزره ــ بالذات صدراعظم پاشا ایله کهیا بك (داخلیه ناظری) بوندن حصه‌دار اولدیلر : آره‌ده‌کی سوء تفهم موجات صهبا (٢) ایچنده بوغلدی. سورنازن ادرنه‌یه نفی اولنمشیدی؛ طوتیلان کاغدی ساخته اولوب دشمنلری طرفندن تصنیع ایدلمش اولدیغنی بالواسطه صدر اعظمه افاده ایله تبرئهٔ ذمته چالشدی . صدراعظم‌ده «بن‌ده اینانمادم؛ لکن رفع اراجیف ایچون کوندرلمسی لازم کلدی » دیه‌رك ملایمتله کچیشدیردی .

سفره اسرافاتی هیچ بروقت بوزمانده‌کی قدر ایلری کیتمه‌مش‌ایدی . اولیانكِ ایلك افندیسی دفترزاده محمد پاشانك ــ که عثمانلیلرك لوچوللوسی و آپچیوسی (٣)

(١) باش خاصکیلکدن صامصونجی‌باشی اولان عمر آغا برکون رئیس افندی‌یه وارر ؛ رئیس چکمجه‌سی اوزرنده‌کی تقویمی آلوب « غره فلان کوندر » دیر ، ومذاکره اولنان ایش ایچون اوکا کوره جواب ویرر . عمر آغا دوغری صاحب ظهور کدخدا بکه کیده‌رك « بری سلطانم ، نه اوتوریورسك ؟ منجم باشی تپه‌لندی دیه آسوده‌می اولورسکز ؟ رئیس افندی منجم دکلمی ؟ النده تقویم ، شویله اوله‌جق بویله اوله‌جق دیه خبرلرویریور . » دیر نعیمادن تلخیص ، ج ٥ ، ص ٣٤ . (مترجم)

(٢) بویله نیم رسمی ضیافت ایچون « موجات صهبا » هامه‌رك ظنی اوله‌جقدر ؛ بزم تاریخلرده بوبوقدر . (مترجم)

(٣) لوچوللوس ، ثروتی وشکم‌پرستلکی ایله مشهور بر روما جنرال و قونسلوسیدر . (قبل المیلاد ١٠٩-٥٧) آپچیوس‌ده ینه‌اسکی رومانك زنکین شکم پرستلرندن بریدر. « کرچه خدا کفت کلوا واشربوا * درعقبش کفت ولاتسرفوا » حضرت مولانا . « شکم بند دست است وزنجیر پای * شکم بنده کمتر پرست خدای » شیخ سعدی . (مترجم)

دیمکدر - مطبخی حقنده‌کی حکایاتی اوزمانك سفره واطعمه‌جه عاداتی حقنده بزه بر فکر ویره‌بیلیر. محمد پاشانك کموش و فغفوری برچوق اوانیسی، قلابدانلی و صیرمه‌لی برچوق قیمتدار سفره اورتولری وارایدی؛ آشجیلری قرقه بالغ اولوب پاشاسفره‌ده بولندیغی زمان یکرمی نفری سفره‌جی‌باشی ایله اوکدن کیدر، یکرمیسی پاشا ایله برابر بولنوردی. بوقرق آشجینك اشیاسنی نقل ایچون، بشی آخور اوشاغی اونی چادرجی اولمق اوزره، یکرمی خدمتکاردن آشاغی قوللانلمازدی؛ یدی آشجی باشی، وبونلرك هربرینه مخصوص بر چادر بولنور، والك ایلریده‌کی آشجی باشینك معاشی یومی برغروشه بالغ اولوردی.

پاشالرك دبدبه‌سی، علمانك وقاضیلرك ارتشاسیله آت باشی‌برابر کیدیورایدی. قاضیلرك حکملرنده تابع ارتکاب اولدقلری، تحدث ایدن دعاویٔ رذائل تمادن لزومی درجه‌سندن زیاده آکلاشیلیر. متصوفه ومتکلمین آره‌سنده ظهور ایلین منازعه‌لرده جریان مصالح حقنده تأثیردن خالی اولمامشدر: سعدالدین حفیدی مفتی بهائی افندینك عزلندن بحث ایتمك ایسترز. متکلمین، مسلکلرینی قبول‌ایتدکلری قاضی زاده وبرکیلی توابعی اولمق اوزره نام آلمش، اوته‌کیلرده صوفیه، اولیائیه عنوانیله معروفیت قازانمشلردی. ایقاع ایتمش اولدیغی بر قتل جنایتنك جزاسندن قورتلمق ایچون شامدن استانبوله کلمش ودرس عام صورتیله آیاصوفیه‌ده دیرك‌دیبنده تدریس‌ایتمکده اولدیغی جهتله‌اسطوانی لقبی ویرلمش‌اولان برعرب شیخی متکلمینك بر رکنی ایدی. بوستانجیلر، حلواجیلرله سرای خدمه‌سی آره‌سنده قازاندیغی طرفدارلر واسطه‌سیله خاص اوطه‌ده کرسی وضع‌ایدرك وعظه باشلادی. الك‌مشهور شیخ و واعظلردن اون ایکی قدری اسطوانی‌یه تبعیتله صوفیه و اولیائیه علیهنه وخصوصا مولوی وخلوتی درویشلرینك نای صداسیله رقص (١) ایتملری حقنده تشنیعاته ابتدار ایلدیلر. بو ایکی‌طریقتك علنی حامیسی اولان مفتی، یالکزفتوالرله دکل اوامر پادشاهی‌ایله‌ده منع ایدلمش‌اولان توتون وقهوه‌نك استعمالی‌مباح‌اولدیغنی (٢) بیان ایتمش اولمسندن دولایی قاضی زاده‌لیلرك نفرتنی جلب ایتمشیدی. مفتینك

---

(١) علیهنده بولنانلرك رقص دیدکلری وهامه‌رلك اکا کوره ترجمه ایتدیکی، «دوران»دن عبارتدر. (مترجم)

(٢) نعیمادن، ص ٦٣، اکلاشلدیغنه کوره توتون حقنده بهائی افندینك‌فتواسی طباع سلیمه‌یه ملایم اولان اشیا طیباتدن اولوب حرمتنه دلیل قطعی اولمادقجه اشیاده اصل اولان اباحه اولدیغنی بیاندن عبارتدر. «حرمتنه‌دلیل‌بولان کتیرسین» دنیلمش‌اولدیغی حالده مخالفلر دلیل بولقدن عاجز قالمشلردر. ایشیتدیکم بر روایته کوره بهائی افندی‌یه «اسلافکز توتون

طرفدارانی یکی چری کتخداسی چلبی ایله دیگر عسکر آغالری ایدی ؛ لکن توتون وقهوه‌نك بتون خصماسی ، مورخ دولتك تعبیری وجهله « دخان ایچمین بی مذاق » شیخ اسطوانی ایله هم فکرلرینی التزام ایدرلر ایدی . (۱) مفتینك خصماسی، درویشلرك رقص وتغنیلرینك منعی حقنده صدراعظمدن برامراستحصال ایلدیلر ؛ بونی سلاح مقامنده اتخاذ ایله تیمور قاپو قربنده خلوتی تکیه‌سنه کیده‌رك مشغول آیین اولان درویشلری دوکه‌رك طاغتدیلر . متوفی شیخ عمر افندینك مریدلرندن بولنان صامسونجی باشی (عمر افندینك مشیختنده بولنمش اولدیغی اکمل تکیه‌سنك‌ده تیمور قاپو تکیه‌سیله هم حال اولمسنه مانع اولمق اوزره معیتندن اون‌بش کشی ایله برلکده ، سلاح دردست ، محافظه‌یه حاضر بولندی ؛ حتی متعصبینك رغمنه « قافتانی چیقاروب حلقهٔ ذکره داخل اولدی . صامسونجی‌باشی ایله کتخدانك اصرارلری‌اوزرینه صدر اعظم، درویشلرك ذکر ودورانه تعرض اولنمامسی‌ایچون برامر اصدار ایتدی؛ بوامر، اولکینی بالطبع‌اسقاط ایتمش‌اولدی. قاضی زاده‌لیلر برمدت سکون اوزره قالدیلرسه‌ده متعاقباً ، کمال پاشا زاده ایله ابوالسعود افندینك درویشلرك آیینلری علیهنه (رقص‌ودورك‌حرمتنه‌دائر)ویرمش اولدقلری فتواره مماثل بر فتوی آلمق ایچون هر صورتله چالشمغه باشلادیلر . بولنشیلرنده موفق اوله‌مامالری اوزرینه مفتی حقنده کین و خصومتلرینی اظهار ایلدیلر . واسطهٔ بیانلری و رئیسلری اولان اسطوانی ، برتکیه‌نك پوست نشینی اولان شیخ عبدالکریم چلبی‌یه شو مألده بر تذکره یازدی : « رقص و دوران ایتدیکك ایچون سنی منع ایتمك واجب اولمشدر . تکیه‌کی باصوب سنی وسکا تابع اولانلری قتل ایدرز ، وتکیه‌نك تملی برقاچ آرشین‌قازوب‌طوپراغنی دریایه‌دوکرز. بودرجه‌یه کیدلمدکجه‌اوتکیه‌ده نماز قیلمق‌جائز اولماز. » عبدالکریم‌چلبی بوتذکره‌یی مفتی‌یه کوتوردی ؛ مفتی زیاده حدت ایده‌رك اسطوانی‌یه برکاغد یازدی : « سن‌که

حقنده بویله برفتوی ویرمدی ایدی ؟ » دیه برملاحظه بیان اولنمسی اوزرینه مفتیٔ ظریف‌جواب حکیم طریقه‌سنه کیده‌رك « توتون خلق بیننده شیوع‌بولمش؛ منعی‌قابل اولمدیغنه شبهه یوقدر. مراد رابع زماننده برچوق قانلرده دوکلمش ؛ ینه اورته‌دن قالقمامش . بوقدر یوزبیکلرجه خلق مباح اولمایان برشیئی ایچیروب‌ده کناهه صوقمقدن ایسه مباحدر دیه‌رك اونلری کناهدن قورتاروب یالکز کندیمز کناهه کیرمکی دها خفیف کوردم » دیه‌جکی کسمشدر . (مترجم)

(۱) وقتیله مفتی یحیی افندی ، « مسجدده ویاپیشه‌لر ایتسین قوریاپی * میخانه‌یه کل کیم نه‌ریا وار ، نه‌مرایی ! » مطلعنده برغزل سویلمشیدی اونی‌اوزمانلر تکفیره قالقیشدیلر ؛ لکن یحیی افندی غایت وقور ومتحمل اولدیغندن بویله شیلره اهمیت ویرمزدی . متعصبین کیده‌رك اطالهٔ لسانی آزیتدیلر . نعیمادن تلخیص ، ج ٥ ، ص ٥٥ و٥٦ (مترجم)

اسطوانیسك، بوورقه‌یی آنجه حضوریمه کلمیسك؛ مخالفت ایدرسه‌ك حقکده وخیم اولور».
اسطوانی، حرکتنك نتیجه‌سندن قورقه‌رق صدراعظمه مراجعتله، فتنه‌نك تسکین ایدلمسنی استرحام ایتدی؛ رئیس افندی بوتك ایچون شیخ‌الاسلامه کوندرلدی. مفتی، رئیس افندی ایله ملاقاتنده عتابکارانه خطاب ایده‌رك: «باقه، افندی! بودرلتده شمدی رشوت النوب منصبلر (بیع من یزید) صورتیله صاتلقده، منکرات وقبایحدن بوقدر افعال اجرا اولنمقده ایکن بویله فتنه‌انکیز واجب‌القتل آدملرك حمایه‌سی نه‌دن لازم کلیور؟ متصوفه‌نك دورانی، فقهانك افکاری اسکی برحکایه‌در؛ بزده ظاهر شرعه کوره حرکت ایده‌رك رقصك حرمتنه دائر فتوی ویرمکده اسلافمزه امتثال ایلدك. لکن نیجه بیوك پادشاهلر، صدراعظم حضرتلرندن بیوك وزیرلر — بزدن اعلم واحکم مفتیلرك فتوالری اولمقله برابر — صوفیلری دوکمکه، اولدرمکه، آیینلرندن منع ایتمکه اقدام ایتمدیلر. اون یاشنده‌کی معصوم پادشاه اسلامی بربلوك خبیث النفس فتنه‌جولرك احاطه ایدوب ده خلقك بد دعاسنه اوغراتمسی نه‌دن اقتضا ایدیور؛ یا اسطوانی مطلقا تأدیب اولنور، یاخود صاقالنی تراش ایده‌رك کورکه قورم» سوزلرینی سویلدی. استانبول قاضیسی اسعد افندی، طرف مخالف شیخلرینی آیری آیری جلب ایله صوفیلری کرسیده تحقیردن وآیینلرینی اخلالدن منع ایتمکه مأمور اولدی. مفتی بهائی افندی کبی سعدالدینك حفیدی اولان ابو سعید افندی دخی، عائله‌لرینك دعالری سایه‌سنده نائل مسعودیت اولدیغی مشایخ ودرویشانك، زماننده بونجه حقسز معامله‌لره اوغرادلملری لایق اولمادیغنی، بیان ایده‌رك شیخ‌الاسلامی فکرنده ثباته تشجیع ایلمشیدی. (۱). درویشلر، فاتح جامعنده کندی لهلرنده وعظ ایدن ذاکرزاده محمد افندی ایله خلق آره‌سنده احترام تامه مظهر اولان شیخ اردبیلی زاده‌یی کندیلرینه قوتلی مدافع بولدیلر. قاضی‌زاده‌لیلرك تعصبی شمدیلك تعقیباتدن صرف نظر ایتمکه مجبور اولدی (۲).

قاضی‌زاده‌لیلر، اظهار عداوت ایده‌بیلمکدن محروم اولنجه خصملرینك خامیسی

---

(۱) شیخ‌الاسلام بهائی افندی، ابو سعید افندینك حلیله‌سی اولان همشیره‌سنی عیادته کیتمش ایدی. (مترجم)

(۲) اسکداری محمود افندی خلفاسندن اولان ذاکرزاده، اثنای وعظده «اعزهٔ دین دوران وذکر آلهی‌یی ارکان طریقتدن اولمق اوزره توصیه ایتمشلردر؛ اهل توحیدی اکفار ایدنلر، اکفار اولنور.» زمیننده سوز سویلمش؛ حجدن عودت ایتمش اولان اردبیلی‌زاده دخی «دوران صوفیه حقنده سوزی اولان کلسین بزدن جوابنی آلسین» دیوب اسطوانی «بزم سوزمز اونلرك حقنده دکلدر؛ اهل لهو وهوا اولانلره‌در» دیه اعتذاره مجبور اولمش ایدی. نعیمادن تلخیص ص، ۵۹. (مترجم)

اولان مفتی بهائی افندینك عزلی ایچون کیزلیجه چالشدیلر . تصورلرینك اجراسنده تونوت دشمن علیهسی اولان بکتاش اغاسی قوتلی بر معاون بولدقلری کبی قره‌چلبی زاده‌یی‌ده کندی طرفلرینه جلب ایتمکده زحمته اوغرامادیلر ؛ قره‌چلبی‌زاده ، چوقدن بری مقام فتوایه حریص اولدیغندن او مسندده بولنمقده اولان ذات حقنده هردرلو خدعه‌یی استعمال ایلدی . عزیز افندی بهائی افندینك مختار احوال اجرا ایلدیکی قاضیلق و مدرسلك توجیهاتنك بر دفترینی یاپه‌رق بکتاش اغا واسطه‌سیله پادشاهه و والده سلطان عزیز افندینك کندیسی و دولت حقنده عدو جان اولدیغنه قناعت ایتمش اولدیغی جهتله مسئولنی اسعافده مخالفت کوستردی . عزیز افندینك و متعصبینك خدعه‌لرینه حاصل اوله‌میان شی ، ازمیر انکلیز قونسلوسندن دولایی مفتی بهائی افندیدن صادر اولان احتیاطسزجه بر حرکت ایله صورت ظهور بولدی . بهائی افندی ، قاپودان پاشانك عزلی حقنده اجنبی دولتلر سفراسی طرفندن واقع اولان طلبی رویتدن امتناع کوستردیکی زمان تاترك و صدر عظمك خشنودسزلغنی جلب ایتمشدی ؛ او زمان ، بویله بر تدبیرك اتخاذی دولته قارشی بر خیانت و خرستیان ایلچیلرینك باره‌سایه‌سنده موفق اولدقلری بر حقسزلق اوله‌جغنی بیان ایتمشیدی . اخیراً ، ازمیر قاضیسی ، ایکی یوز بیك اقچه‌لکدن زیاده بر دعوانك معاهده‌لر موجبنجه استانبولده رؤیت اولنمسنی طلب ایدن انکلیز قونسلوسی (١) حقنده شیخ الاسلامه شکایت ایلدی ؛ او ده قونسلوسك عزلنی ایستیرلمسی ایچون صدراعظمه خبر کوندردی . صدر اعظم ، حدتیله کندیسنی مخاطره‌یه آتمغه مهیا اولان مفتی‌یه بر حیله ترتیب ایتمش اولمق ایچون ، دها مهم ایشلرله مشغول اولدیغنی بهانه ایدرك ازمیر مسئله‌سنك تسویه‌سنی بهائی افندی‌یه حواله ایتدی . قونسلوسك ادعاسی محق اولمقله برابر مفتی افندی طلب واقعدن دولایی انکلیز سفیرینی نزدینه دعوت ایله اونك قارشیسنده شو خطاب آتشینی ایراد ایلدی : « بو ملعون ایلچیلر ، خصوصیله انکلتره سفیرلری طبیعت مصرانه‌یه مالکدرلر . انکلیزلر سویلمش اولدقلری سوزلردن دونمیوب حیاتلری مخاطره‌یه دوشسه‌ده ممانعت کوسترولر ؛ قابالق بونلرك طبیعتنك بر احتیاجیدر (٢) . » سفیره

(١) بر انکلیزله دیکر بر انکلیزدن ایکی یوك اقچه‌دن آز دعواسی اولورسه ممالك عثمانیه‌ده مسلمان قاضیلر طرفندن فصل اولنه‌رق زیاده اولورسه انکلتره‌یه حواله اولنمسی عهدنامه اقتضاسندن ایدی . نعیماده مندرج اولدیغی اوزره ازمیر انکلتره قونسلوسی دعوانك استانبولده کوریله‌جکنی دکل ، ازمیرده کوریله‌جکنی بیان ایدییوردی . نعیمایه مراجعت ، ص ٦٥ . (مترجم)

(٢) نعیما ، شیخ الاسلام افندی انکلیز سفیرینه قونسلوسك عزلی ایچون ابرام ایلدیکنی بیاندن صوکره انکلیزلر سوزلرنده ثابت اولوب سوزلرندن دونمز معاند اولدقلری کبی کردار و کفتارلرنده رعونت مقتضای طبیعتلری اولدیغنی کندی طرفندن اوله‌رق ایراد و بعده سفیرك ملایه خشونتله جواب ویردیکنی درج ایدر . هامه‌ر بو فقره‌یی نعیمادن یا کلش ترجمه ایتمشدر . متنده « بو ملعون ایلچیلر » دیه باشلایوب احتیاجیدر سوزیله ختام بولان فقره هامه‌رك ظنی کبی متنینك سوزی اولیوب بولمك دوغروسی نعیمانك افادات محرره‌سیدر . (مترجم)

وقورانه مفتينك ايستديكى وجهايه ، قونسلوسى حزن ايتمك كندى الندە اولماديغنى سويلدى . قوتلى بر صدا ايله تلفظ اولنان بو سوزلر اوزرينه بهائى افندى تحقيراته باشلايەرق « بره دينسز ملعون ! سز نصل معاهد كچينيرسكنز كه دين و دولته دائما خيانتدن خالى دكلسكز . وندیك كافرلرينه نيچون قاليون وامداد ويريورسكز ؟ سزك بو مفسدتلريكزى بيلمديمى صانيرسكز ؟ (١) » ديدى . سفير خيلى اعتدال دم ايله شو جوابى ويردى : « بزدن هركيم قاليون [وسولطات] ايسترسه ايجار ايدرز . سزده ايسترسه كز ويررز ، بونكله عهدنامه بوزولماز (٢) » شيخ الاسلام « كوتورك بو ملعونى پاشايه ! حبس ايتسين ! » ديمسى اوزرينه ايلچى « سن بنى حبسه مقتدر ومأمور دكلسك (٣) » سوزلرينى سويلدى . منازعه كيتدكجه قيزيشدى ؛ نهايت مفتى كنديسنى ضبط ايدەميەرك آدملرينى چاغيروب « شو ملعونى حضورمدن چيقاريكز ! » امرينى ويردى . ايلچى يومروقلرله وطەدن چيقاريلەرق آخوردە حبس ايدلدى . آغالر ، بر اجنبى دولت ايلچيسنك شو معاملەيه اوغرامسندن تدهش ايدەرك كدخدا بكك خانەسنه طوپلانديلر وسميرك صاليويرلمسنى اخطار ايتمك اوزره مدرس آلتى پارماق ابراهيم افندى يى مفتىيه كوندرديلر . بهائى افندى آلتى پارماغى « آغالرديديككك حريفلرك بوتسلطى نەدر ؟ بويله قالبرمى ظن ايدرلر ؟ بركون اونلرى ده ، سنى ده اولديررلر » ديه آزارلاديغى جهتله مدرس برشيئه موفق اولەمقسزين عودت ايتدى . كدخدا بكك محرمى اولان صارى كاتب ده شيخ الاسلام نزدينه كلەرك « اغالر دعالر ايدرلر ؛ ديورلركه : بوقدر سنەدر وندیك ديدكلرى بر بالقجى كافريله اوغراشيليور . بوقدر مال ، بوقدر جان تلف اولدى ؛ هنوز تماميله غلبه اولنەمادى . انكلتره قرالى ايسه فرنكستان حكمدارلرينك بيوكلرندن بوقدر مال وعسكره ، سفائن حربيەيه مالكدر ؛ بزه مضرت عظيمه ترتب ايتديره بيلير . اونكله بر ايشى چيقارمق مناسبميدر ؟ (١) » سوزلرينى سويلدى . مفتى جواباً معتدلانه « كاتب افندى ! اكر بو ملعونلرك معاهدەيه رعايتى اولسه دشمنمزه معاونت ايتمزلردى » ديدى ؛ صارى كاتب ايسه « بەى افندى ! هانكى مفتى خانەسنده ايلچى (٢) حبس ايتدى ؟ » ديه مقابله ايتدى . مفتى بوندن وصارى

---

(١) نعيمادن آلنمشدر ، ص ٦٦ . (مترجم)

(٢) كذلك نعيماده عيناً مندرج اولان سولطات سوزى هامەرده كچلشمدر . سولطات عسكر ديمكدر . (مترجم)

(٣) نعيمادن آلنمشدر ، ص ٦٦ . (مترجم)

(١) نعيمادن آلنمشدر ، ص ٦٧ (مترجم)

(٢) وندیك ايلچيلرينه باليوز دينيلير . اوزمانلر استانبولده سائر حكومتلر ايلچيلرينەده بو عنوان ويريليردى . صارى كاتب ده « باليوز » تعبيرينى استعمال ايتمشدر . (مترجم)

کانبك دیکر بودرلو سوزلرندن حدتلنه‌رك « اغالرك اوله‌جق حریفلر نه‌دیمك ایسترلر؟ عالمی رشوتله خراب ایدیورلر؛ بوراده حکم شریعت ناصل اجرا اولنور؟» دیدی. حاضر بولنان قاضی عسکر قدسی زاده بوقدر شدت کوسترلمه‌سنی خیرخواهانه اخطار ایتدیکده بهائی افندی اوکاده عتاب ایده‌رك « سن قاضی عسکر اولدیغك حالده کفاری حمایه ایدن آدملرك زماننده نصل دیوانه کیدرسك ؟ یارین خانه‌کدن چیقمه ، دیوانه کیتمه ! » سوزلرینی سویلدی. صاری کاتب بو سوزلری ، کندی خیالنه کوره بر چوق علاوات و تزیینات ایله اغالره کوتوردی . ایرتسی کون (٢ مایس ١٦٥١ - ١١ جمادی‌الاولی ١٠٦١) ، آغالر - اخیراً قره دکیز ترسانه‌لرنده انشا اولنوب ده لیمانه کلمش اولان کمیلری زیارته کیتمك بهانه‌سیله - آت میداننده‌کی ابراهیم پاشا سراینده طوپلاندیلر ؛ مفتینك عزلنی طلب ایچون سرایه خبر کوندردیلر . والده سلطان عدم موافقت جوابنی ویردی . آغالر ایسه سوزلرنده اصرار ایده‌رك بهائی افندینك عزلی صورتیله طلبلری اسعاف اولنمادقچه یرلرندن آیرلمیه‌جقلرینی بیان ایتدیلر . سرای ، بوقدر قوتلی بر نمایش اوزرینه ، رجعت کوستردی : قره‌چلبی عزیز افندی سرایه دعوت ایله شیخ‌الاسلام نصب اولندی . بو توجیه ، عزیز افندینك تاریخنده تماميله ستر ایدیله‌مه‌مش بر غرور ایله بیان ایتدیکی کبی ، اهلیت علمیه‌یی حائز باشقه ذات بولنه‌مامسندن دکل ، والده سلطانك کمال امنیتنی حائز اولان صاحب نفوذ بکتاش اغانك تأثیرندن نشأت ایلمشدر. اللی چاوش ویکرمی قاپوجی‌باشی عزیز افندینك سرایه عزیمتنده رفاقت ایلدیلر . چمشیرلکده قاپواغاسی ، کیلارجی‌باشی ، سرای اغاسی طرفلرندن استقبال اولندی. قاپواغاسنك اوطه‌سنده بر سمور کورك الباس اولندقدن صوکره حضور شاهانه‌یه ایصال اولندی ؛ پادشاه بر آلتون انفیه قوطیسی ویردی . حضوردن چیقدقدن صوکره اللی چاوش ایله یکرمی قاپوجی‌باشی خانه‌سنه‌قدر کوتوردیلر . عزیزافندینك بو مأموریته ترفیعی بر چوق تبریکاته باعث اولدیسه‌ده حقنده بعض هجویه‌لرده سویلنمشدرکه بونلرده - انکلیز ایلچیسنك عزلندن دولایی اومقامه نائل اولدیغی ایچون - ایلچی مفتیسی تسمیه اولنمشدر . (١) پاره‌دن زیاده حریص شان اولدیغی جهتله اوزمانه قدر اسلافك « آرپه‌لق » نامیله آلدقلری میخالیچ وکرماستی قضالری وارداتندن صرف نظر ایلمشدر . دیوانده مفتینك الی اوپلمك راسمه‌سی قرق سنه‌دن بری متروك اولدیغی حالده عزیز افندی بونك اعاده‌سنده اصرار ایتمش،

---

(١) «بالیوزمفتیسیدر عبدالعزیز » مصراعی تاریخ دوشورلمش ایدی . بهائی افندی ده عزیز افندیدن سوز آچیلدقچه « بالیوزمفتیسی » دیرایمش . نعیمایه مراجعت ، ص ٦٩ . (ت)

واو رسمك اجراسی وسیله‌سیله حضور شاهانه‌ده خلعت تشریف تلبس ایتمشدر . بهائی افندی ایله برکمی ایله کلیبولی‌یه کوندرلدی : کلیبولیدن‌ده لامپساکه (لاپسکی) یه کیتدی . اوراده منفی بولندیغی مدتجه بیرغوش کوینده فتحی چلبی زاده محمد افندینك (حوض وسلسبیل وقصور عالیه‌یی مشتمل اولان) خانه‌سنده اقامت ایتمشدر .

مفتینك عزلندن درت آی و ناقوس (نقشه) ده عثمانلی دونانماسنك هزیمتندن آلتی هفته صوکره ملك احمد پاشا ـ آقچه‌لری یاپدیغی کبی ـ غروشلری‌ده، بیك کیسه‌ده اوچ یوز کیسه قازانه‌جق صورتده، تغشیش ایتمکی دوشوندی . بلغراده‌ده، بوسنه‌ده، آرناوودلقده مغشوش غروشلر ضرب ایتدیره‌رك تجاوزی یوز اون سکز آقچه حسابیله قبوله اجبار ایلدی : بو معامله‌دن یوزیکرمی بیك آلتون حاصل اوله‌رق بو التونلری‌ده، عسکرك مواجبه‌ویرمك اوزره ، یهودیلر واسطه‌سیله ایکی یوز قرق بیك قورونه تحمیل ایتدی . مسکوکات مغشوشه تداوله قونیلدی؛ بزازستان کدخداسی، اصنافی صدراعظم طرفندن اتخاذ اولنان قرار جدید مالی‌یه امتثال ایتمکه دعوت ایلدی . اصناف کدخدالری پك تعدیکارانه اولان بو قراره راضی اولمایوب ملك احمد پاشانك نزدینه عزیمتله طلب عدالت ایلدیلر . صدراعظم، بونلرك جمله‌سنه « کافر » دیه خطاب ایده‌رك مورخ دولتك افاده‌سندن اکلاشلدیغی اوزره « بیقیلك، کیدك ! » سوزلریله قوغدی . اصناف « حاشا بو سوزلری قبول ایتمیز ! بز مسلمانز » دیه باغیریشدیلر . ملك احمد پاشادن کوردکلری معامله طرداوزرینه شکایت ایچون مفتی‌یه کیتدیلر؛ عزیزافندی بو ایشه قاریشمیه‌جغنی سویلدی . سراجخانه کدخداسی رمضان‌دده ایله برقاچ‌ـ وزاری « کندیکزدن کورك ایستدیکی وقت ایاعه‌قالقوب سلطان ابراهیمی وصدراعظمی اولدردیکزده شمدی صیره بزه‌کنجه نچون قاریشمیورسکز ؟ امر، شریعتکدر . یاقالق، اوکمزه‌دوش؛ یاخود که‌نه‌اوله‌جق‌ایسه اولسون! (۱) دیدیلر. عزیز، ملك احمد پاشایه تذکره یازه‌جغنی بیان ایله بونلری تسکین ایتمك ایستدی ؛ فائده اولمادی . اوندن صوکره آبدست آلمق بهانه‌سیله صاووشمق یستدی ؛ لکن اصناف مفتی‌یی آره‌لرینه آله‌رق بر آته ارکاب ایله سرایه دوغری کوتوردیلر . وکارنده بری دلال کبی « امت محمد ، بزه اولان ظلم نه‌دور ؟ آره‌مزه قلیج کیردی ؛ قاپایك دکانلریکزی ! » دیه باغیریوردی . فی الحقیقه بتون دکانلر قاپاندی ، الی بیکدن (۲) زیاده اصناف مفتی‌یی احاطه ایتدیلر . دارالسعاده‌یه قدر سرایك ابلك

(۱) نعیمادن آلنمشدر ، ص ۱۰۰ (مترجم)

(۲) نعیماده اون بیك ؛ دوغروسی بواوله‌جقدر . (مترجم)

ایکی حوالیسنی استیلا ایده‌رك « پادشاهم ، داد ! » دیه غریو قوپاردیلر . پادشاه دارالسعاده اوکنده تخت اوزرنده بولنیوردی ؛ اصناف کدخدالری بوسنه ظرفنده اون درلو تکلیفه اوغرادقلری حالده شمدی‌ده زیوف اقچه توزیع اولنمق ایستندیکنی ذات شاهانه‌یه تفصیلاً عرض ایتدیلر (۳) . پادشاه « سزه بویله ظلم ایدلدیکنه بنم رضام یوقدر » دیدی ؛ درحال حضور پادشاهی‌یه کلمك اوزره ملك احمد پاشایه برخاصکی کوندرلدی . انجق صدر اعظم ، خلقك انظار خصومتی اوکنه چیقمغه جرأت ایده‌میه‌رك سرایه برتلخیص تقدیمیله اکتفا ایتدی . ملك احمدپاشا بوعریضه‌ده تبرئهٔ ذمته چالیشیوردی ؛ کاغدی کتیرن شخص [تلخیصجی] آز دها پاره پاره ایدیلیوردی . مفتی ، سلطان سلیمان قانونیله موضوع اولانلردن ماعدا ویرکیلرك عفوینی متضمن برخط همایون ایله کلدیکی خطی ویروب « آرتق طاغیلیکز » دیدی . اصناف کدخدالری خط همایونی آلدقدن صوکره آره‌لرنده مذاکره ایتدیلر ؛ بعده باشلرینه طوپراق صاووره‌رق « پادشاهم ، عالم ظلم ایله خراب اولدی . حقیقت حالی سکا بیلدیرمزلر ؛ صدر اعظمك کتم ایدر . اون آلتی کیمسه واردرکه سکا پادشاهلق ایتدیرمزلر ؛ بیت‌الماله ، میری‌یه عائد اموالی هپ بودارلر : قره چاووش ، بکتاش اغا کدخدا بك ، صامسونجی ، صاری کاتب ، دلی برادر ، فلان وفلان دولتکه استیلا ایلدیلر : (آل عثمان دولتی دوشمش اوجاغه ، یانیور ! » بونلر اولدیرلمدکجه پادشاهلق ایده‌مزسك ! مملکتدن فتنه وفساد مندفع اولماز ! » دیه باغیردیلر . اصنافك خبر قیامی اوزرینه آغالرعسکرلرینی قیشله‌لرده طوپلامشلردی . ذات شاهانه ، دها دوغروسی والده سلطان براز مساعده صورتی کوسترلمکه احتیاج اولدیغنی آکلایه‌رق صدر اعظمی عزل ایتمکه قرار ویردی . حرم ارکانندن آغالره طرفدار اولان بعضلری ملك احمد پاشایه خلف اولمق اوزره قره چاوشی تکلیف ایتدیلر ؛ والده سلطان صدارتی توجیه ایتمك اوزره اونی دعوت ایلدی . لکن قره چاوش بر درلو امنیت ایده‌میه‌رك « مهر بکا تسلیم اولنمادقجه سرایه کیتمم » جوابنی ویردی . پادشاه الك محرم ذوات ایله مذاکره ایده‌رك بونلرك وخصوصا زنجی خادم سلیمان اغانك رأی وجه ایله مهر دولتی سیاوش پاشایه ویردی . آبازه قبیله‌سندن وعاصی مشهور آبازه‌نك کوله‌لرندن بولنان سیاوش پاشاسرای خدمه‌سی سلکنه

(۳) بوتفصیلاتدن صوکره‌ده « پادشاهم ، بوظلمه طاقتمز یوقدر ؛ لالاک واردق ، بزه کافرلر دیه سوکدی . شمدی سکا کلدك : خلیفهٔ روی زمینسك ، حقمزی حق ایدوب اوزرمزدن ظلمی قالدیر » دیه فریاد ایتدیلر ؛ دفتی دخی مقصودلرینی تفهیم ایلدی . نعیما ، ص ۱۰۱ . (مترجم)

آلتمه‌رق سلاحدارلغه قدر ترقى ايتمش ايدى؛ اون سنه مقدم قپودان پاشالغه تعيين ايديله‌رك آزاق قلعه‌سنك فتحى ايچون وقوع بولان ايللك سفرنده موفق اوله‌مامسندن دولايى عزل ايدلمش ، و ايللك ايله بودينه كوندريلوب اورادن عزلندن برى قبه وزارتيله ديوان همايونه مأمور اولمش ايدى . صدر جديد ايله مفتى ارباب قيامك نزدينه كيده‌رك ايرتسى كون ديوان همايونك منفعت و آرزولرينه ال موافق صورتى اختيار ايده‌جكنى بيان ايله خلقى طاغلمغه تشويق ايتديلر . بو كلمات ائتلافيه هركسك طاغيلماسنى موجب اولدى . والده سلطانك امرى اوزرينه ، سياوش پاشا ايله مفتى قيشله‌لره عزيمت و آغالرى سكونته دعوت ايلديلر . بكتاش اغا صدراعظمك اخطاراتنى مثالى كورولمه‌مش بر غرور ايله تلقى ايده‌رك « پاشا قارداش ! سن نه بر ايش ياپدك . نيچون مهر همايونى قبول ايتدك ، و سنى كيم صدر اعظم ياپدى ؟ » سياوش پاشا جواباً ديدى كه : طلبم اولماديغى حالده پادشاهم بنى صدراعظم ايتدى؛ بكا تكليف اولونان بو مأموريتى ايكى دفعه رد ايلشدم . بكتاش داويله ايسه كوزل : جناب حق مكافاتنى ويرسين؛ لكن بزمله استشاره ايتمزسه‌ك هيچ بر ايش كوره‌مزسك » جوابيله مقابله ايلدى . سياوش پاشا « بن پادشاهك امرينه كوره حركت ايدرم ؛ سنم و سزك بوينمز پادشاهه قارشى قيلدن اينجه اولمليدر » ديدى . صدر اعظمك متانتى اغالرك اصرارينه غلبه ايتدى ؛ يكى چريلر امره مطاوعت كوستردي‌لر ، و ايرتسى كون اصنافك يكى بر قيامنى باصديرمق اوزره سلاحلانديلر . ضابطه مديرى [عسس باشى] ارباب قيامك عزيمتنى منع ايچون ، عسكريله برلكده سرايه كيدن سوقاغك مدخلنى طوتدى . سرايه كيتمك ايچون اوچ طلاقه شرط ايتمش اولديغنى بيان ايله هيچ اولمازسه سراى قپوسنه قدر كيدوب ده دونمك ايستين بر عاصى‌يى ، يكى چريلر ضابطه مديرينك امرى اوزرينه قليچ ايله اوره‌رق النى كسدكدن صوكره اولديرديلر ؛ بر قاچ كشى دها قتل اولندى . دكانلر آچيلسين امريله سوقاقلرده دولاشان دلاللرى خلق طاشلرله دفع ايتديلر؛ لكن صدراعظم ومفتى نهايت اصنافى حال سكونه عودتله آليش ويريشلريله اشتغال ايتمكه اقناع ايلديلر . مع هذا شو فاصله آنجق ظاهرى ايدى ؛ اصناف اغالرك كنديلرينى مطاوعته مجبور ايتمش اولملرندن دولايى اونلره قارشى كين باغلادقلرى كبى اغالرده كنديلرينك باشلرينى ايستمش اولدقلرى ايچون اصنافدن انتقام آلمق آرزوسنده ايديلر . ايشته عثمانلى تاريخنك ذكر ايتمكده اولديغى ايللك اصناف قيامى ، هيچ اولمازسه موقتاً ، بو صورتله ختام بولدى .

او زمانه قدر آغالر حرم ایله حسن امتزاج صورتنده وقت کچیرمش. اختیار والده سلطان ، حسن ونور بر صورتده ، دائما بکتاش آغانك القاآتنه کوره حرکت ایتمش ایدی . یکی چریلرك موافقتی اولمقسزین بر صدراعظم تعیینی حرمده بر منازعه سرنی واوزمانه‌قدر زمام حکومتی النده بولندیران بیوك والده سلطانك قوتنه فائق برقوتك وجودینی اورته‌یه قویدی . سرایده ظهور ایدن بونفوذجدید ، محمد رابعك والده‌سی ترخان سلطانك ، دها دوغروسی خادم سلیمان آغانك تأثیریدرکه خادم‌سلیمان آغا اندرون ارکاننك‌معاونتیله اختیار والده سلطاندن سلطنتی نزع ایتمش واغالرله مبارزه‌یه کیرمشدر. ملك احمدپاشانك عزلندن اون کون صوکره چوقدن بری بربرینی تهدید ایتمکده اولان اختیار و کنج والده سلطانلر فرقه‌لری عاقبت آچیقدن آچیغه خصومت کوسترمکه باشلادیلر (٢ ایلول ١٦٥١ - ١٦ رمضان ١٠٦١) . مورخلرك شهادت متحده‌سندن واضحاً اکلاشلدیغنه کوره اختیار والده سلطان یکی چریلر آره‌سنده اشمال فساده چالیشه‌رق کنج والده سلطانك باشلیجه استنادکاهی اولانلرك ، یعنی قپو اغاسی سلیمان ومعلم پادشاهی ریحان ومصاحب اسماعیل اغالرك اعدامنی طلبه تشویق ایتمش ، وایلك محرك کوسم سلطان اولمادیغی فرض اولندیغی حالده هیچ اولمازسه یکی چریلری بو قرارده ثباته تشجیع ایلمشدر؛ لکن ترخان سلطانك وفرقه‌سنك سلطنته ختام ویرمك ایچون حفیدی محمد رابعك قتلیله ، والده‌سی سهولتله تحت محکمه آلینیر برقادین اولدیغی ایچون (١)، سلطان محمدك قارداشی سلیمانی اجلاس ایتمك تصورنده بولنمش اولمسی محقق برشی دکلدر. هیچ بر دلیله مستند اولمایان بو اسناد، کوسم سلطانك خصائص عالیه وسمیحانه‌سی حقنده بتون مورخلر طرفندن ایراد اولنان تقدیرات ایله نا قابل تألیف اولوب فی‌الحقیقه بو قادین درت پادشاه ، یعنی زوجی احمد ، اوغللری مراد وابراهیم ، حفیدی محمد زمانلرنده نفوذ وقدرتنی مکارمه وتشبثات خیریه‌یه صرف ایلمشدر . هیچ بر مورخ کوسم سلطانی - منعنه مقتدر اوله‌مادیغی - خلع وقتل ابراهیم وقعه‌سندن مسئول طوتمیور ؛ آنجق اختیارلغنده پادشاهك تبدیلیله ادارهٔ اموری ینه دردست ایتمکه چالشمش اولسه بیله محمد رابعك تسمیمی ترتیبنك فرقه‌سی رؤساسنه ، یعنی باش قاپو اوغلانه ، بوستانجی باشی علی‌یه ، کیرجی باشی‌یه عطف اولنمامسی لازم کله‌جکنك اثباتی اقتضا ایدر . حلواجی اویس اغانك حاضرلامش

(١) « سلطان سلیمانك والده‌سی دل آشوب سلطان بر صاف دل مجذوب مشرب بر خاتوندر ؛ والده‌لك مقامنك حکمنی ویرمك سوداسنده اولماز : حل وعقد امور کالاول کندولرك [آغالرك] استقلالنده قالیر دیو . . . » نعیما، ص ١٠٨ (مترجم)

اولدیغی بر شربت ایله کنج پادشاهك تسمیمی تصوری سرینه محرم اولان ملکی نامنده‌کی جاریه‌نك ، بو فسادی کنج والده ترخان سلطانه خبر ویرمش اولدیغی روایت ایدیلیورکه ترخانك کوسم سلطانی اولدیرمك فکرنده بولنمسی‌ده بوندن نشأت ایلمشدر . هرحالده اکر اختیار والده سلطان رقیبه‌سنی التزام ایدن اندرون ارکانندن قورتلق ایچون یکی چریلر آره‌سنده برقیام ترتیبی قورمامش اولسه بیله هیچ اولمازسه بو قیامه مساعد بولنمش ، وبکتاش اغا ایله اتفاق ایده‌رك موقع اجرایه وضعنه اولانجه قوتیله چالشمشدر . برقاچ کون مقدم صدراعظم سیاوش پاشایه اون بیك یکی عسکر یازمق تکلیف مضرنده بولنمش اولان یکی چری آغالری قیشله‌لرده طوپلاندیلر ، کنج والده سلطانك مشاوری اولان اوچ خادم آغاسنك [سلیمان ، ریحان ، اسماعیل] (١) مصره سورولملرینی ایستمك اوزره دیوانه مبعوثلر (٢) کوندردیلر . سرای آغالرك طوپلاندقلرینی ونه مذاکره ایتدکلرینی جاسوسلری واسطه‌سیله خبر آلمش ایدی . خدمه اویقویه یاتمشلردی ، لکن خادملر پادشاهك نزدنده اویانیق ایدیلر . خادم سلیمان آغا ، کندیسنك وطرفدارلرینك حیاتنی تهدید ایدن مخاطره‌یه واقف اوله‌رق – عسکرك استدعاسی تحریکنه عطف ایدیلن – والده سلطانی اولدیرمك ایچون دیکر اون درت خادم ایله اتفاق ایدوب بو بابده جمله‌سی یمین ایلدیلر . کندیسنه تمامیله صادق اولان یوز یکرمی بیاض خدمی (زلفلی بالطه‌جی یی) (٣) تسلیح ایده‌رك خدمه‌نك برنجی اوطه‌سی [خاص اوطه] پنجره‌سندن « سز اویوییورسکز ؛ یکیچریلر ایسه هپمزی اولدیرمك ایچون سرایه استیلا ایدیورلر ، بیوك والده سلطان ایله اتفاق ایتمشلر ، پادشاهی اولدیره‌جکلر ، بکتاشی تخته چیقاره‌جقلر ، والده‌ده اوکا واره‌جق » دیه باغیردیلر . خدمهٔ خاصه کورولتی ایله اویاندیلر ، سلاحلانه‌رق صفه‌یه چیقدیلر ، ینه اوصورتله اویانمش اولان دیکر اوطه‌لر آرقه‌داشلرینی اوراده بولدیلر . برنجی اوطه خدمه‌سی یکیچریلره‌دها زیاده دشمن ایدیلر . چونکه اك صوك درجه‌ده آرزو ایتدکلری یکیچری اغالغی برمدتدن بری هپ اوجاقدن یتیشنلره ویریله‌رك کندیلری ترقیدن محروم قالمشلردی . فقط بو اوطه‌نك رئیسی ، یعنی خاص اوطه باشی اختیار والده سلطانك شدتله

(١) نعیماده درت دینلمش ایسه دردنجینك اسمی کوسترلیور ؛ احتمال که لالا ابراهیم آغادر . (مترجم)

(٢) نعیمایه نظراً ، بونك ایچون دیوانه تذکره دکل سرایه خبر کلمش ، صدر عظمه‌ده پوصله‌سی کوندرلمش ایدی . نعیما ، ص ١١٦ . (مترجم)

(٣) هامر زلفلی بالطه‌جیلری خادم ، طواشی ظن ایدییورسه‌ده اویله دکلدر . (مترجم)

طرفداری ایدی : آمرلری بولندیغی خدمه‌لرینه کورولتی‌یه قاریشمامه‌لرینی تنبیه ایلدی : لکن کندیسی ایچون موجب فلاکت اولمق اوزره، الده بر دکنك بولنه‌رق اونکله خدمه‌یه دائره‌لرینه عودت ایتملرینی اشارت ایدیوردی . مشعله‌لرك ویردیکی بی‌قرار آیدینلق ایچنده خدمه، خاص اوطه باشینك بو حرکتنی بر تهدید اولمق اوزره تلقی ایده‌رك اوزرینه هجوم ایله پارچه‌پارچه ایتدیلر. عصیانك مقدمه‌سی دیمك اولان بو قانلی حادثه اوزرینه ممنون اولان سلیمان آغا بونلرك باشنه کچه‌رك بیوك والده سلطانك دائره‌سنه کیتدیلرکه بو دائره‌یی اوچ یوز خادم محافظه ایدیوردی . باش قاپو اوغلانی مهاجملرك قیلیجی آلتنده بی‌روح قالدی؛ دیکرلرندن بعضلری آزچوق جریحه‌دار اولدیلر ، اوته‌کیلرنده قاچدیلر . سلیمان اغا طاقمی والده سلطانك دائره‌سی پیشکاهنه شتاب ایلدی . کوسم یکیچریلری بکلیوردی . آیاق سسلرینی ایشیدنجه ایچریدن « کلدیلرمی ؟ » دیه باغیردی . سلیمان « اوت کلدیلر سز دیشاری‌یه بیوریکز » دیه جواب ویردی . والده سلطان او زمان کلنلرك کیم اولدقلرینی اکلادی ؛ الك ایچریده‌کی اوطه‌لردن برنده بر دولاب ایچنه صاقلاندی . خادملر ، خدمه‌لر سلیمان اغا ایله برلکده والده سلطانی آرامقله اوغراشیرلرکن صدقلی بر جاریه اوکلرینه آتیله‌رق « والده سلطان بنم » دیدی . خادملر « او دکلدر » دیه‌رك بر طرفه چکدیلر . قاپولر، دولابلر قیرلدی؛ بدبخت والده سلطان اختفا کاهندن چیقارلدی . اوزرنده‌کی آلتونلری ، مجوهرلری آووچ طولیسی طاغتدی ؛ لکن بر تأثیری اولمادی . محمد نامنده بر بالطه‌جی بر پرده‌نك ایپلرینی کسه‌رك والده سلطانی اونکله بوغدی. قوی‌ودموی بر مزاجده اولدیغی ایچون خیلی زمان اولومله پنجه‌لشدی؛ برونندن قولاقلرندن سیلابهٔ خون روان اوله‌رق جلادلرینك البسه‌سنی لکه‌دار ایتدی .

صدراعظم سیاوش پاشا صامسونجی باشینك، یکیچریلر اوچ خادمك باشنی طلب وکندیسنی یانلرینه دعوت ایتدکلرینی بیان ایتمك اوزره کلدیکی زمان رئیس افندی وایکی قاضی‌عسکرایله قهوه ایچیورلردی (۱). سیاوش نه‌یولده حرکت ایده‌جکنده متردد ایدی؛ رئیس افندی اغالرلرك دعوتنه اجابت ایدلمسنی نصیحت ایده‌رك مؤخراً بونك سدتلی جزاسنی چکمشدر. صدراعظم یکیچریلرك مطالبی حقنده بر عریضه تقدیم

(۱) آقشام ، وزیراعظم قاضی‌عسکر قدسی‌زاده وشعبان افندی‌یی نظاره چاغیرمشدی . اثنای طعامده ایچ اوغلانلری ، مهترلر ، چاشنیکیرلر بر برینه بقیشوب برموحش وضع ایله اشارتلشمش اولدقلرندن ارباب مجلسه دهشت کلدی . مکر اغالر طوپلانمش ، وصامسونجی عمر ایستنبلن آدملرك دفترلریله کلمش . نعیمایه مراجعت ، ص ۱۱٦ و ۱۱۷ . (مترجم)

ایتدی ، کندیسی‌ده سرایه شتاب ایلدی ؛ هر طرفده قتال وقریشقلق حکمفرما اولدیغی جهتله پادشاهك اراده‌سنه انتظار ایتمکسزین درحال اوطه‌سنه عودت ایلدی محمد رابع برآدم واسطه‌سیله همان نزدینه کلمسنی امر ایلدی . سیاوش پاشا سرایه وصولنده سلیمان اغادن والده سلطانك وفاتی تفصیلاتی آله‌رق حضور همایونه کوتورلدی؛ پادشاه «لالا، احوال معلومك اولمشدر . صداقت ایله خدمتکده دوام ایت ؛ دولتمه خیانت ایدن وزره بولنانلرك جزاسی ویرلسین » دیدی . صدراعظم ، سرایك اطرافنی دولاشه‌رق برقاچ کیزلی قاپینی [اوغرین قاپی ، کوچك قپی] آچیق بولدی که یکیچریلرك کیره‌بیلمسی ایچون والده سلطانك امریله بویله براقلمشدی . کوسم والده سلطانك امرینه متابعت ایتمش اولان بوستانجی‌باشی ایله کیرجی‌باشی بوغلدی . سحروقتی علما حضور همایونه جلب اولندی . سلطان محمد دیوان همایونده قوریلان تخته جالس ایدی ، صاغ طرفنده صدراعظم بولنیوردی ؛ خدمه مابینجیلر بوستانجیلر ، بالطه‌جیلر ، الرنده یالین قلیچ ، پادشاهك اطرافنی احاطه ایتمش ایدیلر . سیاوش پاشانك یاننده کیجه والده سلطانك باش آغاسی لالا سلیمان اغا طوریبوردی . مفتیلکه نصب اولنمق امیدیله آرقه‌سنده بیاض برصوف ایله کلمش اولان حنفی زاده سنجاغ شریفك اخراجیله بتون اهل اسلامك سنجاق آلتنه دعوت اولنمسنی تکلیف ایلدی .

علمانك برطاقمی ایله مفتی عزیز افندی پادشاهك اراده‌سی وجه ایله سرایه‌می ، یوقسه یکیچریلرك یانه‌می کیتمکده خیلی زمان متردد بولندقلری حالده نهایت شق ثانی‌یی اختیار ایتمشلردی ؛ کیجه یکیچری اغاسی قاپیسنده طوپلانمش وکوروشمك ایستدکلری ایکی قاضی عسکری آلیقومش اولان اغالر ایله اتفاق ایده‌رك مرکز طغیان اولان اورته جامعه کیتمکه قرار ویردیلر . یکیچری آغاسی آته بیندیکی زمان عسکرینی خادملرك بیوندروغندن قورتارمغه و والده سلطانك اعدامندن دولایی انتقام آلمغه تشویق ایله « بز مطلقا والده‌نك قانی ایسترز » دیمسی اوزرینه « سن والده سلطانك وارثی‌می اولدك ؟ » دیه برصدا ایشیدلمسی وبو جواب مجترانه‌یی برسکوت عمیق تعقیب ایتمسی اغالرك ترتیبنی یکیچریلرك قبول ایتمه‌مکده اولدقلرینی صورت کافیه‌ده کوستریوردی . اغالرك دعوت ایتمش اولدقلری علمادن برقسمی‌ده کندیلرینك معزول بولندقلرندن بحث ایده‌رك ویاخود دیکر سببلر کوستره‌رك اعتذار ایتمشلردی . علمادن اکثریتی سرایه عزیمت ایتمسیله عاصیلره التحاق ایتمش اولان مفتینك یرینه کیمك تعیین اولنه‌جغی موضوع بحث اولدی . سلیمان

اغا ایله ترخان والده سلطان طرفدارانی ابو سعید افندی ایچون ، صدراعظم‌ده بهائی افندی ایچون رأی ویردیلر . بهائی افندینك خصملری حدتنی و شدت لسانی اورته قویه‌رق اونك مناسب اولمادیغنی سویلدیلر . آنجق ابو سعید افندی ایلك دعوته اجابت ایتمه‌مش اولدیغندن سیاوش پاشا، شیخ‌الاسلاملغك حنفی زاده‌یه توجیهی وباقی زاده‌نك‌ده روم ایلی قاضی عسکرلکنه نصبنی متضمن ایکی خط همایون یازدیردی ؛ انجق باقی زاده بو منصبی قبول ایتمدیکندن اونك یرینه خواجه زاده مسعود افندی تعیین اولندی . بو صرده ــ مفتی اسعد افندینك اوغلی ومفتی خواجه سعدالدین افندینك حفیدی بولنان ــ ابو سعید افندی، سلیمان اغانك ایکنجی بر دعوتی اوزرینه سرایه کلمش ایدی . دعوته اجابتده کوستردیکی تردد اوزرینه نه صورتله قرار ویرلمش اولدیغنی ا کلامغه اهمیت ویرمکسزین حنفی زاده‌یه تقدم ایتدی ؛ اوده کندیسنده مقابله‌یه قدرت کورمیوب مقام معتادینه عودت ایلدی . ابو سعید مفتی صفتیله پادشاهك النی اوپه‌رك حنفی زاده روم ایلی و خواجه زاده اناطولی قاضی عسکری تعیین قلندی . حنفی زاده مفتیلك خط همایونی ایستدلکده خانه‌سنه کوندرمش اولدیغنی افاده ایله اعاده ایتمدیکندن خواجه زاده کندیسنده‌کی روم ایلی خطنی اولجه اعاده ایتمش بولندیغنه متأسف اولدی . ارادهٔ پادشاهی اوزرینه دلاللر، شهرك هر کوشه‌سنده خلقی علم پیغمبری آلتنه دعوت ایتدیلر ؛ بتون اهالی علم شریف زیرینه کلدکلری کبی سپاهیلر ، جبه‌جیلر ایله‌یکی اوطه‌لرده‌کی یکی چریلردن آیرلمش اولان اسکی اوطه‌لر یکی چریلری‌ده اهالی‌یه التحاق ایلدیلر . بوقوهٔ معاونه‌نك ورودی تخت سلطنت مدافعلرینك جسارتنی تزیید ایتدی . ابو سعید افندینك رأیی وجه‌ایله ، اورته جامعده مجتمع عاصیلره شویله بر خط همایون یازلدی ؛ « سزکه یکی چری اغالرندن یکی چری اغاسی وقول کتخداسی و بکتاش اغاسز ، کر کدر که حضوریمه کلوب آیاق دیواننه حاضر اوله‌سز ؛ مخالفت ایدرسه‌کز حقکزدن کلورز (١) ». یکی چری اغاسی قره‌چاوش خط همایونك حاملنه شو جوابی ویردی : « بزدن اوراپه کیدن یوقدر ، بوراده طوریرز . پادشاهمزه عاصی دکلز ؛ اوزریمزه کلیرلرسه مدافعه ایدوب دوکوشورز » . حال بوکه پادشاهك اراده‌سی اغالرك جسارتنه تزلزل ویرمش ، طرفدارلرینك چکیلوب کیتملرینی موجب اولمش ایدی . یکی چریلر جمیتله سرایه کیتدیلر ، علماده ــ حرمنده بولنمقده اولدقلری ــ جامعدن برر برر چیقدیلر . بکتاش یکی چریلر آره‌سنه کیرمش اولان فکر قراره مقاومت ایده‌بیلمك

(١) عیناً نعیمادن ، ج ٥ ، ص ١٢٦ . (مترجم)

امیدیله آلتون وکموش طوربه‌لری کتیرمش ایسه‌ده بونلره کیمسه ال اوزمدی .
قول کدخداسی، یکی‌چری اغاسنه، مجردخسی سببیله ایشی بوحاله کتیرمش‌واولرتق
وقت کچدکدن صوکره برقاچ کیسه‌یی فدا ایتمکه قرار ویرمش اولدیغنی سویله‌رك
تقربماتده بولندی . کافهٔ علماء یا سرایه یاخود خانه‌لرینه کیتمشلردی ، مفتیٔ‌معزول
عزیز صماتیه‌ده‌کی باغچه‌سنه چکلمش ایدی (۱) . بویله هرکسك کندیلرینی ترك
ایتمسی رؤسای عصیانی شاشیرتدی . اغالرله قول کدخداسی صدراعظم وسلیمان نامه
خفیاً مطاوعتنامه‌یازدیلر. ابوسعیدافندینك اخطاری‌اوزرینه روی قبول‌کوستریله‌رك
عاصیلر ایله حکومت آره‌سنده‌کی مسئله انجق قلیچ ایله حل اولنه‌بیله‌جك کبی
کورنمکده ایکن هیچ اولمازسه موقتاً بر صورت صلحیه آلدی . صدراعظم، اولا
سلحداری یکی چری آغاسی یاپمق نیتنده بولندیغنی اظهار ایتدی ؛ لکن ابوسعید
افندی ، آغا آره‌لرندن انتخاب اولنمازسه یکی چریلرك اندیشه‌یه دوشه‌بیله‌جکلری
مطالعه‌سنی اورته‌یه قویدی . بنابرین سکبان باشی حسین اغا نصب اولنه‌رق اوچ
یکی‌چری قوماندان معاونلکی ، یعنی قول کدخدالغی ، سکبان باشیلق ، صامسونجی
باشیلق‌ده یکی چری ضابطلرندن اوچ کیشی‌یه ویرلدی . صدراعظم ، معزول آغا
قره چاوشی طمشوار والیلکنه کوندرمکی تنسیب ایده‌رك فسادك باشلیجه محرکی
اولان اسکی قول کدخداسی بوسنه والیلکنه وبکتاش اغا بروسه سنجاغنه نصب
اولندی . اوچ اغا ، بیونی‌یاره‌لی محمد پاشا اورته جامعه کیده‌رك فرمانلرینی‌کندیلرینه
ویردی ؛ اونلرده مطاوعته مجبور اولدیلر . صدراعظم ومفتی احتیاطاً سرایده
قاله‌رق یکی آغا وقول کدخداسی شهرده قره‌غوللر ترتیب ایتدیلر . او کونك
اقشامی ، یعنی سرای همایونه کلملری ایچون یکی چریلره امر ویردیکندن یکرمی
درت ساعت صوکره ، اختیار والده سلطانك نعشی بتون سرای ارکانی رفاقت
ایلدکلری حالده اسکی سرایه نقل اولنه‌رق غسل ایله زوجی سلطان احمدك جامعنده
اونك قبری یاننه دفن اولندی . کوسم سلطان ، طبعی علوی وقلبی نجیب برقادین
ایدی ؛ اناطولیده منمن ، زیله ، عزاز ، کلیس وروم‌ایلیده ازدین خاصلرینك
سنه‌لکی اللیشر بیك غروشه واران وارداتی اك زیاده سزاوار ستایش برصورتده
صرف ایدردی . الیوم والده سلطان خانی دینیلیر بربیوك خان (۲) یاپمش ،

(۱) مفتی قره چلبی زاده ارباب عصیانك خسرانی اوزرینه کمال هیجانله یالی کوشکنه کلشیدی ؛ عرض اولندقده قبول اولنمایوب بوستانجی باشینك یاننده آلیقونلدی . صوکره براقلمغله باغچه‌سنه کیدوب قاپاندی . نعیمادن ، ص ۱۳۲ . (مترجم)

(۲) مرجانده ایران تجارینك بولندیغی والده خانی . (مترجم)

اسكدارده بر جامع انشا ایده‌رك كندی اسمنی ویرمش ، استانبولده دخی بر جامع یاپسنه باشلایه‌رق مؤخراً بو جامع سلطان محمد رابعك والده‌سی طرفندن اكمال اولنمشدر؛ مصرده، قاهره خلوتی تكیه‌سنه نیل صوینی ایصال ایده‌جك بر صویولی بنا ایتدیرمشدر؛ مكه فقراسنك اعاشه‌سنه، نی قدرت اصحاب دیونك حبسدن چیقارلمسی ایچون تسویه دیوننه بر چوق پاره‌لر ویرر، ارامل و ایتامه معاشلر باغلار ایدی. توزیع صدقات ایچون آدملرینه اعتماد ایتمیه‌رك خسته‌خانه‌لره، حبسخانه‌لره بالذات عزیمتله شفقته لایق دردمندلری، قدرتسزلری تحری ایدردی: خدمتنده بولنان قادینلری، جاریه‌لری سخیانه مكافات ایدر، سرای ضابطانینه تزویج ایلردی. سماحتی سراینده‌كی قادین و ارككلره انحصار ایتمیه‌رك جهازی ویردیكی فقیره قیزلرده شامل اولوردی . بو خیرپرورلك یالكز مورخ محمد خلیفه‌نك دكل ، ـ والده سلطانی خزینهٔ دولت ضررینه كندی خزینه‌سنی طولدرمش اولمقله تعقیب ایدن ـ شارح المنار زاده‌نك شهادتیله‌ده ثابتدر. كوسمك وفاتندن صوكره خزنده التون ایله مالی اون صندوق بولندی؛ دائره‌سنده‌كی اشیاسی آره‌سنده التی بیك غروش قیمتنده ایكی بیك یدی یوز شال چیقدی . والده سلطان ، آدملرینه زیاده طاتلیلقله معامله ایدردی ؛ خادم اغالردن مغرورانه معامله كورمللری ، حتی دیاق ییملری معتاد اولان خدمه والده سلطانك سراینده هفته‌نك یالكز بش كونی خدمت محافظه‌ده بولنه‌رق ایكی كون سربست قالیرلر ایدی . بو درجه‌لرده سماحت ونجابت قلبیه ، بوبعض مورخلرك فكری كبی ـ حفیدینك قتلنی تصور ایتمش اولمسنه امكان ویرمكه مساعده ایتمز؛ انجق بویله بر تصوره وقوفی اولوب ده موافقت ضمنیه كوسترمش ایسه بو بابده دیكر بیوك حكمدارلرله هم حال اوله‌رق سائر هر خصوصده صاحبهٔ فضیلت ایكن یالكز حرص شان ایله جنایته جرأت ایتمش دیمك اولور.

بر نوع نفی احترامكاری‌یه محكوم ایدلمش اولان اغالرله طرفدارانی انتظار ایدلدیكی وجه ایله چوق كچمه‌دن اعدام اولندی . مركز حكومتی اولان بروسه‌یه كیده‌جك یرده شهرده اختفا ایتمش اولان بكتاش، قاپیجی باشی بویاجی حسنك دست تحریسندن قورتیله‌مدی . بویاجی حسن بكتاشی براشكه بیندیروب ده شو صورتله خلقك انظار استهزاسنه عرض ایتمك ایستردی ؛ لكن حمزه چاووش ، بو معامله یكیچریلری مغبر ایده‌جكنی اخطار ایلدیكندن بر لاغر بارگیره اركاب ایده‌رك خلقك دیللریله ، اللریله تحقیراتی آره‌سنده سرایه ایصال ایلدی (١). باب همایون اوكلرنده

(١) چوجقلر « هانی بونك شاپقه‌سی ؟ » دیه باغیریشیرلردی . شاپقه‌نك اصلی شوكه وقعه‌دن برقاچ آی مقدم، ظلمندن بیزار اولان بعض اصناف قاپیسنه بر شاپقه میخلامشلردی؛ آدملری بونی خبر ویردكاری زمان بكتاش اغا «بزم التی پارماق ابراهیم چبینك كیجه‌لكیدر اوكا ویرلك » دیمشدی . التی پارماق مدرسیندن اغالره منسوب بری اولوب اونلری تحف سوزلرله اكلندیرردی . نعیمادن ، ص ١٣٧ . (مترجم)

بکتاش ؛ والده سلطانك قاتلی اولان قوشجی محمده تصادف ایتدی : محمد ، خائن ؛ بن سکا نه یاپدم که بنی ده باشی کسیله جکلرك دفترینه یازمشسك؟ » دیمسیله اغاقاتللرینی جانه‌رق « آلچاق قاتل ، بیقیل قارشیمدن ! » دیمکله اکتفا ایتدی . بکتاش ، پادشاهك اراده‌سیله بوغلدی ، جسدی دکزه آتیلدی ، اموالی مصادره اولندی ؛ خانه‌سنده ، کر اوزرنده بولنان برحوضك آلتنده التون مجوهرات ایله مالی بر ایکی کوکوم بولندی (۱) . قره‌چاووش ، نصبنی متعاقب طمشواره متوجهاً یوله چیقمشیدی ؛ تعقیبنه مأمور ایدیلن بویاجی حسن بورغازده یتشدی . محمدرایعك حضورینه چیقارلدقده پادشاه ، خیانتی یوزینه اورمسیله تتره‌دی ، آغلادی ؛ بوستانجی باشی مستهزیانه « آغا حضرتلری ! بواغلامق اول کرك ایدی : صوك پشیمانلق فائده ویرمز ! » دیدی ، وقتلنه اشارت ویردی . قره‌چاووش امیربخاری جامعنه دفن ایدلدی (۱٤ ایلول ۱٦٥۱ ــ ۲۸ رمضان ۱۰٦۱) . بوسنه‌یه دوغری کیتمکده بولنان قول کدخداسی معلقره‌ده قره‌چاووشك قتلی اوکره‌نه‌رك کندیسنك ده انجام حالنی ادراك ایلدی . اوزمان معلقره طرفلرنده بولنان وزیر دفتردار زاده محمد پاشا قول کدخداسنی دردست یله اعدام ایتمکه امر آلدی . کدخدا فره‌جکه دوغری کیتدی ؛ انجق حقنده‌کی فرمان فره‌جکده قرائت واعلان اولنمش اولدیغی جهتله اورخان صوینه قاچدی ؛ اوراده حامل حکم اعدام اولان شیخ اوغلی یتیشه‌رك خطه‌نك کویلیلریله اوزرینه هجوم ایلدی . کدخدا بك شجاعت کامله اصحابندن اولدیغی جهتله تیرکشنده‌کی صوك اوقه قدر مهاجملره مدافعه ایتدی . نهایت کثرته مغلوب اولوب ده قره صو یکیجه‌سندن اورخان صوینه کلمش اولان دفتر زاده محمد پاشانك حضورینه کوتوریله‌رك جلاده تسلیم اولندقده نجیبانه و جسورانه ختم حیات ایته‌دی . باشی استانبوله کوندرلدی . باب همایون اوکنه قونلدی (۲) . مصادرهٔ اموالندن آنجق یدی یوز کیسه آقچه حاصل اولدی : بیك کیسه‌دن زیاده‌سی یغمایه اوغرادی ، لکن مؤخراً دفترلری موجبنجه درت ملیون اقچه‌دها بولندی . صوك

(۱) اموال فراوانی میری‌یه قبض اولنوب جمله‌دن صوکره اوغلنك دلالتیله منزلنده اولان حوض آب قلع اولنوب آلتنده بر حوض مثالی مخزنده دوکمه ریل وایکی مرصوص [آغزی قورشونلانمش] کوکم فلوری ونیجه اشیای ذی‌قیمت بولنوب اخذ اولندی . نعیما : ج ٥ ، ص ۱۳۸ . (مترجم)

(۱) سقازاده مصطفی آغا نقل ایدرکه : وزیر اعظم سیاوش پاشانك حضورنده ایدم : وزیر مشغول کلام ایدی . آنسزین برطبقچه ایچنده نمشی ، و صاقالی طرانمش کدخدا بکك رأس مقطوعنی اوکنه کتیردیلر ، مشمئزاولوب حضور همایونه کوندردی ؛ » نعیما ، ص ۱٤۳ . (مترجم)

قاریشقلقلرده حسیاتنه آلدانەرق یکیچری طرفنی طوتمش اولان مفتی عزیز افندی صمانیەدەکی خانەسندن قالدیریلەرق ساقیزه کوندرلمش و بقیهٔ ایام حیاتی منفاده کچیرمشدر. آغالرك مطاوعتنك ایرتەسی کونی اناطولی محاسبەجیسی صاری کاتب - استهزالی نکتەلریله مشهور ایدی - حبسه آتلدی بتون اموالی مصادره ایدلدی. بو مقام رفیعه آغالرك تأثیریله نائل اولمش ایدی . فقط سیاوش پاشانك صدارتنده اونلرك اقبالی انحطاطه مائل اولنجه اتفاق خفیلرینی پاشایه خبر ویردی. سیاوش پاشا، بو خیانته مکافاةً ، آغالرله اولان اسکی مناسبتنی عفو ایدیوردی ؛ صاری کاتب مقدما یاپمش اولدیغی برقباحت لسانیەنك قربانی اولدی . آغالر بر کون کندیسنه « صاری کاتب ، نره‌دن کلیورسك » دیه صورمەلری اوزرینه وزرانك اکثریسی فی‌الاصل کولەاولدیغی جهتله دیواندن کنایەاولمق اوزره « اسیر پازارندن کلیورم » دیمش ایدی . کندیسیده آبازه کولەسی اولان سیاوش پاشایه بو سوزدن معلومات ویریلدیکندن درحال اعدامنی امرایتدی. صاری کاتب بوامرك اجراسنی بکلمیەرك کندیسنی خنجریله افنا ایلدی . بر مأموریتده بولنمیان ، فقط ارتکاب عمومی سایەسنده منصب دلاللغی ایدن دلی برادر صدراعظمه یوز یکرمی کیسه آقچه وایکی بیك آلتون قیمتنده برقوشاق تقدیمیله حیاتنی استخلاص ایلدی (۱). رئیس‌الکتاب موقوفاتجی عزل ایدلدی. مأموریتی تذکرەجی شامی‌زاده حسین افندی‌یه ویرلدی. صدرسابق ملك احمدپاشا سلستره والیسی اولدی؛ غده کدخدا، زمان مأموریتنك حسابنی ویرمك ایچون استانبوله کتیرلدی . بکتاش اغانك کدخداسی عمر اغانك اموالی آره‌سنده سمور کورکلو سکسان قافتان ومجوهرلی البسه ایچنده قرق جاریه بولندی (۲) . علمادن ، مفتی عزیز ایله برابر یکیچریلر طرفنی طوتمش اولان قدسی زاده نفی ایله خبر کوندردی . نقیب الاشراف سیرك زاده عبدالرحمن افندی وبوسنەلی التی پارمق ابراهیم چلبی مفتی ایله ابوسعید افندینك حمایەسیله نفی وحبسدن

---

(۱) « متمولارك اشبهی دلی برادر فرار ایدوب بولانه بیك آلتون جعل وعد اولنوب منادیلر چاغیردی ، بولنمادی . مالدارك معینی چوق اولور . حفیةً کورجی پاشایه اوتوز کیسه وانك یدیله وزیر اعظمه یوز یکرمی کیسه وایکی بیك آلتون قیمتلی برقوشاق ویروب کورجی پاشا رجاسیله عفو اولندی . (بو شخص اگرچه اغالره واردی ، اما بر منصبه قاریشدیغی یوق ؛ بیع وشرایه مشغول ، خدمتلر آلیر ، صاتار ، کاریله تعیش ایدر بر اهل عرض[!] آدمدر ، آنی اینجتمك لایق دکلدر) دیه بیاضه چیقاردیلر . نعیما ، ص ۱۵۰ (مترجم)

(۲) « وقرق جاریەکه هر بری نربوش رنکارنك اوزرنده جواهر دیکلمش آل صوف فراجەلر ایله ، جملەسی میری‌یه قبض اولندی » نعیما ، ۱۵٤ . (مترجم)

قورتلدیلر . صدراعظم ـ ملك احمد پاشا زماننده كندیسنك نفینه موافقت ایتمدیكی ایچون منتدار اولدیغی ـ مفتیٔ سابق بهائی افندی‌یی استانبوله گتیرتدی .

ات فیئاتنك تدنیسی خلقه باعث رفاه وخشنودی اولدی . متعصب آغالر ، قیون حاتیشنی انحصار آلتنه آلمق ایچون برچوق دكانلری قاپاتمش . اتك اوقه‌سنی سكز اقچه‌دن اون اقچه‌یه چیقارمش ایدیلر . آغالرك هزیمتندن صوكره سكز اقچه‌یه دوشوب مؤخراً ینه اون اقچه‌یه چیقدی ؛ صدراعظم ، بوندن دولایی كمرك وقپو امینی مسئول طوته‌رق ایاقلرینك آلتنه ایكی یوز دكنك اوردردی . بایرام كونی عسكره مواجب توزیع اولندی . تأدیاتده اتخاذ اولنان انتظامدن دولایی ـ آغالرك بلع ایتمك معتادنده اولدقلری اقچه‌نك یكونی اولمق اوزره ـ خزینه‌ده اللی بیك غروش فضله‌سی قالدی (١٧ ایلول ١٦٥١ ـ ١ شوال ١٠٦١) . سلطان محمد رابع سنت ایدیلیركن زیاده قان ضایع ایده‌رك بایلمسنه سبب اولان وبوندن دولایی مصره تبعید اولنان قیزلر آغاسی ابراهیم ، پادشاهی اولدیرمك نیتنده بولندیغی بهانه‌سیله محكوم اعدام اولدی (١) ؛ ذات شاهانه‌یی احضار ایلدیكی بر شربت ایله تسمیم ایتمك ایستدیكندن برصورت مبهمه‌ده شبهه ایدیلن سرای طاتلیجیسی سرای همایوندن تبعید اولندی (٢) . قیزلر اغاسی محمد عزل ایله مقامی والده سلطانك قتلی جنایتنك فاعلی خادم سلیمانه توجیه ایدیله‌رك سلیمان اغا عقد ایلدیكی دیوانده اكابر مأمورین دولتك تبریكاتنه نائل اولدی (٣) .

---

(١) ابراهیم اغا كویا اوچ دفعه پادشاهه سوء قصد ایتمش : برنجیسی سنت وقعه‌سی كه فرنكدن مسلمان اولمش جراحلق بیلیر براغ اوغلانی مداوات ایده‌رك قانی طوردرمشدر ؛ ایكنجیسی سلطان جم ایچون قوللانیلان استره كبی بر استره حاضرلامش ؛ فقط اغالر ایشی اكلایه‌رق بونكله بر آدمی تراش ایتدكرنده باشی شیشمش ؛ اوچنجیسی‌ده اغالرك زوالنی موجب اولان صوك وقعه . نعیمایه مراجعت ، ص ١٥٥ و ١٥٦ . (مترجم)

(٢) حلواجی‌باشی اویس بك اسكی والده‌نك رأییله پادشاهی اولدرمكی تصمیم ایتمش ، شربت مسمومی ایچیرمكی تعهد ایلمش . كذلك (مترجم)

[٣] دارالسعاده اغاسی شوالك اون برنده عظیم دیوان ایدوب رخام عظیم ایله تهنیت اولندی . كذلك . (مترجم)

طرخونجی احمد پاشا ، کندیسندن طلب اولنان یوز کیسه‌یی ویرمکه مجبور اولور امیدیله یدی‌قله محبسنه آتیلدی. قاره چاووشه حکم اعدامی تبلیغه مأمور اولان بویاجی حسن مقتولك موالندن یوز کیسه‌سنی کتم ایتمش اولمق بهانه‌سیله (١) کیولایه سورلدی. معمار قاسم اغانك صدراعظملغه اك لایق اولمق اوزره والده سلطانه توصیه ایتمش اولدیغی وزیر کوپرولو محمد پاشایه‌ده بویله بر معامله یاپلمسی مقرر ایدی .

والده سلطان، کندی کندینه برشی یاپمغه قرار ویره‌مدیکندن اوتوصیه اوزرینه کوپرولو محمد پاشانك کورجی پاشایه معاون یاپیلمسنی قیزلراغاسنه تکلیف ایتدی (٢) اقتدارندن دولایی کوپرولودن قورقمغه باشلامش اولان کورجی پاشا ، محمد پاشایی کوستندیله سوردی ؛ معمار قاسمی‌ده کوپرولودن بش یوز کیسه آلمش دییه اتهام ایده‌رك اولا یدی‌قله‌یه حبس، صوکره قبریسه نفی ایتدی (٣) [١]. ضعیف وعاجز اولدیغی ایچون « مومیا » دیه تلقیب اولنان یکیچری اغاسی قره‌حسن اوغلی حسین اغا عزل ایله یرینه سرایدن رکابدار سلیمان اغا تعیین ایدلدی. قیزلر آغاسنه مسخره‌لق ایدن غلطه‌لی مصطفی امیرآخور ، متعاقباً قاپیجیلر کدخداسی اولدی . رئیس سابق موقوفاتجی محمد افندی خواجه ریحانك حمایه‌سنده اولمق و ریحان اغا ایچون خانه‌سندن بر « ملتقی » نسخه‌سی تحریرینه مشغول بولنمقله برابر ملك احمد پاشانك صدارته عودتی ایچون اوغلی واسطه‌سیله اوغراشیوردیه (٤) مدللی‌یه تبعید ایدلدی؛ دفترامینی بولنان قایا سلطان کدخداسی مصطفی اغاده مغنیسایه عزیمته مجبور اولدی .

---

(١) بیکباشی اغانك کدخداسی کورجی عمر مقدما صاقلانمش ، بودفعه میدانه چیقمش ایدی : « بویاجی یوزآلتی کیسه‌یی آلدی » دیه دعوی ایتدی. قره‌چاووشك مالندن‌ده بویاجینك « برهکیبه فلوری » آلدیغی شایع اولمش ایدی. نعیمادن، ص ١٧٦ . (مترجم)

(٢) والده سلطان قاسم اغانك توصیه‌سنه جواباً ، « خلق آره‌سنده اسمی معلوم اولمیان برآدم نصل صدراعظم اولور ؛ » دیمسی اوزرینه قاسم « اولا قبه آلتی وزیری یاپارسکز » دیمشیدی . والده بوسوزی پدشاهه سویلدی . پادشاه ایسه قیزلر آغاسنی چاغیردوب احتیاطسز « کوپرولو نامنده بری وارایمش ، مقتدر و صاحب رأی ایمش ، اونی قبه آلتی وزیری ایدهم » دیدی. سلیمان اغا « مناسب، بنده برصوره‌یم » دیدکدن صوکره همان کورجی‌یه خبر کوندردی . نعیمادن . ص ١٧٨ . (مترجم)

(٣) دارالسعاده اغاسیله کورجی محمد پاشا، کوپرولویی کوستندیله سوردکدن صوکره، متفقاً والده سلطانه کیدوب « خلق ، قاسم اغا مهری کوپرولویه آلمق ایچون سلطانمه بش یوز کیسه پاره ویرمش دیورلر » دیدیلر ؛ درحال قاسم اغایی یدی‌قله‌ده قانلی قویویه ایندیردیلر؛ بتون مالنی مصادره ایدوب فقط والده‌دن قورقدقلری ایچون اولدیره‌مدیلر. نعیمایه مراجعت، ص . ١٧٩ . (مترجم)

(٤) موقوفاتجی یازدیغی نسخه‌نك اجزاسندن برقسمی اوغلیله ریحان اغایه کوندرمشیدی. کورنلر ملك احمد پاشا ایچون اوغراشیور صاندیلر . نعیمادن ، ص ١٨٢ . (مترجم)

موقوفاتجیلقده بولنان پاشا زاده نامنده ثروتی واباو جدادیله مفتخر برشخصده صدراعظمدن اوبولده معاملهٔ شدیدیه اوغرادی [۲] . صاری علی ، دائرهٔ وظیفه‌سنده بالاستقلال حرکت ایده‌مدیکی ایچون دفتردارلغه نصبندن قرق طقوز کون صوکره استعفا ایده‌رك یرینه امیر پاشا تعیین اولندی . ال‌التندن ترخونجینك صدراعظملغنه وسوزنازنك دفتردارلغنه چالیشان قول کدخداسی کوچك قاسم عزل وتبعید ایله کورجی پاشانك « بن طقسان درت یاشنده‌یم ؛ دولتده بندن و اوجاقده بوندن اسکی آدم یوقدر » دیدیکی کبه‌جی علی اغا کوچك قسمك یرینه ، یعنی بوعسکرك الکبیوك قوماندان معاونلکنه کتیرلدی . کورجی پاشا، هرصدارته رقیب کوردکلرینی استانبولدن ابعاد ایتمکده اولدیغی ایچون استانبول ظرفاسندن بعضلری کندیسنه « حب السلاطین » لقبنی ویردیلر .

کورجینك صدارتی سنه‌سنده عثمانلی تاریخی بروقعهٔ فوق‌العاده اولمق اوزره اولمق اوزره ایران شاهیله لهستان قرالی آره‌سنده برسفارت تعاطیسنی قیداتمکده‌در (۱۶۵۱) . استانبولده موقوف اولان وندیك ایلچیسی ؛ باب‌همایون ایله جمهور آره‌سنده‌کی محاربه‌یی بیتیرمك اوزره مذاکراته باشلادی . بالیوزك استحصال سربستی ایله وندیکه عزیمتندن صوکره مذاکراته فرانسز ایلچیسی لاهه‌ی دوام ایلدی (۱) . متفرقه احمدك کوندرلمسنه مقابلهٔ اسپانیانك باب‌همایون نزدینه مأمور ایلدیکی راغوزه‌لی آله‌غره‌تی براسپانیول سفارتی ارسالنك شرط اساسیسی اولمق اوزره قتولیك کلیسالری ومحال مقدسه ایچون حق حمایه ویرلمسنی ؛ آرناوودلقده التی بیك وبربریه طرفلرنده التی بیك کشی عسکر یازلمسنه مساعده ایدلمسنی ؛ وندیك ایله مصالحه مذاکره‌سنك کندی النه براقلمسنی دیوان همایوندن طلب ایلدی . ذات شاهانه اسپانیا قرالنه یازدیغی جوابنامه‌ده اوجله متفرقه‌نك بیانه مأمور اولدیغی حسیات دوستانه‌یی تجدیدایله اکتفا ایده‌رك برسفارت ارسالنی اشعار ایلدی (۲) ؛ بیان اولنان تکلیفاته دائر هیچ برشی یازلمادیغی ایچون مادرید سرایی سفیر طلبنه موافقت کوسترمدی . ۱۲ نیسان ۱۶۵۲ تاریخنده ژان بوزیس نامنده برترانسیلوانیا ایلچیسی استانبوله پرنس راقوچینك افاقت ناپذیر صورتده خسته بولندیغی خبرنی ایصال ودیوان همایونه خنجر وچدرلر تقدیم ایلدی . ژان بوزیسك وصولندن بش هفته صوکره ترانسیلوانیا تختی مدعیسی سکل موزه‌س

(۱) فرانسز ایلچیسنك وندیك دوجنه ۱۶۵۰ و ۱۶۵۱ سنه‌لری راپورلری خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده وندیك اوراقی آره‌سنده‌در .

(۲) ۱۲ رجب ۱۰۶۰ (۱۱ تموز ۱۶۵۰) تاریخیله مورخ اولان بومکتوب رئیس محمد افندینك انشاسنده ۳۹ نومرو ایله مندرجدر .

مدت مدیده‌دن بری موقوف بولندیغی یدی قله‌ده اتمام حیات ایلدی (٢٤ مایس ١٦٥٢). فرانسز ایلچیسی لاهه‌ی، پای تخته کلنجه اوزره یوله چیقمش اولان وندیك فوق العاده ایلچیسی قاپه‌للو ایچون یول تذکره‌سی ایستدی، صدراعظم، قندیه‌ی اناختارلرینی کتیریورمی‌دیه سؤال ایتدی. آنجق قاپه‌للو بوشهرك صورت رسمیه‌ده دولت عثمانیه‌یه ترکنه مأمور اولمادیغی جهتله تشریفات معتاده‌نك هیچ بری اجرا اولنمقسزین قبول و مؤخراً ادرنه‌ده توقیف ایدلدی (٢٠ کانون ثانی ١٦٥٣). وندیك ایلچیسنه کوستریلن معاملهٔ شدیده ـ زیدواتوروق معاهده‌سنك تجدیدینه نائل اولدقدن صوکره متبوعنك تصدیقنامه‌سنی و یوز بیك فلورین قیمتنده هدایاسنی کتیرمش اولان ـ ایمپراطور ایلچیسی شوارزه نهورنلی شمیدك طنطنهٔ قبولنی بر قات دها حس ایتدیردی (١). شمیدك کاتبی، بره‌یاش علم حقوق منتسبلرندن ژان‌مه‌چکه‌ر سفارتك سیاحتنی مصور بر کتاب یازمشدر. شمیدك معیتی قرق ایکی کشیدن مرکب ایدی. پنایوطی برنجی ترجمان وظیفه‌سنی ایفا ایلمشدر (٢). صدراعظم، وداع ملاقاتنده شمیده، شوبالقجی وجابجیلرك (یعنی وندیکلیلرك) فرانسه قرالندن ایسه ایمپراطورك توسطنه مراجعت ایتملری کندی منفعتلرینه دها موافق اوله‌جغنی سویلمشدر. ترکجه تصدیقنامه‌ده ذات شاهانه ایمپراطوره اولکی کبی مفرد مخاطب صیغه‌سیله خطاب ایدوب فقط بتون عنوانلرینه مجارستان قرالی علاوه اولنمش و بونك اولکی عهدنامه‌ده اونودلمسی باب همایونجه رئیس سابقه عطف ایدلمشدر. سرای ترجمانی آسکیه، بودین والیسنه کوندرلمش اولان وثیقه‌نك صورت مناسبه‌ده تصحیح اولندیغنه امین اولمق ایچون ایکی دفعه بودینه عزیمت ایتدی؛ پاشا مهری بوزه‌میوب فقط هر شی منتظم اولدیغنه باشی اوزرینه یمین ایتمشدر. شمید ذات شاهانه‌دن بر برات آلمشدرکه قدس رهابینی باب همایونك حمایهٔ مخصوصه‌سی آلتنه وضع ایدیوردی. شمیدك عزیمتندن صوکره رنینکه‌ر، برات احکامنك اجراسی ضمننده، دیوان همایوندن مقتضی فرمانلری استحصال ایلدی. تحدید حدود ایچون هر ایکی طرفدن قومیسیون تعیین اولندی.

---

(١) خزینهٔ اوراق ایمپراطوری وقرالیده محمد رابعك ایمپراطوره جوابنامه‌سی واردرکه ایلچی شمیدك عزیمتنی بیان ایدیور (٢٩ شعبان ١٠٦٠ ـ ٢٧ اغستوس ١٦٥٠)؛ حسن پاشا طرفندن تسلیم اولنان استانبول معاهده‌سی تصدیقنامه‌سی (٢٠ کانون اول ١٦٥٠) وصدراعظم مرادپاشا طرفندن اوچنجی فردیناندە ارسال اولنان حسن پاشانك اعتمادنامه‌سی ده خزینهٔ اوراقده‌در.

(٢) ایکی سنه صوکره پنایوطی قانتاکوزدن عائله‌سندن بر کنج روم قیزیله ازدواج ایتمشدر.

فقط قوسمون هیچ بر شیئه قرار ویرمکسزین اوچ بیك ترك داب [یا بق قلعه] حوالیسنده برجولان یاپدیغی کبی ایکی بیك آقینجی قوپاراییچ اوزرینه عزیمتله برچوق اسیر و حیوانات آله‌رق عودت ایتدیلر. مهجیکلر، بو قاریشیقلقلردن شکایت ایتمك ایچون بودین والیسنك نزدینه کیتدی. والی، بوبابده‌کی خطانك پاراخان اوزرینه برنجی اوله‌رق عسکر کوندرمش اولان قوزغاجه عائد اولدیغی جوابنی ویردی. حالبوکه شوجولان، ترکلرك دهااول اجرا ایتدکلری واو اثناده اون یدی کوی یاقدقلری دیکر بر آقینه مقابله بالمثلدن عبارت ایدی. آنجق اشبو نقض معاهدات، ونديك محاربه‌سی وپای‌تخت اختلالاتی ایله مشغول اوله‌رق مجارستان حدودنده حفظ آسایشدن باشقه برشی آرزو ایتمین باب عالینك امر ومعلوماتیله وقوع بولمش دکل ایدی.

آناطولیده آبازه حسنك طغیانی پای‌تختی هیجانه دوشوردی. آبازه، قره‌حیدر اوزرینه وقوعه کلن خدمتندن دولایی، آناطولی ترکمن وویوده‌لغیله مکافات کورمش ایدی؛ آنجق اغالر، زمام اداره‌یی اللرنده بولندردقلری زمان، [ملك احمدپاشا کدخداسی] غده کدخدا ایله ـ اتفاق ایده‌رك اونك یرینه براسکی اشقیا سرکرده‌سی آق علی‌یی تعیین ایتدیرمشلردی. آبازه حسن، بی‌فائده طلب عدالت ایتدکدن صوکره آناطولیده بر عصیان ترتیب ایله کرده‌ده و بولی آره‌سنده بکتاش اغایه عائد اوتوزبیك غروش ایله برطاقم دوه‌و آتلری یغما ایتمش قسطمونی سنجاغنده ایفقانی ناحیه‌سنده الهکیردیکی یکی‌چریلری بروب وقولاقلرینی کسمش، کوله اوغلی نامنده براسکی شقی‌یی بایراغی آلتنه آلمش ایدی. آنجق کوله اوغلی آبازه‌یه چوق وقت معاون اوله‌مادی؛ بولیده ساکن سلیمان اغا نامنده بریله جنکده مجروح اوله‌رق استانبوله کتیرلدی؛ صدراعظمك حضورینه چیقارلدیغی زمان «بز شهر اورمادق؛ کاروان باصمادق؛ ظلم دفعنه چالشدق» دیه تبرئهٔ ذمته چالشدی؛ لکن بوسوزلرینه رغماً آصلدی. بواثناده کندیسنه بولی سنجاغی ویرلمش اولان جانپولاد دلی حسن ـ که بکلی حسن عنوانیله‌ده معروفدر ـ آبازه علیهنه سفر ایتمك اوزره اسکدارده توغ رکز ایتمش اولدیغی حالده برکیجه بعض آدملری توغلری قالدیروب آبازه طرفنه قاچدیلر؛ اسکدارلیلر «آ بکلی حسن! توغلرنجه اولدی؟» دیه توکیلر چاغیردیلر. ابشیر پاشا، آبازه اوزرینه یوریتمکه مرآلدیسه‌ده عاصی ایله قدیمی دوستلغندن دولایی حرکاتنده بطائت کوستردی. بونك اوزرینه صدر اعظم اردو قوماندانلغی ابشیردن آله‌رق کندیسنی عسکری طرفندن قتل

بدلمش اولان بغداد والیسنك یرینه کوندردی ؛ آبازه اوزرینه کیده‌جك عسکر قوماندانلغنی‌ده قره‌مان والیسی بولنان اسکی‌عاصی قاطیرجی اوغلنه ویردی . زیله‌ده (آنائیتیس نامنده‌کی الهه‌یه منسوب معبدیله‌مشهور اولان‌قدیم‌زه‌لا) بولنان آبازه ، قاطیرجی اوغلنك مقابله‌سنه عزیمت ایله کندیسنی انهزامه دوچار وقونیه اوزرینه چکلمکه اجبار ایتدی. بوزمانلرده‌دوغری ، مرداسنی کردعشیرتندن میرزا پاشاکه ایران محاربه‌سنده عشیرتی خلقندن یدی کرد ایله برقاچ یوز عجمی پریشان ایتمش ایدی - استانبولده مدت‌مدیده برمنصب‌طلبیله وقت کچیره‌رك آدملرینی طویورمق ایچون قهوه ابریغنی بیله‌صاتمغه مجبور اولمسیله ینه‌اونك کبی ضرورته دوچار اولان سابق قره‌مان دفترداری نسیمی افندی وسپاهی یکن بك ایله برابر آناطولی‌یه کیتدی. صدراعظم بونلرك آبازه‌یه‌التحاق‌ایتملرندن قورقه‌رق‌وان والیلکندن معزول محمدامین‌پاشایی ، اوخری بکنك اغالرندن‌بریله دیکربرقاچ کیمسه‌یی عسکرایله‌تعقیبلرینه کوندردی. بونلر فراریلره لفکه‌ده‌تصادف ایتدیلر؛ مرداسنی‌میرزا، آبازه‌یه‌کیدیله‌جك یول‌لفکه‌دن‌دکل، صبانجه‌دن کچمکده‌اولدیغنی بیان ایله‌آبازه ایله برلشمك‌آرزوسنده اولمادیغنی‌سویلدیسه‌ده‌فائده‌سی اولمادی؛ متعصبلر میرزانی‌اله‌کچیرمك‌ایستدیلر. مرداسنی، خصملرندن برینی مزراق ایله‌باشندن‌اویله اوردی‌که مزراغك اوجی اوته‌کی طرفدن برقاریش دیشاری چیقدی؛ لکن قاچارکن آتیله بر باتاغه صاپلانه‌رق نسیمی افندی ویکن بك ایله برلکده طوتلدی . اوچی‌ده استانبوله کتیریلیرکن مال‌تپه‌ده ورود ایدن امر موجبنجه اعدام اولندیلر . باشلری سرای‌اوکنه وضع اولنه‌رق خلقك قیل وقالنی موجب اولدی. ابشیر پاشا ایسه بغداد والیلکنه کیده‌جك یرده آبازه ایله برلشمش ایدی . ایکی رئیس عصات جبراً انقره‌یه کیردیلر . بکی بولنان کرد عبداد - بکتاشك آتلرینی شهره کیرمکدن منع ایتمش‌اولان قاضی کدراوغلنی اولدیرمش بولندیغی ایچون - اعدام اولندی (١) . قلعه‌نك یکی چریلری اون‌بش بیك غروش مقابلنده حیاتلرینی صاتین الدیلر . ابشیر وآبازه ، خلقی سنجاقلری آلتنه دعوت ایتمك ایچون اسکیشهر وحوالیسنه امرلر یازدیلر ؛ استانبوله کوندردکلری برمکتوبده دخی بکتاش آغا ، قاره چاوش ، کدخدا بك ، صاری کاتب ، دلی بادر ، غده کدخدا ، صامسونجی عمر ایله تذکره‌جی غثایینك

---

(١) ابشیرپاشا . عبداد بکك اعدامنی امرایندیکی زمان بك « بشنی قالدیروب « هی‌پاشاهی! ور بوینی دیرسك ؛ اوورور ؛ اما بن اشکمی باغلامزدن اول سن‌ده کلیرسك » دیمش ایدی . ابشیرده جواباً « کدر اوغلی اشکنی باغلامه‌دن ایشته سن واریورسك ! » دیدی . نعیما ، ص ١٥٩ . (مترجم)

باشلرینی ایستدیلر . اغالرك طغیانیله عاصیلرك ایستدکلری سکز باشدن آلتیسنك دوشمسی اوزرینه صدر اعظم سیاووش پاشا ومفتی ابوسعید افندی ابشیر ایله حسن پاشا حقنده نه یاپلق لازم کله‌جکنی مذاکره ایتدیلر . مفتی، مشایخدن برینك کوندرلمسنی رأی ایتدی؛ لکن صدر اعظم مخالفت کوستردی. تلخیصجی (صدراعظمك عرضلرینی پادشاهه کوتورن) ایله برخاصکی خط همایون ایله عاصیلره کوندلدی . صدراعظم طرفندن یازیلان مکتوب «دیدیککز آدملردن سکزی اولدیرلمشدر؛ آرتق فتنه‌دن وازکچوب طاغیلیکز!» دیه نصیحتی حاوی وخط همایون جمیت طاغیلیرسه مأمولکزه مساعده اولنور طرزنده وعد وعیدی شامل ایدی (١). دیوان، اناطولی بکلربکی محمد پاشا ، سلحدار پارماقسز حسین ایله صامسونجی مصطفایی ایکی رئیس عصات ایله مذاکرهٔ ائتلافه مأمور ایلدی . علمادن بری ده برابر کوندرلمك ایستنیلدیکی حالده مفتی موافقت کوسترمدی . ابشیر پاشا بروسه اوزرینه دوغری یورومکه باشلامش ایدی ؛ بوخبر اوزرینه آناطولی ایالتنه تعیین اولنان سلستره‌دن معزول درویش محمد پاشا کلیبولی کچیدندن عسکریله بروسه‌یه اعزام اولنه‌رق اون بش آلای [اورته] یکیچری ده کوندرلدی. ابشیر، استانبولدن کوندریلن ذواتی اسکی‌شهرده بر دیوان مطنطنده قبول ایلدی؛ اطاعتلرینه مقابل آبازه ترکمن وویوده‌لغی،ابشیره درزیلر حقنده‌کی کینهٔ قدیمندن دولایی انتقام آلمق اوزره ارزو ایتدیکی حلب والیلکنی آلدی . عاصیلر طرفندن امضا اولنان حجت (٢) مؤخراً کوپرولو پاشانك النه کچمش، وکوپرولو بوکا امضاوضع ایدن عصاتی برر ایکیشر محو ایتمشدر. ابشیر پاشا، اطاعتنه دلیل اولمق اوزره ـ قیزلر اغاسنه عائد اوقافدن کچن سنه‌لرده تحصیل اولنوب قیصریه‌دن کندیسنه کوندرلمش بولنان ـ قرق بیك غروشی استانبوله کوندردی، بوپاره نهایت قیزلر اغاسی سلیمان اغانك خزینه‌سنه داخل اولدی (٣) .

کریدده اوچ سنه خدمت شرطیله قید اولنان ایکی بیك سپاهی‌یه یومی التی آقچه تخصیصی قانون عسکری ایچون بربیوك اخلالی تضمن ایتمشدر . عثمانلیلرك اصول عسکریه‌سی ایجابنجه سپاهیلك حسن خدمتی کوریلن یکیچریلره وسرای

(١) نعیما ، ج ٥ ، ص ١٦٠ و ١٦١ . (مترجم)

(٢) اشبوحجت قاضی عسکرله شیخ‌الاسلام طرفندن امضا اولنه‌رق صورتی استانبولده توقیف ایله‌اصلی ابشیره کوندرلمش، بعدمایکیچری اوجاغندن مناصب وخدماته مداخله‌اولنمامسی وسپاهیلرك خدمات قدیمه‌سنك وولدشلرینك ویرلمسی بابلنده برچوق شروطی جامع ایدی . نعیمایه مراجعت ، ص ١٦٤ (مترجم)

(٣) بواوقاف کوسم والده‌سلطانه عائدایدی: کلن اقچه (قرق بیك ریال) قنطار ایله وزن اولنوب حرمین دولابنه (وقف اداره‌سنه) قونلمشدر. نعیما ، ص ١٦٥ (مترجم)

خدمه‌سنه مخصوص اولدیغندن یکی قید اولنان اشخاصك یکیچریلر کبی معامله کورملری بو قدر زماندن بری رعایت اولنان اصولی تخریب ایدر بر ایجاد ایدی (۱) . سرایدن‌ده ـ قرب شاهانه‌دن تبعیدی ، نفوذی برکمال اولان قیزلر اغاسنك ممنونیتنی استلزام ایدن ـ موصلی اغا (۲) معیتنده اوله‌رق سپاهی عنوانیله والتیشر آقچه تخصیصیله یوزیکرمی خدمه چیقارلدی. صدراعظم کورجی محمد پاشا کرك قانون عسکرینك شوصورتله بوزلمسندن ، کرك بوسنه حدودندن موستارده وقوعه کلن واوچ یوز شجیع عثمانلینك مماتنی وفرار ایدن اوچ یوز کشینك‌ده صغوقدن طاغلرده انجمادینی موجب اولان بوزغونلقدن پك آز متأثر اولدی.

قاپودان پاشا ، آق‌دکیزده دولاشمق اوزره ، قرق کمی ایله چیقمغه مأمور اولدی. محصللر (ویرکی تحصیلی مأمورلری) وعقدملر (کمیجی طوپلامغه مأمور)، سفره مقتضی آدم وآقچه‌یی جمع ایتدیلر. قاپودان پاشا بوغازه واصل اولنجه صدر أعظمه برمکتوب یازه‌رق اون‌طقوزدن مرکب بروندیك دوننماسنك اسکی استانبول (الکساندریا ترواس) اوکنده طوره‌رق کندیسنه سدراه اولدیغنی اشعار ایلدی ؛ بونك جوابی اولمق اوزره یولنده دوام ایتمك اوزره استعجالی متضمن برامر آلدیغندن برقارا کلق کیجه‌ده کمیلرینك هپ فنارلرینی سوندیره‌رك بوغازدن چیقدی. تینه [استندیل] آطه‌سنی اورمق تصورنده بولندیغی حالده روزکارك موافق اولمامسندن دولایی ساقیزه دوغری یلکن آچمغه مجبور اولدی ؛ برطرفدن دشمن دوننماسی‌ده کورینه‌رك برفورطنه‌ده ایکی قادرغه واوچ ماونه ضایع ایلدی. قاپودان علی پاشا ، هیچ بر مهم تشبثده بولنمامسندن دولایی عزل ایله در زنجیر اوله‌رق استانبوله کتیرلدی ، ویوز کیسه‌سی مصادره اولندقدن صوکره براقلدی . یرینه درویش محمد پاشا قاپودان اولدی .

ـــ ابشیر پاشا ، حلبه وصولنده ، اهالیدن قیمتدار هدیه‌لر آلدی ؛ یکیچریلرله سپاهیلر آره‌سنده برمعاهده یاپیله‌رق هر ایکی طرفدن قرآن [کریم] اوزرینه یمینلر ایدلدی. اداره‌جه براصلاح اجراسنه قانع اوله‌رق یکی براصول اداره قانونی یاپدی‌که بونك حکمنجه بعدما مناصب الکجوف پاره‌ویرنه‌دکل ، اك اهلیتلی‌یه تفویض

(۱) مقدما یازیلان اوچ بیك نفر حقنده دخی بویله معامله اولنمش ایدی. قاعدهٔ قدیمه حکمنجه بو یولده سپاهی یازیلانلر ایچون آیری دفتر یازیلوب ادای خدمتدن صوکره بقیه‌سی اصل دفتره کچیریلیردی. اشبو یکی یازیلان سپاهیلر الکاشاغی بلوکلر‌دوقتل ایکن نظام دولت اخلال ایدیله‌رك حقلرنده اوقدر مساعده کوسترلمشدر. نعیمایه مراجعت ، ص ۱۸۱ . (مترجم)

(۲) موصلی اغایه وزارت‌ده ویرلمشیدی . نعیما ، ص ۱۸۹ . (مترجم)

اولنه‌جق ، ارتکاب شدتله تأدیب ایدیله‌جك ، ایالتلر وقاضیلقلر آنجق اوچ سنه‌ده برتوجیه قلنه‌جق ایدی . ابشیر ، عمر پاشانی طرابلس شام ایالتنی دست اداره‌سنه آلمقدن منع ایتدی ؛ اوندن صوکره کله‌جك سنه بهارنده [۱۰٦۲ روز خضرنده] مرعش چایرلرنده آتلرینی اوتلاده‌جغندن اوراده طوپلانمسی حقنده جوار پاشالره تحریرات عمومیه یازدی . قره‌مان والیسی قاطیرجی اوغلی بوکاغدلردن برینی کندیسنه ایصال ایدن آدمی تحقیر ایله قبول ایدوب ابشیری محو ایتمك ایچون بوغازلرده التی بیك کشی ایله بکلیه‌جکنی افندیسنه بیلدیرمسنی سویلدی . قاطیرجی اوغلو ، اولکی عصیانلرنده ، بالطبع مائل وحشت وحدت اولان سجیه‌سنی تعدیل ایتمه‌مشیدی . لارنده اهالیسی ، سپاهیلرندن بری ایچون ایستدیکی سرایدن چیقمه برطول قادینی تسلیمدن امتناع کوستردکلرندن شهری محاصره وسبب جدال اولان قادینی جبراً اخذ ایلدی . برکون قاطیرجینك بودرلو تعدیاتنه تحمل اولنمسندن دولایی بیان تعجب ایدن مفتی‌یه صدراعظم « او . . . اوغلی ایچون صاقلایورز » (۱) دیه‌رك ابشیرپاشا اوزرینه سوق ایتمك نیتنده بولندیغنه اشارت ایلدی .

هردرلو قاریشقلقلر واداری خطالر مصرخزینه‌سنی دوچار ضرورت ایتمشیدی . حسین اغا زاده محمود پاشا اداره‌سنده قانصوومی بکلرك عصیانی مصری برفترت تامه‌یه القا ایتمشیدی . حیدراغازاده‌نك ایکنجی خلفی ترخونجی (۲) لقبیله یاد اولنان ارناود احمدپاشا ثروت عظیمه‌یه مالك اولمق شبهه‌سیله خزینهٔ دولته یوز الٹی کیسه تأدیه ایتمسی اخطار اولندی . احمد پاشا بو پاره‌نك تأدیه‌سنی وعد ایتدی ؛ فقط سوزنده طورمادی . صدراعظم وروم ایلی قاضی عسکری دیوانده احمد پاشانك بواقچه‌یی مطلقا ویرمسی لازم کله‌جکنی بیان ایتدیلر ؛ سربست وجسور اولان اناطولی قاضی عسکری مسعود افندی نه سبیله ویرمسی اقتضا ایده‌جکنی سؤال ایتمسیله روم ایلی قاضی

(۱) نعیما ، ص ۲۰۰ (مترجم)

(۲) هامه‌ر ترخونك Dracunculus Hortensis دیمك اولدیغنی حاشیه‌ده یازیور . برهان قاطعده « ترخون » « خونی ولوندو سفیده وسنداك » ، معروف بویه اولان « بقم » ، « عودالقهر » دیدکاری بردادو ، بواسم ایله معروف بر سبزه معنالرینه کلدیکنی ومعربی طرخون اولدیغنی کوسترلشدر . لقبه الك یاقیشان برنجی معنی اولمق لازم کلیرسه‌ده اوحالده « جی » اداتی فضله قالیر . هامه‌ر ، برنبات معناسی ویرمشدر . (مترجم)

(۳) ۱۰٦۲ محرمنده کورجی پاشا مصردن معزول ترخونجی احمد پاشایی دیوانه جلب ایله شوقدر مالی متعهد اولدیغنه دائر برحجته استناداً یوزالٹی کیسه مصر کیسه‌سی مال میری‌یی مطالبه ایلمشیدی . مسعود افندی بونك قانوناً تحصیلی لازم کلورسه دیوانده شرعاً رؤیتی لازم کلیوب شرعاً فصل اولنه‌جق ایسه ملتزم انجق مقبوضندن مسئول اولدیغی جهتله سند کافی اوله‌میه‌جغنی درمیان ایدیوردی . نعیمایه مراجعت ، ص ۱۸۰ . (مترجم)

عسکری وصفی افندی «قول‌واونك مالی افندیسنکدر» مألنده‌کی حدیثی‌ایراد ایلدی. مسعودافندی‌اوحدیثك بومادده‌یه مناسبتی‌اولمادیغنی درمیان‌ایلدی. مع‌هذا ترخونجی یدی قله‌یه، یکرمی قدر اتباعی زندانه (١) آتلدی. برمدت صوکره پادشاه، مصر مصالحی حقنده مذاکره ایچون، استانبولده‌کی وزرانك جمله‌سنی حضورینه جلب ایلدی؛ والده سلطان قفسلی پنجره آرقه‌سندن مذاکراتی‌دیکلیوردی. صدراعظم، مصر والیلکنك قید حیات شرطیله توجیهنی تکلیف ایلدی؛ لکن‌مسعود افندی بورأیی مظفرانه جرح ایله اوصورتك قبولی مصرك آزچوق قریب برزمانده خطهٔ مصریه‌نك استقلالنی (٢) مستلزم اوله‌جغنی اثبات ایلدی. اوندن صوکره حوایج ضروریه نرخی حقنده کورجی پاشا ایله شدتلی برمجادله‌یه کیریشدی. (٣) کورجی محمد پاشا، سوزلرینه دلیل ایرادندن عاجز قالدقجه اختیارلغندن وصاقالنك خدمت دولتده آغاردیغندن بحث ایدراولدیغندن والده‌سلطان بوطرز غریب احتجاجدن بیقه‌رق بر کون کندیسنی انظاردن ستر ایدن پرده‌نك آرقه‌سندن «باقه، پاشا، باق، آق صاقال، قره صاقال حسابده دکل؛ تدبیر آق صاقال ایله اولماز، عقل ایله اولور؛ افندی نه‌دیرسه همان اونی یاپ» دیمش ایدی. مسعود افندی پادشاهك ووالده سلطانك حمایه‌سنه استناد ایله صدر اعظمك بتون دلائلنی شدتله تنقیح وبطلاننی اثبات ایلدی، اوصورتده‌که کندیسی تزیید حیثیت وخصمنك اعتبارینی محو ایلدی. آرتق کورجینك عزلی لزومی آشکار اولدی. قیزلراغاسی، مفتی، میرآخورینه سیاوش پاشانك دعوتنی توصیه ایتدیلر. مسعود افندی، بونلرك ایسته‌دکلری آدم صدارته کتیریله‌جك اولورسه زمام اقتدار اونلرك النه کچه‌جکنی اخطار ایله براز اول یدی قله‌دن چیقمش وسلانیکده اقامت ایتمکده بولنمش اولان ترخونجی احمد پاشایی توصیه واستانبوله عودتنه اخذ مساعده ایلدی. ترخونجینك آکسزین استانبوله کلیشی کورجی محمد پاشایی شبهه‌یه دوشوردی؛ لکن ذات شاهانه، ١٢ رجب ١٠٦٢ — ١٩ حزیران ١٦٥٢ تاریخنده ایرته‌سی کون برمعتاد صره جیقاریلوب احمد پاشایه شام ایالتی ایچون خلعت کیدیریله‌جکنه دائر برخط اصدار ایلدیکندن صدر اعظمك تلاشی مبدل

---

(١) باباجعفر زندانی‌که آصمه‌آلتی طرفلرنده‌در. (مترجم)

(٢) مصر کندی کندیسنی محافظه ایده‌میه‌جکندن بالاخره اجانب النه دوشه‌جکنی‌ده علاوه ایتملی ایدی. (مترجم)

(٣) صدراعظم کورجی محمدپاشاه اناطولی قاضی عسکرینی «آنه‌طویوره‌مادق» دیه شکایت ایدردی. (مترجم)

سکون اولدی . بو خط همایونڭ یازلدیغی کون یالی کوشکنده دیوان عقد اولنه‌رق مسعود افندی دونمانڭ مهماتی تدارك ایتمدیکنه دائر صدر اعظمه خیلی سوزلر سویلدی . دیوان اثناسنده خاص اوطه باشی کورجی پاشایه بر خط همایون کتیردی . کورجی « بن اوقومق بیلمم ؛ رئیسی چاغیرسینلر » دیدی ؛ مفتی خطی قرائت ایلدی : « سن که وزیرمسك ، مهریمی ویره‌سك » سوزلرینی حاوی ایدی . طقسان بش یاشنده‌کی اختیار ، هیجاندن لرزه‌ناك اولدیغی حالده مهرڭ مربوط اولدیغی غایطانی چوزه‌مدی ؛ خاص اوطه باشی اوکنه اوتوروب چوزدی ، مهری النه ویردی ، صدر اعظم یاشندن وخدمتلرندن بحثه باشلادی ؛ لکن ، کندیسنه « معتوه » دیه خطاب ایدن مسعود افندینڭ تحقیراتندن باشقه ، کیمسه‌دن بر جواب آله‌مادی . خاص اوطه باشی ، حضار دیوانی نزد پادشاهی‌یه دعوت ایلدی ؛ کورجی پاشاده برلکده کیتمك ایستدی ایسه‌ده بوستانجی النی پاشانڭ کوکسنه قویه‌رق ممانعت ایله برابر دیوانه مخصوص اولان صاریغنی چیقارتدی . اعضای دیوان ، پادشاهی تختنده جالس بولدیلر ؛ والده سلطان‌ده پرده ارقه‌سنده حاضر ایدی . سلطان محمد « وزیر کیمی ایدهلم ؛ نه دیرسکز » سوزریله فتح مذاکره ایلدی . مفتی اوزون بر نطق ایرادیله صدر اعظم انتخابی پادشاهه عائد اولدیغنی سویلدی . مسعود افندی ، بو قدر مهم بر مسئله‌یه قرار ویرمك ایچون حضارڭ طیشاری چیقمسنه مساعده ایستدی ؛ حضور شاهانه‌یه عودت ایلدیکی وقت مفتی جواب اولی تکرار ایلدی . پادشاه « بن مهری کریدده سردارم حسین پاشا لالامه کوندریرم » دیمسیله مفتی بونی تصویب ایله برابر قائم مقاملغه کیمك تعیین اولنه‌جغنی سؤال ایلدیکندن سلطان محمد « احمد پاشا لالامی قائم مقام نصب ایتدم » جوابنی ویردی . مسعود افندی ، حضارڭ ینه استشاره ایچون ایکنجی دفعه حضوردن چیقمسنه مساعده آلدی ؛ ارکان دیوان ، ارهلرنده‌کی مذاکره‌ده دفتردار پاشا ایله یکیچری آغاسی وبلوك اغالری « اکر حسین پاشا صدر اعظم اولورسه کریده لااقل اون بیك عسکر ودرت بیك یوك اقچه لازم کلیر » دیه‌رك حسین پاشانڭ صدارته ترفیعنه اعتراض ایتدیلر . مشاورلرڭ حضور همایونه عودتلرنده ملاحظات وارده‌یی مفتی افندی روم ایلی قاضی عسکری اولمق صفتیله سلطان محمده عرض ایلدی . بونڭ اوزرینه والده سلطان پرده آرقه‌سندن یکیچری آغاسنه والتی بلوك اغالرینه خطاب ایله خزینه‌نڭ مضایقه‌سی اولدیغندن پاره‌نڭ صوکره کوندرلمسی سویلدی ؛ بو صورت قابل امکان دکلدر جوابنی ویرلمسیله

مشاورلر دیگر برینك انتخابی ایچون آره‌لرنده مذاکره‌یه مجبور اولدیلر . اوزون برمذاکره جریان ایتدی ؛ نهایت مسعود افندینك رأیی قبول اولندی . مسعود افندی شویله سویلدی : « صدر اعظمدن اوچ شی بکلنیر : دونانمانك تجهیزی ، کرید سفرینك دوامی ، عسکرك مصارفنه مقتضی پاره‌نك تدارکی . حسین پاشا صدراعظم اولسه‌ده قائم مقام اونك غیابنده بوتدابیری اجرا ایتمك لازم کله‌جکدر . اگر قائم‌مقام بواوچ شرطی اجرایی تعهد ایدرسه نیچون مهری اوکا ویرمه‌ملی ؟ » حضار جمله‌ٔ بو رأیده بولنمسیله احمد پاشایه « بواوچ شیئی تعهد ایدرمیسکز ؟ » دینلدی ؛ اوده «تعهد ایدرم» دیدی . مجلس تکرار حضور همایونه عودت ایتدی ؛ احمد پاشا شروط محرره ایله صدارتی قبول ایتمکده اولدیغنی تکرار ایتدی . سلطان محمد مهری احمد پاشایه ویردی ؛ فاتحه اوقوندی . محمد رابع احمد پاشایه «دقت ایت ، هروزیر یالکز عزل ایله قورتیلاز ؛ فنا اداره ایدرسه‌ك باشکی کسرم » دیدی ؛ احمد پاشا یراوپه‌رك ، کندیسی‌ده شرط اولمق اوزره ، تدابیر مالیه‌سنك اجراسنه کیمسه طرفندن مخالفت ایدلمیوب نره‌ده پاره بولورسه آلمقده سربست اولمسنی ، ثانیاً کیمسه‌نك مداخله‌سی اولمامق اوزره استقلال تام ایله اداره‌سنه مساعده ایدلمسنی درمیان ایلدی . پادشاه ، ایکی خط همایون اعطاسیله ایکیسنی‌ده وعد ایلدی . صدراعظم جدید خانه‌سنه کیده‌رك اوراده وزیرلر ، مفتی ایله قاضی عسکرلر کندیسنی تبریك ایلدیلر . احمد پاشا بونلره خطاباً « مادام که لیاقتم اولمادیغی حالده جناب حق بنی بومقامه کتیرمشدر ، دولتده انتظامی اعاده ایده‌جکم ، یاخود بواوغورده ترك حیات ایلیه‌جکم. » دیمش اولدیغندن بوصوك سوزلر عموماً علامت شئامت صایلدی .

فی الاصل ارناوود اولان (١) ترخونجی احمدپاشا خدمه‌لك ایله سرایه کیرمش وسپاهیلك ایله چیقمش ایدی ؛ موسی پاشا ایله برلکده اوصفتله مصره کیده‌رك مؤخراً موسی پاشانك بودین والیلکنده واستانبوله عودتنده کدخداسی اولمش ایدی . خلقك اجزای وجودینی بیك پارچه ایلدیکی هزارپاره احمد پاشانك‌ده کدخدالغنده بولنه‌رق سپاهیلرك آت میداننده انهزامندن صوکره مفتی عبدالرحیم افندینك حمایه‌سیله باشنی قورتاردی . مؤخراً دیاربکر ومصر والیسی اولمش وهرطرفده مستقیم وشدتلی برآدم شهرتی براقمش ایدی . صدراعظم اولور اولماز ایلك اجرآتی ، بو بابده‌کی اعتقاد عمومی‌یی تقویه ایتمك اولدی . کیجه‌لین حبسخانه‌ده بعض اصحاب شروری

(١) دبره سنجاغنك ماط قصاسندن ؛ حدیقة الوزرا . (مترجم)

بوغدیه‌رق خلق کندیلری زنکین وذی نفوذ اشخاصدن ظن ایتسین ایچین نعشلرینی ایشلمه‌لی کوملك و کمرلرله (١) سوقاغه آتدیردی؛ شو صورتله اقویایه برخوف سلامت نمون القا ایتمك و ضعفایه بی طرفانه بر عدالت دوری حلول ایلدیکنی بیلدیرمك ایستیوردی. مطبخ، ترسانه، دیکر خدمات عمومیه امینلرینك حسابلرینی معاینه ایده‌رك هرطرفده تفتیشات اجرا ایلدی. علما واکابر مأمورینك ایفای تبریکات ایلدکلری کون مفتی کمرك امینی تقدیم ایتمسیله صدراعظم «مطبخ وقیون امانتی ده سنده دکلیدر؟ دیه سؤال ایتدی. «اوت» جوابی ویرمسی اوزرینه قاشلرینی چاته‌رق «یا نیچون پای تختده کلن قیونلر بوقدر ضعیفدر؟ بن سلانیکدن کلیرکن هرطرفده سمیز قیون سوریلری کوردم؛ بونلر کیمکدر دیه صوردقجه هپ کمرك وقیون امینك مالیدر جوابنی آلدم» دیدی. قیون امینی «سلطانم قصابلر ایچون شهره ضعیف ویاخود سمیز قیون صاتمق مساویدر، قیونك سمیزی اولسه ضعیفنی نیچون کسرلر؟» جوابنی ویردی؛ صدراعظم «ملعون، سمیز قیونلری ده ضعیف قیون فیئاتیله ویره‌جکسك؛ یوقسه سنی اولدیریرم» دیدی. مفتی کمرك امینك لهنده مداخله ایدوب حسن خدمته سعی ایده‌جکنی سویلمسیله صدراعظم ظاهراً سکون کوستردی، و تکنی اویمکه مساعده ایده‌رك «پك کوزل، بوندن صوکره وظیفه‌کی دها ایی کوررسك؛ فقط شمدیلك اوچیوز کیسه اقچه ویره‌جکسك» دیدی. کمرك امینی «امکانی یوقدر؛ بوقدر مالك دکلم» جوابنی ویردیسه‌ده ترخونجی آجی آجی کوله‌رك «بن بیلیوردم، سن کندیکه شفاعتجی بوله‌جغکی امیدایدیورسك؛ اصحاب نفوذك حمایه‌سنه استناداً پاره‌م یوقدر دیورسك. آصیله‌جق حریف! حمایه زمانلری کچدی، بوکون اوچیوز کیسه‌یی دفترداره تسلیم ایت، اتی‌دها وجوزلات؛ یوقسه‌سنی دردت پاره ایده‌رك هرپارچه‌کی شهرك برقاپیسنه آصارم» سوزلرینی سویلدی. اوندن صوکره حاضر بولنان قاپیجی باشیلره خطاب ایده‌رك «سز پادشاهك رکاب آغالریسکز؛ فقط اخلاقسز درمه‌چاتمه‌عسکره (٢) دونمشسکز؛ سزك احوالکزله تقید ایده‌رك اصل وظیفه‌کزده استخدام ایده‌رز» دیدی. بتون اکابر مأمورینی، ارتکابلری حقنده دولاییسیله تعریضاتی وبعدما برشیئه مقتدر اوله‌مایه‌جقلرینه دائر

(١) کنارلی کوملك و طون وصرمه‌لی اوچقور کیدیرلمش ایدی. فقط خلق بونلرك طبانلری التنه باقه‌رق وجسامت جثه‌لرینی نظر اعتباره آله‌رق نه‌درلو اشخاصدن اولدقلرینی اکلادیلر. نعیمایه مراجعت. ص ٢٢٦. (مترجم)

(٢) «سز پادشاهك رکاب اغالریسز، اما بو شهرده همان مقله‌جی لونده دونمشسز» نعیما، ص ٢٢٨. (مترجم)

تصریحاتیله کوجندردی . کورجی پاشانك بتون توجیهاتی ابطال ایتمك ایستدی ؛ لکن « کورجی پاشانك کافهٔ توجیهاتی ابقا اولنمشدر ؛ برینه معارضه ، ووقتی حلول وبرسبب حدوث ایتمه‌دن عزل وتبدیل ایله مداخله ایتمه » مألنده خط همایون صادر اولمغله بونلری فسخ ایده‌مدی . ترخونجی احمد پاشا بتون والی ومأمورلره ارسالیه نامیله برویرکی طرح ایده‌رك کندیسنی‌ده یکرمی بیك غروش تأدیه‌سیله مکلف قیلدی . شوصورتله واردات عمومیه‌یی یدی‌یوزبیك غروش آرتیرمغه موفق‌اولدی . هر دکرمنه برغروش (بوندن‌ده خزینه‌یه یوز بیك غروشدن زیاده حاصل اولمق لازم کلیردی) وهر خانه‌یه ایکی غروش وضع‌ایلدی . آنجق بوصوك ایکی ویرکونك تحصیلی مشکلات‌عظیمه‌یه مصادف اولدی . سپاهیلر دیورلردی‌که : « بزم تخصیصاتمزی ویرلمدیکی حالده دکرمنلریمز ایچون نصل ویرکی ویره‌جکز ؟ » دیورلردی . اکر بوتدبیرده اصرار اولنسه استانبولده ، غلطه‌ده ، اسکدارده مطلقا برعصیان‌چیقه‌جق ایدی ؛ بناءً علیه بوندن صرف‌نظر ایدلمکه مجبوریت کورلدی . صدراعظم طرفندن اصدار اولنان دیکر برقاچ امرده بسبتون خیالی قالدی . بو جمله‌دن اوملق اوزره مومك اوقه‌سی یکرمی‌ایکی اقچه‌یه ایندیریلوب فقط مومجیلر سعدی زاده افندینك حمایه‌سیله درت‌یوز درهم اولان اوقه‌نك موم صاتیشنده اوچ‌یوزقرق درهم‌اولمسنه مساعده آلدیلر ؛ ثقلتك شوصورتله تنزیلی فیئاتك تنزیلنه معادل اولدیغندن اسکی حال دکیشمه‌مش اولدی (۱) . صدر اعظمك خزینه‌یی زنکینلشدیرمك ایچون واقع اولان مساعیسی کاملاً فائده‌سز قالدیغندن واردات ومصارفات دولتك مقداریرینی تعیین ایچون حضور شاهانه‌ده بربیوك مجلس عقد اولندی (۱۷ شباط ۱۶۵۳ - ۱۹ ربیع‌الاول ۱۰۶۳) (۲) . برقاچ سنه‌نك موازنه‌لری چیقاریله‌رق اون سنه مقدم وارداتك مصارفدن چوق زیاده وصدراعظم قاره مصطفی پاشا زماننده واردات ایله مصارفك متوازن بولندیغی و فقط او زماندن بری مصارفك متمادیاً آرتدیغی اکلاشلدی . تحریر وقایعنه کلدیکمز شو زمانده ایسه واردات دولت ایکی میلیاردن درت یوزاقچه ومصارف بومقداردن یوز یکرمی میلیون فضله

---

(۱) بوحال هرکسه سرمایهٔ استهزا اولدی . هرکس خدمتکارینه برشی آلمسنی اصمارلادقجه « صافین پاشااوقه‌سیله ، سعدی‌زاده‌اوقه‌سیله اولمسون ! » دیرلردی . نعیما ، ص ۲۵۴ (مترجم)

(۲) مجلس ترسانه باغچه‌سنده عقد اولنمشیدی . نعیما ۱۹ ربیع‌الآخر چهارشنبه تاریخنی کوستررر . ص ۲۸۱ (مترجم)

ایدی (١) [٣] . قاریشیق بر مذاکره وقوع بوله‌رق (٢) هیچ بر نتیجه حاصل اولمادی ؛ چونکه کیمسه تصرف چاره‌لرینی کوسترمك ایستمز ؛ یاخود کوستره‌مز ایدی . بو مجلسده حاضر بولنان مورخ حاجی قلفه بو مذاکره‌دن انتهاز فرصتله « دستور العمل فی اصلاح الخلل » نامنده‌کی کتابی یازه‌رق بونده بر قاچ سنه‌نك احصائیاتنی درج و اداره‌نك هر بر درلو سیئاتنی ارائه ایلمشدر . آنجق کوستردیکی چاره‌لرك تطبیقنه هیچ کیمسه جسارت ایده‌میه‌جکی ایچون اثرینی نشر ایتمدی . اوچ سنه صوکره مفتی حسام زاده‌یه ویره‌رك اوده مطالعه بیورلمق توصیه‌سیله ذات شاهانه‌یه تقدیم ایلدی (٣) .

ترخونجینك ، کندیسنك سربست اداره‌ٔ امور ایتمسنی تأمین ایتمك ایچون ، اعتنای قیزلر آغاسی سلیمانه اقبال واقتدارینك رهین ختام اولدیغی خبر ویرمش ایدی . سلیمان آغا اووقتدن اعتباراً ، دوچار ادبار اولمش بیوك خادم آغالرینك صوك ملتجاسی اولان مصرده کندیسنه بر عزلتگاه احضارینه باشلامش ایدی ؛ محمیی بولنان غلطه‌لی محمدك (٤) مصر والیلکنه تعیینی ایچون صدراعظم نزدنده هر درلو تشبثاتده بولندی ؛ لکن ترخونجی کرك بونی ، کرك حسینك یکیچری کاتبلکنه اعاده‌سنی رد ایلدی . سلیمان آغا ، شو صورتله بی نفوذ قالمسنه متأثر اوله‌رق تکه سلطانك (کنعان پاشادن طول قالمش اولان) نکاحی کونی مجلس عقدده بولنان وزرا و علما ایچون خلعتلر ایسته‌دیکی زمان « بنده نه آلتون وار ، نه کورك ! » دیه انفعالنی والده سلطانه اظهاره جسارت ایلدی . شو احتیاطسز سوزلری اوزرینه مصره نفی ویرینه اسکی سرای آغاسی [بایرام آغا] نصب اولندی . سلیمان آغانك عزلندن بر مدت صوکره شیخ الاسلام افندی انفصال ایتدی . مفتینك نظر التفاتدن سقوطنه ، مخالف اصول اوله‌رق اجرا ایتدیکی ودشمن علمیسی قاضی عسکر مسعود افندینك دفترینی پادشاهه

---

(١) نعیمانك تعبیرنجه « جمله ممالك محروسه‌نك سنوی ایرادی یکرمی درت بیك یوك اقچه اولوب آلتی بیك قدری‌در دولتده باقیسی سائر مملکتده‌در ؛ حالا ایراددن مصرف بیك ایکیوز یوك قدر زیاده‌در » ص ٢٨٢ . (مترجم)

(٢) حضور شاهانه‌ده‌کی ایلك مجلسده یالکز بر قاچ ایراد و مصرفك چیقارلمسنه قرار ویرلمش ایدی ؛ صوکره دفتردار پاشا سراینده طوپلانلدی‌که بو قاریشیق مذاکره اوراده وقوع بولدی . نعیما ص ٢٨٢ . (مترجم)

(٣) کاتب چلبینك افاده‌سنه نظراً حسام زاده رساله‌نی کاتب چلبیدن ایستمش و « پادشاهه اوقودق ، واوقوتدق » دیمش . (مترجم)

(٤) « کندی تربیه‌سیله قاپیجیلر کتخداسی اولوب حالا معزول اولان بیقلی محمدکه غلطه‌لی کل حسن اوغلی دیدکاری بی حیادر » نعیما ص ٢٣٣ (مترجم)

تقدیم ایلدیکی توجیهات دکل، افندینك کوستردیکی حدت سبب اولمشدر. طبعنده‌کی شدته غلبه ایتمسی ممکن اولمادیغی جهتله بر کون استانبول قاضی سابقی اسعد افندی‌یی تحقیر ایتمش ودوکوب صاقالنی یولمش ایدی. شو حال، حاضر بولنان ذواتك نفرتنی جلب ایتدی. بو حادثه‌یی باصدیرمق اوزره ترخونجینك صرف ایلدیکی مساعی ثمره‌سز قالدی. مفتی، صدراعظم طرفندن حمایه ایدیلدی؛ صورت حرکتنك نتائجنی منع ایتمك اوزره پادشاهه اکاذیب ایله مالی عریضه تقدیم ایتدیکی حالده بونلردن ده فائده کورلمدی (۱). الك ایلری کلن علمادن یکرمی ذات ایله ینه علمادن ایکی یوز کشی، هپ بردن سرای همایونه کیتمك اوزره، رئیس العلما قره چلبی زاده محمود افندینك خانه‌سنده طوپلاندیلر. بو اجتماع خبر آلنیر آلنماز یکیچری وسپاهیلر مطالب علمانی سلاحلریله توثیق ایتمك اوزره عرض خدمت ایلدیلر؛ اصناف مختلفه‌ده، هپ عصیانی کندی منفعتلرینه خدمت ایتدیرمك فکر خفیسیله التحاق تکلیفنده بولندیلر. علما عسکرك واصنافك معاونتنی رد ایتدیلر؛ لکن دکانلرك قاپانمسنی وبرچوق اهالینك کندی آرقه‌لرندن سرایه دوغری کلمرینی منع ایده‌مدیلر. سرای همایونه متوجهاً یولك یاریسنی قطع ایتمش اولدقلری حالده قارشیدن قرمزی چوقه دولامه‌لی وسراسر قوشاقلی بر خاصکی کله‌رك آتندن اینوب محمود افندینك اوزنکیسنی اوپدی، وشویله بر خط همایون صوندی: «عزتلی علما افندیلر، بنم اباعن جد دولتم دعاجیلری علماء دولتمسز [دولتمسکز]؛ وسزه ظلم وجور اولدیغنه واك ادنا کزك خاطری رنجیده اولدیغنه قطعاً رضای همایونم یوقدر، وهربریکزه عنایت ورعایت مراد همایونمدر؛ الم چکمیه‌سز. ایمدی خط همایونم وصول بولدقده جمعیتله بر قدم دخی ایلری کلیوب منزلکزه طاغیله‌سز، ومرادیکز نه ایسه یازوب بیلدیره‌سز، وبر ایکی کون صبر ایده‌سز؛ مرادیکز نه‌ایسه برحال ایدرز. زنهار مضمون خط شریفمه مغایر ایش ایتمیه‌سز، والسلام»

(۱) نعیما مفتی افندینك کاغدلرندن برینی بروجه‌آتی قید ایدیور: «بنم شوکتلو پادشاهم، بودعاجیکز اباعن جد پادشاهمك مستقیم و متشرع دعاجیسی اولوب دخل ایجاب ایدر حال یوغیکن محضا هوالرینه متابعت ایتمدیکمز ایچون اسعدنام راشی ومرتشی کلوب بزشیخ‌الاسلام ایکن ترك ادب وهتك حرمت ایدوب بزه مشافهةً ظالم ودینسز دیوب بومقوله الفاظ قبیحه ایله اطالهٔ لسان ایدوب وصقالمزه یاپیشوب بزی ضرب ایدوب مجلسدن اخراج اولندقده سائر علما زنده اولان زوربالری ـ که مرحوم باباکزی قتل ایدن مجبریلردر ـ ایاغه قالدیروب وتحزب وجمعیت ایدوب بر الای اهل غرض بزه اذیت اوزره‌درلر؛ واصل مرادلری بوبهانه ایله تجمع ایدوب پادشاهمه هجوم و سوء قصددر. بونلرك حقلرندن کلنوب تأدیبلری واجب اولمشدر؛ والا اینه فتنهٔ عظیمه ایقاظ ایتملری مقرردر. ص ۲۴۰. (مترجم)

(۱)علما اطاعت و بوستانجی ایله برلکده محمود افندینك خانه‌سنه عودت ایلدیلر؛ مفتی علیهنه یالان کرچك اسنادات ایله مالی بر عریضهٔ مفصله یازلدی (۲)؛ شیخ الاسلام اوچ کون صوکره عزل ایدلدی. بهائی افندی ایکنجی دفعه اولمق اوزره مقام مشیخت اسلامیه‌یه کلدی (۱۷ اغستوس ۱۶۵۲ – ۱۲ رمضان ۱۰۶۲). اموالی مصادره ایله کندیسی بوزمانه قدر یدی‌قله‌ده محبوس بولنان کورجی پاشانك مفتیٔ جدید ایله قدیمی دوستلغی اولدیغندن اونك تأثیر نفوذیله اطلاق و اوخری سنجاغی اعطا اولندی (۳). ترکمن وویوده‌سی آبازه حسن حقنده بو اثناده شکایتلر کلدی. سپاهیلر، ارقداشلرندن برینك بر یکیچری طرفندن قتل اولنمسندن دولایی طغیان ایده‌یازدیلر. قان ایچون قان ایسترز دیه‌رك ضابطلرینی طاشه طوتدیلر، وفتنه‌نك باشی اولان جنجی یوسف ایله عرب سلیمك آرقه‌سنه طاقیله‌رق اسکداره کچدیلر. لکن علما، قتل جنایتنه قارشی دیت آلنه‌بیله‌جکنی بیان ایتملریله سپاهیلرك اکثریسی مطاوعت کوستردیلر. شریك جنایتلری طرفندن متروك اولان یوسف وسلیم قاچدیلر؛ یوسف اسکی‌شهرده دردست ایله بوغلدی، سلیم حلبه قدر کیده‌رك قورتلدی.

بهائی افندینك معتیلکنده قاضی زاده‌لیلرله شیخ سیواسی توابعی آره‌سنده‌کی نزاع تجدد ایلدی. کرد علماسندن ملا محمد ایله تاتار علماسندن «تاتار امام» لقبیله معروف دیکر برذات برکیلی محمد افندینك اثری اولان «طریقت محمدیه»یه اعتراضاتی متضمن کتابلر یازدیلر. ظهور ایدن غلیان اوزرینه بهائی افندی کرد محمدی

---

(۱) نعیمادن عیناً، (مترجم)

(۲) علما، عریضه‌لرینی یازدقدن صوکره خاصکی‌یه‌ده یانوب یاقیله‌رق وقعه‌یی پادشاهه عرض ایتمك اوزره یمین ویردیلر. برآره‌لق، کاغدك صدراعظم و مفتی طرفندن آلدیرلمسی قورقوسنی اظهار ایتملری اوزرینه خاصکی «بهی افندیلر بونصل سوزدر؟ بن پادشاه طرفندن کلدم، ینه افندیمه کیدرم، ومأمور اولدیغم خدمتی مستقلاً ادا ایدرم. بنم الدن کاغدی المغه کیم قادردر؟ یا بن باشمدن قورقازمی‌یم؟» دیمکه مجبور اولمشدر. البته بوافندیلرك چوغی خاصکی اغادن بویولده سوزلر ایشتمك درجه‌سندن یوکسك براذعانه مالك ایدیلر؛ لکن بومثللو جمعیتلرده چکه‌سنده قوت اولان اشاغی‌طاقمك حالت ذهنیه‌سی دیکرلرینه تأثیر ایتمك قاعدهٔ کلیه اولدیغندن خاصکی اغا، عوام ناسدن برچوق جهله‌یه نصیحت عاقلانه ویره‌جك واقف احوال برعالم مرتبه‌سنده بولنمشدر. (مترجم)

(۳) کورجی پاشا، کوپرولونك صدارتنه چالشمسندن دولایی اختیار معمار قاسمی یدی قله‌ده قانلی قویویه آتدیغی زمان زوالینك بروتی عقرب صوقوب آچیلان یاره برونك بر طرفنی کوتورمش ایدی. کورجی پاشاده بودفعه یدی قله‌ده محبوس ایکن باشی عقرب صوقه‌رق عملی نوعندن جزاسنی کورمشدر. نعیما، ص ۲۵۰ (مترجم)

اخطارات خيرخواهانه ايله توبيخ و برمدت اورته‌دن چكلمك اوزره يكرمى التون اعطا ايلدى. قاضى زاده‌ليلرك، قتلنى طلب ايتدكلرى تاتار امام شيخ الاسلامك نزدينه عزيمله دشمنلرينك آرزوسى يرينه كتيرملك ايچون قتله محكوم اولور ايسه حكم الهى‌يه راضى اولوب آنجق مخالفلرك افكاريه مغاير اولان بياناتنك اثباتنه حاضر اولديغنى سويلدى، و برقطيره كتاب بوكه‌دوب بونلرى فاتح جامعنه كوتوردوب قورقونج استحكام علمى رقيبنده سپرآله‌رق خصملرينه «ايشته ميدان!» ديه‌رك هجومه دعوت ايلدى. قاضى زاده‌ليلر، تاتار امامك ادله‌سنه غلبه ايده‌جك ادله آرايه‌جق يرده، برنيلينك طريقت محمديه اثرينى رد وانكار ايتمك دينه بر تعرض اولديغنى وبوكا قارشى يازيلان كتابلرك هپ ياقلمسى ضمننده شيخ الاسلامه امر ويرلمك لازم كله‌جكنى ذات شاهانه‌يه عرض ايتمكى كنديلرنجه دها مناسب كورديلر. بنابرين پادشاهك امرى اوزرينه علما برمجلس عقد ايده‌رك «طريقت محمديه» يه قارشى واقع اولان تعرضاتك بطلاننه قرار ويرلدى، وتاتار امامه‌ده بعدما كبار اسلافك آثارينه تعرضدن اجتناب ايتمسى وعكس حالده مجازات شديده‌يه اوغرايه‌جغى اخطار ايلدى (١١ كانون ثانى ١٦٥٣ ـ ١١ صفر ١٠٦٣). فكر تعصب بو تظاهرات ايله اكتفا ايتمدى، پادشاه. كوشكندن، ايكى كشينك توتون ايچدكلرينى كورمسيله بونلرى اعدام ايتديرمك ايستدى؛ لكن مفتى بونلر ايچون شفاعت ايتديكندن دكنك جزاسيله و برده توتون حقنده‌كى ممنوعيتك تجديديله اكتفا قلدى. شو صيره‌لرده اناطوليده‌شدتلى بر زلزله اولدى: تيره، نازللى، كه‌وشاق(١)، دكيزلى، سلطان حصارى قصبه‌لرنده برچوق ابنيه خراب اولدى، آلتلرنده برچوق آدم قالدى؛ كوزل حصارده شهرك ياريسى زير وزبر اولدى؛ اوچ بيك كشى انقاض آلتنده ترك حيات ايتدى (٢٣ شباط ١٦٥٣ ـ ٢٥ ربيع الاول ١٠٦٣). قرق كون حركت ارض دوام وسياه صولر نبعان ايتمش ومورخ دولتك تعبيرينه كوره كويا طوپراق سكنه‌سنك عصيانندن طولايى تتره‌يه‌رك ابناء ناسوتك حقسزلقلرى سببيله سطح ارضده بر بيوك ياره آچلمشدر.

بو زمانده پاى تختك اك زياده جالب دقت اولان احوال ونديك محاربه‌سيله خطملرى هميه‌لنيكى قومانده‌سنده لهستانه‌ده‌رشى اختلال چيقاران قازاقلرك تعرضاتى اولمشدر. قازاقلر ياقين برزمانده قاره‌دكيزك شرق وغرب ساحللرينه تعرض ايتمشلردى. اون‌بش قايق ايله وارنه‌نك آلت طرفنده بالچيغه چيقه‌رق خطه‌يى يغما و احراق

---

(١) نعيماده «كوشك» املاسنده‌در. (مترجم)

ایلدیلر . میسیوری ، ترقوف، لهیله‌ده ایقاع ایتدكلری خسارات اوزرینه صدراعظم یكیچری متقاعدینی ساحلك محافظه‌سی ایچون بوغاز ایچنه كوندردی . قازاقلر آق كرمانه‌ده چیقه‌رق اهالیدن برقسمنی اسیر آلوب كوتورمشلردی ؛ شهبازپاشانك بربیوك سفینه ودرت قادرغه ایله تقربنده بتون اسیرلری اعدام ایله استفان برونی آلتنده جنكه حاضرلاندیلر. اون آلتی قاییقلری، یكیچریلرك یالكز براقمش اولدقلری شهباز پاشایی احاطه ایتدیلر . شهباز پاشا، ایكی قاییغی باتیرمغه موفق اوله‌رق اورادن قورتلدی ؛ سینوبده قادرغه‌لرك قوماندانی محمدی بردار ایتمك ایستدی ؛ لكن محمد یكیچری اوجاغندن بولندیغی ایچون شهرده‌كی یكیچری میرالایی [چورباجیسی] مخالفت كوستردی . استانبوله عوت ایلدكده شهباز پاشا محمددن شكایت ایلدی ؛ صدراعظم قاپودانی ترسانه دیوانخانه‌سی اوكنه آصدیردی ، شهباز پاشایی حبس ایلدی. ١٦٥٢ كانون‌اولنده (محرم ١٠٦٣) منقی، دینه‌پر (٢) قازاقلری خاطمانی لهستانه قارشی عصیان ایدن همیه‌لنیكیدن برمكتوب آلدی كه تحت امرنده بولنان اوچ یوز بیك قازاقدن قرق بیكنی دولت عثمانیه خدمتنه ویرمكی تكلیف ایدیوردی ؛ همیه‌لنیكی عثمانلیلر النده اسیر بوله‌رق تركجه ایله كسب الفت ایتدكدن باشقه قرآن [كریم] ی تتبع ایتمش ایدی؛ اوصورتده یاری مسلمان بولندیغی، حتی تماميله مسلمان اولدیغی ظن اولنوردی. شیخ‌الاسلامه مكتوب یازدقدن برمدت صوكره ، عثمانلی اصولنجه كندیسنه برات حكومت اعطاسیله برابر، مولد اویادن بر قسمنك تركنی طلب ایتمك اوزره استانبوله درت سفیر كوندردی. همیه‌لنیكینك مرخصلری حضورهمایونه قبول اولندیلر؛ كندیلرینه خلعت كیدیرلدی؛ متبوعلری ایچونده طبل وعلم احسان اولندی. حكومتنه دائر برده برات ویریلوب فقط بونده مولد اویادن اراضی تركنه دائر برسوز درج ایدلمیه‌رك یالكز قازاقلرك اشغال ایتدكده اولدقلری اراضیدن بحث ایدلدی . ایلچیلر تاتارخانی طرفندن اسماعیل قاضیسنه یازلمش وقاضی طرفندن كندیلرینه تبلیغ اولنمش اولان برمكتوبی‌ده تقدیم ایتدیلر . قریم خانی ، محیلرندن برینك اسماعیل اوقافی متولیلكنه تعیین اولنمسنی تكلیف ایلمشیدی ؛ لكن یكی قیزلر آغاسی، بوخدمتی مراد ایتدیكی برشخصه ویرمش ایدی؛ قریم‌خانی كندی آدمنك رد اولنمسندن منفعل اوله‌رق اسماعیل قاضیسنه « قیزلر آغاسی طرفندن نصب اولنان متولی‌یی دفع ایت؛ یوقسه‌سنی‌ده ، متولی‌یی‌ده اولدیریرم» دیه یازمش ایدی.

(٢) بوقازاقلر راپوروغ اسمنی آلمشلردركه دینه‌پر شلاله‌لرندن برینك آدیدر . تركلر دینه‌پر وبوغ نهرلری آره‌سنده صاری صو دینیلن بر بطاقلق مناسبتیله « صاری قامیش قازاقلری » دیرلر .

صدراعظم بومکتوبی اوقودی، برشی دیمکسزین آلدی، صاقلادی. براز وقت مقدم، قریم خانه قلیچ وقفتان کوندرلمشیدی، بونلری ایصال ایدن میرعلم احمد آغا، عودتنده، خانک قلیجی هیچ باقمقسزین یانه قویمش، قفتانه یالکز صول قولنی صوقوب صاغ قولنی یره دوغری براقمش اولدیغنی وکندیسنک استانبوله فرار ایدن ایکی اسیری استانبولده وکلا طرفندن صاتلمش اولمسندن شکایتله آرتق پادشاهه اسیر کوندرمیه‌جکی افاده‌سنده بولندیغنی صدراعظمه خبر ویردی.

صدراعظم، تدابیر مالیه‌سیله قریم خاننک، بتون اکابرک، خصوصاً حضور شاهانه‌یه کیروب چیقانلرک خصومتنی جلب ایلدیکی کبی قپودان درویش محمد پاشانک ده عداوتنی تحریک ایلدی. کچن سنه‌نک صوک بهارنده، درویش پاشا. احمد پاشانک صدارتندن بری مثلی کورلمه‌مش بر دبدبه ایله استانبوله کیرمش ایدی: درویش پاشانک آرقه‌سنده ایکی بیک سواری وپیاده ویدی بیک آتلو وار ایدی که بونلر سلستره‌ده، بروسه‌ده، اناطولیده‌کی ارتکاباتنک ثمره‌لری ایدی. ترخونجی احمد پاشا، الندهکی پاره‌یی اک زیاده سپاهیلرک تأدیه مخصصاتنده استعمال وخدمات بحریه‌یی اهمال ایلردی؛ قپودان پاشا بوندن دولایی برقاچ دفعه‌لر شدتلی تقریعاتده بولندی. برکون ترسانه‌ده صدراعظم ودفتردار سورنازن مصطفی پاشا ایله مصالح دولت حقنده مذاکره ایدرکن دفترداره «مطلقا بکا پاره ویرملیسک» دیمسی اوزرینه دفتردار «سکا پاره‌یی طاشدن کسه‌جك دکلز» جوابنی ویردی. منازعه اشتعال ایتدی؛ نهایت دفتردار، کندیسی ده اونک کبی وزیر اولدیغنی وفقط اونک کبی جاهل اولمامش بولندیغنی وقپودان پاشانک تعدیاتیله عالمی خراب ایلدیکنی سویلدی. قپودان پاشا «بنمی جلالی‌یم: سلطان مراد رابع کبی برقهرمان زماننده حدودک تنظیم احوالی بنم عهده‌مه براقلمادی‌می؟» دیه باغیردی؛ انجق حدتدن نفسی کسلدیکندن سوزنده دوام ایده‌مدی. صدراعظم مکالمه‌یه مداخله ایتمک ایستدیکندن قپودان پاشا حدتنی اوکا توجیه ایله وعد ایتدیکی پاره‌لرك تأدیه‌سنی تأخیر ایده‌رك کندیسیله اویناق ایستمش اولدیغنی سویلدی، وبوندن صوکره حواله قبول ایتمیه‌جکنی وکندیسنه نقداً اوچیوز کیسه ویرلمك لازم کله‌جکنی بیان ایتدی. بو منازعه، اشخاص ثلثه طرفلرندن، اغیرلغی آرتیره‌جق تفصیلات ایله پادشاهه بلدیرلدی. محمد رابع صدراعظمیله قپودان پاشایی حضورینه کتیردی. قپودان پاشا نقداً یکرمی کیسه آلمامش اولدیغنی اثبات ایتدی: صدراعظم ده، جواباً، حواله‌لرك نقد حکمنده اولدیغنی ومع هذا قپودان پاشا زنکین آدم اولمسیله بونلرك زمان تأدیه‌سنی حلولنه

انتظاراً عسکرك معاشنی کندیسی ویره‌بیله‌جکنی درمیان ایلدی . پادشاه بو ایضاحات ایله ممنون اولمایوب اووقتدن اعتباراً ترخونجی احمد پاشانك عزلنه قرار ویردی . لکن صدراعظمك دشمنلری ، کندیسنك سقوطندن صوکره تکرار زمام دارندی النه عودت ایده‌بیله‌جکنی دوشونه‌رك قتلندن باشقه صورتله خشنود اوله‌مازلردی . پادشاهه القا ایتدیلرکه ترخونجینك قپودان پاشا ایله عداوتی ، تحت سلطنتده بر انقلاب احداثیله شهزاده سلیمانی اجلاس تصورنده بولندیغی حالده بو خصوصده درویش پاشانك موافقت کوسترمه‌مسندن متحدثدر . سلطان محمدك اشتباهنی تأیید ایچون اسکی یکیچری اغاسی سلیمان پاشانی استعمال ایتدیلر . سلیمان پاشانك ساده‌دلکندن استفاده ایله کندیلرینك تخیل ایلدکاری ترتیبك صحیح اولدیغی پادشاهه سویله‌یه‌جك اولورسه صدارته ترفیع اولنه‌جغنه اقناع ایلدیلر . بو خدعه تماميله موفقیته مقرون اوله‌رق سلطان محمد ترخونجینك ازاله‌سنی قطعیاً قرارلاشدیردی ؛ بونکله برابر کندیسنه بر امنیت جعلیه ویرمش اولمق ایچون نوروزدن بش کون مقدم صدراعظمك اداره‌سی حقنده ثنائی متضمن بر خط ایله بر سمور کورك و مرصع بر خنجر ارسال ایلدی . منجم‌باشینك نوروز ایچون هیچ بر خیرلی خبر ویره‌مش اولدیغی صدراعظم ، التفات شاهانه‌نك بو دلائل جدیده‌سندن دولایی عرض تبریکات ایدن حضاره « سز پادشاهلرك لطف و قهرلری معامله‌لرینی بیلمزسکز ! بونلر هپ بنم اعدامه مقدمه‌در » دیدی . بر کون قاضی‌عسکر حسام‌زاده بو یله تشأم ایتمك مناسب اولمادیغنی بیان ایتمکله اوکاده « افندی ، بن پادشاهه خدمت ایتمك ایچون بتون دنیا ایله بوزوشدم ؛ بویله هر کسه مقاومت ایتمك کندیمی خراب ایده‌جکمی دوشوندم ؛ شمدی ایکدیکمی بیچیورم » جوابنی ویردی . خط همایونك ورودندن اوچ کون صوکره ، یعنی نوروزدن اولکی ایلك دیوانده ، صدراعظم فنا رؤیالر کورمش اولدیغنی بیان ایله حاضر بولنان مأمورینه بردها کوریمه‌جك کبی وداع ایلدی . نوروزده ، پادشاهه هدایای معتاده‌یی کوندردی ؛ ذات شاهانه بونلری ایصال ایدن شخصه خلعت الباسیله ممنونیتنی اظهار ایتدی . ترخونجی حلول نوروزده هیچ بر حادثهٔ مؤلمه وقوع بولمامش اولدیغی ایچون (١) براز امنیت بوله‌رق بعض مصالح تسویه‌سی ایچون ترسانه‌یه کیتدی . آنجق اورایه کیدر کیتمز همان سرایه کلمسنی آمر بر کاغد آلدی . همان آبدست آله‌رق یاننده بولنانلره « سزی الله‌ه اصمارلادق ؛ آخرت حقی

---

(١) چونکه منجم‌باشی نوروزده بعض « قطوعات و محاذیر » واردر دیمشیدی .
نعیما ، ٢٩٣ (مترجم)

حلال ایدیکز! بزه غدر ایدنلرده معمر اولمازلر، انشاءالله! » دیدی، ونماز قیلوب استغفار ایلدی. یولده تذکره‌جیسنه «چابی! شمدی بنی الیقویوب اولدرسه‌لر قورتارمیسك؟ » دیمسیله تذکره‌جی «بو نسل سوزدر؟ بویله توهمله قاپیلمایکز!» توصیه‌سنده بولنمش اولدیغی حالده ترخونجی شهادت جانبنه منت اولدیغنی افاده ایتمشدر. حضوره کیرنجه پادشاه تویجانده بوئه‌رق قالدیرلمسنی امر ایتدکده ترخونجی «پادشاهم بنی غدراً اولدیریورسك؛ روز محشرده ایکی الم یاقه‌کده‌در» سوزلرینی سویلمشدر. اشارت پادشاهی اوزرینه بوستانجی باشی، بدبخت وزیری بوغدی؛ جسدی سرایدن تیمور قاپی اوکنه آتلدی (٢٠ مارت ١٦٥٣ ـ ٢٠ ربیع‌الآخر ١٠٦٣). متوفی موسی پاشا حلیله‌سی اولان ترخونجینك قیزی باباسنك نعشنی قالدیرمغه مساعده آله‌رق اسکدارده دفن اولندی (١).

قاپودان درویش محمد پاشا مقام صدارته تعیین اولنه‌رق ادارهٔ اموره مباشرتی تدابیر منفورهٔ مالیه ایله وبرطاقم اعداملرله اعلان ایلدی. کندیسنی اغیرصورتده تحقیر ایتمش اولان سورنازن محمد پاشادن انتقام آلمغه بالخاصه خواهشکر اولمقله برابر مضایقهٔ مالیه شدتلی وخزینه‌ده پاره مفقود اولدیغی ایچون ایکی آی خدمتنده ابقا ایلدی؛ لکن بومدت مرور ایلدکده عزل ایله (٢) یرینه باش باقی قولی مصطفی اغانی تعیین وعهده‌سنه بکلربکیلك پایه‌سی توجیه ایلدی (٣). سورنازن طمشوار والیلکنه وطمشوار والیسی بولنان امیر پاشا قانیژه‌یه کوندرلدی. رئیس‌الکتاب سابق موقوفاتجی محمد افندی باش محاسبه‌جی ودامادی بولیلی مجدی محمد افندی جزیه محاسبه‌جیسی اولدی. ترخونجینك دشمنلریله شریك جنایت اولمسنه مقابل صدارتی امید ایتمش اولان سلیمان پاشا کریده ارسال وفقط پادشاهه مراجعتی اوزرینه ملاطیه سنجاغی خاص اوله‌رق عهده‌سنه توجیه اولندی. درویش پاشانك هنوز قاپودان ایکن کندیسندن برعرب آتی ایستیوب ده آله‌مامش اولدیغی سکبان باشی بوامساکنك نتایجندن مصون اوله‌بیلمك ایچون ارزو اولنان ایله دیکر طقوز آتی اکرلنمش اوله‌رق تقدیمه مسارعت کوستردی. لکن درویش پاشا، وقتندن صوکره ومنفعته

(١) اوزمان مورخلرینك جمع شهادتیله اکلاشیلیرکه ترخونجی احمد پاشا مستقیم وخزینهٔ دولتك اصلاحنه چالشمش برصدراعظمدر؛ کندیسنه بولنان یکانه قباحت «امساك» درکه بوده «نهاب ووهاب» اولمادیغنه دلالت واینجه شهادت ایدر. (مترجم)

(٢) نعیما: سورنازنك دفترداراقدن عزلنه غرهٔ جمادی‌الاولای تاریخ کوستردیکنه نظراً درویش پاشا زمانی دفتردارلغنده بك آز قالمش اولمق لازم کلیر. نعیما، ص ٣٠١. (مترجم)

(٣) نعیما «امیرالامراق» دیور، ص ٣٠٢ (مترجم)

مستند اولان بو اثر سماحتی قبول ایتمیه‌رك سکبان‌باشی‌یی اوخری سنجاغنه کوندردی.
صدراعظمك عن‌اصل مجار اولان چاشنیکیرباشیسی بر مکتوب ایصالی ایچون ویانه‌یه عزیمت ایدرکن قرین آباده‌ده بعض تعدیاته قیام ایتدیکی حالده قاضی مساعده کوسترمه‌مش ایدی؛ عودتنده قاضی‌یی دوکمش اولدیغندن استانبول قاضیسی طرفندن قتلنه فتوی ویریله‌رك مفتی‌ده بونی تصدیق ایلدی. آنجق سلحدار، وقتیله خدمه‌دن بولنمش اولان چاشنیکیری تصحب ایله اعدام بدلی بش‌یوز غروش آلنمسنه مساعده آلدی.
صدراعظم بوصورتی قبول ایتمه‌مك ایستدی ایسه‌ده اندرون خلقنك اصراریله مصالحه قرارلشدیرلدی. آنجق مؤخراً سلحدار وزارت رتبه‌سیله چیقارلمق ایستلدکده مفتی‌افندی سلحدارلره وزارت اعطاسی اوتوز ییل اندرونده خدمته متوقف اولوب بری سکز ییللق برسلحدار چیقمق ایسترسه متفرقه‌لق، یاخود قاپیجی باشیلق ایله قناعت ایتمسی لازم کله‌جکنی عرض ایده‌رك سلحدارك حصول امیدینه مانع اولدی.

صدر مقتولك کدخداسی مؤمن اغا حبس اولنمش ایدی؛ قورتلمق امیدیله طقسان کیسه ویردیسه‌ده بونك‌ده فائده‌سی اولمادی. نهایت قاین پدری سیاووش پاشا شفاعت ایده‌رك طقسان کیسه‌یی یوزاوتوزه ابلاغ ایتمك اوزره کفیل اعطاسیله قورتیله‌بیلدی. مؤمن اغانك قباحتی شو ایدی که والده‌سلطانك قهوه‌جی‌باشیسی شعبان اغا، ترخونجی احمد پاشانك صدارتی زماننده یوز اوتوز اقچه ایله تقاعد اولمق ایستمش ایدی؛ شعبان اغا بوخبر ایله کدخدا مؤمن اغایه کلدیکی زمان مؤمن اغا باللطه‌جیلر کدخداسنك بیله سکسان اقچه ایله تقاعد ایدلدیکندن بحث ایله مشربی معلوم اولان صدراعظمك یوز اوتوز اقچه‌یه موافقت ایتمیه‌جکنی کندیسنه افاده ایلمش، وفی‌الواقع شعبان اغا مؤخراً ترخونجینك حضورینه چیقنجه اوده کدخداسنك دیدیکنی سویلمش ایدی. اطنه والیسی ابراهیم پاشانامنده بر ظالم قاضی بلده‌یی اولدرمکه قیام ایتمش اولدیغی حالده هرنه‌قدر بونی یاپه‌مامش ایسه‌ده مؤخراً اتباعندن برینك وصوکره کندیسنك وحرکات سیئه‌سندن دولایی اهالی کندیسنی اولدرمشدر.

ابشیر پاشا، حلب والیلکنده برطور تهدید کوسترمکده بردوام ایدی. بوظالم ریاکار، احوال غدارانه‌سنی نمایش تقوافروشانه ایله‌ستر ایدیوردی. بازار ایرتسی وپنجشنبه کونلری اوروج طوتار، فقط محبوسلری آچلقدن اولدیروردی. کیجه‌نك برقسمنی نمازایله کچیرر، فقط بتون کونی خالقه ظلم ایدردی. اصلا قهوه ایچمز، فقط شراب مظالم نوش ایدردی. هیچ توتون استعمال ایتمز، فقط مغدورلرینك قانندن چیقان دومانلرله کیف چاتاردی. قطب ارباب تقوی اولمق ایستردی، فقط محور

استبداد ایدی. صدراعظمك، استانبوله دعوتی متضمن یازدیغی كاغده اطاعتجریانه جواب یازمقله برابر عسكرینه تقویت ویردی.

مراد رابع زماننده اعدام اولنان ارمیه لی مشهور شیخك همشیره زاده‌سی شیخ محمود كه - صاچلی دیه یاد اولنوردی - بو آره‌لق استانبوله كله‌رك عبادات وطاعاتی وحكومت علیهنه افاداتی ایله شهرت قزاندی. عیناً سویلردی كه دولته هر مصیبت، والده سلطانك امور حكومته قاریشمه‌سندن نشأت ایتمكده اولدیغندن سرایدن دفع ایدلمدكجه دولت اقتدارسزلق ایچنده قاله‌جقدر؛ بناءً علیه یا اسكی سرایه كوندرلملی، یاخود ایالات پاشالرندن برینه تزویج اولنمالیدر. بر والده سلطانك قوجه‌یه ویرلمسی كبی برفكر جدید پك غریب كوروندیكی جهتله شیخك كندیسنه بویله سوزلر سویلتمش اولدیغی نقیب الاشراف ایله صدراعظم آره‌سنده جریان ایدن مذاكره اوزرینه بویله بر ذات قدسی الصفاتك شخصی هرشیدن مصون اولمسی لازم كله‌جكی حقنده‌كی فكر عمومیی جریحه‌دار ایتمكسزین كفت و كویه ختام ویرمك ایچون شیخ محمود مجنون عد اولنه‌رق زنجیرلر ایچنده سلیمانیه جامعی قربنده‌كی تیمارخانه‌یه وضع اولندی. آنجق احبا وطرفدارانی طوپلامغه امكان بوله‌رق اونلره حقیقتی سویلمش اولدیغی ایچون زنجیره اوراندیغنی سویلدی؛ دیوان، بونك اوزرینه، شیخی دفعه قرار ویره‌رك مسقط رأسنه‌نفی ایلدی. موزه‌ده بكاربكی كورد احمد پاشا ایله طرابزونلیچه محصلغنه كوندریلن قاپیجی باشی یوسف، ایالته دخوللرینه مانع اولمق ایستین خلیل اغا نامنده بری ایله برادرینی اعدام ایتدیلر. خلیل اغانك دیكر برقارداشی استانبوله مراجعتله اوزون یوسفك غدرندن وصاریجه‌لرك تعدیلرندن شكایت ایلدی. یوسف توقیف و مؤخراً یوزاوتوز كیسه ویره‌جكنی وعد ایتمسی اوزرینه سبیلی تخلیه اولندی؛ فقط یكیدن شكایتلر وقوع بولمسیله یوسف «بن ظالم وغدار دیورلر، اویله اولمسه‌یدم مأموریتمده درت یوز بیك اقچه‌یی نصل قازانه بیله‌جك ایدم؟» دیمش، وبوسوز صدراعظمه یتشدیرلمش اولدیغندن یوسف اخناق اولندی. شو صورتله صدراعظم، یوسفك وعد ایلدیكی یوزاوتوز كیسه‌یی غائب ایتمش ومشتكیلرده امید ایتدكلری تضميناتدن محروم اولمش ایسه‌ده مقتولك كسب استحقاق ایتمش ولدیغی شو معامله خلقی ممنون ایلدی. بویاجی حسنك‌ده شو آره‌لق اعدامی خشنودیٔ عمومیی مستلزم اولمشدر. بویاجی حسن، آغالرك قتلنده جلادلق وظیفه‌سنی كوردكدن صوكره كیولا [كوله] سنجاغی متصرفلغنه كوندرلمش وبوسنه قپیجی باشیلق ایله صره امینی اولمش ایدی. بولندیغی یرده مظالم غدارانه اجرا ایلدی. ویركی تحصیلنه چیقدیغی

زمانلر کیکلری بوله‌مازسه قادینلری زنجیره اوردیردی. حتی زنجیرده‌کی قادینلردن بری محنته تحمل ایده‌میه‌رك جان ویردکده « اولوبی براپر طاشیوب‌ده معذب اولسونلر ؛ فقا قوقو کندیلرینی بران اول پاره‌لری اوده‌مکه مجبور ایدر » دیه‌رك زنجیرك کلیدینی کندیسی آلوب صاقلامش ایدی. زندانجی دها مرحمتلی بولنه‌رق اولونك باشنی کسه‌رك وجودینی زنجیردن چیقارمشدر. باباسنك زعامتنی غصب ایتمش اولدیغی برچوجق اسکداره کاوب‌ده پادشاهه برعرضحال تقدیم ایتمه‌نك یولنی بولمامش اولسه‌یدی بویاجی حسن مظالمنی دها ایلری‌یه کوتوره‌جك ایدی ؛ لکن بوزعامت مسئله‌سی اعدامه محکومیتنی موجب اولدی (١). قسطمونی سنجاغی بکی قره‌شاطیرده تعدیاتندن دولای استانبولده اعدام ایدلدی ؛ عصیان ایدن آغالرك واسطهٔ اجراآتی اولمش، صوکره اختفا ایتمش اولان ترك عمر اغا انزوا کاهنی ترك ایتمك احتیاطسزلغنده بولنه‌رق اوده صدراعظمك حضورنده اولدیرلدی. فقط بواعداملرك هیچ بری سابق قاپی آغاسی آق آغالردن عبدالرحمانك اعدامی قدر جالب دقت و همیت اولمامشدر. عبدالرحمان، سلطان ابراهیمك بیونه طاقیلان فلاکتلی کمندی لیله چکمش (٢)، وسلطان محمدك جلوسندن صوکره والیلك ایله مصره کیتمش ایدی؛ سلفی ترخونجی احمد پاشایه سوء معامله‌ده بولندیغندن ترخونجی صدراعظم اولنجه تحقیرانك انتقامنی آلمق اوزره کندیسنی استانبوله دعوت ایتمش ایدی. عبدالرحمان پاشا بیك درلو بهانه‌لرله یوللرده قاله‌رق هنوز قونیه‌یه واصل

---

(١) بو چوجغك باباسی اناطولی زعماسندن ایدی : زعیمك وفاتنده چوجق پادشاهه عرضحال ویردی، باباسنك زعامتی خط همایون ایله کندیسنه احسان بیورلدی. ترخونجینك صدارتنده بویاجی حسن صدراعظمی صینشدیروب زعامتی ضبط ایتمش ایدی. چوجق بودفعه اسکداره کله‌رك پادشاه جامعه کیدرکن عرضحال صوندی. پادشاه چوجغی طانیدی. « بن زعامت ویروب چراغ ایتدیکم چوجق دکلمی ؟ » دیه صوردی. « اوت، اودر » دیدیلر، و تفصیل ماجری ایلدیلر. پادشاه بویاجینك همان اعدامیله زعامتك چوجغه اعاده‌سی ایچون خط یازدی. نعیمایه مراجعت. ص، ٣٢٤. (مترجم)

(٢) سلطان ابراهیمك خلع وحبس ایدلدیکینك دردنجی کونی صوفی محمد پاشا دیواندن خانه‌سنه کاوب آتدن اینه‌جکی صیره‌ده عبدالرحمانك بابالی اولان قبا صاقال بر قاپیجی بارکیر ایله کلدی، « سلطانم، قاپی اغاسی دعالر ایدر، سلطان ابراهیم محبسدن چیقمش! » دیدی. صدراعظم همان سرایه عزیمتله وشیخ الاسلامی دعوت ایده‌رك وقعهٔ قتل ظهور ایلدی. حین قتلده جلاد قاره علی امتناع ایله فریاد ایتدکجه بتون اجزای وجودی پادشاهك نعمتیله متشکل اولان - بوخائن قوجه‌مان وجودیله جلاده هجوم ایله « تیز بره ملعون ! ایشکی کور ! » دیه قاره علینك اکنه‌سنه یومروق اورر، جلاد یومروق ییدکجه یرلره قاپانیردی. نعیمایه مراجعت ص، ٣٢٦. (مترجم)

اولدیغی صیره‌ده ایدی‌که ترخونجینك خبر سقوطی آلدی : آرتق کندیسنی امنیت کامله ایچنده عد ایده‌رك کمال شتاب ایله استانبوله کلدی ، و صدراعظملغی صاتین آلمق ایچون سرایده‌کی معینلری واسطه‌سیله پادشاهه بش یوز ، والده‌یه یوز کیسه عرض ایلدی . درویش محمد پاشا ، بو خدعه‌دن خبردار اوله‌رق عبدالرحماندن مصرخزینه‌سنه بورجی اولان ایکی‌بیك کیسه‌یی‌طلب ایتمکله برابر پادشاهه برعریضه یازه‌رق سلطان ابراهیمك جلادی اولدیغنی واطروفهٔ جنایتی اولمق اوزره سلطان ابراهیمك بر قانلی قفتانی صاقلامقده بولندیغنی وپادشاهی‌ده بش یوز کیسه پاره ایله اغفال ایتمك ایستدیکنی اشعار ایلدی. والده سلطانه‌ده بویولده بر کاغد یازدی. پادشاهه ووالده‌یه اولان کاغدلرله صدراعظمك برابر کوندرمش اولدیغی مصردن کله‌دفتر سرایه واصل اولنجه صدراعظمك تلخیصی اوزرینه «همان‌قتل ایلیه‌سین»دیه خط همایون یازلدی . درویش پاشا دیکر برعریضه تقدیم ایده‌رك عبدالرحمان پاشا وزیر بولندیغی ایچون حکم قانون موجبنجه آنجق سرایده مجازاتی کورمك لازم کله‌جکنی بیلدردی. ایشته تاریخ دولت‌عثمانیه‌نك کندیلرندن بحث ایتمکده اولدیغی ذی‌نفوذ وقدرت خادم اغالردن برینك انجام حالی بودر .

عبدالرحمان پاشانك‌اعدامی وسلیمان اغانك تبعیدی‌ایله سرایده خادملرك تأثیری محو ایدلمش ایسه‌ده قادینلرك تأثیری زوال بولمامش ایدی . حامیه‌سی بولنان بیوك والده سلطانك قهوه‌جی باشی شعبان خلیفه‌یه تزویج ایلدیکی سلطان محمدك دادیسی [ملکی قادین] ایله کذلك بیوك والده سلطانك نظر التفاتنده بولنمش اولان وارضروم بکلربکی مرتضی پاشانك زوجه‌سی اولوب قوجه‌سنه بغداد والیلکنی آلان عنتر نامنده‌کی جاریه حرمك صوك نفسنی ویرمکده بولنان نفوذینی احیا ایتمك تهالکه‌سنی کوستردیلر .

سپاهیلرك علوفه ایستمك اوزره استانبوله کله‌جکلری، ابازه‌حسنك‌ده برجمعیت کثیره ایله ورود ایده‌جکی شایع اولمش ایدی . سپاهی زوربالری بقیه‌سندن یوسف اغانك اسکداره کلوب قوندیغی اکلاشلمغله قزل بایراق اغاسی شعبان اغا بلوك چاوشلری واوچ یوزه قریب مسلح سپاهی ایله کوندریله‌رك یوسف اغا طوتیلوب صدر اعظمه کتیرلدی ؛ بوغلدی ، جسدی دکیزه آتلدی (۳۰ اغستوس ۱٦٥۳ ـ ٦ شوال ۱۰٦۳) . متعاقباً آبازه حسن‌ده یالکز کندی آدملریله استانبوله‌کله‌رك شایعه‌باصلدی. صدارتدن انفصالندن‌صکره بودین‌والیلکنه کوندرلمش وبودفعه‌یرینه کنعان پاشا تعیین قلنمش اولان اسکی صدر اعظم مراد پاشا قاپودان پاشالغه تعیین

وکندیسنه صدر اعظم درویش محمد پاشا طرفندن قفتان الباس قلندی . کچن سنه وقوع بولان هزیمتدن بری پاتراس [بالیه بادره] ده اختیار سکون ایتمش اولان اسبق قاپودان حسام بك زاده علی پاشا ، قارلی ایلی سنجاق بکی کنج عبدی پاشا طرفندن دردست ایدیلهرك استانبوله کوندرلدی ؛ کندیسندن ایکی یوز کیسه اقچه ایستنیلهرك بدی قولهیه آتلدی ؛ صکره حریت واموالی اعاده قلندی. عبدی پاشا، معهود یوسفك مظالمنی کچن تعدیات واقعهسندن طولانی آز دها اعدام اولنهجق ایکن حامیسی اولان مورهلی دفتردارك شفاعتیله یاقهیی قورتاردقدن باشقه حقنده تحقیقات اجراسندن ده صرف نظر ایله طمشوار والیلکنه تعیین اولنمش اولان سابق دفتردار سور نازن پاشادن ایکی یوز کیسه تحصیل ایتمك مأموریتیله بودین والیسی نزدینه مباشر اولهرق کوندرلدی . صدارت امیدیله ترخونجینك عزلنه تشریك مساعی ایتمش اولان اسبق یکیچری اغاسی سلیمان پاشا محل مأموریتی اولان کریده عزیمت ایتمك اوزره امر آلمش ایدی . مالو وآزیه (۱) وضولنده وفات ایدرك اموالی خزینهیه رجعت ایلدی .

بو صرهده ذات شاهانه برادری شهزاده سلیمانی سرایده شمشیرلك قصرنده قامه ایتمش ، وبعدما بوداژه ولیعهد شهزادهلرك اقامتنه مخصوص قالمشدر. محمد ثالث زماننه قدر ولی عهدلر والیلك ایله اناطولی ایالتنه کوندریلیردی . اوزماندن بری ولیعهدلره سنجاق توجیه اولنور ، وفقط کندیلری کیتمیوب متسلم معرفتیله اداره ایدیلیرایدی. محمدرابعدن اعتباراً پادشاهك اوغل وقارداشلری یالکز هردرلو عنوان ومأموریتدن دکل ، حریتلرندنده محروم ایدیلهرك « محبوسین دولت (۲) » ه بکزهدلمشدر . محمد رابع دیکر بر تدبیر دها اتخاذ ایتدی : شخص واحده مختلف خدمتلر منافعنك تراکمنی منع ایلدی . بوقراردن وبعض علمانك وفاتندن دولایی برچوق خدمات علمیه آچیق قالهرق ترفیعات جدیده اجرا قلندی (۳). وفاتلری وقوع بولان علما میانده حاجی قالفهنك برمدت کندیسندن تدرس ایتمش اولدیغی

(۱) نعیاشه منکشه . ص ۲ ۳۶ . (مترجم)

(۲) اوروپاده محاکم قرارینه مبتنی اولمایوب اسباب سیاسیهیه بناءً دولتجه توقیف اولنان حکمدار وپرنسلره « محبوسین دولت » اطلاق اولنور . (مترجم)

(۳) بونی هامهر یاکلش اکلامشدر . قضالره اکمال مدت ایتدکجه بری برینی متعاقب ضبط ایتمك اوزره متعدد حاکملر تعیین اولندیغندن ظهورایدن خطهایون اشبو « اردف قضات » خصوصنی منع ایله یالکز بر حاکمك مدتی ختامنه درت آی قالدقده یرینه دیکرینك تعیین اولنهبیلمسنی وبرده قضاتلرك امتحان ایله توجیهنی امر ایدی ـ بونك تکثیر منحلاته دخلی اولهمیهجغی درکاردر . نعیمایه مراجعت ، ص ۳۷۳ (مترجم)

اعرج مصطفی افندی‌یی ؛ ارتحال [حضرت] پیغمبریدن صوکره ایلک دفعه اولمق اوزره زنا سببیله رجم جزاسنی تطبیق ایتمش اولان بایزید زاده‌یی ؛ عزیز افندینک برادری ومتعدد جامع ومدرسه‌لرك بانیسی قره‌چلبی زاده محمود افندی (۱) ایله تعصبدن آزاده بولنان مفتی بهائی افندی‌یی (۲) ذکر ایتملی‌یز . خواجه سعدالدین افندینك حفیدی ابو سعید افندی مناصب علمیه‌نك منتهاسی اولان بومقامده بهائی افندی‌یه خلف اولمشدر .

۱۶۳۵ سنه‌سنده پای تخت عثمانی هندستان حکمداری جهانشاهدن برایلچی ورودی تماشای فوق‌العاده‌سنی کورمشدر . عثمانلی پادشاهلریله هندستان شاهلری آره‌سنده موجود اولان مناسبات قدیمه احوال متعدده‌ده تجدد ایتمش ایدی ؛ سلطان سلیمانك زمان سلطنتنده دهلی حکمداری باب‌همایونه التجا ایتمش ، وگجرات حکمداری ، سفارت‌واسطه‌سیله سلطان سلیماندن استمداد ایلمش ایدی ؛ مرادرابع زماننده موغول حکمداری بای سونغور میرزا دولت عثمانیه حمایه‌سنه دخالت ، وجهانشاهك کوندردیکی بر سفیری مراد رابع بغداد سفری اثناسنده موصلده قبول ایلمشدر . مراد رابعك جهانشاهك سفیرینه ویردیکی مکتوبده بعض تعبیرات احترامیه‌نك اونودلمش اولمسندن دولایی دهلی سرایی پك متأثر اولدی ؛ سلطان ابراهیمك بدایت سلطنتنده وقاره مصطفی پاشانك صدارتنده موغول حکمداری باب همایونه کوندردیکی تحریراتده حقنده استعمال اولنان تعبیراتدن شکایتله کندیسنك کمال اقتدارینی ، وسعت ممالکنی بر صورت مطنطنه‌ده تفصیل ایتمشدر .

اوچ سنه مقدم هندستانه سیاحتله کیدن بر ترك شاهه خطاباً بر نامه‌یی حامل ایدی‌که بونده سلطان محمد رابعك جلوسی خبر ویریلیوردی ؛ ۱۱ شباط ۱۶۵۳ تاریخنده ینه بوترك ، سید حاجی محمد نامنده بر هند ایلچیسیله برلکده استانبوله

(۱) نعیما ، ص ۲۶٤ قاره‌چلبی زاده محمود افندینك بر لطیفه‌سنی نقل ایدر . علمادن اورمانی مصطفی افندی بر کون محمود افندینك خانه‌سنه کیده‌رك « باغچه کزی کورملم » دیمش ؛ برلکده دولاشمشلر . باغچه‌یه پك ایی باقیلامامش‌اولدیغندن مصطفی افندی « باغچه‌کز اورمانه دونمش » دینجه محمود افندی « یاسزی نیچون کزدیریورز ؟ » جوابنی ویرمش . (مترجم)

(۲) خواجه سعدالدین افندینك مخدومی عزیز افندی زاده‌در . صیره‌سیله اکمال تحصیل ایتمه‌مش ایسه‌ده قوت طبیعت وحدت ذکا وفطانتله موصوف ، شعر انشاده ماهر ایدی . فندلکه‌دن (مترجم)

عودت ایلدی (١) . سفیر هند ، اوتوز بیك غروش قیمتنده هدایایی حامل ایدی . یوم قبولده ، سید حاجی محمد پادشاهه برنامه تقدیم ایتدی که اوزبکلرك چیقاردقلری قاریشیقلقلر حقنده تفصیلاتی حاوی ونذیر خانك وفاتی واونك اوغلی عبدالعزیزك بلااعتراض قبول حکومتی بو احواله خاتمه ویردیکنی مبین ایدی . سلطان محمد سید حاجی یه جهانشاه ایچون برنامه ، زمرد ایله مزین بر خنجر ، یکرمی کوزل جاریه ، ورختلری ودیزکینلری طقسان کیسه قیمتنده برآت ویردی . سفیر کندیسی ایچون ده قیمتدار کورکلر ، برآت ، التی بیك آلتون آلدی . حاجی محمد وزیرلرك ، مفتینك ویردکلری ضیافتده ابراز مآثر علم وعرفان ایلدیکندن مدنیت عثمانیه یی شاهك سراینده تمثیل ایده جك برایلچی انتخابی ایچون مشاوره اولندی . لکن اصحاب لیاقتدن برینك انتخابی حقنده درمیان اولنان دلائل ، لزوم تصرفه قارشی بی تأثیر قاله رق صدراعظم متوفی صالح پاشانك برادری اولوب قابا بر آدم اولدیغی حالده مصارف سفارتی کندیسی تسویه ایده جکنی تعهد ایدن ذوالفقار اغا بتون رقیبلرینه ترجیح ایدلدی . ذوالفقار اغانك حماقتی آکلامقده زحمت چکمه مش اولان سید حاجی محمد [٤] اویله برآرقه داش ایله سیاحت ایتمك ایستمدیکی جهتله یمن امامی دولت عثمانیه ایله حال مصافاتده بولنمادیغندن ذوالفقار اغانك کندیسنه رفاقت ایده میه جکنی افاده ایلدی . بوملاحظه نك اصل سببی بیلنمیه رك ، یاخود بیلنمیور کبی کوستریله رك عثمانلی سفیرینك مکه یه قدر هند ایلچیسنه رفاقتله اورادن بحراً یولنده دوام ایتمسنه قرار ویرلدی . ٢٩ مارت ١٦٥٤ (١٠ جمادی الاولی ١٠٦٤) تاریخنده استانبوله برلهستان ایلچیسی کلدی . نیقولا غرزماتا بیه غانووسکی نامنده اولان بو سفیرك مأموریتی ، کچن سنه لهستان ایله قریم خانی آره سنده عهدنامه عقد اولنمسندن نشأت ایتمشیدی . اوچ هفته صوکره ، ممیتلرنده اون کشی ایله قازاق مبعوثلری عرض وجود ایلدیلر . بونلر باب همایونك حمایه سنی استدعا ایله برابر لهستان ایله محاربه لری ختام بولدیغی وبودولیا کندیلرینه ترك اولندیغی حالده سنوی قرق بیك التون ویرکی اعطاسنی تکلیف ایدیورلردی . حضور شاهانه یه ، لهستان ایلچیسیله برلکده قبول اولندیلر ؛ ایلچی بو معامله دن شکایت ایلدی . صدراعظم ، قازاقلری ؛ لابس اولدقلری

---

(١) « بوندن اقدم طرف سلطنتدن نامۀ همایون ایله سید محی الدین هند پادشاهی طرفنه ایلچیلك ایله کوندرلمشیدی ؛ حالا هند پادشاهی اولان شاه جهاندن دخی سید حاجی محمد نام ایلچی مکلف هدایای کرانبها ایله کلوب اواخر رجبده آستانه یه وصول بولمشیدی » نعیما ص ٣٤٢ و ٣٤٣ . (مترجم)

قیون پوستلرندن تجرید ایله کندیلرینه خلعت کیدیردی ؛ ایکی مبعوث قرمزی چوقه‌دن معمول بر قاپانچه ، ایکی کاتب قرمزی شام قماشندن بر قاپانچه ، معیتلرنده‌کی اون کشی‌ده ینه او قماشدن بر خلعت آلدیلر . افلاق وویوده‌سی ماتیاس به‌سارابا، مولداویه وویوده‌سی لوپولی و اونك دامادی تیمو‌ته همیه‌لنیکی‌یی مغلوب ایتمش و تیموته‌یی سوچاواده قورشونه‌دیزمش اولدیغی کبی مولداویه پرنسلکنه لوغوتت کورکیزی اقامه ایله یکرمی بیك آلتون مقابلنده محمیسنك تصدیق امارتی متضمن برات آلمش ایدی ؛ اسکی مولداویه پرنسنك استانبولده بولنان اوغلی طرفندن واقع اولان مراجعت وادعانك فائده‌سی اولمادی . سلستره والیسی سیاووش پاشا ، بسارابه‌یه ، برنجیسی سکز بیك وایکنجیسی بش بیك غروش مقابلنده ایکی ساخته رادول صاتمق استهزاسنده بولنمش ایدی .

قریم خانی ، همیه‌لنیکی‌یه کوندرمش اولدیغی محرمی سفراغا واسطه‌سیله لهستان قرالنك کلیتلی براردو ایله بارده بولندیغنی وبواردونك ایچنده یالکز آلمانلرك یکرمی بیك کشی‌یه بالغ اولدیغنی خبر آله‌رق دشمن طوپراغنه استیلایه قرار ویردی . باغچه‌سرایدن عزیمتندن بش کون صوکره ، حکومتنك حدودنده واقع فرنك کرمانه واصل اولدی (۲۵ ایلول ۱٦٥۳ - ۳ ذی‌القعده ۱۰٦۳) . برکون استراحت ایله اوندن صوکره‌کی مرحله‌ده تاتارلرك اوزکولی [اوزی کولی] تسمیه‌ایتدکلری دینیه‌پره واردی . ایرته‌سی کون ترکلرك آق‌صو دیدکلری بوغ نهری ساحلارینه کلدی . بوراده ، طرف شاهانه‌دن خانه قلیچ و خلعت کتیرمکده اولان بکر اغا تاتار اردوسنه ملاقی اولدی [٥] . چاروغروده یرلشدکدن صوکره لشکرینی بار وقامینه‌که [قاپانچه] قدر بتون خطه‌یی تالان ایتمك اوزره کوندردی . مورخلر برچوق جنکلر وقوعنی یازارلرکه بونلرده نوبت بنوبت غالب ومغلوب اولمشلردر . اورینیده تاتارلر تله‌زینسکی قوماندسنده بر لهلی فرقه‌سنه غلبه ایتدیلر ؛ فقط زینقووچه‌ده سمبرغ و میکیه‌سا قوماندسنده له و مجارلره مغلوب اولدیلر . خوهولا نامنده‌کی قوماندان ، سیانقووچه‌ده واقع بر مصادمه‌ده نائل غلبه اولدیغی کبی بر اقلاو پالاتینی پوتوکی دخی سمونریجا کچیدنده تاتارلری بوزدی . ژان سایپه‌ها ، تاتارلری بارچقووادن طرد ایتدی ، وقلودینسکی ایکی بیك سواری ایله خانك بولندیغی کودرنچه‌یه قدر ایلریله‌دی . لکن حیوانات ایچون اوتك فقدانی وقیشك تقربی هرایکی طرفی تعطیل مخاصمه‌یه مجبور ایلدی . خان آتالغی ، تعبیر آخرله‌وزیری سفرآغایی له اردوسی جنرالنه کوندردی ، لهستان

قرالی‌ده بالمقابله وویتیقوویچی‌یی مأموراً قریم خانی نزدینه اوسال ایلدی ؛ آنجق عزیمتندن اوچ کون کچدیکی حالده مأمور عودت ایتمدیکی ایچون بغتةً تاتارلراوزرینه هجوم ایتدی (٤ کانون اول ۱٦٥۳). وویتیقوویچی کانون اولك سکزنده ، عقد صلح ایچون قرالدن مرخص تعیننه کلن عثمان آغا ایله برلکده ظهور ایلدی .
۱٦ کانون‌اول ۱٦۳٥ (۲٥ محرم ۱۰٦٤) ده لهستان مرخصلری بروسیچه پالاتینی ستانیسلاس لانقورانسکی وبیوك مارشال ژورژ لوبومیرسکی ولهستان قراللغی بیوك قانچلاری اتیه‌ن قوریچینسکی ایله معیتلرنده اون‌اغا بولندیغی حالده خانك مأمورلری آتالق وشیرین بك‌قامینیه‌ك‌اووه‌سنده براشدیلر. بوملاقاتده برنتیجه حاصل‌اولمادیغندن قرال تکرار تاتارلره هجوم‌ایدوب ایرته‌سی کون لهستانك هرسنه‌خانه برمقدارمعین اقچه تأدیه ایتمسی وایکی رهن ویره‌رك بورهنلرك هرسنه تسلیم هدایایه کله‌جك‌دیکر ایکی رهن ایله مبادله اولنمسی شرطیله عقدصلح اولندی . لهستان جنرالنك اوغلیله بروویوده رهن اوله‌رق تاتارلره تسلیم قلندی . خان درحال اوسیاتیندن حرکت ایتدی . وسفردن غنیمتسز کلدکلری ایچون شکایت ایدن‌لشکرینه خطه‌نك یغماسی ایچون مساعده‌یه مجبور اولدی . اسکی قوسطانتینوف شهری ضبط وتاراج ایدلدی. سفراغا واوغلی اسلام اغا ، دینیه‌سته‌ر سیرت ساحللرینه قدر برفرقه ایله بوشهرده خان اردوسنه التحاق ایلدی . بسارابانك محمیسی اتیه‌ن کورکیزه ایله ائتلاف اوزره بولنان راقوچی‌یه ، قازاق وتاتارلرك ایشلرینه اصلا مداخله ایتمه‌مسی وبونلرك مولداویایه، افلاقه ، ترانسیلوانیایه [اولاخ ، بوغدان ، اردل] تعرضلرینك او کنی آلمقله اکتفا ایلمسی ضمننده ، دیوان همایوندن امر ویرلدی .

۲۰ مارت ۱٦٥٤ (۱ جمادی‌الاول ۱۰٦٤) تاریخنده بوسنه والیسی فضلی‌پاشا، وندیکلیلرك فتین‌اوزرینه تعرضلرنده احرازایلدیکی مظفریتك اطروفه‌سی اولمق‌اوزره استانبوله ایکی‌یوزباشی وایکی‌یوزاسیر کوندردی. عثمانلی دونانماسنك پك‌مهم‌تجهیزاتی ترسانه کدخداسنك‌خستندن وصدراعظم ایله‌قاپودان‌پاشا آره‌سنده‌کی امتزاجسزلقدن دولایی تأخر ایلشدی ؛ فقط تونس وطرابلس غرب دونانمالرینك ورودی سفائن عثمانیه‌نك تدارکاتی تسریع ایتدی. وطرابلس بکلری‌بالدفعات حضور شاهانه‌یه‌قبول اولندی. وکندیلرینه طرف شاهانه‌دن پاره‌لر ویرلدی.ترسانه کدخداسی‌کندیلرینه تسلیمه مأمور اولدیغی تجهیزاتك برقسمنی ویرمه‌مك وطرف‌شاهانه‌دن احسان‌اولنان مبالغك برقسمنی‌ده کندیسی آلمق ایسته‌دیکی حالده موفق اوله‌مادی . دریا جنکی نه‌صورتله اجرا اولنه‌جنی حقنده قاپودان پاشا نزدنده برقاچ دفعه‌لرمذا کره‌اولنه‌رق

حکم قانونه توفیقاً تونس وطرابلس کمیلرینك صاغ وصول جناحی تشکیل ایتمسنه وآمیرال کمیسنك مرکزده بولنوب صوك درجهده لزوم کورلدکجه غوغایه کیریشمهمسنه قرار ویرلدی. برمعتاد ضابطانه خلعت توزیع ایدلدکدن صکره قاپودان پاشادونانماسی باربارووسك قبری یاقیننده‌ن طوپلایه‌رق یدی‌قله‌یه طوغری آچلدی، وفقط هروقت یاپیلدیغی کبی کیجه‌یی کچیرمك ایچون اورایه تیمور آتمادی؛ کدخدانك سوزلرینه باقیه‌رق همان کلیبولی‌یه توجه ایتدی. لیماندن اوچ قادرغه ایله چیقمش اولان علی پاشا، آق دکز بوغازینی محاصره ایتمکده اولان وندیك کمیلری آره‌سندن موفقیتله بریول بوله‌رق تنه‌دوس [بوزجه آطه] ساحللرینه‌وارمش‌ایدی؛ مصر سفینه‌لریله‌جزائر بحرسفید بکلرینك کمیلری ده اوراده طوپلانمش‌ایدی. عثمانلی دونانماسنك مجموعی قرق بش قادرغه، التی ماعونه، یکرمی‌ایکی بریغانتیندن متشکل اولوب وندیك دونانماسی یالکز اون‌التی بیوك کمی ایله سکز قادرغه وایکی غاله‌آسدن عبارت ایدی. عثمانلی دونانماسی‌بشکطاشدن حرکتدن بش کون صوکره‌هه‌له‌سپون‌منصبنده وندیك‌دونانماسنه هجوم ایتدی (۱۳ مایس ۱۶۵٤ ـ ۲۵ جمادی‌الاخری ۱۰٦٤). قپودان مراد پاشا، عادی برکیمجی اوروبه‌سیله، النده یای‌واوق آمیرال کمیسنی ترك‌ایله برفرقتینه بیندی، بتون خطی دولاشدی، هرنره‌یه لازم ایسه امداد ایدر، برطرفدن‌ده دشمنه اوق آتاردی. جنك آلتی ساعت دوام ایتدی، وندیکلیلرك قاپودان کمیسیله الك بیوك سفینه‌لرندن بری یاندی. جمهور بومحاربه‌ده اوچ‌بیك کشی ایله آدریاتیق کورفزی عموم قاپودانی فرانچسقو موروسینی‌یی غائب ایتدی؛ وندیك مورخلری عثمانلیلرك ضایعاتنی کندی ضایعاتلرینك ایکی‌مثلنه چیقاررلر؛ فقط عثمانلی مورخلری انجق بش یوز کشی ترك حیات ایلدیکنی یازارلر، قاپودان پاشا، مظفریتنی تبشیر ومهمات و عسکر ایستمك اوزره کدخداسنی استانبوله کوندردی. کندیسنه همان بش یوز یکیچری، بش یوز جبه‌جی، بش یوز طوپجی، مهمات، عسکره توزیع ومصارف مستعجله‌یه صرف اولنمق‌اوزره قرق کیسه آقچه کوندرلدی(۱). [اغریبوزدن] دونانما تینه‌یه [استندیله] دوغری یلکن آچه‌رق ایکی کون اوراسنی تخریبدن صوکره وندیك دونانماسنك بولندیغی میلویه [دکرمنلك] توجه اولندی. جمهور

(۱) نعیمایه نظراً. ص ٤۰۳ و ٤۰٤، بورایه شو فقره علاوه ایدلملیدر: « عثمانلی دونانماسی بومظفریتدن صوکره ساقیزه وارد‌قده اون بر جزائر قالیونی التحاق ایتدی. وندیکلیلرك انهزام‌واقع اوزرینه تکرار اون سکز چکدیری، التی ماونه، یکرمی ایکی پورتن دوناده‌رق یکیدن بر جنرال نصب ایده‌رك بونلری اطه‌لر آره‌سنه کوندردیکی خبر آلندی. دونانما ساقیزدن اسکری اطه‌سنه، اورادن آغریبوز طرفنه توجه ایلدی. (مترجم)

کمیلری کیجه‌لیماندن چیقوب ایرته‌سی کون ایکی دوننما، روزکارك شدتندن یاخود ویاخود هرایکی طرفك متقابلاً قورقمسندن دولایی طوپ آتشی تعاطیسیله بربرینك یانندن کچدی . سیدی احمد پاشا مخالف روزکار ایله مالووآزی‌یه [منکشه‌یه] کیده‌رك لکن متعاقباً ، ساقیز بوغازیله فوچه‌یه کیدن قاپودان پاشایه التحاق ایلدی . چه‌ریغو [چوقه] و کیفالونیه اطه‌لرینه کیدلمك حقنده‌کی بوتصوردن فراغتله تینه [استندیل] شهر معمورینك یغماسنه قرار ویردی . قاپودان پاشا ، ینه مهمات وامداد ایستمك اوزره کدخداسنی استانبوله اعزام ایلدی . (١٢ تموز ١٦٥٤ - ٢٦ شعبان ١٠٦٤). صدراعظم ، کدخدایی حضورینه قبول ایله شویله سویلدی: « بر چاووشك کوره‌بیله‌جکی ایش ایچون دوننمایی ترك ایدوب‌ده یاپمسی لازم‌کلن شیلرك کافه‌سنی یاپمش اولدیغمز حالده یکیدن مهمات وعسکر ایستمك ایچون کلمکه اوتانمازمیسك؛ ... » (١) کدخدا قورقه‌رق تبلیغنه مأمور اولدیغی خصوصلردن واز کچدی . قاپودان پاشا ، فوچه‌ده دوننمایی تعمیر ایتدکدن صوکره سلانیك ایمیروز [ایمروز] سقیروش [اسکری] وساقیزه کیده‌رك ساقیزده غرب اوجاقلری کمیلرینه رخصت ویردی ؛ تاکریده قدر بتون جزائر بحر سفیدی دولاشه‌رق ردوس طریقیله ازمیره کلوب بایرامی [قربان بایرامی] ازمیرده چیقاردی؛ اورادن ینه‌تیمور آله‌رق برقاچ‌قورصان وتاجر کمیسی‌ضبط ایتدکدن صوکره‌مظفراً استانبوله داخل اولدی . حضور شاهانه‌یه قبولنده الثان اسیرلرك خمسی اولمق اوزره سکز یوز اسیر تقدیم ایلدی ، واوچ خلعت کیدی . معیتنده‌کی مأمورلرك کله‌جك سنه ایچون‌ده خدمتلرنده ابقاسنی استدعا ایده‌رك مسئولی اسعاف ایدلدی (٢).

دوننمانك آق دکیزده بولندیغی صیرده استانبولده خبر آلندی‌که قازاقلر قاره دکیزك صول وصاغ ساحللرنده ازکلی و بالچیغه چیقمشلردر . باشقه حرب سفینه‌سی اولمادیغی ایچون بر قاچ اسکدار سفینه‌سی علی‌العجله تجهیز ودروننه یکی چری نفراتی ارکاب ایله سوندك کدخداسی محمود پاشا قوماندسنه ویرلدی . سلستره والیسی سیاووش‌پاشا بالچیغه چیقان قازاقلری اوره‌رق برقایقلرینی آلمش ایدی. یکی‌چریلرك راکب‌اولدقلری کمیلر ارکلی‌یه واردی؛ یکی‌چریلر بوراده اوقدر سیئات ایقاع ایتدیلرکه اهالی قازاقلری آرادیلر ؛ عودتده بر کمی ایله

(١) دهاسی وار : » بوقدر مال ومهمات ویردك ؛ هنوز نه ایش کوردی؛ اصابتله اوتور ، بر دها پاشاکه کیتمه . یوقسه سن بیلیرسك ! » نعیما ، ص ٤٠٥ . (مترجم»

(٢) حال‌بوکه اولجه‌برطاقم‌اشخاص جائزه‌لرینی ویروب بومنصبلرینی آلمشلردی. صدراعظم پاشا ، قاپودان پاشانك مظفریتنی وبوجائزه آلنمش آدملرك محرومیتنی صوك نسنده بیله عفو ایده‌مدیکی ایلریده کوریله‌جکدر . (مترجم)

بتون براورته نفراتی باندی. محمودپاشا، سرای برونی اوکنده کمیلرینی طوردیردی. صویلمش و تعدیات واقعه‌دن دولایی شکایته کلمش اولان ساحل اهالیسی پاشانک مظفریت آلاینده حاضر بولنمغه مجبور اولدیلر .

عثمانلی مورخلرینک باشقه عنوان بوله‌مایوب‌ده وقایع متفرقه نامیله صیره‌یه قویدقلری حادثات بوسلسلهٔ بی‌انفصال مظالم واعداماتدر. پك زنکین اولمق تهمتیله متهم بولنان کسندیره اغاسی قایقچی محمداغا وندیکلیلرله نامشروع برتجارت سایه‌سنده جمع خزائن ایتمك بهانه‌سیله اعدام اولندی . اسکی عاصی آبازه حسنك جلب خشنودیسی ضمننده صدراعظم سیواسك اسکی سپاهیلرندن استانبولده بولنان دلی سپاهی ایله حلبدن کوندریلان عمر بك زاده محمد بکی اعدام ایتدیردی. دلی‌سلیمان، دلی‌محمد، وکچن سنه برکارباندن یکرمی بیك غروش غصب ایتمش اولان برصاریجه اغاسی آتلرینی مال‌وازیاده‌چارلا تمقده‌اولان روم‌ایلی بکلربکی حیدراغازاده محمدپاشانك یاننه کیده‌رك استحما ایلدیلر؛ لکن حیدر اغا زاده بونلری زنجیره اوزدیره‌رق استانبوله کوندرمکله پای‌تختده بیونلری اورلدی. مصر والیسی محمدپاشا دونانمایه مصردن کمی کوندرمه‌مش اولمسنه معذرت اولمق اوزره کونده‌جکی کمیلرك تجهیزاتنه مخصوص مبالغی مصر قاضیسی ملا عبداللهك بلع ایتدیکنی درمیان ایلدی . قاضی تبریهٔ ذمت ایچون بتون مملکتدن‌شهادتنامه کوندردیکی حالده مأموریتی صدراعظم پاشایه‌مکلف رختلر تقدیم ایتمش اولان ابوالسعود زاده‌یه ویرلدی .

قیزلر آغاسی بایرام‌آغانك نفوذی سلیمان‌آغانك درجه‌سنه وارمشدی ؛ موره‌لی دفتردار کندیسی صدراعظم تعیین‌اولنمق اوزره پادشاهه التی‌یوز کیسه تکلیفنه بایرام آغانی توسیط ایتمشدی ؛ آغا علیهنده چورلمك ایستنیلن انتریقه‌یی صدراعظمه خبر ویردی . درویش محمد پاشا، دفترداری حضورینه دعوت‌ایله بوایشی سؤال‌ایتدی. موره‌لی، بونك دشمنلری طرفندن اویدیرلمش برشی اولدیغنه یمین ایده‌رك‌حرکتنك مستحق‌اولدیغی جزادن بودفعه یاقه‌سنی قورتاردی . برمدت صوکره ، قیزلرآغاسی بالذات‌پادشاه ووالده سلطان علیهنه‌استعمال نفوذ ایتمك ایستدیکندن‌آزدها‌مأموریتنی غائب ایده‌جك ایدی . بایرام کونی سلطان محمد ، اندرونده قوریلان تخت اوزرینه جلس‌اوله‌رق‌معتادقدیم‌وجه‌ایله خدمهٔ‌خاصه‌نك‌اجرا ایتمکده اولدقلری‌اویونلری تماشا ایده‌رك کنجلکی حسبیله بوندن پك محظوظ اولمقده ایدی . معلم پادشاهی اختیار خادم ریحان آغا ، خدمه‌دن بری پادشاهك مظهرنظرالتفاتی اولورده حرم‌همایونده نفوذ قازانیر ملاحظه‌سیله، سلطان محمدی خدمه‌نك ایچندن چکوب چیقارمق‌ایچون

قیزلر آغاسنه اخطاراتده بولندی . بایرام بونصیحت عاقلانه‌یی تقدیر ایله تختك یاننه کاوب یرلشه‌رك پادشاهه کندی دائره‌سنه چکلمه‌سنی آمرانه وضع ایله اشارت ایلدی . پادشاه « لالا ، اجدادیمز ، خدمه‌نك ممارسه ومهارتلرینی کوستره‌بیلملرینه وسیله اولمق ایچون ، بایرام کونلرینی بوراده کچیره‌کلمشلردر ؛ بزده بوتماشادن محظوظ اولیورز » دیدی . قیزلر آغاسی میرلانه‌رق والده‌سلطانك یاننه کیدوب دیدی که(۱) « پادشاه‌نه‌ایچون کیجه‌یی خدمه‌ایله برلکده کچیریور ؟ بیلمزمیسکزکه بودلی‌قانلیلرك آره‌سنده ، پادشاهی سزك نفوذیکزدن قورتارمق ایچون احراز محرمیته چالیشانلر واردر . » والده سلطان « آغا ، دیدی ، بنم آرسلانم معصوم برچوجقدر . بواویونلردن خوشلانیور ، کیجه یاریسنه قدر براق اوتورسون ! » بایرام آغاهان خاص اوطه‌یه شتاب ایله یر اوپدکدن صوکره پادشاهه « ایچری بیوریکز ، والده سلطان بویله ایستیور » دیدی سلطان محمد والده‌سنه اطاعته معتاد اولدیغی ایچون حدتنه غلبه ایله تختدن ایندی . فقط اویونلرینه وقوعه‌کلن بومداخلهٔ ناکهانی ایله معتادی اولان احساتلری غائب ایدن خدمهٔ خاصه قیزلر آغاسنك اطرافنی احاطه وآماج تحقیرایلدیلر . حتی ایچلرندن بری آغایه قارشی‌خنجر چکدی ، بایرام اولومدن کوچ قورتیله‌رق بالطه‌جیلرك حمایه‌سیله یاقه‌سنی قورتاره بیلدی . خدمه ، صوك علوفه توزیعنده ویریلن مسکوکاتك مغشوش اولمسندن دولایی چوربا ایچمکدن امتناع ایله دفتردارك خانه‌سنی یغماایتمش اولان یکی‌چری وسپاهیلری کندی طرفلرینه جلب ایتمك ایچون اونلره خبر کوندردیلر (۲) ؛ خادملرك تحکملرینه دها زیاده‌تحمل ایتمه‌مکه تشویق ایچون کاغدلر یازدیلر . سپاهیلر ، یکی‌چری آغاسنك توتون ایچنلر وتوتون صاتانلر حقنده کوستردیکی معاملهٔ شدیده‌دن دولایی اخیراً بعض قاریشقلقلره جرأت ایتمشلردی . یکی‌چری آغاسی کنعان پاشا ، قهوه‌خانه‌لرك قاپانیلمسنی واله کچن‌چبوقلرك قیرلمسنی امرایتدیکی حالده سپاهیلر آدملرینی دوکه‌رك « اکر برعصیان دومانی چیقارتمق ایستمزسه‌کز بزی ، توتونلریمزی ایچمکه راحت براقیکز » دیمشلردی . بونلر ، آلدقلری کاغدك حقیقةً خدمه طرفندن‌می کوندرلدیکنی

(۱) نعیمانك تعبیرینه کوره « ولی نعمتی قیصقانق غیرتنه مغلوب اوله‌رق سینه‌سی طبل شاهی کبی کورلیه‌رك » دیشاری چیقوب والده‌سلطانه اوست‌پرده‌دن سویلمکه باشلادی . ص ٤٢١ . (مترجم) .

(۲) خدمهٔ‌خاصه بایرام اغانك یوزینه قارشی « خاندان سلطنته خیانت فکرنده اولدیغکی طویمادق‌می صانیرسك ؟ » دیه شهزاده‌لره سوءقصد افتراسنده بولنمش اولدقلری کبی یکی‌چری وسپاهیلره یازدقلری کاغده دخی بوافترایی علاوه ایتمشلردی . نعیمایه مراجعت ، ص ٤٢٢ و ٤٢٣ . (مترجم)

تحقیق ایچون آدملر ارسال ایلدیلر . صدراعظم وشیخ الاسلام ، جاسوسلری واسطه‌سیله شو حرکتدن همان خبردار اولدیلر. ابوسعید، بودرلو احوالده خدمه‌نك تهدیدلری اوزرینه صورت موافقت کوسترمك نه‌قدر تهلکه‌لی اوله‌جغنی بیان ایلدی؛ دیکر طرفدن خدمه‌نك‌ده شدت انفعالی تسکینه چالشدی. نهایت « وخیم نتیجه‌لره منجر اولمسی ملحوظ اولادن بوحادثه ، دها زیاده مشکلات کورنمکسزین باصلدی؛ خدمه‌دن دارالسعاده اغاسنه خنجر چکمش اولان شخص ایله اك زیاده تحریکاتده بولنانلردن برقاچی طرد ایدلدی .

بوسنه ایچنده خزینهٔ دولت مصرك اك زنکین آدملرندن [بلاوارث وفات ایدن] برینك ثروتیله زنکینلشدی ؛ جرجه‌لی علی بك نامیله یاد اولنان بو آدم [املاك وعقارندن ماعدا] اللی قدر محصولدار کویلردن سنوی بش یوز کیسه آلیر ، هر کون درت بیك اشك ایشلدیر ایدی ؛ بحراحمر سواحلنده‌کی (۱) زمرد معدنلرندن سنه‌ده بیك کیسه آلیردی. ثروتنك برقسم کلیسی مصر والی ومنلاسی واعیان وکباری طرفدن غصب اولنمقله برابر خزینهٔ دولته برمبلغ جسیم کیردی .

۱۶۵٤ ایلولنك اوتوزنده (۱۸ ذی القعده ۱۰٦٤) مزراق شکلنده برعلامت جویهٔ شعله‌دار (۲) پای تخت اهالیسنی قورقوله دوشوردی . بر طاقمی طاعونك آوتمسنه ، بر طاقمی‌ده اندفاعنه علامت صایدیلر ؛ فقط بعضلری‌ده دها قورقونج بر معنایه حمل ایله ممالك عثمانیه‌یی یالکز طاعون دکل ، قحطده دوچار شدائد ایده‌جکنی خبر ویردیلر . عثمانلیلرجه « افلاق وویوده‌سی » دیه معروف اولوب مورخلرك « خنزیر » تسمیه ایلدکاری ماتیاس بسارابانك وفاتیله خزینه‌یه انتقال ایدن یدی یوز کیسه اقچه عسکرك تأدیهٔ مواجبی ایچون باعث سهولت اولدی .

(۸ نیسان ۱۶۵٤) ؛ اوچ آی صوکره (تموز ۱۶۵٤) ، قریم خانی اسلام کرای ارتحال ایلدی ؛ مقدما خانلقده بولنمش اولان برادری محمد کرای ردوسده اولدیغی حالده طرف شاهانه‌دن استانبوله دعوت ایله شبه جزیره‌نك حکمدارلغنه نصب اولندی. خان، طرابیه‌دن کچرکن کمرك امینی طرفندن استقبال ایله مکلف برضیافت چکلدی. تکرار کمی‌یه بینمك اوزره ایکن قازاقلرك کندیسنی اله کچیرمك ایچون دکیزی طوتمش اولدقلرینی خبر آله‌رق قاره‌دن کیتمکی احتیاطه موافق بولدی .

---

(۱) نعیمایه نظراً بومعدنلر صعید ایچنده ایدی . ص ٤٤٩ . (مترجم)

(۲) اقشام نمازندن صوکره « بر مزراق قدرندن اوزون قول قالینلغنده بیاض وبراق آتش مثال برشعله بین المشرق والجنوب نازل اولوب کوندوز کبی دنیایی روشن ایلدی ». نعیما ، ص ٤٤١ . (مترجم)

مصرلی بکك وافلاق پرنسنك ترکەلریلە خزینەسی مالامال اولان پادشاه، درویش محمد پاشایە صدر اسبق خلیل پاشانك آلای کوشکی یاقیننده‌کی سراینی ویری؛ صدراعظمك کندی مصرفیلە تفریش ایلدیکی بو کوزل اقامتگاه اوزماندن بری ـ یوز یتمش ایکی سنەدر ـ دائرۀ صدارت، باب عالی اولەرق قالمشدر.

ارتکاب، ادارەنك هرشعبەسنی اخلال ایلدیکی کبی علمایەده سرایت ایتمشیدی. اناطولی وروم ایلی قاضی عسکرلری تمك زاده وقاضی زاده سلفلرینك استعمالات سیئەسنی فرسخ فرسخ کچمشلردی: توجیه ایتمش اولدقلری قضالری، متصرفی وفات ایتمش دیە صاتارلردی. اوتەکی قاضی کلوبده شکایت ایدنجە ـ هیچ اجرایە اقتران ایتمیەجك ـ مواعید جمیلە ایلە صاوارلردی. بر دیوان کونی موقوفاتجی قارە عبدالله ایکی قاضی عسکر حاضر ایکن دیوانە کیروب ایشنی عرض ایتدکدن‌صکره مطایبە قبیلندن اللرینی قالدیروب صدراعظمە دعا وقاضی عسکرلری ثنا ایلدی. صدراعظم، قارە عبداللهك بو ثنادن مقصدینی سؤال ایتدی؛ اوده «سلطانم، بر جکر کوشەم قولکز حمایە طوتلمشیدی؛ بیك علاج یاپدم، فائده ویرمدی. نهایت حمایە (ای صیتمە، شو چوجغی براقازسەك اناطولی افندیسی امام زادەنك هپ کناهلری سنك بوینکە اولسون) دیدم؛ همان او ساعت چوجغی براقدی» جوابنی ویردی. بتون دیوان کولمکە باشلادی. صدراعظم «یانیچون روم ایلی قاضی‌عسکرینك کناهلرینی حوالە ایتمدك؟» دینجە قارە عبدالله شو جوابی ویردی: «یوق سلطانم، اونی بویلە کوچك شیلرە صرف ایتمم؛ چوجقك طاعونە صاقلارم.» بوقدر علنی برتحقیرە قارشی ایکی‌قاضی عسکرك مأموریتلرنده بقالری قابل اولمادیغی ایچون‌عزل‌ایلە یرلرینە سنان‌زاده وقدسی‌زاده نصب‌اولندی. معزول قاضی‌عسکرلر کندیلرینە ویریلن آرپەلقلری قبول ایتمیوب شیخ‌الاسلام حقندە آغیر سوزلر سویلدکلری کبی اورتەده معزول اسیری زاده مفتینك ارتکاباتنە، اجرا ایتدیکی حقسزلغە دائرکندیسنە برکاغد یازدی. مأموریتلرینی غائب ایتمش اولملرندن دولایی ناخشنود اولان اون ایکی قدر قاضی، شیخ‌الاسلامك مساویسنە دائر بر کاغد یازەرق حرم همایونە کوندردیلر. پادشاه، بو صیرەده امضاسز بر عرضحال (١) آلدی‌کە برچوق اسنادات وشدتلی شکایات ایلە مالی اولەرق ادارەنك بتون سیئاتی آچیق بر صورتده تصویر اولنمشیدی. سلطان محمد، بویازینك پیش انظارینە عرض ایتمکده اولدیغی لوحەدن متأثر اولەرق علمادن مرکب برمجلس عمومی عقدایتدی.

(١) بونك یازیسی «زنە خطنە مشابە مختلط نسخ خط» ایمش. نعیما، ص٤٣١. (مترجم)

مفتی ایله قاضی عسکرلر اویله ترتیب ایتدیلرکه علمادن یالکز ساده دللکلری جهتیله کندیلرندن قورقلمیانلر مجلسه قبول اولنه‌رق شکایتلرینی بیانه مقتدر اولانلر، صیره‌لری کلدیکی زمان کندیلری‌ده کیره‌جکلری و عدیله دیوان خارجنده الیقونیله‌جق ایدی. امضاسز کاغد مجلس حضورنده اوقوندی؛ شیخ‌الاسلام بونی رد ایتمك اوزره اوزون بر نطق ایراد ایلدی. اوندن صکره صدراعظم سوزه باشلایه‌رق ارباب حسد ایچون مقدس عدا اولنور برشی اولمایوب عصمت مریمه بیله طعن انداز افترا اوله بیله‌جکلری مآلنده فارسی بر بیت ایله ختم کلام ایتدی (۱). منصوب قاضی عسکرلر، صدراعظم پاشا و شیخ‌الاسلام افندی حضراتنك محامدینی اطرا ایله برابر ورقه‌ده نقیب افندی حقنده یازیلان سوزلرك‌ده افترادن عبارت اولدیغنی بیان ایلدیلر. قاضیلردن ایچری دخوللرینه مساعده ایدلمش اولان ایکی اختیار آدم، «اخفشك کچیسی کبی» [۶] باشلرینی صاللایوب «بزده بویله بیلیرز» دیه تصدیق ایتدیلر. مفتی یکیدن سوزه باشلایه‌رق بو ورقه‌ٔ اسنادیه، معزول اولان قاضی عسکرلرله ویریلن آرپه‌لقلری آزدر دیه قبول ایتمین دیکرلرینك ایشی اولدیغنی بیان ایله ممك زاده و اسیری زاده‌نك نفیلری لزومنی اتیان ایلدی. حلول نوبتلرینه انتظاراً سرای قاپیسی اوکنده قالمش و مفتی ایله قاضی عسکرلر علیهنده نطقلر حاضرلامش اولان قاضیلر، صدراعظم و مفتی ایله و قاضی عسکرلرك آت اوزرنده و بتون معیتلریله چیقوب کلمکده اولدقلرینی کوردیلر. درویش محمد پاشا ایله شیخ‌الاسلام، هم عنان کیده‌رك ذات شاهانه‌نك او کون مجلسده کوستردیکی طور حکیمانه و عادلانه‌دن یوکسك سس ایله بحث ایتمکده و آدملرینك کورولتیلری، اغفال اولندقلری جهتله منفعل بولنان قاضیلرك کفت و کوسنی باصدیرمقده ایدی. ایکی معزول قاضی عسکر ایله اونلرك هوادارلرندن معهود ورقه‌نك کاتبی اولدقلری مظنون اولان ایکی کیشی نفی اولندیلر. دیوانده‌کی نطقندن صوکره صدراعظمه برقیریقلق کلمش، وصفه‌ده مرمر اوزرینه اوتورمسیله کیفسزلکی آرتمش ایدی. (۲). ایرتسی کون دیوانده مقامنده بولنورکن اوزرینه بر تیتره‌مه کلدی، خانه‌سنه

(۱) او بیت فارسی:

«چون حسودان دیدهٔ شرم وحیا برهم نهند * تهمت آلودکی بردامن مریم نهند» بیتیدر. نعیماده بونی صدراعظمه سویلدیرسه‌ده تزیین کلام ایچون نعیما و یاخود اوکا مأخذ اولان مورخلردن بری طرفندن ایراد ایدلمش اولمالیدر. (مترجم)

(۲) رقعهٔ شکایت اسکدار باغچه‌سنده اوقونورکن حضور همایونده زیاده‌جه قیام ایتمش، یورغون دیشاری چیقدقده مرمر صفه اوزرنده یارم ساعت اوتوره‌رق برودت تأثیر ایلمش ایدی، اقشام یکده دخی «غلطه‌دن کله حاضر مزعفر بالق چورباسنی وافر اکل ایلدیلر» نعیما، ص. ٤٤۲ (مترجم)

عودتنده فلجه اوغرایەرق برطرفی حرکتدن قالدی (١) بو خبر اوزرینه پادشاه اسکدارودن استانبوله عودتله سرطبیبی ، احوال صحیەسندن معلومات آلمق اوزره درویش محمد پاشایه گوندردی (١٢تشرین‌اول١٦٥٤ ـ ٣٠ ذی‌القعده ١٠٦٤) . صدراعظمه برخلف تعیینی اقتضا ایدییوردی؛ لکن بایرام مناسبتیله دیکر اکابردولت کبی صدراعظمكده تقدیم ایده‌جکی هدایا غائب اولمامق ایچون، تبدیلی، اون‌کون صوکره حلول ایده‌جك عیداضحایه تأخیراولندی. سرایده، پادشاهك بالذات درویش محمدپاشایی عیادته کیده‌جکنه دائر برسوز چیقدی؛ صدراعظم ، بویله برشرفه نائل اولمسندن دولایی لایق اولدیغی وجهایله عرض تشکر ایده بیلمك اوزره هدایای جدیده تهیئه‌سنه لزوم کوردی . لکن روایت تأکد ایتمیوب صدراعظم شویله بر تذکره آلدی : « بنم لالاجغم ، الله رضاسی ایچون بکا دوغری خبرویر: خسته‌لغك قابل علاجمیدر ، دکلیدر ؛ زیرا دین ودولت اموری تعطیل قبول ایتمز . علاج قابل ایسه مادام‌که سن حیاتده‌سین سکاعزل یوقدر. علاج قبول ایتمزسه اعلام ایلیه‌سین.» درویش محمد پاشا ، بویولده جواب یازدی : « بنم شوکتلی ، کرامتلی خنکارم ، مزاجم درستدر ، وعقل و فکرمده اختلال وتغییر یوقدر ؛ آما برالله برآیاغم حرکت ایتمز . حکما فلجدر ، دیرلر ؛ لکن بعض حاذق طبیبلر قابل علاجدر ، دیدیلر؛ حالا [شیمدی]معالجه‌یه مشغوللردر. فرمان پادشاهمکدر.» سرایك سرطبیبی والده سلطان وپادشاه طرفندن استجواب ایدلدکده « درویش محمد پاشانك خسته‌لغی ناقابل تداویدر » جوابنی ویردی . بنابرین یکی برصدراعظم انتخابی دوشونلدی . درت معزول صدراعظمدن ـ که مراد، ملك احمد، سیاووش، کورجی پاشالردر ـ طقسان التی یاشنده بریر اولان کورجی پاشا ، سنی حسبیله اقتدار خدمتدن ساقط اولدیغندن دیکر اوچیله موره‌لی دفترداردن وحلب والیسی ایپشیرپاشادن هربرینك سرایده طرفکیر ومخالفلری وار ایدی. مفتی سیاووش پاشایی طوتار ایدی . لکن درویش پاشایه خلف انتخابی ایچون عقداولنان برمجلسده سلطان محمدك ندماسندن بری سیاووش پاشایی یادایتمکله والده‌سلطان پرده‌نك آرده‌سندن « سیاووشك‌عظمتی بنم ارسلانمدن زیاده‌در ، اویله متکبر آدم نصل قوللق ایدر ، ونه خدمت وجوده کتیرر ؟ » دیدی؛ سیاووشی سومین قیزلر اغاسیله دیکرخادملرده بویولده‌سویلدیلر.

(١) دیوانده حما ایله برتیتره‌مه حادث اولوب سرایینه کلدکده باشدن برجانبنه برماده منصب اوله‌رق برالی ، برایاغی حرکتدن قالدی ؛ نعوذبالله تعالی فلج دیدکلری صدراعظمه مبتلا اولدی » نعیما ، ص ٤٤٢ . ذی‌الحجه اوائلنده صحیح اولان طرفنده‌ده اثنه اینوب طرفینی عجلدن قالدی . ص ٤٤٣ . (مترجم)

والده سلطان موره‌لی دفتردار، خادملر ملك احمد پاشا ایچون رأی ویردیلر؛ لکن احمد پاشانك دشمنلری، اسکی والده سلطانك قاتللری حیاتده ومنصبده اولدقچه بر صدراعظمك استقلال تام ایله ادارهٔ امور ایده‌میه‌جکنه دائر برسوز سویلمش اولدیغنی ماهرانه نشر ایده‌رك اونك انتخابنه مانع اولدیلر. خاص اوطه‌لی طاقمی، خدمه‌لکدن یتشمش برینك صدارته کلمسنی آرزو ایتدکلرندن ـ کندیسنه عایشه سلطانك تزویجی ده وعد اولنمش اولان ـ اپشیر پاشا ایچون رأی اعطا ایلدیلر. عایشه سلطانك باش آغاسی مرجان آغا، خادم آغالرینی مواعید جمیله ایله اپشیر طرفنه جلب ایتمك ایستردی. پادشاه و والده سلطان اپشیر ایله مراد پاشا آره‌سنده بی قرار و متموج ایدیلر. صدراعظم بو مذاکراتك جمله‌سندن خبردار اوله‌رق و کندیسنك کیفی اولان قاپودان مراد پاشانك صدارتنه مانع اولمق ایسته‌یه‌رك مهرك اپشیره کوندرلمسنی شیخ الاسلام واسطه‌سیله پادشاهه توصیه ایلدی. ایشته بو صورتله‌درکه صدراعظملق، بو مقام رفیعه آرزوکش اولانلرك الك اقتدارسزینه توجیه اولندی.

بیوك میرآخور، رفاقتنده یالکز التی کشی اولدیغی حالده، باشنده بوستانجی ضابطلرینه مخصوص کلاه ایله (١)، مهر همایونی حلبده اپشیر پاشایه ایصال ایتدی. میرآخورك وصولنده اپشیر پاشا قیام واستقبال ایده‌رك مهری اخذ وتقبیل ایتدی؛ اوندن صوکره یرینه اوتوروب قاشلرینی چاتەرق میراخوره برطور حدت ایله دیدی‌که: « مهر شریفی درکاه عالی قاپیجی باشیسنك قرق نفر اسکوفلی قاپیجی ایله کتیرمسی معتاد اولدیغی حالده، بره خوارده سایس، سن کندی اقرانك برقاچ اراذل ایله منزله بینوب بولوند قیافتیله مهر کتیرمه‌ك نه‌دن اقتضا ایتدی؟ باشکه صاودیغك قرمزی مقدمی، لوند لباسنی چیقارمه‌دن بو هیئت ایله حضوریمه کلمکدن نیچون اوتانمدك؟ » بیوك میرآخور، شو صورت قبول اوزرینه باشندن آیاغنه قدر رعشه‌دار اوله‌رق جواب اوله‌جق برسوز بوله‌مادی. اپشیر دوام ایتدی: «دوغری سویله، مهری کتیرمك خدمتنی قاچه آلدك؟ دوغروسنی سویله‌مزسه‌ك سنی اولدیریرم. » بیوك میراخور ککه‌لیه‌رك سکز کیسه‌یه آلدیغنی سویلدی. اپشیر « دوغری سویلدك، سن کلمزدن اول بن خبر آلمش ایدم: یا بیوك میراخورلق منصبنی قاچه آلمش ایدك؟ » دیدی؛ بدبخت مخاطبی « یکرمی کیسه‌یه » جوابنی

(١) باشنده قرمزی مقدم، بلوك باشی هیئتیله، یول لباسیله اپشیرك حضورینه کیردی. نعیما، ج ٦، ص ٤. (مترجم)

ویردی. اپشیر، میرآخوره کندی آغالرندن صوکره الك اشاغی‌یه اوتورمسنی اشارت ایله آرتق بر دها اوکا خطاب ایتمدی. میرآخورك استانبوله عودتنه مساعده کوسترمدی. پادشاهه یازدی‌که مملکتده ظهور ایدن قاریشقلقلر کندیسنك وجودینه لزوم کوسترمکده اولدیغی ایچون اعادهٔ آسایش ایتمدجه عزیمت ایلیه‌جکدر. بو جواب عمومی بر کفت وکویی موجب اوله‌رق اویله بر صدراعظمك انتخابی ایچون رأی ویرنلری پشیمان ایلدی. اپشیرك همان کلمسنی آمر برخط همایون ایله برخاصکی حلبه کوندرلدی؛ صدراعظمك محبلری‌ده خاصکی ایله بو مآلده مکتوبلر ارسال ایلدیلر. خاصکینك وصولنده، اپشیرپاشا خط همایونی دیوانده اوقویه‌رق بعده خطك موصلنه خطاباً دیدی‌که: «باقه، بره‌بوستانجی، سز بنی سائر وزرا کبی‌می قیاس ایدرسکز؟ همان استانبوله کیده‌یم‌ده زمام اداره‌یی اللرینه آلان ندمانك فرمان بری اوله‌رق اوتور دیرلرسه اوتوره‌یم، قالق دیرلرسه قالقه‌یم، اویله‌می؟ سوریه، مصر، بغداد، اناطولی بتون اختلال ایچنده‌در؛ بو اختلاللری دفع ایتمدجه استانبوله کیتمه‌نك فائده‌سی نه‌در؟ بونلره کرکی کبی نظام ویردکدن استانبوله کیدر، مناصب دولتی صاتان ارتکاباتی رفع ایدرم.» اپشیر پاشا، خاصکی‌یه بو صورتله رخصت ویرمکله خاصکی استانبول ایچون مکتوب ویره‌جکمی‌دیه سؤال ایتمك ایچون بیوك میرآخوره کیتدی؛ میرآخور اغا «معاذالله! قاچ باشم وارکه مکتوب ویره‌یم! کیت، کوردیککی سویله.» اپشیر ایالات متجاوره‌نك بتون آلای بکلرینه، سنجاق بکلرینه، یکیچری وسپاهی ضابطلرینه تحریرات عمومیه کونده‌ره‌رك دولتده ارتشانی اورته‌دن قالدیرمق وحقانیتی اعاده ایتمك ایچون اتخاذی لازم‌کلن تدابیر حقنده مذاکره ایدلمك اوزره ایلك‌بهار ابتدالرنده قونیه‌ده طوپلانملرینی امرایلدی. سپاهیلره «ولدش» و«غلامیه» ویره‌رك یکیچریلرك استحقاقلرینی قانونه کوره تسویه والتونه یوز یکرمی وغروشه سکسان اقچه رایج تعیین ایده‌جکنی وعد ایتدی. بتون اناطولی وقایع عظیمه‌یه انتظار ایله اپشیری ــ یکی برصورت انتظام تأسیس و بنای دولتی توثیق و تأیید ایده‌جك ــ بر مهدی اولمق اوزره تلقی ایدیوردی. خاصکینك استانبوله کتیردیکی خبر، سرایی وشهری هیجانه دوشوردی، آرتق هرکسجه آڭلاشیلدی‌که صدراعظم، پادشاهه اطاعتدن امتناع ایتمکده اولوب یاقینده عصیان علنی حالنده بولنه‌جقدر. بونك انتخابی مسئولیتی اك‌زیاده مفتی ایله (١) مرجان آغایه تحمیل اولندی، الیوم

(١) مفتی ابوسعید افندی تثبت کوستردی، شیوع بولان سوزلره هیچ اهمیت ویرمیه‌رك کیمسه‌یه اظهار اضطراب ایتمزدی. مجلسنده اپشیر پاشایه دائر سوز سویلینلره طمطراق بی محابا ایله مقابله ایده‌رك «را» یی «غین» صورتنده تلفظ ایلدیکی ایچون «شمدی فی‌نفس‌الامغ

باش‌محاسبه‌جی اولان رئیس سابق موقوفاتی ، قائم‌مقام منصبنه ترفیع اولنمش اولان ملك احمدپاشایه (١) خزینه‌دن ایکی‌یوز اللی کیسه آله‌رق الك مستعجل لوازم تدارك اولنمسنی وبتون ایالات والیلرینه تحریرات عمومیه ارسالیله ایپشیرك عصیانی اعلان ایدلمسنی تکلیف ایتدی . ملك‌احمدپاشا ، بوحرکت جسورانه‌یه جرأت ایده‌مدی . کندیسی صدرات‌ه‌کچمك ایستیوردیلمسندن قورقدی . والده‌سلطانك نصیحتی‌اوزرینه مرجان آغا ، عودتی تعجیل رجاسنده بولنمق اوزره ، یکرمی بالطه‌جی ایله ایپشیره کوندرلدی . ایپشیر پاشا ، ١٦٥٤ کانون‌اول ابتداسنده حلبدن انطاکیه‌یه کیتدی ؛ هراوغرادیغی یرده موره‌لی دفتردارك اجرا ایتدیکی التزاماتی فسخ واستانبولده صاتیلان ایالاتی کندی آدملرینه توجیه ایتمکده ایدی . بوجمله‌دن اوله‌رق،پادشاهه سکز بیك آلتون ووالده سلطانه‌یاشماق بهاسی نامیله ایکی‌بیك آلتون ویرمك‌اوزره حلبی طیار پاشانك اوغلنه ویردی ؛ حال‌بوکه حلب ایالتی یوزبیك غروش جائزه ایله استانبولده باشقه‌سنه صاتلمش ایدی . ایپشیر ، الکابی دوستلری اولان‌اسکی عاصی آبازه حسنی ، کورد محمدی ، بك‌زاده عیسـایی یانـنه کتیرمش ، وانطاکیه‌یه قیصه مرحله‌لرله یورومش ایدی ؛ انطاکیه‌ده ، حقلرنده شـکایت واقع اولان قاضیلری عزل، ودعاوی‌یی بالذات فصل ایلدی. شام‌بکلربکی دفتردار زاده‌یی‌ده عزل‌ایده‌دك یرینی کندی محمیلرندن چرکس کنج شهسوارزاده‌یه توجیه واونی‌بومناسبتله وزارته

طشغه‌ده‌نجه اختلال اموغ واضطغاب واغدغ . بوعصغده مهغ شغیفك‌طشغه‌ده بولندینی‌معقول اولدی . اطرافده اولان اموفی کوغوب بعده کاوغلر » دیمکدن بشـقه سوز سـویلمزدی . نعیما ، ص ١٢ . سلطان عبدالحمید خان ثانی دوری شیخ‌الاسلاملرندن عریانی‌زاده احمداسعد افندی مرحوم‌ده بوصورتله رایی غین سویلمکارندن ـ کنجلکنده پدریله آرقداشـلق ایتمش اولدینی ـ رجال‌علمیه‌دن، مرحوم‌انشته‌م‌پاشماقجی‌زاده عزیزبکه‌لطیفه‌وفا کارانه‌اوله‌رق «نه‌غه‌ده اوکنجلك‌زمانلفی؟ مغحوم‌پدغکزله آغاباغه‌لره‌بینه‌غدك چغبیجی چایغندن(غیغ!) دیه‌کیدغدك!» [نره‌ده اوکنجلك زمانلری ؟ مرحوم پدریکزله آرابه‌لره بینردك ، چربجی چایرندن (غیر!) دیه کیدردك] دیدکارینی عزیز بك متشکرانه حکایه ایدرایدی . عزیزبك سلطان مراد خان خامسك سلطنت سه‌ماهه‌سنده اماملق خدمتیله شرفیاب اولمسیله دورحمیدیده استانبولده‌بولنمامغه محکوم اولوب فقط عریانی زاده عزیز بکی برنیابتدن برنیابته تحویل ایده‌رك «منفی» بولندیغنی حس ایتدیرمه‌مکه چالشمش ایدی ؛ عریانی زاده‌نك ارتحالندن صوکره عزیزبك اون‌درت‌سنه حلبده اقامته مجبور قالمشدر . اسعد افندی مرحومك وفاکارلغی بزی بووسیله ایله کندیسنی رحمتله یاد ایتمکه مجبور ایلدی . (مترجم)

(١) ملك احمد پاشـا ، ملکی خاتونه ملك بر خانه‌سنی تملیك ایله بیع وقبض ثمن حجتنی کوندرمش اولدیغندن قائم‌مقاملق اونك شفاعتیله احمدپاشایه توجه ایتمش ایدی . نعیما ، ص ٤ . (مترجم)

ترفیع ایلدی . آطنه‌یه وصولنده والی محمود پاشایی، اهالئ بلده‌نك بعض شکایاتندن دولایی ، حبس ایتدی ؛ قره‌مان دفترداری‌نده او معامله‌یی یاپه‌رق مؤخراً اعدام ایتمشدر . باش میرآخور، عودته مأذون اولمغله استانبوله کلدی ؛ استانبولده مالیه مأمورلری، موره‌لی دفتردار، کمرك امینی حسن آغا، کدخداسی دلی برادر ابشیرك اجراآتندن دولایی پك اندیشناك ایدیلر . موره‌لی دفتردار اگر کندیسی سردار تعیین اولنور، وچرخه‌جیلق قاطیرجی اوغلنه ویریلیر ایسه‌ابشیری محو ایتمکی تعهد ایده‌رك صدارته طالب اولدی. بو تکلیف، پادشاهه ووالده سلطانه عرض ایدلدی. لکن قاپودان پاشا ، موره‌لینك صدارتی دولته ابشیرك بقاسندن زیاده مضر اوله‌جغنی دوشونه‌رك بوصورته مخالفت کوستردی . ابشیر ، قونیه‌یه کیردیکی کون برکورد بکیله سابق شام والیسنك کدخداسنك باشلرینی کسدیردی . لادیك ، بولوادین طریقیله کله‌رك قره‌حصارك اوته‌طرفنده واقع چوبانلیده ، تبریك مأموریت ایچون یکیچری ارکان حربنك کوندرمش اولدیغی سلیمان آغایی قبول ، وبوکا مغایرقانون اوله‌رق کورکلی خلعت وایکی کیسه پاره احسان ایلدی . کوتاهیه‌جوارنده ، اختیار کوپرولو محمد پاشا ، ابشیری استقباله کلدی ؛ ابشیر ، محمد پاشایی ملتفتانه قبول وعهده‌سنه طرابلس سنجاغنی توجیه‌ایله ازنیقه برابر کتیردی. ازنیقده، کوپرولو، اوغللری احمد ومصطفی بکلردن آیریلوب طرابلسه کیتدی ؛ لکن طرابلس، اوجه طرف پادشاهیدن باشقه‌سنه تفویض اولندیغی ایچون محمدپاشا صرف‌نظر ایتمکه مجبور اولدی .

درویش محمد پاشا ، نتیجهٔ نزول اوله‌رق استانبولده وفات ایتمشدی . (۱) علی پاشا قربنده دفن ایدلمشدر. ترکه‌سی ، خزینه‌یه طقسان بش بیك آلتون وسکز یوز کیسه آقچه ادخال ایلدی . درویش محمد ، چرکس‌الاصل ایدی ؛ بویی اوزون ومهیب ایدی، چهره‌سنك ایکی طرفندن یاقه‌سندن آشاغی اینر جسیم بر بییغه مالك ایدی (۲). دارات ودبدبه‌یی پك سور، فقط مصارفنی، تعدیاتندن زیاده ثروتنی ماهرانه اداره ایله تسویه ایدردی. بغدادك سلطان محمد رابع طرفندن فتحندن صوکره بو ایالتك ایلك والیسی بولنوب محاربه‌دن دولایی خراب اولان خطه‌نك اعادهٔ ثروت وتکثر نفوسنه مأمور اولمشدی. بصره

(۱) ۵ ربیع‌الاول ۱۰۶۵ . نعیما ، ص ۲۳ ، (مترجم)

(۲) درویش محمدپاشا کوسه ایمش. برکون ندماسندن بری حلمندن کنایه وبرطرفندن‌ده کوسه‌لکنه تلمیح اولمق اوزره استانبوللیلره صقال صایدیردیکز، دیمش ؛ صدراعظم پاشاده او اوزون بییغنی کوستره‌رك « لکن بونی صایه‌مازلر » دیه مقابله ایتمش . حدیقة الوزرا ، ص ، ۹۹ . (مترجم)

طریقندن هندستان ایله تجارتی کندیسنه سنوی بیك کیسه‌دن زیاده کتیرردی ؛ شهر زور عجم چوبانلرندن اهون فیئات ایله قیون آله‌رق بغدادده‌کی مذبحه‌لرنده تمتع عظیم ایله صاتاردی. بویولده ذخیره آلیش ویریشی‌ده یاپاردی. دائره‌سی خلقی ایچون اقتضا ایدن قماشلری حلبدن کندیسی کتیردیردی ؛ بوامتعه هیچ کومروك ویرمدیکی ایچون هیچ بر تاجر پاشا ایله رقابت ایده‌مزدی. دجله ، ایالتك برقسمنی باصمسیله صو آلتنده قالان اراضی‌یه قاوون وقارپوز اکدیره‌رك اوفلاکتدن‌ده شو صورتله استفاده ایلدی . پاره‌سنی یوزده بش ایله اقراض ایدردی . مدت حیاتجه ـ بر سیاست آدمنه یاقشمیه‌جق صورتده ـ تجارت ایله اوغراشمشدر .

استانبولده ، بتون اذهان اپشیر پاشانك ورودی مسئله‌سیله مشغول ایدی ؛ کله‌جك‌می ، کلیه‌جك‌می ؛ و کلدیکی حالده ویرکی ویرمکه محکوم ایده‌جکی آدملر نه‌اوله‌جقلردر ، عزل‌می ، نفی‌می ، یوقسه اعدام‌می ایده‌جکدر ، دیه سؤال اولنوردی . عقلادن کچینن بر آدم خلقك اپشیردن بحث ایتمسنی منع ایتمك ؛ وبونك صدارته نصبی نتایج وخیمه‌یی موجب اوله‌جق یولنده سوز سویلینلره مجازات ایلمك مناسب اولمازمی‌دیه مفتی افندیدن سؤال ایلدی . مفتی بودرلو تدبیرلرك هیچ برفائده‌سی اولمایه‌جغنی بیان ایتدی‌که مورخ دولت‌ده بونك حقا که حکمته مبنی کلام صحیح (۱) اولدیغنی سویلر . اپشیرك کدخداسیله روزنامه‌جی صدراعظمی استقبال ایچون اناطولی‌یه کوندردیلر. رئیس‌الکتاب شامی زاده برخط همایون استحصال ایتدی‌که باب‌همایوندن وجودینك لزومنه مبنی اپشیر پاشانی‌چاوش باشی‌ایله برلکده اسکداروده قارشیلامسنی امر ایدی . اپشیر اسحاقلی‌یه توجه ایتمشیدی ؛ اوراده ـ قاپودان مرادپاشانك حقنده شفاعت ایتمش اولدیغی ـ خصم‌قدیمی حمیدسنجاغی بکی‌قاطیرجی اوغلنی التفات ایله قبول ایلدی . قاطیرجی اوغلی ، یالکزجه صدراعظمك اوتاغنه کیده‌رك و طوغولغه‌سیله قیلجنی یره قویوب آیاغنه قاپانه‌رق « دولتلی وزیر ، بن جرمنه معترف برقولکم ؛ سکا خدمت ایتمك ایچون قوشوب کلدم ؛ ایشته قلیج ، ایشته بیونم ؛ دیلرسه‌ك عفو ایت ، دیلرسه‌ك باغشله » دیدی (۲) . اسکی بررقیبك تذلل کوسترمسی غرورینه موافق کلن اپشیر ، طوغولغه‌سنی وقیلیجنی ابازه‌یه اعاده ایتمکله برابر بر خلعت کیدیره‌رك تلطیف ایلدی . اپشیر ازمیده کلدیکی زمان ، پای‌تختك خدشه واضطرابی صوك درجه‌یی بولمش ، وهرکس خوف وامید ارەسنده

---

(۱) نعیما ، ص ۳۰ (مترجم)

(۲) بویله یاپمسنی قاطیرجی‌اوغلنه قاپودان مراد پاشا اوکرتمشدی . نعیما ، ص ۳۱ (مترجم).

متردد قالمش ایدی ، ذات شاهانه برمجلس عقد ایتدی که مفتی ، قائممقام ، قاپودان پاشابونده حاضر ایدیلر؛ ایپشیرك اطاعتسزلك کوستردیکی ایچون مهر همایونی اوندن استرداد ایله صداقتنی تقدیر ایلدیکی مورەلی دفترداره ویرمك ایستدیکی طرف شاهانەدن بیان اولندی . مفتی وقائممقام بر رأی بیان ایتمدیلر ، قاپودان مراد پاشا عجله ایدلمەمسنی، وصدر اعظمك ورودیله کافهٔ مشکلات تسویه اولنەجغندن اوزمانه قدر برشی یاپلمامسنی سویلدی . پادشاه ، مفتی و قائممقامه توجیەنکاه ایله « سز نەدیرسکز ؟ » دیه سؤال ایلدکده هرایکیسی « امر پادشاهمزکدر » دیمکدن باشقه برسوز بولەمادیلر. قیزلراغاسیله دیکرخادم آغالری ــ کەمورەلی‌یه دوست، مرادپاشایه دشمن ایدیلرــ مفتی ایله قائممقامك سکوتلرینی کندی تمیلرینه مساعده بولندقلرینه دلیل صایەرق «پادشاهم، مرادپاشانی دیکلمیکز؛ پدریکز سلطان ابراهیمك شرکای قتلندن بری‌دەبودر» دیدیلر. بوسوزلر قاپودان پاشا ایله خادملر آرسنده شدتلی برمنازعەنی موجب اولدی ؛ پادشاه ، فسخ مجلس ایله نزاعه ختام ویردی . مجلس اوطەسنك خارجنده خادم آغالری مراد پاشانك اوزرینه هجوم ایدەرك تحقیرات وضرباتەهدف ایتدیلر ، و خنجرلریله اخافه ایدەرك مراد پاشانك یانندەکی بالطەجی‌یه « اولدیر شونی! » دیه باغیردیلر . قوتلی وعزمنده ثابت برآدم اولان قاپودان پاشا خنجرینی چکەرك سرایك قاپیسنه قدر کندیسنه یول آچدی ؛ اوراده معیتی آدملری کندیسنی احاطه ایلدیلر . مراد پاشا « سز پادشاهی آلداتمەکزك جزاسنی قریباً کوررسکز ؛ بکا حقیقتی سویلمك دوشر ، پادشاه ایستدیکنی اجرا ایدر » دیه باغیرەرق چکیلوب کیتدی . بوستانجیلر ، بوکورولتینك سببنی بیلمیەرك مراد پاشانی طوتمق ایستدیلر؛ حتی ایچلرندن بری مراد پاشانك باشنه بالطەسنی قالدیرمش ایدی ؛ بوستانجی باشی یتیشەرك بوستانجی‌ئی منع ایتدی . اوزمان بالذات پادشاهك ریاست ایلدیکی مجلسده حریت بوندن عبارت ایدی . ایپشیر پاشانك محب صمیمیسی وحامیسی اولان ریحان اغا ، حادثات اخیرەدن دولایی اندیشەسنی دفع ایله تسکین ایتمك اوزره التفاتلی یازلمش برخط همایون وقیمتدار برخلعت ایله صدراعظمه کوندرلدی . ایپشیر، ریحان اغانی کمال احترام ایله دوستانه قبول ایتدی ، ومحرمانه ملاقات ایله دیدی که: « باق آغا ! بیلیرم که پادشاه بعض خائنلرك القاآتنه قاپیلەرق بنم اعداممه قرار ویرمشدر؛ لکن بن‌اللهه استناداً دین‌ودولته خدمت ایتمك ایسترم ؛ اونلر صوکره ایستدکلرینی یاپسینلر . » ریحان اغا ، اوچ درلو قسم اولان « والله ، بالله ، تالله » تعبیرلرینی ایراد ایله پادشاهك ووالده سلطانك کندیسنه سوء نیتلری اولمادیغنی سویلدی .

پاى تختدن چيقمامق اوزره امر آلمش اولان چاوش باشى ورئيسى افندى‌يى صدراعظم نزدينه دعوت ايتمكله بونلر شو امرك نا كهانيدن متحير قالديلر ؛ رأينى آلمق ايچون مراد پاشايه مراجعت ايتديلرسه‌ده « قالماكز ممكن دكلدر » جوابى آلديلر. ايستر ايستمز يوله چيقه‌رق بر كون صوكره كمرك امينى حسن اغا ايله سپاهيلر كاتبى قلندر محمود افندى قيمتلى هديه‌لر ايله اونلرى تعقيب ايتديلر . كمرك امينى ، ابشير پاشا قورقوسيله صدراعظم طرفندن حسن قبولنه دلالت ايتملرى ايچون آباده حسنه اسكداره‌كى خانه‌سنى وكورد محمد ايله بك زاده على‌يه ايكيشر يوز آلتون وديكر اشياى ثمينه اهدا ايلدى. دفترامينى ومراد پاشانك كدخداسى آلا كوز محمد افندى افنديسندن دولايى ، هديه‌سز مظهر التفات اوله‌جغنى اميد ايتمشيدى . لكن ابشير پاشا محمد افنديتك يوزينه بيله باقماديغى كبى بر سوزده سويلمدى ، معيتندن برينه مسافر ويردى . چاوش باشى‌يى عزل ايده‌رك مأموريتنى نشانليسى اولان عائشه سلطانك كدخداسنه ويردى ؛ بتون سپاهى آغالرينى [التى بلوك اغالرى] ده عزل ويرلرينه كنديى آدملرينى نصب ايلدى. رئيس افندى صدراعظمك اوتاغنه‌دخولنده « اوتور » امرينى المايوب خلعتى‌ده كيديرلمكسزين صوغوق برقبوله اوغراديغندن اوده عزلنى محقق بيلدى . ابشير مالتپه‌يه قدر كلدى ؛ قول كدخداسى ، ايرته‌سى كون صدراعظمى استقبال ايتمك اوزره خاص اغالرى ايچون بتون يكيچريلره خبر ويردى؛ لكن يكيچريلردن هيچ برينك اسكداره كچمه‌سى ايچون والده‌سلطاندن بر تذكره آلدى . تعجب عمومى‌يى موجب اولان بو امر، احوال آتيه‌دن نشأت ايتمش ايدى : پادشاه ، ابشير پاشايى دبدبه‌سز ، معيتسز كيرمكه دعوت ايلمش ؛ ابشير پاشاده مقامنه لايق بر احتشام ايله كيرمك ايستديكى جوابنى ويرمش ؛ يكيچريلر بوندن خبردار اوله‌رق وصدراعظمك كندى عليهلرنده برنيتى اولديغنى ظن ايده‌رك قيشله‌لرنده مسلح طورمغى قرارلاشديرمشلر ؛ والده سلطانك تذكره‌سى مجرد بونلرك اره‌سنده مصادمه‌يى منع ايچون يازلمشدر . يكيچرى اغاسيله درت معاونى ، يعنى كدخدا، زاغارجى‌باشى، صامسونجى،طورنه‌جى كدكليلرله برابر ـ مالتپه‌دن حركت ايتمش اولان ـ صدراعظمك استقبالنه چيقديلر ؛ مفتى ، وزيرلر ، قاضى عسكرلر اسكدارده بكلديلر . ابشير اسكداره طنطنهٔ عظيمه ايله داخل اولدى . آلايك اوكنده قاپجى باشيلرله يكيچرى اركانى بولنيورلردى ؛ اونلردن صوكره ايكى قاضى‌عسكر، وزيرلر، بياض لباس‌ايله شيخ‌الاسلام، قرمزى اوروبه ايله صدراعظم كليورلردى . ابشير پاشانك آرقه‌سنده ، صيرمه‌لى كلاهلريله محرملرى، اولان اباظه

حسن ، کورد محمد ، بك زاده عیسی و دیکر زوربا باشیلر وار ایدی . صدراعظم ، اسکداوده نشانلیسی عائشه سلطانك سراینه ایندی ؛ اوراده مکلف بر ضیافت احضار ایدلمشیدی . سفره‌ده مفتی‌یی صاغ طرفنه ، قائم‌مقام ملك احمد پاشایی صول طرفنه آله‌رق شیخ‌الاسلامه ایکی زوربا اولان رفقاسنی تقدیم ایلدی . مفتی‌افندی سوز سویلمکده صاحب اقتدار اولدیغندن هر بری حقنده مناسب کوزل سوزلر بولدی ؛ ایشیر پاشایه « بو شهباز آغالرك شجاعتلرینه سزك شهادتکز کافیدر ؛ همان برخوردار اولسونلر ! » دیدی . ایکی کون صوکره صدراعظم ادرنه قاپیسندن استانبوله کیردی . التمش اوج علما آلایی کشاد ایدیورلردی ؛ اونلرك نهایتنده ایکی قاضی‌عسکر ، بعده مالیه مأمورلریله دفتردار پاشا ، قاپودان پاشا ، قائم‌مقام پاشا کلیورلردی . اك صوکره صدراعظم ایله مفتی هم عنان ایدیلر ؛ تشریفات قانونی موجبنجه صاغده صدراعظم ، صولده شیخ‌الاسلام بولنیوردی . صدراعظمك آرقه‌سنده سپاهیلر ، ییکیچریلر ، صاریجه‌لر ، لوندلر وار ایدی . سراینه وصولنده ایشیر علمایه رخصت ویردی . ایرته‌سی کون (١) ، نامزدی عائشه سلطان ایله دوکونی اجرا اولندی .

صدراعظمك ایلك اجراآتی دشمنلرینك عزلی ومالارینك مصادره‌سی اولدی . وصولی کیجه‌سی ـ صدارته کوز دیکدیکی محقق اولان ـ موره‌لی دفترداری عزل و حبس ایتمشیدی . دفتردارك اموالنی مصادره ایچون کورد احمد پاشایی موره‌یه کوندردی . متوفی صدراعظم درویش محمد پاشانك استقامت وعفتیله مشهور اولان کدخداسی علی اغایی جلب ایله خلعت کیدیرمك ایستدی ؛ علی اغا « دولتلی‌افندم ، نه‌ایچون اولدیغنی بیان بیوریکزکه لیاقتم اولان خدمتیدر ، بیله‌یم ، . » دیدی ؛ لکن ایشیر ابرام ایده‌رك خلعتی ارقه‌سنه قویدیلر ؛ صدراعظم‌ده « پادشاهمز سنی باش دفتردار یاپدی » سوزلرینی سویلدی . علی اغا اغلایه‌رق بوخدمته اصلا لیاقتی اولمادیغنی بیان ایله الله و رسول عشقنه عفوینی استرحام ایلدی ؛ لکن ایشیر پاشا قاشلرینی چاته‌رق « پادشاهمز سنی بو خدمته لایق کوردکلری ایچون تعیین بیوردیلر » جوابنی ویرمکله اکتفا ایتدی . قائم‌مقام ملك احمد پاشا ، اسباب عدیده‌دن دولایی ابشیرك خصومتنی جلب ایلمش ایدی . وقتیله آبازه حسنه ترکمن آغالغنی غائب ایتدیرمش ، اخیراً صدراعظملغه طالب چیقمش ، بومأموریتی آله‌مدیغی ایچون موره‌لی دفتردارك صدارتنه چالیشمش ایدی ؛ قائم‌مقام صفتیله مدت اداره‌سنده

(١) ربیع‌الاخرك یکرمی برنجی بازار کونی . نعیما ، ص ٤٨ . (مترجم)

دائرهٔ احتیاطی تجاوز ایده‌رك یالکز مواد مستعجله‌یی دکل ، صدراعظمه براقسی لازم کلن ایشـلریده تسویه ایلمش ایدی . کندیسنی سونلرك دها عاقلانه حرکت ایتمسنی توصیه ایلملرینه جواباً « بن‌ده صدراعظملق ایتمدمی ؟ ایشیر پاشا قارداشمز بکنمدیکـنی بوزار . بوستان قورقولنی کبی اوتوروب طوره‌لمی ؟ » دیمش ایدی. صدراعظم ، ملك احمد پاشایی دعوت ایله وان والیلکنی توجیه وهمان عزیمتنی امر ایتدی؛ حتی زوجی قایاسلطانه وداع ایچون سراینه کیتمسنه بیله مساعده کوسترمدی. واقعا حقسزده دکل، قورقیوردی‌که قایا سلطان، زوجنك استانبولده قالمسی ایچون پادشاهدن امر استحصال ایده‌جکدر . ملك احمد پاشا ، سیاحت تدارکاتنی کورمك اوزره همان اسکداره کچدی. ایکیسی‌ده ملك احمدپاشانك محرمی اولان موقوفاتچی و رئیس‌الکتاب یدی قله محبسـنه قونلدیلر ؛ مقدما دخی ریاسـتده بولنان صدقی افندی‌ینه‌اومقامه‌کلدی. دلی برادرایله‌جنـکانه‌لرویرکی تحصیلداری بولنان‌دامادی وملك احمدپاشانك‌صدارتنده کدخدامی غده‌(داخلیه ناظری) حبس ایدلدیلر .ایشیرکرك‌شدتیله، وکرك سکه‌نك اصلاحی حقنده‌کی وعدینی انجاز ایتمه‌مسیله هرکس کندیسندن تنفیر ایتمشیدی. واقعا غروش رایج اصلیسی اولان سکسان‌اقچه‌ده ایدی؛ لکن‌ترکیبانده کموش قدر باقیر بولندیغی ایچون بوقیمتی حائز دکل ایدی . والده سلطان موره‌لی دفترداوك حیاتنه تعرض اولنمامسی‌حقنده ایشیره برخط‌همایون اصدار ایتدیرمشدی؛ ایشیر، دفتردارك قبریسه نفي حقنده دیکر برخط استحصال ایلدی. موره‌لی سکز چاوش ایله قاره‌دن یوله چیقدی ؛ چاوشلره سمور کورکنی ویره‌رك برنافه کورك کیدی ؛ دیل کچیدندن کچرکن اوکورکی‌ده آلوب برکبه ویردیلر. کوچك دراغون ایرماغنك درت کچید تپه‌سـنی (۱) کچرلرکن موره‌لینك خدمت ایچون اناطولی‌یه کیتمش‌اتباعندن بری تصادف ایله کندی کورکنی ویرمك‌ایستدی ایسه‌ده چاوشلر « سن حالا البسه دردنده‌سك ! » دیه‌رك مع ایتدیلر ؛ کویا شمدی قاره طوپراق الته کیره‌جـك وجوده لباس لازم اولدیغنی اکلادیورلردی . فی‌الحقیقه متعاقباً ، صدراعظمك اعدام امریله کوندردیکی ایکی تاتار یتشـدی . بوموره‌لی نتیجهٔ حالی ادراك ایده‌رك قیونده بولنان حسن‌خط ایله محرر و مذهب برکلام قدیمی ودیکر ذی‌قیمت اشیاسنی ـ جلادلرك اللرینه دوشمه‌مك ایچون ـ چاوشـلره ویردی ؛ بوندن صوکره امرخونین اجرا اولندی . موره‌لی ، عزلی کیجه‌سی ، محرملرندن برینك‌خانه‌سنه ایکی‌خرار کوندرمشیدی‌که آغرلقلرینه‌نظراً ایچلرندن پاره‌وار ایدی؛

---

(۱) نعیماده قرق کچید طاغلری . ص ٥٦ . (مترجم)

حماللرك اعترافی اوزرینه بونلرك كیمه كوندرلدیكی اكلاشیله‌رق آلندی، وایچلرنده یكرمی بشر بیك آلتون بولندی . ملك احمد پاشانك تبعیدندن صوكره ایكی محرم صمیمیسی اولان موقوفاتجی ایله غده كدخدا ، دوت لوند ایله قاره‌دن قبریسه كوندرلمك اوزره اسكداره كتیرلدیلر . ازنیقه وارمازدن اول ، غده‌نك آدملرندن مأموراً اناطولی‌یه كوندرلمش بر آغا، یكرمی آدمیله بونلره مصادف اولدیلر؛ آغا، بكجیلری اولدیروب كندیلرینی قورتارمغی تكلیف ایلدی. غده كدخدانك اصرارینه رغماً موقوفاتجی موافقت كوسترمدی امر اعدامی حامل تاتارلر یتیشه‌رك ایكیسی ده اولدیرلدیلر (١). اعدام امرینی موقوفاتجی‌یه ویرمشلردی؛ بونك نه اولدیغنی غده كدخدا صورمسی اوزرینه موقوفاتجی « ایپشیر پاشا آخرنده قامه ایده‌جكمز حق دعواسی ایچون بزه تمسك كوندرمش » دیدی ؛ غده ایپشیره شتم ایتمكه باشلادی؛ موقوفاتجی « بد دعا ایتمه، البته اونی ده بزی متعاقب اولدیررلر ؛ فقط بونكله جراسنی بولماز ، جناب حق اونی آخرته ایمانسز كوندرسین ! » دیدی خزینه‌یه یوزسكسان كیسه ویرمكه محكوم اولان رئیس بو پاره‌یی ویرمك ایچون بتون اشیاسنی صاتدی ؛ شامی زاده زمان اقبالنده برچوق دوست قازانمش اولدیغندن موره‌لی دفتردارك اعدام اونوركن « الله بلاسنی ویرسین ! بن صدارته رئیسك اغواسیله طالب اولدم » دیدیكنه دائر بر افترا ایپشیر پاشایه یتشدیرلمش اولمقله برابر احباسی سایه‌سنده اعدامدن مصون قالدی . شامی زاده حجه كیتمك ایچون امر آلدی ؛ لكن بر نقریس ضربه‌سنی بهانه اتخاذ ایده‌رك اسكدارده قالدی . نوروزده ایپشیر پاشا ذات شاهانه‌یه كوزلكده امثالنه نادر تصادف اولنور اوچ آت تقدیم ایتدی كه رختلری احجار ثمینه ایله لامعه دار اولدیغی كبی اوزنكی واشیای سائره‌سی آلتوندن معمول ایدی؛ كذلك بوغچه بوغچه شال وكوزل قماشلر وبر آرابه طولوسی آلتون كوندردی ؛ والده سلطانه ده یكرمی كیسه‌لك هدیه تقدیم ایلدی. لكن بوكبی احوالده صدراعظملرك سماحتندن حصه‌دار اولان سلحدار ودیكر قرنا — منجملرك استخراج ایتمش اولدقلری وجهله — محروم عطایا اولدیلر (٢).

(١) نعیما، ازنیقده اعدام اولندقلرینی ، ومؤخراً وجیهی‌یه كوره هرسكده بوغلدقلرینی ومزارلرینك اوراده اولمسی لازم كله‌جكنی یازار . [ص ٦٤]

(٢) نعیما [ص ٦٥] : « جمادی الاولانك اون ایكنجی سبت كونی بعدالغروب شمس اول حمله تحویل ایدوب نوروز اولدی . طالع سال میزانك یكرمنجی درجه‌سی ایدی . شمس ، مشتری ، زهره ، عطارد ، جمله‌سی سابعده — كه برج اتحادر — واقع اولمغله احكامنی « هلاك وزرا ومضربان واغایان حرم خاص » دیو استخراج ایتمشلردی ؛ وزحل ثانی عشرده ، سنبله‌ده ، مریخ ثالثده قوسده ، بینلرنده تربیع نظری اولمقله « خاندان قدیم وبیوت اكابر یغما اولنه » دیو یازمشلر ایدی. (مترجم)

ایپشیرك اهالی ، کندی یتشدیردیکی سپاهیلر ، صاریجه‌لر ، سکبانلر طرفندن برکشته اولدی . محرم رازی اولوب عهده‌لرینه اناطولیده وویووده‌لقلر توجیه ایتمش اولدیغی سیدی پاشا ، کورد محمد ، طیار اوغلو مملکتی تعدیات کوناکون ایله تضییق ایلدیلر . بو خطه‌لردن برچوق شکایتجی استانبوله کلدیلر ؛ برطرفدن‌ده شونی علاوه ایتملیدرکه ایپشیر پاشانك سپاهیلره « غلامیه » لرینی و « ولدش » لرینی ویرمك وخدمتلر توزیع ایتمك حقنده واقع اولان وعدلری ،ضایقهٔ خزینه‌دن طولایی ناقابل انجاز اولدیغی ایچون سپاهیلرك خوشنودسزلغی صوك درجه‌یه وارمشدی . سپاهیلر صدر اعظمه عرض شکایت ایلدیلر ؛ بومراجعتدن برنتیجه چیقمادیغی ایچون ینی چریلری کندیلریله توحید مدعایه دعوت ایتدیلر . بوکا دائر مکتوبلری اورته جامعده اوقندی ؛ لکن واعظ حسین افندینك وینی‌چری ضابطلرینك نصایحی اتفاق مطلوبك حصولنه مانع اولدی . بونك اوزرینه سپاهیلر ، کندیلرینه وقوع بولان وعدلرك حصولنه دلالت ایتمك ایچون اباره حسن ، کورد محمد ایله ایپشیرك دیکر سودکلرینه مراجعت ایلدیلر ، ایپشیر آره‌ده واسطه اولانلره ، بعض سپاهیلرك کندی سوزلرینی آکلامامش اولدقلرینی ، پادشاه اسعاف مسئوللرینه مساعده ایتمیه‌رك توقیفلرینی امر ایتمش بولندیغنی ، فقط کندیسی بونلری حمایه‌سی آلتنه آلدیغنی افاده ایله دونانمانك عزیمتنه قدر صبر ایتمه‌لرینی واوزمان مطلوبلرینك حصولنه چالیشه‌جغنی بیان ایتدی . سوزك بویله اورادیلوب دولاشدیرلمه‌سنه نظراً ایپشیرك الك نفوذلی زوربالری محو ایتمك فکرنده بولندیغنی آبازه حسن ایله ارقداشلری بك کوزل اکلادقلرندن بوجوابلردن اندیشه‌یه دوشدیلر . مع هذا ایپشیر پاشا ، ایالات عسکرندن برطاقمنه سپاهیلك ویره‌رك بونلری قاطرجی اوغلی معیتنده کریده کوندرمش ایدی . صدراعظم ، یالکز سپاهیلرك دکل ، دفع ایتمك ایسته‌دیکی قاپودان مراد پاشانك‌ده خصومتنی جلب ایتمش ایدی . وجودینی استثقال ایلدیکی بوذاتی برآن اول تبعید ایتمك اوزره دونانمانك تجهیزاتنی تسریع ایلدی . برکون ترسانه‌ده بولنورکن « پاشا ، بوهفته ایچنده دونانمایی مطلقا چیقارمه‌کز پادشاهمزك امر قطعیسی اقتضاسندندر » دیمسی اوزرینه مراد پاشا ، تجهیزاتك اکمالی ایچون لازم کلن درت یوز کیسه‌یی آلادقجه یلکن آچمق ممکن اوله‌میه‌جغنی بیان ایتدی . ایپشیر دیدی‌که « صدارتکز زماننده خزینه‌دن درت یوز کیسه استقراض ایتمشسکز . سندیکز پادشاهك کاغدلری آره‌سنده‌در ؛ بوپاره‌نك تحصیلی بالدفعات امر ایتدیلر ؛ خاطریکزه رعایةً (شیمدی دونانما مهماتیله مشغولدر ؛ برآزینی مهماته محسوب ایدرز ،

قصورینی صوکره ویرز) دیه‌رك چكشدیردك. بن شیمدی پادشاهمزدن دونانما ایچون پاره ایسته‌یه‌مم : درت یوز کیسه‌یی سز ویریکز. » مرادپاشا ، بو پاره‌یی چوقدن تأدیه ایتمش ، وفقط سندینی ایستمکه جرأت ایده‌مه‌مش اولدیغنی بیان ایتدی ؛ لکن اپشیر بهمه‌حال پاره‌نك تأدیه‌سی لزومنده اصرار ایلدی . قاپودان پاشا ، صدراعظمك کندیسنی محوه قرار ویرمش اولدیغنی اکلایوب اپشیرك سوزلرینه قانع اولمش شکلنده کورینه‌رك دونانمانك قریباً چیقه‌جغنی تأمین ایلدی . فی‌الحقیقه تجهیزاتی فعالانه تسریع ایله برابر خصمنك سقوطی ایچون النده بولنان کافهٔ وسائطی استعمال ایتدی . برکیجه کورد محمدی اقامتکاهنه کتیره‌رك اونی کندی طرفنه آلدیغی کبی سپاهی اغالریله والده سلطان اوزرنده زیاده نفوذی اولان ملکی قالفه‌نك قوجه‌سی شعبان خلیفه‌یی ده قازاندی . اپشیر پاشانك ایالات عسکریله سپاهیلری اناطولیده طوپلایه‌رق اونلرك یاردیمیله یکی چریلرك وجودینی ازاله ایتمك نیتنده اولدیغنه و کندیسنك ده اسکدار طرفنه چكمك ایچون تدارکاتده بولندیغنه دائر شهرده برروایت چیقدی : بو سوزلری ، یکی چریلری قیام ایتدیرمك ایچون مراد پاشا اشاعه ایدیوردی . کورد محمده اسکداره چکلمش اولان ناخشنود سپاهیلره اپشیر پاشانك دوسوزلمی تصوری آچه‌رق اونلردن بش یوز کشی ایله ـ بیزانس ایمپراطورلری زماندن بری ـ صحنهٔ قدیم اختلالات اولان آت میدانه کیتدی (٨ مایس ١٦٥٥ — ٢ رجب ١٠٦٥). یکی چریلره کوندریلان آدملر — زورایله کتیرلمش کبی کوستره — برقاچ یکی چری ضابطی ایله آت میدانه کلدیلر ؛ ایکی عسکردن ایکی اختیار ، آره‌لرنده عقد اتفاق اولندیغنه دلالت ایتمك اوزره خلق حضورنده بر برینی قوجاقلادیلر ، درحال هر طرفدن ایالتلرده و استانبولده حکم فرما اولان ارتکاباته دائر سوزلر سویلنمکه باشلاندی . مظالم واقعه‌نك سببلری حقنده نه لازم کله‌جکنه دائر اناطولی ولایاتی مفتیلرندن النان برچوق فتوالرك قرائتی اوزرینه عاصیلر ، کندیلری احقاق حق ایتمکه قرار ویردیلر . اورادن ، کورد محمدك دلالتیله مفتینك خانه‌سنه کیده‌رك کندیلریله اشتراکنی طلب ایلدیلر . شیخ‌الاسلام ، کندیسندن ایستدکلری هردرلو مواعیدی ویردی ، واپشیرك سراینه کیده‌رك حاضرلانمقده اولان عصیاندن کندیسنی خبردار ایتمکه مسارعت کوستردی . اپشیر همان ذات شاهانه‌یه بر عریضه یازه‌رق معاونت ایستدی . سلطان محمد باش مابینجی‌یی [قاپیجیلر کدخداسنی] زوربالره کوندره‌رك طاغلملرینی واصول مشروعه موجبنجه عرض حال ایتملرینی اخطار ایلدی . کورد محمد « امر پادشاهمز کدر ؛

صدراعظمك اعدامی حقنده عرض حالمز حاضردر » جوابنی ویردی . بوفسادك روحی اولان قاپودان مراد پاشانك ترتیبی وجهایله یکی چریلر بر کیجه سپاهیلری کندی قیشلهلرنده مسافر ایتدیلر ؛ اولکی عصیانلره داخل اولمیان وفقط بو دفعه ناخشنودلره التحاق ایدن طوپجی وجبهجیلر آت میداننده قالدیلر . ایرتسی کون (١٠ مایس — ٤ رجب) ، ذات شاهانه مراد پاشانك نصایحنه اتباعاً ترسانه باغچهسندن چیقهرق سرایه کیتدی ؛ ایکی کون صوکره بتون شهر هیجان تام ایچنده ایدی . اناطولی ایالاتندن باشلرینه حصیر یاقمش بر طاقم ارباب شکایات ایله سکبانلر ، صاریجهلر ، سپاهیلر ، یکی چریلر آت میداننده طوپلاندیلر ؛ صدراعظم ایله کدخدانك باشلرینی ایستر بر عرض حال یازلدی . یکی چری آغاسی کنعان پاشا ، نام پادشاهی‌یه‌اوله‌رق ، اپشیرك عزل اولنه‌جغنی بیان ایله زوربالری طاغلمغه دعوت ایتدی . لکن خلق « ظالم ، محلول اولمیان بوقدر یری باشقه‌لرینه ویرن ، بر چوق یکیتلرك اتمکلرینی اللرندن آلان سن دکلمیسك ؟ » دیه باغیریشدیلر . هر طرفدن اوزرینه هجوم اوله‌رق کنعان پاشا کوچ حال ایله آتنی قوشدیروب سرایه قاچدی . مفتینك سپاهیلر ویکی چریلر حقنده بر فتوی ویره‌جکی شایع اولمغله بونلرك شدتی صوك درجه‌یی بولدی . صدراعظم ایله مفتی سرایه التجا ایتمشدیلر ؛ بونلرك خانه‌لری ، کندیلری چیقار چیقماز زوربالر طرفندن محاصره ایدلدی . اپشیر پاشانك خانه‌سندن درت‌یوز بیکدن‌زیاده آلتون و مفتینك‌خانه‌سندن اوچ بطنده خواجهٔ اکبر سعدالدین عائله‌سنده طوپلانمش اولان اشیای قیمتداریغما اولندی . خلقك علی‌العمیا حدتی هیچ بر شیئه حرمت ایتمیه‌رك رهکذارنده هر نه بولدی ایسه قیروب دوکدی (١) . مفتی وصدراعظمك خانه‌لری یغما ایدلدیکی خبری سرایه واصل اولنجه پادشاه ، حضاره « نه یاپملی ؟ » دیه سؤال ایتدی . علما ، وزرا سکوت ایتدیلر ؛ اوزمان — سرایدن چیقمادیغی و عصیانی ترتیب ایتمش اولدیغی حالده زوربالرله اتفاق خفیسی مجهول بولنمش اولان — مراد پاشانك بر اشارتی اوزرینه یکی چری ، تعبیر اخر ایله قول کدخداسی کیجه‌جی اوغلی حضور شاهانه‌یه قدر ایلریلیه‌رك « قوللرك سندن خشنود درلر ؛ لالاکی ایستمزلر » دیدی ، و اپشیر پاشایی کوستردی . پادشاه « دها کیمی ایستمزلر ؟ »

(١) ولی افندی‌یه ، عسکرله اختلاطنه مبنی « ولی اغا » دیرلردی . نصیحته کیتدیکی میرده اونلرك آمالنه موافق سوزلر سویلمش ، حتی کورد محمد و دیکرلری بر برینه «اهل حق علمانی کوردیکزمی ؟ هی بابام افندی ، الله‌عظیم‌الشان علمکی ارتیرسین » دیمشلر ایدی . نعیما ، ص ٩٤ . (مترجم)

سؤالنی ایراد ایتدی ؛ کیجه‌جی اوغلی « مفتی‌ی » دیدی . یکی چری وسپاهیلره نصیحت ایتمك اوزره کیدوب کلمش اولان سرای واعظی ولی افندی (١) « صدراعظم ومفتی اعدام اولنمادقجه عسکر طاغلماز » دیه یکی چری کدخداسنك سوزلرینی تقویه ایلدی . ایشیر ، آرتق مقامنده قرار ، ناقابل امکان اولدیغنی کوره‌رك پادشاهك حضورنده یره قاپانوب مهر همایونی تسلیم ایتدی. سلطان محمد، درحال مراد پاشایی صدراعظم و حسام زاده عبدالرحمان افندی‌یی شیخ‌الاسلام نصب ایلدی . ایشیر پاشا ایله ابوسعید افندینك عزللری عسکری ارضایه کفایت ایتمدیکی جهتله پادشاه بونلرك اعدامنه قرار ویردی؛ لکن بتون علما، نقیب‌الاشراف زیرك زاده‌نك تشویقی اوزرینه مفتینك اعدامنه مخالفت کوستردیلر ؛ سلطان محمد ایشیرك بوغیلوب جسدینك سرای اوکنه آتلمسنی امر ایتدی .

---

[١] یغما کران عسکر جراد منتشر کبی سرای وزیره طولوب یغمایه باشلادیلر. بوقدر سنه‌دن بری ایشیرك جمع وادخار ایتدیکی ومهره نائل اوله‌لیدن بری جمع ایلدیکی بی‌حد فلوری وسائر نقود وجواهر و تفاریق وامتعه ومنفور و سمور نوادر ـ که حد وحصردن افزون ایدی ـ عموماً یغما و تالان ایتدیلر . هر شخص کوتوره‌بیلدیکی قدر شی آلدقدن صوکره حمال‌واری ارقه‌لرینه تحمیل ایدوب اویله کوتوردیلر. ایشیرك خزینه کاتبی محمد چلبیدن منقولدر: (قبل‌الوقعه وزیر فلوری دفترین ایستدی ، درت یوزبیك غروشلق فلوریسی درخزینه اولدیغی عرض اولندقده یوز کیسه‌لك فلوری آییروب حرمه کوتوردی. غالبا سلطان حضرتلرینه هبه ایتمش. سلطان عقددن اولنقله فلوری‌یی کندی نقود وجواهری ایله دفن ، یاخود بر آخر یره نقل ایتدی دیرلر ، و یوز بیك غروشلق فلوری‌یی دخی درت مختصر صندوقه یرلشدیروب صندوقلری بربرینه ربط ایله دهلیزده بر نقلی آسان یره وضع ایتدیرمشیدی. ایرته‌سی غائب اولدی ، « کیم کوتوردی ، کیمه ویرلدی ؟ » معلوم اولمادی . باقی قالان بو قدر تحف و نوادر و نقود یغماجیلر النده تالان اولدی .) دیو نقل ایلدی . خلاصهٔ کلام ؛ وقت عصره‌دك کار یغما تمام اولوب وزیر سراینده قوری حصیر بیله قالمادی . آندن چیقوب مفتینك خانه‌سنه وارمق ایسته‌دیلر؛ لکن شکارینی آلانلر کتم واخفا ایچون پراکنده اولوب اقشام دخی قریب اولمغله اول ایشی ایرته‌یه قویدیلر . اول کیجه علی‌العاده سپاهیلر یکی‌چریلرده ضعیف ، وسائر عسکر میدانده یاتوب ایرته‌سی بر کروه مفتینك خانه‌سنی یغمایه واردیلر. یوز اللی سنه‌دن بری خاندان حسن جانده مدخر اولان نقایش و امتعه و بساط وکتب نفیسه تحف و نوادر نادیده آن واحدده تاراج کردهٔ دست بی ادبان اولدی . منقولدرکه : رفع ونقله قابل اولان اشیادن اثر قالمادقده مندرلری پارالایوب یول اورته‌سنه براقدیلر ؛ مخزنلرك تیمور قپولرینی و پنجره‌لرینی و صو بوللرینی و حمام و بعض سقوفك قدر ستونلرینی ، حتی مفتینك کتابخانه‌سی و مخصوص اوطه‌سی اولان مکانك صدفکاری وحبکاری منقش طولاب قپاقلرینی قوپاروب کوتوردیلر. حرمده اولان نسوان مهماتی وبساط واوانی‌یه‌وارنجه غارت ایتدیلر. سرخوش اوازل غارت ایتدکلری اشیایی یولده راست کلدکلرینه جزئی بها ایله فروخته آدم آرارلردی. عسکر بو مرتبه جرأت ایتدکدن صوکره کیتدکجه جمعیتلری کثرت بولوب مراملرینه مساعده اولنمسزین رفعلری رتبهٔ محاله واردی . نعیما ج٦ ، ص ٩٠ و ٩١ . (مترجم)

وقتا که اپشیرك باشی آت میدانه کتیرلدی، مجتمع اولان خلق آره‌سندن کوك کورولتیسنه بکزر بر طنین تحسین یوکسلدی؛ باش، الدن اله کزدیریله‌رك صوکره بر حربه‌یه کچیردیلر (١) سپاهی ویکی چریلر، ایرته‌سی کون طاغلمیوب دیکر باشلر ایستدکاری جهتله علمادن بولوی و عصمتی کله‌رك پادشاه ایله صدر اعظم و مفتی نامارینه دائرهٔ اطاعته عودتلرینی اخطار وویریلان وعدلرك اجرا اولنه‌جغنی تأمین ایلدیلر. اپشیر طرفندن ویریلوب مراد پاشا طرفندن تجدید ایدیلان بو وعدلر، «غلامیه» نك اعطاسی، «ولدش»لرینك، یعنی سپاهی اولادینك قید ایدلمسی، «چالیق»لرك، یعنی اسامیسی دفتردن چیقان سپاهیلرك خدمته اعاده‌سی ایدی. بوکا دائر بر مقاوله‌نامه تنظیم وفاتحه قرائت اولنه‌رق کورد محمد سپاهیلرله برابر اسکداره کچدی؛ یکی چریلر، طوپجیلر، جبه‌جیلر قیشله‌لرینه عودت ایتدیلر. برقاچ بیك سکبان وصاریجه ایله اسکدارده بولنمش اولان آبازه حسن، کورد محمدك برلکده حرکت ایدلمسی حقنده‌کی تکالفنی رد ایتمش ایدی؛ آنجق آدملرندن یاریسی سپاهیلره التحاق ایلدیکندن یاننده آنجق بیك کیشی قالمش ایدی. اپشیرك اعدامندن صوکره کورد محمد، آرتق معناسز قالمش بر صداقتدن واز کچمسنی اخطار ایتمسی اوزرینه آبازه حسن، کوردك چهره‌سنه توکوروب «یوزك مور اولسون!» دیمش، یعنی «بوغیله‌سك!» دیه تمنی ایتمش ایدی. آبازه حسن، اپشیرك انتقامی آلمق اوزره، لوندلرینك بقیه‌سیله اناطولینك ایچریسنه چکلدی. سپاهیلره ویریلان وعدلرك انجازی واسکی صدر اعظم طرفندن نصب اولنان مأمورلرك عزلی مراد پاشا ایچون بیك دولو مشکلات تولید ایلدی. دفتردن چیقاریلان سپاهیلرك اعاده‌سی و سپاهی اولادینك منحل محللره نامزد قیدی اوزرینه، ترخونجی احمد پاشا زماننده سپاهی یکرمی بش بیك بش یوز طقسان ویکی چری اللی بش بیك اسامی‌یه تنزیل اولنمش ایکن بو دفعه سپاهی اللی بیکدن ویکی چری سکسان بیکدن زیاده اولمشدر (٢)؛ بونلرك تأدیهٔ مواجبی ایسه خزینه‌نك تحملی خارجنده ایدی. بر زماندن بری سرعت مدهشه ایله بر برینی

---

(١) اپشیرك لطف دیده‌سی اولان کورد محمدك امریله بر سپاهی، باشی بر حربه اوجنه کچیروب بتون میدانی کزدیردی. صوکره مستراحلرك ملوانه رکز ایتدیلر. کیجه مراد پاشا آلدیروب جثه‌سنه الصاق ایله قارد مصطفی پاشا تربه‌سنه کومدردی. نعیما، ص ٩٨. اوقت بوزه‌لی سنك مزاری کوریلور ایمش. (مترجم)

(٢) هامه‌رك فرانسزجه سنده‌کی رقملر یا کلش اولدیغی درکاردر. مأخذی اولان نعیمایه کوره، ج ٦، ص ١٠٨، ترجمه‌ده دوغروسی اختیار اولنمشدر. (مترجم)

تعقیب ایدن تبدیل ولات دخی خزینه‌نك مضایقه‌سنی تشدید ایتمشیدی. مراد پاشانك صدارته نصبی هنوز اوچ آی اولدیغی حالده باشنی تهلکه‌یه قویمقسزین زمام اداره‌نی دها زیاده النده طوته‌میه‌جغنی کوره‌رك تقاعدیله حج ایچون مکه‌یه عزیمته مساعده ایستدی. صدر اعظملق عائشه سلطانك زوجی سلیمان پاشایه توجیه اولندی. سلیمان پاشانك اصلی ارمنی اولوب (۱) مراد رابع زماننده خدمهٔ خاصه‌یه قید اولنمش، سلطان ابراهیم زماننده سلحدارلق درجه‌سنه قدر ارتفاع ایده‌رك مؤخراً ایالات واليلكلرنده بولنمش ایدی؛ صدارته تعیینندن اول قبه آلتی وزارتیله دیوان همایونده ایدی. مراد پاشا حجه کیدرکن پیاسده حمای محترقه‌یه طوتیلوب وفات ایده‌رك اورایه دفن اولنمشدر (۲). پای تختده‌کی قاریشیقلقلرك نتایجی بتون ممالك دولته تأثیر ایتمکده تأخر ایلمدی. مراد پاشادن ترکمن بکلکنی آلمش اولان کور محمد، آبازه حسن ایله مناسبات دوستانه‌سی اولان قرهمان والیسی سیدی احمد پاشانك قونیه‌یه یرلشمسنه مخالفت ایتدی. صدر اعظم سلیمان پاشا، هر درلو قاریشقلغك اوکنی آلمق ارزوسنده بولنه‌رق ترکمن وویوده‌لغنی، لوندلرك باشنده کندیسنی انتقامجیسی اولمق اوزره اعلان ایدن آبازه حسنه ویره‌رك سیدی احمد پاشایی حلبه تحویل ایلدی. کور محمد، سیدینك مأموریتنی اوکرنجه حلبه کیتدی؛ اهالی‌یه، والیلری اوله‌جق ذاتك مظالمنه دائر برلوحهٔ مظلمه یاپه‌رق کندیلرینی سد ابوابه اقناع ایتدی. بنابرین سیدی احمد پاشا شهری محاصره ایتدیسه‌ده موفق اوله‌مایوب شو وقایع اوزرینه عهده‌سنه توجیه اولنان سیواس والیلكنی ضبط ایتمك اوزره اوطرفه کیتدی. سیدی احمد دها حلب اوکنده ایکن کور محمد، کدخداسیله برابر طرابلسه کیدوب اورادن استانبوله دوغری شتاب کوسترمش ایدی. آطنه‌دن کچرکن والی جعفر پاشانك امریله حبسه القا ومؤخراً اعدام اولنه‌رق باشی – دیگر برعاصی رئیسی اولان جنجی محمدك رأس مقطوعی

(۱) ارمنی اولدیغی معلوم دکل. حدیقة الوزرده، ص ۱۰۱، ملاطیه‌لی وقپی اغاسی اسماعیل اغانك اقرباسندن دینلمشدر؛ بوقرابت دها زیاده مسلمان اوغلو اولدیغنه دلالت ایدر. (مترجم)

(۲) پیاسده خسته‌لانوب حمادن وفات ایتمشدر. «حمای محرقه» و«حماء» هامری شاشیرتمش اولسه کرکدر. نعیما، ص ۱۱۰. مراد پاشا صدراعظم ایکن ارنؤود محمد پاشانك حمادده کندیسنه تربه یاپدیردیغنی ایشیدوب محمد پاشایی سومدیکی جهتله «بن اورایه خنزیر دفن ایتدیریرم» دیمش؛ صوکره حماده محمد پاشایه مسافر ایکن وفاتی وقوع بولمغله محمد پاشا، مراد پاشانك خنزیر دفن ایتدیره‌جك اولدیغی مزاری مسافرینه اکرام ایتمشدر. حدیقة الوزرا، ص ۹۱ (مترجم)

کبی – استانبوله قدر کوندرلدی . آبازه حسنك ، یانندهکی اون ایکی بیك صاریجه ایله ، سیدی احمد پاشا ایله متفقاً سوریه طرفلرنده ایقاع ایتمکده اولدیغی تعدیات دیوانه هرایکیسنك رفع وجودی فکرینی القا ایتمش ایسهده صدر اعظم سلیمان پاشا ، آبازه حسنی ترکمن بکلکنده ابقا و سیدی احمد پاشایه وزارت رتبهسی توجیه ایله هرایکیسنی آق دکیز بوغازینك اشغال ومحافظهسنه مأمور ایتمکی دها موافق احتیاط بولدی . بصرهده افراسیاب عرب عشیرتی والی مرتضی پاشا علیهنه قیام ایتمشیدی . بصره امیرلری احمد وفتحینك دعوتلری اوزرینه مرتضی پاشا اورایه کیتمشیدی ؛ آنجق اهالئ بلدهنك کندیسنه کتیرمش اولدقلری هدایای قیمتداری کافی کورمیهرك عرب وهندستان تاجرلرینك بازارینی (١) یغما ایتدی ؛ اوزرلرینه آتهجق مجرملر بولمق لازم کلدیکی ایچون ایکی امیری اعدام ایتدیردی. لکن عربلر کندیسنی بصرهدن طرد ایتملریله معیتده کیمسه اولمسزین یالکزجه بغداده کوچلکله قاچهبیلدی . مرتضی پاشا بونك اوزرینه حلب والیلکنه تعیین اولنهرق بوایالتدن کچدیکی صرهده یتمش چنکانه رقاصهدن مرکب بر چالغیجی طاقمی آرقهسنده بولندیغی حالده هر درلو تعدیاته جسارت ایلدی . حلب اهالیسی، شکایتی متضمن عرضحال ترتیب ایله پادشاهه کوندرمك ایچون ، جامع کبیرده اجتماع ایلدیلر . پاشانك صاریجه و سکبانلری درحال حلبلیلری احاطه ایله جامعك قدسیتنه حرمت ایتمیهرك ایچلرندن بش یوز کیشییی اتلاف ایتدیلر .

شو صیرهده مصر وحبشده دخی دیکر قاریشیقلقلر حدوث ایتدی. سواکن اهالیسی ، کیسه مقابلنده حبش ایالتنی صاتین آلمش اولان مصطفی پاشانك ایکی متسلمنی اولدردکدن و بر جنکده مصطفی پاشایی‌ده مغلوب ایتدکدن صوکره ، « ابو نور » تلقیب اولنان مصر والیسی خاصکی محمد پاشانك بوشناق احمد بك قوماندانسنده کوندردیکی عسکره مغلوب اولمشلردر؛ لکن حبشده آسایشك ادامهسی قاهره محافظلرینك اعزامنی ایجاب ایدییوردی . مصر عسکرلرینك ضابطلری ، کندیلری مملکتك ویا کاربانلرك محافظهسنه مأمور اولوب حبشك محافظهسی – ایچلرندن اوتوزی اوزمان قاهرهده بولنان – خادم اغالرینه عائددر بهانهسیله عزیمتدن امتناع ایلدیلر . بوندن طولایی عسکر ضابطلریله خادم اغالری آرهسنده نزاعلر ، غوغالر پیدا اولدی ؛ ضابطلردن بر طاقمی خیانتله ویاخود بر جنکده

(١) منصب دجلهده واقع قپانخانیکه برقلعهٔ عظیمة البنیاندر ، تجار بلدانك اکثریا اموالی آنده محفوظ طوروردی . نعیما ، ص ١١٤ . (مترجم)

اولدیریله‌رك بر طاقمی‌ده ایریمه سورلدی . قیزلر اغالغندن معزولاً مصرده بولنان طاش یالار علی و مسعود اغالر استانبوله قاچه‌رق مصر والیسندن شکایتله اعدامی ایچون امر استحصال ایتدیلر .

تغشیش سکه‌نك برقات دها تشدید ایتمکده اولدیغی مضایقهٔ مالیه، صدراعظم سلیمان پاشایی سلفنك دوچار اولدیغی مشکلاته القا ایتدی. خزینه، غروشی رایج نظامیسی اولان سکسان اقچه‌یه وارسلانلی ئه‌کو [اسدی غروش] یتمش اقچه‌یه قبول ایدلمکده ایسه‌ده خلقده خشنودسزلق باقی ایدی ؛ چونکه یکی ضرب اولنان سکه‌لر ، اولجه سویلدیکمز وجه ایله ، کموشدن زیاده باقیری حاوی ایدی . « چنکانه ، میخانه اقچه‌سی » نامیله معروف اولان بوسکه خلقجه فی موضوعیله دکل ، ثقلته کوره قبول اولنمه باشلادی (۱) . ایپشیر پاشا زماننده دفتردار اولمق ایستمدیکی حالده قبولنه مجبور اولمش اولان علی اغا عاقل بر آدم اولدیغندن استعفا و صدر اعظم‌ده اوکا اقتفا ایلدی. معمار قاسم، مقدما بروسیله ایله والده سلطانه کوپرولونك صدارته کتیرلمسنی اخطار ایتمش اولدیغی کبی بودفعه‌ده سلیمان پاشایه، کندیسنك خلفی اولمق اوزره، اونی توصیه ایتدی. سلیمان پاشا «کوپرولو کبی ثروتدن محروم بر آدم بوکون دولتی نصل اداره ایده‌بیلیر ؟» جوابنی ویردی . صدر اعظم پاره‌نك متانت و استقامتدن زیاده ایش کورر اولدیغنه قانع بولوندیغنی کوستریوردی . پادشاهك و والده سلطانك محرملری اولان خادم اغالرك رأیلری موجبنجه مهر صدارت ، اون سنه‌دن بری کریدده ونديکلیلرله جنك ایتمکده اولان حسین پاشایه کوندرلدی ؛ اونك ورودینه انتظاراً ، قپودان سورنازن مصطفی پاشا قائم مقام صفتیله تمشیت مصالحه مأمور اولدی .

عسکرلرك، مدت مدیده‌دن بری اظهار ایدلمیه‌رك حال اضمارده قالمش اولان خشنودسزلقلری بو آرالق میدانه اوردی . کریدن کلمش اولان برقاچ یوز یکی

(۱) تصیحتنامه صاحبی دها سلطان ابراهیم زماننده سکه‌نك تغشیشندن شکایتله دیرکه برغروش طقوز بچق درهم کموشی حاویدر؛ اکر کموشك درهمی یالکز سکز اقچه طوته‌جق برده اون اقچه طوتسه ایدی بر غروش طقسان بش اقچه‌یه کچمك لازم کلیردی . شمدی ایسه یوز یکرمی بش اقچه‌یه چیقمشدر . »[دیمك که اوزمان غروشك قیمت حقیقیه‌سی (۸ × ۹,۵) یتمش التی پاره ایکن حکومت بوکا یوز یکرمی بش اقچه فیئات وضع ایتمش ایدی . کموش اقچه یالکز کسور ایچون قبول اولنه‌جق اولسه‌یدی محذور چیقمیه‌بیلیردی ؛ فقط بالطبع اوزمانلر « وحدت سکه » قاعده‌سی جاری اولمق شویله طورسون ، معلوم بیله دکل ایدی . تأسف اولنورکه بزده اوته‌دن بری سکه مسئله‌سی اکلاشیله‌مامش، مملکت محاربه‌لردن زیاده بوندن متضرر اولمشدر . مترجم]

چری علوفه‌لرینك بر قسمنی طلب ایله جهاد اثناسنده طاشلری یاصدیق طوپراغی یاتاق یاپمش اولدقلرنی باغیره باغیره سویلیه‌رك سوقاقلری طولاشدیلر ؛ قول کدخداسی ، بونلری دائرهٔ انتظامه ارجاع ایتمکه چالیشدی ، وحبس ایله تهدید ایلدی . لکن تخصیصاتلرینك ویرلمه‌مسندن مشتکی اولان سپاهیلرك التحاقیله عاصیلرك مقداری چوغالدی . بوسپاهیلرك باشلری مهتر حسن ، شاملی محمد ، قاره‌قاش محمد ایدی . زوربالر ، کونش طوغارکن آت میدانده طوپلانوب سرایه برآدم ارسال ایله آیاق دیوانی ایستدیلر . پادشاه ، براز مساعده ایله عصیانك اوکنی آله‌بیله‌جکنی امید ایده‌رك یکیچری اغاسنی ویکیچری ارکانندن بعضلرینی عزل ایتدی ؛ لکن بو تدبیرلردن هیچ بر نتیجه چیقمادی ؛ آتش عصیان ، خفیاً ، بعض اکابر وعلی‌الخصوص ـ چیقاره‌جنی قاریشقلق سایه‌سنده صدارت‌مسندینه ارتقا ایده‌جکنی امید ایتمکده اولان ـ قائممقام پاشا طرفندن کوروکلنمکده ایدی ؛ نام شاهانه‌یه اوله‌رق عاصیلره عرض وجود ایدن اختیار نشانجی ، بونلری اطاعته کتیرمکه موفق اوله‌مادی ؛ ایرتسی کون وزیر طاووقجی پاشا ایله قاضیعسکر بولوی دخی دها زیاده برشی یاپه‌مادیلر . عاصیلر اوچنجی‌کون دخی آیاق دیوانی طلبنده اصرار کوستردکلرندن سلطان محمد متوسط‌اولمق اوزره کندیسنی تکلیف ایدن موقوفاتجی قاره عبدالله افندی‌یی کوندردی ؛ برطاقم سپاهیلر موقوفاتجی‌یی تلف ایتدیلر . پادشاه ، خلقك مطالب غیر مناسبه‌سنه موافقتدن احتراز ایله احوال مماثله‌ده اولدیغی کبی سرایده باب‌السعاده اوکنده دکل ، سرای همایونك شهردن طرفه اولان کوشه‌سنده‌کی آلای کوشکی اوکنده بر آیاق دیوانی طوپلادی ؛ بایرام کبی ایام مخصوصه‌ده پادشاه بو کوشکك پنجره‌سندن تماشا ایدردی . عاصیلر آلای کوشکی آلتنده طوپلاندیلر ؛ پادشاه ایچریده تیمور پارمقلقلی پنجره‌نك آرقه‌سنه اوتوردی . دیشاریدن بر صدای عمومی پنجره‌نك آچلمسنی ایستمسیله محمد رابع بوکا موافقت ایله صاغنده مفتی ، صولنده قائممقام ، آرقه‌سنده قیزلر اغاسیله (قاره خادملر اغاسی) قپی اغاسی (آق خادملر اغاسی) اولدیغی حالده عسکره کوروندی ؛ آنجق خلق ، پادشاهك القاآته کوره دکل ، کندی فکرینه کوره سوز سویلمسی ایچون بونلرك چکلمسنی طلب ایتدیلر ؛ مفتی وقائم‌مقام چکیلوب ایکی خادم اغاسی سلطان محمده ویره‌جکی جوابلری تلقین ایتمك اوزره پنجره‌نك کنارنده یره اوتوردیلر . مهتر حسن آغا ایلریله‌یوب اداره‌نك سوء استعمالاتنه ، مأمورینلرك صاتلمسنه ، بدلات التزامیه‌دن خزینه‌نك وقتندن اول آلدیغی پاره‌لره ، مواجب

تأدیه‌سنده کوستریلن تأخرات بی‌نهایه‌یه ، خادملرك امور دولته استیلاسنه ، سکه‌نك بوزولمسنه دائر اوزون برنطق مذمت (١) ایراد ایلدی ؛ دفترینی ارائه ایلدیکی باشلر کسلمدکجه بوفنالقلره چاره بولنق قابل اوله‌میه‌جغنی افاده ایله ختم کلام ایتدی. کوشکدن بر ایپ صالاندیریلوب کوستریلن دفتر بوکا باغلاندی ؛ مهتر حسن ، اشیای مثبته اولمق اوزره برطوربه‌دن‌ده برآووج قرمزی آقچه آلدی . پادشاه ، مهتر حسنه خادملرك تلقین ایلدکلری کریزکاهلی سوزلری سویلدی ؛ قائم مقام پنجره‌یه دوغری ایلریلیه‌رك نام پادشاهی‌یه اولمق اوزره خلقه شوسوزلری سویلدی : « قوللرم ، بودفترده اسملری یازیلی اولانلرك مالّلری مصادره وکندیلری نفی اولنه‌جقدر ؛ جانلرینه ایلیشلمسین . » بومساعده فائده‌سز قالدی ؛ خلق کورولتیلی بر صدا ایله قائمقام پاشایه « بز آرتق سنی‌ده ایستمیز » دیه باغیریشدیلر . کنج پادشاه ، بو صدای دهشت آوردن قورقه‌رق همان ، محرم صمیمیسی اولان ایکی خادم آغاسنك اعداملرینه امر ویردی ؛ آغالر بوغیله‌رق کوشکك آلتنه آتلدی . قاپی آغاسی وقیزلر آغاسی کبی دفترده مندرج اولان خاص اوطه باشی ، خزینه دار آغا ، پادشاهك خواجه‌سی بلال آغا سرایدن قاچه‌رق اسکداره کچمکه موفق اولمشلردی . پادشاه بونلرك حیاتنی عاصیلردن قورتارمغه چالشدی ایسه‌ده مثمر اولمادی ؛ بوغلدیلر ، جسدلری ، دیکر ایکی آغانك جسدلریله برابر آت میدانینه

---

(١) نعیمایه ، ص ١٥١ — ١٥٣ ، نظراً مهتر حسنك نطق منتظم برشی اولدیغی کبی دولتك اوزمانکی احوالنی مصور وشایان دقتدر . حسن آغانك حمدوثنادن وپادشاهه دعادن صکره دیدکلرینك خلاصه‌سی : « دولتلی پادشاهم ، قوللریکك درکاهکزه یوزلر سوره‌رك استرحاملری بودرکه : آرتق سن کماله واصل اولدیکز ؛ امور سلطنتی بالذات اداره‌یه مقتدرسکز . کریده‌کی عسکر بوقدر زحمتلر چکیورلر ؛ دشمنك خساراتی سزه عرض اولنمیور . مملکت خراب اولدی ، رعایانك چوغی دارالحربه قاچدی . پادشاه قول ایله ، قول خزینه ایله قائمدر ؛ خزینه رعایادن حاصل اولور ، رعایا عدالت ایله مسعود اولور . عسکر علوفه یوزی کورمیور ؛ ویریلن پاره صاغ باقیردر ؛ بوده پای تختده بیله کچمیور . وزیرلر ، دفتردارلر شرکای دولتك تسلطندن پاره تحصیل ایده‌مزلر ؛ حقیقت حالی سزه‌ده عرض ایلیه‌مزلر . آغالر ، مصاحبلر بوقدر اسرافات ایله برابر مال قارونه مالك اولدیلر . طشره‌ده اهل خدمت دیدکلری برطاقم طمعکارلرده زیوف آقچه‌یی مضایقه‌لی وقتلرده خزینه‌یه ویره‌رك حیله‌لی تذکره‌لره محسوب ایدرلر . دوغرو بولدن برقاچ آی صکره کله‌جك پاره‌لری خام میوه کبی اتلاف ایدرلر . ایکی سنه‌لك مواجب تداخل ایتدی ؛ خزینه خراب اولدی . بونلرك ازاله‌سی دین ودولته نافع وباشقه طریقه مراجعتك امکانی مفقود اولدیغی ایچون بوکستاخلغه جسارتمزی عفو بیوریکز . (بردفتر کوستره‌رك) ایشته اوآدملر بونلردر ؛ (جیبندن‌ده برآووج زیوف پاره چیقاره‌رق) ویردکلری پاره‌ده ایشته بودر . » (مترجم)

سورکانه‌رك میدانده‌کی چناره آصیلدی. بروسه‌ده سکه‌یی تغشیش ایتمش اولان کمرکجی حسن، ـ ای باش محافظی، مصاحبهٔ ذی نفوذ ملکی ایله زوجی شعبان خلیفه‌ده بو عصیانه قربان اولدیلر.

مهر همایون، کریدده‌کی اردو باش قوماندانڭه کوندرلمش اولمقله برابر، سلطان محمد، صدر اعظملی صوك قاریشقلقلرك کیزلی محرکی اولان قائممقام مصطفی پاشایه توجیه ایلدی. زوربالر بو ترفیعدن ممنون اولمایوب مصطفی پاشایه «بزی، یالکز سن صدر اعظم اولمق ایچون‌می عصیان ایتدردك؟» دیه باغیردیلر. یکی چری وسپاهیلر، سورنازن مصطفی پاشانك کندیسنه تودیع اولنان خدمت مهمه‌یی ایفایه مقتدر اولمادیغنی وینه اوندن دها اهل برینك تعیینی لازم کله‌جکنی پادشاهه عرض ایتمك اوزره روم حسنی مأمور ایتدیلر. بناءً علیه مصطفی پاشا، نصبندن درت ساعت صوکره صدارتدن عزل اولنه‌رق (۱) یرینه ایکنجی وزیر (۲) سیاووش پاشا تعیین ایدلدی. تمك زاده مفتی اولدیسه‌ده اوچ ساعت صوکره مسعود افندی اوکا خلف اولدی. مقتوللرك جسدلری تعلیق اولنان چنار آغاجی پك چوق زمانلر اکا برمأمورین دولتی تدهیش ایلمشدر؛ بو نقل ایلدیکمز وقایع عثمانلی تاریخنده «چنار وقعه‌سی» [۷] نامیله ذکر اولنمشدر. (۳) یوز یتمش برسنه صوکره بو تاریخی آغاجك آلتنده سلطان محمود یکی چریلری امحا ایله باشلرینی قطع ایتدیره‌جکدر.

آنجق ۸ مارت ۱٦٥٦ ــ ۱۲ جمادی‌الاولی ۱۰٦٦ تاریخنده درکه زوربالر دفترده محرر باشلرك کاملاً کسیله‌جکنه دائر اولان وعد اوزرینه طاغلدیلر. بتون بیوك مأمورلرك تبدیلی اداره‌یی یکی اساسلر اوزرینه قوردی. مفتیٔ جدید خواجه زاده مسعود، ال اوپمك ایچون حضور شاهانه‌یه مفتیلره مخصوص کسوه

---

(۱) سورنازن مصطفی پاشانك درت ساعتدن عبارت اولان مدت صدارتنده اجرا آتی «قره‌کوز محمد» ی دفتردار یاپمقدن عبارت اولمسیله اوقاریشیقلق زمانلرنده دخی «مضمون»دن باشقه برشی دوشونه‌مه‌ین ظرفای عصر «چالیجق [چالینجه] زورناسنی چیقدی جبندن قره‌کوز» مصراعنی سویلمشلردر. حدیقةالوزرا، ص ۱۰۳ (مترجم)

(۲) سیاووش پاشا، ایکنجی وزیر دکل، سلستره بکلربکی ایدی. وزیرثانی یوسف پاشا سیاووش پاشانك وصولنه قدر قائم‌مقام اولدی. نعیما، ص ۱٥٥ . (مترجم)

(۳) نعیما، استانبولك برشاعر پسندیده طرزی شو قطعه‌یی نظم ایلدیکنی یازار:

کوش مریخه ایروب طنطنهٔ جاه جلال * لرزه‌ناك ایتدی بو غوغا کدهٔ آفاق

اولدی مخمور نیجه مست مدام دولت * جام اقباله نه‌طرح ایتدی بیلنمز ساقی.

باغبان فلك کینه کذاری سیر ایت * آت میدانه دیکدی شجر وقواق.

یرینه وزیرلره مخصوص خلعت تشریف اولان قاپانیچه ایله چیقدی . بو اختراع کیمسه‌نك خوشنه کیتمیوب احوال فوق‌العاده‌ده سویلنه کلن « فیلدن قورقمام ، ولکن زورناپادن قورقارم » ضرب مثلی تطبیق اولندی (١) . دفتردار خالیجی زاده محمد ، تغشیش سکه‌ده مدخلی اولمقله مظنون اولمسندن دولایی ، یدی قله‌یه قونلش ایدی ؛ اعدام وجسدی مجلس قاپیسنه القا اولندی . خالیجی زاده‌نك خلفی اولان قره کوز ، تعیینندن بش کون صوکره دفتردار زاده محمد پاشایه ترك موقع ایتدی ، واعدام ایدلدی . کمرك وترسانه امینلریله دلی برادر احمد اغا ، طوپ‌قاپیلی مصطفی ایله معمار مصطفانك خانه‌لری مهرلنه‌رك مالری مصادره قلندی . یکیچریلر ، کدخدایی اختفا ایلدیکی خانه‌ده بوله‌رق بوغوب جسدینی چناره آصدیلر . یرینه خالیجی زاده‌نك دامادی قاره مصطفی پاشا تعیین اولنمش اولان اسکی قاپودان سورنازن مصطفی پاشا ایله صدر سابق سلیماندن برنجیسی ارضروم وایکنجیسی بوسنه والیلکنه کوندرلدی . صدر اسبق کورجی محمد پاشا ، سیاووش پاشایی اعدام ایتمك ایستمش اولدیغی حالده سیاووش اونك قبریسه نفییله اکتفا ایلدی . مفتئ معزول ممك زاده و نقیب الاشراف زیرك زاده بروسه‌نك اسکله‌سی اولان مدانیه‌یه سورلدیلر. مقدما بردفعه دها نفی اولنوب والده‌سلطانك ندیمه‌سی ملکی قالفه‌نك نفوذی سایه‌سنده قورتلمش اولان ابو سعید ، کلیبولی‌یه کوندرلدی . مسعود افندی ، بروسه‌ده بولنان عزیز افندینك عهده‌سنده‌کی ساقیز آرپه‌لغی حاصلاتی دها آز اولان مدانیه‌یه تحویل ایلدی ؛ امیدایدیوردی‌که عزیز افندی بوحقسز توجیهدن شکایت ایله حقنده تشدید معامله‌یه فرصت ویرمسین ؛ لکن عزیز افندی ، منع ایده‌میه‌جکی شیئه صورت مطاوعت ابراز ایله اوحسابی بوزمشدر . یکی صدر اعظم سیاووش پاشا ، نصبندن اون کون صوکره استانبوله

---

(١) قره چلبی زاده‌نك بو فقره‌یه مأخذ اولان افاده‌سی ، ایضاح فقره ایچون ، نقل اولنور : « مفتئ جدید قانون قدیمی تجدید ایچون عرض اوطه‌سنده دستبوس سلطانی ایله مشرف اولمق ایچون اذن همایون رجاسنه رفع رقعهٔ نیاز ایدوب رجاسی نظر قبول ایله اعزاز اولنمغین روم ایلی والیلرینه مخصوص قپانیچه تعبیر اولنور قوشاقدن اشاغه یقالی بیاض چوقه دیوانی تشریف واول طور عجیب وشکل غریب ایله ارکان دولتی تخویف ایلدی . . سابقا برادرلری مرحوم وجناب مخدوم قصدی ایله سویلنن « فیلدن قورقمام ولکن زور پنادن قورقارم » مضمونی درجهٔ عین‌الیقینه ... واصل اولدی » هامر ، مصراع مذکوری ضرب مثل اولمق اوزره نقل ایتدیکی محلده « زورناپا » یی « زرافه » دیه ترجمه ایلمشدر . وقتیله « بالیوز مفتیسی » تعریضنه هدف اولان عزیز افندی بو دفعه خواجه زاده ایچون « مفتئ فتنه » ترکیبنی تاریخ دوشورمشدر : ١٠٦٦ . (مترجم)

کلمش ایدی . برآی صوکره سبب موتی اوله‌جق اولان نقریسدن مضطرب اولدیغی حالده دفتردار جدید محمد پاشا حقنده‌کی کینه جولان تام ویردی ؛ قتل ویاخود نفی اولنان اکابر مأمورینڭ مصادره اولنان اموالك اونده بری خزینه‌یه تسلیم ایتمه‌مش اولدیغنی اسناد ایله بوندن دولایی اجرای مجازاتی لازم کله‌جکنی عرض ایتدی . حقیقت حال ، محمد پاشانڭ دشمن شخصیسی اولان مفتیدن سؤال اولنه‌رق اوده صدر اعظمی تصدیق ایتدی ؛ دفتردارڭ اختیار والده‌سی ـ که بر صدر اعظمڭ متروکه‌سیدر ـ مسعود افندینڭ خانه‌سنه کیده‌رك اوغلی ایچون رجا ایتمش ایسه‌ده فائده‌سی اولمایوب مفتی « بی خاتون ! سنڭ اوغلڭ علم وفضیلتدن بحث ایدر طورر ؛ اونڭ شرندن یرلریمزده طوره‌ماز اولدق . قتلی لازمدر » دیه قادینی رد ایلدی . دفتردارڭ اعدام اولندیغی کیجه ، صدر اعظم‌ده بر نقریس ضربه‌سیله ترك حیات ایلدی ؛ بر تصادف غریب قاتل ومقتولی مزارده برلشدردی ؛ دفتردارڭ جنازه نمازی سلیمانیه جامعنده ، سیاووش پاشانڭ سلطان احمد جامعنده قلندی . نفوذی بتون اعتباری بر صدر اعظمڭ زماننده ادارهٔ اموری کندی النه آلمق ایسته‌ین مفتی مسعود افندینڭ القاسنه مبنی مهر همایون شام والیسی محمد پاشایه کوندرلدی . محمد پاشا جانیك طرفلرنده‌کی ترکمنلردن اولوب تیمور قازیق خلیل پاشا زماننده ایران سفرلرنده شهرت قازانمش ، وقرق یاره ایله عودت ایده‌رك بونلردن بیونندن اولان بر دانه‌سی « بیونی یاره‌لی » عنوانی آلدیرمش ایدی . موخراً صدر اعظم قاره مصطفایه کدخدا ، قرمانه والی اوله‌رق ایشیر پاشانڭ پای تختی لرزه‌دار ایتمکده اولدیغی صیره‌ده واقع اولان خدمتندن دولایی وزارته نائل اولمش ، دها صوکره بربری متعاقب قانیژه وشام والیلکنه کوندرلمش ایدی . محمد پاشانڭ صدارته نصبی متعاقب قائممقام یوسف پاشا ، رئیس شامی زاده‌نڭ ودفتردار صاری علی افندینڭ معاونتلریله شهری زوربالردن تطهیره چالشدی . بونلر چنار وقعه‌سندن بری ، طاقم طاقم برطور تهدید ایله شهری دولاشیرلردی ؛ ایچلرندن ایلری کلنلری ، « اندرون وبیرون آغالری » نه مقابل « میدان آغالری » عنوانی آله‌رق هر ایشه قاریشیرلردی . یکی چریلرك اڭ زیاده اعتبار ایتدکلری قاره حسن اوغلی حسین آغایه مراجعت اولنه‌رق (١) اونڭ رأییله کجه‌جی اوغلو یکی چری کدخدالغنه تعیین اولندی .

---

(١) نعیما ، قائممقام پاشانڭ قاره‌حسن اوغلو ایله مکالمه‌سنی یازار ؛ حسین آغا « فتنه‌لری کریه کورمیکز ، زیرا منافقلرك حصادیدر » مألنده اولان « لاتکرهوا الفتن فانها حصاد المنافقین » حدیث شریفنی ایراد ایتمشدر . [نعیما ، ص ١٧١]

قاره حسن اوغلنك یاردیمیله قائم‌مقام ، مفتی ، دفتردار ، زوربالری اوقدر آلداتدیلر که اونلری کندی مقصدلرینه کوره حرکت ایتدیردکلری حالده آرزولرینه موافقت ایدییور کبی کوردیلر ؛ بو صورتله ظاهراً اونلر طرفندن مجبور ایدیله‌رك کویا سیدی احمدپاشا علیهنه بر سفر ایچون سنجاغ شریفی چیقارتدیلر . عسکر شومقصد خیالی ایله طوپلانه‌رق زوربالرك باشلری اولان روم حسن ، شاملی محمد ، یاماق علی ، قاره‌عثمان طوتیلوب طرفکیرلرینی دهشته دوشورمك ایچون رؤس مقطوعه‌لری سرای قاپوسنه قونلدی ، وبو طرفکیرانك طاغیلمسی آسایش پای تختی اعاده ایلدی (٨ مایس ١٦٥٦ — ١٤ رجب ١٠٦٦) .

فتنه محرکلرینك اعدامندن صوکره هندستان ایلچیسی قائم‌بك حضورشاهانه‌یه قبول اولندی . ایلچینك هدیه‌لری ایکی یوز الّلی قاپجی واسطه‌سیله دیوان همایونه کتیرلمشدر . بوهدایا ایچنده بویوك مجوهرات ایله مزین بر قلیچ وبرخنجر وار ایدی . ایلچی اوچ تکلیفده بولندی : ١ ، هندستان شاهنك قندهاری فتح ایتمسنه معاونت ایتمك اوزره برفرقه عسکر اعزامی (قندهار ، برعصر مقدم — پدری بابرشاهك وفاتندن صکره ، برادری علیهنه آلمش اولدیغی امداده بدل — همایون‌شاه طرفندن شاه طهماسبه ترك اولنمش ، وشاه عباسك وفاتنده هندیلر طرفندن ضبط ایدلدیکی حالده تکرار ایرانیلر النه کچمش ایدی) ؛ ٢ ، هندستان حجاجنك درونِنده ادای صلات ایده‌بیلملری ایچون مکه‌ده بربنا انشاسی (١) ؛ ٣ ، الیوم هندستان معماریسنك مدار افتخاری اولان نور محل قبه سنك انشاسی ضمننده احمد آباده بر معمار اعزامی . بوتکالیف ثلثه‌دن یالکز صوك تکلیف قبول اولنه‌رق بناءً علیه نورمحل قبهٔ محتشمه‌سی صناعت هندیه‌دن زیاده عثمانلی یاخود روم صناعتنك (٢) اثری اولمشدر . دیوان همایون قائم بکك سفارتنه مقابل ، مشهور درزی بدبخت پرنس فخرالدینك اوغلی معن‌زاده حسینی هندستان‌شاهنه سفارتله اعزام ایلدی . معن زاده‌حسین ، کنجلکنده سرایده خزینه کدخدالغی وکتابت وظیفه‌لرینی ایفا ایتمش ومؤخراً ماینجی (قاپجی باشی) اولمش ایدی . چنار وقعه‌سنك شاهدلرندن اولمغله بوکا دائر یازدیغی اثر ، احباسندن شارح المنار زاده‌نك اقتباس ایلدیکی منبعلردن بریدر . پادشاهك شاهه هدیه‌لری یکپاره کیبوزمردلی برسرغوچ ، اوجنه سراسر [صیرمه‌لی] چوللر وبرینه

(١) بوبنانك ، هندیلرك ادای صلاتنه مخصوص اولماسی بالطبع دوغرو دکلدر . (مترجم)

(٢) عثمانلی صناعت معماریه‌سی بیزانس صناعتندن اقتباس ایتمش ایسه‌ده ایکیسی بردیمك دکلدر . (مترجم)

مرصع اگر اورلمش درت عرب آتی ایدی . قاسم بك عودتنده حلبدن بصره یولنی طوتوب معن زاده برمدتجك صوکره دیاربکردن بصره یه کیده رك ایکی سفیر اورادن هندستانه متوجهاً سفینه یه راکب اولمشلردر . هندستان ایلچیسنك استانبوله ورودی دولت عثمانیه یی لهستان علیهنه تحریك مقصدنده ، ولان قازاق ایلچیلریله لهستان ایلچیلرینك ورودینه تصادف ایتمش ایدی . زباراو مصالحه سنی متعاقب لمبرغ پالاتینلکی بایراقداری نیقولایه غانوسکی معاهده نك تصدیقنامه سنی آرامق اوزره استانبوله کلمش ایدی . بیه غانوسکینك سفارتی ، فقری جهتیله ، صوك لهستان ایلچیسی پرنس زباراوسکینك احتشام مغرورانه سی قارشیسنده بی فر قالمشدی ؛ لکن او سفارت ، لهستان قرال مستقبلی اولوب براجنبی اسمی التنده — مغلوبیتلری کندیسنك اك بیوك عنوان شرفی اوله جق — برملتك عادات وسجایاسنی تدقیق ایتمك اوزره کلمش اولان ژان صوبیه سکینك (۱) بولنمسندن دولایی سائر سفارتلردن زیاده شایان دقت اولمشدر . شو وقایعی یازدیغمز زمانده آلبه ر رازبوسکی ، اوتوز کشیلك بر معیت ایله شهره کیردی . حضور پادشاهی یه قبول اولنه رق کچن سنه لهستانه برسفیر (مصطفی اغا که یولده اسوج قرالی طرفندن اله کچیرلمشدی) کوندرلمسندن دولایی تشکر ایلدی ، وقریم خانیله مولداویه ، اولاخیه وویوده لرینه ، تصادف ظهورنده لهلره معاونت ایتمه لری ایچون امر ویرلمه سنی طلب ایتدی . رازبوسکی یی نابیانسکی وبیه غانسکی تعقیب ایتدیلرکه هرایکیسی سلفلری کبی دیوانی روسیه واسوج علیهنه سوق ایتمکه مأمور ایدیلر . ذات شاهانه ده ، راقوچی یی لهستان طوپراغنه تعرض ایتدیرمش ، ودولت عثمانیه یی لهستان ایله محاربه ایتدرمك آرزوسنده بولنمش اولان اسوج قرالنك آچیق ایسته دیکی مذاکراته احالهٔ سمع اعتبار ایتمدی . اوچ سنه مقدم زباراو مصالحه سنك تصدیقنامه سنی قریم خانه کوتورمش اولان ماریوس یاسقولسکی راقوچینك جولانلرندن شکایت ایتمك ایچون استانبوله متوجهاً یوله چیقارلمش ایدی ؛ لکن راقوچی ، والده سنك القاآتنه تبعیتله ، یاسقولسکی یی ، حیدود قیافتنه صوقدیغی بر قاچ کشی یه طوتدیره رق تعلیماتی الندن آلدی ، وسلستره والیسی طرفندن تهدید وقوعنه قدر صالیویرمدی . یاسقولسکی استانبولده حسن قبول کوره رك راقوچینك تأدیب اولنه جغنه دائر وعد آلدی . وندیك ایلچیسی قاپه للو ، ادرنه محبسنده برقرار ایدی . اونك یرینه کاتب بهللارینو ، فرانسه ایلچیسی دو لاهه ای ایله بالمذاکره ، کرید آطه سنك وندیکلیلره اعاده سی ایچون مذاکره یه کیرمشدی ؛ آنجق اوراده

(۱) ژان صوبیه سکی ، ویانه نك عثمانلیلر طرفندن ایکنجی محاصره سنده اردویی ازعاج وتعقیب ایتمشدرکه تفصیلاتی آتیده کله جکدر . (مترجم)

انشا اولنان جامعلرك جزؤه‌نی ناقابل تغییر اولمق اوزره دائرهٔ فتوح‌اسلامه ادخال ایتمش اولدیغی جوابندن باشقه برشیئه نائل اوله‌مادی . صدراعظم درویش محمد پاشانك ، آراس مظفریتك فرانسه قرالی طرفندن تبلیغی اوزرینه ، کوپکلرك طوموزلری ویاخود طوموزلرك کوپکلری پارچه‌لامه‌لری ذات‌شاهانه ایچون مساوی اولدیغی سویلمسی موسیو دولاهه‌یه وقوع بولمشدر؛ اوزمانده‌کی عثمانلی دیپلوماسیسنك درجهٔ نزاکتنی بزه تقدیر ایتدیره‌بیلن بوجواب « لله کوپکه طوموز اوزرینه‌قدرت ویرمشدر » حدیثنه (۱) مبتنی ایدی . بومساعده‌سز تعصب (۲) فکری متکلمین فرقه‌سندن علماده کوزلنکده اولوب مفتی حریص سابق عزیز افندی بونلرك باشنده ایدی .

عزیز افندی تاریخنده حکایه ایدرکه مفتیلکدن عزل اولندقدن صکره‌وقبرسده منفی بولندیغی صیره‌ده دین عیسوینك دین محمدی‌یه رجحانتی ادعا ایتمك کبی برکفره جسارت ایدن برشخص اعدامه محکوم اوله‌رق سیاستکاهده خلق طرفندن خنجرله جریحه‌دار ایدلمش ایدی؛ بیك یاره‌دن قان ضایع ایتمکده‌اولان بوبدبختك اوزرینه عزیز افندی بالذات هجوم ایده‌رك برخنجر ضربه‌سیله بقیهٔ حیاتنی امحا ایتمش وبو صورتله مثوبات جهاده نائل اولمش بولنمقله افتخار ایدر . سزاوار مکافات اولان بوحرکتدن اون‌بش سنه صوکره عزیزافندی ینه بروسه‌ده منفی ایدی؛ چارشوده برتاجر مشتری‌یه « بوقدر آز فیئات ویرمك ایچون پیغمبردن اوتانمازمیسك ؟ » دیمش ، واوده [حضرت] پیغمبر حقنده مناسبتسز سوز سویلمش ایدی . مشتری بوسوز اوزرینه دردست اولنه‌رق شهرك حاکمی حضورینه کتورلدی ؛ حاکم ، انسانیتلی و مساعده‌کار برذات اولدیغندن احتیاطسزلغنك نتایج خطرناکندن قورتارمق ایچون مجنون اولدیغی بیان ایله حبس ایتدیردی ؛ لکن متعصب عزیز افندی بو حریف صلب اولمانجه راحت ایده‌مه‌مش و پیغمبره بووجه ایله‌خدمتی کندیسنه شرف صایمشدر .

روم پطریقی ژیوانیشیو ــ موسیو دولاهه‌یه جواب مشهورنی ویرمك ایچون همدینلرینك افکار وحشت‌نمونندن حصه‌دار اولان ــ صدراعظمدن حسن معامله

---

(۱) هامه‌رده « سلط‌الله‌الکلب علی‌الخنزیر » سوزی ترجمه ایدلمش اوله‌جقدر ؛ فقط بونك حدیث اولمادیغی آشکاردر . (مترجم)

(۲) خرستیان‌وباخصوص قتولیك‌علماسی‌مساعده‌سز تعصب (fanatisme intolérant) فکرندن آزاده اولدقلری ایچون اندلسده‌کی میلیونلرله اهل‌اسلامدن ویهودیلردن فرد متنفس قالمامشدر . (مترجم)

بکلیه‌مزدی . ژیوانیشیو ، سلفی پارته‌نیوسی آلتون مقابلنده عزل ایتدیرمش وروسیه‌لیلر ایله مخابرهٔ خفیه‌ده بولنمقله اتهام ایده‌رك اعدامنه سبب اولمش ایدی . درویش محمد پاشا ، مجرد یکی بر نامزد عرض وجود ایله پطریقلق ایچون دها کلیتلی آقچه عرض ایتمش اولدیغی ایچون ژیوانیشیویی اعدامه محکوم ایتمشیدی ؛ لکن متره‌پولیدلر ژیوانیشیو ایچون توسط ایتملریله صدراعظم حیاتنه ایلیشمدی . ژیوانیشیو برمدت صوکره عزل اولنه‌رق وندیك اردوسنه‌دخالت ایدوب روملری پادشاه علیهنه قیام ایتدیرمکله وندیکلیلره بیوك خدمتلر ایتمشدر (۱) .

قپودان مصطفی پاشا ، درت‌یوز کیسه مقابلنده مصر والیلکنی صاتین آلمش ایدی (۲) . یکی قپودان کنعان پاشا ۲٦ حزیران ۱٦۵٦ (٤ رمضان ۱۰٦۵) تاریخنده ، قرق‌بش قادرغه‌دن ، یکرمی‌یدی کمیدن ، یدی‌ماوونه‌دن مرکب‌بردونانما ایله‌استانبولدن حرکت‌ایلدی ؛ بش‌کون‌صوکره وندیك‌دونانماسی قارشیسنده‌بوغازدن چیقدی . وندیکلیلرك [مؤنث‌اولمق‌اوزره] «سلطانلر» (۳) تسمیه‌ایتدکلری ترك کمیلرینك‌ك بیوکلرندن‌ایکیسی داویدوغولیات (٤) نامنده‌ایکی‌وندیك کمیسنه‌هجوم ایلدیلرکه‌بوصیره‌ده دیکر عثمانلی کمیلری‌ده‌چیقمق اوزره‌ایدیلر . داویدوغولیات‌ایله لازارو موچه‌نیقویی حامل اولوب اونك امریله عثمانلی سفائنه دیکرلرندن اول هجوم ایدن کمی اوته طرفك آتشی‌آلتنده محواولدیلر . موچه‌نیقونك بر کوزی چیقدی ؛ عمومی قاپودان

---

(۱) بر رئیس روحانینك ، ولوکه پك حقسز برمعامله کورمش اولسون ، متبوعی‌اولان حکومته قارشی بر اجنبی دولتنه خدمت ایتمسی دنیانك هر قومنده « خیانت » عد اولنور ؛ برخائن ایسه ، ذاتاً خائن اولمامش اولسه خائن اوله‌ماز . بناءً علیه درویش محمدپاشا ، بوآدمی امارات خیانتی اوزرینه بحق اولدیرمك ایستمش ، و فقط صوکره پاره‌سنه طمعاً دکل ، متره‌پولیدلرك رجا وحسن شهادتلری اوزرینه‌ساده‌دلانه براقمش اولمسی دهامحتملدر . (مترجم)

(۲) قاپودان مصطفی پاشا ، کندیسنده بوخدمته لیاقت و ترسانه‌ده انتظام کورمدیکی ایچون بو ایشدن قورتلمنی مناسب بوله‌رق دونانما تجهیزاتی ایچون صرف ایتمسی لازم کلدیکی کندیسنجه ا کلاشیلان درت یوز کیسه‌یی صدر اعظمه و متنفذانه تقدیم ایله مصر والیسی اولمشدر . (مترجم)

(۳) احتمال‌که بونلردن بعضلری والده سلطان طرفندن انشا اولندیغی ایچون بوله تسمیه اولنمشلردر . [رسالهٔ موقوتهٔ بحریه‌نك مارت ۳۳۱ تاریخلی نسخه‌سنك برنجی صحیفه‌سنه‌نظراً بزده سفائن‌بحریه‌یه اسم ویرمك ۱۲٤۰ تاریخلرنده‌ظهورایتمشدر . مورخلرك اسلوب‌اشعارلرندن مترجمك‌استدلالنه کوره مقدملری کمیلر ، « مى قاپودانك سوار اولدیغی کمی » کبی‌سواریلرینك اسملریله تفریق اولنوردی .]

(٤) داوود وجالوت . جالوت خرستیان تارغ مقدسنجه‌ده برشریراولمقله برابر اونلر ، جالوتك اقتدار بدنیسنه مبنی ، کمیلره بواسمی ویرمکدن چکینمیورلر . (مترجم)

مارسه‌للو تلف اولدی؛ لکن ترك دونانمه‌سی کاملاً مغلوبیته اوغرادی (١٤ رمضان ١٠٦٦ - ٢٦ تموز ١٦٥٦). یتمشدن زیاده گمینك بر طاقمی مغروق و بر طاقمی ونديكليلرك النه كرفتار اولدی؛ یالكز - برینك اوزرنده قاپودان پاشانك بولندیغی - اون دورت قادرغه قورتلدی (١): لهپانتو (اینه بختی) محاربه‌سندن بری عثمانلی دونانماسنك اوغرادیغی اك بیوك هزیمت بو ایدی (٢)

١ اغستوس تاریخنده موچه‌نیغو اوچ یوز التمش اسیر ایله، مغلوب دونانمانك سنجاقلرینی آرقه‌سندن سوروكلیه‌رك ونديكه مظفرانه داخل اولدی. كچن سنه وولوپی (قدیم ده‌متره‌یوس) [غلوس] بغتةً ضبطه موفق اولان ونديكليلر، تركلرك منكشه یاخود بنفشه تسمیه ایتدكلری مالوازیایی‌ده اویله‌جه سهولتله اله كچیرمكی امید ایدیورلردی. جمهورك بر قوهٔ بحریه‌سی مالوازیایی محاصر ایتدی. لكن قاپودان پاشا، ناپولی‌دی رومانیادن كتیردیكی بیوك چاپده طوپلرك یاردیمیله محاصره‌دن قورتاردی. بوغاز اوكنده قالمش اولان ونديك دونانماسی بر برینی متعاقب بوزجه آطه‌یی، (سیمادیرك)، لمنی‌یی ضبط ایتدی (١٣ تموز ١٦٥٦ — رمضان ١٠٦٦). استانبولده، غایت محصولدار طوزله‌لری اولمقله برابر بوزجه اطه‌دن زیاده، مالك اولدیغی طین مختومدن دولایی لمنی ایچون تأسف اولندی. لمنی قلعه‌سی محاصره‌نك دردنجی كونی تسلیم اولمشیدی؛ یوز الّلی بیك قیون، ودیكر هر اشیادن قطع

(١) نعیما وعبدی. [نعیمانك خلاصهٔ افاده‌سی‌شودر: عبدالرحمان پاشا، ترسانه كدخداسی حجر بك، بایرام بك، همت بك كمیلری، اون قدر ترسانه كمیسی، یدی قالیون دشمن النه دوشدی؛ عبدی پاشا، مانجه چاریق ابرهیم بك، اون بش قدر ترسانه كمیسی، ایكی ماونه، یكرمی قدر بورتون باتدی. بالجمله یتمشدن زیاده كمی ونديكليلرك النه دوشدی؛ دشمن بیك قدر طوپ، پك چوق مهمات، یدی سكز بیك قدر توانا روس اسیری آلدی.] والیه رو، بالعكس، اوتوز كمی، سكز ماوونه، الّلی قاردغه، قرق غالیونه دیر.

(٢) سلطان سلیم ثانی عصرنده ٩٧٩ سنه‌سی وقوعه كلوب صنفین دونانماسی عنوانیله مشهور اولان هزیمتدن بری اسلام بو صورتله دوچار انهزام واعدا بوقدر شادكام اولمامشدر. نعیمادن تلخیص، ص ١٩١. ایشته كوریلیوركه عثمانلی مورخلری مغلوبیتلری كتم ایتمزلر؛ غلبه‌لری بویوتمك، هزیمتلری كوچولتمك صنعتی بزم طرفده اوروپاده‌كی قدر رایج دكل ایدی. بونی بالخاصه شونك ایچون اخطار ایدرزكه جلد آتیده كوریله‌جكی اوزره مونته قوقوللو ایچون عظیم بر موفقیت صایلان ونهایت بر ماصالدن باشقه بر شی اولمادیغی عصریمزده آنان مورخینی طرفندن دخی میدانه قونیلان «سن‌غوتار» هزیمتی، بزم اوردودن بر قسم صغیرك اوغرادیغی مغلوبیتدن عبارت اوله‌رق مورخلریمز اونی‌ده حقیله یازمش ایكن اوروپا مورخلرینك یونانیانه مبالغه‌لره دولدرمش اولدقلری، عثمانلی مورخلرینك بودفعه‌كی دونانما هزیمتی حقنده‌كی افادات صحیحه‌لریله‌ده ثابت اولور. (مترجم)

نظر یکی چری قوماندانینه عائد یتمش بیك غروش وندیکلیلره طعمه اولدی. بوزجه آطه ولیمنیك ضیاعی خبری، صدراعظم جدید محمد پاشانك وصولندن آز صوکره استانبوله کلدی؛ محمد پاشانك دشمنلری بو هزیمتی وسیله عد ایدهرك عزلنی طلب ایتدیلر. صدر جدید شامدن استانبوله کلمکده ایکن مفتی مسعود افندی، قائممقام یوسف پاشایی محافظهٔ استقلالنه زیاده چالیشیر کورهرك عزل ویرینه حیدر اغا زادهیی تعیین ایتدیرمش ایدی. یکی چری اغاسی محمود، چناره آصلمش اولان یکی چری کدخداسینك قسم عظیم ثروتنی آلمش اولمق اسنادیله اعدام اولندی. میدان آغالرینك اوزرینه عسکر کوندرمك ایستمش اولدقلری سیدی احمد پاشا، حقنده کوستریلن معاملهٔ عفویهیی حسن قبول ایله استانبوله کلهرك سلستره والیلکنه تعیین اولندی (۱) صدرعظم بیونی یارهلی محمد پاشا، حلبدن کچرکن آبزهحسنه دیاربکر والیلکنی ویرهرك ترکمن کدخدالغنهده آبازهنك کدخداسنی نصب ایتمش ایدی. محمد پاشانك استانبوله ورودندن هنوز اون بش کون کچمش ایدیکه مسعود افندی بوطقساناق اختیارك زماننده ایستدیکی کبی ادارهٔ امور ایدهبیلهجکی امیدینك سقوطنی کورهرك صداعظمی دوشورمك ایچون اوغراشمغه باشلادی؛ لکن محمد پاشانك سقوطنه چالیشیرکن کندی سقوطنی تهیئه ایلدی. حیدر آغا زاده، قول کدخداسی کچهجی اوغلی، شهزاده سلیمانك والدهسنك کدخداسی ایلهاتفاقایدهرك پادشاهیخلع ایتمکیتصور ایتدیکه بوتصورك اجراسی ایچونهر شیدناول صدراعظمی تبعید ایتمكلازم کلوردی؛ لکن محمدپاشا بوفساددن خبردار اولهرق والدهسلطانه اخبارایلدی. مفتی، ایلكاجتماعایدن دیوانه قبول اولنمادی، بروسهیه کیتمك اوزره کمییه بیندیرلدی؛ اوراددن ده دیاربکره اعزام اولنهجق ایدی. شیخالاسلاملق، یکیچری آغالرینك چیقاردیغی قاریشقلق اثناسنده وعزیز افندینك عزلندهبرکون ازبرمدت حضورشاهانهده مفتیلك مقامنده بولنمش اولان حنفی افندییه توجیه قلندی. بروسه قاضیسی صدرالدین زاده روحالله افندیـکه مسعود افندییه عداوت شخصیهسی وار ایدیـ مفتیٔ سابقك

(۱) سیدی احمدی پاشا، مکمل قاپیسیله [منتظم وکثیر معیتیله] سلسترهیه کیدرکن ویزه قربنده دوشمانك هزیمتنی خبر آلهرق برامر اولندیغی حالده بوغازه کلدرك «کلیدالبحر» محافظهسنه مسارعت ایلدیکی وکمیلردن چیقان وندیکلیلری باصهرق باش واسیر الدیغی اکلاشلمسیله طرف پدشاهیدن سمورکورك ومجوهرقلیچ ارسالیله تلطیف ومحافظهده دوامی امر اولنمش ایدی. نعیما، ص ۱۹۳. سیدی احمد پاشا بوغاز استانبول ایچون الك مهم نقطه اولدیغنی بربیوك قوماندانه یاقیشیر نفوذ نظر ایله تقدیر ایدهرك بونك ایچون امربکامکه لزوم کورمهمیشدی. (مترجم)

دیار بکره کیتمك ایچون سکبان یازمقله (١) اوغراشه‌رق تأخر ایتمکده اولدیغی استانبوله بیلدیردی . مسعود افندی کرك عزیمت ایتمش اولسون ، کرك هنوز بروسه‌ده بولنسون، اعدامنی آمر بر خط همایون کلدی. روح‌الله افندی خط همایونی الدیغی کونك اقشامی مسعود افندینك اقامتکاهنی محکمه خدمه‌سی واسطه‌سیله قوشاتدی ؛ افندی بر کوشکده آی آیدینلغنده میوه یمکده اولدیغی صیره‌ده اله کچیرلمسنه تشبث اولندی. مسعود افندی جسور بر آدم اولدیغی ایچون قیلیج النده مهاجملرك اوزرینه صولت ایلدی ؛ لکن کثرته مغلوب اولدی . بو ذات اعدام اولنان ایکنجی عثمانلی شیخ‌الاسلامیدر . ایرته‌سی کون مسلمانلر شهید غازی مثوباتندن حصه‌دار اولمق ایچون، [اونلرك ایکی مثلی اولمق اوزره] خرستیانلرده اوچ کلیسالرینی هدم ایتدیکندن دولایی ، اوغرادیغی مجازات الهیه‌یه تشکر ایچون (٢) نعشنی کورمکه کیتدیلر .

مسعود افندینك اعدامی استانبولده قائم مقام سابق حیدر اغا زاده ایله خلع واجلاس فسادنده ذی مدخل اولان سلطان سلیمان والده‌سی کدخداسنك وقاره چلبی زاده کدخداسنك قتلی تعقیب ایلدی . قاره، حسن زاده حسین اغانك والده سلطاندن شفاعتی سایه‌سنده ، ینی چری کدخداسی حقنده قرارلاشدیرلمش، بولنان جزای اعدام میخالیجه‌ده‌کی چفتلکنه اعزام صورتنه تحویل ایدلدی. صدر اسبق ملك احمد ، وان والیلکندن عودتنده ، صوك قاریشقلقلرده الی اولمسی مظنون بولندیغی ایچون سلستره والیلکنه نصب ایدلدی . وانده اوخطه‌نك کردلری وخصوصاً کندیسنه اطاعتدن امتناع ایدن بدلیسی خانی آبدال اوزرینه متعدد مظفریتلر قازانمش ایدی ؛ خانك سرایی یغما ایدیلرك کموشدن سفره طاقمی وبرچوق قیمتدار مفروشاتی وبونلردن باشقه ده برچوق کتب فارسیه اله کچیرلمش ایدی . آبدالك اوغلی باباسنك یرینه خان تعیین اولندی (تموز ١٦٥٥ — رمضان ١٠٦٥). احمد پاشا یدی کرد بکنی اسیر ایده‌رك دیکر یدی بکه ده دیوان همایون نامنه کندی ناحیه‌لرینه بك یاپمش ایدی . اولیا چلبی ملك احمد پاشا طرفندن ، دونبوللی خاندن غصب اولنان قویون سوریلرینك اعاده‌سنی طلب و مرتضی پاشانك برادرینك سربست براقلمسنی اخطار ایتمك ایچون روسیه خانه کوندرلمشیدی . اولیا بو مأموریتدن استفاده ایله اوخطه‌ده‌کی اعزه‌ومقابرینی وقطرجی اوغلیله برلکده استانبول اوزرینه

---

(١) بولار امین اولمادیغی ایچون بر بایراق سکبان یازیوردی. نعیما، ص. ٢٠٠ (مترجم)
(٢) کندی زعملرینه کوره . (مترجم)

یورومش ومؤخراً بدلیسی خانك خدمتنه کیره‌رك حکاری کردلری علیهنه برجنکده مردانه تلف اولمش اولان چومار باشینك قبرینی زیارت ایتمش ایدی . پادشاهك ترسانه‌یی کورمکه کلدیکی برکون ، صدراعظم سوء استعمال ایله متهم اولان ترسانه کدخداسیله ترسانه کاتبنك وچنار وقعه‌سنه قاریشمش بولنان ترکمن حاجی احمدك اعدامی تماشاسنی ارائه ایلدی .

بیونی اکری (۱) محمد پاشانك مبدأ صدارتنی اشعار ایدن بو شدتلر ، دونانمانك بوغاز پیشکاهنده انهزامندن و لیمنی ایله بوزجه اطه‌نك استیلاسندن ظهور ایدن ناخشنودیٔ عمومی‌یی ازاله ایده‌جك بر ماهیتده دکل ایدی . آنجق ونديك دونانماسنك بوغاز مدخلنده کورونمسی کندیسنجه هیچ بر اندیشه‌یی موجب اولمادیغنی خلقه کوسترمك ایچون شهرك حصارلرینی یکیدن بویاتدی ، وآخور قاپیسیله یدی قله آره‌سنده‌کی خانه‌لری تزیین شهر ایچون هدم ایتدیردی (۲) . بوغازی ونديكلیلرك محاصره ایتمسی ییه‌جك اشیا فیئاتنك آرتمسنی موجب اولدی ؛ برنجك اوقه‌سی یوزاللی آقچه‌یه چیقدی ؛ سائر ذخیره فیئاتی اونسبتده آرتدی . پادشاه بواحواله چاره‌ساز اوله‌جق وسائله اعتنا ایتمك اوزره اسکدارده‌کی سرایندن استانبوله کچه‌رك (۱۳ ذالقعده ۱۰٦۰ — ۲ ایلول ۱٦٥٦) ایکی کون صوکره فوق‌العاده برمجلس طوپلادی . صدراعظم وهم فکرلری مقدما خواص همایونه الحاق اولنان آیدین و صاروخان سنجاقلرینك واناطولی وقرمان ایالتلرینك ـ ازمیر ، ساقیز استانکوی وسائر مواقع مهمه‌نك محافظه‌سی شرطیله ـ بر والی‌یه توجیهنی تکلیف ایلدیلر ؛ بوندن صوکره ترسانه‌ده بیوك کمی [قالیون] انشا اولنمایوب یالکز قادرغه یاپلمسی رأینی بیان ایتدیلر . سرای خزینه‌سندن برازشی آلندی ؛ اکابردن حرب و یرکیسی اوله‌رق [امدادیه نامیله] پاره طوپلاندی ایسه‌ده یوزبیك غروشی تجاوز ایده‌مدی .

توجیهات مصممه‌دن برنتیجهٔ نافعه چیقمادی . صدراعظم آیدین و صاروخان

(۱) حدیقة‌الوزراده ، ص ۱۰۳ بویني‌اکری . نعیماده ص ۱٦۷ ، بوینی‌یاره‌لی . (مترجم)

(۲) هامه‌ر حسن ظن ایتمشدر . استانبول حصارینك دریا جانبنده اولان دیواری دشمنه جدید ومهیب کورنمك ایچون بادانه ایدلمش ، وحصار اوزرینه مبنی اولان خانه‌لر « حصار دیوارینی بیقدی » دیه هدم ایدلمش ایدی . نعیما ، ص ۲۱۳ ، ایکنجی تدبیر ایچون « معقول ایدی ، فقط بویله دشمنك هجومی صره‌سنده دکل » زمیننده برمطالعه سرد ایدر . خلق ایسه بوحاللر اوزرینه توحش ایتمش ، قورقاقلر خانه‌لرینی اوجوزجه صاته‌رق قاچمشدر . نعیمایه مراجعت . استانبول اهالیسندن برطاقی ۱۳۳۳ ربیع‌الاولنده انکلیز وفرانسز دونانماسنك — بحوله تعالی ازوقت ظرفنده دوچار هزیمت کامله اولان — تعرضلری صیره‌سنده ایکی یوز اللی سنه اولکی طبیعتلرینی دکشدرمدکلرینی کوسترمشلردر . (مترجم)

سنجاقلرینی بر آدمنه ویردی ؛ اناطولی وقره‌مان ایالتلرینی‌ده کلیتلی پاره مقابلنده صاتدی. ذخیره وعسکر طوپلامق ایچون قاپیجی باشیلردن مرتکب کیمسه‌لری تعیین ایلدی . بوتوجیهاتك جمله‌سی آسایش مملکت ایچون تأثیرات سیئه‌یی موجب اولدی . ذات شاهانه برهفته صوکره برمجلس دها عقد ایده‌رك صدراعظمه « بالذات سفره کتمك ایسترم ؛ لازم کلن تدارکاتی کور . » دیدی ؛ لکن محمد پاشا ، اللرینی اوغوشدیره‌رق « شوکتلی ، کراملی پادشاهم ، حق تعالی عمر و دولتکزی ممدود بیورسون ، اورته‌لغك قاریشیقلغی وعسکرك انتظامسزلغی زماننده سفر ایتمك پك مشکلدر . خزینه‌نك ضرورتی ایسه تعریف اولنماز درجه‌ده‌در . عزیمت همایون مصمم اولدیغی حالده طرف شاهانه‌لرندن نقداً یکرمی بیك کیسه امداد بیورلمسی لازم کلیر (۱) » جوابنی ویردی . ذات شاهانه بوملاحظه‌لردن ناخشنوداوله‌رق سکوت ایله مجلسی طاغتدی. والده سلطانك خزینه‌داری، صولاق محمد، خواجه محمدافندی رئیس سابق شامی زاده، معمار قاسم بوزجه‌آطه و لیمنینك ضیاعندن ترتب ایدن خشنودسزلقدن استفاده ایله بیونی اکری محمدپاشانك عزلنه و کوپرولونك صدارتنه چالشمغی دوشوندیلر . بیونی اکری سوریه‌دن استانبوله کلیرکن اسکی شهردن کچدیکی اثناده کوپرولویی احترامکارانه قبول ایله برابر استانبوله کتیرمشدی ؛لکن علیهنده‌کی تشبثاتی سلحدار واسطه سیله خبرآلنه‌رق کوپرولو پاشایی طرابلسه تعیین ومأموریت جدیده‌سنه همان کیتمسنی امر ایلدی .

کوپرولونك محبلری تصورلرینی اورته‌یه قویه‌نك هنوزوقتی کلدیکنی دوشونه‌رك ماهرانه برمانوره چویردیلر ؛ والده‌سلطان واسطه‌سیله سلحداری شام بکلربکیلکنه تعیین وشام والیسی وزیر خاصکی محمدپاشایی استانبوله دعوت ایتدیردیلر . بوچفته تدبیر خاصکی محمد پاشانك صدراعظم اوله‌جغنه دائر برروایت انتشارینی موجب اولدی ؛ بیونی اکری محمدپاشا ، بوسوز اوزرینه، نظررقابتنی کوپرولودن انحراف ایتدیردی . بیونی اکرینك نزدشاهانه‌ده حامیسی اولان سلحدار شوصورتله تبعید ایدلدی؛لکن کوپرولونك دها بر قدرتلی دشمنه،یکی چری آغاسنه غلبه‌ایتمسی لازم کلیوردی.مع‌هذا استادانه اداره اولنان حیله‌لر سایه‌سنده آغا عزل ویرینه کوپرولویه طرفکیر میرآخور سهراب اغانصب ایدلدی.یکی‌چری‌اغاسنك عزل اولندیغی کون، کوپرولو ، قیزلر اغاسی واسطه‌سیله ، کیزلیجه والده‌سلطانك حضورینه کوتورلدی؛ والده ، صدارت وظیفه‌سنی عهده‌سنه آلمقدن چکنمیورمی اولدیغنی صوردی .

(۱) نعیما دن ص ۲۱۷ ، آلنمشدر . (مترجم)

کوپرولو شروط موافقت اولمق اوزره شونلری بیان ایتدی : ۱ ، کندیسنك عرضلری بلا استثنا قبول اولنه‌جق ؛ ۲ ، خدمتلری ایستدیکنه توجیهده مختار اوله‌جق (۱) ؛ هیچ بر وزیر ونظر التفاتده اولان بیوك مأمور کندیسیله نفوذ مجادله‌سنه چیقمیه‌جق ؛ شخصی حقنده واقع اوله‌جق افترالرك هیچ بری نزد پادشاهیده شایان اعتبار کورلمیه‌جك . کوپرولو محمدپاشا ، شوشرطلر اوزرینه ، جناب حقك معاونتی ووالده سلطانك دعاسی برکاتیله زمام دولتی النه آله‌بیله‌جکنی بیان ایتدی . والده سلطان ، بو آرزولرینك قبول اولنه‌جغنی بیان ایله ، وعدینك انجاز اولنه‌جغی حقنده نام خدای متعالی یاد ایلدی (۲) .

ایرته‌سی کون [۹] ، — (جمعه ، ذی‌القعده ۱۰۶۶ — ۱۵ ایلول ۱۶۵۶) جمعه نمازندن ایکی ساعت اول کوپرولو سرایه دعوت اولندی . پادشاه ، بیونی اکری محمد پاشانی خطئات اداره‌سنی تعداد ایله توبیخ ایده‌رك مهری ایستدی ، بوستانجی باشی‌یه‌ده حبسنی امر ایتدی . اوندن صوکره کوپرولونك تخت اوطه‌سنه

(۱) کوپرولو محمدپاشا دلیرانه سوزه آغاز ایدوب : « دولتلو پادشاهم (*) ، اولا حضور همایونه هرنه تلخیص ایدرسام تنفیذ اولنوب خلافی بیورلمایه ؛ ثانیاً ادنادن اعلایه وارنجه مناصب ومراتب وسائر توجیهات خصوصنده قطعا برطرفدن سوق وشفاعتله بوقوللرینه ابرام بیورلمیه که دولت پادشاهی‌یه انفع اولان رجالی استخدام قابل اوله . زیرا « الافات تتولد من الشفاعات » مفهومنجه جمله اختلالك سببی شفاعت نامعقوله‌در ؛ ثالثا وزرا ووکلادن برینی یامالنه رغبةً ویاخود حسن اعتقاده بناءً غریم وشریك مقامنه وضع ایدوب بوقوللرینك استقلالنه خلل ویرلمیه ؛ رابعاً بوقوللری حقنده اصحاب اعتراض اولان منافقینه رخصت کلام ویرلمیه ، زیرا جمله عالم دولتدن حصه‌مند اولمق ایستر ؛ عالمی جملةً ارضا قابل دکلدر ؛ اول جهتدن بومقام صاحبنه حساد وخصماقتی [پك] چوقدر ، هجوم ناسی قطع وفسادی دفع ایتمکه ذم ومساوی قپوسنی سد ایتمکدن غیری چاره یوقدر . بودرت شروطه رعایت ایله مساعده بیوریلورسه عون حق ایله ودعاکز برکاتیله خدمت وزارت عهده‌سندن کلمك ممکندر » دیدی . نعیما ص ۲۲۳ . خلاصه‌سی شودرکه ۱ ، عرضلری قبول اولنه‌جق ؛ ۲ ، کیمسه حقنده التماس اولنمایه‌جق ؛ ۳ ، کیمسه شریك طوتلمیه‌جق ؛ ٤ علیهنده‌کی القاآته التفات اولنمیه‌جق . بونلر غایت اطرافلی دوشونلمشدر . ایلك اوچ شرط متداخل ومتکرر کبی کورینورسه‌ده دکلدر . عرضلری قبول اولنورده قبل العرض بری حقنده شفاعت ایدیله‌بیلیر ؛ کذلك عرضلری قبول اولنمق وشفاعت ایدلمه‌مکله برابر باشقه‌سنك‌ده عرضی ترویج اولنه‌بیلیر . کوپرولو شروط ثلثه ایله استقلال محافظه ایدیور ، دردنجی شرط ایله رقبابی محو ایلیور . کوپرولونك رویتی بوشرطلرله عیان اولور ؛ سلطان محمد رابع ، بورویتکار آدمه امنیت ایله دولته بیوك خدمت ایتمشدر . اوزمانك احوال وحادثاتنه نظراً کوپرولولر صدارته کتیرلمه‌مش اولسه‌یدی مملکتده اختلالات بردوام اوله‌جق ، سلطان محمد رابعك سلطنتی‌ده امتداد ایتمیه‌جك ایدی . (مترجم)

(۲) کوپرولو لفظی مراد سوز ایله قناعت ایتمیوردی ؛ والده سلطان « والله العظیم ، بو رجالریکه مساعده اولنور . » جمله‌سنی اوچ کره سویلدی . نعیمادن ، ص ۲۲۳ . (مترجم)

(*) بوسوزلر والده سلطانه خطاب اولدیغندن (سلطانم) اولسه‌لر کرکدر .

آلتمسی اراده ایله کندیسنه شو سوزلری سویلدی : «بیان ایتدیکك، بنمده قبولنی تعهد ایلدیکم شرطلرله سنی کندیمه وزیر ایتدم ؛ کوره‌یم ، بکا نصل خدمت ایده‌جکسك » . کوپرولو جناب حقدن موفقیت تمنی ایله یره قاپانه‌رق تشکر ایلدی (۱) . سرای منجمی ، کوپرولویه صدارتك توجیهی ایچون الک مناسب زمان اوکله نمازی وقتی بالای منارلردن « الله اکبر » صدالرینك طنین انداز اولدیغی وقت اوله‌جغنی بیان ایتمشدی . احکام شرعیه موجبنجه اوکله نمازی کونشك دائرهٔ نصف نهاره دخولی حیننده ایفا اوله‌ماز ، چونکه پیغمبرلرك افاداتنه کوره هر کون زوال نجومی آننده شیطان کونشی بوینوزلری ایچنه آلیر و حاکم عالم تاجی اولمق اوزره اونکله تزین ایدر ؛ لکن «الله اکبر» صداسنی ایشیدنجه براقیر (۲). عثمانلی مورخلری ده حرص ، سفاهت ، عصیان عفریتلری خونریز مرادك ، سفیه ابراهیمك سلطنتلرنده و محمد رابعك اوان طفولیتنده اوصورتله سمت رأس جنوبه واصل اولمش ایکن شو دوز فلا کتدن صوکره دولتك ، بر خون روان ایچنده بیقانه‌رق ، دوچار ضعف اولمقده بولنان قوای حیاتیه‌سی یکیدن تجلی ایتمش و بر آدم ظهور ایله تاج حکومتی ابلیس عصیاندن قورتارمش اولدیغنی بیان ایدرلر (۳) .

(۱) کوپرولو محمد پاشا حضوره بونه‌دعوت اولنوب صلات جمعه‌ده خطیب منبرده ایکن خاتم وکالت کندویه عنایت بیورلدی ، وسابقاً ذکر اولنان درت شرطی پادشاه عالم پناه حضرتلری لساناً بر بر بروزذکر ایلدی ؛ (بوشروطه رعایت اوتمق اوزره سنی مستقلاً وزیر ایلدم : کوره‌یم سنی نیجه خدمت ایدرسك) دیوب خیر دعای ملوکانه ایله مسرور بیوردیلرکه کوپرلو محمد پاشا دخی کریان اولوب انجو دانه‌سی کبی کوزیاشی منور صقاللری اوزرینه ریزان اوله‌رق (شوکتلو کرامتلو پادشاهم ، حق تعالی عمر و دولتکزی بر دوام ایلیه ، صدق و استقامتله خدمت شریفکزده صرف اقتدار واوغور همایونکزده بذل جان ایدرم ؛ دولتلو پادشاهمك همت علیه‌سی وخیر دعاسی برکاتیله حق تعالی توفیق احسان ایلیه) دیوزمین بوس ایتدی » نعیما ، ص ۲۲٤ . (مترجم)

(۲) هامه‌ر بونی کیم بیلیر نره‌ده کورمش ایسه غرائب جولق سوقیله اهمیت ویرمشدر ؛ کوپرولویه صدارت توجیهی خطیب منبرده ایکن واقع اولدیغی حالده بو سوزه اویدق ایچون اونی‌ده اذان زمانه تحویل ایتمشدر .

(۳) عثمانلی مورخلرینك خلاصهٔ مطالعاتی بر زماندن بری مائل انحطاط اولان دولتك کوپرولو محمد پاشانك تدابیر حکیمانه‌سیله یکیدن مظهر تعالی اولدیغنی بیاندن عبارتدر : هامه‌ر ، فقرهٔ سابقه‌یی ترشیح ایچون اونی بو اسلوب تکلف ایله افاده ایتمشدر . (مترجم)

بلطفه تعالی اوتنجی جلدك متنك ختامی

۸ جمادی‌الاولی ۱۳۳۳ و ۱۰ نیسان ۱۳۳۱

سلیمانیه جمعه .

اونبجی جلدك فهرستی

قرق طقوزنجی کتاب

صحیفه

شرقده اركاك ایله قادینك مناسباتی . — سلطان ابراهیم ، اوروپا حکومتلرینه جلوسنی تبلیغ ولهستان، وندیك، اوستریا ایله اسکی قاپیتولاسیونلری تجدید ایدییور . — روس ، له ، راغوزه ، ترانسیلوانیا ، ایران ایلچیلری . — برقاچ شهزاده تولدی . — یانغین ، زلزله . — تجدید سکه . — تحریر . — آزاق قلعه‌سنك ضبطی . — سلطان مرادك ندیمی اعدام ایدیلیور . — ایکی شهزاده تولدی . — بر قاچ زوربا وشقی تجزیه‌سی . — نصوح پاشا زاده‌نك عصیانی ؛ اعدام . — مصر والیلری . — ذوالفقار ایله فائق پاشانك اعدامی . — سلطان زاده محمد ایله سلحداردن ومعلم سلطانیدن مرکب هیئت مثلثه . — صدراعظم قاره مصطفی پاشانك اعدامی . — یکی صدراعظمك ورودی . — قاپودان پیاله پاشا ایله ترخجی حسنك اعدامی . — دلی قاسم . — مولد [حضرت] پیغمبری شنلکاری . — جنجی خواجه وشکر پاره ایچون سرای انشاسی . — پادشاهك ادرنه‌یه سیاحتی . — محمد کرایك عزلیله اسلام کرایك نصبی . — لهستان ، روسیه ، ترانسیلوانیا ایله مناسبات دیپلوماتیقیه . — راقوچی محاربه‌سی . — استانبوله وبوّدینه نامه . — بارون دوچرسینك سفارتی . ۳ - ۴۷

اللنجی کتاب

سلطان ابراهیمك حیات سفیهانه‌سی . — قیزلر اغاسنك اسارتی . — « پادرو اوتومانو » . — کرید اطه‌سنك تعریفی وتاریخی . — آیا تودوری وحانیه‌نك تسخیری . — استانبولده وقایع . — صدراعظمك عزلی . — قاپودان پاشانك اعدامی . — متعدد کلیسالرك جامعه تحویلی . — انکلتره وفرانسه ایلچیلری . — ایمپراطورك مقیم ایلچیسی غره‌یفانقلاو . — صدراعظمك ایمبرهت ، مکریل ، بوغدان ، اردل بکلرك حقنده‌کی معامله‌سی ؛ قریم خانی ، لهستان ، روسیه . — شایان تخطر خط همایون . — سردار محمد پاشانك کریدده وفاتی ، رسمونك فتحی . — فضلی پاشانك دوکونی . — مولد نبوی قرائتی . — جنجی خواجه‌نك ادباری . — قاضیلقلرك ، والیلکلرك صاتیلیشی . — ساخته آبازه ، قریمده ، قبریسده ، آناطولیده قاریشیقلقلر . — صدراعظم صالح پاشا . — حرم سلطنتی وابراهیمك دوکونلری . — حمید ، سیواس ، بغداد عاصیلری . — قندیه محاصره‌سی . — عمار زاده‌نك اعدامی . —

وارداز پاشانك كوپرولی پاشا ایله جنكی وباب همایونك سیاستنه قربان اولمسی . ــ صحیفه
كلیسانك سقوطی . ــ قریم خانلری علیهنه لهستان وروسیه‌نك شكایتلری . ــ
سمور كورك وعنبر ویركیسی . ــ والده سلطانك نفیی . ــ علائم نجومیه
وحركات عرضیه . ــ یكی چریلرك وعلمانك اورته جامعده اجتماعی وصدراعظمك
عزلی طلبلری . ــ احمد پاشانك اختناقی . ــ سلطان ابراهیمك خلعی ،
حبسی ، قتلی . ٤٨ ـ ١٢١

اللی برنجی كتاب

پادشاه نوجاه ایوب جامعنده قلیج قوشانیور . ــ صوفی محمد پاشا
صدراعظم . ــ اختیار وگنج والده سلطانلر . ــ جنجی خواجه‌نك اعدامی . ــ
جلوس بخششی . ــ خدمهٔ خاصه اوطه‌لرینك نظامی . ــ سپاهیلر طغیانی . ــ
خدمه عصیانی . ــ سپاهیلری یكی چریلرك محو ایتمسی . ــ اشقیا رئیسی
قره حیدر زاده‌نك اعدامی . ــ صدراعظمك مذاكراتی . ــ دونانمانك
فوچه‌یه عسكر چیقارمسی . ــ صوفی محمد پاشانك عزل واعدامی . ــ قره مراد
پاشانك صدارتی . ــ آسیا واوروپا ایلچیلری . ــ راقوچجی ایله معاهده‌نك
تجدیدی وآوستریا ایله مصالحه . ــ كورجی نبینك اسكدارده عصیانی . ــ
كریدده عسكرك قیامی . ــ سردارك قندیه‌یی یكیدن محاصره‌سی ورجعته
مجبوریتی . ــ وزرانك اسرافی وقره مراد پاشانك عزلی . ــ ملك احمد
پاشانك صدارتی . ــ سرای منجمی حسینك اعدامی . ــ كریدده وآق دكز
بوغازلرنده وقایع بحریه ، بوسنه وقایعی . ــ تدابیر مضرهٔ مالیه . ــ وانده ،
عینتابده ، سوریه‌ده قاریشقلقلر . ــ ازمیر وسلانیك قاضیلرینك عزلی . ــ
صدراعظم ایله آغالر آره‌سنده حادث اولان اختلافاتك تسویه‌سی . ــ سفره
اسرافاتی . ــ فساد اخلاق . ــ روم پطریقنك اعدامی . ــ عثمانلی
دونانماسنك انهزامی . ــ قاضی زاده لیلرله اهل طریقت آره‌سنده منازعه . ــ
مفتی بهایی افندینك عزلیله عبدالعزیز افندینك تعیینی . ــ اختیار والده سلطانك
اولدیرلمسی . ــ سرایده واورته جامعده كورولتولو جمعیتلر . ــ مفتینك نصبی ؛
آغالرك اعدامی . ١٢٢ ـ ١٩٤

اللی ایكنجی كتاب

صدراعظم سیاووش پاشانك عزلی . ــ كورجی محمد پاشانك صدارتی . ــ
وندیك ، اسپانیا ، اوستریا ایله مناسبات سیاسیه . ــ آبازه حسن ایله ایشیر
پاشانك عصیانی . ــ سپاهیلر قانونك اخلالی . ــ مسعود افندی صدراعظم
كورجی پاشایه رقیب . ــ ترخونجی احمد پاشانك صدارتی وتدابیر مالیه‌سی . ــ
تیزلر آغاسیله مفتینك عزلی . ــ قاضی زاده لیلرله شیخ سیواسی توابعی . ــ
حركت ارض . ــ صاری قامیش قازاقلری . ــ قریم خانی . ــ ترخونجینك
اعدامی . ــ درویش پاشانك اداره‌سی . ــ مصادره‌لر ، اعداملر . ــ حرمك

نفوذی . — هندستان ولهستان ایلچیلری . — قریم خانك مولداویاده جولانی . — قاره دکز سواحلنك مستوفلر ، یکی چریلر طرفندن خسارزده اولمسی. — بسارابا ایله اسلام کرایك قوتی. — یاقوت معدنلری. — ابشیرك صدارتی واستانبوله کلمکدن امتناعی . — درویش محمد پاشانك وفاتی . — صدراعظم ابشیر پاشانك استانبوله کیریشی . — یکی چری وسپاهیلرك قیامی ، ابشیرك اعدامی . — مراد وسلیمان پاشالرك بری دیکرینی تعقیباً صدارته نصبی . — سیاووش پاشانك صدارت ووفاتی ، بیونی یاره‌لینك صدارتی. — زوربالرك طاغلمسی . — هندستان ولهستان ایلچیلری . — روم پطریقی یوانیخیو . — چناق قلعه محاربه‌سی . — وندیکلیلرك بوزجه آطه ایله لیمنی‌یه استیلاسی . — مفتی مسعود افندینك عزل واعدامی . — کوپرولو پاشانك احباسی ملك احمدپاشا ایله صدراعظمك تبعیدینه موفق اولیورلر. — کوپرولونك صدارتی . صحیفه ۱۹۴-۲۶۷

DR
440
H219
cilt.10